LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929
1 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1125

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Հարցապնդումներ խորհրդարանին մէջ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ՊԱՏԺԵԼ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Միքայէլ Ալմազեանի ծեծի խնդիրը քննուեցաւ երեսփ. ժողովին առջեւ ընկերվարական երեսփոխաններու կողմէ, որոնք ջերմօրէն պաշտպանեցին անհատական ազատութեան սկզբունքը:

Վարչապետ եւ ներքին նախարար Թարտիէօ ու դատական նախարար Լիւսիէն Իւպէր ներկայ էին ժողովին:

Առաջին անգամ խօսք առաւ Էնի երիտասարդ երեսփոխան Բոնէ, որ յայտարարեց թէ «խնդիրն այն չէ թէ ամբաստանեալը անմեղ ո՞ր է թէ ոչ, այլ ա՛յն թէ՝ դատական ոստիկանութիւնը յարգա՞ծ է օրէնքը հանդէպ մարդու մը, որ ինքնաբերաբար ներկայացած էր իբրեւ վկայ»: Յետոյ կարդաց վկայագիրներ, որոնք ոստիկանական տեսչութեան կարգ մը պաշտօնեաներուն կողմէ ուղղուած էին մամուլին:

Գ. Բնոբէ Թարտիէօ ոտքի ելաւ եւ կտրուկ շեշտով մը յայտարարեց.

— *Երբեք թոյլ չպիտի տամ պաշտօնեաներուն որ ինծի փախանորդեն: Այս կամ այն պաշտօնեան չի կրնար զեկոյց ղարգել: Սրտանց կը խնդրեմ ուրեմն ձեր խօսքերն ուղղել կառավարութեան, որ ձեր առջեւն է:*

Բոնէ զարմանք յայտնեց կարգ մը ոստիկաններու այն հաւաստումին մասին թէ՝ իրենք Ալմազեանը ծեծած են անոր համար որ Ալմազեան յարձակած էր իրենց վրայ:

Կամար.— *Միշտ միեւնոյն պատմութիւնն է: Զինուորին ենթական է որ տեղակալը ձեռքին հանդիպած է* (ծիծաղներ):

Բոնէ ցաւ յայտնեց որ դատական իշխանութիւնը թոյլ կուտայ ոստիկանութեան առաջնակարգ դեր ունենալ եւ ընկերային հայրապետութեան մէջ անոր կը ստորադասուի: «Պէտք չէ թոյլ տալ որ ոստիկանութիւնը տեսակ մը իշխանութիւն դառնայ միւս իշխանութիւններէն վեր:Պէտք չէ աստուածացնել ոստիկանութիւնը»:

Բոնէի ճառը քանիցս ջերմ ծափերու արժանացաւ: Իրեն յաջորդեց Կէլնիւթ, որ բողոքեց Ալմազեանի քմահաճ արգելափակման դէմ, երբ որեւէ ձերբակալման հրամանագիր չէր հանուած իրեն դէմ: Ու աւելցուց.

— *«Օրէնքը տաժանակիր աշխատանք եւ քաղաքային ասպիճանազրկում կը նախատեսէ բոլոր անոնց դէմ, որոնք այսպէս կը բռնաբարեն անհատին ազատութիւնը: Պ. Նախարար, այլեւս չենք պահանջեր մենք: Կ՚ուզենք պարզապէս որ մեզի ըսէք թէ օրէնքը բռնաբարուած է այս կէտին մէջ:* (Ջերմ ծափեր ձախակողմէն):

Կէլնիւթ անդրադառնալով ոստիկանական զեկոյցին, ըսաւ.

— *«Ուրեմն Ալմազեան ինքզինքը ծեծած է: Կուրծքին եւ դէմքին հարուածներ իջեցուցած է: Կօշիկը հանած եւ ոտքը ճմլած է: Յետոյ ալ ինքզինքին դէմ օգնութիւն պոռացած* (ծիծաղներ ու ծափեր): *Ձեզ գիտեր թէ Ալմազեան յանցաւո՞ր է թէ ոչ, բայց երբ ոստիկանութիւնը կանխակալ կարծիքով գործած է, կարգ մը անմեղներ դատապարտուած են:*

Երբ Կէլնիւթ կը խօսէր, սրահին մէջ մեծ ջղագրգռութիւն առաջ եկաւ. աղմուկը այնքան շատցաւ, որ փոխ-նախագահ Քոթրի մեծ դժուարութիւններու մատնուեցաւ կարգը վերահաստատելու համար:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Ժընէսթ Լաֆոն, որ բուռն կերպով արտայայտուեցաւ Պ. Պրնուայի եւ իր կարգ մը պաշտօնեաներուն մասին: Յետոյ օրէնքի յօդուածները յիշելով, ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս Ալմազեանի խնդիրը քննողները զանազան անկանոնութիւններու մէջ ինկած են: Ըսաւ թէ՝ ոստիկանները իրենց գործողութիւններով, յաճախ վնասած են դատական գործին:

— *Ուժով,* ըսաւ, *ամէն բան կարելի է ձեռք բերել, բացի ճշմարտութենէ: Հոս կուսակցական կամ քաղաքական խնդիր չկայ: Եղածը ազգային քաղաքակրթութեան կամ պարզապէս քաղաքակրթութեան հարց է:* (Ծափեր ձախակողմէն):

Կարճ դադարէ մը վերջ, բեմ բարձրացաւ Փիէր Քոթ, որ խօսեցաւ յանուն արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան: Ըսաւ թէ ան եւ թէ, ըստ Ալմազեանը ծեծած են. եթէ հիմա հարցնեմ հաստաքան ընկերներուս, բոլորն ալ պիտի հաստատեն թէ ծեծը ամենախաղէպ է դատական ոստիկանութեան մէջ: Քոթ զարմանք յայտնեց որ ի՛նչպէս տակաւին պաշտօնի վրայ կը պահուին այն ոստիկանները, որոնք յանցաւոր կը նկատուին եւ որոնք կրնան ոստիկանութեան դատապարտել դատական քննութիւնները: Զայրոյթ յայտնեց որ Լիյէն փարիզ փոխադրուած առարկաները կնիքի տակ չէին առնուած: Վերջացնելով, երիտասարդ երեսփոխանը պահանջեց որ Սէնի համար նոր հարցաքննիչ դատաւորներ նշանակուին, բայց եղածները չեն բաւեր, ու հսկողութիւն կատարուի ոստիկաններուն վրայ, որպէսզի դատաւորի դեր չստանձնեն: Ձախակողմը ջերմ ծափերով ողջունեց Քոթի ճառը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ վարչապետը, որ ըսաւ թէ Ալմազեանի խնդրով զբաղեցաւ այն օրէն ի վեր, երբ անիկա յուզեց հանրային կարծիքը: Վարչական ճամբով քննութիւն մը բացաւ եւ շատերուն եղբակացութիւնը հաղորդած կ՚ըլլար խորհրդարանին, եթէ Ալմազեան բողոք ներկայացուցած չըլլար դատական ոստիկանութեան դէմ: Այս պայմաններուն տակ, ինք չուզեր ո եւ է կարծիք յայտնել՝ չազդելու համար այդ բողոքը քննող հարցաքննիչ դատաւորին վրայ:

— *Խօսքը կը պատկանի արդարութեան,* ըսաւ Թարտիէօ: *Բայց հաւատացէ՛ք, պարոններ, որ եթէ արդարութիւնը եզրակացնէ որ անհրաժեշտ է պատիժներ տնօրինել, հոս ներկայ կառավարութիւնը չէ որ պիտի վարանի գործադրել զանոնք:* (Ջերմ ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն): *Վալտէք Ռուսօի կուզէին է որ սկսաւ պաշտպանել անհատական ազատութիւնը եւ այնպիսի կռիւի մը մէջ, որ Ալմազեանի խնդրին չափ արժէք ունէր* (ԽՄԲ.— Ակնարկութիւն Տրէյֆիւսի ծանօթ խնդրին):

Բոնէ հարցուց Թարտիէօի թէ՝ դատական ոստիկանութիւնը իրաւունք ունէ՞ր Ալմազեանը տանջելու:

— *Անա՛ պատասխանս,* ըսաւ վարչապետը, *ես չեմ սիրեր այդպիսի բաները եւ երբեք թոյլ չպիտի տամ, որ ոեւէ քաղաքացի քմահաճօրէն արգելափակուի եւ ֆիզիքական չարչարանքներու ենթարկուի:*

Վարչապետին պատասխանեցին Ժընէսթ Լաֆոն եւ Փիէր Քոթ աղմուկներու մէջ, կանգնած իրական գետնի վրայ: Նախագահը կ՚ուզէր բանաձեւերը կարդալ, բայց ձախերը պահանջեցին որ դատական նախարարն ալ խօսի: Լիւսիէն Իւպէր բեմ ելլելով յայտնեց թէ իր առաջին պարտականութիւնն է ապահովել անհատական ազատութեան յարգումը: Խօսեցաւ նաեւ համայնավար երեսփոխան Տորիօ:

Յետոյ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով ժողովը կը հաստատէ անհատական ազատութիւնը պաշտպանելու մասին կառավարութեան յայտարարութիւնները եւ կ՚անցնի օրակարգի: Ընկերվարականներն ու արմատական ընկերվարականները հակառակ քուէ տուին: Բանաձեւը ընդունուեցաւ 246ի դէմ 334 ձայնով: Կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դրած էր:

.˙. Յաջորդով պիտի սկսինք հրատարակել խորհրդարանի վիճաբանութիւնները մանրամասնօրէն, քաղելով պաշտօնաթերթէն:

ՆՈՐ ՀԵՏՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ. — ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԻՆ ՄԸ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ՝ քանի մը օրէ ի վեր որոշ խղճահարութիւն կը տիրէ այն շրջանակին մէջ, ուր մանաւորապէս ծանօթ էր Րիկօտէն: Իմանալով որ հարցաքննութիւնը փակուելու վրայ է եւ Ալմազեան ամբաստանիչ ատեանին առջեւ պիտի ղրկուի, այդ շրջանակին մէջ յուզում առաջ եկած է: Կան կարգ մը կարեւոր բաներ, որոնք չեն բռնուած դատական եւ ոստիկանական իշխանութեանց, կարծելով որ ատոնք երբեւան պիտի հանէին արդարութիւնը. սակայն տեսնելով որ անմեղ մը պիտի դատապարտուի, Րիկօտէնի ծանօթներէն մէկը կ՚ուզէ մամուլի միջոցաւ յայտնել իր գիտցածը:

Ահա՛ թէ ինչ կը պատմէ.

— Րիկօտէնի մայրը Տիկին Պլան խեղդուեցաւ այն միջոցին, երբ իր բնակարանի բնակիչներուն մեծ մասը եւ զանազանը դրացիի մը յուղարկաւորութեան գացած էին: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ այդ կնոջ սպանիչը ծանօթ էր թաղի անցուդարձերուն: Տիկին Պլանի այցելուները բոլորն ալ գրեթէ Լեհ էին: Երկու-երեք հոգի կային, որ ամէնէն շատ կ՚այցելէին անոր: Մանաւանդ կար կին մը որուն հետ յաճախ կը տեսնուէր Րիկօտէն՝ առանց իր մօրը գիտութեան: Իսկ Տիկ. Պլանի սպանուելէն վերջ, այդ կինը ամէն առտու ուղղակի Րիկօտէնի քովը կուգար: Միայն կարծես թէ Րիկօտէն կը վախնար այդ կնոջմէն եւ կ՚ուզէր խուսափիլ անկէ: Կարծես տարօրինակ կը զգար: Ու հաւանաբար այդ կնոջ կ՚ակնարկէր Րիկօտէն, երբ կ՚ըսէր թէ «վտանգուած կը զգայ եւ կը փափաքի ուրիշ տուն փոխադրուիլ»:

«Րիկօտէնի սպանութենէն երեք օր առաջ վէճը սաստկացաւ այդ կնոջ եւ Րիկօտէնի միջեւ: Արդէն օրերէ ի վեր Րիկօտէն գիշերը ուշ ատեն տուն կը գառնար եւ առտուն կանուխ կը մեկնէր՝ չհանդիպելու համար այդ կնոջ: Առտու մը, ժամը 6ին այդ կինը Էմիլ Լանտրէն հրապարակին վրայի նստարանը նստաւ եւ հոն սպասեց մինչեւ գիշերուան ժամը 10: Ծողէ ալ հոն ըսաւ Րիկօտէն կէս գիշերին տուն դարձաւ: Յաջորդ օրը կինը ժամը 6ին դարձեալ եկաւ, բայց այս անգամ ուղղակի Րիկօտէնի սենեակն ելաւ եւ դուռը բախեց: Րիկօտէն չպատասխանեց, անշուշտ կարծել տալու համար որ գիշերը չէր վերադարձած: Այն ատեն կինը պոռաց. «Եթէ դուռը չբանաս, դրացիին դուռը պիտի զարնեմ»: Ի՞նչ անհասկնալի վտանգ կար այս սպառնալիքին մէջ, չի գիտցուիր: Միայն թէ Րիկօտէն անմիջապէս բացաւ դուռը եւ այլեւս ձայն չլսուեցաւ: Այս լռութիւնը տարօրինակ թուեցաւ մեզի, մանաւանդ երբ նկատի առնենք զայն կանխող տեսարանը: Այդ օրէն ի վեր Րիկօտէն այլեւս տուն չդարձաւ: Բայց գինքը հետապնդող կինը յաջորդ օրը նստարանին վրայ պահապանի դերը սկսաւ:

Այս տեղեկութիւնները տուողը շատ լաւ կը ճանչնայ խնդրոյ առարկայ կինը, սակայն առայժմ չուզեր յայտնել անունը:

ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԱՊԻՅԼԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հարցաքննիչ դատաւոր Լը Ժանթիլ առջի օր լսեց դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն քննիչ Մապիյլը, որ ըստ Ալմազեանի, զինքը ծեծողներէն մէկն էր:

Մապիյլ բողոքեց Ալմազեանի ամբաստանութեան դէմ: Ըսաւ թէ հոկտ. 18ին Պ. Նիքօլ խնդրած էր իրմէ կանչել տէր եւ տիկին Ալմազեանը: Դուրս պիտի ելլէր, երբ վարի գրասենեակին մէջ գտաւ տիկին Ալմազեանը, քիչ վերջ հոն հասաւ նաեւ Միքայէլ Ալմազեան, որ գոհ երեւոյթ չունէր եւ ծրար մը նետեց կնոջը ծունկերուն վրայ, ըսելով. «Ահա՛ նամակներդ»: Յետոյ ինծի դառնալով ըսաւ թէ Պ. Նիքօլը տեսնել կ՚ուզէ: Պետը գրասենեակը չէր: Ան ատեն սկսաւ պոռալ.

— Քանի մը օրէ ի վեր ամբաստանուած եմ... Ի՞նչ բան է այս...

Խորհուրդ տուի որ քաղաքավար ըլլայ. Տիկ. Ալմազեան ալ հրաւիրեց զայն չբարկանալ: Այդ պահուն Պ. Պրնուա ներս մտաւ եւ Պ. Նիքօլի գրասենեակը տարաւ մզ: Հոն Ալմազեան ըսաւ թէ թերթերուն համար յիմարութիւնկ՚ըսես բսած էր: Պ. Նիքօլ յայտնեց թէ կ՚ուզէ հարցաքննել զայն:

Կէսօրէն վերջ Ալմազեանի խանութը խուզարկեցինք: Յաջորդ օրը Գալլըրա, Եմիտ, Ժուանօ եւ ես կարգով հարցաքննեցինք զինքը: Կէս գիշերին Պրնուայի հրամանով գետնայարկ տարինք Ալմազեանը եւ ձեռնակապ անցուցինք: Աթոռ վրայ սկսաւ պոռալ թէ ինք մարդասպան չէ եւ ձեռնակապ չուզեր. պայքարեցաւ, մշտեց մեզ, ստիպուեցանք դէպի պատը հրել զայն. այն ատեն գետինը պառկեցաւ եւ քանի մը րոպէ մնաց: Վեր առինք եւ թիկնաթոռի վրայ դրինք: Գալլըրա ըսաւ որ եթէ չշարժի ձեռնակապերը պիտի հանէ: Քիչ վերջ, որովհետեւ խելօք էր, ձեռնակապերը հանեցինք:

Մապիյլ երդում ըրաւ իր երկու եղբայրներու գերեզմանին վրայ թէ՝ ձեռք չեն բարձրացուցած Ալմազեանի վրայ, թէ՛ ինք թէ՛ ընկերները:

Յետոյ լսուեցաւ խաչագող Ցաքօ Աբրում, որ նոյն օրը ոստիկանութեան բանտն էր եւ որ հաստատեց թէ Ալմազեանի գլխուն վրայ ուռեցքներ եւ կուրծքին վրայ ծեծի հետքեր տեսաւ:

Ուստինոֆ մարդ սպաննել տուած եւ փախած

Աթէնքէն կը հեռագրեն նոյ. 29 թուականով.

Յունաստանի խորհրդային դեսպան Ուստինոֆ քանի մը օր առաջ յանկարծակի անհետացաւ: Այս անհետացումը զուգադիպեցաւ սպանութեանը Ամերիկեան Էքսփրէս ընկերեան պաշտօնեայ Քարտանիաքայի, որ վերջին օրերս փախած էր՝ միասին տանելով ընկերութեան հաշուոյն դրամատունէ մը քանձած մէկուկէս միլիոն տրախմին: Այս պաշտօնեային դիակը գտնուեցաւ քաղաքի շրջակաները:

Իբրեւ սպանիչ ձերբակալուեցան ինքնաշարժի երկու վարիչներ, որոնք հարցաքննիչ դատաւորին յայտարարեցին թէ՝ խնդրոյ առարկայ պաշտօնեան սպաննելու պաշտօն ստացած էին խորհրդային դեսպան Ուստինոֆէն: Փախստական դեսպանը իր հետ տարած է գողցուած դրամը՝ զայն յանձնելու համար համայնավար կուսակցութեան:

Այս խորհրդաւոր դէպքը մեծ աղմուկ կը հանէ Աթէնքի մէջ:

Բոլշեւիկեան մաքրագործումը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները նոր մաքրագործումի մը ձեռնարկած են Լէնինգրադի Գիտական Ակադեմիային մէջ: Բացի Պլատոնով քարտուղար փրոֆ. Օլդէնբուրգէ, պաշտօնանկ եղած են արդէն 87 ուսուցչապետներ եւ պաշտօնեաներ: Խորհրդային միութեան գլխաւոր քաղաքներու համայնավարները կը քուէարկեն բանաձեւեր, պահանջելով դատի ենթարկել հրաժարեցուցուած փրոֆէսէօրները, իբրեւ «հակայեղափոխական»:

«Ճերմակ Թաչակիրներու» 16 վարիչներու մահապատիժէն յետոյ, հրամայուեցաւ բոլոր շրջանային գործադիր խորհուրդներուն, որ նոյն ազանդին պատկանողները իրենց ընտանիքով տարագրեն Ռուսիոյ ծայրագաւառները:

Նատիր Շահի Տամնաբանեան

Աֆղանիստանի Թագաւոր Նատիր Շահ իր քաղաքական ծրագիրը կը պարզէ՝ ժողովուրդին ուղղուած հետեւեալ տասնաբանեայով.

1. Վարչութեան հիմը պիտի կազմեն իսլամական (Հանէֆի) օրէնքին սկզբունքները:

2. Ոգելից ըմպելիի գործածութիւնը բոլորովին պիտի արգիլուի:

3. Պիտի հիմնուի զինուորական վարժարան մը եւ զինարան մը՝ արդիական զէնքեր շինելու համար:

4. Օտար պետութեանց հետ Ամանուլլահ թագաւորի յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին:

5. Պիտի վերահաստատուին հեռագիրն ու հեռաձայնը:

6. Պիտի վերաշինուին բոլոր ճամբաները:

7. Խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին յետնեալ տուրքերը գանձելու համար:

8. Օտար պետութեանց հետ առեւտրական յարաբերութեանց զարկ պիտի տրուի:

9. Կրթական յառաջդիմասէր քաղաքականութիւնմը պիտի հետապնդուի:

10. Նախկին Պետական Խորհուրդը պիտի շարունակուի, ու պիտի նշանակուի վարչապետ մը, որ պիտի կազմէ դահլիճ մը, թագաւորին հաւանութեան ենթարկելէ վերջ:

Պաղութիւն Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ

Սոֆիայի թերթերը կ՚արձանագրեն ծանր միջադէպ մը, որ ծագած է Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ:

Վերջերս Պուլկարիոյ հանրային կարծիքը խորապէս ազդուած էր Իտալիոյ անհաշտ ընթացքէն՝ պուլկարական հաստուցումներու մասին: Որպէսզի աւելի չծանրանայ այս վրդովումը, Սոֆիայի իտալական դեսպանատունը «Ուտրօ» թերթին մէջ հրատարակել կուտար անստորագիր նամակ մը, իբրեւ թէ Հռոմէն գրուած: Այդ նամակը Իտալիոյ կարգ մը տրտունջները կը յայտնէր Պ. Պուրոֆի դէմ, իբրեւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար:

Յետոյ կը պատմէր թէ Իտալիոյ արտաքին նախարարը խնդրած էր Պ. Պուրոֆէն որ Վիեննա հանդիպի Փարիզ մեկնելէ առաջ, խորհրդակցելու համար Իտալիոյ աջակցութեան մասին: Բայց Պուրոֆ նկատի չառաւ այս առաջարկը:

Այս նամակին իբրեւ պատասխան, հերքում մը հրատարակուեցաւ Պուրոֆի օրկանին, «Միր»ի մէջ: Ասոր վրայ, Սոֆիայի իտալական դեսպանը յայտարարութիւն մը հաղորդեց մամուլին «Միր»ի հերքումին առթիւ եւ անուղղակի կարգ մը մեղադրանքներ ըրաւ Պուրոֆի դէմ:

Բովանդակ պուլկարական մամուլը կը բողոքէ իտալական դեսպանին այս անթոյլատրելի ընթացքին դէմ, որ կը համարուի միջամտութիւն Պուլկարիոյ ներքին գործերուն մէջ:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Մինչեւ որ Ներքին Կրակը Մոխիր Դառնայ... կամ աւելի՛ բոցավառի

Նորերը լեզուի ու ոճի խաղերով չեն զբաղիր միայն։ Անոնք կռիւն ու վիճաբանութիւնն ալ կը սիրեն։ Ամէն պարագային սակայն, կ'արտագրեն, ժամանակ գիրքերով։ Շաբաթ չանցնիր, որ մէկ երկու հատոր չծանուցուի։

Գիրքերէն դուրս ալ, անոնք իրենց հրապարակային խօսքն ունին, աւելի անպատասխանատու անշուշտ, քան այն՝ որ կը մտնէ հատորներու մէջ, ու կը յանձնուի հանրային ուշադրութեան ու դատաստանին։

Անոնք հետզհետէ տուն տեղ կ'ըլլան. գիրքեր կը գրուին, ուշ չէ նաեւ այն օրը, որ ունենան իրենց տիրական օրկանը։ Առ այժմ ամէն գլուխէ տարբեր ձայն ու երգ կը լսուին, քիչ մը աններդաշնակ, որ անհատական գրոշմ կը կրէ։ Անհատապաշտութիւնը համոզումի մեղքին հաւասարելու աստիճան ուժով է անոնց մէջ։ Ամէն գնով իրենց տեսակէտը պարտադրել կը ճգնին։ Ամէն մէկը գրական դըպրոցի մը բոլոր տարրերն ունենալ կը թուի, երբեմն ալ խառն, առանց գրական ուժեղ նկարագրի։

Երեմիական ողբասացութիւն թող չվերագրուի ինծի, կը սիրեմ կրկնել ճշմարտութիւնները, եթէ նոյնիսկ անոնք հաճելի չեն մերիններուն։

* * *

Գրական ու լրագրական ասպարէզը հիմա անհամեմատ աւելի լայնբացուած է նոր գրողներուն առջեւ, քան անցեալ երկու տասնեակ տարիներ առաջ։ Սկսնակները քաջալերելու բարեհաճ տրամադրութիւնը, սակայն, իր խաղակար դերը կը խաղայ երբեմն։ Ինչպէս ամէն ասպարէզի, գրական ու լրագրական կեանքի մէջ ալ բնական ու անխուսափելի օրէնք մը իր ճամբան պիտի քալէ, հայրերն ու երէցները տեղի պիտի տան որդիներուն ու կրտսերներուն։ Այս երեւոյթը պիտի դիմէ իր վախճանին, երբեմն կռիւով, երբեմն առանց կռիւի։ Մեր իրականութիւնը չի կրնար բացառութիւն կազմել։ Դիւրազգած ըլլալու պէտք զգալ. աւելի երիտասարդներ պէտք է որ գրուին գիրքերը։ Ժամանակները փոխուեր են, ուզենք չուզենք, անոր հոսանքին մէջ պիտի իյնանք։

Այսպիսի անգիտակից պայքարի մը ականատես կ'ըլլամ գրեթէ ամէն իրիկուն։ Հազիւ թէ կ'անցնիմ գրասեղանի մը առջեւ, երբ Արմենուհիս ու Վարուժան, իրենց դպրոցական գիրքերն ու տետրակները լայն լայն բացած՝ «այսօր աշխատելու կարգը մերն է», կ'ըսեն, «դուն տեղ չունիս գրասեղանին վրայ» ... ու Ակամայ տեղի կուտամ։

Նոյն պատմութիւնը գրականութեան մէջ, այն տարբերութեամբ, որ նոր սերունդը չի հանդուրժեր երբեք գոյութեանը որեւէ գրական սերունդի, խորհելով, որ ուրիշներն արգելք կ'ըլլան իրենց Թռիչքներուն։ (Վէժուէնի, «Ցուցմունք» 9 նոյ.)։ Հին սերունդէն նաւաբեկեալներ կան, ճիշդ է, բայց ո՞րբ արհամարհուած են անոնք, որ իրենց մազերուն վրայ կը կրեն ժամանակի ալիքներուն ճերմակ փրփուրը, եւ իրենց դէմքը կը մատնէ տառապանքը, որ ակօսներ բացաւ անոնց ճակտին վրայ...։

Նորերը կը փորձեն գրական բոլոր սեռերը։

Աչքի առջեւ կը բերեմ, անոնց կողմէ ստորագրուած, եւ վերջին տասը տարիներու գրականութիւնը յատկանշող, գրեթէ բոլոր հատորները։ Կը նկատեմ ձգտումը, զոր ունին անոնք, առանց սակայն զայն բանաձեւել կարենալու. հազիւ աղօտ գաղափար մը կրնանք կազմել արուեստի ու գրականութեան մասին անոնց ունեցած խմբալներուն մասին։ Ինչ որ տուին անոնք, շատ քիչ է գրական անկիւնադարձի մը եւ փնտռուած հանգրուանի մը յայտարարը անուանելու համար, հակառակ անոր որ հոգիներու տարակոյսները մեզի տալ փորձէին։

Վերջին մէկ ամսուան ընթացքին տասնեակ մը հատորներ ստացեր եմ, բոլորն ալ նորերուն կողմէ ստորագրուած։ Անցեալ շաբթու յուշատետրիս մէջ արձանագրեցի երիտասարդի մը մէկ գիրքը, նուիրուած քաղաքի մը պատմութեան։ Հատորներ կան, արձակ ու ոտանաւոր քերթուածներով հարուստ (Ծաղկաստան եւ Ծաղիկներ կը փնտռեմ), վէպ մը (Նաճանքը Առանց երգի), պատմուածքներու հաւաքածոյ մը (Քառասնակ), ազգագրական ու ժողովրդական երգերու տարրերով ընդունեկուած։ Տակաւին հատորներ՝ գիւղին ընթերցանութեան համար (Կոյր Վարդան կամ Անձնուէր ցեղափոխականը, եւ Օրիորդը)։ Իմ սեղանիս են ասոնք։ Հունձքը բեղուն է անշուշտ. քանակով հարուստ. ոմանց մօտ որակն ալ չի պակսիր։ (Յիշուած գիրքերէն ոմանց մասին, առիթ պիտի ունենամ անդրադառնալու)։

Անտարակոյս շարժում մը կայ, որ միտքերը կը յոգնեցնէ, մասնները շարժման մէջ կը դնէ, եւ սակայն դժուար է սահմանել անոր գաղափարական ու գեղարուեստական իմաստը։

* *

Այս բոլորը, սակայն, տուն կուտան ուրիշ խորհրդածութիւններու։

Ինչ համեմատութեամբ որ հայ ընթերցողները կը պակսին (պատճառներուն մէջ չեմ մտներ, եւ ոչ ալ սիրտ ունիմ այս էջերուն մէջ արձանագրուած դէպի կազմալուծում տանող հիմնական երեւոյթին պատկերը գծել), նոյն համեմատութեամբ կը շատնան գիրքերը, հանդէսներն ու թերթերը։ Գիրք կամ թերթ հրատարակելու մարմաջն ու տեւայնութիւնը պիտի ունենան բոլո՞րը, անոնք, որոնք գրել բռնել սորվեցան։ Ուրիշներուն կը ձգեմ պատկերացնել օգտակարութիւնը, որ երեւան կրնայ գալ մշակութային այս անծրաքիր շարժումներէն։ Թող անոնք ալ առնեն իրենց փափաքը։ Բարեբախտաբար իրենց ձեռքէն բռնող չկայ։ Այս գետնին վրայ անօգուտ է ո՛եւէ խորհուրդ տալ կամ խորհրդածութիւն ընել, մինչեւ որ Ներքին կրակը մոխիր դառնայ, կամ աւելի՛ բոցավառի։ Լաւատեսութեան կամուրջէն պիտի անցնին անոնք ալ, երբեւ է, բազդ կամ արանող։ Հեռու մեզմէ սեւ մեզադրանք. ախտաճանաչութիւնն է զոր կ'ընենք։ Բնական կը գտնեմ երիտասարդական արշաւը, որուն մէջ ինկեր են, եւ որ զիրենք կը տանի շատ անգամ տխրութեան ու յուսահատութեան, կռիւի ու ձեռնամարտի։ Որովհետեւ անոնք իրենք զիրենք կաշկանդուած կը զգան պայմանագրական շղթաներով... Թռիչք առնել կ'ուզեն, եւ իրենց թեւերը արգելքներու կը հանդիպին. թօթվել կը փորձեն նախապաշարումներու փոշին... Նեղ կուգայ իրենց մեր ազգային հորիզոնը... աէր կը փնտռեն եւ յուսախաբ կ'ըլլան..., արժէքները կը վերագնահատեն, ու կը զգան թերեւս, որ օտարներուն քով իրենք շա՛տ փոքր են, շա՛տ թեթեւ, ու կը տանջուին մեր միջավայրին մէջ... Որովհետեւ այս օտար հորիզոններուն տակ մենք ալ մե՛ր միջավայրն ունինք, հայկական միջավայրը, զոր հայ երիտասարդութիւնը, նոյնիսկ անոր կլլուած տարրը, դժբախտաբար չի սիրեր ու անկէ հեռու կ'ապրի։ Այս բոլորը զիրենք կ'առաջնորդեն երբեմն անհաւասարակշիռ արտայայտութիւններու. վէպեր կը գրուին, հէքեաթներ կը հիւսուին, քերթուածներ կը յղացուին միշտ օտար կաղապարով, օտար ճարտարապետութեամբ։ Իսկ անոնք որ հայրենի հողի ու գետնի վրայ մնալ կ'ուխտեն, անոնք կ'արժանանան նորերուն արհամարհանքին ու յարձակումներուն... Ազգային լեզուն ու կեանքը չճանչցած, կը դառնան աշխարհաքաղաքացի...

Տխրութիւնն ու յուսահատութիւնը, որուն կ'ենթարկուին անոնք, չի մղեր զիրենք ստեղծագործութեան, ապրելու սահմանուած գործելու, ինչպէս ուրիշ ազգերու նոյն տարիքն ունեցող երիտասարդութիւնը, որովհետեւ խուճապի մը չգոյութեան վտանգաւոր հիւանդութեամբը կը տառապին անոնք, ինչպէս օտար ափերուն վրայ ապրելու բռնադատուած հաւաքականութիւնը կորսուելու դատապարտուած է, երբ առանց խուճապի մնայ...

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀՈՎՈՒԵՐԳՈՒԹԻՒՆ...

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒՆ...

Ա.

Իրիկնամուտն հեռուն՝ ինչպէս բամբուշտ կերած արծիւ մը իր կրակէ փետուրները մէկիկ-մէկիկ կը թափէ եւ լեռները կը բոցավառեն ձորերուն մէջ անծաւալ, երբ լուրթ գետը կը կծկուի, կը փրփրի եւ շատ հեռուն արեւուն հետ, գրկուելով կ'անհետանայ ծալիծալ։

Քիչ մը անդին բլուր մը կայ որ հանգա՛րտ, գլուխ տուած մշուշին, իր վարդագոյն անկողնին մէջ կը ննջէ։

Ու շատ վերը, յօնքերուխիս սեւութեան պէս ամպերու մէջ, անգղ մը բնէն որբեւէն յափշտակած ձագուկներ կտուցին մէջ կը փախի, զանոնք գարխար բերելով։ Ձըլլիկ մը աշա գիշերմուտը կ'աւետէ։

Ո՞վ է այնտեղ այդ սուլոցը որ գիշերը կը կրծէ մոհամերձ հառաչներով։ Ո՞վ սա՝ ենգող անծանօթը որուն դէմքը գաղագուած է կարծես անգղի կտուցով։

Է՛, բարեկամ, է՛, անծանօթ... դո՛ւն ընկերն իմ ցնորամիտ ճակատագրիս, մօտեցի՛ր հոս ու պատմէ՛, պատմէ՛ ինծի առանց վախի թէ ինչե՛ր ունիս պահած սրտիդ մէջ։ Պատմէ՛, պատմէ՛ այս գիշեր ես ունկնդրել կը փափաքիմ ընկերոջ մը մեղմ ձայնը, ընկերոջ մը տաղերը։

Եկո՛ւր ընկեր, ես այս գիշեր խօսքի, երգի կարօտ եմ։

* * *

Հովը փչեց լեզուն բերնին մէջ դարձնելով անիւ մը արագութեամբ։ Երազները թեւեր առին եւ ինչպէս՝ մուսան անմահ Հոմերոսի երգերուն՝

Հո՛յ, ջո՛յ իջան Ալան-տալան,
Հո՛յ, ջո՛յ իջան Ալուշան։

Հո՛յ, դեռ կ'իջնեն ահա տեսէ՛ք, անոնք ազուոր պարիկները կամ երգերը Նովայինու խայեամին։ Նովա սազդ ձեռքդ ա՛ռ... Ես քու առջեւդ կանգնած սիրոյ երգ մը ունիմ տալու գիշերուան։ Խայեա՛մ, խայեա՛մ, անմահ քերթող, ա՛ռ բաժակդ, ա՛ռ բաժակդ լեցուն կարմիր գինիով, ու զա՛րկ ճակտիս որ փրփուրը այդ պաշտածիդ, դէմքիս վրայ սառելով գիս ներշնչէ, ներշնչէ։

Ա՛ռ բաժակդ, զա՛րկ ճակտիս ո՛վ մեծ քերթող, ո՛վ անմահ բագոսերգու սիրտս սիրով կը վառի։

Հո՛յ, ջո՛յ զարկէ՛ք գինին Ալան ու տալան,
Հո՛յ, ջո՛յ իջէ՛ք երազներ, ալ ու ալուան։
Հո՛յ, ջո՛յ Նովա սազդ առ ու նուագէ՛,
Հո՛յ դո՛ւն խայեամ փարչը բերնիդ կակազէ՛...

Անդր՛ շամ գամ Թրարա՛մ... երգս ուշ նո՛ւշ.

Անդր շամ գամ Թրարա՛մ.. երազներս անո՛ւշ անո՛ւշ հո՛յ, հո՛յ, տեսէ՛ք կ'իջնեն հանդա՛րտ, կ'իջնեն ինչպէս նիրուանայի աստուածները իրենց պարին կայտառումով, իրենց կեանքի մեծութեամբ։

... Հովը փչեց դաշոյն բռնած ձեռքին եւ գլուխս գետին փռած՝ հո՛յ հո՛յ... լռութի՛ւն, ձայն մը կուգայ հեռուներէն լսեցէ՛ք զայն։

Ահա երգս կը սկսի։

Բ.

... Գիւղը լո՛ւռ է, գիւղը կարմիր չէկ երկաթի մը նման կռուելու պատրաստ Գիւղը անմեղ. գիւղը բեղուն արեւ կ'ուտէ մեղքի տեղ։ Ոչխարները սարէն կուտան ձագուկներու գիւղին քով, երբ հովուուհիներ դիցանուշ, անոնց գլխուն կը հսկեն։ Գիւղին տղաքը հերոս են, քաջ ու դիւցազն պարմաններ, որոնք տեսէ՛ք ձիարշաւ մը սարքած այնտեղ՝ աղջիկներու ներկայութեան «Ճրիթ» կ'ընեն անծայրածիր դաշտին մէջ։

«Վազէ իմ ձիս, յառաջ անցի՛ր, գունտիդ մազերը պագնեմ, թռիր աղուորս, որ բախտանետս երբ արձակեմ. գեղեցկուհին մեր սարերուն վազելով գիրկս իյնայ յաղթանակս պսակելու ինք իր շուայտ եւ հոլանի բազուկներով համբոյրի մը գողութեամբ։

Սլացիր ձիս, ահա նետս կ'արձակեմ։

* *

Հարս ու աղջիկ, ծափ եւ հոււա՛ տեղատարափ կը թափին, նշանուած վարդ կոյսերը վարդ կը նետեն գիւղի տղոց երեսին։ Հո՛յ... կանգնած են անոնք հոն գո՛րս, անուշ վարսերը գիւղին կը սպասեն ասպետներուն նուրբ տալիք նարկիզին։ Որպէս նշան հարսնութեան եւ սիրոյ ջերմ յայտնութեան։ Ցնծալան, տեսէք տալուան, գոյներ... շէն եւ ուրախ գիւղին ծաղիկ գօտիներուն։ Միայն... միայն, ո՛հ... կեցէ՛ք իմ Նարկիզս գողցեր են սիրածս լո՛ւռ կուլայ հոն։ Հո՛յ ալան ու տալուան, իմ Նարկիզս գողցեր են ու սիրածս կուլայ հոն։

Գ.

Անցաւ տարեն, երկա՛ր տարի այդ օրերէն ալ ուշացան շինականք... Լուսնակ գիշեր մ'է. կանգներ եմ ծովեզերքը՝ հեռու գիւղէն հեռու սերեն ու կ'երազե՛մ, կ'երազե՛մ...

Ահա կոյսը զոր սիրեցի նորէն հոն է գիւղին մօտիկ դաշտին մէջ, ուր իմ Նարկիզս գողցան ու միմինակ լո՛ւռ կուլայ իր սիրածին սպասելու արցունքով։

Այո՛, Նարկիզս գողցան ու սիրածս դեռ կուլայ։

Ա՛խ ո՞ւր ես, ո՞ւր անցեալ օրերը գիւղին ազատ սարերուն։ Եկո՛ւր ինծի աղնիւ Թռչուն եւ իմ կուրծքս պատռելով հոն կապէ սրտիս խրած առ զայն ու տար այդ կոյսին, որ Ան լա՛յ ու լա՛յ... կորսուած բախտին սպասելով զոր ես այնտեղ գտուցի։

Հո՛յ հո՛յ արծի՛ւ, ա՛ռ սրտիս սիրտս՝ այդ Նարկիզին փոխարէն, որ Սիրածս ալ չլլայ լո՛ւռ ու փիսկ գիւղին մօտիկ դաշտին մէջ։

Ժընեւ ԳՐ. ՇԷՅՐԷՆ

ՏՐՏՈՒՆՋ

Երկի՛ր իմ, Նայիրիդ իմ չքնաղ,
Մինչեւ ե՞րբ, մինչեւ երբ այսպէս
փակ դռներդ քախեմ ու լամ,
Մինչեւ ե՞րբ քեզ օտար մնամ...
Թօշնում է կեանքս ինչպէս ծաղիկ
Այս խեղդող ու մուժ մառախուղում։
Այնքան ցուրտ ու չար են մարդիկ
Այս օտար ու տաղտուկ ժխորում։
Որքան էլ օրերն ինձ բերին
Խնդումի առիթներ պէս-պէս,
իմ սիրտը չի ժպտայ նորէն,
իմ սիրտը փակ՝ դռներիդ պէս—
Երկի՛ր իմ, աւերած իմ տուն,
իմ Թշուառ Հայրենական յարկ
Ցե՞ս լսում, Ցչում եմ, մեռնում
Դաշտերում անօթի, անկրակ—
Մէկ ցեղ է մեռնում դրսում
Հալածուած ինչպէս տերեւ
Իսկ Ներսում ոչ ոք չի լսում
Իսկ Ներսում սրտեր անարեւ—

ԱՐԱՄ ԳԱ...

"ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ"

I

Նոր գիրք մը Խրիմեանի մասին(*)։ 856 էջէ բաղկացած հսկայ հատոր մը, պատկերազարդ։ Եւ դեռ առաջին հատորն է միայն։ Ուրիշ գէրք մըն ալ նոր լոյս տեսաւ Ամերիկայի մէջ։ Տարի մը առաջ կարդացինք եւ Թորգոմ եպիսկ.-ի գրուածքը։ Կ'աճի, արտակարգ ծաւալ կ'առնէ խրիմեանական գրականութիւնը։ Ուշագրաւ երեւոյթ է... ժամանակի նշանակ մը։

«Վասպուրականի Արծիւը» վաղուց անցեր է մեր լեգենդական հերոսներուն շարքը։

Խօսքի եւ գրչի հերոսներուն՝ զորս ցուցադրեր ու պանծացուցեր է անմահն Կարլայլ իր համբաւաւոր գիրքին մէջ։

Խօսքի ու գործի հերոսներուն— Մարգարէներ, Առաքեալներ, Ռահվիրաներ — որոնց «կեանքիարեւամուտը», դանդաղեան նուրբ ասացուածքի, «երբեք չի տեսներ երեկոյ մը...»

«Il tramonto dell' Eroe,
Non vede mai sera...»

«Գիշեր» չկայ անոնց համար, չկայ անարգ մոռացութեան խաւարը— կայ միայն մշտնջենաւոր ու կենսարար լոյսը, կայ միայն յաւերժաթարմ գոյութեան, անմահութեան արեւը...

Մարգարէն՝ որ կ'անձնաւորէ իր ժողովուրդի բնքնատիպ հանճարին հետ անոր դարաւոր վիշտը. Առաքեալը՝ որ 50ական թուականներու խաւարին մէջ իր ձեռքն առաւ իմացական կեանքի ջահը եւ գնաց հերկելու հայրենի խոպան, յետամնաց միջավայրը. Ռահվիրան՝ որ տիտանեան վճռականութեամբ ծառացաւ ամենադժնդակ խոչընդոտներուն դէմ, յամառ ճիգերով հարթեց ճամբան իր հայրենաշէն ձեռնարկներուն համար, պարզեց նոյնիսկ բողոքի դրօշը ընդդէմ հայաջինջ բռնակալութեան. այն մարդը՝ որու անունին հմայքով լեցուն է 70 տարուան մեր վերածնութեան շրջանը. այդ մարդու կախարդիչ ստուերին շուրջ դեռ այսօր ալ— Հայկական Ազատամարտի ցաւագին պարտութիւններէն վերջ— կը ծփան սրբազան ալեկոծութեամբ բոլոր հայրենասէր սիրտերը— ծեր ու երիտասարդ, գրող ու գործիչ, բանուոր ու առեւտրական՝ գեղջուկ ու արհեստաւոր— ամէնքն ալ կը համակուին նոյն ջերմեռանդ զգացումներով եւ կը յուզուին, կ'ոգեւորուին, կ'արտասուեն...

Հազուագիւտ երեւոյթ մըն է անհատական պաշտամունքի... Դժուար է գտնել ուրիշ հայ մարդ մը— անգամ Րաֆֆիներու, Ներսէսներու, Վարդաններու եւ Սահակ ու Մեսրոպներու շարքերում— որուն երկրպագէր բովանդակ ազգ մը այնքան խորունկ, սրտաբուխ եւ գիտակցական պաշտամունքի արտայայտութիւններով։

Հայոց պատմութեան անիւը կը գահավիժի խլացուցիչ որոտներով, աղիտաբեր խորշակները կ'անցնին պարբերաբար հայրենի հորիզոններէն եւ բնաւ երբեք չեն նուազեցներ խրիմեանական ծառին մշտադալար կանաչը... Ընդհակառակն։

Եւ ահա հատոր հատորի ետեւէ։

Այս մէկը ճշմարիտ tour de force մըն է։ Ըսենք այժմէն իսկ, Հայկ Աճէմեանի այս գիրքը— որուն կցուած է սիրուն յառաջաբան մը Հ. Սիմոն Երեմեանէն— իր բոլոր անխուսափելի թերութիւններով հանդերձ, արժանի է հայ գրագէտներու ջերմ ծափերուն։ Ասիկա խրիմեան-թանգարան մըն է, ուր մրաշան, հայրենապաշտ վանեցի երիտասարդը հաւաքեր ու մութէն լոյս աշխարհ բերեր է բազմաթիւ թանկարժէք վաւերագրեր, հայրիկեան անտիպ նամակներ, նկարներ, պէս-պէս յիշատակներ, ազգականներու, ժամանակակից դէմքերու վկայութիւններ Խրիմեանի մասին եւայլն։ Հայրենասիրական անսովոր եռանդով պրպտեր է բոլոր անկիւնները, քրքրեր է ազգային «արխիվները», հարցաքններ է բոլոր քիչ-շատ իրազեկ մարդիկ, Վանէն՝ Թաւրիզ՝ Երեւան՝ Էջմիածին— եւ կազմեր է նիւթերու շտեմարան մը, համեմատուած պատմական տեսութիւններով ու քնարաշունչ նկարագրութիւններով— շտեմարան մը, որմէ պիտի օգտուի գալոց անսահման պատմագիրը՝ Մեծ Հայուն աննիւթական հոյակապ յուշարձանը կերտելու համար։

Օգտուեր է մեծապէս Էջմիածնի հարուստ Մատենադարանէն, որմէ, աւա՛ղ, զրկուած ենք մենք, տարագիր մտաւորականներս։(*)

Գրքի առաջին քանի մը տասնեակ էջերը խանդավառ ձօն մըն են Վասպուրականին, անոր բնական գեղեցկութիւններուն և պատմական փառքերուն։ Ապա երկարօրէն կը ցուցադրուի Խրիմեան գերդաստանի Մննդոցը, գալոց Հայրիկի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, կտաւագործ «Մկրտ»ի կեանքը, ուսման սէրն ու ծարաւը, ինքնակրթութիւնը ծառերու հովերուն տակ... Ահա երիտասարդ, տիրացու Մկրտիչը Լիմ ու Կտուց անապատներում, եկեղեցական գրականութիւն ուսանելիս, վանական դպրանոցը իր մտայղ, աշխարհամերժ մթնոլորտով, մեկուսացած կեանք, աղօթք ու շարական...

II

Ապա Խրիմեանի Թափառումները...

Ահա իր առաջին այցը Արա... աշխարհին, անց... դարու 40ական թուականներուն։ Կը միանայ հայ կար... ւաններուն, կ'երթայ Գարի... տան, կ'անցնի Աւարայրէն, կ... գեկոչէ Վարդանն ու Եղիշէն, ... պա Մայր Արաքսի ափերով ... քալէ դէպի Արարատ Մա... վեհափառ տեսքը կը ցնցէ ... բնակարօտ սիրտը. Երի... սարդը կ'առնէ քնարը, կ'եր... Հայոց Տիտանի կախա... հմայքը, կը պանծացնէ ... րատեան դաշտը.

«Որ պարծի քան զայլ ...
ւառ գոլ գեղեցիկ 'ի Հայաստ...
Դիւր դաշտօք լայնատա...
լերամբք պատեալ գեղեցկանա...
Որպէս այգի վայելուչ ցան...
փակեալ շուրջանակի։
Ի լերանց աղբիւրաբուխ ...
վտակունք յամէն կողմանց,
Իջանեն յիւր դաշտ...
արբուցանեն գդալարիս...»

Կը պատմէ Աճէմեանը ... տասարդ արեգային միա... ւորութիւնները՝ դէպի ... Կիլիկիա, Երուսաղէմ, Մուշ, Ս. Կարապետ, այս ... տին դէպի Կովկաս, ուր ...

(*) Աշխատասիրութիւն Հայկ Աճէմեանի։ Առաջին հատոր. Հրատ. Մարգար Յակոբեանի, Թաւրիզ, 1929։

(*) Գաղթաշխարհի մէջ ամէնէն ճարուստը կը ճամարուի Ս. Ղազարի Մատենադարանը, ուր մենք եւս աշխատեր ենք երկար ամիսներ եւ դիտեր ենք, տարաբախտաբար, որ ճոն կը պակսին շատ ու շատ գիրքեր ու պարբերական հրատարակութիւններ, անգամ վերջին 70—80 տարուան մեր վերածնութեան շրջանէն։ կարեւոր պարբերականներ կան, որոնց ժողովածուները կը մնան անկատար։

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ

...Գեքիր աղան կը սպաննուի ...ի մը ձեռքով.— Գիւղերուն մէջ կօշկակար իսկ չկայ.— Թուրքերն ալ Ֆրանսա գալ կ'ուզեն.— Թըրքանալը չի փրկեր:— «Ճնացէք, եթէ ոչ...»

ԼԻՈՆ.— Խարբերդէն հասած ...արդը հեռաւոր նոր տեղեկութիւնները հաղորդեց «Յառաջ»ի համար.

— Գաւառի 330 հայ ընտանիքներէն ոչ ոք մնացած է։ ...մի մը տասնեակ հայեր կային ...ը կը մնային այս կամ այն ...ային քով, իբրեւ հողագործ։ ...ւսը 1921էն սկսեալ գաղթելով ...քսեցան. մնացին միայն կարգ մը արհեստաւորներ ու քանի մը ...ներ իրենց զաւակներով։ Այս ընտանիքները հիմա բոլորն ալ քաղաք հաւաքուած են եւ կը պատրաստուին Հալէպ գաղթել, ազատուելու թրքական մորթէն։

Հայերու բացը այնքան կացած է որ գիւղի Թուրք աջերն անգամ կալուածները թողլով քաղաք կը քաշուին։

Լեռնային քրդութիւնը կառավարութեան կողմէ հայկական գիւղերը կը տեղաւորուի, ստանալով արտ, տուներ, ջուրի բոլոր իրաւունքները։ Աւթիւ մը մէկ ժամ ջուրի համար Թուրք գաղթականը բաշխի մէկ հարուածով ...ին կը փռէր ...եցիներու եւ գտնեմցիներու ծանօթ Գեքիր աղան։

Այս հրէշը 1915ին այնքան բարբարոսութիւններ գործեց որ երբեք չպիտի մոռցուին։ Գաղթական Թուրքը դեռ նոր հաստատուած էր Գաւառի մէջ, բայց չանդուրժելով աղա Գեքիրին յախորանքներուն, կը գոչէ — Ա՞նիծեալ, դուն զիս Հա՞յ կարծեցիր։ Գեքիրը կը սատկի, իսկ գաղթականը երկու ամիս միայն բանտը մնալով, ազատ կ'արձակուի եւ կը հեռանայ Խարբերդէն։

Գիւղերու մէջ հասարակ կօշկակար մը անգամ չկայ։ Ցորենի արտերը հունձք չեն տար այն համեմատութեամբ, ինչ որ Հայերու օրով։ Աղքատ մնացած Թուրքերէն շատեր կ'ուզեն Ֆրանսա գալ, բայց կը վախնան վրէժէ։ Ցայտնի քիւրտ հաճի ...խալ եւ խալիլ էֆէնտիները, որոնք այնքան հռչակաւոր էին իրենց բարբարոսութեամբ եւ մինչեւ Քիւրտերու ապստամբութիւնը մեծ պատիւ ունէին կառավարական շրջանակներուն մէջ, իբրեւ մեղսակից աքսորուեցան ժամանակի մը համար եւ հիմա իբրեւ հասարակ շնորհազուրկ անհատներ կ'ապրին յիշելով իրենց հին «փառքը»։ 1925ին Ցերսիմի Քիւրտերը երբ Խարբերդ արշաւեցին, Թուրքերուն լուր տուին թէ Սուլթան-Համիտի որդին իրենց հետ կուգայ, զիրենք ազատելու Քէմալի բռնապետութենէն։ Այս լուրը ահուսարսափի մատնեց Խարբերդի Թրքութիւնը, իսկ ապստամբ Քիւրտերը առեւանգելով գեղեցիկ Թրքուհիները եւ բազմաթիւ խանութներ կողոպտելով, նորէն անցան Ցերսիմի բարձունքները։

Ցերսիմի Քիւրտերը երբեք չեն վախնար Թուրք կառավարութենէն։ Անոնք մը բաւական Հայեր կ'ուզէին Թուրք դառնալ, իրենց կեանքը, տունը եւ արտը փրկելու համար։ Բայց կառավարութիւնը շատ խստօրէն հրամայած է բոլոր Հայերուն, որ ժամ առաջ հեռանան Թուրքիայէն, «Թակառակ պարագային կառավարութիւնը ձեզի հետ կը վարուի ուրիշ տեսակ»։ Ահա Քէմալի վերջնագիրը հոն մնացած Հայերուն։ Շատ մը Թուրքեր կան որ կ'ըսեն Հայերուն.— Դուք ալ երկիր ունիք հիմա, հոն գացէք»։

Ինչու այս «երկիր»ը մեր որբուկ Հայաստանն է, կարմիր գինով, որ չկրցաւ քանի մը հազար Թրքահայ մնացորդներ փոխադրել ի՞նչ կ'արժենք մենք, երբ մարդիկ գրաւած են Չինաստանի ծխախոտ ծամող բանուորներով..։

Թ. Հերոյեան

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 նոյ. (սեփ. թղթ.).— Նոյ. 10ին տեղի ունեցաւ Թաւրիզի Հայ կուլտուրական Միութեան տան բացումը։ Բացման առթիւ խօսեցան ատենապետը եւ Միութեան նախագահ Պ. Վ. Արծրունի։ Երկուքն ալ վեր հանելով Միութեան անցեալ ծառայութիւնները եւ շեշտելով անոր անհրաժեշտութիւնը, կոչ ըրին խրախուսել Միութեան ձեռնարկները եւ զարկ տալ անոր աշխատանքներուն։

Երեկոյթը ունէր իր գեղարուեստական բաժինը, որ անցաւ բաւական յաջող։

— Նոյ. 19ին նոյն տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Միութեան հերթական տասին դասախօսութիւնը։ Խօսեցաւ Գ. Գիօնեան, նիւթ ունենալով «Վեցերորդ զգայարանը»։ Ներկայ էին բազմաթիւ ունկնդիրներ։

*** Մօտ մէկ ամիս է որ Թաւրիզի մէջ ծայր տուած են տարափոխիկ հիւանդութիւններ —քութէշ, կեղծմաշկ, լանջատապ եւայլն։

Հիւանդացողները գլխաւորապէս երախաներ են։ Ցեղիս դպրոցները որոշ միջոցներ ձեռք են առած, համաճարակի տարածման առաջքն առնելու համար։ Ծնողներու միացեալ ջանքերուն շնորհիւ, մեծապէս յաջողած է գործը։ Քաղաքի հեռաւոր թաղերուն մէջ (ուր Հայեր չեն բնակիր) այդ հիւանդութիւնները բազմաթիւ զոհեր կը խլեն, հայկական Լիլաւա եւ Ղալա թաղերուն մէջ, հիւանդութեան քանի մը դէպքեր են միայն արձանագրուած։

Նահանգապետին կարգադրութեամբ, քաղաքային վարչութիւնը եւս համապատասխան միջոցներ ձեռք առած է։ Քաղաքը բաժանուած է մասերու եւ նշանակուած բժիշկները գիշեր ու ցերեկ, ձրիաբար բժշկական օգնութիւն կը հասցնեն բոլոր դիմողներուն։ Ք.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ տարի Ռ. Մամուլեան ամերիկեան շարժապատկերի մեծ ընկերութիւն մը «Փարէմաունդ»ի կողմէ պաշտօնի կոչուած էր։ Իր հսկողութեան տակ պատրաստուեցաւ Opplause խօսուն շարժանկարը, որ մեծ ընդունելութիւն գտած է Ամերիկայի մէջ, գովեստի արժանացնելով երիտասարդ բեմադիրը։

Ամերիկեան Նիւ Թատրոնին տէրը որ իր հաստատութիւնը յանձնած է Մամուլեանի ղեկավարութեան, զայն կը կոչէ «Նիւ Թատրոնին մօզը»։

Խաղին կառուցուածքը նոր է եւ հետաքրքրական։ Ամերիկեան Թերթերը հիացումով վեր կը հանեն հայ տնօրէնին ճարտարութիւնը։

Մամուլեանի «փորձ» խաղը սկսած է նորէն ներկայացուիլ Պոսթընի մէջ եւ այս անգամ աւելի մեծ յաջողութեամբ։

ՄՕՐԻՍ ՊԱՌԷՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

Պառէսի «Ցետրակներ»ուն առաջին շարքը լոյս տեսած է արդէն եւ կը բովանդակէ մինչեւ 1896 հեղինակին կեանքը՝ A. B. C. հանդէսին մէջ՝ յօդուածագիր մը կը պատմէ թէ ինչպէս գրական հրապարակ նետուեցաւ ան որ յետոյ մեծ վիպագիր մը պիտի դառնար։ Առաջին անգամ սկսած է գրել La Vie Moderne հանդէսին մէջ, ուր կ'ուզէին անոր յանձնել «Վերջին նորոյթ»ի սիւնակը... Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ էր որ տնօրէնութիւնը յօժարեցաւ Պառէսի յանձնել «Փարիզեան կեանք,,»ի սիւնակը...

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդ նոր գրողի մը էանոթ պէզըրի գրքին առթիւ, որ կը կրէ «22ի դասը» տիտղոսը, Revue Hebdomadaireի մէջ, յօդուածագիր մը կը քննէ «Մտքագրական քաղաքացիութիւնը՝ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ»։

— Գերման նոր գրողները իրենք զիրենք կը զգան աւելի քաղաքացի քան թէ գրող, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ՝ գրիչ բռնողներէն մեծագոյն մասը՝ արուեստը կը նկատեն քաղաքացիական առաքինութիւններուն վեր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Երեւանի մէջ կը նկարուին՝ «Անուշ»ը եւ «Հացի խնդիր»ը։ «Անուշ»ի նկարման նախապատրաստական աշխատանքները արդէն սկսած են։

Երկու նկարներն ալ պիտի զրկուին արտասահման։

«Ո՞վ է մեղաւոր» ֆիլմի նկարման աշխատանքները վերջացած են։ Մինչեւ ամսուն 15ը կը վերջանայ նաեւ «Զովէժի Աշխանշանը», (հին անունով Խաչի Սարուկները) իսկ մինչեւ 20 կը վերջանայ «Առաջին Ճառագայթներ» (հին անունով Կիրակնօրեայ Երազներ)։ Այս ֆիլմին բնական տեսարանները քաշուած են Պաթումի, Խորժոմի եւ Թիֆլիսի մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լէնինականի մէջ, արդէն կը կառուցուին զանազան գիւղատնտեսական հիմնարկութիւններ, որոնք զարկ կուտան գիւղատնտեսութեան առանձին ճիւղերու զարգացման։ Գաւառը անասուններու վարակիչ հիւանդութիւններէն միանգամայն զերծ պահելու նպատակով, որոշուած է գաւառի զանազան մասերուն մէջ կառուցանել 4 հակաժանտախտային դարմանատուն։ Անոնց երկուքը շուտով պատրաստ կ'ըլլան, իսկ միւս երկուքը կը սկսուին եկող գարնան։ Իւրաքանչիւրին համար յատկացուած է 33,000 րուբլի։ Որոշուած է նաեւ աւելի ընդլայնել Լէնինականի անասնաբուժարանը, ձեռք բերելով բոլոր յարմարութիւնները։ Այդ գործին համար նախատեսուած է 17,000 րուբլի։

Որոշուած է նոյնպէս Լէնինականի մէջ գոյութիւն ունեցող խորհ.-տնտեսութեան կից այս տարուընէ բանալ կաթնատնտեսութեան ագարակ որ պիտի ունենայ 1200 կով։

Այս հիմնարկութիւններու կառուցումը մեծ նշանակութիւն ունի գաւառի թէ անասնապահութեան եւ թէ ժողովուրդին պէտքերուն գոհացում տալու տեսակէտէն։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ - ԱՐԹԻԿ ԵՐԿԱԹԱԳԻԾԸ

Լէնինական-Արթիկ երկաթուղիին աշխատանքները աւարտած են։ Երկաթուղիի պաշտօնական բացումը կատարուած է նոյ. 29ին, ուրբաթ օր, Հայաստանի խորհրդայնացման 9րդ. տարեդարձին։

ԱՆԻ-ՊԷՄԶԱՅԻ ՆՈՒԷՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ

Նոյեմբեր 29ի տօներուն առթիւ, Անի-Պէմզայի հանքերու բանուորները ամբողջ կառախումբ մը պէմզա նուիրած են Երեւանի, քաղաքին շինարարական գործին յատկացուելու համար։

ՀԱՅՊԼԻՆՋԻ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ

Քննուած է Հայպլինձի վերաշակուած հնգամեայ ծրագիրը. գիտուած է որ բնաւ նկատի չէ առնուած Ալլահվէրտիի շրջանին մէջ, քիմիական արդիւնաբերութեան զարգացման ծրագիրը։ Նկատի չէ առնուած մանաւորապէս ծծմբաթթուի եւ պղնձարջասպի գործարանի կառուցման հեռանկարները, որոնք միութենական մարմիններու որոշման համաձայն, պէտք է կառուցուիլ սկսին 1929-30ի ընթացքին։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԲՐԱԿԵԱԼ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Քննութեան առնուած է հնգամեակի ընթացքին՝ Հայաստանի արդիւնաբերութեան բանուորական ուժը բարձրացնելու ծրագիրը։ Ըստ ծրագրի, հնգամեակի ընթացքին բանուորական որակեալ ուժը ընդհանուր առմամբ պէտք է աւելնայ 4200 հոգի։ Պետ. Ծրագրի նախագահութիւնը շինարարական աշխատանքներու համար որակեալ ուժ պատրաստելու ծրագիրը կը համարէ թերի, եւ յանձնարարած է մշակել նոր ծրագիր մը։

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» Մասնաճիւղը Շավիլի մէջ կազմակերպած է հայերէնի դասեր, երկսեռ մանուկներու համար։

Դասերը պիտի տրուին հինգշաբթի օրերը, կէսօրէն վերջ ժամը 2—5,— 20 Ave.de Ville-d'Avray, Chaville:

ՍՏԱՑԱՆՔ

"Երկունք,, օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Ցրդ. Թիւը (Նոյ.) ճոխ եւ պատկերազարդ.—

Մեր քայլերգը՝ Զ. Ե. Ռ. Մ.։ Զափաթաս ճայորդիները՝ Ս. Ստեփանեան։ Եղիշէ արք. Դուրեան՝ Յ. Օշական։ Մի մերժենար յիս՝ Ե. Դուրեան։ Տովակին՝ Վիւէն Սրապեան։ Համարատուութիւն մը՝ Վ. Թէքէեան։ Պատմ. Զ. Ե. Ռ. Միութեան՝ Հ. Խանէտանեան։ Փոն տ'Օպնայի որբերը՝ Թր. Գալուստեան։ Աստղի որբուհիին լացը՝ Ե. Փերլի։ Խմբանկար։

Տարեկան բաժնեգինն է Ֆրանսա 22 Ֆր., արտասահման 1.50 տոլար։

Հասցէ.— M. Kurkdjian, 247 Bd. Voltaire, Paris.

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

...բողջ 8 ամիս քարոզչական Թափօր կ'ընէ (1860)։ Կը շրջի ամբողջ Ռուսահայաստանը, Նեբթալ մինչեւ Շուշի, եւ ամենուրեք ոգեշունչ քարոզներով հունց կը հանէ սրտերը։ Միանգամայն ժողովարարութիւններ ընելով յօգուտ Թրքահայոց։ Առաջին անգամ Խրիմեանի միջոցով է, որ Ռուսահայերը իրենց նիւթական աջակցութիւնը կը յղեն օսմանեան լուծին տակ տառապող եղբայրներուն։

Կը պատմէ հեղինակը եւ Խրիմեանի մուտքը Կ. Պոլիս (1869ին) որպէս պատրիարք եւ — ինչ որ առանձին գրաւչութիւն կը հաղորդէ իր ամբողջ աշխատութեան — նկարագրութիւններու ընթացքին յառաջ կը բերէ եւ ժամանակակից հայ մարդոց վկայութիւններ։ Հետաքրքրական են մասնաւորապէս վկայութիւնները Մաշիկ խան Սարաճեանի — Մինաս Չերազի դպրոցական ընկերներէն, որ շատոնց ձգեր էր իր ծննդավայր Պոլիսը եւ հաստատուեր Թաւրիզի մէջ, ուր երկու տարի առաջ կնքեց իր մահկանացուն։

Նոյն Մաշիկ խանն է հաղորդեր պարունակութիւնը Խրիմեանի ծանօթ յեղափոխական ճառին, զոր արտասաներ է Պոլսոյ մէջ, իր վերադարձին Բեռլինէն։

Կաթողիկոսական շրջանի դէպքերն եւս — եկեղեցական զոյքերու գրաւում, ժողովրդական շարժումներ եւայլն — ցուցադրուած են Աճէմեանի հատորին մէջ փաստացի, բազմաթիւ գրուածքներու, վկայութիւններու և վաւերագրերու լոյսին տակ։

Այսօր եւս այդ բոլորը կը կարդանք հեւ ի հեւ, յուզումով ու անձնական հետաքրքրութեամբ։ Գրուածքին փոքր ինչ կը մնայ միայն — փառաբանական ոճը, որ հարկ է շափուրել գէթ երկրորդ հատորին մէջ։ Մեծ մարդիկ ամենուրեք իրենց տուեքառ կողմերն ունին, որոնց յիշատակումը չի նսեմացներ անոնց հմայքը։ Խրիմեան եւս զերծ չէ այդ տուեքերէն, մանաւանդ կաթողիկոսական շրջանին մէջ։ Հայոց Հայրիկը աստուած մը չէր, մարդութեան կատարելատիպ - խորհել մը չէր (որ տակաւին գոյութիւն չունի մեր մոլորակին վրայ). բաւ է յիշատակել այն քննադ, անողոք հալածանքը, որ նիւթեց իր գահակալութեան առաջին իսկ օրերէն Էջմիածնի այն բոլոր գործիչներուն դէմ, որոնք կը համարուէին Արիստակէս Սեդրակեանի մարդիկ, Արծրունիի, «Մշակ»ի մարդիկ։ Ճեմարանի գրեթէ ամբողջ ուսուցչական խումբը արձակուեցաւ։ Ղազարոս Աղայեանն անգամ — երբեմն ջերմ երկրպագու Հայրիկի, ապա դառնօրէն յուսախաբ — զոհերու, դժգոհներու շարքին մէջ էր։ Ինքը Սեդրակեանն ալ ի վերջոյ աքսորուեցաւ... մինչև հեռաւոր Վոլգայի ափերը, նշանակուելով Աստրախանի թեմի առաջնորդ...

Այդ աքսորէն մէկ օր առաջ, իր մօտն էինք, Էջմիածնում, մեր ողբացեալ Իշխանին հետ (Յ. Արղութեանի) 1895ի յուլիսին. եւ ես չեմ մոռնար այն ցասկոտ, կսկծալի գանգատները որ պատկառելի եկեղեցականը — սովորաբար զուսպ, պաղարիւն ու կարգապահ — կը ձեւակերպէր նորընտիր կաթողիկոսին դէմ։

Սայթաքումներ շատ է ունեցեր իր կեանքին մէջ, այո՛, նաեւ Խրիմեան Հայրիկը։ Հակասութիւններ շատ է ունեցեր, երբեմն նոյնիսկ շրջապատեր է զինքը պահպանողական եւ կղերամիտ տարրերով. սակայն այդ բոլորը քիչ բան կը պակսեցնեն Վարագայ Հովուի առաքելական վեհութենէն եւ նա կը մնայ իր բոլոր հակասութիւններով հանդերձ — որոնք յատուկ են, տարաբախտաբար, բոլոր մեծ մարդոց ու գործիչներուն — նա կը մնայ դարձեալ մեծագոյն պատրիարքն ու կաթողիկոսը Հայոց աշխարհի։

Մենք անտեղեակ չենք՝ որ կ'ըսեն, թէ Խրիմեան դէշ կաթողիկոս եղաւ, վասն զի գաղափար չունէր ճարտարապետական արուեստի մասին եւ այլանդակեց մէկ երկու վանքեր... Ի՞նչ են այդ բոլոր վրիպումները հանդէպ այն հոյակապ ժեստերու, որոնց խանդավառ ականատեսն եղանք 1903 եւ 1906 թուականներուն, ազգային զոյքերու յափշտակման եւ Ռուսահայոց Սահմանադիր ժողովի գումարման օրերուն...

Կը պաշտենք նաեւ Ներսէս Աշտարակեցին, որ արիաբար կուրծք տուաւ ցարական ուխտադրուժ կառավարութեան դաւերուն, առանց, սակայն, մոռնալու, այն անգութ ու փոքրոգի հալածանքները, որ այդ ազատասէր Ներսէսը նիւթեց մեր յաւէտ ողբացեալ Միքայէլ Նալբանդեանի դէմ,— հալածանքներ, որոնց տխուր պատմութիւնը կ'ընէ Ռուբէն Բերբերեան իր յուզիչ գրուածքի մէջ՝ «Հայրենիք» ամսագրի էջերում...

Անակնկալ մըն է Աճէմեանի գրքին մէջ Խրիմեան կաթողիկոսի այն մարտագոռ, յեղափոխական գրութիւնը, զոր վշտակիր Հայրապետը ուղղեր է Թըրքահայ ժողովուրդին, գաղտնի սուրհանդակի մը ձեռքով, 1896 թուի աշնան։ Նամակի լուսանկարուած պատճէնը պիտի հրատարակուի գրքի երկրորդ հատորին մէջ։ Գրուած է այդ նամակը Բանկ Օտտոմանի գրաւումէն քանի մը օր յետոյ, գրուած է՝ թէ այդ ապշահունչ դրուագի եւ թէ Վասպուրականի մէջ տեղի ունեցած նոր կոտորածներու եւ ջարդերու տպաւորութեան տակ։

Ալեզարդ հովիւը կը յիշէ իր երիտասարդ օրերը, կը հռչակէ յեղափոխական պայքարի անհրաժեշտութիւնը, կը նուիրագէ երեք հայ կուսակցութիւնները և մասնաւոր ուշադրութեամբ կանգ առնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, կ'ըսէ.

— «Երրեակ յեղափոխական կուսակցութիւնք, որոնք կան ի քեզ եւ եղան քո կենաց եւ մահու պայքարի յառաջամարտիկներն եւ քաջամարտիկներն, նոքա բոլորեքեան քաղած են այն հունձքն, որուն սերմերն ու հունտերը ձեր արգաւանդ հողերուն մէջ ցանեցին Հայր Արծւին ու իր արծուաձագերն։ Կուսակցութեանց երեւումն ի քեզ քո պապենական եւ պատմական նախարարութեանց վերածնման օրինակն է, իսկ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնն ճայկական նոր ասպետութիւնն է... Ելէ՛ք, ելէ՛ք, ժողովուրդ Հայոց, անդամագրուեցէ՛ք ճայկական այդ նոր ասպետութեան... զի խաչին եւ մաճին հետ փրկարար է եւ ասպետին սուրն...»

Վերջացնենք մեր թռուցիկ գրախօսականը։ Գիրքը զարդարուած է 30է աւելի պատկերներով, որոնց մէջ Խրիմեանի բազմաթիւ նկարները, Վարագը, Վանը, Աղթամարը, Ս. Կարապետը, Էջմիածինը, Մասիսը եւայլն։ Կայ հազուագիւտ խմբանկար մը 70ական թուականներէն. Հայրիկը 52-55 տարեկան, շրջապատուած իր Վարագի մաքրիմներով եւ Վանայ յայտնի ջոջերով։ Այդ նշանաւոր խումբէն մէկը միայն ողջ է այսօր — Տէր Սարգսեան-Տեվկանցը, «Շահէնն ի Սիպիր»ի ծանօթ հեղինակը, որ ներկայումս կը պաշտոնավարէ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի մօտ։

Կը սպասենք Հայկ Աճէմեանի երկրորդ հատորին, որու մէջ եւս, անշուշտ, չպիտի պակսին պատմական վաւերագիրներ ու նորութիւններ։

Սա մի ճշմարիտ խրիմեանթանգարան է, արժանի ամէն մի հայրենասէր Հայու սեղանի զարդը լինելու։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ՊՈԼԻՍ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

3 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1126 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՒՍ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԼՍՈՒԻՆ

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիյլ կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ Ալմազեանի ծեծի խնդրին մասին։

Մապիյլէն յետոյ, լսեց նաեւ գաղտնի ոստիկաններ Շմիտն ու Ժանօն, որոնք նոյն պատմութիւնն ըրին։

Ալմազեան գանգատած էր թէ — երբ զինքը կը ծեծէին, Շմիտ բռնած էր թեւերէն։ Հիմա Շմիտ կը պատմէ թէ ինք Ալմազեանը տեսաւ հոկտ. 19ին շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, երբ կեդրոնական գրասենեակէն զայն փոխադրեց ատրճանակներու սենեակը, անկէ ալ գլխաւոր քննիչներու յարկաբաժինը։ Կէս գիշերին հրաման տրուեցաւ ապահովութեան սենեակ իջեցնել զայն։ Ու այդ առթիւ ստիպուեցան ձեռնակապ անցընել ձեռքերուն։

Ալմազեան, որ իբրեւ վկայ գացած էր, բողոքեց եւ «Զեմ ուզեր։ Ես անմեղ եմ, մարդասպան չեմ» պոռաց։ Ասոր վրայ ոստիկանները որոշեցին բռնի ուժի դիմել զայն զսպելու համար ձեռքերը բռնի կռնակը տարին ու նստեցուցին։

«Ալմազեան գետին տապալեցաւ, կը պատմէ Շմիտ, ու սկսաւ լաց հոն զարնուիլ։ Երբ տագնապն անցաւ, վեր առինք զայն եւ թիկնաթոռի մը վրայ նստեցուցինք։ Պալրրա ուշքի բերաւ զայն եւ սիկարէթ մը հրամցուց։ Ու տեսնելով որ կը հանդարտէր, ձեռնակապերը քակեցին»։

Անկէ վերջ ոստիկանները, մանաւանդ Պալրրա երկարօրէն հարցաքննեցին Ալմազեանը՝ Րիկօտէնի սպանութեան մասին։

Շմիտ աւելցուց թէ Պալրրա քանիցս սիկարէթ հրամցուց Ալմազեանի եւ անգամ մը ամբողջ տուփ մը տուաւ։ Երբ ոստիկաններ թեւը մտած բակ իջեցուցին Ալմազեանը, անիկա անցաւ լուսանկարիչներու առջեւէն, որոնք լուսանկարեցին զայն։

Գաղտնի ոստիկան Ժանօ գրեթէ բառ առ բառ կրկնեց իր պաշտօնակից Շմիտի յայտարարութիւնները։ Երբ, ըսաւ. Պըռնույի բացարձակ հրամանին վրայ, ձեռնակապ անցուցին Ալմազեանի՝ կեդրոնական գրասենեակ տանելու համար զայն, գերձակը ըսաւ թէ ձեռնակապ չուզեր։ Ոստիկանները ստիպուեցան բռնի զսպել զայն։

Ցիշեց ծխախոտ հրամցնելու պարագան, ու բացատրեց թէ ոստիկանները Ալմազեանի թեւը մտած էին, որովհետեւ բակին մէջ շինուածանիւթեր խճողուած էին։

Երէկ լսուեցաւ ոստիկանապետ Պալրրա, որուն համար Ալմազեան ըսած էր թէ գաւազանը կոտրեց իր վրայ։ Թերթի մը համաձայն, Պալրրա ծեծելէ յետոյ Ալմազեանը, ըսած է թէ թեւը կը ցաւի։

Թուրքիոյ տնտեսական խալխալումը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ մէջ տնտեսական քայքայումը կը շեշտուի։

Բազմաթիւ սնանկութիւններ հռչակուեցան վերջացող շաբթուան ընթացքին։

Բամպակեղէնի շուկան մեծ տագնապի մէջ է։ 750 միլիոն ֆրանք արժէքով ապրանքներ դիզուած են մթերանոցներու մէջ, որովհետեւ վաճառականները կարելիութիւն՝ չունին գտնելու անհրաժեշտ գումարները, վճարելու համար մաքսատուրքերը։

∴ Պոլսոյ Առեւտր. Սենեակը տեղեկագիր մը կը պատրաստէ առեւտրական եւ տնտեսական վերջին տագնապին մասին, տնտեսական գործավարութեան դրկուելու համար։ Տագնապին գլխաւոր պատճառները հետեւեալ կերպով ցոյց կը տրուին.

1. Այս տարի, կաղինի բերքը որ մէկ միլիոն քանթար նախատեսուած էր, 100,000 քանթար եղած է։ Այս բանը պատճառ եղած է որ քանի մը միլիոն ոսկի պակաս մտնէ երկիր։

2. Զամիչի եւ թուզի բերքը մեծ վնասի ենթարկուած է՝ անժամանակ անձրեւներուն հետեւանքով։

3. Մաքսային նոր սակացոյցին առթիւ, վաճառականներէն շատեր անհեռատեսութիւններ ունեցած են մեծաքանակ ապրանք ընելով։ Մինչդեռ սպառումը ներածումը չէ հաւասարակշռած։

4. Ասկէ զատ, տնտեսական տագնապ մը կը տիրէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ պէտք է ընդունիլ որ Թուրքիոյ հրապարակն ալ ազդուած է անկէ։

∴ Տրապիզոնէն կը հաղորդեն որ տեղւոյն հրապարակին տագնապը կը շարունակուի։ Դրամատուները վաճառականները կը նեղեն եւ այս պատճառով սնանկութիւնները շատցած են։

Օսմ. դրամատունը սնանկութեան վճիռ պահանջած է վաճառական Հաճի Ալի Հաֆըզ զատէ Մէհմէտ պէյի համար։

∴ Անգլ. ոսկին որ վերջերս միշտ սկսած էր բարձրանալ, մեծ նոր յաւելում մը եւս կրած է։ Առեւտրական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ մինչեւ 1,100 ղրշ-ի բարձրանալու հաւանականութիւն կայ։

Կովկասեան զաղթող Յոյները

Սելանիկէն կը հեռագրեն․—

Յունական Մակեդոնիոյ ընդհ. կառավարիչ Քանավօս Աթէնքի կառավարութեան ուղղուած յուշագրով մը կը յայտնէ թէ Մակեդոնիան եւ Սելանիկ քաղաքը ի վիճակի չեն ընդունելու այն յոյն գաղթականները, որոնք Կովկասէն մեկնելով Մակեդոնիա հասած են։

∴ Այս առթիւ Աթէնքէն կը հաղորդեն․—

Պոնտոսցի երեսփոխանները մեծապէս զայրացած են իմանալով որ Մակեդոնիոյ ընդհ. կուսակալը Քանավօս կը թելադրէ արգիլել Ռուսիա բնակող Պոնտոսցի Յոյներու Յունաստան ներգաղթը, մինչեւ իսկ մասնակի փոխադրութիւններով։ Քանավօս կը պատճառաբանէ թէ Ռուսիայէն եկող Պոնտոսցիները Յունաստանի մէջ կը տարածեն համայնավարութեան մանրէն ու կ'աւելցնեն խռովարար տարրերու թիւը։

Պոնտոսցի երեսփոխանները պիտի դիմեն վարչապետին ու պիտի բողոքեն Պոնտոսցիներուն հանդէպ եղած անպատուաբեր այս վերաբերումին համար։

Միւս կողմէ Քանավօս հետեւեալը կը յայտարարէ թերթերուն.

— Զենք կրնար գետեղել վերոյիշեալ գաղթականները, որոնց թիւը կը հասնի 4000 ընտանիքի, բոլորն ալ երկրագործ, որովհետեւ մշակութեան համար անոնց տալիք յարմար հողեր չկան։ Քաղաքներու մէջ ալ կարելի չէ անոնց գետեղումը, ցորչափ, միայն Սելանիկի մէջ, 6000ի կը հասնի տարիներէ ի վեր անպատսպար մնացող քաղաքաբնակ գաղթականներու թիւը։ Անպատսպար գաղթականներու գետեղումէն վերջն է որ կրնանք խորհիլ ուրիշ գաղթականներու ալ Յունաստան փոխադրութեան շուրջ։ Այս է իմ թելադրութեանս բուն պատճառաբանութիւնը եւ ոչ թէ համայնավարութեան չարիքը, որուն դէմ Յունաստանը պաշտպանելու համար, պետութիւնը օրէնքներ ունի։

Ընկերվարական եւ համայնավար դէմ դէմի

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կիրակի օր խաղաղասիրական ցոյց մը կազմակերպած էր Փարիզի արուարձան Շանփինյիի մէջ։ Միթինգին մէջ պիտի խօսէին նաեւ գերման ընկերվարականներ։

Համայնավար կուսակցութիւնը որոշած ըլլալով խանգարել այս հրապարակային հաւաքոյթը, «Իւմանիթէ» իր հետեւորդները կը հրաւիրէր կիրակի օր Շանփինյի։ Ընկերվարականները պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առին։ Ծանր միջադէպերու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը որոշեց արգիլել փողոցի մէջ ամէն հաւաքոյթ եւ թափօր։ Ընկերվարականները արտօնուեցան միայն «խաղաղութեան համար՝ ֆրանքօ-գերման մերձեցումով» վերտառութեամբ արձանագրութիւն մը դնել պատերազմի զոհերու կոթողին վրայ։ Հոս բարձրախօսի առջեւ ճառեր խօսեցան քաղաքապետը, Ալպէռ Թոմա, գերման պատուիրակ Վէլս, Պլում եւ Պրաք։ Համայնավարներ կ'աղմկէին շարունակ։ Քիչ յետոյ անոնք յարձակեցան եռագոյն դրօշակին վրայ եւ պատռեցին։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ընդհարումներ սկսան համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։

Պուռոֆ Փարիզ կուգայ դարձեալ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ կը ծրագրէ Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովէն առաջ Փարիզ, Լոնտոն եւ Հռոմ այցելել, նկատելով որ հատուցումներու մասին մեծ պետութեանց Սոֆիայի դեսպաններուն հետ կատարուած բանակցութիւնները կնճռոտած են և դանդաղ կ'ընթանան։

Մոսկուա եւ Անգլիոյ համայնավարները

«Սընտէյ Քրոնիքլ» կը հաղորդէ որ Մոսկուա որոշած է է 55,000 անգլիական ոսկի տրամադրել Անգլիոյ համայնավարներուն, որպէսզի թերթ մը հրատարակեն անոնք։ Նոր թերթը պիտի սկսի լոյս տեսնել յառաջիկայ յունուար 1ին։

Ծանր ողողումներ Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ հեղեղանման անձրեւներու հետեւանքով, երկու գիւղեր ամբողջովին թաղուեցան ջուրերուն տակ։ Կամուրջներ ալ քշուեցան գետերու յորդումէն։ Ոսկեդպիրի մէջ, նաւարկութիւնը լրջօրէն կը խանգարուի, հեղեղը անհագին քանակութեամբ աւազ դիզած ըլլալով։

Նախարարական թոշակները կ'աւելնան

Անգլիոյ խորհրդարանին կողմէ յանձնախումբ մը կազմուած էր, նախարարական թոշակներու յաւելման համար ծրագիր մշակելու մասին։

Լոնտոնէն կը գրեն թէ յանձնախումբը համաձայն է զգալի յաւելումներ կատարելու մանաւանդ վարչապետին եւ ելմտական նախարարին թոշակներուն վրայ։

Քլէմանսօի յիշատակին

Կիրակի օր Փարիզ յարգանքի մեծ ցոյց մը ըրաւ Քլէմանսօի յիշատակին։ Մօտ 50,000 նախկին պատերազմիկներ, որոնց կարգին նաեւ հայ կամաւորները իրենց դրօշակով՝ տողանցք կատարեցին Յաղթական կամարին առջեւ։ Ժողովուրդէն մեծ բազմութիւն մը նոյնպէս ամբողջ օրը յարգանքով խոնարհեցաւ Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ։ Հանրապետութեան Նախագահը, վարչապետն ու նախարարները, ինչպէս նաեւ Փարիզի թաղապետական խորհուրդի անդամները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

Հետեւեալ հատուածը կ'արտատպենք Սեբաստիոյ վերաշինութեան Միութեան պաշտօնաթերթ «Ալիս»էն (օգոստ. սեպտ. եւ հոկտ. միացեալ թիւ)։ Այս առթիւ ըսենք որ Միութիւնը Չերմապէս համակիր է Երեւանի ներկայ իշխանութեան.

—«Հին Սեբաստիայէն դէպի Տրապիզոն մեկնող բազմաթիւ Սեբաստահայ ընտանիքներ, ծամբան կողոպտուած են իրենց ունեցած ինչ բերէն եւ հազիւ հազ չոր հոգինին ձգած են Տրապիզոն եւ Նոր-Սեբաստիոյ մէջ տաժանելի բնակարաններ շինուած եւ լրացած չըլլալուն, օրերով կը սպասեն վիզայի՝ Հայաստան մեկնելու համար։

Ինչպէս մեր այս թիւին մէջ հրատարակած ենք, Հին-Սեբաստիայէն գրուած սեպտ. 30 թիւ երկու նամակներ, մեզ կը պարզեն, որոշ կերպով, Թուրքիոյ մէջ մնացող Հայութեան սպառնացող վտանգը։ Այսօր, Հանրապետական Քէմալիստանի մէջ գտնուող Թշուառ հայութեան կացութիւնը նոյնն է եւ կը շարունակուի, ինչ որ էր 1915ի Իթթիհատական կառավարութեան օրով։

Գործադրուած միջոցները եւ հետապնդուած նպատակը նոյնն են՝ Հայուն համար, տնտեսական քայքայում, կողոպուտ, թրքացում եւ վերջնական բնաջնջում։ Ո՛ր Հայը եւ մասնաւորապէս սեբաստահայը, որ կ'ապրի տաժանելի, պիտի թոյլատրէ ինքզինքին անտարբեր կենալու եւ իր հայրենակիցներուն վերջին գողգոթան ու բնաջնջումը տեսնելու։

Վստահ ենք թէ, սեբաստացին չի կրնար լուռ հանդիսատես մնալ։ Կ'ընէ եւ պարտաւոր է ընել փրկութեան համար, ինչ որ կարելի է։ Ինչպէս թղթակցութիւններէն կ'երեւի, հէք թշուառները, յուսահատ, ննջամերձ եւրոպացիներէն ալ յոյսի վերջին նշոյլ մը կը սպասեն։ Տոմս ինկողը օձին կը փաթթուի։ Սեբաստահայերս գիտենք եւ համոզուած ենք, որ Հայը միայն Հայու միջոցով պիտի փրկուի։ Թրքական հալածանքէն ու սուրէն ազատող մեր հայրենակիցները մեզմէ փրկութիւն կը պաղատին։ Սեբաստահայը պատրաստ է եւ պէտք է ըլլայ իր զոհողութիւնները ընելու եւ բոլոր կարելի նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը փութացնելու անոնց փրկութեան։

Այդպէս միայն կարելի պիտի ըլլայ ազատ մնալ մահամերձներու վերջին անէծքէն։

Փրկութեան յաւագոյն ճամբաներէն մին է, անշուշտ, կարելի եղածին չափ շուտով կառուցանել Նոր Սեբաստիան եւ հոն փոխադրել մեր հայրենակիցները եւ զանոնք փրկել միանգամ ընդ միշտ։»

ՏԱՐԻՔ ՊՈԼՍՈՅ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ

Պոլսոյ Ելմտական մասնաժողովը 6100 ոսկի շահաւորք ուզած է Ազգ. Հիւանդանոցէն, վերջին երեք տարուան համար։ Հոգաբարձութեան անդամներէն փ. Ա. Մաղաքեան եւ իրաւագէտ խորհրդականը այս մասին խորհրդակցութիւն մը ունեցան Պատրիարքարանի իրաւագէտին հետ։

Կը թուի թէ Հոգաբարձութիւնը պիտի ստիպուի վճարել ուզուած գումարը, որպէս զի կարենայ աւելի գեր սղաս մարմիններուն դիմել եւ առարկութիւն ընել։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ

Հալէպէն կը գրեն «Ազգակ»ի (23 նոյ.).— Գրեթէ ամէն կառախումբով Հալէպ կը հասնին Թուրքիոյ մէջ մնացած մեր խլեակներէն, մաս առ մաս, որոնք վերջին ծայր թշուառութեան մէջ կը գտնուին։ Անցած շաբաթ եկան նաեւ Ցիգրանակերտի եւ Խարբերդի մեր վերջին բեկորները։ Սուրիական սահմանին վրայ մնացած են անոնցմէ շատերը, անկէ ասդին փոխադրութեան համար միջոցներ չունենալով։ Հասնողներուն բոլորն ալ հացակարօտ են եւ կը գտնուին անմիջական օգնութեան կարօտ վիճակի մէջ։ Ցարդ ոչ մէկ մարմին լրջօրէն հետաքրքրուեցաւ եւ կրցաւ նպաստ հասցնել անոնց։ Միայն վերջերս իմացանք որ Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը դիմում կատարած է Եգիպտոսի շրջանակային յանձնախումբին՝ նպաստ հասցնելու համար մեր այս սարսափահար եղբայրներուն։

Հասնողներուն բոլորն ալ շատ ողբերգական կը նկարագրեն Թուրքիա մնացած Հայերու վիճակը։

∴ Կառախումբով Հալէպ հասած են 25 ընտանիքներ Բալուի շրջանէն։ Ասոնք կը պատմեն թէ գիւղական աշխատութեան միջոցին յանկարծ ոստիկան զինուորներ երեւնալով հրամայեցին ամէն ինչ ձգելով հետեւիլ իրենց քաղաքին կեդրոնը մտնելու։ Հազիւ ժամանակ ունեցան տնական գոյքերը ոչինչ գնով ծախել եւ հեռանալ գիւղէն։ Քաղաքին կեդրոնը գալէ վերջ, իրենցմէ գանձեցին պետական բոլոր տուրքերը եւ ապա թոյլ տուին մեկնիլ Սուրիա։ Կալերը եւ ցորենի մթերանոցները ամբողջովին գրաւուեցան պետութեան կողմէ։

Խարբերդի մէջ հարիւրաւորներ կը սպասեն անցագրային գործողութիւններու աւարտումին, որպէս զի Սուրիա ապաստանին։

Ցաւալի է որ Ազգ. իշխանութիւնները ոչ մէկ կերպով կը հետաքրքրուին այս տարագրեալներով, որոնց կարեւոր մասը թշուառութեան մատնուած է. այս պայմաններու մէջ խնամատարութեան մը կազմութիւնը որոշ օգտակարութիւնը կրնայ ունենալ։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՀՐԵԱՅԻ ՄԸ

Եաֆայի անգլիական դատարանը զբաղելով երկու Արաբներու սպանութեան խնդրով, առաւ իր վճիռը։ Ժոզէֆ Սրֆալը անուն սիոնական հրեայ մը մահուան դատապարտուեցաւ։ Զոհերու ընտանիքներուն 500 եգիպտական ոսկի յատկացուած է։

ԵՐԿՈՒ ՏՈՒՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին Մարսիլիա՝ Անտուան փողոց թիւ 7 եւ 9 եռայարկ տուները փլան յանկարծ։ Ամէն կողմէ սարսափի ճիչեր արձակուեցան եւ ընդհ. իրարանցում յառաջ եկաւ։ Շուրջ 40 հոգի կը բնակէին այդ երկու տուներուն մէջ։ Անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ օգնութեան գործին եւ հետզհետէ փլատակներուն տակէն հանուեցան դիակներ ու վիրաւորներ։ Ընդամէնը 12 հոգի մեռած եւ 10 հոգի վիրաւորուած էին։ Զոհերը ֆրանսացիներ եւ իտալացիներ են։ Նոյն շրջանին մէջ ուրիշ տուներ ալ փլչելու վտանգին տակ կը գտնուին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՍՈՑՄՐՑՈՒՄ„Ը

«Սոցիալիզմի կառուցման» տենդոտ աշխատանքը իր բազմազան ճիւղերով, մտած է փափուկ փուլի մը մէջ արդէն, ուր քարոզչութիւնն ու հրահանգները միայն չեն կրնար իրական դեր կատարել։ Եւ ոչ ալ «մասսաների միահամուռ կամք»ը, որ յաճախ չըմբռներ իսկ իր անունով իրեն հրամցուած ձեռնարկներու արժէքն ու կարեւորութիւնը։

Պէտք են լուրջ եւ մանաւանդ գործնական ձեռնարկներ, միջոցներ, պահպանելու ոչ միայն ձեռք բերուած յաջողութիւնները երկրի ճարտարարուեստի եւ զանազան արդիւնաբերութիւններու մէջ, այլեւ «հարուածային կարգով իրականացնելու հնգամեայ պլանը»։

Բազմաթիւ միջոցներու կարգին, ծանրանանք այսօր «սոցմրցման» վրայ, որպէս մէկը այն կարեւորագոյն ազդակներէն, որով համայնավար կուսակցութիւնը կը կարծէ թէ պիտի կրնայ «բարձրացնել մասսաների ստեղծագործական եռանդը եւ նախաձեռնութեան ոգին» ի նըպաստ իր ընդհանուր «մեծ» գործին։

Սոցիալիստական մրցում բառերէն կազմուած այս արտայայտութիւնը, այն հսկայ ուժն է Խորհրդային երկիրներուն մէջ, որու հրաւէրէն ոեւէ մէկը չի կրնար խուսափիլ։ Մանաւանդ որ «սոց-մրցում»ը կը գործադրուի գլխաւորաբար կառավարական եւ կուսակցական ձեռնարկներու մէջ։

Այսպէս օրինակ փոխառութեան, «հնգամեայ պլան»ի իրագործման, անգրագիտութեան դէմ կռուելու, եւ նոյնիսկ թերթի բաժանորդագրութիւնը տարածելու, ինչպէս նաեւ զանազան առիթներով օդանաւեր եւ հրասայլեր ժողովրդական դրամներով շինելու համար, լաւագոյն եղանակը համարուած է ձեռնարկը առաջ տանիլ «սոց. մրցման» միջոցով։

Տեսակ մը հրապարակային մրցահրաւէր է ասիկա, որմէ խուսափիլը չափազանց վտանգաւոր է։ Չէ՞ որ մրցահրաւէրէն խուսափողը, արդէն իսկ իր այդ քայլով «երեւան է հանում իր իրական վերաբերմունքը»։ Այս աշխատանքը կը տարուի երկու ուղղութեամբ.— անհատաբար եւ հաւաքաբար։ Այսպէս օրինակ «Խ. Հ.» տանկի կառուցման համար Ղարաքիլիսայի Մայիսեան ապստամբութիւն անուան սեքստիլ գործարանի կոմիտէն մուծելով 150 րուբլի, մրցման է հրաւիրում Լէնտէքստիլգործարկոմին եւ Ալլահվէրդու Կ. Մարքսի անուան գործարանի կոմիտէին։» Այստեղ խմբակցութիւնն է մրցման մասնակցող և իր կողմէն խմբակցութիւններ են որ կը հրաւիրուին մասնակցելու։ Նոյն առթիւ ուրիշ օրինակ մըն ալ անհատական մրցահրաւէրէն.

— «Զաքար Թանգեանն ընդունելով Հ. Հախնազարեանի մրցահրաւէրը, մուծում է 5 րուբլի եւ մրցման է հրաւիրում Մ. Մարգարեանին, Վ. Դանիէլեանին, Ա. Գրիգորեանին, Թ. Յակոբեանին եւ Կ. Սարգսեանին։»

Այս նոր օրինակ բանի կողոպուտը այնքան կանոնաւոր կազմակերպուած կը թուի, որ իրաւցնէ դժուար թէ խուսափողներ կարենան ըլլալ։ Այստեղ անհատը ստիպուած է ոչ միայն մասնակցելու այս կամ այն ձեռնարկին, այլեւ պարտաւոր է «սոցմրցումը տարածել աւելի լայն մասսաների շրջանում»։

Խոստովանինք որ այս նոր միջոցը որոշ արդիւնքներ է տուած։ Երկրի «պաշտպանութեան», ներքին փոխառութիւններու, կրթական եւ քարոզչական ձեռնարկներու մէջ մանաւորաբար «սոցմրցում»ը հանդիսացած է այն իրական ուժը, որ զրկած է շատերը իրենց վերջին սանթիմներէն, ի նպաստ ձեռնարկի յաջողութեան։ Այլապէս անհնար էր գործադրել ո՛ր եւ է ծրագիր, տիրող ծանր պայմաններուն մէջ։

«Սոցմրցում»ը աւելի լայն չափերով կը գործադրուի երկրի ընդհանուր շինարարական-արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ։ Այս մարզին մէջ «սոցմրցման» արդէն «բարոյական արժէք» է։ Ան կոչ կ'ընէ մարդու ներքին բարոյական կորովին, կը մղէ զայն ստեղծելու, գերազանցելու, խնայելու եւ վերջապէս իրականացնելու երկրի վարիչներու պատգամները։ Հիմա երբ արտակարգ ճիգեր կ'ըլլան «հնգամեայ պլան»ը իրականացնելու, «աւելի նուազ ժամանակամիջոցում», աւելի հրամայական ձեւով կը կրկնուի «սոցիալիստական մրցակցութիւնը, բարձրացնելով մասսաների ստեղծագործական եռանդը և նախաձեռնութեան ոգին, պէտք է դառնայ մշտական մեթոտ ներգրաւելու աշխատաւորներին սոցիալիստական շինարարութեան մէջ։» (Որոշում 16երորդ «կուսկոնֆերանսին»)։

Մրցումը տեւական մեթոտ դարձնել իրական առաւելութիւններ ձեռք բերելու նպատակով, կը թուի թէ այնքան ալ հեշտ գործ չէ։ Եւ ճիշդ այս պատճառով է որ վերջին շրջանին առանձին կարեւորութիւն կը տրուի «սոցմրցման պայմանագրերի ստուգման»։

Յիշենք հոս, որ հաստատութիւններու եւ խմբակցութիւններու մէջ «սոցմրցում»ը կը կատարուի առանձին պայմանագրերով, մանրամասնուած ո՛չ միայն «ծրագրուած աշխատանքի չափը» այլ եւ «տեւողութիւնը, ինքնարժէքի նուազումի» հետ բազմազան մանրամասնութիւններ։ Հիմնական ոգին այս պայմանագրերուն պէտք է ըլլայ «աշխատանքի դեմպի արագացում»ը արդիւնաբերութեան եւ կամ այս կամ այն աշխատանքի «պլանային իրագործում»ը, եւ ինչպէս վերը յիշեցի, «ինքնարժէքի նուազեցում»ը, մանաւորաբար։

Ստուգումներու ընթացքին կը պարզուին, սակայն, իրողութիւններ՝ բոլորովին աննպաստ.

«Երեւանի մի շարք արտադրական ձեռնարկներում կատարուած ուսումնասիրութեան արդիւնքները մեծ թերացումներ են յայտնաբերում։» «Սոցմրցում»ը ղեկավարող տարրն է, ամէնէն առաջ իրական պատճառը. «սոցիալիստական մրցման ասպարիզում առաջամարտիկի դերը վերապահուած է կուսակցութեան տեղական միաւորներին—կոմբջիջներին»։ Մինչդեռ «ստացուած տեսալների համաձայն, կուս. եւ կոմսոմոլի բջիջները սոցիալիստական մրցման գործում իրենց առաջապահի դերն այնքան էլ ակտիւ կերպով հրապարակ չեն հանել» (Խ. Հ. թիւ 242)։

Այսպէս ուրեմն բուն համայնավար տարրն է, որ առանձնապէս թոյլ եւ անտարբեր կը գտնուի «սոցմրցման» աշխատանքներու մասին։

«Պարզւում է, կը գրէ Խ. Հ. խմբագրութիւնը, որ կոմբջիջները պահանջուած չափով բացատրական աշխատանքներ չեն կատարել», եւ ընդհակառակն երեւան կուգայ որ «տարերքին մատնելու տրամադրութիւններ» աւելի շուտ կը տարածուին ամենուրեք։

Արարատ գործարանի վարիչներէն մէկը՝ «կուսակցական ընկեր», յայտնած է թէ «հնարաւոր չէ ինքնարժէքի իջեցումը, քանի որ այնտեղի աշակերտները փողն ստանում են գործարանից։ Նրանց փողը պէտք է տալ մի ուրիշ ֆոնտից, որ հնարաւոր լինի ինքնարժէքի իջեցումը»։

Բնորոշ այս մտայնութեամբ կը կարծուի թէ ելքի այս կամ այն գլուխի մէջ փոփոխութիւն մտցնելը կը նշանակէ ինքնարժէքի նուազում։ «Բայց փաստօրէն այդտեղ ինքնարժէքի ոչ մի իջեցում էլ չի մնում»։ («Խ. Հ.») թիւ 242։

Այս մտայնութեան հետ կը զարգանան նաեւ գործալքումներ.—

«Բացարձակապէս անհանդուրժելի պէտք է համարել աշխտիսցիպլինայի խախտման զանազան արտայայտութիւնները մեր արտադրական ձեռնարկներում մանաւանդ կուսընկերների կողմից։ Մինչդեռ այդ երեւոյթը ոչ միայն դեռ գոյութիւն ունի մեր արտադրական ձեռնարկներում («Արարատ», «Հայ բամպակկոմ» եւայլն), այլ եւ տեղ տեղ աճման նշաններ է ցոյց տալիս»։

Այս երեւոյթները արդէն իսկ արգելքներ են «սոց մրցման» տարածման, որու համար «վճռական պայքար պէտք է յայտարարել սոցիալիստական մրցման դասալիքների — աշխտիսցիպլինանխախտողների դէմ» («Խ Հ.» 242)։

Շատ տեղեր ալ օրուան ագանչանի վրայ կնքած են «սոցմրցման» պայմանագրեր եւ այդքանով գործը վերջացած ենթադրած։ Երբեմն ալ այս պայմանագրերը կը ստորագրուին ձեռնարկներու ղեկավարներուն կողմէ, անտեղեակ ձգելով իրենց աշխատաւորները։ Այս կարգի երեւոյթներ երեւան հանուած են Լենինականի խորհրդային տնտեսութիւններու, Արարատ գործարանի եւ Բամպակկոմի մէջ։

Եղած քննութիւններէն եւ արտայայտութիւններէն կարելի է հետեւցնել.—

— ա) «Սոցմրցում»ը տակաւին անմարսելի է հայաստանի ժողովուրդին համար, նկատի առնելով անոր թոյլ վերաբերմունքը երկրի նոր տնտեսական քաղաքականութեան հանդէպ։ (Ապացոյց՝ Արարատի վարիչի արտայայտութիւնը ինքնարժէքի նուազումի մասին)։

բ) Հոգեբանօրէն մարդիկ չեն հաշտուիր ցուցական այդ արտայայտութիւններու հետ. «Ես այդ մրցման ձեւերը համարում եմ նոյնպիսի մի քայլ, ինչպիսին է օրինակ՝ հրապարակում ծնկաչոք կանգնած ցարական բանակի երդում ընդունիլը»։

գ) Եւ որ ամենագլխաւորն է, աշխատանքի անկազմակերպուածութիւնը, պարենաւորումի դժուարութիւնները նոյնպէս անգործութեան կը մատնեն «սոցմրցման» պայմանագրերու գործադրութիւնները։

Այս բոլորի հետ պէտք է ընդունիլ նաեւ, որ «սոցմրցում»ը իր այսօրուան վիճակին մէջ պատուհաս մըն է մեր ժողովուրդի գլխին, քանի որ կը ձգտի կառավարութիւնը հարստացնել ժողովուրդի աղքատացման գնով։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹԻՎԻՏԵՕ (սեփ. թղթ.). — Հոկտ. 20ին կէսօրէ վերջ Salon Cristobal Colonի մէջ, որը ժամանակէն առաջ լեցուած էր բազմութեամբ, տօնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը։ Կարգ մը երգերէ ու նուագներէ վերջ, բանախօսեց Պուէնոս-Այրէսէն մասնաւոր գրկուած բանախօս ընկ. Ս. Թորգոմեանը, որ երկարօրէն կանգ առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 39 տարուան գործունէութեան վրայ, սկսելով 19րդ. դարու մ'սաւոր շարժումներէն.

Երեկոյթէն վերջ «Վ. Ռամեան» ակումբին մէջ սարքեցաւ թէյասեղան մը զուտ ընկերներու եւ համակիրներու սեղմ շրջանակին մէջ։ Հոս եւս տեղի ունեցան նուագներ, արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ ընկ. ընկ. Վարդեանի, Խ. Ամիրեանի եւ Ս. Թորգոմեանի կողմէ։ Ընկ. Խ. Ամիրեան վերջինիս Դաշնակցութեան հիմնադիր Ք. Միքայէլեանի կեանքէն դէպքեր (պուլկարիայէն), անոր կազմակերպչական աշխատանքները եւլն.։

Զանազան ընկերներու կողմէ բաժակներ առաջարկուեցան Դաշնակցութեան կենացը, երգուեցան հայրենասիրական երգեր եւ ուշ ատեն բոլորն ալ հեռացան գոհ եւ յուզուած։

Մոնթէվիտեօյի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ բոլոր անոր շուրջ հաւաքուած ընկերները ըրած են անկարելին այսպիսի հեռաւոր անկիւնի մը մէջ ազգային կեանք մը ստեղծելու համար։

Ս. Թ.

ԱԼՄԱՋԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Կիրակի օր հրատարակեցինք Ալմազեանի ծեծի ենթարկուելուն մասին երեսփոխանական ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութիւնները։ Այսօր կը սկսինք հրատարակել այդ նիստին մանրամասնութիւնները, քաղելով պաշտօնաթերթէն.

Նախագահը.— Խօսքը Պ. Ժորժ Մոնէինն է։

Ժորժ Մոնէ.— Շատ կը յարգեմ խորհրդարանը, թոյլ տալու համար ինծի այս բեմի բարձունքէն միջամտել մասնաւոր գործի մը մէջ։ Եթէ ես հոս եմ, պատճառն այն է որ հանրային կարծիքը ուժգօրէն յուզուած է մասնաւոր գործի մը համար, որ իրապէս ընդհանուր հանգամանք կը ներկայացնէ, ու պարտականութիւն սեպեցի մատնանիշ ընել դէպքեր, որոնք կը վտանգեն անհատական ազատութիւնը եւ մարդկային արժանապատուութիւնը։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն)։

Ալմազեանի այս խնդրին մէջ — որովհետեւ ասիկա Ալմազեանի խնդիր է եւ ոչ թէ այս կամ այն ամբաստանեալին յանցաւոր կամ անմեղ ըլլալը հաստատել մասնաւորապէս զազրելի ոճիրի մը մէջ — հարց է գիտնալ թէ դատական ոստիկանութիւնը յարգա՞ծ է օրէնքը հանդէպ մարդու մը, որ ինքնաբերաբար իբրեւ վկայ գացած էր դատական ոստիկանութեան շէնքը։

Թէ՛ մամուլին մէջ եղած յայտնութիւններով, թէ իմ կատարած քննութիւններովս հաստատուած է թէ օրէնքը շղթունակ բռնաբարուած է։

Դէպքերը համառօտենք արագօրէն։

Դատական ոստիկանութեան կանոնաւորաբար հաղորդուած ցեկոյցներուն վրայ, մամուլը ակնարկութիւններ կ'ընէ մարդու մը մասին, ու այս մարդը գալ բացած իրեն դէմ եղած այս ամբաստանութիւններէն, հոկտ. 18 ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին ազատօրէն կը ներկայանայ՝ բողոքելու համար իր մասին սկսուած պայքարին դէմ։ Ոստիկանապետին կը ներկայացուի. յետոյ կէսօրին ոստիկանատան մէջ վար կը դրուի։ Կ'ըսուի իրեն թէ ծանր ամբաստանութիւններ կան իրեն դէմ, թէ անհրաժեշտ է խուզարկութիւն մը կատարել իր բնակարանին մէջ, թէ դատական ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ պէտք է մնայ՝ Սէն Ժիլ փողոցի այդ խուզարկութեան ներկայ ըլլալու համար։

Խուզարկութիւնը տեղի կ'ունենայ։ Որմէ վերջ վկային կ'ըսեն թէ արդարութեան տրամադրութեան տակ պէտք է մնայ ու խցիկի մէջ կը պառկեցնեն զայն։

Յաջորդ օրը հոն կը մնայ մինչեւ իրիկուան ժամը 7, երբ կ'ուզէ ճաշել։ Իրեն կ'ըսեն թէ «ճաշելէն աւելի օգտակար բան մը ունիս. պիտի հարցաքննենք քեզ»։

Ուրեմն հարցաքննութիւնը կը սկսի ժամը 19ին եւ կը շարունակուի մինչեւ առտուան ժամը 2ը. քիչ յետոյ պիտի ըսեմ թէ ի՛նչ պայմաններու տակ։

Վկան, որ դեռ չէ ամբաստանուած, որ դեռ իբրեւ վկայ կը մնայ դատական ոստիկանութեան ձեռքը, ի վերջոյ կիրակի կէսօրէն յետոյ կը տարուի հարցաքննիչ դատաւորին մօտ ուր ժամը 14ին է միայն որ իր մասին ձերբակալման օրինական հրամանագիր կը հանուի։

Տակաւին քննութիւնը չվերջացած գործի մը միջամուխ ըլլալ չի նշանակեր ըսել թէ՛ մարդ մը ամբողջ 52 ժամ մնացած է տրամադրութեանը տակ դատական ոստիկանութեան, որ սակայն պաշտօն ունէր միայն հարցաքննելու վկան եւ ոչ թէ ձերբակալել ամբաստանեալ մը (Ծափահարութիւններ ձախակողմէն)։

Այս դէպքերուն հետեւանքով ներկայացուեցաւ արգելափակման բողոքագիր մը, որ հրատարակուեցաւ թերթերուն մէջ։

Ալմազեան կը գանգատի թէ ամբողջ 52 ժամ վար դրուած եւ արգելափակուած է. կ'աւելցնէ թէ զինքը խուզարկած են եւ ձեռնակապ դրած, որով եւ իրապէս ձերբակալման վիճակի մէջ դրուած է, երբ ոեւէ հրամանագիր չկար իրեն դէմ։

Կ'ուզէի գիտնալ թէ կառավարութեան համաձայն կայ ոեւէ օրինական տրամադրութիւն, որ արտօնէ ոստիկանութիւնը այսքան թեթեւօրէն վարուելու քաղաքացիի մը անհատական ազատութեան հետ։ Որովհետեւ, կը կրկնեմ, խնդիրը ծանր է անորհամար, որ այս օրինակը միակը չէ։ Գիտենք թէ ասիկա դատական ոստիկանութեան մնայուն սովորութիւնն է։

Փիեռ Քոթ.— Ճիշդ է։

Ժորժ Մոնէ.— Մնաց որ, եթէ մենք չգիտնայինք ալ, դատական ոստիկանութիւնը ինքը պիտի ծանօթացնէր մեզի, որովհետեւ իր ամսաթերթին մէջ բառ առ բառ կը գրէ հետեւեալը.

«Կ'ըսեն թէ պարզապէս կասկածելի կամ նոյնիսկ իբրեւ վկայ հրաւիրուած անհատները կարելի չէ վար դնել խիստ երկար ատեն։

«Պատասխան.

«Խնդիրը կը կայանայ մասնաւորապէս ծանր կասկածներու մասին, որոնց հարիւրին 95ը ամբաստանութեան կը վերածուի։ Կասկածելիին արձակումը այն ատեն յառաջ կը բերէ այնպիսի անգաղտնապահութիւններ որ սկսուած քննութեան արդիւնքը անմիջապէս կը վտանգուի։

«Գալով ժամանակին, յաճախ ապագայ ամբաստանեալն է որ կ'երկնցնէ անոր տեւողութիւնը՝ սխալ ցուցմունքներ ընելով եւ ցոյց տալով երեւակայական հետքեր, որոնց ստուգումը որոշ ժամանակ կը պահանջէ։»

Կը տեսնենք ուրեմն որ ապագայ ամբաստանեալն է յանցաւորը, եթէ զոհ կ'երթայ քմահաճ արգելափակման մը եւ թէ դատական ոստիկանութիւնը կը հաստատէ թէ 100ին 95 անհրաժեշտ է այս ձեւը՝ ձերբակալելու համար իրական յանցաւորը։

Նպատակը կ'արդարացնէ միջոցները։ Ամէնէն քմահաճ արարքները օրինական կը դառնան այն ատեն։ Ու շատ կարեւորութիւն չունի մնացած 100ին 5ը, որ, ինչպէս կը խոստովանի ոստիկանութիւնը, կը բաղկանայ անմեղներէ։

Կառավարութիւնը պէտք է ըսէ մեզի թէ ոստիկանութիւնը իրաւունք ունի՞ այսպիսի միջոցներու դիմելու, երբ, իր իսկ խոստովանութեամբ, 100ին 5 պարագային կայ որ ատոնք ուղղուին անմեղներուն դէմ։

Ու նոյնիսկ եթէ յանցաւորները ենթարկուին ատոր, օրինակա՞ն է։

Դատաւորներ եւ մեծանուն փաստաբաններ, որոնց խորհուրդ հարցուցի, ըսին թէ դատական ոստիկանութիւնը կը գործէ լուսնային փոխանորդութիւնով ոստիկանական տեսուչին, որ պատժական դատավարութեան օրինագրքի 10րդ յօդուածին համաձայն, վարչական եղանակով իրաւունք ունի կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարելու։ Դատական ոստիկանութիւնը այս օրէնքին համաձա՞յն է որ կը գործէ։ Չեմ կարծեր թէ գտնուի ոեւէ մէկը, որ կարենայ պաշտպանել օրինաւորութիւնը այս յօդուածին, որ ջնջուած է։

Եւ Քլէմանսօ 1906 Օգոստ. 4ին շրջաբերականով մը հաղորդած՝ որ 10րդ յօդուածը կրնայ գործադրուիլ միայն [illegible] ռավարական [illegible] Բնականաբար [illegible] նը Ալմազեանի այս [illegible] խնդրին մէջ [illegible] ոեւէ [illegible] վկայ [illegible]

Արդ, [illegible] նաեւ [illegible] պարագային մէջ [illegible] թիւնը ինքնակամ [illegible]

Գիտե[illegible] դէպքեր [illegible] ի՛նչպէս [illegible] կողմէ [illegible] ման [illegible] մեր [illegible] թէ գ[illegible] բողոք[illegible]

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

MarcSagnier.—Ֆրանսացի [illegible] նախկին երեսփոխանին [illegible] Հայ Արին կ'արտասանէ գ[illegible] բանքով։ Պ. Սանէ ինքնարժ[illegible] բար մտերիմը եղած է մեր [illegible] տանի սերունդին։ Անոր սր[illegible] գուռը բաց է ժողովներու ընթ[illegible] քին։ Իր մտերմութիւնը եւ [illegible] բնացակամութիւնը կանգ [illegible] ճենայդաեղ։ Bierville իր ընդ[illegible] ձակ կալուածէն հողամաս մը [illegible] յատկացուցած է մեր տղաքին[illegible] կիրակնօրեայ բանակումներու հա[illegible] մար եւ հայկական եռագոյն[illegible] հոն կը ծածանի առանց վերապա[illegible] հութեան։

Ահա այս ազնիւ Ֆրանսացի[illegible] Նոյ. 24ին Հայ սկաուտներ[illegible] տրամադրած էր «Salle de D[illegible] mocratie»ի սրահը, ուր տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ արիներ[illegible] թէյասեղանը, ի պատիւ իրենց ծնողներուն եւ համակիրներուն։ Հիւրերը ժամանակին իրենց [illegible] դերը գրաւած էին։ Նուագախումբը կը տիրապետէր բեմին [illegible] Ամէն ոք իր տան մէջ կը զգար ինքզինքը։ Մէկ ակնթարթի մէջ արիները բեմին կողքին շարք[illegible] բռնած, կը թնդացնէին «Մեր Հայրենիք»ը։ Պ. Գուրգէն Լեւոն[illegible] տուրեան յանուն Հայ Արիներու խօսք առնելով, ի միջի այլոց ըսաւ.— «Քիչ մը ուշ կը հան[illegible] դիպինք իրարու։ Նախորդ մեր հաւաքոյթին ձեզ խոստացած էինք աւելի մեծ յաջողութիւններով ներկայանալ յառաջիկայի։ Շնորհիւ ձեր գործնական աջակցութիւններուն, մեր Լոնտոնի ճամբորդ[illegible] հարթուեցաւ եւ Ճէմպորիին մէջ ունեցանք մեր յարգանքի տեղը 44 զանազան ազգերու քով, եւ անոնց հետ մեր կապերը հաստ[illegible] սկաուտական շարժումին առին նոր ուժգնութիւն մը, եւ մենք դուրս ելանք աւելի շէնցուած կամքով եւ նոր փորձառութիւններով»։

Խմբապետին հրաւէրով, [illegible] բարձրացաւ Ֆրանսահայ [illegible] ներու Միութեան [illegible] Յանձնախումբի նախագահ, Պ. [illegible] Ալ. Խատիսեան, որ շնորհա[illegible] ճամբորդին մէջ Հայ [illegible] փայլուն յաջողութիւնը [illegible] յայտնեց թէ այս շարժումն [illegible] մեծնալ սերունդը պիտի [illegible] կարիւր պակաս մը։

Ներկայ էին փարիզ[illegible] [illegible] սկաուտական [illegible] մտերմական [illegible] իր Հայ եղբայրներուն, [illegible] պատասխանելով [illegible] ըրին [illegible] «Մեր [illegible]» [illegible]

Հայ արիները [illegible] կերպեցին թէյի սեղանը։

ներին առանձին բոլոր խմբակ-երու առջեւ։ Բոլորս գինովցած ենք սահղծուած այդ տաք մթնոլորտին մէջ։ Ծնողքները ի-րենց զաւակներուն սպասարկումը կը դիտէին մտաւոր հաճոյքով։ ք առաւ այս շարժումին տեկամ մը, կոչ ուղղեց ծնողնե-րուն, որպէսզի քաջալերեն այս ուանի սերունդի օրկանը, «Հայ սկաուտ»ն, որ ծնունդ առած է մեծ ութիւններով։ Ցղաքները ամէն իրենց հանգիստի պահերը գրահէն, նոյնիսկ գիշերները աշ-ւած են տպարանին մէջ, թեր-թը օրը օրին հրապարակ հանելու համար։ Այս պարագան նկատեց ահական նախաձեռնութեան ագեցիկ օրինակ մը։ Ասոնք կ'ու-ն միայն քիչ մը ժպիտ եւ քաջալերական խօսք, որպէսզի թեւ իրենց զգացումներուն գաղափարներուն։

եմին վրայ երեւցաւ Գայ-լեներու խումբը, առաջնորդու-թեամբ Օր. Բէգզատեանի։ Պզտիկ-ներու քալուածքը աշխոյժ եւ շար-ժումները ծափեր խլեցին ներկա-ներէն։ Յուզուած էինք ամէնքս որովհետեւ հայ երգը, հայ կը թռէին անոնց շրթներէն թոթովանքներով։ Խմբա-վարուհին իր բարի ժպիտով նոյ-նացեր է անոնց ամէնուն հետ. ոծոր ինքն ալ «Գայլուկ» էր։

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Բեծատուրեանի, որ իբր «Սկաուտ»ն շեշտեց շարժումին ութիւնը։ Թելադրեց որ երը ունենան վեհանձն ք, առանց աջ ու ձախ , եւ հաստատակամ քա-իրենց առջեւ բացուած ճա-պարհէն։ Գործը դժուար է, յց արդիւնքը գեղեցիկ։

Հանդէսին կարեւոր մասը կը մէին զուգադրուած առարկա-ները եւ տեսարանները։ Երեց ուանները բեմին վրայ ըրած իրենց բանակումը, — վրան-ը լարուած, կրակը վառ, բնու-թեան գրկին մէջ, ջինջ եւ յստակ ին արբեցած, քաղաքի ապա-կանուած մթնոլորտէն հեռու պրին, կ'երգեն, կը խմեն եւ վարեն։ Կասկած եմ որ անոնք մէկ պարապահի դուռ բախած պարապոյ օրերուն եւ կիրակի-ները իրենց «զուպը եւ մախաղ»ը ած հոն են, բարձունքներու յ վրաններ կը շինեն եւ կը ընկերական կեանքի քաղց-րութիւնները կ'ըմբոշխնեն։

Բ. խումբը՝ որուն վարիչն է Պ. Արմիկ Ջամալեան, ցուցադրած էր երկաթէ առարկաներ եւ մե-քենական աշխատանքի զանազան ձեւեր։ Հայ սկաուտը աշխատած էր ամէն կտորին վրայ, յղկած, ձեւ տուած էր, եւ պարզ կ'երեւա-յին թափուած քրտինք մը եւ ճիգ մը ամէնուն վրայ, եւ անոնց վրայ կը քնանար պայծառ հայ ճարտարարուեստը իր ազնուագին վիճակով։

Գ. խումբը՝ որու խմբապետն է Պ. Հրանդ Դերձակեան, ցուցա-դրած էր նաւ մը երկնաձիգ առա-գաստներով, վրան «Arménia»։ Ամչկոտ տղայ մը կեցած է անոր առջեւ։ Մտիկ կ'ընեմ պատմու-թիւնը իր աշխատանքին։ Օրերով, գիշերներով աշխատած է, դանակ-ներով կոփած, ձեւ եւ գեղեցկու-թիւն տուած է փայտին եւ առա-ջանին, եւ իր այս աշխատութեան արդիւնքը ուզած է անուանել Armenia։

Հայաստանի քարտէսը հոն է, կեդրոնը։ Գծագրիչը կը ճանչնայ ամէն գիւղ, իւրաքանչիւր քաղաք կէտ առ կէտ։ Քարի կտորուանքներ եւ բոյսի նշխարներ շարուած են կամ դասաւորուած սեղանին վրայ։ Հայ Արին ուր որ գացեր է, իր ճամբուն վրայ հանդիպած բոյ-սէն մանիկ մը փրցուցեր է, քա-րերէն եւ հնութիւններէն փրթուճ մը բերեր է հետը։ Նախափորձերը չե՞ն ասոնք ապագայ բանասէր եւ հնէաբանի, որոնց այնքան պէտքը կը զգանք մեր իրականութեան մէջ։ Ծնողքները պէտք է գոհ ըլլան որ իրենց զոհողութիւնները պարապի չեն գացած։ Իրենց ճամբորդած երկրէն, ժողովուրդներու պատմու-թենէն շունչ մը, հեւք մը առեր են եւ հայկական, ազգային ձեւով արտայայտելու ճիգը կ'ընեն։ Հա-պա պատկերներու, տեսարաններու, ճամբարի նկարներու դասաւորու-մը ալպոմի մէջ, այնքան ներ-դաշնակ եւ ճաշակաւոր։ Մարդ կը վարանի դպչելու անոնց, որպէս զի ներդաշնակութիւնը չխանգարուի։

Այս բոլոր երեւոյթներուն առջեւ, կը սփոփուիմ յիշել մեր մեծ մանկավարժ գրագէտ Լեւոն Շանթի խօսքը այս շարժման մա-սին.

— Սկաուտիզմը եւ դպրոցը պէտք է զուգահեռաբար ընթա-նան. կրթութեան պակասը կը լրացնէ ան։

Կիրակի օրուան հաւաքոյթին այս մեծ վարպետին խօսքը հաւատքի վերածուեցաւ իմ մէջ։ Ուրեմն սկաուտ տղաքներ, ձեր յաղթանակը այդ ուղիէն չշեղե-լու մէջ կը կայանայ։ Ներդաշնակ միշտ ձեր մէջ, առանց կիրքի եւ ատելութեան, մեր ազգային կր-թիչ աւանդութիւնները առանց արհամարհելու, առէք ձեր շուր-ջի օտար աշխարհի արդիականու-թեան գեղեցկութիւնները եւ դարձուցէք գերազանցօրէն ինք-նուրոյն եւ ազգային։ Նայեցէք միշտ եռագոյնին, մեր ցեղի առա-քելութեան եւ առնչանքի, անձնուի-րութեան այդ հոյակապ խորհր-դանշանին, եւ ձեր պարբերական այս հաւաքոյթներով մեզ սա-րէք, թաթխեցէք ձեր այդ առա-քումի շրջանակին մէջ, որպէս զի մեր հոգիները չառաապին այն մտածումով թէ նոր սերունդը կ'օ-տարանայ։ Մեծ «ոչ»ը ըսէք այդ այլասերումին առջեւ եւ այս կերպով մեր արդէն արիւնոտ եւ տանջուած սիրտերը պիտի յուսա-դրուին վաղուան կեանքին համար։

ՍԵԴՐԱՔ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

—ԽՄԲ. կրկին եւ կրկին կը խնդրենք մեր բոլոր աշխատակիցներէն եւ Թղթակիցներէն օրը օրին ղրկել հանդէսներու նկարագրութիւնները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՄՐՑԱՆԱԿ ԲԱՄՊԱԿԻ ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բամպակագործութեան զարկ տալու եւ աշխատաւորութեան լայն խաւերու մէջ բամպակի մշակու-թեան ամէնէն լաւ եղանակները կիրառելու համար, կառավարու-թիւնը տուած է յատուկ որոշում։ Ըստ այդ որոշման, 1929—30ի ելմտացոյցին մէջ պիտի յատկա-ցուի բամպակագործութեան մր-ցանակաբաշխութեան յատուկ ֆոնտ 10 հազար ռուբլի գումարով։ Այդ գումարը պիտի յատկացուի մրց-ման մասնակցողներուն պարգեւ-տալու համար։

Մրցումին պիտի մասնակցին համագործակցական տնտեսու-թիւնները, անհատական աշխատա-ւորական տնտեսութիւնները եւ տրակտորիստները, որոնք կ'աշխա-տին բամպակագործութեան աս-պարէզին մէջ։ Մրցանակները պի-տի տրուին հետեւեալ պայման-ներով.— կոլեկտիվ տնտեսութիւն-ներուն, եթէ բամպակի ցանքին յատկացուած հողերու առնուազն կէսը աշնան հերկուած է, բամպա-կի բոլոր ցանքերը շար-քացան են կատարուած, շարքերը ցանուած են ուղիղ եւ մշակութիւնը կատարուած է երեք անգամէն ոչ պակաս, ցանքերը հիւանդութիւն-ներէ ազատելու համար իր ժամա-նակին եւ կանոնաւոր սրսկումներ կատարուած են, ցանքերու տարա-ծութեան հարիւրին 60էն ոչ պա-կասը յատկացուած է բամպակին, արտադրական ծրագիրը իրագոր-ծուած է հարիւրին հարիւր՝ գիւ-ղատնտեսներու ցուցմունքներով, տնտեսութիւնները մտցած են ի հաշիւ բատրակ, չքաւոր եւ միջակ գիւղացիներու։

Բամպակագործական ընկերու-թիւններուն մրցանակ պիտի տր-ուի, եթէ գարնանացանի ծրագիրը կատարած են հարիւրին հարիւր, աշնանավարի ծրագիրը կը տանին յառաջ, միջակ եւ չքաւոր տնտե-սութիւններու հարիւրին 80էն ոչ պակասը ներթարկած են համա-գործակցականին, բաժնեվճարնե-րը գանձուած են հարիւրին հա-րիւր՝ միջակներէն եւ ունեւորնե-րէն, վարչատնտեսական ծախքե-րու կրճատումը կատարած են հա-րիւրին 20էն ոչ պակաս, հունձքը իր ժամանակին յանձնած են գոր-ծարաններուն, չքաւորական հիմ-նադրամները ծախսած են լրիւ ժամանակին եւ նպատակին։

Անհատական աշխատաւորա-կան տնտեսութիւններուն մրցա-նակ պիտի տրուի, եթէ՝ բամպակի ցանքերը հարիւրին հարիւր աշնա-նավար կատարած են, բամպակի ցանքի տարածութիւնը անցեալ տարուան հետ համեմատելով բարձրացած է, բամպակի ցանքը կը բռնէ անոնց տնտեսութեան ընդհանուր ցանքի կէսէն ոչ պա-կաս, հողը պարարտացուած է եւ շարքացան եղած, բամպակը բժշկ-ուած է կանոնաւոր, եւայլն։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԹԱՔՈՎ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հրայր» խումբը նոր եռանդով ձեռնար-կած է գործի։ Հետզհետէ տեղի պիտի ունենան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, ինչպէս եւ հրապարակային բանախօսու-թիւններ, կուսակցական եւ համ-բային խնդիրներու մասին։

Առաջին ընկերա-համակրա-կան դասախօսութիւնը տեղի ու-նեցաւ անցեալ կիրակի, կոկիկ բազմութեան մը առջեւ։ Դասա-խօսն էր ընկեր Ա. Արսլանեան, որ նիւթ ունենալով Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան գաղափարաբանու-թիւնը, երկարօրէն ծանրացաւ մեր եւ զանազան ժողովուրդներու ճա-կատագիրը վարող պայմաններուն վրայ, յստակօրէն ցոյց տալով տարբերութիւնները, եւ պարզեց մեր ազգային ձգտումներն ու ընկերվարական տեսաբանութիւնը։

Ընկերներու եւ համակիրնե-րու կողմէ տրուած հարցումները ստացան լիակատար պատասխան-ներ եւ լուսաբանութիւններ, որմէ յետոյ ունկնդիրները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ եւ փա-փաք յայտնելով որ հրապարա-կային նման դասախօսութիւններ յաճախակի տեղի ունենան։

Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 Նոյ. — Քա-ղաքի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Բ. դասակար-գի ախոյեանութեան մրցումը տեղի ունեցաւ Թուլոնի A. S. Lasի առաջին խումբին դէմ։ Հա-յերուն անունը կրցած էր 700 աւելի բազմութիւն մը քաշել խաղադաշտը։ Քանի մը հայ ե-րիտասարդներ ալ եկած էին քա-ջալերելու Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Խաղը սկսելէն քիչ յետոյ, մեր տղաքը շահեցան 2 նշանա-կէտ, ու առաջին կիսախաղը լրա-ցաւ Հայերու տիրապետութեամբ, Երկրորդ կիսախաղին հակառա-կորդը, քանի վտանգաւոր վայր-էջքներ ունեցաւ, սակայն միշտ ալ ապարդիւն անցաւ։ Խաղը վեր-ջացաւ առանց որեւէ փոփոխու-թեան ենթարկելու նշանատախ-տակը։

Այս հինգերորդ ախոյեանու-թեան մրցումն էր որ միւսներուն պէս յաղթութեամբ պսակուեցաւ՝ կը մնան երկրորդ շրջանի, 5 ախոյ. մրցումներ եւս կը մաղթենք որ նոյն յաջողութիւններէն չշլանան մեր տղաքը, եւ յառաջիկայ մր-ցումներէն եւս յաղթականդուրս գան որով ապահովաբար պիտի կրնան առաջին դասակարգ անցնիլ գալիք տարի։

Վ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը պայմանագրու-թիւն մը կնքած էր Բարեգործա-կանին հետ, որ յանձն կ'առնէր ամէն տարի 2000 ֆրանք վճա-րել Միրզա Մարգարի կտակէն, պայմանաւ որ այդ դրամը յատ-կացուի Զ. Ե. Ռ. Միութեան բա-ցած մանկապարտէզին, ուր պի-տի դաստիարակէր վաստակաւոր ուսուցիչ մը։

Վերջերս, Փարիզի Ռամկա-վարներուն կողմէ Միութեանս դէմ բացուած աղտոտ պայքա-րէն ասդին, Բարեգործականը, չուզելով յարգել իր ստորագրած պայմանագրութիւնը, որ կը գտ-նուի մեր ձեռքին տակ, յայտա-րարեց թէ մանկապարտէզներ պիտի բանայ Փարիզի քանի մը թաղերուն մէջ։ Եւ այդ առթիւ մեր մանկապարտէզին կատա-րած աշխատանքներն ալ իբրեւ իր գործը ներկայացուց ժողո-վուրդին։

Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը մանկա-պարտէզ բանալու միութիւն չէ։ Մենք միայն ուզեցինք ցոյց մը տալ թէ կարելի է մանկապար-տէզ բանալ առանց պիւտճէ ու-նենալու։ Քանի որ Բարեգործա-կանը վերջնականապէս որոշած է մանկապարտէզ բանալ, իր նկա-տողութեանը կը յանձնենք կէտ մըն ալ.— պայմանագրութեան գործադրութիւնը արդարացնելու համար չի բաւեր քանի մը անկիւն մանկապարտէզ բանալ։ (Մեզի համար փաստ է, որ Բարեգոր-ծականը եւ Ռամկավար կու-սակցութիւնը միեւնոյն բաներն են, առնուազն մէկը միւսին վարձակալը մէկ տունի մէջ։ Ա-տիկա սակայն մեզ չի շահա-գրգռեր)։ Միայն կը խնդրենք, որ Բարեգործականը, յանձն առ-նելէ յետոյ շարունակել մեր սկսած գործը Փարիզի մէջ, ստանձնէ նաեւ գաւառներու մէջ եւ մանկապարտէզ բանալու հոգը։ Այս առթիւ յիշեցնենք, որ Վալան-սի Զ.Ե.Ռ.Միութեան մասնաճիւ-ղը քանի մը տարիէ ի վեր իր մի-ջոցներով բացած է մանկապար-տէզ մը։ Կը խնդրենք որ Բարեգոր-ծականը ստանձնէ այդ մանկա-պարտէզին հոգն ալ։ Փոխարէն՝ իրեն կուտանք այդ մանկապար-տէզին նախաձեռնողի պատիւը։

Զ. Ե. Ռ. Մ. Կեդր. Վարչ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՏԷՐ ՀԱՅՐԸ ԾԵԾ Կ'ՈՒՏԷ, ԲԱՑՑ ՎՐԷԺ ԿԸ ԼՈՒԾԷ.— Փօն տը Շէրիւի մէջ յունական գաղութ մը կայ, բաւական բար-գաւաճ, որ ունի իր Ազգ. Միու-թիւնը։ Կ'առաջարկեն Լիոնի յոյն քահանային որ երթայ Փօն տը Շէրիւի հաստատուի, հոն կրթելու համար յոյն մանուկները։

Քահանան կոպտօրէն կը մեր-ժէ, անարգելով գաղութը որ զայրացած կը բողոքէ Մեթրապո-լիտին, եւ զանազան սպառնալիք-ներով, կ'արգիլէ քահանային ոտք կոխել Փօն տը Շէրիւ։ Քահանան ականջ չի կախեր սպառնալիքին, եւ կիրակի մըն ալ կ'երթայ քա-ղաք պատարագելու։ Դուռը փակ կը մնայ իր առջեւ, Միութեան ատենապետին հրամանով, որուն գլխուն՝ քահանան կը փորձէ իջեց-նել իր գաւազանը։

Ներկաները կը յարձակին վրան, լաւ ծեծ մը կը քաշեն ար-ժանապատիւ տէրհօր, որ չունիը կ'առնէ յոյն երիտասարդներու աշխատած գործարանը։ Հոն տեղ-րէնին կը բացատրէ անցուդարձը եւ արդարութիւն կը խնդրէ։ Ցեղ-չի մերժեր Տէր հօր խնդրանքը եւ յաջորդ օրն իսկ մէկիկ մէկիկ կը ճամբէ 40ի մօտ յոյն աշխա-տաւոր երիտասարդներ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Ո՛ր եւ է ժողովի, հանդէսի, բանախօսութեան եւն. ազդ. ղր-կած ատեն, չմոռնալ ՏԵՂԸ, ԹՈՒԱ-ԿԱՆԸ ԵՒ ԺԱՄԸ։

Յաճախ կը ստանանք ազդեր կա՛մ ժամը մոռցուած, կամ տե-ղը, եւ կամ ամիսները չփոխուած։ (Հոկտեմբեր՝ փոխանակ նոյեմ-բերի կամ դեկտեմբերի եւն.)։

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Արնաք հագուիլ, ըսաւ Նախագահը։

Յանձնաժողովը խորհրդակցե-լու քանի մը վայրկեան եւ յե-տոյ Նախագահը նորէն խօսք ա-ռաւ։

— Քննութիւնը նպաստաւոր է երկուքդ ալ առողջ կազմուածք ունիք եւ առողջ սննդառութիւն մը ձեզ մօտ օրէն կատարելապէս բնականոն վիճակի պիտի բերէ։ Բայց առ այժմ ընդունակ էք ա-մէն տեսակ հիւանդութեանց եւ անհրաժեշտ է ձեզ պատուաստել։

Սէլէստէն բողոքեց։

— Արդէն շատ անգամներ պատուաստուած եմ, ըսաւ։

— Ես ալ, աւելցուց Ռընէ։

Նախագահը դժկամակեցաւ ժպտելով։

— Գիտեմ, ըսաւ, թէ հա-րիւր տարի առաջ ծաղկախտին եւ ժանտատենդին դէմ պատուաստը բաւական տարածուած էր Ֆրան-սայի մէջ, բայց նախ այդ պատ-ուաստներն իրենց ուժը կորսնցու-ցած են այդչափ ժամանակէ ի վեր եւ երկրորդ դուք անծանօթ էք քոլերայի, ժանտախտի, հիւ-ծախտի, քաղցկեղի, տարափոխիկ հարբուխի (կրիփ), շաքարախտի, միզականութեան եւ տասնեակ մը ուրիշ հիւանդութեանց պատ-ուաստներուն, որոնք հետզհետէ կ'անհետացնեն այդ համաճա-րակները։ Այս պատուաստները պէտք է ներարկենք ձեզ։

Սէլէստէն սոսկումով նայե-ցաւ իր տիրոջ։

— Կ'իմանա՞ք, պարոն, ը-սաւ։

— Այո՛ կ'իմանամ, Սէլէս-տէն, ըսաւ Ռընէ։

Եւ ուղղուելով Նախագահին.

— Մենք միշտ առողջ եղած ենք երկուքս ալ, ըսաւ. նաեւ չենք վախնար հիւանդութենէ։

— Բայց դժուարամարսու-թենէ, ուղղեց Սէլէստէն... Թէեւ իմինս կարծես բոլորովին ան-ցած է։

Նախագահը նոր ժպիտ մը ունեցաւ։

— Ձեր կարծիքը չենք հար-ցներ, ըսաւ, օրէնքն է եւ դուք պէտք է հնազանդիք անոր, ինչ-պէս ամէն ոք։ Անցեալ դարու վերջերէն սկսեալ բոլոր մանուկ-ներն իրենց գալը առաջին տարի-ներուն մէջ սփռուած են ընել այս յիշուած պատուաստները, ձեզի ալ պիտի պատուաստենք կա-րելի եղածին չափ շուտ, բայց մինչ այդ, պէտք է մեկուսացուիք Մեծ Մաքրանոցին մէջ։

— Կ'ելլեւի շատ հաճելի պի-տի ըլլայ տնակը, ըսաւ Սէլէստէն հեգնօրէն։ Եթէ գիտնայի թէ կեանքն այսչափ կնճռոտ պիտի ըլլայ, չպիտի ձգէի որ քնացնեն զիս։

— Մեր ձեռքէն բան մը չի գար, պատասխանեց Ռընէ փիլի-սոփայաբար։

Յանձնաժողովը քաշուեցաւ եւ Ընճի Թոմսըն երեւցաւ վերս-տին։

— Շնորհաւորութիւններս, ը-սաւ. քննութիւն լաւագոյնէս աւելի նպաստաւոր գտնուեցաւ. պատ-ուաստուեցէ՛ք միայն եւ այնու-հետեւ պիտի կրնաք ապրիլ ամէ-նուն պէս։

— Երկա՞ր պիտի տեւէ արդե-օք, հարցուց Ռընէ։

— Ոչ՛ պատասխանեց տեսչուհին չորս հինգ շաբաթուան մեկուսա-ցում մը, կարճ քառասնեակ մը ի շահ ձեր առողջութեան։

— Բայց, սոսկալի պիտի ձանձրանանք։

— Բնաւ երբեք։ Մեծ Մաք-րանոցի կեանքը անհաճոյ չէ եւ հետաքրքիր շատ պիտի զուարթա-ցնէ ձեր մենակեցութիւնը։ Ես ալ կը խոստանամ գալ խօսակցիլ ձեզ հետ երբեմն։ Դուք ալ եթէ բան մը ունենաք հարցնելիք, Նիւ-Եորքի թիւ 734,683 ուղեցէք առաւօտեան ժամը իննէն տասը կամ երեկոյեան չորսէն հինգ։ Անմիջապէս պիտի երեւամ հայե-լիին վրան։ Ցտեսութիւն...

Տեսչուհին աներեւութացաւ։

Պահապան մը ներս մտաւ եւ նշան ըրաւ Ռընէին եւ Սէլէստէնին հետեւելու իրեն։ Կառք մը կը սպասէր վարը։

— Նայէ՛, ըսաւ Սէլէստէն, ինքնաշարժները սակաւին գոյու-թիւն ունին։

— Բայց ասոնք 1927ի կառ-քերուն չեն նմանիր, ո՞ւր է շար-ժիչը։

Արդարեւ, կառքը կը բաղկա-նար միայն նստելու տեղէն եւ չորս անիւներէն, շարժիչ մասը չէր տեսնուեր։ Բայց կառապանը նստած ներքեւի մասին մէջ ղեկի մը առջեւ, նման հարիւր տարի առաջուաններուն, կը սպասէր նո-րեկներուն։

— Մեր հայրերն, ըսաւ Ռընէ, որ ձիաքարշ կառքերուն վարժուած էին, այնչափ պիտի զարմանային մեր ինքնաշարժները տեսնելով, որչափ որ մենք կը զարմանանք ասոնք տեսնելով։

Կառքը քալել սկսաւ ծայրա-յեղ արագութեամբ մը առանց ամենաթեթեւ ցնցումի։

Ռընէ, որ սակաւին կ'իմանար կարծես 1927ի Փարիզի փողոցնե-րու ժխորը, նկատեց այն կատարեալ լռութիւնն որ կը տիրէր իրենց հե-տեւած ճամբուն վրայ։ Հանդիպած անհամար կառքերը նոյնչափ ա-րագ կ'ընթանային որչափ իրենցը, բայց միայն սահումի ձայն մը կը լսուէր մայթերուն վրայէն, անցորդներն ալ կը վազէին ոչ նուազ արագութեամբ, մաշիկներու վրայ թառած։

կը գտնուէին Թափօրին առջեւ եւ ծաղիկներ դրին Անծանօթին վրայ։ Մեկ վայրկեան գլխաբաց լռութիւն պահուեցաւ։

Այս եղաւ մայրաքաղաքի վերջին յարգանքը Ֆրանսայի ազատարարին։

Բոլշեւիկեան դեսպանատունը ոճիրի բոյն

Կիրակի օր գրած էինք թէ Աթէնքի խորհրդային դեսպան Ուստինոֆի հրամանով սպաննուած է ամերիկեան էքսփրէսի պաշտօնեայ Գատարաժաքիս։ Դեսպանատան Չեկային գործած ոճիրները երեւան հանելու համար հելլէն իշխանութիւնները յառաջ կը տանին իրենց քննութիւնները եւ տեղական մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ այս խնդրին։

Կը հաստատուի թէ մինչեւ հիմա ութ անձեր անհետացած են խորհրդաւոր կերպով։ Ճարտարագիտական ճիւղը կը հաղորդէ թէ, ասկէ առաջ, առանց իր մասնաւոր արտօնութիւնն առնելու, նախկին դեսպան Ուստինոֆ դեսպանատան մէջ գաղտնի կերպով գետնայարկ մը փորել տուած է, գործածելով յոյն համայնավար աշխատաւորներ։ Ասոնց օրականներէն մաս մը վար դրուած է, աքսորեալ համայնավար ընկերներուն իբրեւ օգնութիւն.ասիկա պատճառ եղած է որ այս խնդրին շուրջ խօսուի դուրսը։ Ճարտարագիտական ճիւղի պաշտօնեաները թէեւ հետաքրքրուած են, բայց դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան պատճառով թոյլ տրուած չէ իրենց քննութիւն կատարել։Գետնայարկի պեղումներէն գոյացած հողը գիշեր ատեն փոխադրած են Իլիսիա։ Օր մը գիշերապահ ոստիկաններ կը հետաքրքրուին այս երթեւեկէն ու իրենց կը պատասխանուի թէ մաքրութիւն կը կատարեն։ Ոստիկանը հետապնդում կատարելով, Իլիսիա փոխադրուած հողերուն մէջէն կը գտնէ արիւնոտ շապիկ մը եւ պարպուած փամփուշտներ։

«Էլէնիքի» թերթը կը գրէ թէ քանի մը օրէն ի վիճակի պիտի ըլլայ կարեւոր յայտնութիւններ ընել։

Ինչո՞ւ կը պատժեն գերման գաղթականները

Րիկայէն կը հեռագրեն դեկտ. 1 Թուականով.—

Երէկ իրիկուն Լեթոնիոյ սահմանագլուխի Զիլոփէ կայարանը հասան 401 գերման գիւղացիներ, 157ը մանուկներ, որոնք կը փախչին խորհրդային դրախտէն՝ իրենց հայրենի երկիրը վերադառնալու համար։ Այսօր 400, երեքշաբթի օր ալ 500 ուրիշ գերման գիւղացիներ պիտի հասնին։

Փախստականները ընդունուեցան եւ հիւրընկալուեցան լեթոն կարմիր խաչին կողմէ։ Բազմաթիւ թղթակիցներ ներկայ եղան անոնց ժամանումին։ Ասոնք կը պնդեն թէ 16.000 գերման գիւղացիներ համախմբուած էին Մոսկուայի մօտ. սակայն միայն 4000 հոգի արտօնութիւն ստացան Գերմանիա մեկնելու. միւսները ետ ճամբուեցան։ Մեծ թիւով ընտանիքներ բաժնուեցան իրարմէ։ Մեկնումի պահուն սրտաճմլիկ տեսարաններ պարզուեցան։ Գաղթականները գրեթէ ամբողջութեամբ կողոպտուեցան իրենց դրամէն եւ թանկարժէք առարկաներէն, նոյնիսկ նշանտուքի մատանիներէն, զորս չէին կրցած պահել։ Կը յայտարարեն նաեւ թէ ստիպեր են զիրենք ձգելու իրենց բոլոր գոյքերը եւ թէ երկրագործութիւնը անկարելի դարձած է խորհրդային միութեան մէջ։

Գերման գաղթականներուն հետ միաժամանակ ռուս գիւղացիներու պատուիրակութիւն մը եւս ներկայացած է Մոսկուայի գերմանական դեսպանատունը, Գերմանիա երթալու արտօնութիւն խնդրելով, սակայն բնականաբար հետեւանք չէ տրուած այս խնդրանքին։ Այս փախստականները ժամանակին բարեկեցիկ էին, իսկ հիմա խեղճութեան մէջ են։ Կը պատմեն թէ իրենցմէ վերջ գալիքները աւելի խեղճ են։

.˙. Գաղթականներու առաջին կարաւանը հասած է Րիկա։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի այդ փախստականները վարակիչ հիւանդութիւններ չփոխադրեն Գերմանիա։ Առաջին կարաւանը կը բաղկանայ 243 գիւղացիներէ եւ 157 տղաքներէ, որոնք Սիպերիայէն եւ Վոլկայի շրջանէն կուգան։

Փախստականները կը պատմեն թէ իրենց ամբողջ ունեցածը ծախելու ստիպուեցան, անցագիր եւ ճամբու ծախքերը հայթայթելու համար։ Իսկ ինչ որ կրցեր էին խնայել, գողցուեցաւ սահմանագլուխին վրայ, բոլշեւիկ պաշտօնեաներուն կողմէ։

Մոսկուայի յոյն եկեղեցիները փակուած

Աթէնքի Թերթերը կը գրեն.—

Սինոդը զբաղեցաւ Մոսկուայի յունական եկեղեցիներու փակման խնդրով։ Ինչպէս յայտնի է, խորհրդային կառավարութիւնը հրաման բրած էր փակել բոլոր օրթոտոքս եկեղեցիները։ Հելլէն դեսպանատունը բողոքեց այս հրամանին դէմ, բայց կ'երեւի թէ բողոքը անլսելի մնացած է, որ Մոսկուայի մետրապոլիտը ուզած է հեռանալ իր հետեւորդներով։ Սինոդը քննելով խնդիրը, որոշեց որ մետրապոլիտը Մոսկուա մնայ, քանի որ ռուսահպատակ չէ եւ կրնայ պաշտպանուիլ հելլէն դեսպանատան կողմէ։

Ֆրանս. նաւատորմը սերպ ջուրերուն մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Սփլինէքի քաղաքապետութիւնը յայտարարութիւնով մը ժողովուրդին կը ծանուցանէ թէ դեկտ. 5ին յիշեալ նաւահանգիստը պիտի այցելէ ֆրանսական նաւատորմը եւ կը յանձնարարէ որ այս բարեկամ մեծ ազգի սպաներուն եւ նաւաստիներուն արժանավայել ընդունելութիւն կատարուի, ցոյց տալու համար եւկոսլաւ ժողովուրդին բարեկամական զգացումները։

Ընդունելութեան պատրաստութիւնները մեծ թափով առաջ կը տարուին եւ յայտագրին մէջ նախատեսուած են մեծ հանդիսութիւններ։ Պատուոյ ողջոյնէն յետոյ, որու ընթացքին պիտի դրօշազարդուին նաւահանգիստին բոլոր նաւերը, քաղաքապետը պիտի ընդունի նաւաբաժնի հրամանատար զօր-ծովակալ Տիւպուան, որուն աղ ու հաց պիտի մատուցանէ՝ ինչպէս բարիգալուստ։ Իրիկունը նաւահանգիստն ու քաղաքը պիտի լուսազարդուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԴՐԱՄԱՇՈՐԹՆԵՐ գիշերանց կողոպտեցին փարիզ՝ Պասթիյլ փողոցի նամակատունը, տանելով մօտ 300.000 ֆրանք։

ՈՒՐԻՇ ԴՐԱՄԱՇՈՐԹՆԵՐ Թուլուզի Գիտական համալսարանէն կողոպտեցին 117.000 ֆրանք, օր ցորեկով։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Հաինտենպուրկի պ. գօտիին պարպումը։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ,24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի 6 Դեկտ. Ուր. օրէն մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ„

Հայերէն բացատրութիւններով։ Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ։

Նանօթ.— Աշխատաւորներու համար բացառիկ ներկայացում 8. ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9—12

Երաժշտութիւնը կը կատարուի Սոնոր գործիքով (appareil sonor)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

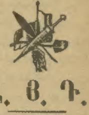

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կայծակ խումբի բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերադասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Կը խօսի Ընկ. Բ. Ա.։ Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։ Բոլոր խումբերու բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ անդամատոմսով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s)Boisի մասնաճիւղի բոլոր անդամները եւ համակիրները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գաղանճեան։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարիքէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Դերջանի Սարի Ղոլա գիւղէն տաղրս Եղիազար Տէր Անանեան, զաւակները Յովհաննէս, Անանիա, Ծաղիկ, Եղիսաբէթ։ Եղիազար ութ տարի առաջ գացած է Ամերիկա։ Իմացնել Ալթուն Տէր Անանեանի 50 Bld. Principesa Maria, Constantza, Roumanie.

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր եղբօր Կարապետ Նազարեանի 13 Rue Prevost, Bauvais (Oise).

— Կը փնտռուին Թոզաթցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները՝ Սերովբէ Նազըճեան եւ Քերովբէ Առաքէլեան որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ Իմացնել Յովհաննէս Աղապապեանի, Սինէքիզմոս էփթա էօֆոս No-129, Salonique, Grèce.

Տիկին Իսկուհի Մեսրոպեան կը փնտռէ իր եղբայրը Բալուի Հավավ գիւղէն սարրիչ Յովհաննէս Քէօրհաճեան որ կը գտնուէր Մարսէյլ, Իմացնել՝ Մեսրոպ Մեսրոպեանի c/o Գէորգոֆ, Addis-Ababa, Abyssinie.

— Կարնոյ Հինձք գիւղացի Սահակ Իկիտեան, 28տարեկան, հօր անունը՝ Կարապետ, մօր անունը Մարիամ, կը փնտռէ իր եղբայրը Մելքոն որ 1921ին Պոլսէն մեկնած է Փարիզ։ Սահակ 8 ամիս առաջ Թուրքիայէն եկած է Հալէպ։ Իմացնել աթառաջի կամ Sahag Iguidianի, Khan Nebessine, Alep. Syrie.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճանեան։ Հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէճեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Յակէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Հրապարակ կ'ելլէ Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան 1930ի պատի պատկերազարդ եւ շքեղ օրացոյցը, որուն կողքը զարդարուած է հայկական եռագոյն երիզներով եւ 15է աւելի ազգային ու յեղափոխական գործիչներու գեղեցիկ ու լուսատիպ նկարներով: Պատմական արժէքաւոր դէպքերու եւ յայտնի գործիչներու կենսագրական մանրամասնութիւններ:

Գինն է 4 ֆրանք

Հրապարակ ելաւ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի

1930Ի ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

պատմական եւ տօնական մանրամասնութիւններով։ Խնամուած աշխատանք եւ մաքուր տպագրութիւն։ Գին՝ 6 ֆր.։ 20 օրինակէ աւելի գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ։

Դիմել՝ Hissayanի 22 Ave. Rouveyrol, Asnières, Seine.

Կ'ուզուին Ոսկերչութեան արհեստը սորվիլ փափաքող 15—18 տարեկան ուշիմ աշկերտներ: դիմել ժամը 2 - 7, Société Fleuronի, 70 Rue du Fbg. Poissonnière, Paris (10).

Cirque de Paris	Էթոլ Միլիթեր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում ներքին եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարբախ։ Մասն. լուսաւոր․․․ Ճղճամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի9—12.

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE
1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)
Téléphone-Trudaine 95_21

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	123.86
Տոլար,		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.62
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.75
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2125.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Թուրքիոյ երկթղ.		Lots turcs	79.40

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շրջիկ Մատնան 15 ֆր., Վերջին Ծովահէնը 12, Թէատրոն 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կոյսեր 20, Վահագնածնունդ 5, Կեանքը Ինչպէս Որ է 8, Լաոծ Զրաղացը 12.50, Ճեպընթաց Նորածինը ․․․, Մանկութեանս Մեղքերը 15, Մանչ.Աղջիկը 15, Յեղափոխութեան Մակաբայեանները 5, Պէյրի Մաւթաֆա 5, Սիրոյ Խորանին Առջեւ 4, Տիկ. Րօժէ 5, Տգ. Մուրի Վրէժը 5, Փանջունի 5, Քէօր Օղլու, Արկածները 2.50, Ձլավի 10, Փօթորիկը 2, Պզնձէ Քաղաք 2, Լիլիթն ու Արտակը 10, Քամելիազարդ Կինը 15, Աշուղ Ղարիբ ․․․, Շահ Իսմայիլ 5, Աշըգ Քէրէմ 7, Եէնովէվա 6, Ալէքսիանոս 2, Բարեկենդանի Անկումները 2, Մոլորեալ Ճամբորդը 2, Պէպէքը 10, Սքարէն 6, Կայսրը 10, Նամուս 12, Պատուի Համար 12, Հաճի Օմար Խայեամ 4, Երգեր ու Տաղեր (Պ. Դուրեանի) 2, ․․․ (Ինտրա) 7, Երգարաններ 30, 25, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր., Ֆրանս. խօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր., Սեռային Առողջապահութիւն (կազմուած)30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, Սիֆիլիս 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը Խրատները 3, Ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրք և հայկական քարտ-փոստալներ։ ․․․ ծախք չառնուիր։ Պահանջեցէք գրացանկը։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Քերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզուի քեր. ընթ. 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուածաշունչ, տարրական դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Առուանի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50, Պատմութիւն Հայոց 2 հատոր (Հ. Ս. Մովսէսեան) 40, Հայաստանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի 25, Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, Հայֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ 2.50, 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30,

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, Լիբանան 70, Աննա Քարէնինա 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 հատոր 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Աբուլալա 5, Կեանքի եւ Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10,

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kleber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

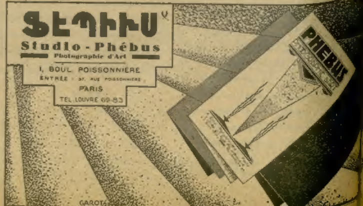

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

4 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1127 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ», ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾԸ

Կարաւան-կարաւան կը հասնին եւ Սուրիոյ սահմանին …յ կը խոնուին Անատոլուի վերջին մնացորդները։

Օրը օրին արձանագրուած լուրերը անբաւական են, …ին, պատկերացնելու ամբողջ թշուառութիւնը այս նոր …նագաղթին։ Ըսինք արդէն. 1915ի սարսափներն են որ կը …կնուին սահմանափակ համեմատութեամբ, եւ առանց ջարդի։ …յսօր ալ, ինչպէս 15 տարի առաջ, ոստիկանութիւնը յանկարծ …կը կոխէ տուները եւ արտերը, կը հրամայէ ձգել ամէն բան եւ …ագոյն կեդրոնը հաւաքուիլ։ Ցետոյ, ոչինչ գինելով ծախել …ուան խեղճերուն վերջին գոյքը, կը զանձեն եղած-չեղած …ուրքերը եւ ճամբայ կը հանեն դէպի Սուրիա։

Տարբերութիւնը այն է որ, առաջ քաղաքէն քանի մը ժամ …ւս, այրերն ու կիները զատելով, առաջինները կը …րդէին եւ վերջինները աւարի կուտային։ Եւ իւրաքանչիւր …արաւանի հազարէն տասը հազիւ կը հասնէր աքսորավայր, …նօթի ծարաւ եւ մօրէ մերկ, քառասուն կամ վաթսուն օր …ու ձոր քալելէ յետոյ։ Իսկ հիմա շնո՛րհ կ՚ընեն ողջ ձգելու, …ինչեւ սահմանագլուխ քերթելով, անշուշտ։ Ցետոյ, այն ատեն …ուրիան Թրքական հող էր, իսկ այսօր՝ ազատ երկիր։

Եւ միայն այս կարաւանները չեն որ թալանի կը տրուին։ …էկ, Սեբաստիոյ Վերաշինութեան Միութեան օրկանէն կ՚ար…ատպէինք հատուած մը, որուն հետեւեալ տողերը ամբողջ …ամութիւն մը կը խտացնեն.

—«Հին Սեբաստիայէն դէպի Տրապզոն մեկնող բազմաթիւ Սեբաս…ցիաց ընտանիքներ, Ցամբան կողոպտուած են իրենց ունեցած …իրքէն եւ հազիւ հազ չոր հոգինին ազատ են Տրապիզոն։

…«Հին Սեբաստիայէն գրուած սեպտ. 30 թիւ երկու նա…ակներ մեզ կը պարզեն, որոշ կերպով, Թուրքիոյ մէջ մնացող հա…թեան սպառնացող վտանգը։

…«Գործադրուած միջոցները եւ հետապնդուած նպատակը …ն են։ Հայուն համար տնտեսական քայքայում, կողոպուտ, Թր…ացում եւ վերջնական բնաջնջում։» (Ալիս, օգոստ. սեպտ. հոկտ. …ւ. 1929)։

Արդ, այս բոլոր բարբարոսութիւնները տեղի կ՚ունենան …մը մէջ որ բարեկամութեան եւ զինակցութեան ամուր …պերով կապուած է խորհրդային իշխանութեան, հետեւաբար …«ազատ եւ անկախ կամ «ինքնավար» Հայաստանի հետ։ …1915ին, երբ հայաջինջ սարսափները կը գործադրուէին սանձա…ռոր կատաղութեամբ, հայկական իշխանութիւն չկար, իսկ …րական կառավարութիւնը հաճութեամբ կը դիտէր Թուր…ոյ հայ ժողովուրդին ոչնչացումը, իրեն յատուկ հաշիւնե…րով։ Ցետոյ պատերազմի շրջան էր, եւ հարցնող-փնտռող …ր։

Իսկ հիմա՞։ Բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնը …ինչպէս կը բացատրէ յեղափոխակա՛ն քէմալականութեան …յս նոր վայրագութիւնները։

Ի՞նչպէս կը հանդուրժէ որ խեղճուկրակ որբեր, այրիներ եւ …ւկ մարդու կմախքներ — բոլորն ալ հասարակ աշխատաւոր…եր եւ գիւղացիներ — զառնան որս՝ վայրենի հալածանքներու …կեղեքումներու։

Երեւանը ինք, որ տակաւին երէկ իր փառքը երգել կուտար …րձու գրիչներու, նոյեմբեր 29ի առթիւ, ի՞նչպէս կը նայի …պարական Քէմալի այս քստմնելի քաղաքականութեան վրայ։

Լա՛ւ է որ Անատոլուի դժոխքէն ազատին մեր վերջին …կորնները։ Բայց, երբ մեզի կ՚ըսեն թէ «անկախ եւ ազատ» …րութիւն մը ունինք — եւ այս ընաբանով ճառեր կը խօսին …գովքեր կը հիւսեն — այդ կառավարութիւնը պէտք չէ՞ որ …ազգերու, բանակցի, պայմաններ դնէ։ Կամ, իր կարգին, …մէ փոխադարձ միջոցներու։

Պատասխանէ՛, «ազատ եւ անկախ» Երեւան։ Թշուա՛ռ ան…մալոյծ, որ անգութ գիշերներ անցընել կուտաս հայ գիւղա…ներուն եւ բանուորներուն, երբ հինգ-տասը կարմիրներ բան…րկուին Զինաստանի կամ Արժանթինի մէջ։

Եթէ քէմալականութիւնը յարմար կը տեսնէ իր երկրէն քշել …40.000 բեկորներ, Երեւանը ինչ՞ը կը գործէ, բարեկամաբար, …փոխադարձ համաձայնութեամբ, Հայաստանէն նոյնքան Թուր…ր ղրկելով Թուրքիա — իրենց հայրենիքը — եւ ներս առ…նելով մեր հալածականները։ Մանաւանդ որ, 750.000 քառ. …լոմեթր է Թուրքիան եւ բնակիչ կը մուրայ, իսկ մեր ման…րկար հայրենիքը՝ հազիւ 27.000 քառ. քիլոմեթր եւ սակա…ւոր ու աղքատ։

Պատասխանեցէք եւ դո՛ւք. գոյնզգոյն թիկնապաններդ ան…մալոյծ Երեւանին։ Դո՛ւք, դպիրներ եւ ճառախօսներ, որ …արիւ կը համարէք իբրեւ անթացուպ ծառայել։

Շա՞տ է այսքան մը պետական գործ սպասել ինը տարուան …ութիւնէ մը։

Շա՞տ է սպասել որ Երեւանը տէր կանգնի հալածական…ու տարրական իրաւունքներուն, մանաւանդ երբ կենակն …ի աշխարհասասա՛ն Մոսկուան։

Շա՞տ է, վերջապէս, կարգադրել որ հեռանալու զատա…պարտուած բազմութիւնները ուղղուին ոչ թէ Սուրիա, այլ …յաստան։

… Ի՞նչ միամիտ հարցումներ, երբ գիտենք որ մարդիկ …մենայն Հայոց կառավարութիւն» չեն, այլ կարմրատառ …պետները համաշխարհային յեղափոխութեան, նոյնիսկ սե…կան երկրի փլատակներուն վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԶԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

«Հայրենիք» դառնօրէն կը շեշտէ Անատոլուի հայկական բեկորներուն տեղահանութեան առթիւ (17 Նոյ.).

—«Անակնկալ մը չէր ասիկա. գիտէինք թէ օր մը դէմ յանդիման պիտի գտնուինք զանգուածային կոտորածներու կամ արտաքսումի։ Ասիկա գիտէին նաեւ ներքին գաւառներու մէջ մնացած մեր բեկորները, որոնց երկրէն դուրս գալու ճիգերուն արձագանգը եղած ենք օրը օրին։

Ամիս ու կէս առաջ մեր թղթակիցներէն մէկը կը գրէր.— Աղերսանքով կը խնդրենք անդրադառնալ, դրադիլ եւ խորհիլ զարմանի մասին՝ փրկելու համար գաւառահայութիւնը՝ սպառնացող բնաջնջումի վտանգէն»,

Անշուշտ, Թուրքիա մնացած մեր բեկորները պէտք էր որ այդ դժոխքէն դուրս գային, բայց ոչ այս ձեւով, որովհետեւ ամէնս ալ յստակ կերպով կ՚ըմբռնենք թէ ինչ աղէտ կ՚ընկերանայ այս արտաքսումին…։

Հայկական անունը կրող ամենէն անխիղճ կառավարութիւն մը անգամ շատոնց ազատած պիտի ըլլար այդ բեկորները իրենց դժոխային վիճակէն, առանց աղմուկի, առանց վէճի, Թուրքերու հետ պարզ համաձայնութեամբ մը, սակայն, Հայաստանի խորհ. կառավարութիւնը բոլէ մը անգամ չմտածեց այդ մասին։

Անխիղճ գտնուեցաւ նաեւ արտասահմանի հայութիւնը, իր բարեգործականներով ու ազգային զանազան տեսակի կազմակերպութիւններով։ Եւ այսպէս, այս վերջին տառապանքը չխնայուեցաւ այդ թշուառներուն, զանոնք ժամանակի ընթացքին դուրս հանելով Թուրքիոյ դժոխքէն։

Շէն ու աւան պիտի շինենք Հայաստանի մէջ, մեր բեկորները հոն փոխադրելու համար, բայց, հայրենակիցնե՛ր ու քաղաքացինե՛ր, Թուրքը մեզի չսպասեր, զանոնք աշխարհի չորս հովերուն կուտայ անտէր ու անպաշտպան։ Եւ այս կ՚ընէ Թերեւս ծաղրելու համար Ազգերու Լիգան ու Ֆրանսական կառավարութիւնը, որոնք կ՚ուզեն Հայերու լքեալ գոյքերը պահանջել…։»

«ՍՕՆ ՍԱԱԹ» ԴԱԴՐԱԾ

Նիւթական տագնապի հետեւանքով, «Սօն Սաաթ» դադրեցուցած է իր հրատարակութիւնը, որովհետեւ «Սօն Սաաթ»ի տէրերը այլեւս հնարաւորութիւն չեն տեսներ շարունակելու նիւթական զոհողութիւնը, որուն ենթարկուեցաւ թերթը այս վիճակին հասցնելու համար։ Կարճ խօսքով ըսենք թէ 5 դրշ.ի ծախուած այս թերթին մէկ օրինակէն հազիւ 3 դրշ. կը մնայ մեզի։ Այս դրամին ալ երկու երրորդը թուղթին եւ մելանին կ՚երթայ, որովհետեւ ամէն բան արտասահմանէն կը բերուի։

«Միւս կողմէ, ծանուցումներու արդէն իսկ քիչ հասոյթը, հրապարակին կացութեան պատճառաւ աւելի քիչցած է։ Այնպէս որ, գոյացած հասոյթով չկրցանք այս տեսակ թերթ մը խմբագրել, տպել եւ վարել։ Իսկ յայտնի է որ կարելի չէր հինգ ղրուշէն աւելի բարձրացնել թերթին գինը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ՚ըսէ Գալըրա

Ինչպէս գրեցինք, հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ առջի օր լսեց վկայութիւնը դատական ոստիկանութեան գլխաւոր պաշտօնեաներէն Գալըրայի, որուն դէմ ծանր զանգատներ ուղղած էր Ալմազեան։ Ըսած էր թէ Գալըրա իր կռնակին վրայ կոտրած էր գաւազանը, յետոյ ալ գաւազանին գլուխով շարունակած էր հարուածել կուրծքը։

Պ. Գալըրա խստիւ բողոքեց Ալմազեանի ամբաստանութիւններուն դէմ։ Սակայն ունէր որոշ ակնարկութիւն չըրաւ ծեծի մանրամասնութիւններուն։

Նախ հաստատեց միւս գաղտնի ոստիկաններուն՝ Մայիյլի, Շմիտի եւ Ժանոի յայտարարութիւնները, յետոյ աւելցուց.

— Առաջի՞ն անգամ Ալմազեանը տեսայ նոյմ. 19ին ժամը 21ին, դատական ոստիկանութեան մէջ։ Զայն կեդրոնական սպասարկութենէն տարի վերի սենեակները, որովհետեւ դատական ոստիկանութեան շէնքը խճողուած էր այդ իրիկուն՝ կռիւի մը ընթացքին ձերբակալուած բազմաթիւ մարդերով։

Գալով կէս գիշերին ատենները Ալմազեանին ձեռնակապ անցընելու խնդրին, Գալըրա յայտարարեց.

— Երբ, ըստ կանոնի, ուզեցի ձեռնակապ անցընել, Ալմազեան ըմբոստացաւ։ Կռիւ տեղի ունեցաւ ու բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուաւ։ Անմիջապէս որ խոստացաւ աւելի հանդարտ ըլլալ, ես ինքս հանել տուի ձեռնակապը։

«Այնուհետեւ զինքը տեսայ միայն կիրակի կէսօրէն վերջ, երբ Պ. Մաթիֆաս զայն իբրեւ կամաւոր մարդասպան ամբաստանած ըլլալով, խցիկը վերադարձուցած էր։ Այն ատեն է որ սիկարէթ տուի իրեն»։

Այս ունկնդրութենէն յետոյ, հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ երկարօրէն տեսակցեցաւ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պ. Գինուայի եւ քրէական բաժնի տնօրէն Նիքոլի հետ, զորս շուտով պիտի լսէ իբրեւ վկայ։

ԳԻՐՔ ՄԸ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի փաստաբանական կաճառին անդամներէն փաստաբան Փիէր Լէօվէլ հրատարակեց գիրք մը՝ Tableau du Palais անունով, ներշնչուած Ալմազեանի ձերբակալութենէն եւ յարակից պարագաներէն։

Ինչպէս անունէն ալ կ՚երեւայ, հեղինակը Արդարութեան Պալատէն պատկերներ կը ներկայացնէ։ Ալմազեանի խնդրէն ներշնչուած է մանաւանդ «Հարցաքննիչ Դատաւոր» գլուխը, որուն մէջ փաստաբան Լէօվէլ կ՚ըսէ թէ հարցաքննիչ դատաւորներու ընտրութիւնը ո՛չ մէկ երաշխաւորութիւն կը ներկայացնէ, յաճախ այդ պաշտօնին կը կոչուին մարդիկ, որոնք պաշտօնին ձեռնհասութիւնը չունին։ Հարցաքննիչ դատաւորը, կ՚ըսէ, ամէն բանակալ հեղինակութիւն ունի։ Իր մէկ խօսքը բաւական է՝ շարժման մէջ դնելու համար ոստիկանական ծանր մեքենան, կասկածի ենթարկելու համար մարդ մը, զրպարտելու անոր պատւոյն եւ իբրեւ ճարակ ներկայացնելու հանրային կարծիքին։

Հեղինակը կը քննադատէ նաեւ ոստիկանապետները՝ որ առանց փաստաբանի ներկայութեան, գրաւոր հարցաքննութիւն կը կատարեն. ու կարծես գտնուէինք ոչ թէ 1929, այլ 929 թուականին, այդ հարցաքննութիւնները կը կատարուին առանց ազազրութեան։

Հարցաքննիչ դատաւորը ամենակարող է. կրնայ իր ուզածին չափ երկարել քննութիւն մը։ «Ամբաստանեալներուն դատարանի մը առջեւ զրկուիլը շնորհ մըն է, կ՚ըսէ Լէօվէլ, զոր հարցաքննիչ դատաւորներու բարեհաճակամութիւնը կը պարգեւէ երբեմն։ Ահա՛ թէ ինչու եթէ օր մը մանէք հարցաքննիչ դատաւորի գրասենեակը, լաւագոյն է մտնել հարցաքննիչ դատաւորի հանգամանքով…»։

Հայկ. գաղտնի կազմակերպութիւն մը՞

Պոլսոյ Սօն Սաաթ թերթը, որ նոյեմբեր 27ին իր վերջին թիւը հրատարակեց, հետեւեալ տարօրինակ զրոյցը կը հաղորդէ.—

«Առջի օր, Ներքին գործավարութենէն ոստիկանական տնօրէնութեան եղած զեկուցումին վրայ, հայկական կազմակերպութեան մը խնդրի մասին քննութեան ձեռնարկուեցաւ։ Այսօր ոստիկանութեան Բ. ճիւղը կանչուեցաւ փրոֆ. Արթին Զէքի Թումայեան ու հարցաքննուեցաւ։

«Այս հարցաքննութիւնը կարեւոր տեղեկատուութեան մը հետ կապ ունի։ Արթին Զէքի էֆ.ի ըսածին համաձայն, Բանկալթի Ս. Ցակոբի շրջակայքը բնակող քանի մը Հայեր կապ ունին գաղտնի կազմակերպութեան մը հետ։

«Ոստիկանութիւնը կը քննէ թէ փրոֆ. Արթին Զէքիի խօսքերը ճի՞շդ են թէ ոչ»։

Պոլսոյ կուսակալի օգնական Ֆազըլ պէյ, լրագրողներուն յայտարարեց.

— Լուր չունիմ այդ տեսակ կազմակերպութենէ մը։ Ոստիկանութիւնը, որուն հարցուցի, պատասխանեց թէ ինքն ալ լուր չունի։ Ես ալ թերթի մէջ կարդացի։

Կը թուի թէ «Սօն Սաաթ»ի գրածը կը վերաբերի այն ամբաստանութեան, զոր Պ. Թումայեան ըրած է Հայու մը դէմ, զայն մը ընթացքին, ըսելով թէ ան ժամանակին Թուրքեր ջարդած է Ատանայի մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Իտալիոյ նախկին ելմտական նախարար կոմս Վոլփի, որ վերջերս Էնկիւրի եւ Աթէնք այցելած էր, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Փոփոլօ տի Ռոմա» թերթի խմբագրին.

— Թուրք կառավարութիւնը խնդրած էր ինծմէ Էնկիւրի երթալ, ինծի ներկայացնելու համար Հանրապետութեան ելմտական գործերու կարգ մը տարբերը եւ իմ բացարձակապէս առարկայական կարծիքս ստանալու համար տնտեսական եւ ելմտական վերաշինութեան այն գործին մասին, զոր մեծ կորովով ու գործունէութեամբ առաջ կը տանի Թուրքիա։ Մեր դրամական բարեկարգութիւնը, շրջաբերութեան դրամատուններու կենդրոնացումը, պետութեան եւ իտալական Պանքային միջեւ յարաբերութեանց վերակազմութիւնը այնպիսի գործեր էին, որոնց մէջ ես վարչապետին ամենէն ուղղակի աշխատակիցն էի։ Հասկնալի է ուրեմն թէ՝ երկիր մը, որ կը պատրաստուի ունէ ձեւով նման բարենորոգումներ մտցնելու, Իտալիայէն պահանջէր օգտակար աշխատակցութիւն մը եւ Իտալիա հայթայթէր ատիկա։

Մուսթաֆա Քէմալի եւ Ըսմէթ փաշայի վերաշինական աշխատանքները գովելէ յետոյ, կոմս Վոլփի կը խօսի Իտալեւ-Թուրք տնտեսական յարաբերութեանց մասին, շեշտելով որ Իտալիա ներկայիս առաջին տեղը կը գրաւէ Թուրքիոյ ներածման եւ արտածման առեւտուրին մէջ, եւ յոյս կը յայտնէ թէ երկու երկիրներու միջեւ Թէքնիք եւ ճարտարարուեստական յարաբերութիւնները արագօրէն պիտի զարգանան։

Գալով Աթէնք կատարած այցելութեան, կոմս Վոլփի յայտարարեց թէ զբաղած է Յունաստանի ջրելեկտրական գործերով։ Աւելցուց թէ ելեկտրական գործարաններու շինութիւնը, որ ա՛յնքան օգտակար եղած է ելեկտրական տնտեսութեան, կրնայ մեծ օգուտ ունենալ Յունաստանի եւ թէ իտալացի մասնագէտներ ձեռնարկած են ուսումնասիրել երկրին բնական պայմանները։

Եզրակացնելով ըսաւ.

— Կասկած չկայ որ Յունաստան զօրաւոր աջակցութիւն մը պիտի կրնայ գտնել իր դրացի Իտալիոյ փորձառութեան մէջ։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն առջի օր երեսփոխանական ժողովին մէջ յայտարարեց թէ քանիմըօրէն Մոսկուայի անգլիական եւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանները պիտի ձեռնարկեն իրենց պաշտօնին։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութեան մօտերը պիտի շինուի զինուորական մեծ հիւանդանոց մը, որուն յատակագիծները կը պատրաստուին։ Այնտեղ պիտի փոխադրուի կիւլհանէի հիւանդանոցը։

Տիպար հիւանդանոցին շէնքը գալ տարի պիտի աւարտի։ Շէնքը 200 անկողինանոց պիտի ըլլայ եւ 2 միլիոն ոսկի ծախքով պիտի շինուի։ Շէնքը մէկ ճակատէն 6 եւ միւս կողմէն 4 յարկանի պիտի ըլլայ։

ՌԻԿՈՎԻ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 3 դեկտ.— Այլեւս տարակոյս չկայ որ Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդի նախագահ Ռիկով պիտի շնորհազրկուի յունուար մէկին։ Իրեն պիտի յաջորդէ Մոլոտոֆ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵՌՈՒ Է ԴԵՌ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷ

Որովհետեւ կը մասնակցին խորհրդարանական աշխատանքներու՝ ընկերվարականները կրնան պարտաւորուած ըլլալ ձեռք առնել պետութեան ղեկը, դրամատիրական կարգերու շրջանակին մէջ, առանց յուսալու որ կրնան գործածելով այդ ուժը՝ հիմնապէս փոխել ընկերութիւնը, կամ նոյնիսկ կրնան արագացնել, վճռական կերպով, խաղաղ բնաշրջումի ընթացքը:
ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ

Շփոթ ու թիւրիմացութիւն կայ, այլեւ տարակարծութիւն մեր կուսակցական մամուլին մէջ՝ բրիտանական աշխատաւորական կուսակցութեան վերջին պետական փորձին արժէքին, տարազութեան ու բնոյթին շուրջ։ Այդ տարակարծութիւնը կայ նաեւ ամբողջ Միջազգայինի մէջ ու տակաւ կը բացատրուի դիւրութեամբ, եթէ նկատի առնենք կարգ մը պարագաներ՝ որոնց նեղ շրջանակին մէջ պարտաւորուած է գործել բրիտանական աշխատաւորական դահլիճը եւ մօտէն քննենք մանաւանդ՝ հսկայ կայսրութեան պետական ղեկը իր ափերուն մէջ ունեցող կուսակցութիւնը, որ ուշագրաւ կերպով կը տարբերի ցամաքային միւս ընկերվարական կուսակցութիւններէն։

Նախ՝ առաջին ակնարկով իսկ կարելի է նշմարել որ Մեծն Բրիտանիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, իր ամբողջութեանը մէջ, դասակարգային ձգտումներ եւ հետեւաբար դասակարգային դաստիարակութիւն ունեցող կուսակցութիւն չէ։ Ասիկա չի նշանակեր որ իր ընկերային կազմը դասակարգային չէ, այլ այն՝ որ սկիզբէն իսկ բրիտանական աշխատաւորական շարժումը չէ ընթացած դասակարգային պայքարի հունով։ Երկար տարին, մինչեւ մեր դարաշրջանի սկիզբները, բրիտանական Արհեստակցականները մերժած են քաղաքական գետնի վրայ տենդոտ աշխատանք տանիլ։ Ու թէեւ գիտական ընկերվարութեան հայրը, Քարլ-Մարքս իր խօսքը ուղղած է բրիտանական ցամաքամասէն՝ աշխարհի մնացեալ մասի բանուորութեան, եւ Ա. Միջազգայինը կեանքի կոչուած է Լոնտոնի մէջ, եւ հակառակ այն հանգամանքին որ ո՛չ մէկ ուրիշ երկրի մէջ մինչեւ 1914, ճարտարարուեստական ներհակութիւնները ու հետեւաբար դասակարգային պայքարի արտաքին նշանները այնքան սուր չեն եղած որքան անգլիական կղզիներուն վրայ՝ Մեծն Բրիտանիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը միշտ տիպար օրինակը հանդիսացած է այն ընկերվարական կազմակերպութիւններուն որ ամէ՛ն քիչ խուսափած են Մարքսի ազդեցութենէն։ Ասիկա պարագայ մըն է որ անհրաժեշտ է նկատի առնել ամէ՛ն անգամ որ կը քննուի բրիտանական ընկերվարութեան խնդիրը։

Երկրորդ՝ բրիտանական կղզիները իրենց տնտեսական կացութեամբ եւ յետպատերազմեան ճարտարարուեստական դժուարութիւններով կը ներկայացնեն իրապէս բացառիկ քաղաքական կացութիւն մը՝ որուն վրայէն կարելի չէ սահելով անցնիլ, երբ կ'ուզուի դատի կանչել Աշխատաւորական դահլիճը իր հազիւ թէ ընկերվարական գործունէութեան ու ընկերային արմատական բարեշրջումներու առջեւ իր յայտ բերած վեհերոտ ու թոյլ կեցուածքին պատճառաւ։ Պէտք չէ մոռնալ բնաւ որ աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ երկիր՝ այնքան գործազուրկ կը պահէ այսօր, որքան Մեծն Բրիտանիան և ո՛չ մէկ ճարտարարուեստի առջեւ, ազգային գետնի վրայ, այնքան մեծ դժուարութիւններ կը ցցուին՝ որքան Անգլիոյ ճարտարարուեստին առջեւ, առանց նկատի առնելու ամերիկեան յաղթական մրցակցութիւնը։ Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս որ բրիտանական կղզիները տառապէս անկարող են ապրիլ առանց դուրսէն ներածուած հում նիւթերու։ Երկրին բնական արտադրութիւնները երբեք ամիս իսկ չեն բաւեր իրեն, հետեւաբար մինչեւ որ միջազգայնօրէն չկազմակերպուի հում նիւթերու եւ երկրագործական արտադրութիւններու արդար բաշխում մը, անկարելի է սպասել Աշխատաւորական դահլիճէն գաղթային խնդիրներու արմատական լուծումը։

Ուրեմն, եթէ մէկ կողմէն, Աշխատաւորական կուսակցութեան ոչ-դասակարգային բնոյթին ու անգլիական Արհեստակցականներու ուժեղ կազմակերպութեան շնորհիւ իսկ՝ Աշխատաւորական դահլիճը չափազանց նպաստաւոր պայմաններու մէջ է ապացուցանելու համար որ խաղաղ-խորհրդարանային ճանապարհով կարելի է ընկերվարութիւն կառուցանել որեւէ երկրի մէջ, միանգամայն ժխտելով դասակարգային պայքարի անհրաժեշտութիւնն ու ընկերային բուռն յեղափոխութեան պէտքը, միւս կողմէն սակայն, պէտք է արդար ըլլալ, մատնանշելու համար որ Մաքտոնըլտ եւ իր ընկերները կը գտնուին տնտեսական շատ լուրջ դժուարութեանց առջեւ, դժուարութիւններ՝ որ կը բխին բրիտանական կղզիներու բացառիկ քաղաքական վիճակէն իսկ եւ որ հանապազօրեայ արգելքներ են եւ անյաջողութեան հիմնական պատճառներ։

Կացութիւնը ուրեմն կարելի է համառօտագրել այսպէս—

Ա.— Բրիտանական ընկերվարութեան արդի ղեկավարութիւնը յանձին իր դահլիճին՝ չի հաւատար լրջօրէն ընկերային յեղափոխութեան, դասակարգային պայքարի՝ որպէս բանուորական իշխանապետութիւն հաստատելու լաւագոյն միջոցի, այլ ընկերվար կարգերու հաստատումին համար՝ կը դիմէ միայն խորհրդարանային խաղաղ աշխատանքի, զանգուածներու դաստիարակութեան ու ընդհանուր քուէարկութեան եւ խոտելի կը համարէ ամէն բռնական միջոց՝ ընկերային հաւասարութիւն հաստատելու. կը ջատագովէ, յանձին իր մեծամասնութեան, դասակարգերու առաւել կամ նուազ թաքուն գործակցութիւն ու կը հաշուէ բանուորական զանգուածներու յարատեւ վերելքին վրայ՝ լիովին տիրելու համար պետական մեքենային։

Բ.— Միւս կողմէ, սակայն, իր արտաքին թէ ներքին ճակատի վրայ վարած քաղաքականութիւնը կուգայ ապացուցանել որ ան չի կրնար տակաւ պայմաններուն մէջ՝ ըստ էութեան ընկերվարական գործ կատարել: Նախ՝ որովհետեւ իր առջեւ եւս կը ցցուի նոյն հիմնական արգելքը ի՛նչ որ խորհրդային ղեկավարութեան առջեւ։ Ամէ՛ն պատճառ կայ ենթադրելու որ ընկերվարութիւնը քիմիական գործողութիւն չէ որ կարելի ըլլայ իրագործել, փակ անօթի մէջ, անկախ դուրսի պայմաններէն, որեւէ երկրի մը սահմաններէն ներս։ Քաղաքական ու տնտեսական խնդիրները շատ են բարդ եւ ծագումով ու զարգացումով միջազգային ու շատ տարածուն՝ որպէսզի այդ խնդիրներուն կարելի ըլլայ գտնել ազգային լուծումներ։ Ու տակաւ այնքան ճիշդ է որ Թիֆլիս-Մոսկուն անկարող եղաւ պաշտպանել բրիտանական գործազուրկ բանուորութեան շահերը առանց հաշտեցնելու իր երկրի դրամատիրութեան հետ։ Կամ՝ ան պիտի գործակցէր իր երկրի դրամատիրութեան հետ պայքար տանելու համար ուրիշ դրամատիրութեանց դէմ եւ կամ համաբաշխեցնէր սեփական բանուորութեան շահերը՝ միջազգային բանուորութեան արդար պահանջներուն հետ։ Ու Մաքտոնըլտ ընտրելով առաջին ձեւը՝ ակնբախ հակասութեան մէջ գտնուեցաւ միջազգայինի բազմերս հրապարակ նետած սկզբունքներուն հետ։ Բարեբախտաբար բրիտանական բանուորական զանգուածները բաւական իրատես են, ըմբռնելու համար որ Մաքտոնըլտի եւ ընկերներուն անուշ ջուրի ընկերվարութիւնը, այն հունով որ կ'ընթանայ, հեռու է իրենց ապահովելէ իրական բարօրութիւն, վերջնական ազատագրութիւն եւ վերջնական յաղթանակ։ Երեսփ. Ժողովին մէջ՝ անկախ Աշխատաւորական պետ Մաքսթընի արտասանած արդար ու դառն այլ շատ կորովի մեղադրականը Աշխատաւորական դահլիճին դէմ ու հանքագործներու շարքերուն մէջ ծայր տուած դժգոհութիւնը բաւարար չափով կ'ապացուցանեն ասիկա։

Եզրակացնելով կրնանք ըսել, առանց սխալած ըլլալու վախի որ.—

Ա) Բրիտանական Աշխատաւորական դահլիճը՝ որ իր գործի գլուխ գալէն ասդին լայն հնարաւորութիւններ ունէր ինքզինքը յայտնելու՝ տարաբախտաբար չէ կրցած ըստ էութեան ընկերվարական գործ կատարել։ Ի՛նչ որ ըրած է, եւ անտարակոյս ըրած է շատ բան բանուորական դասակարգին համար, բացառաբար բանուորական հանգամանք չունին։ Ձախ-քաղքենի ու ազատական կառավարութիւն մը կրնար ընել նոյնը։

Բ) Մեծն Բրիտանիոյ բանուորութեան առջեւ, աւելի քան հրատապ կերպով դրուած է նոյն հարցը՝ ի՛նչ որ ցամաքային միւս կուսակցութիւններուն— կարելի՞ է դրամատիրական կարգերու շրջանակին մէջ, ձեռք առնելով պետութեան ղեկը, հիմնապէս փոխել իրաւակարգը կամ նոյնիսկ արագացնել խաղաղ բնաշրջումի ընթացքը։ Պլում, Մաքտոնըլտ, Օթթօ-Պաուէր ու բազմաթիւ ուրիշներ կը պատասխանեն— «Ո՛չ», Մաքտոնըլտ կը պատասխանէ —«այո», գէթ իր քաղաքականութեամբ։

Մեզի կը թուի թէ Մաքտոնըլտ չարաչար կը սխալի։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆԵՆ Ի. ՄԽԻԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յատուկ յանձնախումբ մը լսեր էր, թէ ռուս. Ակադեմիոյ, հիմնարկութիւններուն մէջ, ինչպէս գրադարանը, Պուշկինի տունը եւ հնագիտական յանձնաժողովին քով, կան քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունեցող փաստաթուղթեր: Քննութիւնը երեւան հանեց լուրերու ճշդութիւնը։

Այդ փաստաթուղթերուն մէջ երեւան ելած են կարգ մը ոստիկանական գաղտնի հաղորդագրութիւններու հետ, նաեւ ռուս յեղ. ընկերվարականներու, ժողովրդականներու, մենշեւիկներու 1918ի գաղտնի գործունէութեան վերաբերեալ թուղթեր, գաւառներու եւ գրգռիչներու ցուցակներ, իւրաքանչիւրին վարձատրութեան չափովը, Նիքոլա Բ.ի եւ մեծ դուքս Միքայէլի գահին հրաժարման բնագրերը: Ատկից զատ գտնուած են, խարքով 1905-1906 թուականներու բոլշեւիկ կազմակերպութեան թղթածրարները, անոնց բեթերսպուրկի կազմակերպութեան (Լենինի մասնակցութեամբ) եւ չորրորդ պետական տումայի վերաբերեալ փաստաթուղթերը։

Ակադեմիան իր նստին մէջ, որոշած է փոխել իր մնայուն քարտուղարը եւ այդ պաշտօնը, ժամանակաւոր կերպով յանձնած է ուրիշի մը, եւ անյարմար նկատած է այդ փաստաթուղթերը պահել Գիտակ. Ակադեմիոյ հիմնարկութիւններուն մէջ:

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ (շարունակելով).— Հիմա կը հասնիմ այն երկրորդ գանգատին, զոր կ'ուզեմ ուղղել դատական ոստիկանութեան։

Անոնք որ դատական ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած են ա՛յնքան քմահաճ կերպով, անկէ դուրս կ'ելլեն այնպիսի սարսափով, որ նոյնիսկ երբ անմեղ են, նոյնիսկ երբ զոհ գացած են այդ կամայական ձերբակալութեան, ամէն գնով կ'ուզեն խուսափիլ կրկին գործ ունենալէ ոստիկանութեան հետ, որովհետեւ իրենց կրած իրական չարչարանքները շատ թարմ կը մնան իրենց մտքերուն մէջ (Ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն)։

Ա՛յս է Ալմազեանի խնդրին երկրորդ նկարագիրը, աւելի զարշելի թերեւս քան կամայական ձերբակալութեան դէպքը։

Ալմազեան յայտարարեց —եւ թերթերը արձանագրեցին իր յայտարարութիւնը— թէ ինք զոհ գացած է բռնութեանց, որոնք տեւած են ժամը 19էն մինչեւ կէս գիշերէն վերջ։ Իր խնդրանքին վրայ, նշանակուած է դատական բժիշկ մը՝ Տոքթ. Փօլ, որ Ալմազեանի ենթարկուած չարչարանքներէն շաբաթ մը վերջ կատարուած քննութիւնով մը կը հաստատէ թէ՝ արդարեւ անիկա կը կրէր բազմաթիւ սպիներու, կապտացած արեան եւ վէրքերու հետքեր։

Աւելորդ կը նկատեմ երկար խօսիլ այս կէտին վրայ։ Մամուլը հրատարակեց Տոքթ. Փօլի տեղեկագիրը։ Սպիներ կան ծնծերուն տակ, ուսերուն վրայ, սաստիկ խախտած է մէկ թիկնոսկրը, թեւերուն վրայ կան հարուածի հետքեր եւ ուժգնօրէն սեղմուած ձեռնակապերու թողած հետքեր։

Ալմազեան նոյնպէս բողոք ներկայացուցած է այս բռնութիւններուն համար։ Այս բողոքը ընդունուած է հարցաքննիչ դատաւորներու երէցին կողմէ, ինչ որ հազուադէպ է։ Որպէսզի այսպիսի բողոք մը ընդունուի դատաւորի մը կողմէ՝ առանց դատախազ կողմի կազմութեան, պէտք է որ անոր հիմնաւոր ըլլալը հաւանական թուի, պէտք է որ ծեծը հաստատուած ըլլայ եւ բողքի տարրերը արդարանալի համարուին։

Հիմա հարցաքննութիւնը պիտի շարունակէ իր ճամբան եւ կը յուսանք թէ տակաւ պիտի յանգի ապացուցանելու թէ որո՞նք են յանցաւորները եւ պատժել տալու այդ յանցաւորները։

Բայց, մինչ այդ, պաշտպանութեան ի՛նչ եղանակ կը հակադրէ ոստիկանութիւնը։ Անիկա կ'ըսէ, — ինչպէս սովորութիւն է ընել ամէն անգամ որ կ'ամբաստանուի,— թէ՝ իր վրայ յարձակած է ա՛յն որ իր ձեռքերուն մէջն էր, թէ Ալմազեան եթէ ծեծի հետքեր կը կրէ, յանցաւորը ինքն է։

Ահա՛ իմաստը այն զեկոյցին, որ հրատարակուեցաւ Գ. Կիշարի կողմէ...

ԱՆՏՐԷ ԹԱՐՏԻԷՕ, վարչապետ, Ներքին նախարար.— Պ. Մոնէ, բոլորին կողմէ գնահատուած ձեր տաղանդով, այժմէն իսկ ազնուութիւնն ունիք հարցապնդելու ներքին նախարարը...

Էրնէսթ Լաֆոն.— Եւ դատական նախարարը։

Վարչապետը.— ...եւ դատական նախարարը, եւ ձեր ուզած բոլոր նախարարները, պարոն Լաֆոն։

Ես այժմ սա՛ կ'ըսեմ միայն որ երբեք թոյլ չպիտի տամ պաշտօնեաներուն՝ փոխանորդել ինծի։ Նկատի պէտք չէ առնել այս կամ այն պաշտօնեային զեկոյցը։ Բաւական ժամանակ կայ, յիշեցուցի պաշտօնեաներուն թէ իրաւունք չունին զեկոյցներ հաղորդելու մամուլին։ Հրամաններս գործադրուեցան։

Հետեւաբար, սրտանց կը խնդրեմ ձեզմէ, ձեր խօսքն ուղղել կառավարութեան, որ ձեր առջեւն է, պատրաստ՝ ձեզի պատասխանելու (Ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն։ Ընդմիջումներ ծայրագոյն ձախէն):

Էրնէսթ Լաֆոն.— Հապա՝ յանցաւորներուն պատժուիլը։

Ժորժ Մոնէ.— Շատ ուրախ եմ իմանալով որ կառավարութիւնը հրաման տուած է իր պաշտօնեաներուն այլեւս զեկոյց չհաղորդել մամուլին։ Սակայն նկատեցի որ այս գործի քննութեան ընթացքին շատ զեկոյցներ հրատարակուեցան։

Արդ, եթէ Գ. վարչապետին ակնարկած հրամանները ճիշդ են, շատ նոր պէտք է ըլլան անոնք, քանի որ դեռ այս վերջին օրերս տեսանք դատական ինքնութեան ճիւղին պատկանող մարդիկ, որոնք իրենց վերջնական տեղեկագիրը ներկայացնելէ առաջ, յայտարարեցին թէ՝ իրենց այս կամ այն քննութիւնները թոյլ կուտան ըսելու որ տարբաժանուելու համար առնուած արեան կաթիլներուն մէջ այս կամ այն յատկանիշները կան։

Զեկոյցները տասն են, ահա՛ թէ ինչո՛ւ իրաւունք ունիմ յիշելու զանոնք։ (Ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն):

Արդ, ահա՛ թէ ինչ կը նկատեմ Գ. Կիշարի մէկ զեկոյցին մէջ.

«Ալմազեան վայրագ մարդ մըն է: Ուրբաթ առաւօտ կատաղած վիճակի մէջ եկաւ: Հայհոյեց մեզ եւ մենք ահագին ճիգ թափեցինք զայն հանդարտեցնելու համար:

«Շաբաթ գիշեր, կատաղութեան ճշմարիտ նոպայէ մը բռնուեցաւ: կը պոռար, կ'ոռնար, գետին կը տապլտկէր: Ստիպուեցանք ձեռնակապանցնել ու բռնելով թիկնաթոռի մը վրայ նստեցնել՝ մեծ փափկանկատութիւններով»: (Բացագանչութիւններ ծայրայեղ ձախէն)։

«Հարուածներու հետքերը զորս կը կրէ, արդիւնքն են ապաժոռավարար այն վէրքերուն, զորս ինքզինքին տուած է իր բարկութեան ընթացքին եւ այն կռւին մէջ, զոր մենք ստիպուեցանք մղել իրեն դէմ՝ զինքը հանդարտեցնելու համար։»

Եւ որովհետեւ, այսպէս կամ այնպէս, զեկոյցներ կան, թոյլ կուտամ ինքզինքիս այս զեկոյցին հակադրել ուրիշ զեկոյց մը։

Ալմազեանի ձերբակալման յաջորդ օրը եւ մամուլին կողմէ կատարուած առաջին բողոքներուն վրայ, Գ. Գըննւա յայտարարեց թէ որեւէ բռնութիւն տեղի չէ ունեցած եւ թէ ոստիկանութեան դէմ ուղղուած բոլոր ակնարկութիւնները սուտ են. կ'ուրանար թէ նոյնիսկ կարգի կռիւ տեղի ունեցած է։

Եւ, ութ օր յետոյ, երբ բացարձակ կերպով բողոք մը կը ներկայացուի, երբ Գ. բժիշկ Փօլ քննելու պաշտօն կը ստանայ եւ կը հաստատէ թէ բռնութեան հետքերը կան, առանց ճշդելու պատճառը, քանի որ իր գործը չէր ատիկա, տեսակէտի փոփոխութիւն առաջ կուգայ. արդարեւ կռիւ տեղի ունեցած է, բայց յանցաւորը ամբաստանեալն է։

Հանրի կամար.— Միշտ նոյն բանն է, զինուորին այտն է որ զարնուած է տեղեկալի ձեռքին։ (Ծիծաղներ ծայրայեղ ձախակողմէն։)

(2)

ԹՈՒՐՔ-ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Իսքէնտէրունէն կը հաղորդեն թէ 400 հոգինոց զինուորական ուժ մը յաջողած է բնաջնջել այն հրոսախումբը, որ վերջերս Իսքէնտէրունի եւ Գըրըք խանի միջեւ կողոպտած էր 30է աւելի ինքնաշարժներ: Կողոպտուածներուն մէջ կային նաեւ Հայեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԱՆՐԱԴԷՊԵՐ ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Քլէմանսոյի անունը կապուած է Ֆրանսայի վերջին վաթսուն տարիներու պատմութեան: Իր ինքնութեան, ո՛չ միայն ուրախութիւններուն վայելելու համար, հարճային համբաւի մը առ... տուեններու ... (խօսած ըլլալու համար իր լեզուով), այլեւ իսկապէս հպարտանալու ժողովրդականութեամբ մը, որուն նմանը քիչերուն է տրուած։

Եւ սակայն այս մարդը որ պահ մը ամբոխներու կուռքն էր, շրջապատուած անվերապահ հիացումով եւ պաշտամունքով, մնաց միննակ։ Ինքն իսկ ուզեր էր այդպէս, ամբողջ տասը տարիներ խստութեամբ պաշտպանելէ ... տոյ իր առանձնութիւնը։

Մարդը որ իր անհատականութեամբ մեծ է իր գործին մէջ, յաճախ կը կորսուի կենսագրական չոր տողերու մեծութեան մէջ, ընդհակառակն՝ իր հարազատ նկարագրով իբր հասարակ մահկանացու երեւան կուգայ անհատական կեանքէն բխած մանրադէպերու մէջ ու խօսքերով՝ որոնք յաճախ բուն մարդը կը յայտնեն։

* * *

Քլէմանսօ՝ բարեկամ

Անհատական թէ հանրային կեանքին մէջ, Քլէմանսոյի գլխաւոր յատկանիշն եղած է անկեղծութիւն՝ որ յաճախ կոպտութեան կը հասնէր նոյնիսկ իր մտերիմ բարեկամներուն եւ իր ընտանիքին անդամներուն հանդէպ — Ահա երկու փաստական օրինակներ,—

Քլէմանսօ շատ կը սիրէր Ֆրանսայի արդի վարչապետ Անտրէ Թարտիէօն, որ կերպով մը իր ձեռնասունն է։ Բայց պետական երկու մարդերուն միջեւ, հետզհետէ կապերը կը խզուէին։ Քլէմանսօ չէր հասկնար թէ Թարտիէօ ինչո՞ւ չէր պայքարեր Լոքարնոյի քաղաքականութեան դէմ, ինչպէս խոստացեր էր զինքը երեսփոխան ընտրողներուն, թէ ի՛նչ որպէս մաս կը կազմէ Փուանքարէի դահլիճին։ Թարտիէօ որ մեծ համակրանք եւ հիացում կը տածէր Քլէմանսոյի հանդէպ, կը շարունակէր պարբերաբար այցելութիւններ տալ անոր։ Համաձայնած էին իրենց հանդիպումներու ընթացքին չխօսիլ քաղաքականութեան վրայ։ Բայց խօսակցութեան այս սահմանափակումը կը սկսէր անհանդուրժելի դառնալ։ Քլէմանսօ եւ Թարտիէօ դէմ առ դէմ կը ստիպուէին լուռ նստիլ։ Օր մը Քլէմանսօ նեղացած կ'ըսէ Թարտիէօի:

— Մտիկ ըրէ, սիրելի՛ս, կը տեսնեմ որ կը նեղուիս, նոյնպէս լաւ է որ բնաւ չգաս քովս...

Այդ թուականէն ասդին Թարտիէօ մէկ եւ վերջին այցելութիւն մըն ալ տուաւ «Վանդէ»ի ամիւնին, արցունքոտ աչքերով։

Քլեմանսօ՝ հայր

Քլէմանսօ նոյնն էր ընտանիքէն ներս, ինչ որ էր հանրային կեանքի մէջ,— միշտ խածան։

Երբ իր զաւակը կոխեց ասպարէզ ընտրելու տարիքը, Քլէմանսօ կանչեց զայն եւ ըսաւ.

— Չեմ ուզեր որ կառավարական պաշտօնեայ ըլլաս, որովհետեւ պիտի ըսեն որ ես կը նպաստեմ քու յառաջացումիդ. նոյնպէս, չեմ ուզեր որ գործի հրապարակը մտնես, նոյնպէս չեմ ուզեր որ...

Հարկաւ այս «չեմ ուզեր»ները, շփոթութեան մատնեցին զաւակը որ իր գիտցած ճամբէն քալեց, այսինքն հակառակ իր հօրը կամքին։ Քլէմանսօ քէն ըրաւ տղուն հետ եւ անոր հետ հաշտուեցաւ միայն պատերազմէն, երբ անոր անունը [illegible]

...ուանչանի արժանացած գին-
...ներու ցանկին մէջ։

* * *

Քլէմանսօ համբաւաւոր էր իր ճշող լեզուով. բայց ... մարդուն համեմատ քարը ... խում մեղմ տեղաւորելու...

Օր մը, ներքին նախարարու- ... փոխանորդը՝ թղթածրարներ- ... զօրքը կը հիւսէր ... հաստատութեան մը, ... համաձայնութիւն մը սար- ... պաշտօնութիւն կ'ուզէր։

Քլէմանսօ պահ մը լուռ ... ընելէ յետոյ, յանկարծ ...

— Այդ գործին տեղեակ եմ։ 10,000 ֆր. խոստացան ինծի։ ... ստացաք ... սարսափը ... որուն անկեղծու- ... կը ձգէր ... Քլէմանսօ, անուղղակի ակնարկու- ... քիչ յետոյ, ուզելով իր ... մեղմացնել իր խօսքին ձգած ... տպաւորութիւնը, կ'աւելցնէր ... ժպիտ մը։

— Բայց քեզի աւելի փոքր ... մը առաջարկած ըլլալու ... է՛։

* * *

Քլէմանսօյի բրտութիւնը բո- ... բնական չէր սակայն, ... մէջ մտածուած, աւելի ճիշդ, ... բան մը կար ու գիտէր ... բերել հակառակորդը։ ... քաղաքական հակառա- ... ներէն զինուորական մը՝ ... ժառանգորդ կարգուած ... ներքին նախարարու- ... Օր մը գնդապետը նախա- ... րութեան շէնքին սանդուխին ... գէմ առ գէմ կը գտնուի Քլէմանսօյի, երբ բնաւ չէր սպա- ... Այդ օրերուն, Քլէմանսօ ... մեկներ էր ու նոր կը վե- ... քննական պտոյտէ մը։ Յանկարծ կը կեցնէ գնդապե- ... կ'ըսէ

— Գնդապե՛տ, 30 օր բանտարկում քեզի։

— Բայց, ինչո՞ւ կը հարցնէ ... շշմած։

Եւ ահա պատասխան մը, որ ... հետ կապ չունի.

— Ո՛չ մէկ պատճառ. պար- ... քեզի ցոյց տալու համար ... թիւնս...։

* * *

Այս կատաղի հանրապետա- ... միշտ արհամարհած է խոր- ... մեծամասնութիւնը եւ ... է ուժգնօրէն ցնցել ... նոյնիսկ տագնապալի պա- ... մէջ. ու գիտէր պատկերոտ ... մը իր արհամարհանքը ...

Իր նախարարապետութեան օրով, օր մը գացեր էր Ռանպուլյէ, երբ ծառերու վրայէն թռչուններու խիտ երամ մը անցաւ։

— Ի՞նչ են այս անասունները, հարցուց անտառապահին.

— Ճնճղուկներ, պարոն նախագա՛հ։

Քլէմանսօ, պահ մը հեգնական հիացումով հետեւեցաւ անոնց հանդարտ թռիչքին ու յետոյ մրմնջեց.

— Ո՜հ, ի՜նչ գեղեցիկ մեծամասնութի՜ւն։

* * *

Բայց, աղէ աւելի լաւ։ Իր բարեկամներէն մէկը, գրագէտ մը, հրաւիրուած էր պաշտօնական որսարշաւի մը, որուն կը մասնակցէին խորհրդարանի անդամներ։

— Լաւ նշան կ'առնե՞ս հարցուց Քլէմանսօ.

— Է՜հ, ո՛չ շատ գէշ, ընդհակառակն։ Շիտակը ըսե՞մ. Չեմ քսեր հրացան չպիտի առնեմ, վախնալով որ մէկը կը սպաննեմ։

Քլէմանսօ զայրո՛յթ կեղծելով՝.

— Ինչպէ՜ս, ընդհակառակն, առ հրացանը եւ կրակէ՛, եւ եթէ մէկը տապալես սրունգներ— ու ցոյց կուտար իր շուրջ հաւաքուած երեսփոխաններու խումբը—, առաջին անգամ ըլլալով՝ գրագէտ մը բանի մը օգտակար եղած պիտի ըլլայ»

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՆԿԻԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԱՆԿԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճիւղը, որ հազիւ քանի մը ամսուան կեանք ունի, աստիճանաբար զգացնել կուտայ իր գոյութիւնը։ Գայլուկներու եւ մարզիկներու կազմակերպութեան գործը, եւ անոնց ժամանցիտական եւ ազգային դաստիարակութեան աշխատանքը, որ գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ այս կարեւոր կազմակերպութեան, մինչեւ հիմա կը զարգանայ օգտակար ուղղութեամբ։

Հայ ծնողներու ցոյց տուած կենդանի հետաքրքրութիւնը եւ ամէն գնով իրենց զաւակները հայ նկարագրով դաստիարակելու ցանկութիւնները, արդէն իսկ խոշոր գրաւականներ են Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագայ յաջողութիւններուն, եթէ միայն շարք մը «իմաստուններ» խուսափին միանգամընդմիշտ քաղաքականութիւն խաղալէ այս գեղեցիկ ձեռնարկին մէջ։

Մասնաճիւղին վերջին երեկոյթ-պարահանդէսը, որուն լաւ ... ազդեցութիւնը կը կրէր գժբախտաբար մեր սրակած «քաղաքականութեան»։ Այլապէս, անհնար է բացատրել այն անհոգ վերաբերմունքը որ ցուցադրուած էր ոչ միայն օրուան յայտագրի, այլ եւ սրահի զարդարումին մէջ։ Հոգ ամէն ինչ կատարուած էր խնամքով, մոռցնել տալու համար անխտիր բազմութեան եւ օտար հիւրերուն եւ ներկաներուն, հայկական շունչը, ոգին եւ նկարագիրը։ Արեններու եւ գալիքներու տաղանդքէն եւ հայերէն լեզուով քանի մը արտայայտութիւններէն զատ, ոչինչ կար համապատասխան Հ.Մ.Ը.Մ.ի անուան եւ բովանդակութեանը։ Սրահի զարդարումին մէջ ո՛չ մէկ գիծ, ո՛չ մէկ գոյն եւ ճաշակ հայկական։

Գեղարուեստական ամբողջ բաժնին մէջ Օրիորդ Հ. Թորոսեանն էր, որ այդ երեկոյ ցուցադրած իր արուեստագէտի կարողութեամբ յիշեցուց մեր հայ ըլլալը։ Ան իր հայերէն եւ ֆրանսերէն երգերով եւ ժողովրդական խլած ծափերով, ցոյց տուաւ ո՛չ միայն հայ երգի գեղեցկութիւնը, այլեւ ժողովուրդի ներքին սէրը դէպի իր սեփական հարստութիւնները։

Օտարներուն հաճոյանալ երեւալու հիւանդութեամբ բռնուածները, կրնան հաստատօրէն համոզուիլ, որ Օր. Թորոսեանի ֆրանսերէն երգին հետ նաեւ հայերէն երգը, ամենագեղեցիկ միջոցն է օտարը մեզի մօտեցնելու։

Այս ծանր սխալէն անկախաբար, գնահատութեան արժանի են այս միութեան շուրջ համախմբուած բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնք մեծ նուիրումով փարած են այս գործին։ Անկիէնի նման աղնուապետական քաղաքի մը մէջ ժամանակաւորապէս, անհրաժեշտ է Հ. Մ. Ը. Մ.ը զօրացնել գերազանցապէս ազգային կազմակերպութիւն, թէ ներքին եւ թէ արտաքին բովանդակութեամբ։ Այս է այն միակ ցանկութիւնը բոլոր հայրենակիցներուն եւ այն ծնողներուն, որոնք գործնականապէս իրենց համակրանքը ցոյց տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ին, պատասխանելով անոր այս առաջին հրաւէրին։

Ներկայ

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Սեբաստիոյ քաղաքէն եւ շրջականներէն 100 հայ գաղթականներ հասած են Պոլիս։ Ասոնց մէկ մասը ծանօթներու քով տեղաւորուեցաւ, մէկ մասն ալ կայաններու մէջ։

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Սօն Սաաթ» ասկէ առաջ սուրիական թերթէ մը արտատպած էր լուր մը, որուն համաձայն, Թուրքեւֆրանսական բանակցութեանց առեն, նկատի պիտի առնուին նաեւ սուրիահպատակ հայերու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածները։

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիան նամակով մը հաղորդած է շահագրգռուողներուն թէ օրակարգի վրայ այդ տեսակ խնդիր մը չկայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ԹՈՒԼՆԱՅ

Անգրագիտութեան վերացման պայքարի շուրջը ստեղծուած ոգեւորութիւնը հետզհետէ կը սկսի նուազիլ, ինչպէս ցոյց կուտայ աշխատանքի ընթացքը։

Որոշուած էր Արհեստակցական միութիւններու միջոցաւ, մինչեւ նոյեմբեր 1 Երեւանի մէջ կազմել 47 խմբակներ, մինչդեռ կազմուած են 36 խմբակներ։ Շատ քիչ միութիւններ իրենց ծրագիրը գործադրած են լրիւ, իսկ մէկ քանին բնաւ գործ չեն տեսած։

Միութիւններու վիճակագրութեան համաձայն, անոնց մէջ կան 1187 անգրագէտ եւ 1481 կիսագրագէտներ, մինչդեռ կազմուած խմբակներուն մէջ, հազիւ արձանագրուած են 1000 հոգի։

Քաղաքի անգրագէտներու թիւը կը կազմէ 5000 հոգի։ Այս թիւէն հազիւ 2700ը մտած են խմբակներուն մէջ։

Շարք մը հիմնարկութիւններ, իրենց դռները փակած են անգրագէտներուն առջեւ։

Կարեւոր խոչընդոտներէն մէկն է աշխատանքի հրաւիրուած դասախօսներու անբարեխղճութիւնն ու անփութութիւնը... Շատեր կանոնաւոր չեն յաճախեր կամ բոլորովին կը խուսափին աշխատանքէ։ Մասնաւորապէս նկատելի է Թուրք ուսուցչուհիներու խուսափումը եւ պակասը եւ որուն հետեւանքով, Թրքական 18 խմբակներու աշխատանքը կանգ առած է։ Ասկից զատ, ընդհանրապէս բոլոր կազմակերպութիւնները անգրագիտութեան պայքարին վրայ կը նային իբր երկրորդական աշխատանք։

Կացութիւնը նոյնն է նաեւ գաւառներու մէջ։ Քննութեան համար զանազան շրջաններ ղրկուած անձեր տեղեկագրած են թէ ոչինչ կատարուած է գաւառներու մէջ, ուր առարկուած է թէ մինչեւ որ երկրագործական աշնանային աշխատանքները չըլրանան կարելի չէ զբաղիլ ուրիշ գործով։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՆԱՐԱՆԸ

1929-30ի ընթացքին, Լենինականի մանածի ընկերակցութեան համար, կեդրոնէն պիտի յատկացուին հետեւեալ գումարները — կառուցուող հիւսկէղէնի գործարանին համար 1395 հազար րուբլի։ Շինութեան աշխատանքները կատարուին մինչեւ ապրիլ, որմէ յետոյ կը սկսի հիւսող մեքենաներու հաւաքումն ու զետեղումը։

Ընթացիկ գործառնական տարուան մէջ, պիտի տեղաւորուին 800 հիւսող մեքենաներ, այն հաշուով որ հոկտեմբեր 1էն կարելի ըլլայ աշխատանքի սկսիլ։ Ամբողջ գործարանին մէջ պիտի տեղաւորուին 2520 հիւսկի մեքենայ՝ նոր դրութեամբ։

Հիւսկեղէնի գործարանի կառուցման համար պիտի ծախսուի 360,000 րուբլի կաժի եւ ներկի գործարանին յատկացուած է 250,000 ր., որպէսզի բանուորներու պատրաստութեան գործին՝ 260 հազար րուբլի, բնակարանային շինութեան 1 միլիոն։

Այս գումարներէն զատ, մեծ գումարներ եւս յատկացուած են աշխատանքի պաշտպանութեան համար։

Սեպտեմբերէն ի վեր, Ռուսաստանէ Լենինական հասած են 80 որակեալ բանուորներ, որոնց շնորհիւ մանածի գործարանին մէջ, կարելի եղած է աշխատցնել բոլոր իլիկները։ Նկածներէն 75ը կիներ են։

ԹՈՅԼ ՄԻ ՏԱՔ ՈՐ ՄԱՐԻ ՃՐԱԳԸ

Ընթերցող, «Յառաջ»ին մէջ կարդացիր պատմութիւնը այս պատկերին, բայց մոռցար։

Քալամաթա քաղաքին մէջ (Յունաստան), կը բնակին 28 հայ ընտանիքներ։ Երկաթագործ Մանուէլ խղճալով անոնց 22 մանուկներուն վրայ, իր ծախքով մանկապարտէզ մը կը բանայ եւ ամբողջ մէկ տարի կը պահէ։ Սակայն, ամիսը 350 400 դրախմի (100-130 Ֆր.) բացի մը համար, վախ կայ որ մարի այս ճրագը։

Ընթերցող, դուն որ «Յառաջ»ի միջոցաւ մօտ հարիւր հազար ֆրանք ծարեցիր Շիրակի եւ Ֆիլիպէի համար, թոյլ պիտի տա՞ս որ մարի այս ճրագը։

Ընկեր մը տրամադրած է հարիւր ֆրանք։ Ընթերցող մը հրապարակաւ խոստացած էր երեք ամիս գումար մը ծարել եւ նիւթեր ղրկել։

Կը սպասենք որ ուրիշներ ալ միանան եւ անմիջապէս կազմուի 1500-2000 ֆրանքի գումար մը, գոնէ մէկ տարի ապահովելու համար Քալամաթայի մանկապարտէզին գոյութիւնը։

ՕՐ. ԱՐՏԵՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
եւ
Պ. ՅԱԿՈԲ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
29 Նոյեմբեր 1929

Գազարճըլը Մարսէյլ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բաժակի մրցումները սկսան այս կիրակի Stad Pershingի մէջ։ Գարակէօզեան «Հօմ»ը՝որ յաղթուած էր Պիյեանքուրի մասնաճիւղէն, յաղթեց անոր 2 ով 0։ Սարսէլ—Իթալի որ երեք անգամ հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցած էին, դարձեալ 0—0 մնացին։ Գուաքոլոնպ յաղթեց Ընկիէնին 2—0։ Բաժակը ո՞ր խումբը պիտի կարենայ ստանալ, Իթալի՞ թէ Սարսէլ յաջորդով կը տեսնենք։

∴ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 20 հազար երկսեռ բազմութեան առջեւ, միջազգային մրցում մը տեղի ունեցաւ փարիզի խառն խումբին եւ գերմանական մարզիկներուն միջեւ(Paris-Cologne) Stadeէ Buffaloի մէջ։ Մեր մարզիկները փութացած էին ներկայ ըլլալ սոյն մրցման, որուն կը մասնակցէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին մարզիկներէն Ս. Կարապետեան։ Առաջին նշանակէտը շահեցան գերմանացիները խաղէն 20 վայրկեան յետոյ, փարիզի արագ փասերով, հակառակորդները կ'ընկրկէին յաճախ, եւ Ս. Կարապետեանին սովորական «շիւթ»ին վրայ, խաղը հաւասարեցաւ 1—1։ Կիսախաղը սուլեց. փարիզ 3, Քոլոնպ 1։ Մինչ նուագախումբը գերմանական քայլերգը կը հնչեցնէր, խաղը վերսկսաւ։ Գերմանացիները խաղի մեծ վարպետութիւն ցոյց տուին, իսկ Ս. Կարապետեան նշանակեց չորրորդ կէտը։ Յետոյ խաղը շարունակուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ եւ վերջացաւ փարիզի յաղթանակով 5—3։

Հ. Պագըրկեանեան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամէնքն ալ ուրեմն անիւներու վրայ հեծա՞ծ են այսօր, ըսաւ Սէլէստէն։

— Ոչ, ըսաւ Ռընէ, նայէ երկինքը։

Անոնց վերեւ, երկնքին մէջ մէկէն մեծութեամբ կառքեր կը թռչէին ամէն ուղղութեամբ եւ ամենամեծ արագութեամբ։

— Կարծեմ, ըսաւ Ռընէ, մեր կորմանքը դեռ իր սկզբնական շրջանին մէջն է։

Քանի մը լայն եւ խոշոր շէնքերով եզերուած փողոցներ անցնելէ վերջ, ինքնաշարժը կանգնեցաւ պարիսպի մը առջեւ. դուռ մը բացուեցաւ եւ գոցուեցաւ իրենց ետեւէն։

Անոնք կը գտնուէին սաղարթախիտ ծառուղիներով զարդարուած ընդարձակ պարտէզի մը մէջ, ուր տեղ տեղ կը բարձրանային պզտիկ տուներ՝ գեղջկական հիւղակներու նման։

Հիւանդապահներու ճերմակ երկայն շապիկն հագած մարդ մը դիմաւորեց զիրենք։

— Ռընէ Լա Ցոյեօզ եւ Սէլէստէն Մարկիզօ՞ հարցուց մարդը կատարեալ ամերիկեան շեշտով մը հնչելով վանկերը։

Ռընէ հաստատեց։

— Ձեզ կը սպասէինք, ըսաւ. անմիջապէս պիտի գրաւէք ձեր առժամեայ բնակավայրերը։

Այն հիւղակին, ուր առաջնորդուեցան անոնք, կը բաղկանար գեղանայարկէ մը որ ունէր հիւրասրահ մը, երկու ննջարան եւ երկու բաղնիք։

— Գէշ չէ այսանկ, ըսաւ Սէլէստէն... միայն թէ, աւելցուց վայրկեան մը յետոյ, ոչ ճաշարան կայ, ոչ խոհանոց։

— Ասանք աւելորդ են այլեւս, ըսաւ Ռընէ, քանի որ գեղահատերով կը սնանին այժմ։

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի ընեմ, ամբողջ օրը հարցուց հաւատարիմ սպասաւորը, եթէ պարոնին ճաշն ալ չպիտի պատրաստեմ։

— Կ'ենթադրեմ թէ քիչ մը ժամանակ այդ նշանաւոր պատասխաններով պիտի զբաղինք։

— Ահաւասիկ մեծ Մաքքոռնոցի տնօրէնն, ըսաւ գիրենք ընդունող պաշտօնեան։

Ցնորեխը շատ հաճոյակատար ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ իր նոր հիւրերուն, բայց խիստ զբաղած էր եւ ժամանակ չունէր երկար խօսակցութեանց։

— Ցեղաւորուեցէ՛ք, ըսաւ անձը։ [illegible] ժամ ուելին մեր բժիշկներէն մէկը պիտի գայ ձեզի տեսնելու [illegible] ընելու։

— Չեմ սիրեր ներկայանալ ներս, ըսաւ Սէլէստէն, կրկնելով այն բառերը, զորս [illegible] առաջ բառէր էր բժիշկ Ցրունելին։

— Քու կարծիքդ հարցնող չկայ, [illegible] Ռընէ, [illegible]

[illegible]

Սէլէստէն դժկամակեցաւ։

— [illegible]

Եւ իր [illegible]

[illegible] տնօրէնին [illegible] Բայց ան չըմբռնեց իսկ։

— Ես կը մերժեմ [illegible]

— Այս [illegible] բնակավայրի մը [illegible] Ռընէ, [illegible]

[illegible]

Ներքը իրեն հետ [illegible]

— [illegible]

[illegible]

Թուրք պետական դրամատունը

Թուրք պետական դրամատան կազմութեան օրինագիծը ամբողջութեամբ պատրաստուած է։ Դրամատունը անանուն ընկերութիւն մը պիտի ըլլայ 50 միլիոն ոսկի դրամագլուխով, որուն կէսէն աւելին կառավարութիւնը պիտի դնէ։

Ելմտական գործավարութեան մօտ 4 միլիոն ոսկեդրամ կայ այս գործին համար։ Բաժնեթուղթերը պիտի ծախուին ազգային ընկերութիւններուն, ժողովուրդին եւ փափաքող օտար դրամատուններուն։ Օտար դրամագլուխի փոխառութեան պէտք չի տեսնուիր։

Գործադուլ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հաղորդեն որ կազի պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած են։ Ելեկտրականութեան աշխատաւորները ալ տալու համար իրենց դասակարգային ընկերներու պահանջներուն, որոշեցին իրենց կարգին գործադուլ յայտարարել, եթէ կազի բանուորները գոհացուած չստանան։

Պապը եւ Պաղեստինի գործերը

Վատիկանէն կը հաղորդեն որ Պապը հետզհետէ լայն հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Պաղեստինի գործերուն մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սըր Էրիք Տրըմմընտի հետ տեսակցելէ յետոյ, Պապը առջի օր ալ տեսնուեցաւ Գենի պապական նուիրակ Մարիալի հետ, որ կէս-պաշտօնական դիտող մը նկատուած է Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, որովհետեւ մեծ ձեռնհասութիւն ունի հոգաբարձութեանց վերաբերեալ խնդիրներու մէջ։

Կը կարծուի թէ Պապը կը մտածէ կազմել Պաղեստինի հիւպատոսներու յանձնաժողով մը, լուծելու համար այդ երկրին մէջ ծագած կրօնական վէճերը։

Անգլիոյ գործազրկութիւնը

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, երբ վիճաբանութիւն կը կատարուէր գործազրկութեան դէմ ապահովագրութեան օրէնքին մասին, քիչ մնաց որ աշխատաւորական կուսակցութիւնը անվստահութեան քուէ առնէր։

Գատանիներու ապահովագրութեան մասին յօդուած մը կը վիճաբանուէր, երբ Աշխատանքի նախարար օրիորդ Պոնտֆիլտ յանկարծ պահանջեց վիճաբանութեանց փակումը, արգիլելով այսպէս երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները՝ յայտնելէ իրենց կարծիքը։

Կառավարական բանաձեւը ընդունուեցաւ 196ի դէմ 209 քուէով, 13 ձայնի առաւելութեամբ միայն։ Բուէարկութեան պահուն կը բացակայէին մօտ 100 պահպանողականներ։

Տասներկու օրուան ընթացքին այս երկրորդ անգամն է որ պահպանողականներու ժողովէն բացակայութեան շնորհիւ աշխատաւորականները կը փրկեն կացութիւնը։

Լիբանանցիներու ձայնը Փուանքարէին

Լիբանանի հանրապետութեան Նախագահը հեռագիր մը ուղղած է Նախկին վարչապետ Փուանքարէի, յանուն Լիբանանի կառավարութեան և ժողովուրդին՝ հրաւիրելով զայն Լիբանան երթալ՝ վերջացնելու համար իր ապաքինումը։

Նախագահը կ'աւելցնէ. «Հայրենակիցներս շատ երջանիկ պիտի ըլլան, օգտուելով ձեր մեր մօտ բնակելու առիթէն, յայտնելու համար իրենց երախտագիտական զգացումներն ու անսպառ համակրանքը մեծանուն պետական մարդուն, որ է եւ կը մնայ մեծ պաշտպանը իրենց իրաւունքին եւ շահերուն»։

Պայթում գործարանի մը մէջ

Մարսիլիայէն կը հեռագրեն թէ Բուք տը Սէն-Լուի, Սէնթ Մառիի իւղի գործարանին մէջ, ածխային ծծմբուտի ընդունարան մը պայթելով, եօթը բանուորներ այրուածքներ ստացան իրենց դէմքէն ու ձեռքերէն։

Պայթումը այնքան ուժգին էր, որ գործարանին տանիքը փլաւ։ Երկու ժամ աշխատելէ վերջ, հրշէջները մարեցին կրակը։

Քարիւղաբարձ կառախումբ մը կը պայթի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն որ քարիւղ բեռցած կառախումբ մը կրակ առաւ Նովորոսիսկի մօտերը։

Այդ պահուն կառախումբը կ'անցնէր փայտէ կամուրջի մը վրայէն, որուն փոխանցեց կրակը։ Կամուրջը փլաւ անմիջապէս քանի մը վակոններ-քշելով գետին մէջ։

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ զոհերէն մեծ մասը մեռած է։ Մեռածներուն մէջ է Ձեկայի երկաթուղային բաժնի ականաւոր գործակալներէն Գրիգորիեւ։

Իշխանուհի մը ձերբակալուած

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ ձերբակալուած է իշխանուհի Սոֆիա Լիէվէն, Նիկոլա ցարի արարողապետին աղջիկը։ Ձերբակալութեան պատճառները յայտնի չեն։

Իշխանուհին քոյրն է Լոնտոնի լորտ քաղաքապետ (1928—1929) սըր Քիւնէսթըն Սթըրտի կնոջ։

Տիկին Սթըրտ կը յայտարարէ թէ 1920ին իրենց մօրը մեռնելէն ի վեր, իշխանուհի Սոֆիա փորձած էր մեկնիլ Ռուսիայէն։ Առաջին օրէն սկսեալ, հպատակած էր խորհրդային վարչաձեւին եւ չէր մասնակցած քաղաքական ոեւէ շարժումի։ Հակառակ իր նեղ միջոցներուն, իր քոյրը չէր դադրած աղքատներուն օգնելէ եւ գթութեան գործերու նուիրուելէ։

Պետութեանց միջամտութիւնը

Ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները, իբրեւ նախաձեռնարկները Քէլլոկ-Պրիան դաշինքին, Մոսկուայի եւ Փէքինի կառավարութեանց յանձնեցին ծանուցագիր մը՝ երկու երկիրներուն յիշեցնելով այն պարտաւորութիւնները, որոնց ենթարկուած են՝ այդ դաշինքին յարելով։

Անգլիական կառավարութիւնն ալ իր կողմէ յուշագիր մը ուղղեց Փէքին եւ Մոսկուա։ Նման դիմումներ պիտի կատարուին նաեւ Քէլլոկի դաշնագիրը ստորագրող միւս պետութեանց կողմէ։

Ֆրանսական ծանուցագրին մէջ յոյս կը յայտնուի թէ Ռուսիա եւ Չինաստան պիտի հրաժարին թշնամական արարքներէ եւ պիտի համաձայնին խաղաղասէր միջոցներով կարգադրել իրենց վէճը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ վաղը Հինգշ. ժամը իրիկուան 8.30ին Café la Petite Source, Մէթրօ՝ Օտէօնի դիմացը։ Օրակարգ՝ Զեկոյց Շրջ. Կոմիտէի եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ-Արծիւի (Իտալիայէն նոր ժամանած Tenor Soprano) 8 Դեկտեմբեր կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Salle des Hautes Etudes Socialesի մէջ, 16 Rue de la Sorbonne. Métro: Odéon եւ St. Michel.

Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահարուհի Օրիորդ Տիրուհի Զաուափեան։ Կ'երգեն՝ հայկական ընտիր կտորներ, իտալական նշանաւոր օփերաներ՝ Tosca - Per te, La Waly, Mdme Butterfly եւայլն։ Նոյնպէս կը ցուցադրեն երգախառն պատկերներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ՝ 25, 15, 10

Տոմսերը կը ծախուին Անի եւ Ֆլորիա ճաշարաններու։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշօյի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Գօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անպատճառ։

Շավիլի Արզութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Շավիլ-Մոնփարնաս կայարանին սրճարանը։ Զեկոյց Շ. Ժ.ի մասին։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անպատճառօրէն։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կայծակ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերադասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Կը խօսի Ընկ. Բ. Ա.։ Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։ Բոլոր խումբերու բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին։ Ներկայանալ անպատճառօրէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻՒԻ-Պուաքոլոմպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը՝ վաղը իրիկուան ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons. Asnières.

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիւթոքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիլանքուր, ի պատիւ Գ. Շահինթունիի։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

— ՕԾԱԿԱՆ Ֆասանաշարի հրատարակիչ եւ մեր աշխատակից Արտաշէս Յովհաննէսեան կը խնդրէ իր բարեկամներէն եւ թերթերու խմբագրութիւններէն որ նկատի ունենան իր նոր հասցէն՝ A. Ohanessian, Collège de Jeunes Filles, Vendôme, (Loir-et Cher)։

Գ. ԱՐՄԵՆԱԿ Թորոսեանէ 6 Rue Mazagran. կը խնդրուի իր նոր հասցէն իմացնել Յառաջի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նարսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նարսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։ Իմացնել Օննիկ Ազաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania։

— Կը փնտռեմ Դերջանի Սաւրի Ղոյա գիւղէն տագրս Եղիազար Տէր Անանեան, զաւակները Յովհաննէս, Անանիա, Ծաղիկ, Եղիսաբէթ։ Եղիազար ութ տարի առաջ գացած է Ամերիկա։ Իմացնել Ալթուն Տէր Անանեանի 50 Bld. Principesa Maria, Constantza, Roumanie։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր եղբօր Կարապետ Նազարեանի 13 Rue Prevost, Bauvais (Oise).

— Կը փնտռուին Թագաւոցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները՝ Սերովբէ Նազըճեան եւ Քերովբէ Առաքելեան որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ Իմացնել Յովհաննէս Աղապապեանի, Սինէքիզմոս Էփթա Լոփոս No. 129, Salonique, Grèce.

Տիկին Իսկուհի Մեսրոպեան կը փնտռէ իր եղբայրը Պոլսոյ Հավավ գիւղէն առփրէ Յովհաննէս Քէօրհանեան որ կը գտնուէր Մարսէյլ, Իմացնել՝ Մեսրոպ Մեսրոպեանի c/o Գէօրգոֆ, Addis-Ababa, Abyssinie.

— Կարնոյ Հինձք գիւղացի Սահակ Իկիտեան, 28տարեկան, հօր անուն՝ Կարապետ, մօր անուն Մարիամ, կը փնտռէ իր եղբայրը Մելքոն որ 1921ին Պոլսէն մեկնած է Փարիզ։ Սահակ 8 ամիս առաջ Թուրքիայէն եկած է Հալէպ։ Իմացնել ազատաշխի կամ Sahag Iguidianի, Khan Nehessine, Alep, Syrie.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավանճեան կամ Գավուճեանները։ հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւգիւճեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Աթէշեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône)։

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: B. STÉPHAN

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	123 86
Տոլար,	Dollar	25.38
Մարք 100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի	» » or	108.—
Մէճիտիէ	Médjidié	8 —
Լէվա 100	Léva	18.63
Տրախմի »	Drachme	33 35
Լիր »	Lire	132.90
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492 75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2125.—
»	II »	1525.—
»	III »	1510.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	79.40

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

5 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1128 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ

— «Հայը օխերիմ է, մատնիչ է, վրէժխնդիր է այն անարգանքի համար որ կրում է մի այլ Հայից: Բայց եթէ նոյն անարգանքը նա ստանում է ցածիկից, ֆիւրտից, մի խօսքով՝ օտարից, նա միմիայն խոնարհութեամբ համբերում է»: (Կաֆֆի)

Րաֆֆիի այս խօսքերը կը յիշենք, ակամայ, կարդալով մեր քաջամարտիկ հակառակորդներուն վերջին հրատարակութիւնները:

Դաշնակցութիւնը ամէն գնով սեւցնելու մոլուցքին մէջ, անոնք այլեւս բոլոր միջոցները ներելի կը գտնեն: Եւ ահա Պոլսէն Փարիզ ու մինչեւ Ամերիկա ձեռնարկած ..ն խաչակրութեան մը, որ ամէն բանէ առաջ իրենց հետապնդած դատին կը վնասէ:

Նիւթը՝ Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնն է, իր ..որ ծալքերով ծանօթ՝ յետին տգէտին: Իսկ պատրուակը՝ ..ալ քիւրտ գործակցութիւնը»:

Եւ ի՜նչ թռուցիկներ, յայտարարութիւններ, թղթակցութիւններ ու խմբագրականներ՝ Դաշնակցութեան «նոր արկածախնդրութեան» մասին: Կասկածելի, յաւելեալ եւ ճոխացեալ ..րութիւններ՝ ճառերէ կամ մասնաւոր խօսակցութիւններէ: ..անհաւանական ժխոր մը, որ կը ձգտի մէկ նպատակի — ապացուցանել թէ Անատոլուի բեկորներուն բռնագաղթը հետեւանք Դաշնակցութեան վարած քաղաքականութեան...

Առանց վիճաբանութեան բռնուելու այս պարոններուն հետ, ..ւզէինք մէկ բան հարցնել հրապարակաւ.

Ի՞նչ է ձեր միտքը: Արդարացնե՞լ տեղահանութիւնը ..ւ հետեւաբար ընկիւրին:

կամ, փոխելով հարցումին ձեւը.

— Ի՞նչ կը խորհիք Անատոլուի բեկորներու փրկութեան ..սին: Մնա՞ն թէ հեռանան:

Այս գռեհիկ և անխորհուրդ վայնասունը մէկ իմաստ ..նալ ունենալ.— Երջանի՛կ էին Անատոլուի բեկորները, հանգիստ կ'ապրէին տարիներէ ի վեր, եւ ահա կը հալածուին ու ..վտարուին, ճշմարիտ աղէտի մը կը մատնուին շնորհիւ Դաշնակցութեան «արկածախնդրութեանց»:

Պատասխանեցէ՛ք այս հարցումներուն, եւ մնացած լուսաբանութիւնները կը ստանաք, եթէ համոզէք մեզ ձեր պարկեշտութեան մասին:

Որովհետեւ, ի՞նչ կը նշանակէ սրտցաւ ձեւանալ, հայ ժողովուրդի շահերուն վրայ հսկելու յաւակնութիւններ ունենալ, եւ միւս կողմէ թերթ ու թռուցիկ մրոտել գրգռիչ շաղակրատութիւններով, որոնք պարզապէս թուրք ոստիկանութեան տեղեկագիրները ճոխացնելու պիտի ծառայեն:

Քաղաքական-կուսակցական պայքար մըն՝ չի նշանակեր ..ած-չեղած խօսքեր թուղթին յանձնել եւ «կրա՛կ» պոռալ: ..քաղաքական կուսակցութիւն մը կռուելու, հակառակորդին ..ակազդելու շատ միջոցներ ունի: Բայց երբ այդ բոլորը կը ..նայ եւ պատկերազարդ բանսարկութեանց կը դիմէ, ակռաներ պառաւներու պէս, երբ տանիքներն ելած վայնասուն կը ..ցնէ,—ատով իսկ իր նենգամտութիւնն է որ կ'ապացուցանէ: ..սիեւնոյն ատեն իր ազգասիրութեան կեղծիքը: «Թո՛ղ Դաշնակցութիւնը սեւնայ, անկէ անդին ջրհեղեղ»:

Ո՛չ, պարոններ, ի զուր կը փորձէք խուսափիլ ձեր պատասխանատուութենէն եւ պարտականութենէն, մաս փաթթել Դաշնակ-Հօյբուն համաձայնութեան մը պատմութիւնները: ..ինչպէս որ ի զուր կը ճարտարուրիք ամբողջովին Դաշնակցութեան վզին փաթթել կամաւորական շարժումը: Դո՛ւք մէկտեղ էիք ե՛ւ այդ շարժումին, ե՛ւ ծովերէ ծով Հայաստանի քաղաքականութեան, ե՛ւ Փետր. 18ի պոռթկումին ե՛ւ ..որ այն դէպքերուն մէջ որ յանգեցան Նոյեմբեր 29ի կամ ..ղանի:

Երբ պարկեշտութիւնն ունենաք այսքանը — միայն այսքանը — խոստովանելու, նոյն ճամբով կրնաք «լուսաբանել», ..եւ, Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը, որ արտաքին ..ան ելքն է քէմալական կառավարութեան կանխորոշ ..յաժառ քաղաքականութեան, ինչպէս, «լքեալ» գոյքերու ..րը, եւ փոքրամասնութեանց սիստեմատիկ իրաւազրկումն ..ումը դէպի արտագաղթ, կամ դէպի թրքացում:

Մի՛ շեղիք նիւթէն եւ մի՛ ցրուէք հանրային ուշադրութիւնը: Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը շատոնց ..ուած է, եւ անընդհատ կը շարունակուի 1922էն ի վեր: ..թատեցէք Պոլսոյ եւ Սուրիոյ թերթերը: Աչքէ անցուցէք ձեր ..ւ հաւաքածոները: Տարբերութիւնը այն է որ հիմա մէկ ..ւգամէն հաշուեյարդարի ենթարկել կ'ուզեն գործը եւ զանգուածով կը քշեն: Նորէն կը յիշեցնենք ձեզի Խարբերդի, Սեբաստիոյ եւ Արաբկիրի պարպումը, դեռ տարիներ առաջ:

Այս կացութեան առջեւ, մեղաւորի եւ անմեղի դատ չէ որ ..պասեն մեզմէ, դժոխքէն ազատուած մեր հարազատները, ..ւ հաւաքական եւ գործնական աշխատանք: Հաց, ջուր եւ ..գնելիք: Պատսպարան եւ գործ:

Պատրա՞ստ էք ձեռք ձեռքի տալու եւ այս կենսական, ինչպէս ժողովրդանուէր աշխատանքին կապուելու: Մնացածը ..երեւոյթ է:

Ձեր անխորհուրդ վայնասունն ու պիղատոսական մաքառումները ոչ իսկ պնակ մը ապուր կը ճարեն հալածական տարագիրներուն: Բայց կրնան առատ իւղ քսել հալածողի հացին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԲԱՆ...

«Հրեղէն Սիւն», հայատառ կրօնաթերթ մը որ պարբերաբար լոյս կը տեսնէ Գահիրէի մէջ, իր հոկտեմբերի թիւով կը ներկայացնէ գլխագրերոց գիւտ մը՝ Հայոց ազգի փրկութեան համար: Կարդանք միասին.

—«Կուսակցութիւնները աղէտ դարձած են ազգին գլխուն, ոչ թէ որովհետեւ գաղափարակից երիտասարդներու խմբումը եւ գործակցութիւնը գէշ բան մըն է, այլ որովհետեւ Յովհաննու Աւետարանին մէջ գրուած է հետեւեալ խօսքը. *«Վասն զի, առանց ինձի բան չէք կրնար ընել:»* (Յովհ. ժե.6): Տէր Յիսուսի այս խօսքը բացարձակ է, ինչպէս իր բոլոր խօսքերը: Դաշնակցականները կազմակերպուեր են, համալսարանական դէմքեր կան մէջերնին, ժողով գումարեր, որոշեր են անձնապէս զոհողութիւններ ընել, որպէս զի... փրկեն ազգը: Լա՛ւ, Տէր Յիսուսը տիեզերքին միակ ճշմարտութիւնը, կը ճանչնա՞ն: Անոր հետ գործակի՞ց են, Անոր հետ միասի՞ն կ'աշխատի՞ն, Անոր կը սպասէ՞ն: — Ո՛չ, չեն ճանչնար զ'Անիկա, յուր անգամ չունին թէ Տէր Յիսուս բանալին է տիեզերաց, վասնզի մանկութեան կամ պատանութեան, կրօնքի դասի պահուն, չեն սորվեցուցեր այս աւագ ճշմարտութիւնը իրենց: Եւ հիմա, անթիւ երիտասարդներ, հաւաքուեր են, լաւ նպատակներով, ուսեալ մտքով, անձնազոհ ոգիով հայ ազգին բարօրութիւնը ապահովելու համար: Արդի՞ւնք: — Արդիւնքը մէջտեղն է: Ազգը փրկենք կ'ըսեն, ազգը կը կործանի: Հայաստանը ձեռք բերենք, կ'ըսեն եւ Հայաստան կը դառնայ միակ երկիրը ուր չենք կրնար երթալ: Թուրքը պատժենք կ'ըսեն, Թուրքը զմեզ կը պատժէ: Այսպէս նաեւ միւս բոլոր կուսակցութիւնները, Հնչակեան, Ռամկավար, Բոլշեւիկ, եւայլն: Ազգային գեղարուեստական կեանքը մշակենք, կ'ըսեն, շնութեամբ ազգային բարոյականը փտեցնելու կը ծառայէ ձեռնարկը, եւայլն եւայլն: Մանաւանդ բոլշեւիկները, որոնք առանց Յիսուսի՝ բանուորին վիճակը պիտի բարելաւէին, եւ ահա սովամահ հացի *վէսիքաները* ի ձեռին կը սպասեն հացի փուռերուն առջեւ: Ընդհի՛ն՝ Ամերիկա, սովորական գործաւոր մը օրական մէկուկէս անգլիական ոսկի կը շահի, միջին հաշուով, բոլշեւիկեան նախարարն անգամ անոր կէսը չի կրնար շահիլ: Ո՛ւր է գաղտնիքը:»

ԴԷՊԻ ԹՐՔԱՑՈՒՄ

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը կարգ մը օրինագիծներ կը պատրաստէ: Օրինագիծի մը համաձայն, նախակրթութիւնը միայն թրքական վարժարաններու մէջ պիտի տրուի: Նախակրթութիւնը պարտաւորիչ ըլլալու մասին նոր հիմունքներ որոշուած են: Ցերեկագիծներ պատրաստուած են նաեւ գիւղական դպրոցներու բարեկարգութեան եւ կատարելագործութեան մասին:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ

«Վագըթ» կը ծանուցանէ թէ Պոլիս տարուած է նշանաւոր ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսքիի արժէքաւոր մէկ նկարը, որ ցոյց կու տայ Թուրքեւռուս պատերազմը: Թուրք կառավարութիւնը այս նկարը ծախու առնելով Թանգարանին մէջ պիտի պահէ: Նկարիչներէ բաղկացած մարմին մը պիտի կազմուի գին որոշելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ եղաւ նոր հետքը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս քանի մը օրէ ի վեր նոր քննութիւն չէ կատարած Րիկօտէնի սպանութեան մասին: Ներկայիս ամբողջ խնդրին ծանրութեան կեդրոնը կը կազմէ Ալմազեանի ծեծի ենթարկուիլը, որ խոր յուզում առաջ բերած է հանրային կարծիքին մէջ: Հարցաքննիչ դատաւոր ժանթիլ լսելէ յետոյ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Գընուան եւ Նիքոլը, դէմ դէմի պիտի բերէ Ալմազեանն ու Մապիլը, Շմիտը, ժանօն եւ Գալըրան, փաստաբան Լըկրանի ներկայութեան:

Մաթիֆաս կը սպասէ ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթի վերադարձին, զայն դէմ դէմի բերելու համար Շապանէ փողոցի բնակիչ մուշտակավաճառ Տոյչի հետ, որ սպտ. 9ին իր աղջիկները օդափոխութեան ղրկած էր Կառ տիւ Նորէն, միասին առած ըլլալով մեքենան որ կր յիշուի: Ֆլոթ կը բացակայի Փարիզէն քանի մը շաբաթէ ի վեր եւ գաւառ գացած է:

«Ամի տիւ Փէօփլ»ը կը գրէ թէ Գ. Մաթիֆաս չէ հրաժարած ստուգելէ հետք մը, որ քանի քննութիւնները խորանան, այնքան լուրջ հանգամանք կը ստանայ: Մոնթրէօյլի հետքն է այդ: «Անկասկած գաղտնիք մը կայ այդտեղ: Ու անհրաժեշտ է լուսաբանել այս գաղտնիքը, որ կը սկսի Էմիլ-Լանտրէն հրապարակէն — ինչպէս կը կարծենք թէ բաւարար չափով ապացուցինք— եւ կը վերջանայ խնդրոյ առարկայ տեղւոյն մէկ տան մէջ: Ամէն բան չէ ըսուած այս խնդրին մասին, որուն պիտի անդրադառնանք»:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Գ. Մաթիֆաս ուրբաթ օրը դէմ դէմի պիտի բերէ Ֆլոթն ու Շապանէ փողոցի մարդիկը, եւ այս բոլորը՝ Կառ տիւ Նորի բեռնակիր Ժոզէֆ Մուսէի հետ: Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի պահանջին վրայ, հարցաքննիչ դատաւորը պիտի լսէ Տիկին Թուհէն, որ կը պնդէ թէ սպտ. 9ին կէսօրէն քիչ յետոյ Մոնթրէօյլի մէջ տեսած էր Րիկօտէնը:

Հայաստանի պարտքը Ամերիկայի

Մ. Նահանգներու Նախագահ Հուվըր Խորհրդարանի վերաբացման առթիւ անոր ուղղեց պատգամագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Ամերիկա խաղաղութեան մէջ է բոլոր երկիրներու հետ եւ թէ շնորհիւ Քէլլոկի դաշինքին, խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի հետզհետէ:

Պարտքերու խնդրին մասին խօսելով, բսաւ թէ միայն Հայաստանի եւ Ռուսիոյ պարտքերն են որ չեն կարգադրուած եւ թէ Մ. Նահանգները զանազան երկիրներէ 11.579.465.000 տոլար առնելիք ունին:

Խորհրդային դրախտէն փախչողները

Ռուսիայէն փախչող գերման գիւղացիներու երկրորդ կարաւանը դեկտ. 2ին Րիկա հասնելով, գերմանական կառախումբով մը ճամբայ հանուեցաւ դէպի Գերմանիա: Այս խումբը կը բաղկանայ 363 հոգիէ, որոնց 100ը մանուկներ եւ 112ը կիներ: Իրենց պատմածին նայելով, Ձեկան սահմանագլուխին վրայ գրաւած է իրենց ամբողջ դրամն ու գոհարեղէնը: Այժմ 3000 գերման գիւղացիներ միայն կը մնան Մոսկուայի դուռներուն առջեւ, խորհրդային իշխանութիւնները դէպի Սիպերիա ճամբայ հանած ըլլալով աւելի քան 10.000 հոգի:

Գրեթէ բոլոր մանուկներն ալ կարմրախտէ բռնուած են: Ու երբ կարաւանը գերմանական հող հասաւ, երկու հոգի մեռած էին արդէն: Գաղթականները բոլորն ալ մեծ դժուարութիւն քաշած են անցագիր ճարելու համար: Օգոստոսէն ի վեր 13.000 հոգի հաւաքուած էին Մոսկուայի դուռներուն առջեւ՝ սպասելով որ հնչէ ազատութեան ժամը, ու կ'ապրէին շատ խեղճ վիճակի մէջ, կաթ չէին կրնար հայթայթել մանուկներուն եւ ծերերուն համար, կիները բացօթեայ ծննդաբերութիւն կ'ունենային, առանց բժշկական խնամքի:

Երբ լաթվիական հողը մտան, գաղթականները հանեցին իրենց գլխարկները եւ ծերունիները սկսան աղօթել, որ վերջապէս ազատ օդ կը շնչեն:

Կրկին դէպի Սիպերիա

Րիկա, դեկտ. 3.— Ցուրտէն ու վախէն դողահար, 3000 գերման գիւղացիներ՝ որոնց մէկ երրորդը մանուկներ, վաճառաբարձ կառախումբերու մէջ թխմուած, կամաց կամաց կը փոխադրուին Անդրսիպերիական երկաթուղիով դէպի Օմսքի անծանօթ շրջանները, ուր ջերմաչափը զերոյէն 35 աստիճան վար ցոյց կու տայ: Տասը օր առաջ սկսան այս առաքումները դէպի սահմանամերձներու տափաստանները, ուրիշ խօսքով դէպի մահ, եւ երկու օրն անգամ մը Մոսկուայի Ձեկան դէպի արեւելք ճամբայ կը հանէ նոր կառախումբեր, մարդկային թշուառութիւն բեռցած:

Թուրքիա ինչո՞ւ չի վճարեր պարտքերը

Ցեղական թերթերը կը գրեն.—

Լօզանի դաշնագիրը, ստորագրուած, 1923 յուլիս 24ին Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ՝ միջեւ, հաստատեց իրաւարա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՄԱՐԻ ՃՐԱԳԸ

Երէկ հրատարակեր էինք Քալամաթայի (Յունաստան) մանկապարտէզի խմբանկարը:(Պատկերին ձախ կողմը կեցած երիտասարդը երկաթագործ Մանուէլն է, որ իր ծախքով շինած եւ մէկ տարի պահած է մանկապարտէզը, իսկ ծերունին՝ ուսուցիչ Երուանդ Սամսոնցի):

Այդ հրատարակութենէն յետոյ, Իրազեկ բարեկամէ մը ստացանք նամակ մը (27 Նոյ.): Կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

«Դժբախտաբար այդ բարի երկաթագործը ձեռնաթափ եղած է, չկրնալով դիմանալ ծախքերուն: Այժմ գործին ամբողջ ծանրութիւնը ինկած է խեղճ դաստատուին վրայ (Երուանդ Գլըճեան), որ արտայնդիէ հաւատաւքներու վրայ, երեք ամիսէ ի վեր կը պահէ մանկապարտէզը առանց սանթիմ մը առնելու եւ մուրացիկի պէս չոր հաց մը փնտռելով այս կամ այն հայրենակցին տունը:

«Պաղատագին կը խնդրենք օգնութեան հասնիլ մինչեւ Մեռնդ, այլապէս մանկապարտէզը կրկին գոցուելով, անբախտ պզտիկները փողոց պիտի նետուին»:

Ընթերցո՛ղ, պիտի անցրկի՞ս: Ի հարկէ մէկ մարդ կամ ո՛ր եւ է մարմին — Բարեգործական, Ցիկնանց Միութիւն եւն. կրնար ստանձնել այս հոգը, տարեկան 1500—2000 ֆրանք: Բայց, մինչեւ որ հարուստին սիրտն ըլլայ, աղքատին աչքը կ'ելլէ...

ՍՈՎԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի նոյ. 23 թուականով.— Երկրէն եկողները սոսկալի գոյներով կը նկարագրեն Կովկասի եւ Ռուսաստանի վիճակը: Ամէն տեղ սով է: Ռուսական ալիւրը Թաւրիզի շուկային մէջ 5-6 ամիս առաջ կը ծախուէր մէջոկը 7-10 թումանի, այժմ բարձրացած է 20 թումանի, այն ալ չի ճարուիր:

— Էջմիածնի կողմէ Պաղտատի առաջնորդ նշանակուած է Ռուբէն եպսկ. Մանասեան, որ արդէն Թէհրան անցած է, իր պաշտօնատեղին երթալու համար:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆ ՏԱՌԵՐՈՎ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ լուսաւորութեան ժողովրդական գործավարը կազմած է յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնն է ռուսերէնի համար այբուբեն մը կազմել լատին տառերով:

Ուրիշ քանի մը յանձնաժողովներ կը քննեն ռուսերէնի ներկայ ուղղագրութիւնն ու կէտադրութիւնը սրբագրելու համար պատրաստուած ծրագիր մը:

Մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայուի մոնկոլ եւ քալմուք լեզուներուն:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԾԱՌՈՒՂԻՆԵՐԸ

Էնկիւրիի ճամբաներուն վրայ ծառեր պիտի տնկուին եւ այս կերպով ծառուղիներ յառաջ պիտի բերուին: Ասկէ զատ Էնկիւրիի մէջ կաղինի տունկեր պիտի տնկուին:

ՐԻԶԷԷՆ երեք ժամ հեռու հանքածուխի խիստ հարուստ հանք մը գտնուեցաւ: Կատարուած փորձերը շատ լաւ արդիւնք տուին: Մօտ օրէն պիտի սկսի հանքին շահագործումը:

ԵՒՐՈՊԱ ուսանելու պիտի ղըրկուին 30 Թուրք երիտասարդներ որոնք մրցման քննութեամբ զատուած են կրթ. գործավարութեան կողմէ:

ԱՖԻՈՆԻ այս տարուան բերքը ամբողջ Թուրքիոյ մէջ 190.000 քիլօ կ'ենթադրուի:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Կրնանք ըսել թէ Մեծ-Պատերազմէն յետոյ, խաղաղութիւնը եթէ մասամբ հաստատուեցաւ բանակներու միջեւ, սակայն պայքարը կը շարունակուի միջազգային առեւտրական հրապարակին վրայ, եւ այս անգամ, նախկին զինակիցներու միջեւ։

Պատերազմը աւենէն աւելի հարուածեց միջազգային փոխանակութիւնը, որ պահ մը բոլորովին կանգ առնելէ յետոյ, չկրցաւ դեռ գտնել իր հաւասարակշռութիւնը։ Պատճառներէն մէկը մանաւանդ այն կրնայ նկատուիլ որ, բոլոր մարզերուն մէջ, գործակցութեան պէտքը չըշտկելով մէկտեղ, պետութիւնները շուկային վրայ կը բաժնուին իբարումէ, իրենց ազգային արտադրութեան եւ միջազգային առեւտուրին մէջ հետապնդելով ազգայնական ձգտումներու գոհացումը։

Երեւոյթը յստակօրէն կը տեսնուի իւրաքանչիւր պետութեան մաքսային քաղաքականութեան մէջ, որ հակառակ երկար օրանունումներու, վարանումներու եւ Ժընեւի կիսատ կամ խիստ միջոցներու, դեռ վերջնապէս չէ ձեւաւորուած։

Պատերազմէն առաջ, պետութիւններու առեւտրական քաղաքականութիւնը զատած էր իր յատուկ ուղեգիծը, եւ Ժընեւ կուտար իւրաքանչիւրին, որ իր ազգային արտադրութենէն քաղէ միջազգային փոխանակութեան մը կարելի օգուտները։ Տնտեսական ընդհանուր վիճակը կայուն կարելի էր նկատել եւ ընդունուած մաքսային դրութիւններուն վրայ, որոնք պետութիւններու առեւտրական քաղաքականութիւնը կը կանոնագրեն, ժամանակի փոփոխութիւններ միայն կը պարտադրէր։ Առեւտրական դաշինքները պետութիւններու միջեւ կ'ապահովէին ապրանքներու եւ նախանիւթերու փոխադարձ հայթայթումը ու զանազան ազգի դրամները՝ ոսկիին քաղաքամայր, հաստատ արժէք մը կը ներկայացնէին, կը դիւրացնէին ապրանքներու եւ դրամագլուխներու շրջանառութիւնը։

Պատերազմը ամբողջ աշխարհի մէջ վերիվայր շրջեց այս բոլորը, խախտելով մէկտեղ կիրարկուող միջազգային առեւտուրի սովորութիւնները։ Իսկ խաղաղութիւնը չկրցաւ դեռ վերահաստատել արտադրիչ ուժերու նախկին կանոնաւոր ընթացքը, ընդհակառակն, տեղի տուաւ դրամական անօրինակ տարբերութիւններու հետ, գիներու մշտատեւ ելեւէջի մը, որոնք մեծապէս վտանգեցին ապրանքներու փոխանակութիւնը միջազգային շուկային վրայ։ Հակառակ երթեւեկի եւ փոխանակութեան միջոցներու զարգացման, երկրէ երկիր վարկը դեռ չէ վերահաստատուած ու նաեւ, հաշտութեան դաշնագրէն բխող կարգ մը խնդիրներ, որոնք ուղղակի կ'անդրադառնան զանազան պետութիւններու տնտեսական ու ճարտարարուեստական գործունէութեան վրայ, կ'արգիլեն միջազգ. առեւտրական յարաբերութիւններու կանոնաւորումը։

Բոլոր այս պատճառները կը միանան՝ ընդդէմ պետութիւններու առեւտրական քաղաքականութեան յստակ ձեւաւորումին։ Բայց մանաւանդ, եւրոպական երկիրներն են որ ամէնէն աւելի կը յապաղին վարանումներով։ Անոնց ներքին դժուարութիւններուն վրայ, կը բարդուի ամերիկեան նուաճման վտանգը, որ հակառակ դիմադրութեան բուռն փորձերու, ամէն օր կը հաստատուի եւ կը սաստկանայ մտածուած ու կազմակերպուած թափանցումներով։

Ստոյգ է թէ պատերազմը աղմալուծեց միջազգային առեւտուրն ու ճարտարարուեստը։ Եւրոպա եւ Ամերիկա միատեսակ, փակեր էին ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր, արտադրութեան մեծագոյն ուժը կեդրոնացնելու համար հսկայական պայքարի մը նիւթեղէնի պահանջներուն շուրջ։ Ու մինչդեռ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, շնորհիւ զարգացած մեքենականութեան մը ու կազմակերպական զօրեղ ջանքերու, Ամերիկա կրցաւ վերադառնալ նախապատերազմեան արտադրութեան վիճակին, եւ երկրին մէջ ստեղծել բնականոն շուկայ մը՝ իր պահանջները գոհացնող միջոցներով, Եւրոպա դանդաղեցաւ. ո՛չ միայն արագ ու ամուր քայլերով չկրցաւ շարժման մէջ դնել իր կայուն ճարտարարուեստը, այլ սխալը գործեց աշխատանք հայթայթելու ենթադրութիւններով— շարունակելու արտադրութիւնը որ միայն պատերազմի պարագաներու եւ տեւականութեան կը նպաստէր ու չէր ծառայեր խաղաղութեան կեանքին ձգտող շուկային պէտքերուն։ Այսպէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, ուր պատերազմէն յետոյ ալ, քիմիական ճարտարարուեստը շարունակեց պահ մը անհամեմատ չափերով, Իտալիոյ մէջ՝ պատերազմական մեքենագործութիւնը։ Առաջ եկաւ ուժերու աւելորդ վատնում, անպէտ գերարտադրութիւն մը, որ դատապարտուած էր փճացման, ի չգոյէ շուկայի։ Դէպի բնական արտադրութիւն վերադարձը՝ նոյնքան ցնցեց եւրոպական շուկան, որքան պիտի ցնցէր ժամանակի պատերազմ մը։

Անկից զատ, պատերազմի վերջաւորութեան, Ամերիկա միակ երկիրն էր որ զէնքը վար կը դնէր աւելի հարստացած, եւ առողջ դրամով մը, որ ինքնին կը բաւէր գերակշռութիւն մը ապահովելու իրեն։ Պատերազմի մտած էր երբ Եւրոպայի պարտական։ Զինադադարին՝ դերերը արդէն փոխուած էին։ Եւրոպա Ամերիկայի առջեւ կը ներկայանար վարկի ու դրամագլուխի հսկայ պարտքի մը տակ ճնշուած, եւ հիւանդ դրամով, արտադրութեան տկար միջոցներով եւ սպառած դրամագլուխով ու նաեւ առանց վարկի կամ թշնամի պետութիւններու վրայ առնելիքներով, որոնք մեծ բանի չծառայեցին. ո՛չ իսկ պատերազմին նիւթական վէրքերը դարմանելու։

Եւրոպայի, այսինքն նախապատերազմեան ամէնէն հարուստ առեւտրականին ներկայ վիճակին հանդէպ, Ամերիկա կը ներկայանայ իբրեւ արդիական ամէնէն ուժեղ միջոցներով օժտուած, լաւ կազմակերպուած գործարանատէր մը, որ արդէն, առանց արտաքին շուկայի ալ, ապահոված է իր անհրաժեշտ նախանիւթերուն հայթայթումը իր իսկ միջոցներով. եւ իր արտադրութեան մեծագոյն մասին սպառումը իր ներքին շուկային վրայ, շնորհիւ 120 միլիոն ունեւոր յաճախորդներու։ Տնտեսագէտ մը շատ իրաւացի կերպով գիտել կուտայ.— Արտադրութեան մրցակից կեդրոններէն բաժնուած՝ երկու ընդարձակ ովկիանոսներով, զերծ է վտանգաւոր ամէն մրցումէ, շնորհիւ իր զանգուածին և դիրքին։ Այս 120 միլիոննոց բազմութիւնը կը սպառէ կաուչուկի, քարիւղի և ատաղձին ամբողջ աշխարհի արտադրութեան 3/4ը. անագի, պղինձի, ձուլածոյի եւ սուրճի կէսը եւ հանքածուխի հարիւրին 36ը։ Փաստ մը անոր անօրինակ բարգաւաճման. 23 միլիոն ինքնաշարժ կառքեր կը բանին անոր փողոցներուն ու ճամբաներուն մէջ. այսինքն հարիւրին 80ը ամբողջ աշխարհի ինքնաշարժներուն։

Եւ ահա քանի մը տպաւորիչ թիւեր անոր արտադրական կարողութեններ։

Կ'արտադրէ ամբողջ աշխարհի քարիւղին հարիւրին 70ը, բամպակին, պղինձին ու փայտին հարիւրին 54ը, կաւար, ածուխ եւ ցորեն հարիւրին 40, 38, 25.— 54 միլիոն թանօ պողպատ։

Ահա նաեւ Ամերիկայի դրամական հարստութեան քանակը. Ելմտական նախարար Մելընի իսկ թիւերով 1860ին՝ 16 միլիառ տոլար, 1914ին՝ 200 միլիառ, 1927ին՝ 350 միլիառ, որ ֆրանքի վերածուած՝ կը բանէ 8 թրիլիոն, 940 միլիառ ֆր.

Նոյն անտեսագէտը կը կարծէ.— Հաւասար ուժերով պայքարի մը մէջ, ան վստահօրէն պիտի տանէր յաղթանակը. արդ, այդ պայքարը չընդունիր։ Ամերիկեան արտադրութիւնը դիւրաւ կը բանէ մաքսային պատնէշներու եւ, որոնք միշտ աւելի կը բարձրացուին, եւ գործնականօրէն անանցանելի են։ Ինչո՞ւ։

Մաքսային հին քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակուի հանգրուանէ հանգրուան մինչեւ մեր օրերը, առանց անարատ մնալով։ Այդ քաղաքականութեան հիմը հարազատօրէն ամերիկեան է. կը յանգի արտասահմանէն ստանալ տաւելութիւններ, որոնց փոխարէնը չի տար սակայն Ամերիկա դէպի Եւրոպա կ'արտածէ նախանիւթեր, որոնք ընդհանրապէս զերծ են տուրքէ եւ առով կը կորէ օտար նախանիւթերու գինը։ Եւրոպայէն սահմանակ կը ներածէ երկրորդական պէտքեր գոհացնող առարկաներ, որոնց մաքսատուրքը կրնայ բարձրացնել ըստ կամս, իր երկրին մէջ արգիլելու համար եւրոպական արտադրութեան մրցումը։ Այսպէս մինչեւ պատերազմ. 1921ին գծայի կերպով կը բարձրացնէր մաքսատուրքը, իսկ 1922ին կը հաստատէր Գորտնէյի սակագինը, որով յուզման կը մատնէր Եւրոպան։ Ամերիկա իրաւունքը տար ինքիրեն, իհարկէ փոխելու ներածելի նիւթերու մաքսատուրքը, ըստ «Ամերիկեան գնահատման» եղանակին, այսինքն ներածուած ապրանքներու գինը կարելու համար, իրաւունք կ'ունենար ներածող օտար վաճառականներու տետրակները պրպտելու... Պաշտպանողական քաղաքականութիւն մը որ հասաւ մինչեւ արգելականի 1918ին, երբ բոլորովին արգիլուեցաւ ըմպելիներու մուտքը Ամերիկա, իսկ այսօր առած է յարձակողականի մը բնոյթը, մտահոգելով Եւրոպան։

Ամերիկայի այս յարձակողական սահմանափակումներուն դէմ, Եւրոպայի արտադրողը որ արդէն զուրկ է հաւսի հաւասար զէնքերէ, կը մատնուի ուրիշ խոչընդոտի մը։

Իր ներքին շուկան փոքր է արդէն եւ աղքատ. իսկ Ամերիկայի արտադրողը կ'աշխատի նախ ներքին ընդարձակ եւ հարուստ շուկայի մը համար, որ կատարելապէս պաշտպանուած է օտար ներածումներու դէմ, ու կ'արտածէ միայն իր արտադրութեան փոքր մէկ մասը, բանն՝ աւելցուքը՝ որով կրնայ հակառակորդին դէմ գործել՝ գին կոտրելով։ Անկից զատ, օտար արտադրողը, կերպով մը՝ կարգ մը պարագաներու մէջ, նախանիւթի յաճախորդն է Ամերիկայի իր մրցակցին, ինչ որ արտադրութեան գինի տարբերութիւն մը կը պարտադրէ ի նպաստ Եւրոպայիին։ Անկից զատ, Ամերիկա ունի հսկայ առնելիքներ Եւրոպայէն, որոնց փոխարէն կը պահանջէ միմիայն դրամ։ Եր ժերմէ օտար պարտքը իջեցնել ապրանքով։ Ու դրամը որ անընդհատ կը դիզէ, անշուշտ ի վերջոյ իր երկիրներին մէջ կը բռնէ պնդութեան, կը գտնայ անօգտագործելի. բայց Ամերիկացիին գործնական միտքը կը բանի եւ միջոց մը կը գտնէ. կը գնէ ինչ որ Եւրոպայի մէջ կենսական արժէք մը կը ներկայացնէ, կալուածներ ու գործարաններ, մէկ խօսքով, իր երկրին արտադրութիւնը արտածելու տեղ, կը փորձէ ինքն խմորատեղել օտար, մրցող երկրին մէջ, երբ հոն անդամուած թշնամի իշխանուր։ Այս է որ մտահոգութեան կը մատնէ Եւրոպայի կառավարութիւնները, ելմտական ղեկավարները եւ ճարտարարուեստի մագնատները, իբրեւ յետպատերազմեան նոր վտանգ, որ կը գերէ՝ առանց կռուելու։

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՅԱՆՑ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ. — Եթէ թոյլ տրուէր ինծի ծանօթանալ Գ. Կիշարի տեղեկագրին, վարչական այս քննութեան որ անշուշտ յանձնուած է ներքին նախարարութեան, համոզուած եմ որ հոն պիտի գտնէի գաղտնի ոստիկաններու կողմէ տրուած վկայութիւններ՝ խմբագրուած հետեւեալ ձեւով.

«Ժամը 21ին, մեր տնօրէնի հրամանին վրայ, Ալմազեան կոչուածը քննիչ Շմիտի եւ իմ կողմէ կեդրոնական սպասարկու. թենէն հանուեցաւ վերը՝ ժամանաւոր կիսաքաժնի քննիչներուն սրահը ուր ճաշեց ու ծխեց։ Առաջին անգամն է որ կը տեսնէի Ալմազեանը։ Ճաշէն յետոյ, տարուեցաւ ժամանաւոր կիսաքաժնի ատենաճանաւորներու սրահը եւ հոն հարցաքննեցինք զայն քննիչներ Մապիլլի, Ժանոյի եւ Շմիտի ընկերակցութեամբ։

Բիչ վերջ, իմացանք որ ոստիկանապետներ Փրիօլէ եւ Պասէն շուտով մեր սրահներուն մէջ պիտի բերէին սրաչ թիւով մարդիկ, ձերբակալուած՝ կոխուբու ընթացքին՝ որպէսզի այդ շարագործներուն հետ շփման մէջ չմտնէ, Ալմազեանը տարինք ժամանաւոր կիսաբաժնի գլխաւոր քննիչին գրասենեակը, ուր խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ։

Կէս գիշերուան մօտ, մեր տնօրէնէն հրաման ստացանք Ալմազեանը տանելու կեդրոնական սպասարկութեան շէնքը՝ որպէսզի հոն անցընէ գիշերը։ Ըստ սովորութեան, որովհետեւ Ալմազեան պէտք է անցնէր նըրբանցքներէն եւ դատարանի բակէն, քննիչ Մապիլլ մօտեցաւ՝ ձեռնակապերը անցընելու համար։ Այդ պահուն, Ալմազեան տեղի կանգնեցաւ, սաստիկ բարկացաւ, մերժեց հնազանդիլ, ծառանալով "եւ" մաքառելով։ Ստիպուեցանք չորս մէկտեղ զալ՝ զայն պատին տակ քշելու եւ շղթան անցընելու համար։

Ալմազեան, կատղած, մեր ձեռքէն սպրդելով, գետին նետուեցաւ՝ հայհոյելով մեզ։ Քանի մը վայրկեան թող տալէ վերջ ուզածն ընէ, թեւէն բռնեցինք եւ կրկին թիկնաթոռին վրայ նստեցուցինք։ Քանի մը վայրկեան վերջ, հանդարտեցաւ եւ յայտարարեց մեզի թէ՝ վար չպիտի իջնէ՝ մինչեւ որ չքակեն ձեռնակապերը։

Երբ տեսայ որ աւելի հանդարտած է ու իրմէ խոստում առնելէ յետոյ որ այլեւս չպիտի կատղի, չվարանեցայ, կատաղութեան նոր տագնապէ մը խուսափելու համար, բռնաբարել օրէնքին տառը եւ հանել ձեռնակապերը։ Այսպէս, ազատ ձեռքերով, բայց մեզմէ շրջապատուած է որ կէս գիշերը 30 անցած կրկին տարուեցաւ կեդրոնական սպասարկութիւն»։

Քննիչին այս ենթադրեալ վկայութենէն կը տեսնուի թէ՝ ըստ օրէնի ձեռնակապ կ'անցուի բոլոր անոնց, որոնք իբրեւ վկայ կը գտնուին դատական ոստիկանութեան ձեռքին մէջ. թէ այս օրէնքին հակառակ ըլլալով տարած են զայն Արդարութեան Պալատի բակէն եւ նրբանցքներէն դէպի արգելարանի խցիկները։

Այստեղ կայ խոստովանութիւնը կարգ մը արարքներու, որոնք շատ օրինաւոր չեն։ Թուիր։ Գալով բուն իսկ ծեծին, եթէ ձեռք ունենայի այդ ենթադրեալ տեղեկագիրը, քիչ անգին անշուշտ պիտի գտնէի հետեւեալ տող կէտերը.

«Այն երկար խօսակցութեան ընթացքին, զոր քննիչներն ու ես ունեցանք Ալմազեանի հետ, հոկտ. 19ի շաբաթ օրը, իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր, երկարօրէն խօսեցանք խնդրոյ առարկայ գործին մասին. բայց մեր գլխաւոր պաշտօնն էր Ալմազեանի մօտ մնալ, ու պարզապէս արհեստակցական հետաքրքրութեան պատճառով կը խօսակցէինք անոր հետ։ Միւս կողմէ, իրաւ է թէ մեր պետերը յանձնարարած չէին մեզ խոստովանութիւններ կորզել անկէ, բայց պէտք է գիտնալ թէ՝ քննիչներ Մապիլլ եւ Շմիտ քննութիւն կատարած էին Ռիկօտէնի սպանութեան մասին. ուստի օգտուեցան Ալմազեանի հետ գտնուելու առիթէն՝ խնդրելու համար անկէ որ ճշգէ նախապէս իրենց ըրած յայտարարութիւնները, զորս պիտի արձանագրէին իրենց տեղեկագրերուն մէջ։

Ո՛չ մէկ ատեն, ո՛չ Մապիլլ, ո՛չ Շմիտ, ո՛չ Ժանօ, ո՛չ ալ մանաւանդ ես որ բան չէի գիտեր խնդրէն եւ ոեւէ պատասխանատուութիւն չունէի քննութեան արդիւնքին մէջ, սպառնացինք Ալմազեանը պատասխանել։ Մեզմէ ո՛չ ոք զարկաւ անոր։ Ոստիկաններուն պիտի արգիլէի զարնել, ու եթէ զարնէին՝ մասնակից պիտի ըլլէի։

Այսպիսի ենթադրութիւն մը արտառոց է արդէն. 21 տարիէ ի վեր պաշտօնի վրայ եմ ու երբեք ոեւէ մէկուն չեմ զարկած, ոեւէ պաշտօնակիցէ չեմ ալ լսած թէ վկայ մը ծեծած են դատական ոստիկանութեան մէջ, ստիպելու համար զայն որ ոեւէ յայտարարութիւն ընէ։

Ալմազեանի մարմնին վրայ տեսած արիւնի հետքերը առաջ եկած կրնան ըլլալ միայն մեր ձեռնակապ անցուցած ատեն, իր ցոյց տուած բուռն դիմադրութենէն։ Կը յիշեմ թէ այն ատեն, հակառակ որ բռնած էինք զինքը մեր ձեռքէն փախաւ եւ գետին տապալեցաւ։ Ստիպուեցանք միջամտել, զայն բռնելու համար, որպէսզի մի՛ զարնէ ինքզինքը վիրաւորէ՝ կարասիներուն զարնուելով» (Ծիծաղներ ծայրայեղ ձախակողմէն)։

Պարոններ, երբ ուիթ օր վերջ, ամբաստանեալ մը ծեծի ա՛յսքան բացորոշ հետքեր կը կրէ, իրաւունք ունինք ըսելու թէ՝ բռնութիւնները որոնց զոհ գացած է, չեն կրնար բացատրուիլ պարզ ըմբոստութիւնով մը մարդու մը որուն անիրաւ կերպով...

Փիէռ Քոթ.—Եւ ապօրէն կերպով։

Ժորժ Մոնէ.— ... Ձեռնակապ անցընել կ'ուզէին։

Պէտք է որ, այս գործին մէջ կառավարութիւնը իր խօսքն ըսէ եւ հաստատէ մեզ թէ այս բոլոր միջոցները ընդունելի՞ են իրեն համար։

Թէ՝ վարչապետ Ներքին նախարարը, որ կարծես թէ որոշ սկեպտիկութեամբ մտիկ կ'ընէ ինծի... (Ծափեր ձախէն եւ ծայրայեղ ձախէն)։

Վարչապետը.— Սիրելի պարոն Մոնէս, քանի որ ազնուութիւնն ունիք ձեր խօսքն ինծի ուղղելու աւելի ժամաւոր կերպով...

Ժորժ Մոնէ.— Ձե՛զ է որ կը հարցապնդեմ։

Վարչապետը.—... Սկեպտիկութեամբ չէ որ մտիկ կ'ընեմ ձեզի կամ, եթէ կ'ուզէք, իմ սկեպտիկութիւնս, աւելի ճիշդը վարանումս մէկ դէպքի մասին է ինչ էր ձեր կարդացածը։

Ժորժ Մոնէ. — Պաշտպանութեան եղանակն է զոր կ'ենթադրեմ...

Վարչապետը.—Բնաւ երբե՛ք խօսեցէ՛ք անկեղծօրէն։ Դուք կը կարդաք վկայութիւնները քննիչներուն՝ վարչական քննութեան մը մէջ, որուն ներկայ եղան իմ հրամանովս, հակառակ բոլոր աւանդութեանց։ Փաստաբանները բողոքարկուին, այս վերջինին ապահովութեան համար։

Փաստաբաններու միջնորդով է որ ձեռք անցուցած էք այդ վաւերաթուղթերը։ Կը խնդրեմ միայն որ ըսէք ատիկա։ (Ծափեր կեդրոնէն եւ աջէն։ Ընդհ. ջուխներ ծայրայեղ ձախէն)։

Նարսիս Պուլանժէ.— Պ. Մոնէ այս տեղեկութիւնները ձեռք բերած է իր հօր միջոցաւ։

Նախագահը. —Հաճեցէք մտիկ ընել հռետորը։

Ժորժ Մոնէ.— Շատ կարեւորութիւն չունի գիտնալ թէ ի՛նչ միջոցով ձեռք անցուցած եմ այն վկայութիւնները որոնք, ինչպէս կը խոստովանի Պ. վարչապետը, տարօրինակ կերպով կը նմանին ոստիկանական քննիչներու կողմէ եղած վկայութեանց։

Պ. Վարչապետին ըսածներէն կ'արձանագրեմ ա՛ յն որ անիկա կը ճանչնայ անոնց ճշդութիւնը. ա՛յս է միայն որ կը պահանջէի։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախէն

(3)

ԹԱՏՐՈՆ

„ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ„

COMPAGNIE PITOËFF

Եթէ Տիկին Հանօի գալթակղութիւնը նպաստեց Մարսէլ Պանեօլի «Թոփազ»ին յաջողութեան, հայազգի Պիտոյէֆի բեմ հանած «Ոճրագործները» թատրախաղն ալ մեծ յաղթանակ կը տանի շնորհիւ Ալմազեանի ծանօթ գործին։

Այս թատերգութիւնը ծանրկանոնի տակ գրուած է եւ չի գիտցուիր որ գերմանակա՞ն է թէ աւստրիական։ Ամէն պարագայի մէջ, յաջող գործ մըն է և ամէն իրիկուն «Թէաթր տէ զ'Արս» թատրոնը կը լեցուի անհամար բազմութեամբ եւ յաճախ ծափեր կը տեղան երբ ոստիկանութեան կամ արդարութեան դէմ դանգատ մը կամ համարձակ խօսք մը կ'արտայայտուի։

Ծաղը գաղափարով եւ ներկայացման ինքնատպութեամբ կը տարբերի ֆրանսական թատերգութեններ։ Երբ վարագոյրը կը բացուի, ներկայացնելով տան մը ճակատը, կը տեսնենք նախ յարկաբաժին՝ բեմին լայնքին և երկայնքին։ Վարի յարկը, ձախ կողմը կը բնակի հին ազնուական բնտանիք մը աղքատացած պատերազմի պատճառով. ժայռը տակաւին շատ երիտասարդ եւ գեղեցիկ, վարձու կուտայ քանի մը սենեակներ.— մէկ հատը, վերինը, երիտասարդի մը որ տղուն ընկերն է։ Մէջտեղինը խոհանոցն է, անոր վրան վարձու տուած է սրճարանի ծառայի մը (անգործ)։ Ձախ կողմը սրճարանի մը ետեւի մասն է որ կը ծառայէ իբրեւ ննջարան թէ, թեւաբարոյ կնոջ մը։ Անոր վրան պզտիկ յարկաբաժին մը որ ազնուական կին մը կ'ապրի չենք գիտեր ի՛նչպէս, իր զաւկին հետ որ իրաւաբանական ուսանող է, բայց ցոփակեաց, իր աղջկան հետ, որ վերջին նոբանձեւութեան կը հետեւի։ Վերջապէս ամէնէն վարի յարկը կը բնակի մեքենագիր կին մը որ յղի է եւ որուն զաւակը խոհարարուհի էրնէսթին հոգեպալ պիտի ընէ, իր սիրականը իրեն կապելու համար, կարծել տալով թէ իրմէ եղած է։ Բոլոր յարկաբաժինները կը լուսաւորուին մէկը միւսին ետեւէն եւ կամ միասին, գործողութեան ընթացքին որոշ լծորդականութեամբ տալով խաղին նորագոյն ձգտումներ եւ շարժանկարի արագութիւն

...գործը ի՛ր էութեամբ կը ...ւծէ պայքարը անհատին ...ին արդարութեան եւ հա...յին կազմած կեղծ արդա...թեան, որուն զոհն ենք գրե...։ Այլ սակայն առանց ...ենք կրնար վայրկեան մը ... ապրիլ. ընկերային ...ները հրամայական պա...ած են անհատին, գլուխ ...իր իսկ հիմնած արդարու...աղէն։ Թէեւ միշտ ալ այդ ...թիւնը եղած է անգի...բար բռնակալ։ Ուրեմն այս ...արդարութիւնները իրար ...ւծեն, իրարու կը հա...ն եւ իրար կը հալածեն, ...կը դառնայ խեղճ, իսկ ...ը դատախազ։

«Արդարագործները»ին երկրորդ ...ը կը ներկայացնէ շատ մը ...րաններ, մեծ ու պզտիկ, ...իւ ժողովրդական դատա...մը, ուր կը տեսնենք դատ...ը անհատական պարագանե...կամ ոճիրներու որոնք տեղի ...ցած կամ միշտ տեղի կ'ունե... առօրեայ կեանքին մէջ)։ Քանի ...ը հեղինակին ամէն ոք ոճ...է, երբեմն գիտակցա... յաճախ անգիտակցօրէն։ ...նախ կը տեսնենք Թա...ը և յետոյ հինգ տարուան ...անակիր աշխատանքի դա...պարտութիւը մեքենագիր կնոջ, ... աշխատասէր կնոջ, որ ...ութեան պատճառաւ իր ...ին հետ գետը կը նետուի ...պան ըլլալու համար, եւ ... զաւակը կը խեղդուի, իսկ ...կ'ազատի։ Անշուշտ դա...ը յանցաւոր թէ մայրը ...հանդէպ ծայրայեղ սէր ... քանի որ կ'ապրի...

...կը տեսնենք ազատ ...ութիւը ազատող անձնաւո...եան մը, շնորհիւ կեղծ վկա...ան մը զոր կուտայ վկայ ...նալով ընկերոջ մը սպա...երէն։

...կը տեսնենք մանաւանդ ե-... աղջիկ դատ...եւ մահուան դատապար...ը սրճարանի ծառայող մը, ...թեւաբար կինը սպան... ըլլալու կասկածանքով բան...ուած էր, մինչդեռ բուն ...ը, իր սիրուհին՝ խոհա...ի Էրնէսթինն էր, որ նա...ի վայրագ նոպայի մը մէջ ...ած էր։ Սրճարանի ծառա... Կիւստավ, միամիտ և խեւ...յ մըն է, ճանճի մը դպչե... վախնայ, սակայն կնա... եւ գեղեցիկ տղամարդ։ ...մանչ» է, որ հինգ սի...ւնի եւ կրքոտ կը սիրէ ...րուհի Էրնէսթինը և փո...բար։ Իրիկուն մը առ... սրճարանին թեթեւաբարոյ ...ն կը հրապուրուի, կ'եր...ննակը եւ հոն կը մոռ...վանի ժամացոյցը։ Էր...ն կասկածոտ եւ նախան... կերթայ կնոջ մօտ և սաս... վիճաբանութենէ մը վերջ ... կը խեղդէ։ Ուրեմն, ոչ մէկ ...ած, բոլոր դէպքերը կը հաստատեն ոստիկանութեան թէ Կիւստավն է ոճրագործը։ Խեղճ տղան կատաղ կը կարծէ, այնքան որ անմեղ է, լռչութեամբ չի հետեւիր Եղեռնադատ ատեանին վիճաբանութեանց, խենդ խելօք բաներ կ'ըսէ, կը ծաղրէ դատաւորը։ Նախ խոստովանած էր թէ ոճրագործը ինքն է, որպէսզի չծեծեն եւ սիկարէթ հրամցնեն ոստիկանները։ Եւ կրնաք երեւակայել ի՜նչ հետաքրքրական է այս տեսարանը որ յաճախ կրկնակի ծափեր կը խլէ խանդավառ ամբոխէն։ Սակայն կեդրոնական դէմքը, խոհարարուհի Էրնէսթին հրաշալի նկարուած է (Տիկին Պիտոյէֆ), տիպար մը՝ որ պատկերացուած է խստութեամբ եւ հոգեբանական ուժգնութեամբ։

Այս կինը վայրագ կերպով կը պաշտէր իր սիրականը՝ Կիւստավը (Պիտոյէֆ), բայց պիտի մնայ լուռ՝ դատարանին առջեւ ուր սիրականին գլուխը խնդրոյ առարկայ է։ Իր նախնական միամիտ գլխուն մէջ այն կարծիքը չինած է թէ՝ քանի որ Կիւստավ զինք խաբեց, պէտք է որ մահուան դատապարտուի։ Նոյն իսկ վերջին պահուն կը վռնտէ խոհանոցէն պաշտպան փաստաբանը, որ եկած էր խնդրելու Էրնէսթինէն միջամտել՝ սիրականին գլուխը ազատելու համար։ Սակայն ինքզինք կը Թունաւորէ ամէնէն վերջը, որպէսզի Կիւստավի հանդէպ պարտքը կատարած ըլլայ։

Անշուշտ անկարելի է մանրամասնօրէն պատմել նիւթը, ուր իրար խառնուած շատ մը կէտեր կան։ Հոս՝ ազնուական կինը, կը ծախէ իրեն քով պահ դրուած զոհարեղէնները. սակայն աղջիկը կը հրապուրէ Տիթրիխ հօրեղբայրը՝ անոր հաւատութեան համար։ Հոն երիտասարդ տղայ մը կը հրապուրէ իր մօրաքոյրը։ Անդին պատանի մը կը մատնուի ներքին տագնապներու, կեղծ վկայութիւն տուած ըլլալուն համար։ Աւդին մայրը՝ որ իր սենեակները վարձու կուտար, կը յանձնուի կէս տարիքը ունեցող իր վարձակալ երիտասարդին, մինչ իր տղաներէն մէկը արծաթեղէնները կը գողնայ եւ պոռնիկ կիներու հետ հաճոյքի կը մղուի։ Սպասուհին, որ հաանողին հետ կը սիրաբանէր, կը դառնայ կինաշխարհիկ, իսկ պարկեշտ մնալ ուզող ուրիշ սպասուհի մը կը կշտամբուի իր սիրականէն որ կոփամարտիկ է, որովհետեւ գողնալ, պոռնկանալ եւ զաւակ անցընել չի գիտեր։

Մէկ խօսքով, ամէն մէկ տեսարանին ներքին արդարութիւնը կը հակառակի արտաքին արդարութեան եւ այս ամէնը այնպիսի ճարտարութեամբ կառուցուած են որ, ամէն մէկ խօսք տարբեր իմաստ կ'առնէ տարբեր տեղեր ըսուելով։ Միեւնոյն պարբերութիւնը հակառակ արդիւնք կուտայ ուրիշ անգամներ արտայայտուելով։ Այս գործին մէջ ամէն ինչ հակասութիւն է, ինչպէս կեանքին մէջ. ընկերային ախտաւոր մթնոլորտին հակատագրային արդիւնքը անհատին եւ հասարակին միջեւ։ Հեղինակը տիրաբար վերլուծած է եւ պատկերներու սքանչելի դասաւորումը ամէն վայրկեան կը զգացնէ մարդկային շունչն ու արտաքին ոգին։ Կարելի է ըսել որ նորագոյն Թատերգութեան լաւագոյն նմոյշն է «Ոճրագործները», որուն հեղինակը, Ֆէրտինանտ Պրուքնէր, կը կարծուի թէ նշանաւոր Թատերագիր մըն է, որ կրցած է մէկ քարով երկու թռչուն զարնել։

Երրորդ արարուածը սէնպոլիք յաւածին է։ Մարդկային դատարաններու վճիռներէն վերջ կեանքի վճիռն է որ կուգայ հակասել եւ որ ամէնէն տիրական վճիռն է։ Ուրեմն խոհարարուհիին ինքնասպանութենէն վերջ, կեանքը կը վերսկսի, նուագը արձագանգ կուտայ, ոճիրին սենեակը փոխակերպուած՝ կը պարենը։ Հարսնիք կայ քանի մը յարկաբաժիններու մէջ, ուր ցաւագին դէպքեր եւ տղքառութիւն կը տիրէր, իսկ հայրը որ պատասխանատուն էր խեղդուած երախային ու մեքենագիր կնոջ ողբերգութեան, գրի կ'առնէ փիլիսոփայական յիշատակարան մը, մինչեւ որ իր սիրուհին բանտէն ազատուի։ Ու կեանքը ցաւագալար, դաժան կը Թաւալի մեր գլխէն...։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ռ. Ա. Կ. ԽԻ Հ. Ց. Դ.

«Le Foyer» գէկ. 1 Թիւին մէջ կը գրէ.—

«Ալպագայ» հրատարակած էր Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան Պատգամաւորական 4րդ ժողովին որոշումները, որոնց կարգին կ'ըսուէր թէ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութիւնը պիտի շարունակէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ ցարդ ունեցած վերաբերումը, «որքան ատեն այդ կուսակցութիւնը կը պահէ... իր պարակտիչ եւ ոճրապարտ ընթացքը գաղութներու մէջ»։

«Եփրատ» ալ հրատարակած է յիշեալ պատգամաւորական ժողովին որոշումները, բայց իր մէջտեղ դրած բնագրին մէջ ոճրապարտ բառ չկայ։ Ի՞սչի արդիւնք է աիկա, տպագրական սխալի՞, կամաւոր յապաւմա՞ն թէ չէ իրեն հաղորդուած ուղղումի մը։ Հետաքրքրական է գիտնալ, հասկնալու համար թէ ո՞րն է ճիշտ բնագիրը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Ո՛ր եւ է ժողովի, հանդէսի, բանախօսութեան եւն. ազդ. ղըրկած ատեն, չմոռնալ ՏԵՂԸ, ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԵՒ ԺԱՄԸ։

Ցաճախ կը ստանանք ազդեր կա՛մ ժամը մոռցուած, կամ տեղը, եւ կամ ամիսները շփոթուած (Հոկտեմբեր՝ փոխանակ Նոյեմբերի կամ Դեկտեմբերի եւն.)։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Հայ Գրական Ակումբի 30 նոյեմբեր հաւաքոյթը նուիրուած էր Հայաստանի արդի գրականութեան։ Նախագահ Պրոֆ. Ն. Ադոնցի բացման խօսքէն յետոյ, Ս. Վրացեան ըրաւ զեկուցում մը, որ տեւեց մօտ երկու ժամ։ Քանի մը գիծերու մէջ ամփոփելով գրական գաղափարներու եւ կազմակերպութիւններու զարգացումը Ռուսաստանի մէջ՝ դասախօսը ներկայացուց եւ առանձին, առանձին բնորոշեց Հայաստանի գրական հոսանքներն ու կազմակերպութիւնները, — պրոլետ գրողներ, որոնք համախմբուած են Հայ. Պրոլետարական Գրողներու Ասոցիացիայի մէջ, ուղեկիցներ՝ «Հայ. Աշխատաւորական Գրողներու Միութիւն», այսպէս կոչուած ամենովերխականներ՝ խորհրդային իշխանութեան յարած ազգայնական գրողները, «Հայ Գրական Ընկերութիւն»։ Ապա յիշեց երկու առաջին խումբերու միացումը եւ «Հայաստանի Խորհր. Գրողներու Ֆեդերացիա»յի առեղծումը։ Կարդաց եւ վերլուծեց «Ֆէտերացիա»յի յայտագիրը, որ իբր թէ հայ խորհր. գրողներու գրական դաւանանքը պէտք է կազմէ այսուհետեւ։

Այնուհետեւ դասախօսը տուաւ երեք հոսանքին պատկանող արժէքաւոր գրողներու գրական նկարագրի ամփոփ պատկերացումը։ Պրոլետգրողներէն կանգ առաւ Գ. Մահարիի, Մկրտիչ Արմէնի, Ալազանի, Ն. Զարեանի, Գ. Սարովի, Ն. Դորոգեանի եւ ուրիշներու վրայ, առաջինը նկատելով ամէնէն տաղանդաւորը անոնց մէջ։ Բնորոշեց Ե. Չարենցը որ իր բնոյթով դուրս է Հայաստանի գրական հոսանքներէն։ Քանի մը նախադասութիւններով ներկայացուց անոր «Երկիր Նայիրի» մեծ վէպը, որ գանհիկ պարսաւագիր մըն է հայ կեանքի։

Երկրորդ հոսանքէն առաւ Դ. Դեմիրճեանը, Ստ. Զօրեանը, Մ. Մանուէլեանը։ Ամէնէն տաղանդաւորը անոնց մէջ, Ստ. Զօրեանն է, տեսակ մը հայկական Չեխով, գորշ կեանքի եւ խոնարհ հոգիներու երգիչը։ Ցատկապէս ներկայացուց անոր «Գրադարանի Աղջիկ»ը եւ «Վարդձորի կոմունա»ն։

«Ամենովերխականներ»էն յիշեց Շիրվանզադէն, Ց. Յովհաննիսեանը, Կ. Միքայէլեանը, Ա. Խաչիկեանը։

Ի վերջոյ, առանձնապէս կանգ առաւ երիտասարդ գրող Ակսել Բակունցի վրայ, որ իր բնաւորութեամբ դուրս է հոսանքներէ ու հատուածներէ եւ Հայաստանի երիտասարդ գրողներու մէջ ամէնէն տաղանդաւորն է ու յատկանշական, — Հայաստանի հարազատ երգն է։ Բերաւ քանի մը նմոյշներ՝ «Իվան Բէգ»ը, «Դրագոսպան Գեւոն», գիւղական ու ճամբորդական պատմուածքներէ։ Վերջապէս, «Կարմրաքար»ը մեծ վէպը, որ լոյս կը տեսնէ «Նոր Ուղի»ի մէջ եւ տակաւին չէ աւարտած։ «Կարմրաքար»ը կը ներկայացնէ պատերազմի նախօրէի հայ գիւղը՝ կենցաղային ու հոգեբանական կենդանի մանրամասնութիւններով, հայ գիւղը, որ ենթարկուած է վաշխառուական դրամագլխի ներգործութեան եւ նոր շփման մէջ է մտած գործարանային արդիւնաբերութեան հետ. «Կարմրաքար»ցի Հիբանի «կուլակ» տղաներու կառուցած ջրաղարձ աղացարանը յուզումի մատնած է գիւղացիները եւ ահագին յեղաշրջում առաջ բերած անոնց միտքին մէջ։

«Կարմրաքար»ը լեցուն է գունագեղ նկարագրութիւններով ու վարպետ վրձինով գծուած պատկերներով ու տիպարներով։ Լեզուն մաքուր է, կենդանի, հարուստ, ոճը պատկերաւոր, մթնոլորտը, հարազատ, հոգեբանական վիճակները՝ բնական. հոյակապ վիպերգութիւն մը, որ կրնայ դառնալ մեր առաջնակարգ հեղինակներու լաւագոյն երկերու շարքին։ Ակսել Բակունցի գրականութեան յոյսն է Հայաստանի մէջ։

Գրական կեանքը Հայաստանի մէջ եզրակացուց դասախօսը ոչ միայն չէ մեռած, այլեւ կը շարունակէ կարեւոր արժէքներ արտադրել, որովհետեւ չէ մեռած հայ ժողովուրդը. հակառակ ամբողջ աննպաստ պայմաններու, ան կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ։ Հայաստանի գրականութիւնը աւելի բարեբախտ վիճակի մէջ է. անոր արմատները սնունդ կը ստանան ժողովուրդի հոգիէն, մինչդեռ գաղթահայկականը սնուած է ապրիլ յիշողութիւններով կամ օտար սնունդով...

Դասախօսութիւնը վերջացաւ յուզիչ հատուածի մը ընթերցումով «Կարմրաքար»էն, — նորահաս զինուորներու մեկնումը գիւղէն։

Ունկնդիրներու բազմանքին վրայ, վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ այս շաբթուան։

Ըստ սովորականին, կար պիւֆէ՝ թէյ, սուրճ, խմորեղէն. պատրաստուած Ա. Ե. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի անդամուհիներու կողմէ։

Ունկնդիր

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Անակնկալօրէն գաղութիս մէջ ունեցանք Եւրոպայի հայոց կաթ. պատուիրակ Թորգոմ Արք. Գուշակեանը։ Հազիւ օր մը առաջ տեղեկացած ըլլալով, զինքը դիմաւորեցին 200ի չափ հայեր, գաղթային Միութեան ներկայացուցիչ մը, Հ. Հ. Նախկին դեսպանը, տեղիս հոգեւոր հովիւը եւ ուրիշ քանի մը հայրենակիցներ։ Պ. Պօղոսեան իր տան մէջ հիւրասիրեց զայն։

20 Նոյեմբեր Դշ. օրը «Քաւութեան» տօն ըլլալով, պատարագ մատուցուեցաւ, որուն մասնակցեցաւ Թորգոմ Արք.։ Քարոզին մէջ յայտնեց թէ եկած է ծանօթանալու եւ ուսումնասիրելու համար միայն, որպէսզի կարենայ տեղեկացնել կաթողիկոսին։ Կը փափաքի ըսել. Թէ մի կազմակերպութեան ուղղութիւնն ու ծրագիրը անկէ ստանալ, ինչ որ առնուազն երեք ամիս պիտի տեւէ։

Կաթող. պատուիրակը երեք օր մնաց Պերլին, յետոյ այցելեց Համպուրկ եւ Լայփցիկ, անկէ ալ Վիեննա անցնելու համար։ Ինչպէս ըսի, առայժմ ոչ մէկ որոշ ծրագիր կայ մշակուած՝ գաղութներու ընդհանուր շաղկապման համար, որ այնքան անմիջական կարեւորութիւն ունի։ Ցուսանք սակայն, որ մօտ ատենէն ժողովուրդէն բխած լաւ կազմակերպութիւն մը ստեղծուի. այս կամ այն նախաձեռնութեամբ, փոյթ չէ։

Պերլինի Գաղթ. Միութեան Վարչութիւնը, որ ժիր եւ համերաշխ, կը վարէ տեղիս ազգային կեանքը, պատուիրակին փափաքին համաձայն տեսակցութիւն մը ունենալով, յայտնեց թէ գաղութը իր ներքին կանոնագրութիւնը ունի եւ կազմակերպուած ամբողջ համայնք մը կը ներկայացնէ եւ պատրաստ է ժողովուրդին օգտակար կազմակերպութեան մը՝ ստեղծման սատարելու՝ իր կարողութեան չափով։ Մասնաւորաբար ծանրացած է «ազգային» եւ «կրթական» հարցերու. հետապնդման վրայ, որ ապագայ «Համագաղթային»ի մը պաշտօնը պիտի ըլլար առաւելապէս։

Թղթակից

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան Մասնաճիւղը Շավիլի մէջ կազմակերպած է Հայերէնի դասեր, երկսեռ մանուկներու համար։

Դասերը պիտի տրուին հինգշաբթի օրերը, կէսօրէն վերջ ժամը 2 — 5, 20, ave de Ville d'Avray, Chaville.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 25 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Այո՛, պատասխանեց պա...նը. Ան միշտ կը ծառայէ ...փորոս Դի Եւրոպ եկող շոգե...րուն եւ սաւառնակներուն։

— Բայց ես կը կարծէի թէ ...քը մինչեւ ծովեզր...

— Այո՛. այդպէս էր ժամա...ն, պատասխանեց պահա...։ Այստեղ ուր մենք կը ...ինք, գործի թաղն էր եւ ...եղ է որ կը բարձրանային ...րքի գլխաւոր յատկանիշը ...ող նշանաւոր երկնաքեր...ները։

Բայց շատոնց է որ այդ ա...ը աներեւութացած են։ Երբ ...յին ճամբորդութիւնները իրապէս ...նական դարձան, շնորհիւ նո...ն սաւառնակին, պէտք տեսնուեցաւ այստեղ այդ նոր ձեւի ճամբորդութեան յարմարող ապաստանարան մը կառուցանել։ Եւրոպայէն հասնող բոլոր օդանաւերը կուգան կանգնիլ Մաքքրանոցին առջեւ, ուր կը քննուին բոլոր ճամբորդները, Միացեալ Նահանգները մտնելէ առաջ։ Գալով քաղաքին, ան տարածուեցաւ դէպի արեւմուտք, ինչպէս կրնաք տեսնել։

Արդարեւ, կարելի էր տեսնել մինչեւ հորիզոնն երկարող տուներու անընդհատ շարք մը, պարտէզներով շրջապատուած ։ Երկնքին մէջ անհամար օդանաւեր իրար կը խաչաձեւէին, ամէն ուղղութիւններով, հսկայ Թռչուններու պարի մը նման։

Անոնցմէ մէկը մօտեցաւ աշտարակին եւ եկաւ նստելու պարապ տարածութեան մը մէջտեղը

— Ահաւասիկ Հերթապահ բժիշկը, ըսաւ պահապանը։

— Ամէն մարդ կը Թռչի՞ արդէն այժմ, հարցուց Ռընէ։

— Գրեթէ ամէն մարդ... բայց միայն Մեծ Մաքքրանոցի տնօրէնն ու բժիշկները իրաւունք ունին օդի ճամբով մեկնելու. պէտք չէ որ մեր գիշերօթիկ հիւրերը կարենան փախչիլ. անոնք արտօնուած են միայն գաւիթէն դուրս ելլել։

Ռընէ եւ Ալէքսանտր վար իջան իրենց հիւղակը։ Հազիւ թէ ներս մտած էին, հեռաձայնի զանգակը կանչեց հրամայական ձեւով։

— Ի՞նչ կ'ուզեն նորէն, ըսաւ Ալէքսանտր, որ բաւական անտրամադիր էր։

Ռընէ դժուարաւ գտաւ սրահի մէկ տեղանին վրայ դրուած գործիք մը որ ունէր անփայլ ապակի մը, նման Ռօքֆէլլըր Թանգարանի մէջ տեսածին։

— Ընդունարան հեռաձայնն է, ըսաւ։

Փորձի համար կոխեց գործիքի վարի մասին վրայ գտնուող կոճակի մը վրայ։

Ապակին լուսաւորուեցաւ իսկոյն եւ տեսնուեցաւ մարդ մը բազկաթոռի մը մէջ ընկողմանած։

Միեւնոյն ժամանակ ձայն մը կ'ըսէր.

— Բաւական ուշ պատասխանեցիք, չորս անգամ եղաւ աւանուանդ որ կը կանչեմ ձեզ... ես հերթապահ բժիշկն եմ։

— Ներողամիտ եղէք, ըսաւ Ռընէ, տակաւին վարժուած չեմ այս գործիքներու գործածութեան. ի՞նչ կը փափաքիք։

— Ձեզ տեսնել եւ ժամադրութիւն մը առնել վաղն առաւօտեան համար ժամը ութին ձեր հիւղակին մէջ։

— Արդէն լուր տրուած է մեզ եւ կը սպասենք։

— Կ'ուզէի նաեւ յանձնարարել ձեզ մինչեւ իմ գալս ոչինչ ուտել։

— Շատ լաւ։

Ապակին մթագնեցաւ։

— Ոչինչ ուտելը զրկանք մը չէ, ըսաւ Ալէքսանտր, երբ Ռընէ թարգմանեց բժիշկի յանձնարարութիւնը։ Եթէ, ինչպէս ժամանակին էր, մարդ արթնցած ժամանակ գաւաթ մը համեղ շոքոլա կամ կաթով սուրճ ունենար, կարկանդակով կամ իւղոտ խորովածով միասին, այն ատեն կը հասկնայի...

— Լաւ, ըսաւ Ռընէ, բերնիս ջուրերը կը վազցնես։

Զանգակը նորէն հնչեց։

— Օ՜հ... ըսաւ Ալէքսանտր սրտնեղած, վայրկեան մը չե՞ն կրնար հանգիստ ձգել մեզ։

Այս անգամ Աննի Թոմսընն էր որ երեւցաւ պատկերին, անոդորկ ապակիին վրայ։

— Ի՞նչպէս էք, հարցուց ֆրանսերէն։

— Շատ լաւ, պատասխանեց Ռընէ, բայց արդէն ձանձրանալ կը սկսինք։

Ցեսուհին պատասխանեց լեցուն քրքիջով մը։

— Հաճելի ժամանցներ պակսելու չեն այդտեղ, ըսաւ։ Մեծ Մաքքրանոցին մէջ տասնեակ հազար հատորներով գրադարան մը կայ. ցանկը ուզեցէք պահապանէն։ Միւս կողմէն, այս հիմակուան գործածած գործիքով կրնաք այս երեկոյ հանդիսատես ըլլալ ընտրովի Թատերական ներկայացման մը։ Կրնաք պարտիլ պարտէզին մէջ...

— Բայց չենք կրնար փառաւոր ճաշ մը ընել, ըսաւ Ալէքսանտր անհամբոյր շեշտով մը։

Աննի Թոմսըն խնդաց։

բական խառն դատարաններ՝ լուծելու համար կալուածական այն բոլոր վէճերը, զորս գաշնակից պետութեանց հպատակները կրնային ունենալ Թուրքիոյ մէջ։

Այս դատարանները բնականոն կերպով գործեցին, վերջնական վճիռներ արձակեցին, բայց Ազգային Մեծ Ժողովը չքուէ արկեց այն օրինագիծը, որ գործադրելի պիտի դարձնէր տրըւած վճիռները։ Զինադադարէն 11 տարի և Լօզանի դաշնագրէն վեց տարի յետոյ, վնասուած անհատները դեռ ոեւէ գումար չեն ստացած։

Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Պաշտպան Լիգան, ընդ առաջ երթալով գանգատներուն բազմաթիւ ֆրանսացի քաղաքացիներու, որոնք կարեւոր գումարներ կը պահանջեն Թուրքերէն, բայց ներկայիս Թշուառութեան մատնուած են, բողոքեց իր պարտքերը վճարելու մասին Թուրքիոյ ցոյց տուած անբարեացակամութեան դէմ։

Լիգան յոյս կը յայտնէ որ ֆրանսական կառավարութիւնը ուժնօրէն պիտի պաշտպանէ իր քաղաքացիներու իրաւունքները, որոնք ճանչցուած են Լօզանի դաշնագրով։

Ոսկիին բարձրացումը Պոլսոյ մէջ

Անգլիական ոսկին կը շարունակէ բարձրանալ Պոլսոյ Սակարանին մէջ։ Նոյ. 28ին 1058ով բացուած եւ 1060ով փակուած է։ Սակարանի վարչական ժողովի նախագահ Սատի պէյ ցետեւեալը յայտարարած է այս մասին.

— 1922ին Թուրքերը չէին կրցած տիրապետել Սակարանին։ Այդ շրջանին օտարականներն ալ Թուրքիայէն հեռանալու վրայ էին եւ այդ պատճառաւ անընդհատ ոսկիին կը գնէին։ Այն ժամանակ առաջին անգամ ըլլալով անգլ. ոսկին 1050ի բարձրացած էր։ Մէկ մըն ալ հիմա է որ 1060ի բարձրացաւ։ Ասոր ալ գլխաւոր պատճառը վաճառականներուն մեծաքանակ ոսկիինի գնումն է, որով պիտի վճարեն փոխարժէքը իրենց վճարելի մուրհակներուն։ Օսմ. դրամատունը 10 հազար ոսկիին գնեց։ Իշ, Էմնաֆ եւ Սէնայի դրամատուններն ալ մեծաքանակ անգլ. ոսկի գնեցին։

∴ Առեւտրական Սենեակին մէջ գումարուած է բացառիկ ժողով մը, որուն հրաւիրուած էին նաեւ դուրսէն կարգ մը մեծ վաճառականներ եւ Սակարանի գործակալներ։

Սակարանի շէնքին մէջ ալ փոխ-վերատեսուչին նախագահութեան տակ, Սակարանի Վարչական ժողովի անդամները հաւաքուած եւ մինչեւ ուշ ատեն խորհրդակցած են։ Սակարանի վերատեսչութիւնը հեռաձայնով տեղեկութիւններ տուած է Ելմտական գործավարութեան՝ կացութեան մասին։

Օսմ. դրամատունը կարգ մը վաճառականներու հաշուոյն պէտք եղածէն աւելի ոսկիին գնած է եւ այս պարագան մեծապէս ազդած է անգլ. ոսկիի բարձրացման վրայ։

ՊՈԼԻՍ 3 դեկտ.— Ենկիւրիի կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ ոսկիին բարձրացման դէմ։ Գործավարներու խորհուրդը այսօր նիստ գումարելով խորհրդակցութիւն կատարեց ելմտական գործավարին պաշտպանած ծրագրին շուրջ։ Կառավարութիւնը կը մտածէ սահմանափակել արտասահմանէն կատարուած ապրանքները, պիտի կանոնաւորէ կարգ մը ապրանքները եւ նոր պիտի առնէ ուրիշներ։

Հայկ. գաղթնի կազմակերպութեան շուրջ

Իգտամ, «վերապահութեամբ» ցետեւեալ տեղեկութիւնները կը ցաղորդէ հայկ. գաղտնի կազմակերպութեան ծանօթ գրոյցին մասին.—

Փրոֆ. Արթին Թումայեան Ապտուլլահ պէյ, որ Թրքասէր մըն է եւ գիտնական ասպարէզի մէջ շատ մը ծառայութիւններ մատուցած, ներքին գործավարութեան բացատրած է Ս. Յակոբ բնակող բժիշկի մը, անոր հիւանդապահին եւ «քրէփ տը շին»ի գործարանի մէջ աշխատող երեք հոգիի Պոլսոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնը, ու քննութիւն պահանջած։

Գործավարութեան հրամանին վրայ, փրոֆ. Արթին Թումայեան Ապտուլլահ պէյ կանչուած եւ մէկ ժամէ աւելի հարցաքննուած է ոստիկանութեան Բ. ճիւղի Ա. մասին կողմէ։ Միւս կողմէ փրոֆէսօրը փոստէն ստացած է ծրար մը, որուն մէջ կային հայերէն թերթ մը եւ մարգասպանի մը պատկերը։ Անծանօթներու կողմէ եղած այս առաքումին վրայ, Թումայեան պէյ անմիջապէս ոստիկանութեան վազած եւ եղածը պատմած է։ Ոստիկանութիւնն ալ քննութեան սկսած է։ Շահագրգռուողները մէկիկ մէկիկ ոստիկանութեան կեդրոնը կանչուելով կը հարցաքննուին։

Ոստիկանական տնօրէնութիւնը եւ կուսակալութիւնը կը հերքեն վերի գրոյցը, եւ կ՚ենթադրեն թէ այս լուրը ծագում առած է Թումայեանի բացած մէկ դատէն։ «Միլլիյէթ» ալ կը գրէ թէ «երկու շաբաթ առաջ Արթին էֆ. անուանարկութեան դատ բացած էր Գ. Իսքէնտէրեանի դէմ, եւ դատը կորսնցնելով դատապարտուած էր 5 օր բանտարկութեան եւ 5 ոսկի տուգանքի։ Ասոր վրայ, յիշեալը կը յայտնէ թէ Գ. Իսքէնտէրեան ժամանակին Թուրքեր ջարդած է Ատանայի մէջ, ինչ որ կրնայ հաստատել 20 վկաներով։ Տրուած լուրը ահա ասկէ ծագում առած է։ Կուսակալութիւնը եւ ոստիկանութիւնը ոեւէ լուր չունին եւ հասկցուած է որ ներքին գործավարութենէն ալ որեւէ զեկուցում եղած չէ»։

Վենիզէլոսի սպառնալիքը բանբողներուն

Գրած էինք թէ Աթէնքի մէջ օդային կազի բանուորները գործադուլ յայտարարած են եւ միւս արհեստակցական միութիւններն ալ սպառնացած միանալ իրենց դասակարգային ընկերներուն՝ եթէ գոհացում չտրուի անոնց։

Վարչապետ Վէնիզէլոս նամակ մը ուղղելով հելլէն Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան, կ՚ըսէ թէ ընդհանուր գործադուլի յայտարարութիւնը կը նկատէ իբրեւ ապստամբութիւն մը օրինաւոր կառավարութեան դէմ եւ ամէն միջոցներով պիտի պայքարի անոնց դէմ։ Քանի բանթողները չկարենան տապալել կառավարութիւնը, կ՚ըսէ, անոնք չեն կրնար յուսալ թէ գոհացում պիտի տրուի իրենց պահանջներուն։

Պելճիքայի նախարարական տագնապը

Հրաժարեալ վարչապետ Ժասփար պիտի կազմէ նոր դահլիճը։ Նկատելով որ մօտալուտ է Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը, ուր միջազգային կարեւոր հարցեր պիտի քննուին, կուսակցութիւնները որոշեցին զինադուլ յայտարարել։ Ֆլամաններու կուսակիցները համաձայնեցան որ Կանտի համալսարանին մէջ ֆրանսերէն լեզուն պահուի, ինչ որ գլխաւոր պահանջն էր իրենց հակառակորդներուն։ Ազատական եւ կաթոլիկ կուսակցութիւնները հաւանեցան որ նոր դահլիճը կարգադրէ լեզուական խնդիրը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ այսօր Հինգշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Petite Source, Մէթրօ՝ Օտէօնի գիժացը։ Օրակարգ՝ Զեկոյց Շրջ. Կոմիտէի եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն տեղի պիտի ունենայ վիճաբանութիւն «Գրականութիւնը ներկայ Հայաստանում» նիւթի մասին։ Արձանագրուած են խօսելու Մ. Պարսամեան, Ա. Խանդկարեան, Օհան Կարօ, Կ. Սասունի։ Զեկուցանողի վերջին խօսքը՝ Ս. Վրացեան։

Սկիզբը ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Միջոյի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Փօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Շավիլ-Մոնփարնաս կայարանին սրճարանը։ Զեկոյց Շ. Ժ.ի մասին։

Հրազդան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Գուա Քոլոմպի Սոսազոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ վիշապեան խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կայծակ խումբի բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հերթական դասախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8 30ին, 63 Rue de la République, Գրադարան ընթերցասրահը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Հիւսեան, Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Անիէռ-Պուրգոյնեայի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons. Asnières.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիյեանքուր։ Ի պատիւ Գ. Շահխաթունիի։ Կը հրաւիրուին ընկերները։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պար Մոնփառնասի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ներսն ու համակիրները։

ՕՇԱԿԱՆ Մատենաշարի հրատարակիչ եւ մեր աշխատակից Արտաշէս Յովհաննէսեան կը խնդրէ իր բարեկամներէն եւ թերթերու խմբագրութիւններէն որ նկատի ունենան իր նոր հասցէն՝ A. Ohanessian, Collège de Jeunes Filles, Vendôme. (Loir-et Cher):

Գ. ԱՐՄԵՆԱԿ Թորոսեանէ 6 Rue Mazagran, կը խնդրուի իր նոր հասցէն իմացնել Յառաջի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գրիւսէլ, Ա. Փ.— 300,
Արլ, Տիկ. Ս. Ա.— 25,
Փարիզ, Լ. Ե.— 35,
Փոն տը Շէրիւի, Գ. Ա.— 35,
Խարգին, Տէր Յ.— 200,
Փոն տը Շէրիւի, Դարծ. 270-80,
Ռուան, Թ. Գ.— 32,
Ալֆորվիլ, Բ. Գ.— 200,
Կրընոպլը, Վ. Մ.— 35,
Մարսէյլ, Յ. Մ.— 70,
Լիոն, Յ. Բ. 50,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Յունաստան՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Դագանեանը։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէն Ժէրմէ Թաղականութեան կողմէ։ 29 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր։ Սալօն Իսբանեօլի մէջ.

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Դեկտեմբեր 1929

	ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Օսթերլին,		L. St.	123.89
Տոլար,		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.40
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.25
Լէյ	»	Leï	15.15
	ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2125.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Թուրքի երկաթ.		Lots turcs	79.40

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION

208bis, Rue Lafayette Paris (1

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		350 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

6 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1129 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԿԱՐԱՒԱՆՆԵՐԸ ԿՈՒԳԱՆ...

«Մեռելի տան մէջ հարսնիքի մասին չեն խօսիր», կ'ըսէ մեր իմաստուն ժողովուրդը։

Այդպէս ալ, հիմա որ Թուրքիան, իրեն յատուկ հաշիւներով երկրէն դուրս կը հանէ եթէ ոչ ամբողջ Անատոլուի, գոնէ քանի մը գաւառներու հայկական բեկորները, աններելի է ժամավաճառ ըլլալ սնոտի վէճերով եւ մոռացութեան տալ բուն խնդիրը։

Տղամարդութիւնը մեր կամքէն անկախ է եւ Նուազագոյն չարիքը՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Եթէ մոռցեր ենք վերջին տարիներու ընթացքին Անատոլուի խորերէն արձակուած լեղապատառ կանչերը, կը նշանակէ թէ իրրեւ հեքեաթ լսեր ենք զանոնք։ Չէ՞ որ հիմա իսկ, մինչ կարաւան կարաւանի ետեւէ կը քշուի, մենք ոչ թէ անոնց ազատագրման, վերջնական փրկութեան, համրանքի պահպանման մասին կը մտածենք, այլ բանդիտութիւն ծախելու եւ սուրկ շահելու։

Ցաւագանցութի՞ւն է, արդեօք, դիտել տալ թէ, բարոյապէս շա՛տ ենք ինկեր, բաղդատելով Նախապատերազմեան շրջաններու հետ։

Մէկտեղ էինք բոլորս, երբ ռումբի մը պէս պայթեցաւ Մեծ Պատերազմը։ Մէկտեղ էինք ե՛ւ բաղձանքներով, ե՛ւ տառապանքներով։ Թշնամին չզատեց, մեղաւորն ու արդարը, «թացն ու չորը», յեղափոխականն ու Սուլթանին արեւշատութեան աղօթող եպիսկոպոսը, ուսուցիչն ու վաճառականը, հողագործն ու արհեստաւորը, պառաւն ու մանուկը։ Նկատի չառաւ, նոյնիսկ, բողոքականն ու կաթոլիկը։

Ու մենք ալ, ինքնապաշտպանութեան որբազան բնազդով, ձեռք ձեռքի տուինք, աննախընթաց Սարսափին հետեւանքները մեղմացնելու համար։ Հարուածին տոկալու համար։

Հալեցա՛ն քաղաքական եւ կուսակցական, ընկերային եւ դաւանական տարբերութիւնները՝ արեան բաղնիքներուն առջեւ։ Մինչեւ իսկ դասակարգային կիրքերը՝ արմատախիլ, աքսորական կարաւաններու ճամբուն վրայ։

Զայրոյթի աղաղակներուն, բողոքի ցոյցերուն հետ միատեղ, արտասահմանի եւ Կովկասի մէջ կազմուեցան մարդասիրական աջակցութեան մարմիններ, մնացածը ողջ պահելու համար։ Շարժումին միացան օտար մարդասիրական հաստատութիւններն ալ։ Եւ ինչ որ կ'ապրի այսօր իբրեւ Թրքահայ ժողովուրդ, մեծ մասով այդ բնազդին, այդ իմաստութեան, այդ աշխատանքին, կը պարտի իր գոյութիւնը։ Ահա՛, օրինակ, հազարաւոր որբեր, որոնք հասակ նետած են եւ ժողովուրդին մաս կը կազմեն արդէն։

Երեւակայեցէք թէ ի՞նչ պիտի ըլլար պատկերը, եթէ այն ատեն ալ, այդ ճակատագրական պահուն, փոխանակ աղէտին դարմանը խորհելու, իրար գզելով զբաղած ըլլայինք։

Կը խոստովանինք որ այն ատեն ալ, գաղութներու մէջ, ամբողջովին լռած չէր կուսակցական, հատուածական կիրքը։ Բայց այդ խուլ ձայները կը խեղդուէին ընդհանուր, համերաշխ գործունէութեան յորձանքին մէջ։

Իսկ հիմա՞։ Ինչո՞ւ այսքան մանրացեր, ցածցեր եւ անպատասխանատու ենք։

Մանաւանդ որ, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ունինք օգնութեան հասնելու համար։ Գաղթականներուն մէկ մասը Պոլիս կը խռնուի տարիներէ ի վեր։ Տակաւին առջի օր, անոնք հոգի հասեր էին Սեբաստիայէն, եւ ամէն շաբթու 20 հոգի կամ երախայ կ'իջնեն կայաններուն, եւ Պոլսոյ ժողովուրդը կը հոգայ զանոնք, հակառակ իր շատ նեղ վիճակին։

Իսկ մե՞նք։ Տեղահանութեան ազդանշանը տրուած է սեպտեմբերին։ Արդէն Սուրիա հասած են հարիւրաւոր ընտանիքներ (կ'սպասենք, տակաւին, մեր թղթակիցներուն մանրամասն տեղեկութեանց)։ Կրնա՞ք յայտնել թէ մինչեւ հիմա քանի՛ ոսկի ղրկուած է Փարիզէն, Ամերիկայէն կամ Եգիպտոսէն...

Ոչի՛նչ։ Կամ գրեթէ ոչինչ։

Մենք վստահ ենք որ նոյնիսկ տեղին վրայ տակաւին չէ կազմուած ո՛ր եւ է մարմին, գործը վարելու համար։ Ո՛չ մէկ արձագանգ ո՛ր եւ է գաղութի մէջ։ Ո՛չ մէկ նախաձեռնութիւն։ Լուռ է Բարեգործականը։ Լո՛ւռ են Հայր. Միութիւնները։ Մամուլին մէջ կ'երեւան միայն կցկտուր տեղեկութիւններ։

Հալէպն իսկ, որ ծանրութեան կեդրոնն է, կարծես չըմբռնեց կացութեան բացառիկ հանգամանքը։ Լսեցի՞ք ո՛ր եւ է կոչ անոր։ Չունինք ազգային կեդրոն,— ինչպէս ժամանակին ունէինք Պատրիարքարանը— որպէսզի շարժման գլուխն անցնի եւ պարտականութեան կանչէ բոլորը։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցն ալ գրեթէ փակած է իր գրասենեակները։

Ի՞նչ կ'սպասեցուցանեն այս նոր իրողութիւնները, եթէ ոչ ամլութիւն կամ այլասերում։

Կա՛մ այն է որ մենք անբարոյացեր ենք։ Եւ կամ, Անատոլուէն քշուած բազմութիւնները արժէք չունին մեզի համար։ Թշուառ բոշաներ, թերեւս ոչխարի հօտեր են։ Հետեւաբար...

Պատասխանեցէ՛ք, արիարանց ճամարտակներ լրագրական կուսակցական կրկէսի։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս։

Հայ ժողովուրդի ո՞ր գերագոյն շահերուն համար այս սուրբ կռիւ, կոխամարտը, երբ անճիտուած ժողովուրդի մը վերջին բեկորներն են որ կը հալին ազատ երկնքի տակ, «ձմրան մութ այս գիշեր»...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ ԿՈՒԶԵՆ

«Յուսաբեր» բացած է «Գրքի Ֆոնտ» մը, որուն յաւաքանութիւնը կը կարդանք իր նոյեմբեր 27ի խմբագրականին մէջ.—

—Ցատկապէս Սիւրիայէն շարունակաբար մեզմէ գիրք ու թերթ կը խնդրեն: Մենք ի վիճակի չենք այս բոլոր պահանջներուն գոհացում տալու։ Եւ այդ պատճառով այսօրուընէ սկսած սիւրիահայութեան համար «Գրքի Ֆոնտ» կը բանանք, համոզուած, որ «Յուսաբեր»ի ընթերցողներն ու բարեկամները անարձագանգ պիտի չթողուն հոծ գաղութի մը եղբայրական կոչը։

Տարին 12 ամիս կը գրենք ու կ'աղաղակենք մեր ժողովուրդին սպառնացող ուծացումի մասին: Ցնցող դէպքեր կը յիշատակենք գրեթէ բոլոր գաղութներու կեանքէն: Շարունակ պէտքը կը զգացնենք հայ դպրոցի, գրքի, մամուլի, որոնք խթաններ են վերջապէս մեր վտանգուած ազգութիւնը օտարութեան մէջ պահելու համար: Սակայն մեր յորդորը կամ չի հասնիր հայ ունեւորին եւ կամ կը հասնի բայց արձագանգ չի գտներ անոր սրտին մէջ։ «Մեր» կ'ըսենք ո՛չ թէ «Յուսաբեր»ը նկատի առնելով, այլ բովանդակ հայ մամուլը, առանց որեւէ խտրութեան: Բազմաթիւ կարօտ հաստատութիւններ, գիւղական համայնքներ, գրադարաններ, դպրոցներ, ընթերցասրահներ, ուսանողական եւ աշակերտական միութիւններ, ակումբներ, թաղական խորհուրդներ, հայրենակցական միութիւններ եւայլն, եւայլն, ասոնք բոլորը դիմումնագրերով շարունակ կը ռմբակոծեն մեզ եւ մեզմէ ձրիաբար գիրք ու թերթ կը խնդրեն: կասկած չունինք, որ այս նոյն խնդրանքները անոնք կ'ուղղեն նաեւ միւս հայ թերթերուն:

Կծծի է հայ ունեւորը մինչեւ իսկ նման նուիրատուութեանց մէջ: Տարին քանի մը տասնեակ ոսկի զոհել գրպանէն եւ գրակարօտ հայ հաստատութեանց գիրք ու թերթ մատակարարել,— այսքա՞ն իսկ շատ կուգայ անոր գրպանին եւ դառն՝ անոր բարոյականին: Ու կը մնայ, որ նորէն հայ համեստ աշխատաւորը իր լումաներով հոծ գաղութի մը ծով կարիքները մեղմէ:

Իր կողմէ «Յուսաբեր»ը Սուէտիոյ եօթը հին եւ չորս Նորաշէն գիւղերուն, ինչպէս նաեւ ինը պատանեկան եւ երիտասարդաց միութիւններուն կը նուիրէ իր «Մատենաշար»ի հրատարակութիւններէն (22 անուն գիրք) մէկական օրինակ, ընդամէնը 440 կտոր գիրք:

«Իւրաքանչիւրէն թել մը— չքաւորին շապիկ», — կ'ըսէ առածը։»

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Անգլիացի յայտնի հնագէտ Հաուըրտ Քարթըր մօտ օրէն պիտի վերսկսի իր պեղումները Թութ Անխ Ամոնի դամբարանին մէջ։

Քարթըր իր այդ աշխատութիւնները պիտի հրատարակէ երեք մեծ հատորներով։ Քարթըր մտադիր է նաեւ որոնել Մեծն Աղեքսանդրի գերեզմանը։ Պատմաբաններու համաձայն, մակեդոնացի մեծ աշխարհակալը թաղուած է բոլորովին ոսկիէ շինուած դագաղի մը մէջ եւ թէ իր գերեզմանը կը գտնուի Աղեքսանդրիա։ Այս պեղումներուն պիտի ձեռնարկուի 1931ին, Քարթըրի հսկողութեան ներքեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բուն ոճրագործին ձեռ հետքը պիտի յինուի

«ԼԸ ՍՈՒԱՐ»Ի ՑՆՑՈՂ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս այսօր բազմազբաղ օր մը պիտի ունենայ։ Ինքնաշարժի վարիչ Ժան-Գաբրիէլ Ֆլոթը դէմ դէմի պիտի բերէ զանազան մարդոց հետ.— Տէօյչ ընտանիքը, կառ մը Նոտր բնակիչ Ժոզէֆ Մուսիէ, որ Բիկօտէնի մնտուկը իր ձեռնակառքով տարած էր կշռուելու, (այս մարդը չէր ճանչցած Ալմազեանը), կառ մը Նոտր տոմսակավաճառ Նիկոնը, որմէ գնուած տոմսակին շնորհիւ կարելի եղած էր արձանագրել տալ մնտուկը։ Ալմազեան եւ փաստաբան Լըկրան ներկայ պիտի ըլլան այս գործողութեանց։

Գ. Մաթիֆաս նոյնպէս պիտի հարցաքննէ սրճարանի ծառայ Գուշէն, որ Ֆօպուր Մոնմարթրի մէկ սրճարանին մէջ ամէն օր կը ծառայէր Ալմազեանի։ Մաթիֆաս աւելի կարեւոր գործ մըն ալ պիտի կատարէ. պիտի հարցաքննէ Տիկ. Քուհէն (կամ Քորշէ), Բիկօտէնի զբացուհին, որ սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ Բիկօտէնը տեսած է Մոնթրէօյլի մէջ։ Պիտի լսէ նաեւ Մոնթրէօյլաբնակ կալուածական գործակալ Ֆրափիէն, որ նոյն օրը երկու կասկածելի մարդեր տեսած է Բիկօտէնի տունը։

Մոնթրէօյլի մէջ քննուելիք նոր հետքին մասին, Լը Սուար կը գրէ հետեւեալը.

— Որոշ ու կարուկ նոր հետքը պէտք է ուղղութիւն տայ քննութեան։ Աս վերջինը պէտք չէ վերջանայ Գ. Ամիի տեղեկագրովը, որ երկարութեամբը կը նմանի Հազարումէկ Գիշերներու պատմութիւններուն։ Այս դէպքն այն է՝ որ նպարավաճառ Տիկին Քորշէ, էթիէն Մարսէլ փողոց՝ Մոնթրէօյլ, սեպտ. 9ին կէսօրէ վերջ ժամը 2էն յետոյ տեսած է Բիկօտէնը։

Այս վկայութեան հետեւանքով Ալմազեանի անմեղութիւնը երեւան պիտի գայ, Գ. Մաթիֆաս ուզէ կամ ոչ։

Արդ. յայտնի է թէ Բիկօտէն Մոնթրէօյլի մէջ գացած էր նպաստատակի մօրթի վաճառական տիկին Շէվալքովիչի մօտ, որուն տունը գնած էր։ Էմիլ-Լանտրէն հրապարակի թիւ 1 տան դռնապանուհին կը հաստատէ թէ Տիկին Շէվալքովիչ յարաբերութեան մէջ էր Բիկօտէնի հետ։ Չէ՞ որ ոճիրէն 2-3 օր առաջ անիկա տեսնուած էր այդ հրապարակի մէկ նստարանին վրայ ժամը 6էն 16՝ սպասելով Բիկօտէնին։ Չէ՞ որ անիկա եկած էր Բիկօտէնի մօտ, որ բնաւ չէր սիրեր զայն, բախած էր անոր դուռը, եւ որովհետեւ անիկա չէր պատասխաներ, բարձրաձայն պոռացած էր թէ դրացիները ոտքի պիտի հանէ։

Այս դէպքերուն մասին քննութիւն մը պահանջուեցաւ Բիկօտէնի փաստաբանին կողմէ, բայց Գ. Մաթիֆաս մերժեց։ Եւ սակայն Ալմազեանի փաստաբանին բուռն հետապնդումներուն վրայ, դժբախտ պիտի լսէ տիկին Քորշէն։

Ճիշդ ինչպէս գաղտնի ոստիկան Շմիտ, որ չէր հաղորդած Անկիէնի ինքնաշարժի վարիչ Վան Թրէնփոնի Ալմազեանի ի նպաստ վկայութիւնը, այնպէս ալ Տիկ. Քորշէի վկայութիւնը, կատարուած սեպտ. 15ին դատական ոստիկանութեան մէկ քննիչին, մաս չի կազմեր թղթածրարին։ Այս գործին մէջ ամէն բան անկանոն է։

Հարցաքննիչ դատաւորը չուզեր բան մը լսել, կամ աւելի ճիշդը, կը լսէ միայն դատական ոստիկանութեան զանգակին ձայնը, այդ պատճառով ալ կ'ուզէինք անկէ դուրս՝ դատական իշխանութեանց հարցնել թէ ի՞նչպէս կը գործադրեն արդարութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Հրամանո՞վ։ Որովհետեւ վերջապէս սեպտ. 9ի առտուն ավընիւ Սըքրէթան թիւ 19 վաճառատունէն գնուեցաւ աղորենիէ մնտուկ մը, յարեւնման Բիկօտէնի մնտուկին։ Այդ գնումը կատարեր էր պաշտօնեայ մը։ Այս մասին քննութիւն չկատարուեցաւ։ Ինչո՞ւ։

Ինչպէս կը յիշուի, ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթ կը պնդէր թէ սեպտ. 9ին աղորենիէ մնտուկ մը բեռցած է Շապանէ փողոց թիւ 1էն։ Դատական ոստիկանութիւնը հաստատելու համար Ֆլոթի ճշմարտախօսութիւնը, լսեց պարոն եւ օրիորդ Տէօյչը, որ այդ թիւը կը բնակին։ Ասոնք ալ հաստատեցին թէ նոյն օրը աղորենիէ մնտուկ մը բեռցուցին։ «Կը տեսնէ՞ք, կը պոռայ դատական ոստիկանութիւնը, ի՛նչ լաւ յիշողութիւն ունի Ֆլոթ (փակագիծի մէջ ըսենք թէ Փարիզէն հեռացած է՝ առողջական պատճառներո՞վ...)։ Հէ՞։ Բոլոր այս վկայութիւնները հակակշռի ենթարկուա՞ծ են...։ Շապանէ փողոց թիւ 1ի դռնապանուհին կը հաստատէ թէ սեպտ. 9ին երբեք մնտուկ վար չիջուցուեցաւ այդ տունէն։ Սուտ՞ըսեցի՞ն այս կէտը։ Ո՛չ, ո՛չ։ Գ. Մաթիֆաս շատ պիտի յոգնէր։

Շատ դժուար պիտի ըլլար ծանրանալ ճամբորդութեանը վրայ մուշտակավաճառի մը քրոջ, որուն մասին կը խօսուէր սկիզբները եւ որ Վիէն գնաց ու ա՛լ չդարձաւ, ո՛չ ալ վաճառականին եղբօր վրայ, որ Հարաւ-Ափրիկէ անցաւ եւ այլեւս չերեւար Փարիզի մէջ։ Չխօսինք նաեւ մնտուկին մասին, որ Լիլ ղրկուած էր, Կ...ի հասցէին։ Եւ այս Կ...ը ամէն օր առեւտրական յարաբերութեան մէջ էր այն վաճառականին հետ, որուն մասին չենք խօսիր։

Կանգ չառնենք Թանփըլ փողոցի անկիւնը Պրաիրիէ փողոցի սրճարանին մէջ, ուր Բիկօտէն տեսնուեցաւ խմեղ երկու

(Ուրբթու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱՐԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ա. ՑԱՆԿ

Արփիկ Շ. Միսաքեան	50
Բ. Ա.	25
Ալիս-Անայիս Հ. Սամուէլ	20
Հ. Տ. Ներսէսեան	20
Անահիտ Լ. Գեւոնեան	10
Օր. Անահիտ Ս. Փաշաեան, Լոնտոն	20
Յ. Գուռնազեան	20
Ժիրայր Ս. Փաշաեան	10
Տորք եւ Մեսրոպ Յ. Տ. Յակոբեան	10
Արսէն Մ. Երիցանց	10
Վ. Ս Սասունի	10
Ս. Շաղուկեան	10
Հերմինէ եւ Սիմա Քէօթահեայեան	15
Մարտիրոս Ադամեան	10
Հ. Խանէտանեան	10
Սօնա Արէլեան	10
Գումար՝	260

ԽՄԲ.— Այս գումարէն 200 ֆրանք երէկ իսկ փոխադրեցինք համապատասխան հասցէին։

ԵՏ ՂՐԿՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէթէ Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ աշխատելու համար Յունաստանէն Ֆրանսա բերուած երեք որբեր Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ ետ ղրկուած են Յունաստան:

Ուրիշ երկու որբեր ալ, Փետրոս Սարաֆեան եւ Սամուէլ Բրուտեան, որոնք ամիս մը առաջ Ֆրանսա գացած էին, Մարսիլիայէն Աթէնք գրած են թէ իրենց աշխատանքը անտանելի է, եւ կը թելադրեն ծնողներուն չշարժիլ իրենց տեղէն:

160 ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐԴ ՄԸ

Եգիպտոսի Տաքահլէ գաւառին Սիմպէլավին գիւղին մէջ կ'ապրի Շէյխ Մոհամմատ Ալի Սաքը անուն մարդ մը, 160 տարեկան։ Շէյխը ցարդ ութ ամուսնութիւններ կնքած է։ Վերջերս բժիշկ մը քննելով զինք, իր միտքն ու մարմինը շատ առողջ գտաւ։ Իր հողերուն վրայ շինել տուած է մզկիթ մը, ուր կ'երթայ ամէն օր իր աղօթքը կատարելու։ Շատ ախորժակով կ'ուտէ եւ անձամբ կը դարմէ իր գործերովը եւ ամէն օր շուկայ կ'իջնէ էշու մը վրայ հեծած։

24,000 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի բոլոր բանտերն ալ լեցուած են: Բանտերու վարչութիւնը շուարած է եւ չի գիտեր թէ ո՛ւր պէտք է զետեղէ այն 24.000 բանտարկեալները, որոնք դատապարտուած են թմրեցուցիչներու խնդիրներով: Տրամադրելի վայրերը միայն 11.000 հոգի կրնան առնել: Ձեռնարկուած է կիզէի մէջ բանտ մը շինել ուր պիտի ղրկուին աւելցած բանտարկեալները:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ խումբ մը Արաբներ յարձակեցան հրեայ բժիշկ Պէրքովիցի վրայ, երբ ինքնաշարժով կ'երթար Հիւսիսային Գալիլիա։ Հրէական մէկ գիւղը Արաբները երեսուն գնդակ արձակեցին, երեքը ծակեց վարիչին գլխարկը, իսկ մէկը մտաւ բժիշկին կուրծքը: Վէրքը ծանր է:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ զինուորական ապստամբութիւն մը խմորուելու վրայ է:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

(Մեր պատգամաւորին զեկուցումը)

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Նոյ.— Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, Պարսկաստանի Թագաւոր Շահնշահ Փահլէվին հոկտ. 21ին Թաւրիզ հասաւ, Ատրպատականի գաւառները պտտելէ յետոյ։ Այս առթիւ, իրենց շրջանը եկած էին նաեւ Պարսից խորհրդարանի (Մէջլիս) պատգամաւորները, որոնց մէջ նաեւ՝ Ատրպատականի Հայոց պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեանը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը, օգտուելով Զօրա խանի ներկայութենէն, նոյեմբեր 4ին կազմակերպեց ընկերական ժողով մը, հրաւիրելով պատգամաւորը, որ զեկուցում տայ Պարսկաստանի ներկայ վիճակին մասին։

Զօրա խանը խուռն բազմութեան ներկայութեան տուաւ իր զեկուցումը, որուն ամփոփումը կը ներկայացնեմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն.

— Հինգերորդ տարին է, որ ես պատիւ ունիմ Պարսից խորհրդարանում ներկայացնելու Ատրպատականի հայութիւնը եւ շատ ուրախ եմ, որ Թաւրիզի գաղութը իր հանրային, կրթական կեանքով ու հիմնարկութիւններով միշտ ալ մնացեր է իր կոչման արժանի բարձրութեան վրայ։ Ուրախ եմ նաեւ որ այսքան երիտասարդներ, մեր նոր սերունդը կը հետաքրքրուին առօրեայ ազգային կեանքի զանազան երեւոյթներով։

Պարսկաստանը մեծ պատերազմէն առաջ ճանչցուած էր և կը ներկայացնէր հին ու պատմական մեծ ազգի մը երկիրն ու հայրենիքը, որ կը կառավարուէր դարերու աւանդութեանց համաձայն եւ ինքն իր մէջ ամփոփուած, աշխարհէն կտրուած կը մնար։ Սակայն Մեծ Պատերազմէն յետոյ, ինչպէս բոլոր ազգերն ու երկիրները անկախ ու ազատ ապրելու ձգտումներ երեւան բերին այնպէս ալ Պարսկաստանը իր դարաւոր սովորութիւնները վերաքննութեան ենթարկելով, զատ. որ ազգերու յառաջդիմութեան այս արագավազ ընթացքին մէջ ինքը չի կրնար անշարժ նստիլ եւ սպասել, որ արտաքին ազդեցութիւնները գան եւ երկիրը առաջնորդեն դէպի քաղաքակրթութեան նորանոր աստիճաններ։ Մեծ պատերազմէն յետոյ յառաջ եկած պարսիկ նոր սերունդը, գիտակից երիտասարդութիւնը, զարմանալի արագութեամբ կը յառաջդիմէ դէպի արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը։

Պարսից հին պատմութիւնը հոյակապ մեծութիւն մըն է եւ իր պատուաւոր տեղը կը գրաւէ համաշխարհային հին պատմութեան մէջ։ Սակայն այս հին արժէքներու եւ մեծութեանց փառքերը միայն բաւական չէին որ Պարսկաստանը հպարտանար եւ իր տեղը անշարժ նստէր։ Հին փառքերու վրայ՝ պարսիկ ժողովուրդը, երիտասարդութիւնը եւ մանաւանդ կառավարութիւնը գործի անցան՝ աւելցնելու համար եւրոպական դաստիարակութեան եւ ժամանակակից քաղաքակրթութեան տարրերն ու ազդակները։ Շատ բան կատարուած է, յառաջդիմական շատ քայլեր առնուած են Պարսկաստանի թէ ներքին կեանքի եւ թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Միակ ձգտումը որ ունի կառավարութիւնը, այն է՝ բարձրացնել ժողովուրդի բարոյական եւ տնտեսական մակարդակը եւ երկիրը տանիլ դէպի արեւմտեան քաղաքակրթութեան փարոսը։

Ինչպէս Շահ Աբաս և Նատիր Շահը վերջին տարիներու Պարսից պատմութեան փառքերն ու աստղերն են, այնպէս ալ ներկայ Թագաւոր Շահնշահ Փահլէվին կը հանդիսանայ Պարսկաստանի վերածնութեան արշալոյսի փայլուն դէմքը, որ խոկապէս այս երկրի վրայ տարածուած դարաւոր խաւարն ու մշուշը ցրուեց իր աննախընթաց ձեռներէցութեան, խոհեմութեան եւ աննման յանդգնութեան շնորհիւ։

Հոգեւորականութիւն, մոլեռանդութիւն եւ զարհուրելի տգիտութիւնը իրար միացած այս երկիրը տարիներ շարունակ բարոյական ծանր կաշկանդումներու մէջ առած էին։ Կրթութեան եւ դաստիարակութեան լոյսը, քաղաքակրթական ձեռնարկներու շողերը իսկոյն կը ծածկուէին թանձր խաւարով եւ ամէն ինչ կը մեռնէր իր սաղմին մէջ։

Շահնշահ Փահլէվին ցրուեց այդ խաւարը եւ ծառացաւ երկրի մէջ տիրող ծանր եւ քարացած հին հասկացողութեանց դէմ։ Մեր Թագաւորի սկսած յառաջդիմական շարժումը կատարուած է պետական կեանքի եւ ժողովուրդի մէջ, երկրի վերաշինութեան եւ դաստիարակութեան մէջ։ Ինչպէս անցեալին, նոյնպէս ալ ներկային մէջ Թաւրիզը գնահատելի աշխատանք կատարած է երկրի վերածնութեան կեանքին մէջ։ Պարսկաստանի ազատագրական շարժումներուն եւ վերածնական ձեռնարկներուն մէջ Հայերն ալ, յանձինս Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայ աշխատանք կատարած եւ բազմաթիւ զոհեր տուած են։

Շահնշահ Փահլէվիի ամենամեծ եւ առաջին գործերէն մէկը եղաւ այն, որ երկրի ղեկը իր ձեռքն առնելէ եւ Թէհրանը վերցնելէ յետոյ անմիջապէս բանալ տուաւ Պարսից խորհրդարանը։ Պետական հարուածէն յետոյ Շահնշահ Փահլէվին արդէն անմիջապէս գործի անցաւ պետական կեանքը կազմակերպելու եւ բանակը ուժեղացնելու համար։ Եւ անոր ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան՝ հագուստէն ու գլխարկէն մինչեւ պետական ու ժողովրդական կեանքի բազմազան երեւոյթները։

Այս երկիրը այժմ ի վիճակի է տալու գիտակից եւ պարտաճանաչ քաղաքացիներ։

Ի՞նչ կը ներկայացնէ արդի Պարսկաստանը՝ պետական տեսակէտով,—

Արդարադատութիւնը, որ առաջ կրօնական եւ կամ այլ դատարաններով կը ղեկավարուէր, այժմ հիմնովին փոխուած, բարեփոխուած է եւրոպական մեթոդով։

Ելմտական (Ֆինանսական) գործը այժմ դրուած է շատ կանոնաւոր եւ հաստատուն հիմերու վրայ, միակ նպատակ ունենալով բարձրացնել պետութեան եւ ժողովուրդին տնտեսութիւնը։

Զինուորական տեսակէտով, այժմ Պարսկաստան ունի կանոնաւոր բանակ, ռազմամթերք եւ խիստ կարգապահութիւն, օրէնքներ, որոնք մոռցնել կուտան նախկին պարսկական Ֆարրաշներէն եւ սարբազներէն կազմուած զօրախումբերը։ Պարսկական բանակը այժմ ուժեղ է եւ պատրաստ։ Երկիրը կատարեալ խաղաղութիւն կը վայելէ։ Երբեմնակի կատարուած ապստամբութիւնները անմիջապէս զսպուած են եւ պետական բանակը միշտ ալ յաղթանակով ու փառքով վերադարձած է։

Կ'արժէ յիշատակել, որ պարսկահայութիւնն ալ այժմ զինուոր կուտայ բանակին։ Ուրախալի և պատուաբեր է, որ Պարսկաստանի մէկ ծայրէն միւսը, ամէն գաւառներու եւ քաղաքներու մէջ զինուորագրուած հայ երիտասարդները, զօրքի հագուստով մտած են բանակը եւ կը ծառայեն Պարսկաստանին, կատարելով իրենց քաղաքացիական ամէնէն նուիրական պարտականութիւնը, պետութեան մը հանդէպ, որ դարեր շարունակ հիւրընկալ, պաշտպան եւ հովանաւոր հանդիսացած էր իր երկրին մէջ ապրող հայութեան։ Ուրախալի է նաեւ, որ ցարդ զօրակոչի ենթարկուած հայ երիտասարդները իրենց կոչման գիտակից են եւ աշխոյժ, ընդունակ և հաւատարիմ կերպով կը ծառայեն։

Հանրային կրթութեան ասպարէզին մէջ Պարսկաստանը աննախընթաց յառաջդիմութեամբ կ'ընթանայ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերով ընտրուած հայ պատգամաւորը խորհրդարանին առաջարկ բերած է, որ նախնական ուսումը պարտադիր դառնայ։ Համարձակ կերպով կարելի է ըսել, որ այժմ Պարսկաստանի նախնական ինչպէս եւ միջնակարգ դպրոցները դրուած են կանոնաւոր հիմերու վրայ։ Յառաջիկայ տարի Թէհրանի մէջ պիտի բացուի նաեւ Պարսկաստանի առաջին համալսարանը։ Ամէն տարի Եւրոպա կ'երթան 100 ուսանողներ՝ պետութեան ծախքով, բարձրագոյն ուսում եւ մասնագիտութիւն ձեռք բերելու համար։ Այս ուսանողները կ'ընտրուին մրցումով։ Հարկաւ հայ ուսանողներն ալ կրնան մասնակցիլ, եթէ միայն քննութիւնը պարսկերէն լեզուով տան։

Ամէն կողմ կը բացուին գրադարաններ։ Պարսիկ մամուլը թէ որակով եւ թէ քանակով այժմ շատ բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի։ Կը հրատարակուին բազմաթիւ թերթեր (օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսագիր) ոչ միայն Թէհրանի, այլեւ գաւառական կեդրոններու մէջ։

Պետական եւ ժողովուրդի ներքին կեանքի մէջն ալ կատարուած են բազմազան լուսաւոր ձեռնարկներ եւ այս ուղղութեամբ ամէն տեսակ աշխատանք կը կատարուի։

Հաղորդակցութեան գործն ալ յաջողութեամբ առաջ կը տարուի։ Երկրի մէջ պիտի կառուցուին երկաթուղիներ եւ խճուղիները արագութեամբ կը շինուին։

Երկրի ընդհանուր բարեզարդութեան եւ վերաշինութեան աշխատանքն ալ անդադրում բայց յամառ ու յարատեւ կերպով առաջ կը տարուի։ Քաղաքներու մէջ կը բացուին լայն պողոտաներ, կը շինուին հասարակաց զբօսավայրեր, թատրոններ, սինէմաներ եւայլն։

Երկրի մէջ կը կառուցուին եւրոպական գործարաններ, կը կատարուին ճարտարապետական ձեռնարկներ, ելեկտրականութեան գործածութիւնը կ'ընդհանրանայ եւայլն։

Եւ այս բոլորը ընդամէնը 4-5 տարիներու ընթացքին։

Գալով պարսկահայութեան ընդհ. վիճակին, այժմ բաւարար կարելի է համարել։ Պատերազմի ընթացքին եւ յետոյ պարսկահայութիւնը տնտեսական ծանր պայմաններու մէջ ապրեցաւ։ Հիւսիս-արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ (Ատրպատական) ապրող Հայերու տնտեսական ընդհ. վիճակը անմխիթար ըլլալով հանդերձ, ազգային գիտակցութիւնը վառ է, կրթական եւ ազգային հիմնարկութիւնները կը գտնուին իրենց արժանի կոչման եւ բարձրութեան վրայ։ Հայ գիւղը Ատրպատականի մէջ մօտ հարիւր տարուան կեանք եւ պատկառելի պատմութիւն մը ունի։ Առաջնորդարանն ու ազգային մարմինները կը կատարեն իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը, վառ պահելու համար հայ ոգին։

Հարաւ-Արեւելեան Պարսկաստանի հայութիւնը տնտեսական բաւարար վիճակ կը ներկայացնէ, թէեւ պէտք է շեշտել, որ տնտեսական ասպարէզի մէջ մեզմէ շատ առաջ են Հրեաները Պարսիկները եւ զրադաշտականները։ Դեռ չխօսինք Եւրոպացիներու մասին, որոնք առեւտրական եւ ճարտարարուեստական մեծ գործեր կ'ընեն։

Հարաւ-Արեւելեան Պարսկաստանի հայութիւնն ալ ունի իր ազգային եւ կրթական հիմնարկութիւնները։ Նոր Ջուղան առաջնորդանիստ կեդրոնն է։

Այս շրջանի գաղութներն ալ ազգային կրթական կեանքին զարկ տալու համար ջանք ու ճիգ կը թափեն։

Պատգամաւորը հետեւեալ խօսքերով վերջացուց իր դաշնակցական զեկուցումը.

— «Քաղաքական եւ տնտեսական շահերով, մենք դարեր շարունակ կապուած ենք Պարսիկներու հետ, որոնց կողքին ապրած ենք իբրեւ միեւնոյն ցեղի, արիական ցեղի զաւակներ, եւ այս իսկ պատճառով Հայերու եւ Պարսիկներու մէջ կայ նաեւ հոգեկան ուժեղ կապ մը, որ երթալով կ'ամրանայ։ Մենք կ'ուզենք այս երկրի հարազատ եւ հաւատարիմ զաւակները մնալ, եւ իբրեւ հայ ապրիլ։ Բարձրացնենք մեր ազգային, զուտ հայկական դաստիարակութեան մակարդակը եւ քանակի բարձրացման հետ զարկ տանք նաեւ մեր որակական արժէքներու բարձրացման եւ կեանքի պայքարի մէջ դառնանք գիտակից քաղաքացիներ թէ մեր ազգի եւ թէ Պարսկաստանի համար»։

Սրահը կ'որոտար բուռն եւ երկարատեւ ծափերով։ Ներկաները հեռացան գոհ տպաւորութեամբ։

Զօրա խան Թաւրիզի մէջ զբաղեցաւ նաեւ զանազան դիմումներու եւ խնդիրներու քննութեամբ եւ ապա մեկնեցաւ Թէհրան։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ (շարունակելով). Ուրիշ ոչ նուազ ճիշդ բան մը՛ ա՛ն է որ հետեւեալ նախադասութիւնը կը կարդանք օրինագիծի մը նախաբանին մէջ, առաջարկուած մարդու մը կողմէ՝ որ այսօր ձեր անմիջական աշխատակիցն է՝ Գ. Լուի Րոլէն, օրինագիծ՝ որուն նպատակն է 1897ի օրէնքը կիրարկել նաեւ ոստիկանապետներու կատարելիք հարցաքննութեանց։

«1897ի օրէնքը պէտք է կիրարկել նաեւ ոստիկանապետներու կատարած հարցաքննութեանց, կ'ըսէր. [illegible] ի՞նչ կրնայ մտածուիլ երբ ամբաստանեալ մը եկէ հարցաքննիչ դատաւորին կամ դատական ատեանին առջեւ պնդէ թէ՝ իր խոստովանութիւնները խլուած են բարոյական եթէ ոչ ֆիզիքական բռնադատումով»։

Կրնաք օգտակար կերպով խորհուրդ հարցնել ձեր նախարարներէն անոնց որ արհեստով փաստաբան են. անոնք պիտի ըսեն ձեզի թէ՝ դժբախտաբար այն դէպքը՝ զոր կ'ողբամ այս բեմէն, շատ ընդհանուր հանգամանք կը ներկայացնէ։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախէն)։ Ահա՛ ուրիշ օրինակ մը եւս, քաղուած խորհրդարանական վաւերագրերէ։ Հեղինակն է ծերակուտական Գ. Ցէլթիլ, նախկին դատաւոր։ Երբ 1897ի օրէնքին արմատագրութիւնը ընդլայնելու առաջարկը քուէարկուեցաւ Երեսփ. Ժողովին կողմէ, Գ. Ցէլթիլ երկար պատճառագրով մը ցոյց տուաւ թէ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, հարցաքննութեան ընթացքին ոստիկանական կամայականութիւններէ խուսափելու համար։ Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէր.

«Դժբախտաբար, Փարիզի մէջ օրէնքը չի յարգուիր։ Ոստիկանութիւնը կը գործէ միշտ այնպէս՝ իբրեւ թէ պատժական օրէնքին անկախ իրաւունքներ ունի, իբրեւ թէ օրէնքները դատախազին եւ հարցաքննիչ դատաւորին համար շինուած ըլլային եւ ոչ թէ ոստիկանապետին, կամ, աւելի ճիշդ իր քարտուղարին եւ իր ոստիկաններուն համար։

«Նոյնիսկ երբ դատական իշխանութիւնը կը զբաղի խնդրով մը, Փարիզեան ոստիկանութիւնը կը գործէ այնպէս՝ իբրեւ թէ ինք մինակ եղած ըլլար, եւ ահա՛ թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ՝ կասկա՛ծ կայ մարդու մը մասին։ Ոստիկանները զայն կը դնեն ոստիկանապետին տրամադրութեան տակ։ Սովորաբար անիկա կը տարուի պահականոց, կը լսուի ոստիկանապետի քարտուղարին կողմէ, որ ատենագրութիւնը կը պատրաստէ. ոստիկանապետն ալ ետքէն կը ստորագրէ զայն, ինչ որ կեղծարարութիւն է։ Յետոյ կասկածելին կը պահուի «տրամադրութեան» տակ։ Այսինքն թէ առանց դատական հրամանագրի, մարդը կ'արգելափակուի, սովորաբար 48 ժամ, երբեմն նաեւ երեք օր, եւ այս ժամանակամիջոցի ընթացքին, ոստիկանութիւնը կը գործածէ հարցաքննութեան նոյն մեթոտները, որոնք գոյութիւն ունէին նախկին վարչաձեւին տակ եւ որոնք ջնջուած չեն թուիր Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ։ Չարչարանքը նոյնպէս ջնջուած չերեւիր. ոչ ոքի համար գաղտնիք է թէ «ծեծը» կը շարունակուի։ Եթէ կարենայինք քննել բոլոր դատական դէպքերը, պիտի տեսնէինք որ յաճախ կարծեցեալ խոստովանութիւնները խլուած են՝ ֆիզիքական ցաւերու դիմանալու անկարող եւ սարսափահար անմեղներէ»։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախէն եւ ձախէն)։

Ուրեմն, միայն ես չեմ որ կը հաստատեմ, այլ ծերակուտական մը, նախկին ընդհանուր դատախազ մը։ (Ծափեր)։

Մնաց որ, հարցապնդումի խնդրոյս ներկայացնելէ ի վեր, քանի՜ քանի վկայութիւններ ստացայ մարդոց կողմէ, որոնք իրենց անմեղութեան ամէնէն պերճախօս ապացոյցներուն հետ մէկտեղ, կը պատմեն չարչարանքները, որոնց զոհ եղած են։

Եւ յետոյ, դատավարութեան առեն լեցուն չե՞ն նման օրինակներով։ Օրինակ, Փարիզեան Շրջանի Հանրային փոխադրութեան մէջ աշխատող այն բանուորը, որ տասը տարի առաջ ամբաստանուած էր զանազան գողութիւններով։ Իր փաստաբանը հաստատեց թէ այն օրը ուր այդ գողութիւնները կատարուած էին, ըստ դատական ոստիկանութեան մէջ իր ըրած խոստովանութեանց, մարդը կ'աշխատէր հանրակառքի ճամբաները նորոգելու եւ ամէն կէս ժամը անգամ մը իր ներկայութիւնը արձանագրուած էր տետրակին մէջ։ Այդ խոստովանութիւնները բռնի խլուած էին դատական ոստիկանութեան կողմէ. հակառակ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ իր ըրած հերքումներուն, ու եթէ չկրնար ապացուցանել այդ օրը իր աշխատած տեղը, դատական սխալ մը պիտի գործուէր։

Ուրիշ օրինակ մը. երկու տարի առաջ, պատժական ոստիկանութեան ատեանին առջեւ, ամբաստանեալ մը կը գանգատէր թէ՝ ոստիկանները ծեծի տակ կարգ մը խոստովանութիւններ խլած էին իրմէ։ Նախագահը հարցուց թէ ինչո՞ւ խոստովանեցաւ։ «— Որովհետեւ, պատասխանեց, ոստիկան մը ծեծեց զիս»։ Կանչեցին ոստիկանը, որ զարմանքով ըսաւ. «Ինչպէս կրնաք մեղադրել զիս որ այս ամբաստանեալը ծեծած եմ։ Ես իրապէս մէկն եմ այն հազուագիւտ գաղանի ոստիկաններէն, որ բնաւ չեն ծեծեր»։ (Ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն)։

Ու ժամանակին թերթերը, մասնաւորաբար «Ֆիկարօ», որ կը յարգէ կարգն ու կանոնը, ձեռք առին խնդիրը եւ քաշքշեցին։

Բայց ես կը կարծեմ թէ ասիկա խնդալիք բան չէ։

Երբ անցեալի տարեգրութեանց մէջ կը կարդանք պատմութիւնը այն չարչարանքներուն որոնց կ'ենթարկուէին ամբաստանեալները կամ հարցաքննութեան միջոցները, որոնցմով կ'աշխատէին խոստովանութիւններ խլել ամբաստանեալներէն, յետադարձ անձկութեան զգացում մը եւ ճշմարիտ սարսափ մը կը զգանք։

Նոյնպէս, երբ կ'այցելենք այս հին բանտերը, ուր դեռ կը տեսնուին չարչարանքի ամէն տեսակ գործիքներ, անձկութեան եւ սարսափի նոյն զգացումը կ'ունենանք։ Բայց երբ մենք մեզի կ'ըսենք թէ այսպիսի դէպքեր կը պատահին մեր օրերուն, մեր կողքին, գրեթէ մեր աչքերուն տակ, այլեւս միայն անձկութիւն ու սարսափ չէ որ կը զգանք այսպիսի արարքներու հանդէպ, ճշմարիտ ամօթ մըն է ապրիլ ընկերութեան մը մէջ, որ ինքզինքին թոյլ կուտայ նման զեղծումներ։ (Բուռն ծափեր ծայրայեղ ձախակողմէն եւ ձախակողմէն)։

Ուրեմն, իրաւունք ունիմ հարցնելու Գ. վարչապետին թէ կը հանդուրժէ՞ որ այս զեղծումները շարունակուին։ Չեմ ուզեր որ առարկուի ինծի թէ արգելափակման եւ ծեծի այս երկու դէպքերուն մասին քննութիւններ բացուած ըլլալով, կարելի չէ սնել պատասխան տալ։ Որովհետեւ ես կը սպասեմ պատասխան մը՝ օրէնքը յարգելու ընդհանուր սկզբունքներուն մասին։

(4)

ՀԱՅ ԲԵՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ, 30 Նոյեմբեր.— Ո՛վ միտքէն կ'անցընէր։

Մարսէյլ շրջակայք [illegible] ու Ժընեւ գալ։ Եւ «Ուշ լինի, նուշ լինի», «Աշուղ Ղարիպ» [illegible] փէրէթներուն վայելքովը ապրեցնել մեր փոքրիկ գաղութը։ Ինչ համարձակութիւն. Նախապէս ծախքերու մէջ մտնել, երբ առանց իսկ գոցելու վստահութիւն ներշնչող թիւ չունինք։ Մեծամասնութիւններուն կողմէ նուէ՞ր յուսացին։ Թերեւս։ Բայց մարդիկ նուէրներու օրօրով գործի չեն մղուիր։

Չեմ կարծեր որ [illegible] Ղազարեան իմ այս հաշիւներս ըրաւ։ Սրահը վարձեց։ Տոմսակները ցրուեց։ Ու բեմ ելաւ Տիկին Սիրուշին հետ։ Խաղացանկը լրացուցին Հայ Դպրոցին [illegible]ները։ Չեմ կրնար ըսել թէ [illegible] ամբողջութեամբ ներկայ էր։ Մնաց որ այդ տեսակ [illegible]կալութեան մը իրականացում ալ կարելի չէր։ «Ուշ լինի, նուշ լինի»ի ծախքերը հազիւ [illegible]կուեցան։

Տասնեակ մը օր վերջ ներկայացուեցաւ «Աշուղ Ղարիպ»ը, շնորհիւ քանի մը հայրենակիցներու օժանդակ եւ միջնորդ[illegible] ջանքերուն, այն յոյսով որ հայ [illegible] բեմին մշակները գոնէ քիչ մը [illegible] դրամով պիտի դառնան Մարսէյլ։

Բայց ծաւալ [illegible]։ Եթէ արուեստագէտներ [illegible] ձեռնունայն հեռացան, ամէն [illegible] պարագայի մէջ երկու խաղերը [illegible] անոնց բոլոր ծախքերը ապահովեցին Ժընեւի մէջ։ Եւ ասիկա [illegible] չէին կրնար ապահովել [illegible] տեր զգալի զոհողութիւններ [illegible] իրենց համեստ [illegible]։ Իսկ հայրուաններն ալ վերջապէս [illegible] չմերժեցին։ Ո՞ւր [illegible] բան է որ նուէրը [illegible] յելով ձեռք բերուի։

Գ. Ղազարեանի ամենամեծ [illegible] արժանիքը իր բնական խաղն է։ Խօսք, շարժում, դէմքի արտայայտութիւն, ամէնը առանց [illegible]գի։ Բեմը չէք տեսներ իրմէ [illegible] Վարպետ ալ վարիչ եւ վար[illegible]

...է՛ կարճ ժամանակէն, ղպ-...ման տղաքը երկու անգամ ...նանց։ Անշուշտ տղոց շատ ...նալու եւ կիրարկելու իրո-...ինն ալ նկատի պէտք է ...։ Անոնցմէ ոմանք դերա-... խմբը ժառանգին։

...Միրուշ հայրենիքը ...։ Միրոյ տառապան-...Թեամբը տեսաւ։ Եւ իր ...սարսռալը կրցաւ քա-...։ Տիկին Սաֆրազ-... երկար տարիներու զա-... ինչքա՜ն եառն-... սիրով բեմ ելաւ, Ղարի-...կարտաբազն մօր կսկիծը ...Թեամբ ողբաց եւ ար-...։ Իսկ իր կովկասեան ... մէջ, Թեթեւ, ասհուն ու ...շարժումներովը՝ ժողովուրդը ... ու մազերուն հերմա-...։ Առաջին խաղին՝ ... բեմ եւ նուագախումբ ...։ Երկրորդին՝ այս ... մեծ ժառով լրացու-...

... Տարին երկու անգամ, ...միաբանեալ հայ քահանան, ... եկեղեցին չալկած՝ Փա-... մնալու կուգայ, որպէսզի ...ոյթը մեր պապերուն անուշ ...անններուն տանի։

... գերասանը եկաւ գա-... հայ արուեստին մասն... եւ հայ բեմը աւելին ը-... բեմը մէկտեղեց ամէն տե-... հայ լուսաւորչականը, բո-...կանը, կաթոլիկը, ծերն ու ...։ Ու բեմը իրարու ան-... հայ օրիորդն ու երիտա-... դէմ առ դէմ բերաւ։

...առաջին օփերէթին անոնց ...ածքները քանիեր մը ըսել ...։ Մինչեւ երկրորդ օփէ-... նոյուածքները սիրտ ... հայ արիւնը հրահրե-...։ Այսօր արդէն իրար կը սի-... գրեթէ նշանուած են։

...՝ հայ երիտասարդ մը ... դրամով գնել ուզող օ-...ներուն անխուսափելիէն ...։

...՝ հայ օրիորդ մը օ-...ներու «ֆլիրթ»ներէն եւ ...խոստումներու տարափէն ...։

... օտար հողի վրայ ծնած ու ... օրիորդը, հայ տղան ... պատճառաւ, երէկ իրի-... հայերէնի առաջին դասը ... հայ ուսուցչին հետ։

... անոնք հիմա, գլուխ գլխի, ... Արշակ...ին սորվածնին ...

...ծաց խուրջինը,
...ցուր դանակը,
...ննդր կիսեմ,
...ցամ եարիս...

... հայ երիտասարդը Աշուղ ...ին պէս Հալէպ երթալու ... չէ, որպէսզի ոսկի ... սիրուհին ունենալու հա-... իրեն ուզուածը ոսկի չէ, ... առողջութիւն եւ աշ-...։

...՝ հայ ազգային օջա-... տան մը անգին նուէրը ... հայ բեմէն։

Ա. Խանէտանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԴԺՈԽՔԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ ՀԱԼԷՊ.— ԻՆՉՈՎ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ. — ՄՈՒԽԹԱՐՆԵՐՈՒ ԿԵՂԾ ՔՈՒՄՆԵՐԸ.—ՈՎ ՈՐ ԾԱՆՕԹ ՈՒՆԻ ԹՈՂ ԱՋԱՏԻ.

ԼԻՈՆ 3 Յունուար.— Հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը քաղեմ Խարբերդի ճամբորդէն, որուն առաջին երկու պատմութիւնները արդէն հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ։—

1922-1929 Խարբերդ քաղաքի (Մէզիրէ) մէջ շինուած են արդի ձեւով զօրանոց մը եւ ընդարձակ պարտէզ մը, որ կենայ համեմատաբար եւրոպական պարտէզներուն հետ։ Այս տարի սեպտեմբերի վերջերը այդ պարտէզին ամէնէն գեղեցիկ վայրին մէջ անարտեցաւ Մ. Քէմալի արձանին կառուցումը։ Գիւղերէն քաղաք տանող ճամբաները նոյն վիճակն ունին, ինչ որ սուլթան Համիտի օրով։ Այս ճամբաներուն վրայ ոչ մէկ շինարարութիւն եղած է՝ նթէ աչքի զարնելիք բան մը կայ, այդ ալ ծառերու ոչնչացումն է՝ գիւղերու մէջ առանց ժողովրդական քուէարկութեան, մուխթար կ՚ընտրուին միայն անոնք, որ առհասարակ հող եւ կալուած շատ ունին՝ խեղճ հայ գիւղացին իր ճամբորդական թուղթերը պատրաստելու համար, պէտք է իր գիւղի մուխթարէն վաւերագիր առնոյ։ Մուխթարները անխնայ կը կեղեքեն հայ գիւղացին, պահանջելով մէկ ոսկի դրամ։

—«Փա՞ռք տանք որ հագուստները չեն հաներ»։

Այս՝ Թրքական աւարին մէկ ուրիշ ձեւն է, անտէր հայ խլեակներու վրայ։

1926էն Խարբերդ քաղաքին մէջ շատցած են խոշոր ինքնաշարժներ որոնք մասնաւորապէս ճամբորդներ կը փոխադրեն, մանաւանդ Հայերը, որ վերջերս կառավարութեան խիստ հրամանին վրայ իրենց շունչը Հալէպ կ՚առնեն։ Այս ինքնաշարժները Խարբերդէն-Մարտին միայն կը փոխադրեն, իսկ Մարտինէն մինչեւ Հալէպ ճամբորդութիւնը կը կատարուի շոգեկառքով։

Իւրաքանչիւր անձ մինչեւ Մարտին գալու համար կը վճարէ մէկ Թրքական ոսկի, նոյնը գրեթէ Մարտինէն Հալէպ։ Ուրեմն երկու Թրքական ոսկի Խարբերդէն Հալէպ։ Խարբերդէն մինչեւ Օսմանիյէ գրեթէ զուտ Թուրք կամ Թրքախօս է ժողովուրդը, իսկ գէպի Ցիգրանակերտի շրջանը մեծամասնութիւն կը կազմէ քիւրտ-Թուրք բնակչութիւնը։ Բայց, երբ այլեւս կ՚անցնիս Ցիգրանակերտը եւ կը մօտենաս Մարտինի նահանգին, այդ հօտայ դաշտերուն վրայ կը վխտան քիւրտ, արաբ, ասորի, լազ, չէրքէզ, եւ զանազան ազգեր որոնք ընդհանրապէս կը դրաւին խաշնարածութեամբ։ Ասորիները գրեթէ ամբողջութեամբ քաղաք կը ձգեն՝ ամէն մէկը իր արհեստով (ջուլհակ)։

Ճամբորդութեան ժամանակ ժամեր պէտք անցնին որ մարդկային խոշոր զանգուածներու հանդիպիս։ Շատեր կան որ նոյնիսկ չեն լսած Մ. Քէմալի անունը։ Անոնք գրեթէ վրանաբնակ ժողովուրդներ են որ «փաատիշահ»ը կ՚օրհնեն, չգիտնալով Թէ ո՞վ է «փատիշահ»ը։ Դժուար Թէ Մ. Քէմալ կարենայ իր իշխանութիւնը գործադրել այս հեռաւոր տափաստաններու վրայ, որոնց բնակչութիւնը կը պահէ իր հին սովորութիւնները։ Գիւղերը ունին պէլ, աշիրէթպաշ, աւազակային խումբ,«քիրվա»,«ենիչաէնեւայլն, ինչպէս գարերու ընթացքին։ Գըլխաւոր քաղաքներէն զատ, հանդիպած Թուրք կամ քիւրտ մարդուն կօշիկէն մինչեւ շապիկը, առնուազն տասնհինգ կարկտան ունի։ Շատ Թշուառ է Անատոլուի այս Թուրք-քիւրտ ժողովուրդը։ Հոս եկող ճամբորդները փառք կուտան որ եկած են։ —« Բայց քիչ մը կանուխ գայինք աւելի լաւ կ՚ըլլար», կ՚ըսէ նորեկ մը։ Արտասահմանի բոլոր այն հայերը, որոնք ազգական-բարեկամներ ունին Խարբերդ եւ այլուր, Թող չխնայեն ոչ մէկ ճիգ, փրկելու զանոնք։ Ահագին ժողովուրդ ջարդեցին, ունեցած չունեցածը յափշտակեցին իր հոգին հետ, կրակներու մէջէն հալածելով քշեցին, որպէսզի Հայ չմնայ աշխարհի վրայ. ալ այն ո՞ր վերապրող Հայն է, որ պիտի չուզէ ազատել իր բարեկամը, իր հայրենակիցը, այս դժոխքէն։ Նթէ մենք տէր կանգնինք մեր հարազատներուն, Թո՛ղ Թուրք կառավարութիւնը տեղահանէ, մեզի համար կենսականը անոնց ողջ կեանքը ազատելն է, իբրեւ մնացորդները մէկ միլիոն նահատակներու։ Ո՛վ որ չունի բարեկամ, Թող օգնէ միւսին, Թշուառը ողջ պահելու, մեր աչքերը անգամ մըն ալ չդարձնելու համար Թրքական արիւնոտ հողին վրայ։

Ն. Հերոյեան

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ռուսահայ կանանց Միութիւնը իր տարեկան երեկոյթը կուտայ յառաջիկայ յունուար 19ին կիրակի օր 8 Rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ։

Կը խնդրուի նկատի առնել սոյն Թուականը։

Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 1 Յունուար.— Դեկտեմբեր 30ին, Պրիւսէլի Palais des Beaux Artsի գեղեցիկ սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցաւ ծանօթ ջութակահար Գէորգ Սինանեանի նուագահանդէսը։ Ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ պելժ գեղարուեստասէրներու ընտրեալ բազմութիւն մը։ Հայ արուեստագէտին կ՚ընկերանար ջութակի վրայ Պրիւսէլի երաժշտանոցի փրոֆէսէօրներէն դաշնակահար Գաբրիէլ Մինէ։

Գ. Սինանեան մեծ յաջողութեամբ նուագեց յայտագրին դժուարին կտորները, որոնք խորունկ տպաւորութիւն մը գործեցին ներկաներուն վրայ։ Երիտասարդ արուեստագէտը քանիցս բեմ հրաւիրուեցաւ բուռն ծափերու մէջ։

Արդարեւ, իր ճպոտին արագ ու սահուն շարժումները, ձայներու նուրբ ու գեղեցիկ հնչականութիւնը, ինչպէս նաեւ երկար ու դժուարին կտորներ գոց զարնելու կարողութիւնը բացառիկ արժանիքներն են հայ արուեստագէտին, որ հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, յաջողած է արդէն հռչակ հանել Եւրոպայի գեղարուեստական դժուարահաճ շրջանակներու մէջ։

Պրիւսէլի հայութեան համար, Սինանեանի երգահանդէսը եղաւ գեղարուեստական իսկական վայելք մը։

Հ. Յերուսկի

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզ.—

Ռումանիոյ Թեմական իշխանութիւնը ճետեւեալ շրջաբերական գիրը ստացած է Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդէն, 13 Նոյեմբեր 1929 Թուականով.—

Ռումանիոյ առաջնորդ Գեր. Տ. Յուսիկ Արք. տարւոյս հոկտ. 12ի Թիւ 1211 յանուն Նորին Սրբութեան ուղղած գրութեամբ յայտնում է որ ամէ Դոկտոր Պարոնիկեան ճանապարհորդել է բալկանեան պետութիւններում գտնուած հայութեան մէջ, յայտարարելով ամէն տեղ, որ ինքը իբրեւ գերմանահայ լուսաւորչական Առաքելութեան հիմնադիր եւ տեսուչ բանալու է «Խրիմեան Ճեմարան» անունով բարձր դպրոց հայ եկեղեցու համար, պաշտօնեաներ պատրաստելու եւ այդ նպատակի համար էլ դրամ է հանգանակում, ուղարկելով ամենուրեք դպրոցի պայմանները։

«Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը սորանով յայտնում է որ Նորին Սրբութեան կողմից գոկտ. Պարոնիկեանին որեւէ է յանձնարարութիւն չէ եղած կամ լիազօրութիւն տրուած «Խրիմեան Ճեմարան» բանալու եւ հայ եկեղեցու համար պաշտօնեաներ պատրաստելու. Նկատմամբ այլ այդ ամէնը նա կատարում է իւրովի եւ առանց Հոգեւոր իշխանութեան հաւանութեան կամ մասնակցութեան։

«Վերոգրեալը յայտնում է ձեզ եւ ձեր միջոցով հայ հաւատացեալ ժողովրդին՝ ի գիտութիւն եւ ի զգուշութիւն։»

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ԱՐՏԱԿ ԵՊԻՍԿ. Քարտուղար Կ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

∴ Ցարակից պաշտօնագրի մը մէջ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը կ՚իմացնէ Թէ սոյն շրջաբերականը ուղարկուած է նաեւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքներուն, եւ արտասահմանի բոլոր Թեմական առաջնորդներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տասն մէկուկէս տարիէ կը գրեմ այս հայկական գիւղին կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան մասին։ Դեռ ոչ մատուռ կայ, ոչ ալ մանկապարտէզ։ Գիւղին կազմակերպութեան առաջին օրերուն, պարզելով ժողովուրդի բաղձանքները, Թէ ազգային վարչութեան եւ Թէ առաջնորդարանի ուշադրութիւնը հրաւիրած էինք, որպէսզի այցելութիւն մը տալով խրախուսեն. բայց մարդ չշարժեցաւ տեղէն։

Սէն Ժէրոմի աշխատասէր ժողովուրդը իր անդրանիկ հանդէս վիճակահանութեամբ, պզտիկ հիմնադրամ մը գոյացնելէ վերջ, այսօր աւելի ոեռնգացին սկսած է գործի։ Առանց կուսակցական, յարանուանական խտրութեան, ամէն ոք կ՚ուզէ իր բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը բերել, որպէսզի նոր տարուան առթիւ ներկայացուցմով մը, նոր եկամուտ ունենան եւ ապա անմիջապէս յարմար հող մը գնելով, կառուցանեն իրենց մատուռմանկապարտէզը, Թափառական ու անմխիթար ժողովուրդի միակ յենարանը։

Երկու տարի առաջ իրար չըտեսնող հայրենակիցներ այսօր առիթներ կը փնտռեն եւ կամ կը ստեղծեն ընտանեկան ընկերական տաքուկ մթնոլորտի մէջ հայրենի երգ մը երգելու եւ վերյիշելու հին օրերը։

Անծանօթ այցելու մը երբ կիրակի օրով անցնի Սէն Ժէրոմի փողոցներէն, կը լսէ բազմաթիւ ձայնագիրներ, որոնք դժբախտաբար մեծ մասով Թրքերէն «շարքի»ներ կ՚երգեն։ Մանաւանդ ցաւալին այն է որ ոչ միայն Թրքախօսները հաճոյք կը զգան այս «շարքի»ներէն, այլ նաեւ մաքուր հայերէն գիտցող երիտասարդներ իրենց ամբողջ ուրախութեան ընթացքին հայերէն երգ մը իսկ չեն երգեր. Մխրտութեան մը առթիւ, հաճութեամբ կը լսէի հետեւեալ երգը.—

«Ես կը սիրեմ մոռանայ
Աննման աննման իմ հայրենի
Այրիացեալ Հայաստան»

Եւ ամէն մի տունէ վերջ

«Թէեւ ամուլ ամայի
Ըլլայ երկիրս հայրենի,
Ես կը սիրեմ Հայաստան,
Ապրի կտրիճ Հայաստան»

Ս. Մկրտեան

ԹՈՒՍԵՒԹՈՒՄԻ ԱՒԵՆՏՈՒՐԸ

Ընկերութիւն կը ճեռագրեն Թէ Ռուսիա ապրանք արտածելու համար ընկերութիւն մը պիտի կազմուի։ Ընկերութեան անդամները պիտի նշանակուին երկրագործական դրամատան եւ «Սէնայի» պանքասըի վարչական ժողովներէն, ինչպէս նաեւ արտածման վաճառատուններու մէջէն։ Դրամագլխին հարիւրին 51ը երկու պանքաները, մնացեալ 49ն ալ արտածման գործով զբաղող այն վաճառականները պիտի գնեն, որոնք այս ընկերութեան անդամակցիլ կը փափաքին։ Այս կերպով վաճառականներուն ալ գոհացում տըրուած պիտի ըլլայ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան փարիզի մասնաժողովը կը փութայ ծանուցել Թէ՝ Պուա-Քոլոմպի, Անիէռի, Քոլոմպի շրջանի հայ փոքրիկներուն համար հայ լեզուի եւ Ազգ. պատմութեան դասընթացքներուն վայրն է Անիէռ, 108 Rue des Bourguignons Mr. Caussierի սրահը։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի շրջանի դասախօսութիւնները եւս բացուած են անցեալ հինգշաբթի օր, Պիյեանքուր, 5 bis Place Nationale Պ. Chartonի սրահին մէջ։

Վերոյիշեալ շրջանի հայ ծնողները կը հրաւիրուին այս դասընթացքներուն ղրկել կանոնաւորաբար իրենց զաւակները։

(Կնիք)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԱՓՆԻՒ ՏԵՐԵՒ մը յոբելեար Ե. Եղիշէ Ս. Գասպարեանին։ Գրեց՝ Աշոտ Բ. Քէչեան։ Կ. Պոլիս. 1929։ Գին 50 դրշ.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 26 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԸ ՁԵՌԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

...միայն առոր վրայ կը խոր-... ըսաւ, կը վստահացնեմ ձեզ ...որելի է հրաժարիլ անկէ ա-...պելու։ Բայց ստիպուած եմ ...գելու, որովհետեւ կը սպա-...ձեզ վաղն առաւօտ վերստին ...հանչեմ։ Եւ անհետացաւ։ ...նչափ ալ տարօրինակ չերեւ-...այս քանըմէկերորդ գաղը, ... Սելէստէն։

հիւանդապահուհիի մը, որ բերած էր փոքրիկ սուփ մը։

— Անմիջապէս պիտի սկսինք ըսաւ։ Այսօր ձեզ պիտի տամ շատ առատօրէնը։

— Շառատի՞նդ պիտի տաք մեզ, կրկնեց Սելէստէն, երբ Ռընէ Թարգմանեց այս ոչ շատ խրախուսիչ տեղեկութիւնը։

— Ամէն մի պատուաստ, ըսաւ բժիշկը, ձեզ կը փոխանցէ հիւանդութիւն մը, անվտանգ եւ տկարացած վիճակի մէջ, որով այլեւս երկրորդ անգամ չկրնար վարակել ձեզ… Այս արդէն հարիւր տարի առաջ ալ գիտէին։

— Ճիշդ է, խոստովանեցաւ Ռընէ. բայց իմ առաջին գոյութեանս շատ բան սորված չէի…

Բժիշկը ուսերը Թոթուեց։

— Պառկեցէք, ըսաւ, գործ ունիմ։

Խայթուածք մըրըներինըրու, խայթուածք մըն ալ Սելէստէնին, որ չհամարձակեցաւ բողոքել վախնալով անոր խիստ ձեւերէն։

— Մինչեւ իրիկուն ժամը չորսն այսպէս փոխուած վիճակի մէջ պէտք է մնաք, ըսաւ բժիշկը։ Եթէ բանի մը պէտք ունենաք, պահապանը պէտք է կանչէք այս հեռաձայնին մէջէն խօսելով։

Ամէն մէկին տուաւ ձագարի ձեւով մէկ մէկ փոքր գործիք։

— Հեզահամբոյր ըլլալէ շատ հեռու է, ըսաւ Սելէստէն, երբ բժիշկը հեռացած էր արդէն։

— Բոլոր հանդիպած մարդիկներս ալ շատ զբաղած կ՚երեւին, ըսաւ Ռընէ։ Երբ ասկէ դուրս ելլենք, Թերեւս մենք ալ այդչափ զբաղած պիտի ըլլանք… Մինչ այն փորձենք յարաբերութեան մտնել պահապանին հետ։

Ձագարին մէջ խօսելով զարմացան Թող երբ լսեց պահապանի ձայնը որ անմիջապէս պատասխանեց

— Ի՞նչ կը փափաքիք։

— Անմիջապէս հաճեցէք գալ եթէ կրնաք։ Եւ գործիքը սեղանի մը վրայ դնելով։

— Աշուարհիկ տեսակ մը հեռաձայն որ հրաշալիօրէն կը գործէ, ըսաւ Ռընէ։

— Շատ լաւ, հաստատեց Սելէստէն մռայլ կերպարանքով մը։ Այս դարին մէջ ամէն բան լաւ կը գործէ։ Անձնական գոյութիւն չունի այլեւս..

Պահապանը եկաւ վերջ դնելու Սելէստէնի շաղակրատութեանց։ Ռընէ խնդրեց անկէ Սելէստէնի անկողինը այնպէս մը դնել իրենինին քով, որ կարենան դիւրաւ խօսակցիլ իրարու հետ հարիւրամեակն գիրքի մէջ մնալու սահմանուած երկար ժամերու տեւողութեան միջոցին։ Այնուհետեւ հետաքրքրութեան գործիքի կիրառման ձեւը բացատրել տուաւ եւ ընթերցանութեան գիրքեր ուզեց։

Պահապանը մեկնելու կը պատրաստուէր, երբ Սելէստէն կանչեց զայն։

— Պարոնը ուրիշ բան մըն ալ չի՞ կրնար ուզել։

— Ի՞նչ, ըսաւ Ռընէ։

— Հարիւր տարի կայ որ շնորհքով ծխամորճ մը վայելած չեմ եւ իմինն ալ հաւանաբար Սէն Քլու մնաց համբաւաւոր Ցրուանդլի մօտ։ Կարելի չէ՞ արդեօք հոս մը ձեռք ձգել քիչ մը ծխախոտով. եթէ պարոնը անհանգիստ չըլլար։

— Հրաշալի գաղափար, ըսաւ Ռընէ. ես ալ յօժարութեամբ գլանիկ մը պիտի ծխէի…

Բայց երբ այս բաղձանքը պահապանին յայտնեց, ան ապշեցաւ եւ նախատուած զգաց ինքզինք։ Ռընէի եւ անոր մէջ խօսակցութիւն մը սկսաւ եւ այժմ ալ Ռընէ զարմացաւ

— Ի՞նչ կ՚ըսէ, հարցուց Սելէստէն. անպատճառ դրամ կ՚ուզէ ծխախոտը գնելու համար։

— Զգիտցար, սիրելի Սելէստէն, ըսաւ Ռընէ. յիսուն տարիէ ի վեր ծխախոտի գործածութիւնն արգիլուած է եղեր Ամերիկայի մէջ, ինչպէս մեր ժամանակ արգիլուած էր ոգելից ըմպելին։

Սելէստէն ձեռքերն երկինք բարձրացուց։

— Զեն ուտեր, չեն խմեր եւ չեն ծխեր, գոչեց. Ի՞նչ կ՚ընեն ուրեմն այս մարդիկը…

Ես ալ այդ կը հարցնեմ ինքնիրենս, ըսաւ Ռընէ։ Կեանքի հաճոյքներէն մէկ քանին ջնջած են եւ չենք գիտեր իսկ Թէ ի՞նչով փոխարինած են զանոնք։

— Ըռ քեզի կեանք… ըսաւ Սելէստէն հեծկլտալ սրտնեղած։

Իրենց մենութիւնը խանգարուեցաւ քիչ վերջը Մեծ Մաքրանոցի տնօրէնին այցելութեամբը, որ եկած էր հարցնելու Թէ պարոնները որեւէ բանի պէտք ունի՞ն Թէ ոչ։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ...ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

...Յաջորդ առաւօտուն բժիշկն ... Ճիշդ ժամուն։ Մտաւ սրահն ... կը սպասէին երկու Ֆրանսա-...ները, ընկերակցութեամբ

մարդերու հետ (չմոռնանք որ Բիկոտէնի սամոյքին մէջ ալ քով գտնուեցաւ)։ Այս հեռքերէն ոչ մէկը «լրջօրէն» հակակշռի ենթարկուեցաւ։

Հետապնդուեցաւ միայն «Ալմազեան հեռք»ը, ծանրաբեռնուած շոգեշարժ զլանով մը, փոխակերպուած լայն պողոտայի մը, ուր դատական ոստիկանութեան մարդոց խոշոր կօշիկները դիւրաւ կրնային ճզմել ամէն բան։

Միայն ճշմարտութիւնը կը բացակայէր։ Թերեւս անոր համար, որ չէին փնտռեր զայն»

Ամերիկահայերու կորուստը Սակարանի մէջ

«Պայքար» կը տեղեկանայ թէ Նիւ Եորքի Սակարանային վերջին խուճապներուն մէջ «Ամերիկայի Հայոց կորուստը վերջին երեք շաբթուան ընթացքին, ոչ թէ տասը կամ հարիւր հազարներով, այլ միլիոններով պէտք է հաշուել։ Հրապարակի վրայ լսուածներուն մէջ ամէն կարգի չափազանցութիւն նկատի առնելով ու զեղչելով, հայ շահագէտներու կորուստը հինգ վեց միլիոնէն պակաս չէ։ Բնականաբար պատշաճ ու ներելի չէ անուն տալ, բայց շատ առեւտրականներ, որոնք ապահով ու շահաւէտ գործ, եւ հրապարակի վրայ պատուաւոր դիրք ու վարկ ունէին, իրենց ամբողջ ունեցածը կորսուած ու պարտքի տակ ինկած են։ Իսկ շատ աւելի ողբալի է վիճակը այն գործաւորներուն, որոնք անխիղճ միջնորդներէ խաբուելով, տարիներու չարաչար աշխատութեամբ իրենց խնայած քանի մը հարիւր կամ հազար տոլարը անուանական ու անարժէք բաժնեթուղթերու կապած ու այսօր մոխիրի վրայ նստած են»։

Բուռն վէճեր Ռայխսթակի մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Ռայխսթակի մէջ բուռն վէճեր տեղի ունեցան։ Կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուցած էր Հանրապետութիւնը պաշտպանելու մասին նոր օրինագիծ մը, որուն վաւերացումը կը պահանջէր։ Այս օրինագիծը ո՛չ միայն փոփոխութեան կ՚ենթարկէր Պիգմարքի օրով ընդունուած օրէնքը, այլեւ զսպողական աւելի խիստ միջոցներ կ՚առաջարկէր։ Օրինակ՝ կարելի պիտի ըլլայ դադրեցնել քաղաքական ուեւէ հաւաքոյթ, եթէ ներկայ ոստիկանը չհաւնի խօսուած ճառին։

Համայնավար, ազգայնական ընկերվարական եւ ազգայնական երեսփոխաններ բուռն կերպով արտայայտուեցան այս օրինագիծին դէմ։ Զայրոյթը իր գերագոյն աստիճանին հասաւ՝ երբ ներքին նախարար Սէվէրինկ փորձեց պատասխանել քննադատութեանց։ Համայնավարները սուլելով եւ բացագանչութիւններով խեղդեցին անոր ձայնը։ Նիստը ընդհատուեցաւ եօթն անգամ։ Ցետոյ երեք ժամուան դադար տրուեցաւ։ Նախագահը արտաքսեց 20 օրուան համար կախակայել 24 համայնավար երեսփոխաններ, որոնցմէ մէկը՝ Քէօնէն մերժած ըլլալով դուրս ելլել, ոստիկանները բռնի դուրս հանեցին զայն։

Գերման ազգայնականներու պառակտումը

Գերման ազգայնական կուսակցութեան մէջ քայքայումը ծայր տուած է եւ արագօրէն կը յառաջանայ։ Երեքշաբթիէն ի վեր 12 ազգայնական երեսփոխաններ հրաժարեցան կուսակցութենէն՝ չհանդուրժելով Հուկէնպերկի դիկտատորութեան, իսկ կոմս Վէսթարփ հրաժարեցաւ Ռայխսթակի մէջ կուսակցութեան վարիչի պաշտօնէն։ Քանի մը օրէն պիտի հրաժարին տասնեակ մը երեսփոխաններ եւս։ Հրաժարողներուն մէջ կան յայտնի դէմքեր եւ նախկին նախարարներ։

Մոսկուա կը մերժէ միջամտութիւնը

Գրած էինք թէ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա ծանուցագիր մը տուին խորհրդային եւ չինական կառավարութեանց, յիշեցնելով անոնց Քէլլոկի դաշինքը եւ հրաւիրելով որ իրենց վէճը խաղաղ միջոցներով լուծեն։

Մոսկուա կը մերժէ այս միջամտութիւնը եւ կ՚ըսէ թէ խորհրդային իշխանութիւնը միշտ խաղաղասէր եղած է, զէնքի դիմած է այն ատեն միայն երբ օտար պետութիւններ միջամտած են իր ներքին գործերուն, եւ՝ պարզապէս ինքնապաշտպանութեան համար։

Մանաւորապէս ծանր է Մոսկուայի պատասխանը ամերիկեան ծանուցագրին։ Կ՚ըսէ թէ Ամերիկայի դիմումը կարելի չէ մեկնել ուրիշ կերպով, բայց եթէ իբրեւ «անարդարանալի ճնշում» մը Մոսկուայի եւ Մուքտէնի բանակցութեանց վրայ, «հետեւաբար եւ կարելի չէ նկատել զայն իբրեւ բարեկամական ձեռնարկ մը»։ Մոսկուա դիտել կուտայ նաեւ թէ Քէլլոկի դաշինքը ո՛չ մէկ ստորագրող կողմի դաշինքի պահպանի իրաւունքը կուտայ։ Ուստի չի կրնար երրորդի մը միջամտութիւնը ընդունիլ չինեւռուս վէճին եւ բանակցութեանց մէջ։ Վերջացնելով, Մոսկուա զարմանք կը յայտնէ թէ՝ ինչպէս ամերիկեան կառավարութիւնը, որ պաշտօնական յարաբերութիւններ չի մշակեր Ռուսիոյ հետ, «կարելի կը գտնէ խորհուրդներ եւ խրատներ» ուղղելու անոր։

Չինաստանի պատասխանը հաշտարար ոճով է։

Իտալիա եւ Ցուցնաստան եւս իրենց կարգին նոյնիմաստ ծանուցագիր ուղղեցին Մոսկուայի եւ Փէքինի կառավարութեանց։

Աղա Խանի ամուսնութիւնը

Հնդիկ մեծափարթամ հարուստ եւ Հնդկաստանի Մահմետականներուն կրօնական պետը Աղա Խան վաղը Էքս-լէ-Պէնի մէջ կ՚ամուսնանայ Օր. Քարոն անուն ֆրանսուհիի մը հետ։ Ամիսներէ ի վեր եւրոպական թերթերը հետաքրքրութեամբ կ՚արձագանգեն ամուսնութեան պարագաները։ Ֆրանսուհին 31 տարու է եւ կը ծառայէր անուշավաճառի մը խանութը։ Հոն է որ Աղա Խան ծանօթացած եւ սիրահարած է այդ աղջկան, որ մերժելէ յետոյ Խանին 4-5 միլիոն ֆր. արժող նուէրը՝ զոհարեղէն մը, ընդունած է անոր ամուսնութեան առաջարկը։ Ամուսնութեան վկաներէն մէկն է Հանրի Քլէր, գրագէտ եւ Էքս-լէ-Պէնի քաղաքապետ, որ միեւնոյն ատեն մտերիմ բարեկամն է Աղա Խանի։

Իր ամուսնութեան առթիւ, Աղա Խան Էքս-լէ-Պէն քաղաքին նուիրած է 650,000 ֆրանք։ Ընդունելութեան սրահին մէջ, լրագրողներու պիտի յատկացուի 100 սեղան։

Քաղաքապետարանի արարողութենէն յետոյ կրօնական պսակը պիտի կատարէ Ափրիկէի իսլամներուն կրօնապետը՝ Սի Քատտուր Պէն Կապրիթ, որ հանրածանօթ դէմք մըն է Փարիզի մէջ։ Օր. Քարոն պիտի պահէ իր կրօնքը։

Հարսնցուին հագուստը պիտի արժէ աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք։ Մեղրալուսինը պիտի անցընեն Իտալիոյ մէջ։

Յառաջիկայ տարի Աղա Խան եւ կինը պտոյտ մը պիտի կատարեն Հնդկաստանի մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն տեղի պիտի ունենայ վիճաբանութիւն «Գրականութիւնը ներկայ Հայաստանի նիւթի մասին։ Արձանագրուած են խօսելու Մ. Գարսամեան, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Կ. Սասունի։ Չեկուցանողի վերջին խօսքը՝ Ս. Վրացեան։ Սկիզբը ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշոյի խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Պօլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անդամատետրով։

Հրազդան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ֆոն տ՚Օպնայի շրջ. կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիլեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale. Պիլեանքուրի, ի պատիւ Գ. Շահխաթունիի։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պոր Մոնթիմանթալի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիալի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգ. ժողովի օրակարգի հարցերու վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶ զտնուող բոլոր Պարականհայերը կարեւոր խնդրի մը համար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2ին Café la Petite Source. Մէթրօ Օւէռնի դիմացը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Քլամառ՝ Յ. Քիւրք.— 70։
Մարսէյլ, Բ. Հ. Միութ.— 15։
Թուրինգ, Դարձ.— 556.55։
Լիոն, Դարձ.— 1081 50։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով։ Վերջինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Կը փնտռեմ Դերջանի Սարի Ղայա գիւղէն տազրս Եղիազար Տէր Անանեան, զաւակները Յովհաննէս, Անանիա, Մաղիկ, Եղիսաբէթ։ Եղիազար ութ տարի առաջ գացած է Ամերիկա։ Իմացնել Ալթուն Տէր Անանեանի 50 Bld. Principesa Maria, Constantza, Roumanie.

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր եղբօր Կարապետ Նազարեանի 13 Rue Prevost, Bauvais (Oise).

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին.		L. St.	123.89
Տոլար.		Dollar	25.38
Մարք	100	Mark	607.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.40
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	132.90
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.25
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ			
Եգ.-Քր-Ֆոնս.		I Cr. Fonc-Eg.	2125.—
»		II »	1525.—
»		III »	1510.—
Իսումելի երկթ.		Lots turcs	79.40

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

7 DÉCEMBRE 1929

Է ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1130 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

...խաղաղութիւն» կը կոչէինք, անցեալ շաբաթ օր, Մոսկուայի յաղթանակը՝ Մանչուրիոյ կառավարութեան վրայ։

Այդարեւ, շաբաթը չլրացած, Մոսկուան իր դէմ կանգնած ...գտնէ միւս աշխարհակալները, մասնաւորապէս Մ. Նահանգները, Անգլիան եւ Ֆրանսան։ Յիշեցնելով Քէլլոկի դաշինքը, որուն յարած են 55 երկիրներ, երեք պետութիւնները խորհուրդ ...ուած են երկու կողմերուն՝ խաղաղութեամբ կարգադրել իրենց ...վէճերը։

Ցինաստան անշուշտ գոհ է այս միջամտութենէն, որ կը ...սնի ճիշդ հոգեբանական պահուն։ Իսկ խորհրդային միու...թիւնը յափրանց սրտնեղած, մանաւանդ Մ. Նահանգներուն ...ով որոնք գաս տալու ձեւով մը արտայայտուեցան։ Խորհր...դային շրջանակները կը կարծեն թէ այս բոլորը սարքուած են ...Փարիզի մէջ, եւ կը կազմեն առաջին քայլը ուրիշ գործողու...թեանց։

Արդէն իսկ փրփուր կը հոսի կարմիր բերաններէ եւ գրիչ...ներէ։ Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը կը յայտա...րարէ թէ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը փորձեն ...զգակի միջամտութեամբ խափանել ռուսեւչինական համա...ձայնութիւնը. բայց խորհրդային իշխանութիւնը պիտի մերժէ ...այդ «անպարկեշտական» միջամտութիւնը եւ ամէն միջոց ...ձեռք պիտի առնէ, զայն ձախողեցնելու համար։

Նոյն լեզուն կ'արձագանգէ համայնավար բոլոր հրատա...րակութեանց մէջ — եւ անշուշտ Երեւանի մէջ ալ։ Փարիզի ...կարմիր պաշտօնաթերթը այս ձեռնարկները կը համարէ պա...տերազմի պատրաստութիւն՝ խորհրդային իշխանութեան դէմ։

—«...ոլշեւիկ բանուորները խաղաղութիւն կ'ուզեն։ Խաղաղու...թիւնը անհրաժեշտ է իրենց երկրին ճարտարարուեստը զարգացնե...լու, հնգամեայ ծրագիրը իրականացնելու, ընկերվարութիւն կա...ռուցանելու համար։ Բայց, խաղաղութեան կամքը չի նշանա...կեր ...դոզութեան խաղաղասիրութիւն։ Յեղափոխականները գործ ...ունին Աւետարանի խրատներուն հետ։ Անոնք ոչ քրիստոնեայ ...են, ոչ տոլստոյական, ոչ ալ «քուէյքըր»։

Մոսկուայի սրտնեղութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ...յիշել որ, չինական կառավարութիւնը, նախապէս ամէն պայ...ման ընդունելէ յետոյ, հիմա սակարկութիւններ կը փորձէ։ ...Նոյնակ, տեղի կունայ արեւելեան Ցինաստանի երկաթուղինե...րու հարցին մէջ, պայմանաւ որ «խորհրդային իշխանութիւնը ...միան առնէ այդ երկաթուղին խարիսխ չդարձնել համայնա...վարական գործունէութեան»։ Մոսկուան մերժեց առաջարկը, ...պնդելով առաջին համաձայնութեան վրայ։ Բայց, հաւատք ...ունի որ, համաձայնութիւնը ստորագրելով ամէն ինչ կը վեր...ջանայ։ «Վերջին օրերու դէպքերը ցոյց կուտան թէ վտանգը ...անցած չէ, եւ թէ Մուքտէնի եւ Նանքինի վարիչները եւ ...անոնց Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի տէրերը ժամանակ ...շահիլ կ'ուզեն, իրենց ուժերը վերակազմելու եւ վրէժ լուծե...լու համար։»

Այս անցուդարձին հետ միաժամանակ, չորեքշաբթի օր, ...Լորտերու ժողովին մէջ տեղի կ'ունենար բուռն վիճաբանու...թիւն մը՝ անգլեւռուս յարաբերութեանց վերահաստատման ...մասին։

Լորտ Պիրքէնհէտ, նախկին նախարար Հնդկաստանի եւ ...Լոնդ պահպանողական, նետը դրաւ աշխատաւորական կառա...վարութիւնը, հետեւեալ բանաձեւը ներկայացնելով.— «Խորհր...դային իշխանութեան դիւանագիտական ճանաչումը անբաղ...ձալի է ներկայիս»։ Լորտ Թոմսըն, կառավարութեան ներկայա...ցուցիչը, ճգնեցաւ համոզել թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, ...որպէսզի Մոսկուան համայնավարական աշխատանքներ չկա...տարէ Անգլիոյ մէջ։ Նոյնիսկ շեշտեց որ, եթէ այդպիսի փորձ ...ըլլայ Գ. Միջազգայինի անունով, խորհրդային դեսպանը պիտի ...վտարուի։

Հակառակ այս բոլոր յայտարարութիւններուն, Լորտ Պիր...քէնհէտի բանաձեւը անցաւ 21ի դէմ 43 ձայնով։ Բրիտանա...կան սահմանադրութեամբ, Լորտերու ժողովը չիկրնար դահլիճ ...տապալել։ Այլապէս, մանաւանդ եթէ կառավարութիւնը վստա...հութեան խնդիր յարուցած ըլլար, դահլիճը ինկած էր այս ...պարտութեան հետեւանքով։

...կը հետեւի թէ՝ պայքարը կը շարունակէ պահել իր սրու...թիւնը աշխարհի վեցերորդ մասին եւ մնացեալ մասին միջեւ։ Միւս կողմէ նոյն ուժգնութեամբ կը շարունակուի մրցակ...ցութիւնը երկու աշխարհակալութեանց, կարմիր եւ ճերմակ։ Ցինաստանը կը մնայ նոյն անծայրածիր ձիարձակարանը, ...ուր մերթ բուռն, մեր թեթեւ, բայց յարատեւօրէն իրար կը ...կռուին աշխարհի հզօրները։ Երկաթուղիներու խնդիրը պարզ ...պատրուակ մըն է, աւելի մեծ յաւակնութիւններ ծածկելու ...համար։ Իսկ Փարիզի դաշինքը՝ (Պրիան-Քէլլոկ) երեւոյթները ...փրկելու ձեւ մը։ Չէ՞ որ դիւանագիտական ամէնէն մութ ձեռ...նարկներն ալ մէջտեղ կը նետուին գաղափարական ջնարակով մը։ ...Յանուն խաղաղութեան, մարդկութեան, արդարութեան ...ու քաղաքակրթութեան, ինչպէս վերջին պատերազմը... Մոս...կուան ցարական աւարը փրկել կ'ուզէ յանո՛ւն խաղաղութեան ...ու արդարութեան, միւսները՝ թէ՛ իրենց շահատանները եւ ...ազդեցութեան կռուանները։ Մանաւանդ որ, ըսած ենք ...արդէն, ապագայ ամէնէն մեծ բախումները կը սպասուին ...Խաղաղականի ափերուն վրայ։

Եւ այս բոլորը անոր համար որ, տակաւին ժողովուրդներ ...ն լուծի տակ եւ երկիրներ՝ խաղալիք դրամատիրական կամ ...իշխանութենական ուժերու։

Այլ մանաւանդ քամելի ձգտումներ՝ տկարը հրմշտկելու ...թերթելու։

Աստուածները ծարաւի են...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՏԷՐ ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ

Անտառոյեւի բեկորներուն բանտաղթին սոթիւ, Հալէպի «Եփրատ»ը խմբագրականի մը մէջ շեշտելով Ազգ. Խնամատարութեան մը անհրաժեշտութիւնը, կը պատմէ (23 Նոյ.).

—«Այսօր խօսքը տալով Բալուի շրջանէն տարագրուած դժբախտի մը, կը փութանք քանի մը թելադրութիւններ ընել Նոր տարագիրներու թշուառութիւնները մեղմելու միջոցներուն վրայ։

Առաջնորդարանին դուռը ափ առած հայ մը հետեւեալ կերպով կը պատմէ եղելութիւնը.

«... Քիւրտ աղայի արտին մէջ կ'աշխատէի, կինս ալ այս մարդուն տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր։ Ցանկարծ ժանտարմաներու խարազաններու հարուածներուն տակ կքած բազմութիւն մը կանգ առաւ մեր բնակած գիւղը, —Հայեր որոնք հաւաքուած էին շրջանին միւս գիւղերէն։ Կէս ժամուան ընթացքին, մեր գիւղին քանի մը «մըռապա» հայերն ալ առանց ժամանակ տալու ճամբորդութեան պատրաստուելու, միացուցին խումբին եւ տաժանելի ճամբորդութենէ վերջ նահանգին կեդրոնը առաջնորդեցին, ուր թէեւ ազատ ձգեցին մեզ, բայց անկարելի ըլլալով հաց ճարել, ստիպուեցանք Սուրիա ապաստանիլ, մեր ունեցած չունեցածը ծախելով անցագիր մը հանելէ վերջ։ Մեր շրջանէն Հայաստան անցնիլը Սուրիա գալէն աւելի դիւրին ըլլալով, ժանտարմաներէն խնդրեցինք մեզի արտօնել դէպի արեւելք ճամբորդել։ Չընդունուեցաւ մեր խնդրանքը։ Գիտնալով որ Սուրիոյ մէջ «հոծ հայութիւն մը կայ Ազգ. Առաջնորդարանով եւ կանոնաւոր ժողովներով», նախապատուութիւն տուինք Հալէպի, յուսալով թէ հոս պիտի կրնանք ազգին պաշտպանութիւնը վայելել գոնէ մեր առաջին օրերուն մէջ։ Ափսո՜ս որ յուսախաբ եղանք»։

Այս է վերջին բունագաղթի պատկերը իր բովանդակ պարզութեան մէջ։

Որոշ է որ հայ բեկորները ա... *ի չգոյէ Հայաստանի*, հողային դրացութեան օգտուելով կը հասնին Սուրիա, մասնաւորաբար Հալէպ, ուր շնորհիւ Հոգատար գեստութեան եւ Սուրիացի հայերու նախկին ներուասպնջականութեան, բնակութիւն կը հաստատեն զանազան վայրեր, ի գին հազարումէկ դժուարութեանց։ Ճուտով յուսախաբ կ'ըլլան սակայն, երբ ազգը իր բոլոր պաշտօնական ժողովներով եւ Առաջնորդարանով ստորբեր կը մնայ իրենց տառապագին կացութեան։

Մեզի եւ հաւանաբար ազգ. շրջանակներու անծանօթ կը մնայ մինչեւ ցարդ Սուրիա ապաստանածներու թիւը, քանզի այս թշուառներով ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Ցարդ միակ քայլը որ այս խեղճերուն օգնութեան հասնելու մտօք առնուած է, Առաջնորդարանէն եղած դիմումն է Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական Մասնաժողովին որ իր կարգին փոխանցած է զայն Եգիպտոսի։

Այս թշուառները կը հասնին կայան, ուր ամայութիւն միայն կը տիրէ իրենց շուրջը։ Քանի մը ժամ իրենց ցնցոտիները ցուցադրելէ վերջ, զգալով իրենց լքուած ըլլալը կը փութան «Հոգետուն», ուր հետաքրքիր Հայերէ կը շրջապատուին։ Հոն ալ ապաստան չի տրուիր այս եղկելիներուն, որոնք վերջապէս իրենց թեթեւ բեռը շալկելով շարան շարան կ'ուղղուին Րամատանիէի մօտ, ճապրիներուն խանը որ տարիներով դատավարութեան առարկայ եղաւ Ազգ. Առաջնորդարանի եւ կալուածատիրոջ միջեւ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՐԻՇ ՆՈՐ ՀԵՏՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երէկ հարցաքննեց զանազան վկաներ, մասնաւորապէս Մոնթրէօյլի Նպարավաճառ Տիկ. Գուէն, որ սեպտ. 9ին Րիկօտէնը տեսած էր Մոնթրէօյլի մէջ։

Հարցաքննութեան արդիւնքը կը հաղորդենք յաջորդով։

Մինչ այդ, երկու նոր վկաներ մէջտեղ ելած են, որոնք կը յայտնեն թէ սեպտ. 9ին կէսօրէն յետոյ իրենց ինքնաշարժով Մոնթրէօյլ տարած են Րիկօտէնը։

Նոր վկաները, որոնք չեն ուզեր իրենց ինքնութիւնը յայտնել, մինչեւ որ հարցաքննիչ դատաւորը չկանչէ զիրենք, կ'ընեն հետեւեալ պատմութիւնը.

Սեպտ. 9ին, ժամը 14էն քիչ առաջ, մինչ ինքնաշարժով կ'անցնէին Փարիզի հիւսիս-արեւելեան արուարձանի մէկ պողոտայէն, մարդ մը, որ շատ անհանդարտ եւ հետապնդուած ըլլալու երեւոյթ ունէր, հարցուց իրենց թէ Մոնթրէօ՞յլ կ'երթան։

Իրենց հաստատական պատասխանին վրայ, մարդը խընդրեց որ կառքին մէջ առնեն զինքը։ Երբ ինքնաշարժը Մոնթրէօյլ հասաւ, մարդը մնաք բարով ըսաւ զինքը բերողներուն եւ ցատքեց հանրակառքի մը մէջ։

Այս երկու վկաները կ'աւելցնեն թէ՝ խնդրոյ առարկայ մարդը թեւին տակ ունէր թղթապանակ մը, զոր շատ դիւրութեամբ պիտի կրնան ճանչնալ եւ թէ դիմագիծը կէտ առ կէտ կը նմանէր Րիկօտէնի պատկերին, զոր հրատարակած էին թերթերը։

Այս վկայութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի Ալմազեանը բոլորովին անմեղ հռչակելու տեսակէտէն։

Այսպէս ուրեմն, Մոնթրէօյլի հետքը հետզհետէ կը շեշտուի եւ քանի ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար քննութիւնները կը խորանան, մեր հայրենակցին անմեղութիւնը կը հաստատուի։

Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան իմանալով այս վկաներու մասին, չուզեց կապ հաստատել անոնց հետ՝ դատական իշխանութիւնը բոլորովին ազատ ձգելու համար։

ՈՎ ԳՏԵՑ ՐԻԿՕՏԷՆԻ ԱՐԻՒՆՈՏ ՄՆՏՈՒԿԸ

«Փըթի Փարիզիէն»ը կը գրէ թէ Րիկօտէնի արիւնոտ մնտուկը շինուած է գործարանի մը մէջ, որ իր ապրանքը ամբողջութեամբ կը ծախէ մեծաքանակ վաճառող տան մը։ Այս վերջինն ունի բազմաթիւ մասնաճիւղեր, որոնց մէկը՝ ավընիւ Սըքրէթան թիւ 19, Ալմազեանի բնակարանին (Ավընիւ Ժան-Ժօրէս) շատ մօտիկ։ Արդ, սեպտ. 9ի առտուն՝ արիւնոտ մնտուկին յարեւնման մնտուկ մը գնուեցաւ այդ մասնաճիւղէն՝ մարդու մը կողմէ, որուն ինքնութիւնը դիւրաւ ճշդուեցաւ։ Գնողն էր բացարձակապէս գաղտնի ոստիկան մը, կամ պարզապէս Թէ՛ տէ՛զՕրֆէվրի (դատական ոստիկանութիւն) կամ ուրիշ տեղի կցորդ մը։

«Մենք այսօր միայն կը լսենք այս կարեւոր մանրամասնութիւնը, կը գրէ «Փըթի Փարիզիէն»։ Գ. Գրնուա շատոնց պէտք է գիտցած ըլլայ ատիկա, չէ՞. Գ. Գրնուա։ Այս մասին բնաւ չէ խօսած մամուլին հաղորդած իր բազմաթիւ եւ դիտումնաւոր զեկոյցներուն մէջ։

«Հարցաքննիչ դատաւորը, ճնշումին տակ հանրային կարծիքին եւ խորհրդարանային վերջին վիճաբանութեանց, վըրդովուած մեզի պէս անկախ թերթերու բողոքներէն, բոլորովին կը փոխէ այժմ իր դիրքը։ Վերջապէս վերստանալով իր անկախութիւնը, — էական յատկութիւն օրինաւոր արդարադատութեան համար — հարցաքննիչ դատաւորը որոշած է լսել այն վկաները, որոնք ցարդ զանց առնուած, «խեղդուած» էին ոստիկանութեան կողմէ։ Ճշմարտութիւնը պիտի ծագի ի վերջոյ։ Դատական իշխանութիւնը այսպէս խիստ շառաչուն կերպով կ'այպանէ ոստիկանները, որոնք կը յուսային թէ պիտի շփոթին եւ պատժուին։

«Բայց այն առե՞ն։ Մարդ մը արգելափակուած է կամայական կերպով և անորակելի վերաբերումներու ենթարկուած դատական ոստիկանութեան կողմէ, մարդ մը՝ որուն ամբողջ գոյութիւնը խորտակուած է պարզապէս կամքովը ոչ շատ խղճամիտ մարդու մը, որ անծանօթ բայց հասկնալի պատճառներով, ստիպուած էր «սպանիչ մը» գտնել Րիկօտէնի համար։ Ի՞նչ պատիժ պիտի ենթարկուի այս մարդը, որ իր ձեռքին մէջ գտնուած բոլոր անմաքուր միջոցներով մոլորեցուց հանրային կարծիքը եւ քիչ մնաց պիտի յաջողէր։ Կարելի չէ խաղալ մարդու մը գլխուն հետ, նոյնիսկ երբ խաղը լաւ կազմակերպուած է», կը վերջացնէ ընկերվարական թերթը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Դարձեալ Club du Faubourgի նախաձեռնութեամբ, հրապարակային վիճաբանական նոր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Սալ Վակրամի մէջ՝ յառաջիկայ երեքշաբթի գիշեր (10 դեկտ.) ժամը 8.30ին։

Պիտի խօսին՝ բացի «Ժուռնալ»ի խմբագիր Գաբրիէլ Րէօյեարէ, բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր եւ հռետորներ։

Նոյն ժողովին մէջ Հոգեբանութեան դպրոցի ուսուցչապետ տոքթ. Փիէռ Վաշէ պիտի խօսի Տիւսէլտորֆի հրէշին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հալէպի Ազգային Առաջնորդարանին կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն վերջին երեք ամսուան մէջ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգներէն Հալէպ հասած են 108 ընտանիք, ընդամէնը 428 անձ։ Առաջնորդին կարգադրութեամբ ամէն օր երկու քահանաներ կայարան կ'երթան, դիւրացնելու համար անոնց քաղաք մուտքը։ Նկատելով որ հասնող հայրենակիցներու մէկ մասը, իբր ծմրան պարէն, մաս մը իւղ եւ ծաւար բերած էր, Առաջնորդարանը գրեց պատկան վարչութեան որ անոնց պարէնը զերծ կացուցուի մաքսատուրքէ։ Առաջնորդին հրաւէրով խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ հասնող բեկորներու տեղաւորման եւ պարենաւորման շուրջ։ Որոշուեցաւ ժողովրդային հանգանակութեան մասին բանակցիլ Բարեգործականի տեղական մասնաժողովին հետ եւ եթէ կարելի է միացնել այս հանգանակութիւնը Ոսկեղէն կանոնի կիրակիի հանգանակութեան։ Խնդրուեցաւ նոյնպէս Բարեգործականէն որ անչափահաս որբերը ընդունուին, իսկ դպրոցական տղաները ձրիօրէն առնուին մերձաւոր վարժարաններու մէջ։

Առաջնորդը քհնյ.ի մը ընկերակցութեամբ այցելեց մարզպանի փոխանորդ Լուի Լաւասըրի, որուն ներկայացուց հասնող գաղթականներու վիճակը եւ ջերմօրէն խնդրեց որ յետ այսու նոր հիւղակներ չքանդուին Սիւլէյմանիյէի եւ Համիտիյէի մեծ գաղթակայաններուն մէջ, աւելի չդժուարացնելու համար գաղթականներու տեղաւորման գործը։

Անցեալ շաբթուան իւրաքանչիւր կառախումբով Հալէպ հասան կարեւոր թուով տեղահաններ, որոնց մէկ մասը տեղաւորուեցաւ ազգականներու մօտ կամ քաղաքի զանազան լթաղերը, մեծ մասն ալ ինքնաբերաբար ապաստանեցաւ Ջէյթուն խանի մէջ։

Կ. Խաչի կողմէ Տոքթ. Սեւեան այցելելով Ջէյթուն խան՝ բժշկական դարմաններ տուաւ կարօտ հիւանդներու։

Բարեգործականի կայանին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցական հաւաքոյթ մը՝ տեղահան կարօտեալներու օգնութեան հասնելու համար։ Բարեգործականի ատենապետը հաղորդեց որ կեդրոնը 50 անգլ. ոսկի տրամադրած է կարօտեալներու անմիջական պէտքերուն համար։

Սուրիոյ սահմանին վրայ Գամըշլը եւ այլ տեղեր կարեւոր քանակութեամբ տեղահաններ կը գտնուին, մեծ մասը կարօտ վիճակի մէջ։

ՍՈԿՕԼՆԻԿՈՎ, Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը՝ չորեքշաբթի օր Մոսկուայէն ճամբայ ելաւ դէպի իր նոր պաշտօնատեղին։

ՍԸՐ ԼՈՄԸՆՑ ՕՈՒԷՑ, Մոսկուայի անգլիական նորընտիր դեսպանը այսօր ճամբայ կ'ելլէ դէպի խորհրդային մայրաքաղաքը, ուր պիտի հասնի երեքշաբթի օր։ Իրեն կ'ընկերանան դեսպանատան խորհրդական Ասթընկուաթքին, քարտուղար մը եւ կցորդ մը։

«ԻՄՓԷՐՕ», ծայրայեղ ֆաշիստներու պաշտօնաթերթը դադրեցուց իր հրատարակութիւնը։ Իր վերջին թիւին մէջ կը յայտարարէ թէ պիտի վերհրատարակուի՝ երբ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը թուղթի հրամայէ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ Ընդհ. Ժողովը առանձին ուշադրութեան առած էր երիտասարդ սերունդի դաստիարակութեան խնդիրը եւ հրահանգած կուսակցութեան պատասխանատու մարմիններուն, որ յեղափոխական դաստիարակութիւնը խոր բացերն Դաշնակցութեան շարքերը նոր զանգուածներով լեցնող երիտասարդութեան մէջ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ Նախարարին.

ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

ՍԵՆԵԱԿԻՆ, ՃԱՆՈՒԹԻՆ, ԲՆԱԿԱՐԱՆԻՆ ՎԱՐՁՔԸ ԿԸ ՎՃԱՐԵՍ ՄԻՇՏ ԿԱՆԽԻԿ: ԻՆՉՈՒ ԴԺՈՒԱՐ ԿՈՒԳԱՅ ՆՈՅՆ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎՃԱՐԵԼ ՀԱՅ ԹԵՐԹԻՆ ԲԱԺԱՆԳԻՆԸ, ՈՐ ԱՆՈՐ ԵՒԱՄՈՒՏԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐՆ Է, ԾԱՆՈՒՑՈՒՄԻՆ ՀԵՏ:

Bulletin de la police

ՔԱՆԻ ՄԸ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՑՆՈՒԻՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Իլլիւստրասիոն» 1902 դեկտեմբեր 27ի թիւով արդէն Այնուներու վրայ տուեր էր շա[…] ուսումնասիրութիւն մը՝ […] նկարներով:

Այնուները ճապոնական ծագում չունին, ինչպէս սխալմամբ կը կարծէ յօդուածագիրը, այլ այժմու ճապոն դեղին ցեղէն առաջ […] ապրող բուն ժողովուրդն են:

Թոքիոյի մէջ, 1927ի գիտական համագումարին առթիւ երկու համալսարանի վիճաբանութեան նիւթ […] առաջացումը այդ ժողովուրդին այնքան հետաքրքրական […] մշտապէս նախապատմական շրջանէն ի վեր, ուր […] Արքիպեղագոսին տէրն են: Հոդ ժամանակ ուշադրութեան առարկայ եղած է յիշատակագիրը բժիշկ Ժորժ Մոնտանդոնի, մարդաբան եւ աշխատակից Միւզէումի: Եւ նոյն իսկ համագումարին անդամները անձամբ գացած են տեղին վրայ […] իրենց աչքերով տեսնելու համար:

Յօդուածագիր Ալբեր Մէյրոն կը գրէ.

— «Այնուն ճապոնցիէն մը աւելի մեծ չէ, սակայն կազմուածքով աւելի ուժեղ է, եւ աւելի հաստկէկ: Մորթը հողմահար սպիտակութիւն մը ունի եւ […] գրութիւնը խիստ զարգացած է, իսկ մազերը՝ չափազանց առատ՝ գանգուր են: Աչքը՝ […] մթագոյն քան ճապոնցիներունը, չունի մոնկոլեան […]: Նոյնիսկ հաստատուեցան […] կանաչագոյն ծիածաններ […] աչքի մօտ: Բիբը կանոնաւորաբար դուրս ցցուած է: […] գոյութիւն չունի արածայր կզակ»:

Բնականաբար «խառնիչ հարցը կը ներկայանայ իսկոյն, թէ […] որ եկած են Եւրոպայէն թէ Եւրոպացիները՝ Ծայրագոյն Արեւելքէն:

Վիվիէն տը Սէն-Մարդէն […] ժողովուրդ-ցեղը կը կապէ […]ինդեանիացիներուն հետ: Նոյնպէս իտալական դպրոցը խնամի կը նկատէ Պոլինեզիացիներուն […] աւստրալական ցեղերուն, […] ծագումի մարդաբաններ […] կէտին […] ընդունելու Եւրոպ-Այնու յարակցութիւն մը: Բժիշկ Ժորժ Մոնտանդոն, տեղին վրայ իսկ ըրած ուսումնասիրութենէ մը վերջ, բացորոշապէս կը հակի այս վերջին տեսակէտին: Ձեւափոխական, ցեղական եւ նոյնիսկ լեզուական ապացոյցներով, այս […] Ծայրագոյն-Արեւելքի […]ները կը կապէ Արեւ[…]ներուն: Այնու ցեղը չորրորդ […] ցեղն է. elle prend rang aux côtés des races méditerranée, alpino-arménienne et nordique (ան իր տեղը կը գրաւէ միջերկրականեան ցեղերու, ալպօ-հայկական եւ հիւսիսայիններու կողքին): Ծագումով բովանդակ Եւրոպ-Ա[…] հիւսիսային ժամերուն վրայ: Ծայրագոյն-Արեւելքի կողմէ, մոնղոլեան աշխարհի գործունէութեան տակ, անոնք կամաց կամաց կրծուեցան, մինչդեռ կ'ընդարձակուէին ու կը բարգաւաճէին արեւմտեան կողմերը:

«Մեկուսացած այժմ իր կղզիներուն վրայ, Այնուն պահեց կենցաղ մը որ ցոյց կու տայ սպիտակ նախամարդու վերապրումներ»:

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԹԱՏՐՈՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Յայտնի Թուրք դերասան Միւրհսնէտտին ութը տարիէ ի վեր շրջան կ'ընէ Թուրքիայէն դուրս Սուրիա, Եգիպտոս, Իտալիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Գերմանիա, ծանօթացնելու համար, այսպէս կոչուած Թուրք Թատրոնը: Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ այժմ կը պատրաստուի Ամերիկա մեկնիլ եւ հինգ տարիէն միայն Թուրքիա դառնալ:

Ինչ որ ալ ըլլայ համեմատութիւնը բուն արուեստ եւ «Թրքական արուեստ կամ Թատրոն» անուններուն եւ գրականութեան միջեւ, կայ վերջապէս բան մը, որ կը պատի քաղաքէ քաղաք, առնուազն ժողովրդականացնելով Թուրք անունը, եւ ինչու չէ, նոյն իսկ որոշ մասի մը միամիտ հետաքրքրութիւնը շարժելով:

Միւրհսնէտտինի Պերլինի մէջ տուած ներկայացումը, որուն զարկ տուեր են նաեւ քանի մը Հայեր, առիթ եղաւ Թրքասէր Թղթակիցներու, որ Պոլսէն եւ ուրիշ տեղերէ, անամէջ գովեստներ հասցնեն Պերլինի մամուլին, յանձնարարելով «օրթա օյիւն»ները եւն. եւն.: Հռչակաւոր Գէլզման Պոլսէն գրած ըլլալով, ի մէջ այլոց թէ Միւրհսնէտտին Թուրք Թատրոնի ներկայացուցիչը չէ, վերջինը խիստ բողոքով մը հրապարակեց թէ այժմու անօրէն Մուհսին պէյ իր աշակերտն է եղած եւ սակայն անոր դժբախտ վարչութեան տակ, Թուրք Թատրոնը ո՛չ մէկ յառաջդիմութիւն ըրած է, այլ ընդհակառակն նախկին ընկերներ Րաշիտ, Րիզա, Համի Նուրէտտին պէյերը ասպարէզէ քաշուած են: Իսկ Թուրք Թատրոնը մնացած է «սիրողներ»ու ձեռքը եւ ներկայացուած կտորները ո՛չ ընկերային, ո՛չ ալ պատմական հետաքրքրութիւն կ'արթնցնեն: Թուրք Թատրոնը մեռած է: «Եթէ հինգ տարի վերջ Հայրենիք վերադառնամ, քօնսէրվաթուար մը պիտի բանամ, սիրեր եւ սիրելեթ ներկայացնելու համար» ըսած է Միւրհսնէտտին:

Պերլինի հանդէս-ներկայացման մէջ բանախօս Ha is J Von Bassewitz անուշաւոր եղաւ Թուրք Թատրոնի պատմութեան մասին եւ խոստովանեցաւ թէ Հայերն էին Թուրք արդի Թատրոնի հիմը դնողները, Ֆնակեանը եւն. եւն.: Այս յայտարարութիւնը յուսախաբ ըրաւ Թուրք ունկնդիրները՝

Պ. Ֆ.

ՊԱՐՍԿԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մեր պարսկահպատակ հայրենակիցներուն մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք Փարիզի Պարսից Հիւպատոսարանի հետեւեալ ազդարարութիւնը, որպէսզի անախորժութեանց չհանդիպին, տնհոգութեամբ կամ անանօնութեամբ: ԽՄԲ.

1. Անցագրային օրէնքի 16րդ յօդուածին համաձայն, բոլոր պարսկահպատակները, անմիջապէս որ Ֆրանսա հաստատուին, պարտաւոր են մէկ լուսանկարով ներկայանալ Ֆրանսայի պարսիկ հիւպատոսարաններէն մէկը, բնակութեան «վիզա» առնելու համար:

2. Բոլոր անոնք որ իրենց անցագիրը (ճամբորդելու կամ բնակութեան համար) նորոգել չեն տար սահմանուելէն մէկ տարի յետոյ, տուգանքի կ'ենթարկուին:

3. Ֆրանսաբնակ պարսկահպատակներու ծնունդները, ամուսնութիւններն ու մահերը պէտք է անյապաղ յայտարարուին — քաղաքապետութեան վկայագրով միասին — Ֆրանսայի պարսիկ հիւպատոսարաններէն մէկուն, անձամբ կամ մօտիկ ազգականի մը միջոցով:

Պարսկաստանի մէջ ընդունելի կը նկատուին ամուսնութիւններն ու ամուսնալուծումները այն իսլամ Պարսիկներուն, որոնք արտասահմանի մէջ կ'ամուսնանան կամ կ'ամուսնալուծուին իսլամական օրէնքներու համաձայն եւ կ'արձանագրուին պարսիկ հիւպատոսարանի մը մէջ:

4. Որ եւ է օտար կին որ կ'ամուսնանայ պարսկահպատակի մը հետ, ինքնաբերաբար կը ստանայ պարսկական հպատակութիւնը եւ անունը կրնայ յիշուիլ ամուսնոյն անցագրին վրայ:

5. Ֆրանսաբնակ բոլոր պարսկահպատակներէն կը խնդրուի անյապաղ իրենց հասցէի փոփոխութիւնները հաղորդել Ֆրանսայի պարսիկ հիւպատոսարաններէն մէկուն:

6. Երկու ամիսէն աւելի Ֆրանսա բնակող պարսկահպատակները պարտաւոր են իրենց բնակավայրի ոստիկանութենէն ինքնութեան թուղթ առնել:

7. Անցագիրը կորսուելու պարագային, կորսնցնողը անմիջապէս պէտք է տեղեկութիւն տայ իր բնակավայրի ոստիկանապետութեան, ինչպէս նաեւ ամենէն մօտիկ պարսիկ հիւպատոսարանին:

8. Միեւնոյն անցագրին վրայ կարելի է արձանագրել անունները նոյն ընտանիքի անդամներուն (ամուսին, կին եւ 15 տարեկանէ վար զաւակներ):

15 տարեկանէ վեր զաւակները պէտք է ստանան առանձին անցագիր:

9. Անցագիրները երեք դասակարգի բաժնուած են.

1. Ա. կարգ (բարեկեցիկներ եւ վաճառականներ) 57 ղրան:

2. Բ. կարգ (պաշտօնեայ, արհեստաւոր, ուսանող) 34.50 ղր.:

3. Գ. կարգ (բանուորներ) 23 ղրան:

Վերջին օրէնքի մը համաձայն, ճամբորդութեան անցագրի մը գինը 100ին 50 յաւելում կրած է:

10.— Կանոնաւորապէս դպրոցի մը մէջ արձանագրուած ուսանողները զերծ կացուցուած են ամէն տարի անցագիր նորոգելու պարտաւորութենէն: Դպրոցական վկայագիր մը եւ երկու լուսանկար ներկայացնելով, անոնց պիտի տրուի ուսանողական ձրի անցագիր մը, որ արժէք պիտի ներկայացնէ մինչեւ իրենց կանոնաւոր ուսման աւարտիլը: Փարիզի Պարսիկ ընդհ. Հիւպատոսարանի Դիւանին յանձնած իրենց հին անցագիրը պիտի վերադարձուի՝ Պարսկաստան վերադառնալու ժամանակ:

11.— Պարսկական հպատակութենէ հրաժարելու համար, անհրաժեշտ է ստանալ Ն. Վ. Շահին արտօնութիւնը, համաձայն որոշուած պայմաններու:

12.— Բոլոր այն պարսկահպատակները, որոնք տակաւին Պարսկաստանի մէջ չեն առած իրենց անձնագիրը («Սէճել-է-ահվալ»), կարելի եղածին չափ շուտ պէտք է ձեռք բերեն զայն:

13.— Անցագիր եւ «Սէճել-է-ահվալ» ներկայացնել պարտադիր է վարչական ձեւակերպութեանց համար (ստորագրութեանց վաւերացում, զանազան վկայագրեր եւայլն):

14.— Հիւպատոսարան ներկայանալու անկարելիութեան պարագային, անցագրի նորոգումը կարելի է կատարել գրաւոր:

15.— Պարսկաստան վերադառնալու համար պարսիկ հիւպատոսարանի մը «վիզա»ն անհրաժեշտ է:

16.— Պարսիկ ընդհ. Հիւպատոսարաններ կը գտնուին Փարիզի եւ Հավրի մէջ, իսկ Հիւպատոսարաններ՝ Մարսէյլի եւ Պորտոյի մէջ:

ՁԱՅՆԸ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԸԻՈՒԱՌԷՆ

ԼՈԳԷԿԻՒՑ, 4ՁԻ ՄԷՋ

տ'Օպնայէն երեք քլ. — Փոն […] տուարութիւն ունի այս հեկան մօտ հինգ ընտանիքներ: […]ական երիտասարդներ: Ոմ[…] կը զբաղին մետաքսի գործով […]մանք ալ տարբեր գործերով: […]կան Մշեցի, Կարնեցի, Բալուցի ուրիշ հայրենակիցներ որոնք շատ լաւ վիճակ ունին: Երիտասարդներէն մաս մը դաշնակցական են, ուրիշներ ալ համակիր: Լաւ հայրենասէր գաղութ մըն է: Դպրոցի համար հանգանակած են 700 ֆր. եւ տակաւին չէ փակուած ցանկը: Ազգային կեանքը միշտ վառ է եւ կ'աշխատին օգտակար ըլլալու դպրոցին եւ եկեղեցիին: Մինչդեռ Փոն տ'Օպնայի մէջ 550 հայրենակիցներ կան, բայց շատերը անտարբեր են, հակառակ իրենց նիւթական կարողութեան:

Փոն տ'Օպնայի հայրենակիցներէն հաւաքուեցաւ 2,800 ֆր. որ գաղութին թիւին եւ կարողութեան հետ բաղդատելով, մեծ բան մը չէ:

Ամէն պարագայի մէջ, մենք մեր պարտքը պիտի կատարենք:

Սիսակ Մարալեան

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

(ԵՐԿՈՒՔԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ)

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 2 դեկտ.— Խումբ մը հայ պատանիներ պատասխանելով իրենց ուղղուած կոչին, կազմած էին արիներու խումբ մը: 15 օր յետոյ Վալանսի հայ արիները արշաւ մը կազմակերպեցին Վալընս, Փոն տ'Օպնա, մեզ քաջալերելու եւ գաղութին ուշադրութիւնը հրաւիրելու հայ Արիներու Միութեան վրայ:

Դեկտ. 1ին առտու հասան հայ արիները, Վալանսէն, գլխաւորութեամբ Պ. Պայեանի, եւ անցք կատարեցին առաւօտ ժամը 10.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան դիմացը եւ բարեւի կեցան հայ եռագոյնին առջեւ: Ցեղացիները ապշած հայ պատանիներու խրոխտ քալուածքէն, իրարու կը փսփսային. «Հայ սկաուտնե՞ր...»: Հայ արիներու մէջ կային երկու Փրսբանացի պատանիներ ալ, որոնց մէկը գայլուկներուն եռագոյնով նախշուած դրօշակը կը կրէր: Այս իրողութիւնը դաս մը չէ՞ այն հայ ծնողքներուն, որոնք մոլորեալ մտօք նախապաշարումներէ, կը նախընտրեն իրենց զաւակները սինեմաները եւ պարասրահները ղրկել, քան ազգային եւ մարզական միութեանց:

Կէսօրէն ետք ժամը 2ին ա[…]տեսները, ներկայացում մը տուին Դաշնակցութեան սրահին մէջ: Այս առթիւ, գայլուկներուն խմբապետուհին Օր. Ցուրպախ, հայ ծնողքներուն ուղղուած ճառ մը խօսեցաւ, յորդորելով որ ուժ տան այս գեղեցիկ շարժումին:

Երկրորդ խօսողն էր արիներու խմբապետ Պ. Պայեան, որ պարզեց արիներու պատմութիւնը եւ […]ուանանքը Ցեղայ […] ունեցած հայկական եւ արեւելեան […] հայկական տարազներով, […]ներ եւ սկաուտական խաղեր […]մէնէն վերջ, ներկայացուեց […] քրքջալից դաւեշտ մը, «Թիք Թ…» […] ուշագրաւ […] յոգնութեան եւ […] ամէն բան յաջող անցաւ Պ. Պայեան փակման խօսք ժամանակ, կոչ ըրաւ հայ պատանիներուն որ անդամագրուին, եւ Փոն տ'Օպնա խումբին վրայ 6 եւ աւելցաւ:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 5.30ին: Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ հայկական տաքուկ մթնոլորտէն:

Մենք ալ մեր կողմէ կոչ կ'ընենք Փոն տ'Օպնայի եւ շըրջանի բոլոր հայրենակիցներուն, որ ուժ տան այս շարժումին, իբրեւ ազդու միջոց մը ալլասերման դէմ կռուելու:

Մ. Թէրզեան

Պ. ԲՐԱՅԹ-ՊԱՆԱՐԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Հայասիրական Միջազգային ընկերութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Բրայթ Պոնար որ վերջերս գացած էր Եգիպտոս, այցելած է Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի ազգ. հաստատութիւններն ու առաջնորդարանը, Մելգոնեան մանկապարտէզը, եկեղեցին եւայլն:

Զուիցերիացի մարդասէրը յետոյ անցած է Սուրիա, Ազգերու Դաշնակցութեան Զետեղման Յանձնաժողովի կողմէ պաշտօն ստացած ըլլալով բանակցիլ Ֆրանսական իշխանութեանց հետ, կայանի գաղթականները Եփրատի ափերուն վրայ զետեղելու պայմաններուն մասին: Սուրիոյ մէջ շաբաթ մը մնալէ յետոյ Պաղեստինի ճամբով պիտի վերադառնայ Եգիպտոս, ուր կը յուսայ իրագործուած տեսնել եգիպտահայ գաղութի նպաստը իր Զուիցերիոյ որբախնամ գործին: Դեկտեմբերի կէսին ճամբայ կ'ելլէ դէպի Ժընեւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱԹԵՒ, Տարեցոյց գրական, բանասիրական եւ կրօնական: Զ. տարի, 1930: Կազմեց Արտաւազդ Վարդապետ: Հալէպ: Գին 1 տոլար: Հասցէ՝ Evêque Ardavazt Surméyan, B. P. 133, Aled(Syrie).

ՄԻ ԷՋ ՀԱՅ ԱՐԻԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԷՆ: Գրեց՝ Գարեգին Արք. Յովսէփեան: 1930: Տպ. Արաքս, Հալէպ: (Մատենաշար «Տաթեւ» Թիւ 1): Գին 5 ֆր.: Հասցէ՝ Նոյն:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 27 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ԱՋ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Շատ մը բաներու պէտք ունինք, ըսաւ Ռընէ, բայց կ'երեւի թէ արգիլուած են: Ժամանա[…] սովորութիւններ ունէինք, […] այլեւս անհետացած […] եւ պէտք է խոստովանիլ թէ […] համար փոխանցման շրջա[…] շատ դժնդակ է:

— Պիտի վարժուիք, ըսաւ Անօրէնը, մարդ ամէն բանի կը վարժուի, ամբողջ կարելիս պիտի […] որպէս զի ձեր այսօրուան բնակութիւնը դէպ յիշատակներ չթո[…]: Ձեզ Աննի Թոմսըն ձեզ յանձնարարած է շատ ջերմօրէն:

— Շատ ազնիւ է օրիորդը, […] Ռընէ առանց շատ փութկոտութեան:

— Առաջին կարգի գիտնական կին մըն է, ըսաւ անօրէնը, առանց անոր չեմ գիտեր թէ ձեր յարութիւնը կարելի պիտի ըլլա՞ր:

— Հաւատացէք, ըսաւ Սէլէստէն, թէ ես այնչափ երջանիկ էի երբ կը քնանայի: Կարելի չէ՞ արդեօք վերսկսիլ փորձը, թերեւս 2127ին մարդիկ նորէն սորված պիտի ըլլան լաւ ապրիլ:

Եւ փակեց աչքերը, կարծես վերսկսիլ կ'ուզէր անընդհատ քունը.

— Կը վստահեցնեմ ձեզ, ըսաւ անօրէնը թէ կեանքն այժմ այնչափ անհաճելի չէ, որչափ որ դուք կ'ենթադրէք: Թերեւս շատ կ'աշխատինք, բայց շատ ալ կը հանգստանանք, կը ճամբորդենք եւ կամ, եթէ նախընտրենք, ամբողջ աշխարհը կը տեսնենք առանց մեր տունէն դուրս ելլելու...:

Քանի մը վայրկեան եւս գովեց նոր քաղաքակրթութեան բարիքները եւ հեռացաւ խոստանալով ամէն օր այցելութեան գալ:

— Ժամանակը անցընելու համար ըսաւ, Ռընէ, փորձենք Օրիորդ Աննիի հետ խօսակցիլ.

Պահապանին հրամաններուն հետեւելով, կարելի ճշդութեամբ շարժեց քանի մը անիւներ, յարմարցուց քանի մը թիւեր եւ սպասեց.

— Պիտի տեսնենք հիմա, ըսաւ Սէլէստէնին. շատ ալ դժուար չէ իսկապէս.

Բայց փոխանակ Օրիորդ […] խարտեաշ? […] մազերուն եւ կապոյտ աչքերուն, տեսա[…] խոժոռ դէմքը, որ իրեն կը նայէր ափնափի:

— Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց […] շեշտով մը

— Օրիորդ Աննի Թոմսըն, պատասխանեց Ռընէ, կարծելով թէ Ռոքֆէլլէր Թանգարանի պաշտօնեաներէն մէկն է:

— Այստեղ չէ:

— Եւ տակաւին, Ցիկէն, Թիւը ճիշդ է:

— Կը կրկնեմ թէ այստեղ չէ, կողկանձեց պառաւը:

Եւ ընդհատեց հաղորդակցութիւնը, որովհետեւ ապակին աղօտացաւ եւ լուսաթիւն […]:

— Հանգեայ, ըսաւ Սէլէստէն: Ժամանակին ալ միեւնոյն բանն էր. տակաւին միջոցը գտած չեն սխալ թիւեր չտալու:

— Յանցանքն անպատճառ իմս է, ըսաւ Ռընէ: Վայրկեան մը սպասենք եւ նորէն պիտի ուզեմ:

Կէս ժամ վերջը նորէն ձեռքը առաւ գործիքը, Թիւը լաւ մը ստուգելէ վերջ:

Այս անգամ, հանդիպեցաւ կաթուածահար խոշոր մարդու մը, որ չթողուց իսկ որ բառ մը փոխանակէ:

— Ոչ, ոչ, կը գոռար խոշոր մարդը. կը տեսնէք որ ես օրիորդ չեմ. երկար քննութեան պէտք չկայ հասկնալու համար, թէ աղջիկ չեմ:

— Արդարեւ, պատասխանեց Ռընէ, շատ տգեղ էք օրիորդ ըլլալու:

Պատահական խօսակիցը կարմրեցաւ.

— Ի՞նչ կ'ըսէք, լի՛րբ:

— Դուք էք որ կոշտութեան օրինակը կու տաք:

Այս անօգուտ վիճաբանութիւնն երկարեցաւ եւ որովհետեւ երկու մարդիկը զիրար կը տեսնէին, այդ պատճառաւ ալ անոնց գրգռումը կ'աւելնար:

— Կարէ՛ լռեցուր, ըսաւ Սէլէստէն:

Ռընէ հետեւեցաւ խորհուրդին եւ ըսաւ:

— Այս գործիքը գործածելէ կը հրաժարիմ եւ. այնչափ աչքիս բանի համար ապուշութիւն է բարկանալ եւ ինքնիրմէ ելլել: Ժամերն անցան յամրօրէն: Ռընէ փորձեց գիտական գիրք մը կարդալ իր քնացած ժամանակ՝ իրականացած յառաջդիմութեանց տեղեակ ըլլալու համար, բայց մեծ բան մը չհասկցաւ:

— Պէտք է վերսկսիլ ամբողջ ուսումս, ըսաւ ինքնիրեն, թէեւ ուշ է քիչ մը, հարիւր քսանըհինգ տարեկան հասակին...

Վէպ մը ձեռք առաւ, զոր մէկ ժամէն աւելի անցուց: Բայց այնտեղ ալ յուսախաբ եղաւ: Այս վէպը որ քիչ առաջ հրատարակուած էր, բնաւ տարբերութիւն չունէր ժամանակին իր կարդացածներէն. միեւնոյն անձերը, միեւնոյն դէպքերը եւ որով բնաւ չգրաւեց իր հետաքրքրութիւնը եւ վերջիվերջոյ քունն եկաւ. Սէլէստէն արդէն շատոնց կը քնանար:

Հեռաձայնի զանգակը արթնցուց զանոնք եւ Աննի Թոմսընի դէմքը երեւցաւ աղօտ ապակիին վրայ:

Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութիւնը

Խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ երկու ժամ տեւող զեկոյց մը ներկայացուց խորհրդային միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէին (Խորհրդարան), օտար պետութեանց հետ յարաբերութեանց մասին։

Խօսելէ յետոյ ռուսեւչին վէճին եւ պետութեանց վերջին միջամտութեանց վրայ, Լիտվինոֆ բսաւ թէ Անգլիոյ հետ բնականոն յարաբերութեանց վերահաստատումը ամենէն կարեւոր դէպքն է նեղր. Գործադիր Կոմիտէի վերջին նիստէն ի վեր Անգլիական պրոպագանդի խնդրին, Լիտվինոֆ ըսաւ թէ ծիծաղելի է խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանատու բռնել անգլ. կայսրութեան մէջ կատարուած համաշխարհային անպաշտօն քարոզութեանց մասին։ Ամէն պետութիւն պրոպագանդ կը կատարէ, սա տարբերութեամբ որ ոմանք ուրիշներէն աւելի ճարպիկ կ'ըլլան։

Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները բարեկամական են, ինչպէս առաջ։ Միայն թէ կարգ մը գերման խմբակներ եւ կազմակերպութիւններ կ'աշխատին տնտեսական կեդծ շահերու պատրուակին տակ, կառավարութիւնը մղել հակախորհրդային քաղաքականութեան։ Խորհրդային Միութիւնը համակրանքով կը դիտէ Գերմանիոյ ձերբազատումը Վէրսայլի դաշնագրին պարտադրութիւններէն։

Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները թէեւ բնականոն են, բայց եթէ դատենք ֆրանս. մամուլի ընթացքէն, շատ համակրական չեն։ «Մեր կողմէ ոեւէ խոչընդոտ չկայ այդ յարաբերութեանց բարելաւման համար, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական մարզին մէջ։ Ջենք կարծեր սակայն թէ մեր կողմէ այս ուղղութեամբ կատարուած դիմումները անհրաժեշտ պատասխանը կարենան գտնել»։

Իտալիոյ հետ Մոսկուայի յարաբերութիւնները շատ լաւ են։ Լեհաստանի հետ կը փափաքի լաւ յարաբերութիւններ մշակել, այս մասին անհրաժեշտ առաջարկները եղած են, բայց արդիւնքի մը չեն յանգած։

Թուրքիոյ հետ բարեկամութիւնը կը պահէ իր ամբողջ տարողութիւնը։ Մօտ օրէն Ինկիւրի պիտի երթայ Գարախան՝ անձնապէս վստահեցնելու համար Թուրքիան խորհրդային միութեան անոր հանդէպ զգացած անբռնաբարելի բարեկամութեան։

Պարսկաստանի հետ յարաբերութիւնները անխախտելիօրէն բարեկամական կը մնան։

Խորհրդային կառավարութիւնը կը հետաքրքրուի Աֆղանիստանի արագ խաղաղեցումով. նոր կառավարութիւնը ճանչցաւ առաջին օրէն եւ հաստատեց բարեկրացնութեան յարաբերութիւններ։

Լիտվինոֆ խօսեցաւ նաեւ միւս պետութեանց հետ յարաբերութեանց մասին. ցաւով յիշեց թէ Պեսարապիան, որ անվիճելիօրէն ռուսական նահանգ մըն է, դեռ օտար տիրապետութեան տակ կը գտնուի։

«Խորհրդային միութեան շուրջ ստեղծուած է թշնամական մթնոլորտ մը։ Դրամատիրական երկիրներու յարուցած դժուարութիւնները կը պահանջեն որ Ռուսիա աչալուրջ գտնուի։ Հակախորհրդային ձգտումներուն դիմադրելու համար անհրաժեշտ է ուժովցնել երկրին դիմադրական կարողութիւնը, զինուորական եւ նաւային ուժերը պատրաստ պահելով ամէն յարձակման դէմ»։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը իր 58րդ նստաշրջանը պիտի գումարէ Ժընեւի մէջ՝ յառաջիկայ յունուար 13ին։ Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտիի խնդրանքով է որ որոշուած ժամանակէն ութ օր առաջ կը գումարուի։ Այս նստաշրջանին պիտի նախագահէ Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքի։

Իտալիոյ թագաւորը Պապին մօտ

Լաթերանի դաշնագիրը սկսած ըլլալով գործադրուիլ, առջի օր Իտալիոյ Էմմանուէլ Գ. Թագաւորը եւ Էլէնա Թագուհին հանդիսաւոր այցելութիւն տուին Պիոս ԺԱ. Պապին։ 1870էն ի վեր Իտալիոյ Թագաւորն ու Պապը խզած էին իրենց յարաբերութիւնները։

Լեհ Խորհրդարանը վերաբացուած

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Լեհաստանի պատերազմական նախարար մարաջախտ Փիլսուտսքի հարիւրաւոր սպաներով գացած էր խորհրդարան՝ անոր վերաբացման օրը։ Դիկտատորական կառավարութիւնը ամիսներէ ի վեր փակած ըլլալով խորհրդարանը եւ միայն նստաշրջանը քուէարկելու համար հրաւիրած ըլլալով զայն, կը վախնար որ խորհրդարանին առաջին գործը պիտի ըլլար անվստահութեան քուէ տալ կառավարութեան եւ տապալել զայն։ Որպէսզի առիթ չպատահի, Փիլսուտսքի սպաներն այդ միջոցին դիմած էր։

Խորհրդարանի ընկերվարական նախագահը՝ Տաշինսքի մերժած էր բանալ խորհրդարանը՝ սուրերու եւ սուիններու սպառնալիքին տակ, ու հոկտ. 31ին անորոշ պայմանաժամով յետաձգած բացումը։

Այժմ Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ՝ Տաշինսքի բացած է խորհրդարանը հինգշաբթի ժամը 12.10ին։ Ո՛չ մէկ նախարար ներկայ էր։

Նախագահը յանուն ազգին շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ լեհ բանակին, դիտել տուաւ թէ ո՛չ մէկ քաղաքակիրթ ժողովուրդ կ'ընդունի որ բանակը քաղաքականութեամբ զբաղի։ Խորհրդարանը, ըսաւ, երկու գլխաւոր աշխատանք ունի. նախ փարատել տնտեսական տագնապը, յետոյ վերաքննել Սահմանադրութիւնը։ Այս աշխատանքները գլուխ պիտի հանէ՝ եթէ ժամանակ տրուի իրեն։

Նախագահին ճառէն վերջ հասան վարչապետը եւ քանի մը նախարարներ։ Ցետոյ սկսաւ վիճաբանութիւնը՝ նստաշրջանի մասին։

Կէսօրէն վերջ, ընկերվարական եւ արմատական կուսակցութեանց նախագահները, բուռն կերպով քննադատեցին կառավարութիւնը, որմէ վերջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով անվստահութիւն կը յայտնուէր կառավարութեան։ Բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեցին ընկերվարական, արմատական, գիւղացիական, քրիստոնեայ ռամկավար, բանուորական-ազգայնական երեսփոխանները։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av Wagram
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER
Այս իրիկուն ժամը 9ին։ Նիւթ՝ վիճաբանութիւն «Գրականութիւնը ներկայ Հայաստանում նիւթի մասին։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ-Արծիւի (Իտալիայէն նոր ժամանած Tenor - Soprano) վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ. ժամը 4ին։ Salle des Hautes Etndes Socialeaի մէջ. 16 Rue de la Sorbonne. Métro: Odéon եւ St. Michel.
Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահարուհի Օրիորդ Տիրուհի Զաւափեան. կ'երգեն՝ հայկական ընտիր կտորներ, իտալական նշանաւոր օփերաներ՝ Tosca - Per-te, La Waly, Mdme Butterfly եւայլն։ Նոյնպէս կը ցուցադրեն երգախառն պատկերներ։
ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ՝ 25, 15, 10
Տոմսերը կը ծախուին Անի եւ Փլորիա ճաշարանները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշոյի խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Լ. Գոլոյեանի տունը 66, Allée de la Seine. Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հրազդան խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Գուա Քոլոմպի Ծաղգոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԳԱՒԱՌ

Փոն տ'Ուլիայի շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ.Ե. Ռ. Միութեան Պիլեանքուրի մասնաճիւղի թէյասեղանը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Nationale, Պիյանքուր, ի պատիւ Գ. Շահխաթունիի։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գար Մոնթիւմանթալի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ գտնուող բոլոր Պարսկահայերը կարեւոր խնդրի մը համար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2ին Café la Petite Source. Մէթրօ Օտէոնի դիմացը։

«ԳՐԱԿԱՆ ՓԱՆԴՈՒԿ».— Այս անունով նոր միութիւն մը կազմուած է Մարսէյլի մէջ. Դեկտ. 1ին։ Առաջին հանդիպումը՝ վաղը Կիրակի, Café Claridgeի սրահը։ Նիւթ՝ «Գաղութահայ գրականութեան կարելիութիւնները»։ Մուտքը ազատ է։

Գ. ՕՆՆԻԿ Եազմաճեանէ կամ Մինաս Ալթունեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ խմբագրատուն։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

8 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1131

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖԼՈԹԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՋՐՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՓԱՍՏԵՐ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԱՆՄԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

...րբաթ օրուան հարցաքննութիւնը եկաւ նոր լոյս սփռել Ալ...եանի խնդրին մէջ: Առանց բուն ոճրագործին մասին վճռական ...ստ մը ձեռք բերելու, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս հաստ... գոյացուց թէ ինքնաշարժի վարիչ ֆլոթ չէր կրնար փոխադ... ըլլալ Բիկօտէնի մարմինը պարունակող սնտուկը: Ալմազեանի ...մեղութեան մասին ձեռք բերաւ կարեւոր փաստեր:

...ոթ, որուն վկայութեան մեծ կարեւորութիւն կուտար ոստի...կանութիւնը, կը պնդէր թէ՝ Ալմազեանի խանութէն առած սնտուկը ...ով կապած էր կառքին առջեւի մասը, իր կողքին, ժոզէֆ ...սիէ, կառ. տիւ Նորի բեռնակիրը, որ ծանօթ սնտուկը կշռելու ...րած էր, երդուընելով յայտարարեց.

— *Միշտ ըսած եմ թէ* սնտուկը կառքին ներսի կողմը կը ...ու.էր՝ *Ես բռնեցի զրան մօտ գտնուող մեղքեչն, մարդը բռնեց ...ւն եւ՝ կառքէն դուրս հանելով դրինք սայլակին վրայ։*

Փաստաբան Լըկրան.— *Սնտուկը բերող մարդը օտարական՝ ...ւած ունէր։*

Ժոզէֆ Մուսիէ.— *Նախորդ յայտարարութիւններուս մէջ ալ ...ծ եմ, մարդը օտարականի հինչում չունէր երբեք։ Հարցուց ինծ. «Կառախումբը ժամը քանի՞ին Լիլ կը մեկնի... Ուշադրութի՛ւն ...նը փխրաբեկ է...։ Կարծեմ թէ կառախումբս մեկնած է, ժամը ...ին կ'առնեմ։*

Ժոզէֆ Մուսիէ բացարձակապէս չճանչցաւ ֆլոթը, ինչպէս չէր ...ցած Ալմազեանը:

...րթերը զարմանք կը յայտնեն թէ ի՛նչպէս մինչեւ հիմա խա...էին զիրենք՝ գրել տալով թէ՝ ըստ Մուսիէի յայտարարու...ան, սնտուկը կառ. տիւ Նոռ. տանող մարդը օտարականի հրն...մ ունէր: «Լը Մուատռ» կ'ըսէ թէ՝ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթի... զայրացած է այս բոլոր անկանոնութիւններէն եւ ըսած.

— *Այս պայմաններուն տակ կարելի չէ հարցաքննութիւն ...արել։*

Բազմաթիւ մանրամասնութիւններ պահուած են Մաթիֆասէ, ...րեք օր առաջ միայն ծանօթացած է անոնց:

Մաթիֆաս երկարօրէն հարցաքննեց ֆլոթը՝ սեպտ. 9ին ճա...նէ փողոց թիւ 1էն փոխադրած սնտուկին եւ ճամբորդներուն ...ին ֆլոթ սեպտ. 28ին դատական ոստիկանութեան ուղղած իր ...մին մէջ կ'ըսէր թէ սեպտ. 9ին Թեւերը սոթտած կապոյտ ...նոցով մարդ մը եկած էր եւ իր կառքը տարած Ճապանէ փո... Յետոյ այդ մարդը ներս մտնելով հագուած, գոգաւոր սեւ ...արկ մը դրած եւ ձեռքը մուշտակի կամ հագուստի ծրարով մը ...քին մէջ նստած էր՝ ուրիշ երկու մարդերու հետ, որոնք սրն...ւկ մը ունէին, եւայլն: Այդ մարդը յետոյ վար իջած էր Փրթիթ ...քի-ըի փողոց:

Դատաւորը ֆլոթը դէմ դէմի բերաւ Ճապանէ փողոցի թիւ 1ի ...իչ Ալէքս Ցոյլի զաւակները՝ 17 տարու Լլին եւ 15 տարեկան ...ամը, որոնք սեպտ. 9ին սնտուկով մը կառ. տիւ Նոր գացած ... երկուքն ալ չճանչցան ֆլոթը, բայց այս վերջինը ճանչցաւ ...նք...

— *Ձեր նամակին մէջ ըսած էիք թէ երկու մարդեր փո...դրած էք, դիտել տուաւ Մաթիֆաս։*

— *Այդ օրը այնքան ճամբորդներ փոխադրեցի, որ թերեւս ...թած եմ յաճախորդներս։ Հիմա կը յիշեմ որ աւելի պզտիկ ...ղ մըն ալ կար իրենց հետ։*

— *Ի՞նչպէս հագուած էր։*

— *Չեմ յիշեր։*

Ֆլոթի ակնարկած կապոյտ գոգնոցով մարդը կը կարծուէր թէ ...ն է, անծեղի վաճառատան պաշտօնեայ, որ բոլորովին ջրեց ...թի վկայութիւնը, նախ ըսաւ թէ երբեք կապոյտ գոգնոց չի ...նիր, յետոյ ո՛չ ֆլոթը կը ճանչնայ ոչ ալ սնտուկը:

...յի Ցոյլ ըսաւ թէ ինքնաշարժը ինք գացած բերած էր Լու... հրապարակէն: Իր երկու պզտիկ քոյրերէն զատ մարդ չկար ...քին մէջ, ճամբան որ եւ է մէկը վար չիջաւ,ծրար ալ չունէին:

Այսպէս ամէն կէտի վրայ ֆլոթի հակասութիւնները հաստատ...ցան:

Մաթիֆաս լսեց նաեւ կայարանի տոմսակավաճառ ժոզէֆ ...նը, որուն տուած գ. կարգի թիւ 0163 տոմսակով արձանագրել ...ածեր Բիկօտէնի սնտուկը Լիլի համար: Նիկոն յայտնեց որ եթէ ...սակը տեսնէ, կրնայ ըսել թէ ո՛ր ժամուն ծախած է:

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼՑԻՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Փաստաբան Լըկրանի պահանջին վրայ, հարցաքննիչ դա...ւորը լսեց նաեւ երկու վկաներ՝ Մոնթրէօյլէն։ Նախ լսուե... նպարավաճառ Տիկին Իրէն Քուէ, որուն խանութը կը ...ւի Բիկօտէնի գնած տան դիմացը։ Տիկ. Քուէ ըսաւ թէ ...մը— ճիշդ թուականը չի յիշեր— երկու մարդեր եւ երկու ...կեր կը մտնէին այդ տունը։ Չի գիտեր թէ Բիկօտէն անոնց ...՞ էր, որովհետեւ չէր ճանչնար զայն։ Տիկին Քուէ առաջին ...գամ սեպտ. 15ին լսուած էր դատական ոստիկանութեան ...մէ, սակայն Թղթածրարը չէ յանձնուած հարցաքննիչ դա...ւորին. ասկէ զատ «Փուռնալ» սեպտ. 1ին հրատարակած էր ...կար յայտարարութիւնները Տիկին Քուէի եւ Մոնթրէօյլի ...էջ գործակալ Ֆրափիէի, որոնք կարեւոր մանրամասնութիւն... հաղորդած էին։ Այժմ այս երկուքն ալ չեն կրնար բացայ...ակապէս ըսել թէ սեպտ. 9ին Բիկօտէնը տեսած էին Մոնթ...օյլի մէջ։

Ֆրափիէ սեպտ. 9ին ժամը 11ին երկու կիներու հետ միա...ին Բիկօտէնի տան առջեւէն կ'անցնէր, երբ զարմանքով տե... թէ այր մը եւ կին մը դուրս կ'ելլէին տունէն։

Ֆրափիէ Մաթիֆասի յանձնեց Բիկօտէնի տան բանալի...ները։ Առանցմով կնիքի տակ առնուած առարկաներու թիւը կ'ըլլայ 51։

Ֆօպուռ Մոնմարթրը փողոց՝ Լիւթրօի սրճարանին սպա...սաւորը Գուշէ յայտարարեց Գ. Մաթիֆասի թէ Ալմազեան ամէն իրիկուն, երբեմն նաեւ կէսօրներէ վերջ այդ սրճարանը կուգար եւ թուղթ կը խաղար օտար բարեկամներու հետ։ Սեպտ. 9ին Ալմազեան սրճարան եկաւ ժամը 13-14, սուփ մը սիկարէթ գնեց եւ մօտ մէկ ժամ թուղթ խաղաց։

Այս վկայութեան մեծ արժէք կուտայ հարցաքննիչ դատա...ւորը։ Առաջին անգամն է որ մէկը կը հաստատէ թէ մեր հայրենակիցը սեպտ. 9ին կէսօրէ վերջ սրճարան գացած էր։

ՄՈՐՕ ՃԱՖԷՐԻ ԳՈՐԾԻՆ ՄԷՋ ԿԸ ՄՏՆԷ

Ֆրանսացի ամէնէն նշանաւոր փաստաբաններէն մը Մորօ-Ճաֆէրի՝ աջի օր Գ. Մաթիֆասի ներկայացաւ յանուն Բիկօտէնի քրոջ՝ Տիկի Տիւրանի, որ իբրեւ դատախազ կը ներկայանայ՝ իր եղբօր սպանութեան առթիւ բացուած քննութեան մէջ։

∴ Դատական ինքնութեան տնօրէն Գ. Ամի խոստացած էր երէկ վերջապէս հաղորդել իր տեղեկագիրը՝ Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան հետքերու մասին։

Եթէ դարձեալ յետաձգէ իր տեղեկագրին յանձնումը, փաստաբան Լըկրան բողոք պիտի ներկայացնէ։

Անուասարասիր խորհրդային դրախտին մէջ

20.000 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՐԻԿԱ, 5 դեկտ.— Ամերիկա երթալու համար Ռուսիայէն հասած հրեայ գաղթականները կը յայտնեն թէ ներկայիս ամբողջ Ռուսիոյ մէջ զանգուածային ձերբակալութիւններ, աքսորներ եւ գնդակահարումներ տեղի կ'ունենան։ Միայն Մոսկուայի մէջ նոյեմբեր 7ին (պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին) 20,000 հոգի ձերբակալուած եւ բանտարկուած են։ Այս թիւը աննախընթաց է պոլշեւիկեան տարեգրութեանց մէջ։ Ձերբակալութիւնները կատարուեցան գլխաւորաբար Նիքիցքի եւ Ավէրաքոյ թաղերուն մէջ, ուր կ'ապրին ռուս մտաւորականներու Ֆացորդները։

Գաղթականները կը պատմեն նաեւ թէ սահմանագլուխին վրայ պոլշեւիկները ամօթալի խուզարկութեան են թարկեցին զիրենք։ Որպէսզի կիները ոեւէ բան չթաքցնեն, բոլորովին մերկացուեցան։ Դրամ, գոհարեղէն եւ թանկարժէք առարկայ, բոլորն ալ գրաւուեցան։ Այս խեղճերը Րիկա հասան՝ առանց սանթիմ մը ունենալու իրենց գրպանին մէջ։ Իրենց միակ յոյսն է դրամ ստանալ Ամերիկայի իրենց ազգականներէն։

Նոր ձերբակալութիւններ Հայաստանի մէջ

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ՝ վերջին օրերս Հայաստանի Զեկան կրկին շարժման մէջ դրուած է։ Կատարուած են հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Տէյլի Թելէկրաֆ» կը գրէ թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը այս տարի երրորդ անգամ ըլլալով կէս-պաշտօնական դիմումներ կը կատարէ զանազան շրջանակներու՝ հասկնալու համար թէ ի՛նչ պայմաններու տակ կրնայ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Թուրքիա կ'ուզէ տեւական աթոռ մը ունենալ Խորհուրդին մէջ, եւ կամ կէս-տեւական աթոռ մը՝ ինչպէս Լեհաստան։ Մօտ օրէն Թուրք պետական դէմքեր պիտի հասնին Եւրոպա, այս մասին զանազան պետութեանց մաքերը շօշափելու համար։

Էնկիւրի թաքուն յոյս մը կը սնուցանէ թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով, պիտի կրնայ միջազգային փոխառութիւն մը յաջողցնել։

Ընդհ. գործադուլ Յունաստանի մէջ

Աթէնքի կազի բանուորներուն գործադուլը մեծ ծաւալ ստացաւ։ Միւս ճիւղերու աշխատաւորներն ալ միացան գործադուլին, ինչպէս հանրակառքի, օթոպիւսի, ելեկտրական գործարաններու բանուորները, համալսարանական ուսանողները. ասկէ զատ երկաթուղիի աշխատաւորները իրենց կարգին պահանջագիր մը ներկայացուցին, սպառնալով բանուորներուն միանալ՝ եթէ գոհացում չստանան։

Կառավարութիւնը վճռած ըլլալով տեղի չտալ ամէն գնով, ձերբակալել տուաւ գործադուլի վարիչները։

Հայկական գաղութներ Սուրիոյ մէջ

Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը ծրագրէ հետեւեալները՝ Իսքէնտէրունի մէջ հողեր գնելով նոր հայ գիւղեր հաստատելու համար.—

1.— 300 հեկտար հողով նոր գիւղ մը, Հայ Շէնի մօտերը՝ 75 ընտանիքի համար։ 2.— Սօուք Սուէն երկու քիլոմեթր անդին, 200 հեկտար հող՝ 75 ընտանիքի համար։ 3.— Գիւղ մը Թօփ Պողազի մօտ, 800 հեկտար հողով, որուն 200ը լեռնային, ոռոգելի եւ առողջ օդով. կրնայ բաւել 180 ընտանիքի։

Իւրաքանչիւր ընտանիքի տեղաւորումին ծախք կը հաշուուի 40 օսմ. հնչուն ոսկի, կամ այն է 320 ընտանիքի համար 12,800 ոսկի հնչուն եւ հողին գնումին համար 14,000 ոսկի։ Ընդամէնը 25,800 օսմ. հնչուն ոսկի կամ 25,000 ստեռլին։

Թուրքեւյոյնեան վէճը

Երկար ընդհատումէ մը յետոյ, Էնկիւրիի մէջ կը վերսկսին Թուրքեւյոյն բանակցութիւնները։ Հելլէն կառավարութիւնը այս անգամ կ'առաջարկէ փոխանակել Թուրքիոյ Յոյներուն կալուածները Յունաստանի Թուրքերու կալուածներուն հետ եւ վճարել 490,000 ստեռլին։ Գալով առանց անցագրի երկրէն հեռացող Յոյներուն, անոնց պիտի արտօնուի իրենց կալուածները հաշուեյարդարի ենթարկել, պայմանով որ երկրին մէջ չբնակին։

Ասկէ զատ հակակշռի Միայուն Խառն Ցանձնաժողով մը պիտի կազմուի Արեւելեան Թրակիոյ Թուրքերուն համար. նախագահը պիտի ըլլայ չէզոք անձ մը, մասնակցութեամբ մէկ Թուրք եւ մէկ յոյն պատուիրակի, որպէսզի ոչ. մէկ. միջադէպ ծագի բողոքներու առթիւ։

Յետոյ Թրակիոյ մէջ բնակող Թուրքերը եւ Պոլսոյ Յոյները «էթապլի» պիտի նկատուին։

...«ՃԱՐ ՄԸ Ի ՏԷՐ ՄԱՆԿՏԱՆ»

Մեր բացած հանգանակութեան առթիւ, անգամ մըն ալ ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք երկաթագործ Մանուէլի նամակը, որքան սրտառուչ՝ իր պարզութեան մէջ.

— «Քալամաթա քաղաքին մէջ բնակող հայ ազգայինները, թիւով 28 ընտանիք, շատ տարիներէ ի վեր դպրոց մը կամ մանկապարտէզ մը չէին ունեցած եւ թիւով 22 մանկտին Թափառական փողոցները կը շրջէին։

Արգահատելով յիշեալ մանուկներուն վրայ, իմ երկաթագործի խանութիս անձուկ նիւթականէն զոհելով բացած եմ մանկապարտէզ մը, որ կը շարունակուի մէկ տարիէ ի վեր: Սակայն միջոցներս անբաւական ըլլալուն, մանկապարտէզը գոցուելու վտանգին տակ կը գտնուի.

Մեր մանկապարտէզը ամսական 350-400 դրախմի (100-150 ֆրանք) բաց մը կ'ունենայ,որուն համար կը խնդրեմ ճար մը խորհիլ ի սէր մանկտւոյն »

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՑԱՆԿ

Բիւզանդ Տէվլէթեան (փոխան Ծաղկեպսակի)	100
Վ. Ի.	100
Յարութիւն Արսլանեան	50
Տիրան Տէր Ներսէսեան	30
Գ. Գալենց	25
Ե. Թօլայեան-Կավռօշ	20
Պօղոս Գորգիկեան	25
Ա. Տէրտէրեան	25
Ալիս Շէքէրեան	10
Թ. Ա.	5
Գումար	400
Ա. ցանկին գումարը	260
Ընդհ. գումար	660

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձերբակալուած է հայ գաղտնի ոստիկան Արմենակը, որ փորձած է սպառնալիքով դրամ կորզել սրճարանատէրէ մը:

Գարախան Էնկիւրիի դեսպան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ տարեգլխուն կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի մտնեն արտաքին գործավարութեան մէջ: Ժողովրդական գործավարներու նախագահ Րիկովի պիտի յաջորդէ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկի, որուն օգնական պիտի տրուի Էնկիւրիի դեսպան Սուրից:

Էնկիւրիի դեսպան պիտի նշանակուի Գարախան՝ Սուրիցի տեղ: Վարշաւայի դեսպան պիտի ըլլայ Փրանկայի խորհրդային ներկայացուցիչ Անտոնէֆ Օվսէենկօ: Արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ Պերլինի դեսպան պիտի նշանակուի: Րիկովի տեղ Գ. Միջազգայինի քաղաքական Բիւրոյի նախագահ պիտի նշանակուի Ստալինի արբանեակներէն Մոլոտով:

Տոքթ. Շախթի նամակը

Միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ աղմուկ կը հանէ Ռայխսպանքի տնօրէն և Հաակի խորհրդաժողովին գերման պատուիրակութեան նախագահ տոքթ. Շախթի նամակը։ Շախթ՝ կառավարութեան ուղղուած յուշագրով մը կը յիշեցնէ թէ՝ յունիս 7ին Եընկի ծրագիրը ստորագրուած ատեն կողմերը ստանձնած էին զանազան յանձնառութիւններ որոնք չյարգուեցան։ Կար նաեւ երկրորդ պայման մը. Գերմանիոյ ելմտական եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը այնպէս մը պիտի կարգադրուէր, որ Գերմանիա աւելի թեթեւօրէն պիտի կրնար կրել Եընկի ծրագրին բեռը։ Վեց ամիս անցաւ եւ այդ պայմանները չյարգուեցան։ Շախթ կը գանգատի որ 400 միլիոն մարքի յաւելուածական գումարէն զրկուեցաւ Գերմանիա՝ ի նպաստ Անգլիոյ։ Նոյնպէս ենթարկուեցաւ ուրիշ զրկանքներու։

Գերման կառավարութիւնը պատրաստեց խիստ պատասխան մը, զոր չորեքշաբթի պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, վստահութեան խնդիր յարուցանելով։ Կը կարծուի թէ Շախթի նպատակն էր ուժ տալ ազգայնականներուն, որոնք դեկտ. 22ին ընդհ. քուէի պիտի դիմեն՝ Եընկի ծրագրին դէմ։

Պոլսոյ ողողումներուն վտանգը

Վերջերս Պոլսոյ շրջանին մէջ տեղացած յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով ջուրի մեծ ընդունարանները ծանր վտանգի մը մէջ կը գտնուին, սպառնալով Պոլսոյ բնակչութեան։ Պելկրատի անտառի մեծ ջրամբարը որ Պոլսոյ կողմի բնակչութեան ամբողջ ըմպելի ջուրը կը հայթայթէ, յորդած եւ պատերը ճաթած են։ Եթէ պատերը տեղի տան ջուրի ճնշումին, ընդունարանի մէկ միլիոն թոնօ ջուրը պիտի հոսի դէպի վար, իր առջեւ եղած արգելքները բոլորովին քշելով։ Հեղեղին պատճառելիք վնասէն զատ, Պոլսոյ բնակչութիւնը առանց ջուրի պիտի մնայ։ Նման ջրամբար մը շինելու համար 59 միլիոն ոսկի ծախսել պէտք պիտի ըլլայ։

Քաղաքապետութիւնը միջոցներ ձեռք առած է ջուրի ճնշումը նուազեցնելու համար։ Ութ ուղաններ եւ 100 բանուորներ կ'աշխատին հսկայ աւազանին մէջ ստւգելով ծորակներ գտնել ու բանալ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՀԻՆ ԳԻՆԻՆ ՆՈՐ ՏԻԿԻ ՄԷՋ

Գրական Ակումբի վերջին դասախօսութիւնը նուիրուած էր Հայաստանի արդի գրականութեան։ Դասախօսն էր Ս. Վրացեան, որ ձեռքի տակ ունեցած կարելի միջոցներով (գիրք, հանդէս եւ օրաթերթ) կրցաւ գաղափար մը տալ հայրենիքի գրական կեանքին ու տիրող ձգտումներուն մասին։

Ուշադրութիւնս գրաւեց մանաւորաբար իր այն եզրակացութիւնը, որ կը վերաբերէր Հայաստանի եւ գաղթահայ գրական կեանքին եւ ստեղծագործութեան անցողակի մէկ բաղդատութեան։

Ս. Վրացեանի կարծիքով, գաղթահայ նոր եւ երիտասարդ գրականութեան ներկայացուցիչ Համաստեղի գործը, տրուած ըլլալով, որ կորսուած ու անցեալին պատկանող հայ գիւղական աշխարհէն ներշնչուած է, նուազ հարազատ է ու արժէքաւոր, քան Հայաստանի այն գրողներունը, որոնք հոն ապրած ըլլալով, աւելի լաւ թարգմանները կրնան ըլլալ հայ գիւղացիներու հոգեկան ապրումներուն։

Համաստեղը ճիշդ է, որ գիւղական անցեալ կեանքի վիպագիր է. բայց եթէ նկատի առնենք անոր տիպարներուն հոգին, կը տեսնենք, որ հոգեբանական այդ տարրը այսօր ալ կ'ապրի մէկ կողմէն Հայաստանի գիւղերուն մէջ, շատ քիչ տարբերութեամբ, եւ միւս կողմէն գաղութներու մէջ, ուր ապրող գիւղացի հին սերունդը կը պահէ ոչ միայն իր հոգին անաղարտ (օրինակներ շատ կան), այլ շատ անգամ նոյնիսկ կենցաղը։ Անշուշտ մեծ տարբերութիւն կայ հայրերուն եւ որդիներուն միջեւ։ Վերջինները հարազատ ժառանգորդները չեն հոգեկան այն ապրումներուն, զորս պիտի ունենային, եթէ առիպուած չըլլային միջավայր փոխել։ Համաստեղի գրականութեան մէջ միջավայրը հայ գիւղն է, երէկուան հայ գիւղը։ Բայց ե՞րբ զլացուած է իրաւունքը արուեստագէտ գրողին, որ շնորհիւ երեւակայութեան եւ ուրիշ անբացատրելի տարրերու, (որոնց մէջ մարդկային հոգիին անգիտակից աշխարհը) կը վերարտադրէ իրմէն հեռու, երբեմն աշխարհի մը, հայրենիքի մը մէջ, շարժուն կեանքը։ Գրողին մեծութիւնը հոն է արդէն, բաղդատելով այն միւս գրողին հետ, որ կ'ապրի, կը շնչէ իրական աշխարհի մարդոց հետ (այս պարագային գիւղական աշխարհին մարդոց հետ) ու համեմատաբար նուազ արժէքաւոր գործ մը կուտայ։

Հայաստանի արդի գրողներուն ստեղծագործութիւնը, նոյն իսկ սերունդին ամէնէն տաղանդաւորներուն մօտ, մինչեւ յաջող չէ եղած, եթէ նկատի առնենք մանաւանդ տասը տարուան պատմութիւնը, հակառակ անոր որ այդ գրողները, կ'ապրին ալեփառ Մասիսներու ստուերին տակ, մեր պատմական Հայաստանին մէջ, մայրենի գետերու ակունքներուն վրայ եւ Արեւելքի հինաւուրց հողին վրայ... պայմաններ, որ քիչ շատ տաղանդ ու ընդունակութիւն ունեցող գրողը պիտի առաջնորդէին ստեղծագործութեան մը, բոլորովին տարբեր այն միւսէն, որ լոյս աշխարհ կուգայ։

Պատճառներուն մէջ չեմ մտներ, եւ ոչ ալ սովորական դարձած մեղադրանքը պիտի ուղղեմ ես հասցէին անոնց, որոնք մտքի եւ ստեղծագործութեան թըռիչքները մկրատեր են, և մտածող մարդը վերածեր մեքենայի մը...։

Ի՞նչ կը տեսնենք սակայն գաղթահայ իրականութեան մէջ։

Ամէնէն առաջ օտար միջավայր մը, որուն մէջ գրականութիւն ընելու կոչուած ունեցողները խիստ աննպաստ պայմաններու մէջ կ'ապրին։ Այն ինչ որ անոնց գրականութիւնը կը յատկանշէ, եթէ հայկական չէ ու մեր հոգիին հարազատ, կ'արդարանայ անով, որ նախ մարդկային է, եւ յետոյ միջավայրին ծնունդն է։ Այս միջավայրը ուրիշ սերունդ չէր կրնար հասցնել։ Այս սերունդը երեւակայութեան ապաւինելով միայն իր երգը լսելի պիտի ընէր, երգ մը կազմուած արուեստի տարրերով եւ հոգիներէ փրցուած։

Եթէ ուրեմն բաղդատութեան դնել հարկ ըլլայ, հայկականի եւ ոչ հայկականի պարագան, կշիռ չի կրնար կազմել, այլ արուեստի պահանջներու գոհացում կուտա՞յ թէ ոչ։ Այս հանգամանքով դժուար թէ կշիռը հակի ի նպաստ Հայաստանի արդի երիտասարդ գրականութեան կողմը, ուր՝ թէեւ կը մշակուի հայկական գրականութիւն, եւ սակայն մեծ մասով, եւ օտար տարրերով խմորուած, ուրիշ գրականութեան մը ընդօրինակութիւնն է։

Գաղթահայ գրականութիւնը հայերէն չէ մեծ մասով, ան ալ եւրոպական գրականութեան կաղապարին վրայ ձուլուած է, եւ սակայն հոն աւելի յարգուած են արուեստի պահանջները, եւ լեզուական գեղեցկութիւնները։ Ամէնէն կարեւորը, այդ գրականութիւնը ունէ քաղաքական գոյն չունի։ Ձգտումնաւոր չէ, ընկերային բոլոր դասակարգերուն համար, ու ի հաշիւ անոր արտադրուած է։ Մինչդեռ Հայաստանի ամէնէն տաղանդաւոր ու նուազ ձգտումնաւոր թուող գրողին մօտ, առանց մանրազնին պրպտումի իսկ, դուք պիտի գտնէք գրական այդ թերութիւնը, որ աշխատութեան արժէքը կը նսեմացնէ, ու նուազ տեւողութիւն կուտայ գործին։

Ձեռ աւելի խօսիլ լեզուի հանդէպ անոնց տկարութեանը մասին, որ հինէն կուգայ եւ որ առհասարակ արեւելահայ գրողին թափթփածութիւնն ու ճաշակի բացակայութիւնը կը մատնէ։

Եթէ բաղդատութեան մասին կը խօսուի, անտեսելու չէ ոչ մէկ տարր. մոռնալու չէ մանաւանդ Հայաստանի այժմուան գրողներու լաւագոյն էջերուն քով բերել գաղթահայ տաղանդաւոր գրողներու յաջողագոյն էջերը։

Միջավայրը, որուն մէջ կ'ապրին Հայաստանի արդի գրողները, հողը ուրկէ անոնք կը ծծեն իրենց սնունդը, տարբեր ստեղծագործութեան մը ծնունդ պէտք է տար, եւ ոչ թէ այն, զոր մեզի կը բերեն հոն լոյս տեսնող պարբերականներն ու գիրքերը։

Ինչ տրամաբանութեամբ ու տուեալներով որ կը դատենք Համաստեղի եւ իր նմաններուն գործը, իբրեւ նուազ շահեկան, (որովհետեւ մեր գիւղին ու հոն ապրող մարդոց անցեալ կեանքը կը վերարտադրեն) եթէ նոյն չափանիշով մօտենանք արուեստի ուրիշ գործերուն, այն ատեն չափազանց ծանր կացութեան մը առջեւ պիտի գտնուինք։ Օրինակներ չպիտի տամ միջազգային գլուխ գործոցներէն, որոնք մոռցուած ու աղօտացած անցեալի մը մարդկային կեանքը վերարտադրելով, մշակոյթի տիեզերական պատմութեան կոտակեր են անմոռանալի ու անկրկնելի գործեր։ Պիտի տամ երկու օրինակ միայն, մեր գրականութեան համեստ սահմաններուն մէջ մնալու համար։ Մէկը վէպ մըն է, ընդարձակ վէպ մը, զոր «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, ստորագրեց Յ. Օշական։ Պէտք է ըսել անմիջապէս, որ այդ վէպը կը ներկայացնէ Պոլիսի մօտիկ, կեանքը հայ գիւղի մը եւ հայ ընտանիքներուն, որոնք իրենց ծննդավայրին մէջ չեն այսօր. եւ սակայն արգելք մը չէ եղեր այս պարագան, որ հեղինակը վարպետի վրձինով չտայ մեզի հայ գիւղացիին հոգին պատկերը, միջավայրի ինքնայատուկ բարքերով։ Օշականի ծաւալուն այս վէպը, հայ հոգեբանական վէպին լաւագոյն օրինակը պիտի ճանչնանք առկէ յետոյ։ Շատ մը կէտերով իրարու նման ապրող, գիւղական հայ հաւաքականութեան ամբողջութիւնը տեղափոխուելով, կոտորակուելով ու ոչնչանալով մէկտեղ վերապրողներուն մէջ արուեստագէտ գրողը կ'ողջունէ ինչ բան որ կայ անոր հոգիին մէջ, գրական կամ բացասական։ (Նոյն ձեւով կարելի է ըսել Ա. Ահարոնեանի կարօտ հայրենի, չամբորդը, եւայլն։)

Երկրորդ օրինակը Լ. Շանթ կը բերէ մեզի իր թատերգութիւններով, որոնց մեծագոյն մասին նիւթը եւ միջավայրը առնուած են մեր անցեալ կեանքէն։ Ինչ՞ր կը գտնէ սակայն ժամանակակից հայ մարդը այդ թատերգութիւններուն մէջ։ Առանց մտնելու խորունկ վերլուծումներու մէջ, երկու խօսքով կարելի է ըսել, որ արդի մարդը առհասարակ, հոն ներկայացուած է իր երազներով, որոնումներով, պատրանքներով, զգացումներով ու փիլիսոփայութեամբ, տարրեր՝ որոնց Շանթի ստեղծագործութեան կուտան արուեստի կնիք։

Ամէն բանէ առաջ ուրեմն մեր փնտռածը պիտի ըլլայ գրողին մօտ, մարդոց հոգիին վերլուծումը, անկախ այն հանգամանքէն, թէ անիկա իր տիպարները տեղաւորած է ներկայ ժամանակի՞ն թէ անցեալին, գիւղի՞ն թէ քաղաքին մէջ, անկախ նաեւ անոնց ընկերային, դասակարգային պայմաններէն։

Այս պայմաններով, եւ խօսելու համար միայն Համաստեղի մասին, անոր երկու հատորները Հայաստանի արդի ամէնէն տաղանդաւոր երիտասարդ գրողներուն գործին հետ մրցումի կը դրուին, առանց խօսելու տակաւին լեզուական առաւելութիւններուն մասին, որ կշիռը կը ծանրացնէ ի նպաստ անոր։ Համաստեղի գրականութիւնը հին գինին է, նոր տիկի մէջ լեցուած։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ինչպէս հայ ժողովուրդը, ո՛ր ամէն առիթով՝ երգեր ու աղերս է շինած, իր յուզումն ու հրճուանքը մերթ անհամ, ու մերթ խիստ շնորհալի տողերով արտայայտած է, նոյնպէս երգած է Ֆրանսացի շինականը։ Հայը յուզում ու արցունք գրած է յաճախ, մանաւանդ վերջին շրջաններու երգերուն մէջ, Ֆրանսացին ճաշակի անխառնութիւնը ունի երեւումապէս։

Սակայն անոնց ուսումնասիրութիւնը զարմանալի գիւտերու կ'առաջնորդէ։ Անոնց մէջ ալ հոգի մը կը թրթռայ, հոն ալ արցունք կայ յաճախ ու կայ նաեւ տարօրինակ միամտութիւն մը, կախարդական շնորհովիերը մեծասարներէ փոխանցն ձեւաղրել շինականը, ան գիւտ ուր հեգնանքով պատասխան տալ։

Հայ երգերու նման, անոնց ալ ձեւն անհնամ է։ Աւելի շնորհ եւ ուժ ունին խորքով։ Հոն կայ նաեւ ժողովրդական իմաստութեան գրոհը։ Անոնք կը կրեն գոյն ու գիւղը ա՛յն շրջանին, որոնց կը պատկանին, ինչպէս Բրիտանիոյ երգերը մասնաւորաբար մելամաղձոտ շեշտ մը ունին, Օվերնիայի երգերը՝ լեռնական առուգութիւն մը, հեգնանքի մեծ վարպետ Բուրգէնի եւ սիրերգու Ռոնսարի երկրին՝ Տուրէնի երգերը ունին կծու հեգնանք մը, նուրբ միտք մը։ կը կրեն լեզուի յատկանշական նկարագիրները։ Ունին ժողովրդական խիստ անուշ առածներ, բացագանչութիւններ, կրկնակ, զարմացական ճիչեր ու բառեր։

Ցեսէ՛ք ո՛րքան պարզութիւն կայ եւ նոյն ատեն ընտանեկան սրբութեան ու պարտականութիւններու միամիտ ըմբռնում հետեւեալ «Հարսներգ»ին մէջ, քաղուած Բրիտանիոյ շրջանէն.—

ՀԱՐՍՆԻՔ

Մենք եկանք ձեզ տեսնելու
Մեր գիւղերուն խորերէն,
Եւ իրճուանքը տօնելու
Ձերին ամուսնութ՛եան,
Ձեր պարոն ամուսնին,
Ինչպէս նաեւ ձեզ։

Ամուսինը որ կ'առնէք
Ցաճախ պիտ' ըլլայ տիրական,
Միշտ պիտ' չըլլայ մեղմ՝
Ինչպէս պարտ էր որ ան ըլ...
Բայց գայն մեղմելու համար
Հարկ է անոր ճնազանդիլ։

Այլեւս պիտի չերթաք պարո...
Տիկին ճարսնուկ,
Այլեւս պիտի չերթաք պարո...
Ո՛չ եւս ճաւաքոյթներու։
Դուք տունը պիտի մնաք
Տղեկն օրօրել։

Փունջն որ աճաւասիկ
Ձեռներս քեզ կը ճրամցնեն,
Փո՛ւնջ մըն է ծաղիկներու,
Ձեզ ճասկցնելու ճամար թէ
Պատիւներն ամէնէն մեծ
Ցեւական են ծաղիկներուն ...

Կարկանդակն որ աւասիկ
Ձեռներս քեզ կը ճրամցնեն,
Առէ՛ք անկէ մի պատառ,
Ձեզ ճասկրցնելու ճամար թէ՝
Պէտք է ապրելու ճամար
Դասիլ եւ տառապիլ։

Բարի օրեր կը մաղթենք
Տիկին ճարսնուկ,
Ցիշեցէք միշտ թէ
Դուք կապուած էք
Շանգոյցով մ'ոսկեղէն
Ձոր մաճը յոկ կը մեկնէ։

Ուրիշ երգ մը, գարձեալ Բրիտանիոյ շրջանէն, աշխատանքի նուիրուած բարի ժողովուրդի մը հոգին ցոյց կուտայ.

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆԸ

Դէմն անճուն դաշտին,
Եզներով ծովն ընդարձակ,
Կը ցանեմ սերմերը,
Որոնք ծմռը պիտ' ծլին

Գալ տարուան ճամար
Հաց կուտամ երեք ճիւղակ,
Ողողելով ճանդերծ
Հաւիւրաւոր թուչնիկները.

Հակառակ պաճին ուշ ըլլալուն
Քրտինք կը թափեմ ...
Ցողի կաթիլներն այդ
Պիսի իմ արտս արգասաւորեն։

Սիրային երգ մը գիտեմ... առաջին երկու տողերը կը ... ցոյց տալու համար թէ՛ ... երգող միամիտ հոգին խաթա... ուած չէ ունայն փառասիրութիններով, դեռ անոր հոգին կը ... մայ կառչած հայրենի գեղեցկութիւններուն, հայրենի մ... տիք սէրերուն։

Սիրային երգ մը գիտեմ,
Ցխուր ու գուարթ փոխն ի փոխ.
Ականջի քաղցր թուող երգն այդ
Ցունի նմանը սրտին ճամար։

Սիրային երգ մը գիտեմ,
Ցխուր ու գուարթ փոխն ի փոխ,
Ցանմերկու սարեկան էի երբ ...
Բրիտանիո,
Լեռներուն վրայ ինծ սոփ...
ցուցին

"ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ"

(ԷՋ ՄԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ)

Խրիմեան Հայրիկ...

Անուն մը, որ կը հնչէ իբրեւ պատմութիւն։ Ժողովուրդ մը կը տեսնես անոր կուրծքին տակ, իր բոլոր բաղձանքներովն ու թռիչքներով։

Դատարկ հնչիւն մը չէ «Հայրիկ» յորջորջումը ժողովուրդի բերնին մէջ։ Վաղամեռիկ բանաստեղծ Պ. Դուրեանը ի զուր չէ որ երգեր է.

«Դլխիկը դրած սգաւոր սքեմ,
Ձը թափիր ճակտէն դեռ ալիք
վսեմ,
Բայց դէմքի վրայ կանուխ են
փթթած
Անցքի ու վշտի խորշոմներ միշտ
թաց,
Միակ վարձք մ'ունի, այն է
կոչել զինք

Խրիմեան Հայրիկ»

Մեր ժամուլի բիւրածալ էջերուն մէջ, ընդարձակ գրականութիւն մը կը յորդի Խրիմեանի շուրջ։

Ո՛չ միայն ան եղաւ կրօնապետ Ամենայն Հայոց, այլեւ յեղափոխական պատգամախօս ամենայն Հայոց։ Ժամանակակից Պոլսոյ ազաներն ու էֆէնտիները «տէրվիշ» կը կոչէին այս մարդը, որովհետեւ առանց ...։ երեւէթի կ'երթար պանդուխտ զաւառացիներու սենեակները և անոնց անկողնին վրայ նստած զրոյց կ'ընէր ու նամակներ կը գրէր անոնց համար։ Այս՛ տէրվիշ մըն էր, որ անդադար կը թափառէր երկրէերկիր, ցամաքէ ցամաք. Պարսկաստան, Կովկաս, Հայաստան, Պոլիս, Պաղեստին, Եգիպտոս ու Եւրոպա։ Իր ժողովրդականութիւնն ու հմայքը, ամբարեր էր, հայրենիքի բոլո՛ր հատուածներէն։

Հօյակապ էջեր են նուիրեր անոր անուան՝ Գրիգոր Արծրունին ու Րաֆֆին, Ակնունին ու Վարանդեանը, Թօրգոմ եպ. Գուշակեանը եւ ուրիշներ։

Եւ ահա Թուրիզէն Հայկ Աճէմեանն ալ, որ Վանեցի է եւ Հայրիկի հեռաւոր հայրենակիցներէն՝ գովելի յանդգնութիւնն է ունեցեր մեր ամէնուն Հայրիկը կրկին մեզի դարձնելու 856 էջնոց հատորիմ հատորի մը միջոցաւ։

Դիւրին գործ չէ այդպիսի բաղուն եւ պատմական անձնաւորութիւն մը գրչի տակ դնել։ Այս աշխատութիւնը իր մասնաւոր արժէքն ունի, մեծ հայրենասէրի կեանքն ու գործն ուսումնասիրելու եւ ամբողջացնելու տեսակէտէն, որովհետեւ անմիջակ ու հում նիւթերու, աղաւաղ հանք մը կը ներկայացնէ։ Սակայն կարելի չէ ներողամտութեան յանձնել կարգ մը թերութիւններ ու սայթաքումներ, որ գործի արժէքին վրայ ստուեր կը ձգեն։ Յաճախակի կրկնութիւններ, աւելորդ մանրամասնութիւններ, էութեան հետ կապ չունեցող եւ հայրենիքի կախարդական սիրով տարուած աւելորդաբանութիւններ, ծգձգուած եւ յօյօեզուած մէջբերումներ, իրար կը խաչաձեւեն եւ կը ճապաղացնեն հիմնականը, կարեւորն ու անհրաժեշտը։ Կարելի է շատ էջեր պակսեցնել գրքէն, առանց խախտելու հիմնական շէնքն ու արժէքը։

Հ. Աճէմեան Հայրիկի կեանքը բաժնած է ինը տասնամեակներու։ Իւրաքանչիւր տասնամեակի մէջ մի առ մի կը թուէ անոր կեանքի բոլոր ելեւէջները։ Տասնամեակներու նեղ պատերուն մէջ, դժուար է տեղաւորել Հայրիկի ալեծուփ ու բազմազան գործունէութիւնը։ Հայրիկը մեր վերջին դարու պատմութիւնն է։ Որպէս կեդրոնածիր անձնաւորութիւն, գէպքերն ու անցքերը օղակեր են անոր կեանքը եւ գոյն ու կերպարանք են տուեր յաճախ, անոր միջոցով։ Երեք հիմնական հանգրուաններ կարելի է նշմարել անոր կեանքի երկայն շղթային վրայ.—

Առաջին. Հայրիկը որպէս ուսուցիչ, ապա խմբագիր «Արծուի Վասպուրականի»։

Երկրորդ.— Հայրիկը որպէս պատրիարք և պատուիրակ Բեռլինի վեհաժողովին։

Երրորդ.— Հայրիկը որպէս կաթողիկոս և քաղաքական գործիչ։

Հակիրճ ձեւով կանգ առնենք այս երեք շրջաններուն վրայ, որոնք միեւնոյն ատեն կը ներկայացնեն մեր ժամանակակից պատմութեան յուզումնալից մէկ շրջանը։

1847ին Խրիմեան զօրահաւաքի չենթարկուելու համար կը հեռանայ Վանէն, կ'անցնի Պարսկաստան, Արարատեան աշխարհը, եւ անկէ ալ Պոլիս։

Խրիմեան Պոլսոյ մէջ, որպէս հայրենասէր ուսուցիչ, մեծ համբաւ կը հանէ, կը գրկուի Կիլիկիա ուսումնասիրելու համար մինտեղի հայութեան վիճակը։ Կը վերադառնայ Պոլիս, կուտայ իր տեղեկագիրը եւ կը վերադառնայ Վան, իր ծննդավայրը, եօթը տարուան պանդխտութենէ յետոյ։ Իր բացակայութեան ատեն կը մեռնին մայրը, կինը եւ իր զաւակը՝ Թագուհին։ Ընտանեկան այս ողբերգութիւնը շատ ծանր կ'ազդէ անոր սրտին վրայ։ Խրիմեան կը ձեռնադրուի վարդապետ եւ 1856ին Վարագայ վանքի վանահայր կը կարգուի։ Հոն կը հիմնէ «Ժառանգաւորաց Վարժարանը» ուսուցիչ եւ քահանայ պատրաստելու դիտաւորութեամբ։ Պոլսէն կը փոխադրէ տպարանական երկու մեքենայ «Արծուի Վասպուրականի» համար։

Քարացած աւանդական սովորութիւններու, բթացած հասկացողութիւններու, խաւարամիտ եւ պահպանողական հասանքներու դէմ պէտք է ծառանար Հայրիկը, ժողովուրդին տալով լոյս ու գիտութիւն։ Թէ Աղթամարի միաբանութիւնը և թէ Վանի աղաները հեգնանքով կ'արտայայտուէին անոր գործին վրայ եւ չարամտօրէն կ'ըսէին.

— «Այսմախ ճարիֆ, էլեր ի վանայ ջուր Ստամբոլ տընկ ա տընկ գնացեր ի, էսա էրկաթի կտորներ, փէտի փշուրներ ժողվե, բերե, իկե ժողովրդին կը պոռա՝ թէ տպարան եմ բերե, կազէթ կը տպեմ, լուսաւորութիւն, ուսում կը տարածեմ, տօ՛ ճող գլխիդ, վարդապետ ես, գնա՛ մտի վանքդ, ժամ-պատարագիդ խառնուէ»։

Անզրգուելի եւ անյիշաչար էր Հայրիկը իր հակառակորդներուն հանդէպ, ըլլայ Վասպուրականի թէ յետագային Պոլսոյ ու Էջմիածնի մէջ։ Ամէնքին մէկ պատասխան կուտար.

— «Իմ հակառակորդացս ասոկին պիտի հատնի, բայց իմ համբերութիւնս չպիտի հատնի, կը համբերեմ մինչեւ արդարութիւնը հատնի եւ պաշտպանէ զանմեղութիւն»։

Տարօնի առաջնորդութեան ատեն սուրբ Աղուհան Վարդանի նամակ մը կը գրէ, որը զաղտնի կապեր ունէր կառավարական շրջանակներու եւ Գլակայ վանքի «բամբասանաց բլաւր»ի ...։ միաբաններուն հետ, հետեւեալ լակոնական ոճով. «Եթէ փարատնամիտ ոգւով կ'իյնաս Մեկ... ... մը յետեւէն, ամէն ... քեզ, կարմիր ծովուն մէջ պիտի խեղդուիս»։

1860 նոյեմբերին, երբ «Հիւսիսափայլ Արարատեանի հեղինակ կը թիֆլիս կ'անցնի Վարագի «Ժառանգաւորացի համար հանգանակութեան, կը ներկայանայ Մատթէոս Ա. կաթողիկոսին, որպէսզի կոնդակով մը գիրը ... ցնէ իր առաքելութիւնը։ ... ոգեւորութիւն կը ստեղծէ ... հայրենաշունչ քարոզներով ... բաւի Հայաստանի ոգին էր հո... որ ամենուրեք մոգական շունչով մը կը տիրէր մարդկանց մտքին ու սրտին։ Աւելի յստակ եւ բանաստեղծօրէն, ինքն է որ կը պատկերացնէ իր ոճը դէպ Հայաստանն ու ժողովուրդը ...։

Շրջան այժմ եւ յաւէտ Հայրենեաց սահմանին մէջն է, ես Հայաստանի սիրաճար ճաւ մի ... իմ ձայն ու եղանակ Հայաստանի եւ Հայրենասէրի երգ է, ... լամ այդ անունը կը յիշեմ, ... գեղգեղեմ այդ անունը կը ... չեմ, վերջապէս դա իմ տէրն ... ես նորա անծնուէր գերին ...

(էջ 313)։

Ահա, այս ժողովրդական ... գեւորականի հոլակն էր, որ ... ծեծէր Պոլսոյ եւ Ազգային ժող... վի դռները։ Եւ Գ. Օտեան ...

ԳԻՇԵՐ ՄԸ ԱՍՏՂԵՐՈՒՆ ՏԱԿ

...րմն.— Նոր մը եւս՝ ցամնցվեց տունս է ամբողջ քերթուածը, ...ւ տեղի տալով օրաթերթի պահանջներուն, կը հրատարակենք ...ն առաջին հինգ տուները, որոնք բաւական են որոշ գաղա... ...մը կազմելու.—

...իս հետ այս գիշեր աստղերո՛ւն մէջ մոլորուն,
— Քրնարս ուժգի՛ն կը հնչէ—
...ն ի վեր կը ճախրեմ, մազերս ուսիս կը ծըփան,
— Ջեփիւռը մեղմ կը շնչէ։

...ուածի՛ս տակ կը դողայ քընարիս պէս երազուն
Տիեզերքն իր աստղերով
...ութի՛ւնն անպայման կ'ուզեմ չափել այս գիշեր
Մըտածումիս աղեղով։

...րն է, ճախրել կ'ուզեմ ես դաշտերուն մէջ Արարչին,
Տեսնել Ա՛ն, զոր չեմ տեսած,
...իս զուրս կը ժայթքին դեղին կայծերն ըղձանքին
Դէպ Անծանօթն երազուած։

...ւն մ'առած ձեռքիս մէջ, աստղերուն հետ կը շրջիմ,
— Սիրտէս վարդե՛ր կը թափին —
...ք մ'եմ թաւալուն որ կը շարժի յամրաբար
Մէկ հեղուկին Արարչին։

...անի մ'եմ, Ցաւերժին խորհուրդներո՛ւն սիրահար,
— Մի՛շտ երկինքն եմ երազած.
...ան կուրծքիս տակ հուժկու ունիմ հոգի մը վըսեմ
Գաղափարո՛վ ծերացած։

ՎԻՐՋԻՆ ՄՐԱՊԵԱՆ

...ն երգ մը գիտեմ,
...ր ու զուարթ փոխն ի փոխ
...ով մը, ու խօսքերով,
...դով պանդուխտը կը մխի-
թարուի։

...ն երգ մը գիտեմ,
...ր ու զուարթ փոխն ի փոխ
... երգը որ կը բխի իմ սիրտէս,
... ինչո՞ւ լալով կ'աւար-
տեմ...

...րիչ քանի մը հատուածներ
...ով։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

...ՎՐԻՊԱԿ.— Շառլ Բեգիի ...սթարգմանութեանս մէջ սպր-...ել են երկու կարեւոր սխալ-...ն. տողին մարդերու մէջը ...ղայ մարտերու մէջ (մարտն-...ւն իսկ Պ. տողին մտանը ...ղայ մեռան.

Ա. Յ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

...ւրիաճպատակ Հայերու Թուր-...ի մէջ ունեցած կալուածները ...հանջելու պայմանաժամը ...ցած ըլլալով, Սուրիոյ Ֆրան-...յան մարզպանութիւնը Թուրք ...անութեանց յանձնելու հա-... տեղեկագիր մը կը պատ-..., երբ հիմ ծառայելու հա-... յառաջիկայ բանակցու-...ներ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՈՆՔՈՒՐՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Երիտասարդ մըն է Մարսէլ Արլան որ շահեցաւ կոնքուրներու Ակադեմիային այս տարուան մրցանակը, իր Ordre վէպին համար, 6 քուէով։ Մէկ մէկ քուէ շահեր էին Հանրի Կեօն, Պլեզ Սանտրար, Լէօ Լարժէ եւ Մաքսիմիլիէն Կոթիէ։

Մարսէլ Արլան հազիւ 30 տարու է, բայց արդէն, բաւական գնահատելի գործ արտադրած է, ուսուցիչ է Փարիզեան արուարձանի մը մէջ։

Ordre վէպէն առաջ, որուն համար շահեցաւ մրցանակը, հրատարակած է երեք վէպեր Էթիէն, Մոնիք եւ Օտար հողեր (մէկ հատոր) ինչպէս նաեւ նորավէպեր եւ փորձեր։

Քանի մը տարի առաջ, այս երիտասարդն էր որ յօդուածով մը կը մատնանշէր «դարուս նոր չարիքը», որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ ժամանակակից անհանդարտ ոգին, երիտասարդներու մեկուսացման, փախուստի կարօտը, որ բազմաթիւ վէպերու մեկնակէտ ծառայեց։ Այս ըմբռնումն է որ կը գտնենք իր վերջին վէպին Ordreի մէջ, ուր Արլան դէմքի կը գնէ երկու խորթ եղբայրներ՝ նոյն ընտանիքին մէջ. մէկը՝ անդրանիկը, որ կը քալէ հին աւանդական ճամբէն, միւսը՝ փոքրը որ կ'ուզէ ձերբազատուիլ եւ կ'ապրի իբր ըմբոստ մը, երբ ալեծուփ հոգիով բռնուելով փախուստի եւ մեկուսացման կարօտ երիտասարդ մը, որ ի վերջոյ կը ձախողի կեանքի մէջ։

ՈՒՐԻՇ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Քրոնիկագիրներու մրցանակը շահեցաւ Մարսէլ Էմէ իր Tableaux-Crevés վէպին համար. նախապէս հրատարակած է Երթեւեկ վէպը։

Այս մրցանակը (Թէոֆրաստ Ռընոտօի անունով) գումար չի յատկացներ շահողին։ Նպատակն է հանրութեան մատնանշել առաջնակարգ գրող մը։

— «Ֆէմինա»յի մրցանակը շահեցաւ Ժօրժ Պերնանօ՝ հեղինակ երկու հզօր վէպերու, «Սատանային Արեւուն տակ» եւ «Ուրախութիւն»ը։

ԲՆԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՄԵՌԱԾ

Gringoireի մէջ, Հանրի Պէրօ անդրադառնալով Անտրէ Թերիվի հիմնած գրական դպրոցին, փոփիւլիզմի, կը պնդէ թէ բնապաշտութիւնը չէ մեռած.

— Զարմանալի չէ «փոփիւլիզմի» նոր զգեստին տակ վերագտնել ուղղակի գիտողութեան հին ու բարի վէպը, որ արդէն քանիցս հաւազգեստ փոխած է ու շարժումը որ կը հրահանգէ, օդին մէջ էր, ինչպէս կ'ըսեն.նոյնը չէ՞ք տեսներ նաեւ նկարչութեան եւ երաժշտութեան մէջ։ Անշուշտ, «փոփիւլիզմը» յառաջընթաց նշան մըն է, նման Շանֆլէօրի Ցիւրանթիի եւ Քուրպէի իրապաշտութեան։ Ընկէց յետոյ, ամէն բան հետեւած պիտի ըլլայ իր ընթացքին, լրացուցած պիտի ըլլայ իր ժամանակը, ու պիտի նշմարեն թէ, ինչպէս 1890ին, գրականութիւնը կը վերադառնայ ռոմանթիզմին ու նորէն պիտի փութան մարդկային հոգին երեւան հանելու վէճերու մէջէն»։

* * *

— Ջարեւանդի հմայքը եւ ռուսիստիրութիւնը Թուրանականութեան մասին թարգմանուած է ռուսերէնի, միջազգային օրէնսգիտութեան մէջ՝ մեծ հեղինակութիւն ունեցող Մանտէլշթամի յառաջաբանով։

— Վլատանգիի թատերգութիւնը քաղուած Սողոմոն Թէհլիրեանի կեանքէն «Ցեղին վրիժառուն», կը ներկայացուի Պուքրէշի մէջ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Տէր եւ Տիկին Հայկ-Արծիւ,որ երգած են անգլիական եւ հոլանտական կրամաֆոններու մէջ, եւ ծանօթ են Հնդկաստանի, Ճավայի, Պարսկաստանի եւ գաղութներու մէջ, իրենց երգերով եւ ներկայացումներով, կիրակի օր կուտան գեղեցիկ Երգահանդէս մը։

Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ։

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԸ

Թուրքեւսուրիականսահմանագծումի խառն յանձնաժողովը որ հոկտեմբեր 30ին Պէյրութի մէջ գումարուած էր, դրուեցաւ նոյեմբեր 20ին՝ իր աշխատանքները լրացնելէ վերջ։ Յանձնաժողովը իր նիստերու ընթացքին կարեւոր որոշումներ առաւ։ Մասնաւորաբար շեշտեց յունիս 29ին Էնկիւրիի մէջ կնքուած բարի դրացնութեան պրոտոկոլին գործադրութեան պէտքը եւ սահմաններու ապահովութեան համար կարգ մը որոշումներ առաւ.— Աւազակներու սանձումը, ամէն տեսակ անբաղձալիներու եւ խռովարարներու վտարում եւայլն։ Սահմանի վաչկատուն ցեղերը սահմանային գծուարութիւններէ զերծ պիտի մնան։ Յանձնաժողովը ամէն կերպով կազմակերպեց Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սերտ աշխատակցութիւնը յառաջ գալիք միջադէպերուն արագ կարգադրութեան համար։ Այս աշխատանքները կատարուեցան փոխադարձ վստահութեան եւ բարեացակամութեան ոգիով։

Բաժնուած առեն երկու պատուիրակութիւնները գոհունակութիւն յայտնեցին ձեռք բերուած արդիւնքին մասին, որ գրաւականն է այսուհետեւ Թուրքեւսուրիական սահմանային իշխանութեանց իրերահասկացողութեան։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՀԱՏ ՄԸ ԵՒՍ

— «Մարսէյլի մէջ, I դեկտեմբերին երիտասարդ գրողներու կողմէ կազմուած է «Գրական Պանդոկ»ը, հաւաքական շարժում մը ստեղծելու առաջադրութեամբ հիմնուած՝ մեր ներկայ իրականութեան գրական պահանջներուն վրայ, միայն եւ միայն արուեստի մտահոգութիւններով առաջնորդուած։ Պիտի կազմակերպէ ամսական ու կանոնաւոր հանդիպումներ, ուր պիտի նիւթ առնուին գերիեւ արուեստի վերաբերողբոլոր հարցերն ու շարժումները անխտիր։

Պիտի տայ հրապարակային հաւաքոյթներ, ուր կարելի ըլլայ աղերս մը ստեղծել գրողներու եւ զանգուածին միջեւ։

Պիտի ունենայ իր թերթը։ Պիտի հրատարակէ անջատ եւ ամբողջական գործեր։ Օտարներուն թարգմանաբար պիտի ներկայացնէ հայ գրողներուն գործերը։»

Հ. Մ. Ը. Մ Ի ՕՐԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Մեծ խանդավառութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օրը տօնուեցաւ Պուքրէշի մէջ, 17 նոյեմբերին։ Առաւօտ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ է անհետացած մարզիկներու յիշատակին։ Իսկ կէսօրէն յետոյ Պուքրէշի մասնաճիւղին ակումբին մէջ թէյասեղանի մը շուրջ հաւաքուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները իսկ բուն հանդէսը սկսաւ իրիկուան ժամը 8,30ին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Պ. Յ. Ճ. Սիրունիի բազման խօսքէն յետոյ, Պ. Գ. Խաչխաչեան բացատրեց օրուան նշանակութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակը եւ անոր կատարելիք դերը,ծանրանալով մասնաւորապէս Սոֆիոյ ներու կազմակերպութեան վրայ որ մեծ դեր կատարած է չեխօսլովաք անկախութեան մէջ եւ որմէ պէտք է օրինակ առնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան համար։

Արիներու կողմէ կատարուած մարզանքներէն եւ գեղարուեստական բաժինէն յետոյ ներկայացուեցաւ Սոքոլներու ֆիլմը, որ հանդէսին գլխաւոր եւ ամէնէն հետաքրքրական մասն էր։ Ֆիլմը Հ. Մ. Ը. Մ.ի տրամադրած էր Չեխոսլովաքիոյ ...

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Բիւզանդ Տէվլէթեան իր մեծ մօր՝ Տիկին Մարիամ Տէվլէթեանի (ծնեալ Սէրճանեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պէյրութի Կրթասիրաց Միութեան։

խօսլովաք գեսպանատունը որուն կողմէ հանդէսին ներկայ էր դեսպանատան քարտուղար Պ. Քոտինա։

Ներկաները ուշադրութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան ֆիլմին երեք մասերուն ալ, որոնք կը ներկայացնէին 1926ին Փրակայի մէջ տեղի ունեցած հանդիսութիւնները։ Այս տօները Փրակայի մէջ տեղի կ'ունենան վեց տարին անգամ մը՝ մասնակցութեամբ Սոքոլներու բոլոր չեխական կազմակերպութիւններուն։ Առաջիկայ տօները պիտի կատարուին 1932ին, Փրակայի մէջ, որուն մարզարանը կրնայ պարունակել աւելի քան 150,000 հոգի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„ Ի

1929 դեկտեմբերի թիւը (12), հետեւեալ բովանդակութեամբ. — 1. Մերթ ձախ, մերթ աջ՝ խմբագրական. 2. Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի առթիւ՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօ, 3. Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ Ն. Հանգոյց, 4. Զանգ՝ Ս. Վրացեան, 5. Խորհրդային իշխանութիւնը եւ Թուրանական շարժումը՝ Աշոտ-Արծրունի, 6. Սեւքարեցի Սագօի ինքնակենսագրութիւնը, 7. Թուրքիոյ շուրջ, 8. Թղթակցութիւններ։

ԱԿԹԱՅԻ ՅԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ. 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։

(Ծ.)

...ւաւոր յայտարարութեամբ կ'ը-... «Հայրենասէր Խրիմեանը, ...ազգին ալ սիրելին է եւ ճշ-...րիտ Հայու զաւակ», պէտք է ...տրիարք ընտրենք։

1869ի սեպտ. 4ին Հայրիկը ...ընտրուի պատրիարք եւ Յարօնէն ...գայ Պոլիս. արքայական ըն-...ունելութիւն կ'ըլլայ Հայրիկին։ ...Խրիմեանը արդէն, որպէս ...տրիարք գործի վրայ է։

— «Ցաճկահայաստանի ամէն ...երէն պատրիարքարան կը ...եէին, պաշտօնական եւ մաս-...ւոր նամակներ, տեղեկագիրներ ...բերանացի լուրեր, որոնք կը ...րագրէին գաւառներու հայու-...թեան արհաւրալից կեանքը։ Քիւր-...րու բռնութիւնները, պետական ...շտօնեաներու անիրաւ գործերը, ...ղաւանութիւնն ու զեղծում-...րը, իսլամացումներն ու անվերջ ...րստահարութիւնները. մանրամ-...սն, փաստացի եւ յուզիչ կեր-...ով նկարագրուած էին, այդ նամակներու եւ տեղեկագիրներու ...էջ. որոնք Ազգային ժողովին ...ջեւ կը պարզէին «Հայաստա-...ի գաւառաց պատկերն» ու «Հայ ժո-...ովրդի տանջանքի պատմութիւն-...երը» (էջ 401)։

Ազգային ժողովը չուզեր գրաւել, Հայրիկը փոթորկոտ ցասումով կը ծառանայ եւ վերջապէս ...կը կազմուի քննիչ Յանձնաժողով ...մը «Գաւառացի ազգայնոց կրած ...րստահարութիւններու պատճառները քննելու եւ դարմանը խորհելու համար»։

Այս արիւնոտ փաստաթուղթ-տեղեկագիրը 1871 հոկտ. 22ին Ազգ. Ժողովի նիստին քննութեան կ'առնուի։ Այդ նիստին մէջտեղ կը դրուի նաեւ զինուորական տուրքի փոխարէն զինուոր տալու հարցը։

Ժամանակակից գործիչներու մտայնութիւնը շատ ակնյայտնի կերպով մէջտեղ կուգայ այդ նիստին։

«Ատենապետ Գ. Օտեան.— Զինուորական տուրքը, մեր տկարութեան տուրքն է։ Երբ զինուորին յատուկ եղած պատուոյ զգացումը զարգանայ մեր մէջն ալ, այն ատեն Հայը պիտի գտնէ իր նախնի նկարագիրը, զոր պիտի վերականգնէ գլորման եւ ապականութեան վիճակէն ուր ընկած է... Ցայտնենք աշխարհին թէ մենք ալ մարդ ենք եւ արիութեան ընդունակ։

Ստեփան Փափազեան — Զինուորագրութիւնը բարոյապէս պիտի զօրացնէ հայ ժողովուրդը եւ զգացնէ, որ ինքն ալ երկրին տէրն է... Զէնքը ներկայ ժամանակիս մէջ պատուոյ, ընչից եւ կենաց պահպանութեան հարկաւոր պիտոյք մէ։ Գաւառացիք փոխանակ կեանքն ամբողջ հոգաբարձութեամբ անցնելու, եթէ անոր մէկ մասը վառօդ գործածելու, սուր շողացնելու նուիրեն, իրենց քրտանց արդիւնքը պահպանելու նիւթական շահու առաւելութիւն մը երեւան պիտի գայ։

Մարկոս Աղաբէկեան.— Զօրք տալ մեր գործին չի գար, զի Հայն իր ընկերական վիճակէն հեռացուցած կ'ըլլանք»։ (էջ 417։)

Եկան Պերլինի վեհաժողովի ամենափոթորկոտ օրերը։ Հայրիկը կը նախագահէ հայկական պատուիրակութեան։ Երկունքի օրեր, յոյսեր ու քաղաքական անուշ երազներ..

Ընմառուեց ու անբարբառ «Վաստակաւոր եզը, իր աչօքն մէջ է մորթուած» եւ անոնց ոտքորներէն մանեակ է շինուած ու հովուին վզէն կախուած։ Հայրիկ գժգոհ է 61րդ յօդուածէն։

Պերլին ներկայացաւ, իբրեւ Հայաստանի կենդանի պատկեր. Երբ կը հարցնեն.

— Հայրի՛կ, ի՞նչ լեզուով պիտի խօսիս Եւրոպայի քաղաքագէտներուն հետ.

— Պիտի խօսիմ լեզու մը, զոր ամբողջ աշխարհ կը հասկնայ «պիտի լամ» (էջ 498)։

Կարծես Հայրիկեան անէծք մը ըլլար այս, որ մեր մանուկ դիւանագիտութեան բաժին ինկաւ միշտ լալն ու ողբը։

Հայրիկը դժգոհ էր Պերլինէն, որովհետեւ ինքն ալ կը պաշտպանէր նուպար փաշայի այն տեսակէտը, թէ հայկական վեց նահանգներու վերին հոգատարութիւնը նպատակայարմար էր յանձնել Անգլիոյ, որովհետեւ պետութիւնները իրար հետ հաշտ չպիտի մնան միշտ ը. Դրան վրայ ճնշում գործադրելու եւ հայկական բարենորոգումները իրականացնելու։ Այս տեսակէտին ալ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքն էր հակառակ, որ առիթ էր առած Խրիմեանին բազմիցս ըսելու. «Ա՛խ, Ներսէս... ա՛խ Ներսէս, զայրոյթ կը զգամ ներսէս.» (էջ 510)։

Պերլինէն վերջ, Հայրիկը իր յոյսը կը կտրէ օտարներէն եւ կը քարոզէ

— «Որդեակ Հայաստանցիներ, գաւառացիներ, երբ հայրենիք վերադառնալու լինէք, ձեր բարեկամաց եւ ազգականաց իբր պարգեւ՝ մէկ մէկ զէնք տարէք, զէնք առէք եւ դարձեալ զէնք։ Ժողովո՛ւրդ, ամէնէն առաջ քո ազատութեան յոյսը քո վրայ դիր, քո խելքին ու բազուկին ո՛ւժ տուր, մարդ ինքնիրմէն պէտք է աշխատի, որ փրկուի։ Իսրայէ՛լ, դո՛ւ փրկեցիր զքեզ...» (էջ 513)։

Այսպէսով Հայրիկը կը քաւէ իր ազգային «Մեղքերը» եւ «ուխտի» կը զրկուի Երուսաղէմ հսկողութեան տակ։

1892ին ամբողջ մամուլը իրար էր անցած կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ. Գ. Արծրունին ջերմօրէն կը պաշտպանէ Հայրիկի թեկնածութիւնը։ Ցարդանքի, պատկառանքի եւ համակրանքի հսկայ ալիք մը կը բարձրանայ Հայրիկի անուան շուրջ։ Եւ 1892 մայիս 5ին Համազգային ժողովը միաձայնութեամբ Խրիմեանը կ'ընտրէ կաթողիկոս.

Պատմական չափազանց ուշագրաւ դէպքեր իրարու կը յաջորդեն Հայրիկի կաթողիկոսութեան օրով։

Ասպարէզ կուգայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, տեղի կ'ունենան 1895-1896ի ջարդերը, կը խողխողուին անհամար կուռներու ընթացքին Աւետիսեանը, Պետօն ու Մարտիկը իրենց 800 հետեւորդներով, Գարահիսար լերան ու Գիւզալ Դարայի ձորերուն մէջ։ Ցետոյ պանք Օթոմանի գրաւը, խանասորի արշաւանքը, Գալիցինի օրերն ու դպրոցներու փակումը, եկեղեցական կալուածներու գրաւումը դէպքեր, դէպքեր որոնցմով ամբողջ հայութիւնը ցնցուեցաւ, տառապեցաւ,հեծեծեց ու հարուածեց։

Եւ ահա, Հայրիկ խոցուած ու արիւնած, 1896ի սեպտ. 20ին «Վաղարշապատի վշտակոծ եւ տրտմաթախիծ համայն Հայոց» նամակ մը կը գրէ, որ Ազէլեանի գրքի ամենալաւագոյն էջերէն մէկը կը կազմէ։ (էջ 700)։ Գըլխաւոր մասերը արտատպած էր ընկ. Մ. Վարդանեան անցեալ կիրակի օրուան «Յառաջի մէջ»։

Հայրիկը կը փառաբանէ ազատական Դաշնակցութիւնը, որուն հիմնադիրներն անգամ այդպէս չէին պատգամեր։

Նոյնիսկ աւելին՝ երբ Հայրիկը կը լսէ Խանասորի արշաւանքի մանրամասնութիւնները, կը բացագանչէ.

— «Կեցցե՛ս մեր յեղափոխականները, աւելի աղէկ է որ խանասորներու մէջ զարնենք զարկուինք, արիւն թափենք, քան թէ պետութեանց պալատներուն մէջ աղերսենք ու լանք։»

Հայրիկը իր ցանած սերմերն էր, որ կը հնձէր։ Մեծ Հայրը, Հայ ժողովուրդը, այլեւս կտրած էր իր ստրկութեան շղթաները, եւ իր գոյութեան իրաւունքը կը պահանջէր ամէնուն հաւասար։

Հայրիկը կը վախճանի խոր ծերութեան՝ 87 տարեկան հասակին մէջ եւ կը թաղուի 1907 հոկտ. 29ին Էջմիածնի Մայր Տաճարի բակին մէջ։ Տապանաքարին վրայ հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ արձանագրած է.

«Նուագող վշտից
Հայրենեաց Հայոց»։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ,, կը ծախուի

Ծանօթ կրպակներէն զատ, նաեւ RUE FBG. MONTMARTRE
ՔԱՖԷ ՎԻԿՏՈՐԻ ԴԻՄԱՑԻ ՔԷՕՇԿԸ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Երգիչ դերասաններ ցէր եւ ցիկին ՀԱՅԿ - ԱՐՇԻԻԻ

(Պոլսեցոց նոր ժամանած Tenor - Soprano)

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Salle des Hautes EtudesSocialesի մէջ
16 Rue de la Sorbonne. Métro: Odéon եւ St. Michel

Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահարուհի Օրիորդ Ցիրուհի Ջարափեան։ Կ'երգեն հայկական ընտիր կտորներ, իտալական նշանաւոր օփերաներ՝ Tosca - Per-te, La Waly, Mdme Butterfly եւայլն Նոյնպէս կը ցուցադրեն երգախառն պատկերներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ՝ 25, 15, 10

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ « HAROLA »ՅԻ ՍՐԱՀԸ

կը խնդրուի նկատի առնել այդ Թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա-Քոլոմպի Մասնաճիւղին կողմէ կը նախագահէ՝ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ

14 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), փարիզի Հայ Ցրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Առոյենէ Տէր-ուեան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Գմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։ Ընտիր ժազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ, 24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի 6 Դեկտ. Ուր. օրէն մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ„

Հայերէն բացատրութիւններով։ Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ։

Ծանօթ.— Աշխատաւորներու համար բացառիկ ներկայացում 8. ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9—12

Երաժշտութիւնը կը կատարուի Սոնոր գործիքով (appareil sonor)
ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԿԱԼՈՒԱԾԱՏԷՐ ԵՂԷՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԾԱԽՈՒ ԿԸ 15 տուներ 2 փիէսով։ երեք ամիսէն պարապ յանձնելի։ ցանձնառութիւն պայմանագրութեամբ։ գին՝ 12,000 ֆր.։ Tram. porte à Pont de Vivaux.

ՈՒՐԻՇ ՑՈՒՆԵՐ

Plan de Cuquesի մէջ

մէկ բնակարան 3 փիէսով եւ 500 մեթր հող։ ընկերովի։ գին՝ 30,000 ֆր.։ վճարման դիւրութիւններ։

դիմել՝ Gérantին, 6 Rue Rouvière

Ցք. գաղտ. գիտուԹ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր. եւ մէջը) ժ. 3—7. բացի Եշ.է։ 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ. աջ կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle.

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով։ Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։

25 Rue Vilin. Paris (20e)

Հեռաձայն Menil. 69—15

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՍՈԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ

ՆՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՄԷԹՈՏՈՎ

ՕՐ. ԺԱՆ ՃԱՄՊԱՋ

61 rue de Flandre Paris (19)

Հայրենակիցներու համար զեղջուած գին։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ եւ նոր մեթոտով դարմանում աղանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Քերմամբիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբոռաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Եզոլ Միւիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette.
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսմ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50. մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի։

ԾԱԽՈՒ ՊԱՐԱՔԱ ՊԻՍԷԹՐԻ ՄԷՋ

Պիսէթրի հայաշատ Թաղի մը մէջ ծախու է պարաքա մը որ ունի երեք սենեակ, բաւականաչափ հող։ Գին՝ 3000 ֆրանք։ Պարաքան տեսնելու համար դիմել Նպարավաճառ Եղիշէ Փափազեանի, 7 Rue Blanqui, Bicêtre, Seine.

ԱՄՍԱԿԱՆ 75 ՖՐԱՆՔՈՎ ՄԻԱՅՆ՝

ձեր տոմարները կը պահեմ Ֆրանս. օրէնքին պահանջած ձեւով

Ձեր Chiffre d'affaires, Bénéfices Commerciaux և impots sur le revenueի յայտարարութիւններն ու կարգադրութիւնները ձրիօրէն կը կատարեմ։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ որեւէ առթիւ ձեզի ուղղուած հարցումները ձրիօրէն կը կարգադրեմ։

ԱՄԻՍՆԵՐԷ ԵՒ ՆՈՅՆ ԻՍԿ տարիներէ ի վեր դիզուած ձեր հաշիւները կարճ ժամանակէն եւ նպաստաւոր պայմաններով կը դասաւորեմ

ԵԹԷ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻ պիտի սկսիք եւ կամ սկսած էք, բայց Patente եւ Registre de Commerce չունիք՝ կառավարական բոլոր ձեւակերպութիւնները նպաստաւոր պայմաններով կը կարգադրեմ։

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ։

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingere, չապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, աստղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն երկու գործաւոր ունենաք։

Դիմել միայն գրաւոր հետեւեալ հասցէին՝ Գ. ՇԷՔԵՐԵԱՆ. Օրէնսգէտ-հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E.C.I.), փարիզի Առեւտ. դատարանի կողմէ վաւերացեալ։

150 Rue du Fbg. St. Dénis. Paris.

Tailleur

A.BERBERIAN

24. RUE BERGERE
Tel.: Prov. 05-49 Paris, 9.

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant. Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով։

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ,

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։

Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud. Թրամուէյ 5 եւ 26. Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier. PARIS (9e)
Tél. CENTRAL. 97-39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում։ Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի։ ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում։ (ԱՖԻՏԱՎԻԹ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն։ Վիզա ամէն երկրի համար

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre (Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին դուռ)

Իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները։

Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8, Կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12։

Ets "TOUT POUR LE CONFORT"

26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44

CHAUFFAGE CENTRAL

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)

Կը ստանձնէ շոգիով տաքցում, սաւ ու պէնզին եւ տաք ջուրի գետեղումներ

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մեր մէջ ունինք կատարելապէս նաեւ ձեր աւլամանները եւ խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ։ Միեւնոյն ցան մէջ՝ T.S F.ներ, ֆոնոկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, գիտակներ, ակնոցներ եւլն. — կանխիկ եւ ապառիկ։

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ

(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ. շրջան)

18 Rue Dauphine. PARIS (VI) Tél. Danton 73 97

Իրաւագէտ խորհրդատու ցէֆանս ըՁօմօպիլ է Օրօրթիվ եւ Միւթիւէլ Միլիթէր ֆրանսական մեծ ընկերութեանց։

կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լեզուէ Թարգմանութիւններ։

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ։

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ։

FUMISTE-PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել նամակով՝

A. TATOULIANի

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւնք, ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռ... կորի, ջղային, արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

30 Rue St. Basile. MARSEILLE Téléphone: 14-29 Mas

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գինը անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՀԱԼԷՊԻ ՊՈՒԼՂՈՒՐ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ

Հասած է Հալէպի պուլղուրը, ամենաընտիր տեսակէն՝ որ ծախուի մեծաքանակ (պարկով)։ փափաքողներուն նմոյշ կը ղրկուի։ դիմել հետեւեալ հասցէին՝

H. BABIKIAN

8A Rue Francis de Pressensé, MARSEILLE

SIROUNAK ARABIAN & Cie

24 Rue de Vintimille (Place Clichy) 2ème Etage

ԲՐԴԵՂԷՆ ԵՒ ՄԵՏԱՔՍԵՂԷՆ NOUVEAUTÉ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

Նրբազգեստի, մանթոյի, քոսթիւմի, փալթոյի սմոքինկի եւ ֆրաքի համար

Ճերմակեղէնի յատուկ ճոխ գոյներով մեծ ընթօք
Crèpe de Chine, Georgette, Satin, Toile de soie եւն.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳԻՆՈՎ, ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՊՐԱՆՔ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դերձակ եւ դերձակուհիներու համար մասնաւոր պայմաններ

Ցրամադրելի վարպետ դերձակ, փափաքողներու համար

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ։

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ.

36. Rue de Bellefond. PARIS (IX)

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Belleville. CHAVILLE (S. et O.)

Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

ցէր եւ ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ՅՆՍԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ։ Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Դոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում։

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն։

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ։

Դիմել՝ 1 Villa Besset. Décines. Isère.

Կը փնտռուին Թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

10 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1132 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ԱՓՍՈ՛Ս ՈՐ ՅՈՒՍԱԽԱԲ ԵՂԱՆՔ,,

...ալածական բեկորներէն Թալուցի մըն է որ կը պատմէ, ...մաձայն «Եփրատ»ի.

— «Քիւրտ աղայի արտին մէջ կ'աշխատէի. կինս ալ այդ մար... տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր: Ցանկարծ ժանտարմներու ...րագաւներու հարուածներուն տակ կքած բազմութիւն մը ...նկ առաւ մեր բնակած գիւղը:»

...րջակայ գիւղերէն հաւաքուած Հայեր՝ ասոնք ալ.

— «Չէս ժամուան մէջ, մեր գիւղին քանի մը «մրապա» Հա... ...ք միացուցին խումբին եւ տաժանելի ճամբորդութենէ մը ...ետոյ ...ահանգին կեդրոնը առաջնորդեցին: Անտեղ, թէեւ ազատ ...մեզ, բայց անկարելի ըլլալով հաց ճարել, ստիպուեցանք ... պաստանիլ: Մեր շրջանէն Հայաստան անցնիլը աւելի ...ւրին ըլլալով, խնդրեցինք ժանտարմաներէն մեզ արտօնել դէպի ...Սուրիա ճամբորդելու: Զընդունուեցաւ մեր խնդրանքը»:

...Եւ անհաւասիկ, երեք ամսուան ընթացքին, Հալէպ են հա... ...ած 108 ընտանիք, համագումար 428 անձ, «յուսալով թէ հոս ...գոյ կրնանք ազգին պաշտպանութիւնը վայելել գոնէ առա... ...ին օրերուն: Ափսո՜ս որ յուսախաբ եղանք»:

...փորձեցէք վերլուծել, հիմա, այս կարճ պատմութիւնը:

Առաջին ակնարկով իսկ, երեւան պիտի հանէք երեք ող... ...բերգութիւն.—

1. Մեր բեկորները, կորսնցուցած ամէն մարդկային իրա... ...ունք, պատառ մը հացի համար դարձեր են պարզ ճորտեր.— ...երբ քիւրտ-կամ թուրք աղային արտը կը վարէ, կինը՝ անոր ...ացը կ'եփէ, անշուշտ վայելելով աղային բոլոր «շնորհները»ու ...ատգոյն պարագային՝ «մրապա»ներ:

2. Խեղճերը կ'ուզեն գոնէ Հայաստան անցնիլ, բայց. Թուրք ...ժանտարմա»ն է գերագոյն իշխանութիւնը: Հայաստանը ե՞րբ ...եր էկանգնածայս հալածականներուն, որպէսզի «ժանտարմա»ն ...յնայ պատասխանատուութենէ եւ կեդրոնին հարցնէ:

3. Հալածականները Սուրիա կ'անցնին, ոգեւոր՝ իրենց ...ած պատմութիւններէն, «յուսալով ազգին պաշտպանու... ...թիւնը վայելել գոնէ առաջին օրերուն»: Եւ չարաչար յուսա... ...խաբ կ'ըլլան:

Արդարեւ, Հալէպի կղերա-պահպանողական կամ ռամկավար ...շխարհ իսկ, վրդովուած է տիրող անհոգութենէն.

— «Այս թշուառները կը հասնին կայան, ուր ամայութիւն ...կը տիրէ իրենց շուրջը»։ . . . .

Քանի մը ձեռնարկներ կատարուած են վերջին պահուն.— ...նախաձեռնութիւն՝ հանգանակութեան մը համար: Դիմում՝ ...Հայրապետի փոխանորդին:Հեռագիր՝ Բարեգործականի կեդրոնին, ...որ պարտաւ՞ր է 50 անգլ. ոսկի տրամադրել, «կարօտեալներու ...առաջին պէտքերուն համար»։

Մէկ խօսքով, կարկտան միջոցներ, որոնք աւելորդ անգամ ...մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ՝ բոլորովին բախտին ձգուեր է այս ...գաղթակայ ...եւ ստիպողական հոգը: Իբրեւ թէ պարզ տեղական ...խնդիր մը ըլլար եւ միայն Հալէպի առաջնորդարանին ճիտին ...պարտք: Կամ Զուլուներու երկրին մէջ պատահած աղէտ մը, ...որուն լուրը միայն արձանագրել կը բաւէ:

Յուսախաբ՝ Հայաստանէն, յուսախաբ՝ գաղութներէն եւ ...մանաւանդ «Ազգ»էն,— այժմ Հալէպ հասած տարագիրները իրա... ...ւունք չունի՞ն յորդորելու տակաւին Անատոլու մնացողներուն, ...որ հաւաքաբար թրքանան եւ մէկ անգամէն փրկուին... պայ... ...մանաւ որ էնկիւրին հաւանի:

Ո՞վ է, վերջապէս, տէրը այս թշուառներուն: Ո՞ւր է «ազգ»ը, ...իր բոլոր փառքերով եւ շուքերով,— կաթողիկոս, պատրիարք, ...եպիսկոպոս, վարդապետ, ժողովական, պէյ, էֆէնտի եւ «Տիկ... ...նայք փափկասունք»:

Կասկած չկայ որ, վաղը հառաչանքներ պիտի լսուին, ...որ ճարահատ, այս բազմութիւնները ափ առնեն գոյնզգոյն դա... ...ւանութեանց գրասենեակները, ի խնդիր հացի եւ պատսպա... ...րանի: Սուրիան շատ հարուստ է այս տեսակէտէն, իսկ փորձու... ...թիւնը՝ անխուսափելի: Տարագիր բեկորները կրնային իրենց ...հայկական կորովը պահել Անատոլուի խորերը, հաւատալով լա... ...ւագոյն օրերու, մխիթարուելով թէ «ազգ»ը հեռուն է եւ չի գի... ...տեր:

Հիմա ինկեր են ազատ երկիր, եւ իրենց տառապանքը ...կը կուլան սահմանին վրայ, Հալէպի փողոցներուն մէջ, ման գա... ...լով գուռնէ դուռ: Բայց ... «ազգ»ը չկայ: Ո՞ղջ է թէ մեռած: ...Ասոնք գիտեր: Հասցէն գիտցող ալ չկայ, որպէսզի դիմեն եւ ...պաղատանին:

Կրնա՞ն դիմանալ այսուհետեւ, այս յուսախաբութենէն յե... ...տոյ:

Դո՛ւք պատասխանեցէք, ազատ եղբայրներ, որ միեւնոյն ...սահմաններուն մէջ հասաք մինչեւ այստեղ, եւ գիտէք թէ ...ի՞նչ կը նշանակէ տունէ-տեղէ զրկուիլ, ունեցած-չունեցածը ...թողուլ ալ, երկիրէ երկիր քշուիլ թրքական խարազանին տակ:

Եւ տակաւին բուեթ-գլուխներ եւ քար-սիրտեր կան, որոնք ...ողջ աշխարհի կը հռչակեն թէ, ոչ ազգային կազմակերպու... ...թեան պէտք ունինք, ոչ կեդրոնական իշխանութեան: Ոչ ալ ...ապագայ աշխատանքի, գոնէ այսպիսի պարագաներու մէջ: ...Կ'ա՞ք տանք Երեւանին եւ անցնինք օրակարգին:

Իսկ օրակարգը, ինչպէս գիտենք, միեւնոյնն է տարիներէ ...ի վեր,— Ընկղմանիլ եւ խմփա՛լ: Հոգ չէ թէ իրենց բախտին ...ձգուած հազարաւոր բազմութիւններ աշխարհէ աշխարհ թա... ...փառինյուսակտուրՎամուռիչ բազմութիւններ, հացիւ ազատած ...Եօլաքէն, այլասերին պատառ մը հացի եւ խշտեակի մը ...կարօտէն, անիծելով ե՛ւ ազգը, ե՛ւ աշխարհը ե՛ւ իրենց ճա... ...կատագիրը:

Եւ անշուշտ փառք տալով այն օրերուն,— դեռ քանի մը ...ամիս առաջ— երբ այրը քիւրտ աղայի արտին մէջ կ'աշխատէր, ...իսկ իր կինը՝ հաց կ'եփէր անոր տան մէջ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Հայրենիք» անդրադառնալով այս կարեւոր հարցին, գրել կուտայ. (23 նոյ.).

— «Գժբախտաբար, դրամական օգնութիւն պէտք է ընել ոչ միայն գաղթականները Մուսուլի շրջանը փոխադրելու եւ զանոնք «հոն տեղաւորելու ու տնտեսապէս ինքնաբաւ դարձնելու համար, այլ եւ ազգային գոյութեան եւ մշակոյթի նոր կռուաններ ստեղծելու համար:

«Հոս, Նահր Օմարի մէջ,— կը գրէ մեր թղթակիցը— մենք ունէինք մեր եկեղեցին, դպրոցը, գրադարանը եւ թատերասրահը: Մուսուլի շրջանը փոխադրելով, հարկադրուած ենք նորերը կառուցանել:

Վստահ եմ,որ մեր ժողովուրդը ուրախութեամբ պիտի սիրամադրէ իր բազուկները, բայց անհրաժեշտ են կարգ մը նիւթեր, որոնք անիծուած տոլարներու առաքումով միայն կրնան ձեռք բերուիլ»:

Վաապուրականցիներու Հայր. Միութիւնըքանիմըամիսէիվերբացած հանգանակութեան միջոցով մինչեւ այժմ հաւաքած է հազիւ 3000 տոլար, որ ղրկուելով Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչի 3000 տոլարի ետեւէն, պիտի չկարենայ ծածկել 1000 է աւելի գաղթականներու սոսկ փոխադրութեան ծախքերն իսկ: Հետեւաբար անհրաժեշտ է, մէկ կողմէ, քիչ մը աւելի ուժ տալ բացուած հանգանակութեան, միւս կողմէ ալ նոր միջոցներ գտնել Նահր Օմարի գաղթականներու փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը ամբողջացնելու համար:

Գաղթականն'երու Ներկայացուցիչ Լեւոն Ճաղոյեանը արդէն դիմում մը ըրած է Իրաքի անգլիական բարձր քոմիսէրութեան, խնդրելով յաջողցնել Ազգերու Լիկային օժանդակութիւնը Նահր Օմարի գաղթականներուն այնպէս, ինչպէս որ Ազգերու Լիկան կ'օգնէ Սուրիոյ հայ գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման գործին:

Ցանկալի է, որ Փարիզի մեր վարիչ ազգային մարմինները եւս այս ուղղութեամբ ջանք չխնայեն եւ անմիջապէս իրենք ալ դիմում մը ընեն Ազգերու Լիկային:

Մեր գլխաւոր յոյսը սակայն մենք պէտք է դնենք մեր սեփական միջոցներուն եւ աղբիւրներուն վրայ: Եւ եթէ ամերիկահայ հասարակութիւնը աւելի մեծ թափով ոյժ տայ մէկ կողմէն՝ Հայ կարմիր խաչի քէմփէյնին, որուն արդիւնքին մէկ որոշ մասը եւս պիտի ծառայէ նոյն նպատակին, մենք կը խորհինք, թէ մեր գաղութը իր յաւագոյնը ըրած պիտի ըլլայ ազգային այս օգտակար ձեռնարկին յաջողութեան համար»:

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Ցաւով կը լսենք մահը Մեսրոպ Նուպարեանի, որուն յոբելեանը տօնելու կը պատրաստուէին Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ:

Ծերունի վաստակաւորը Իզմիրի աղէտէն յետոյ քաշուեր էր Մարսիլիոյ մէկ արուարձանը, եւ հակառակ իր 88 տարիներուն, կը շարունակէր գրել ու Թարգմանել:

Իր կեանքն ու գործը՝ յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ որբ մը կը կախէ ինքզինքը

Լիոնէն կը գրեն մեզի.—

Լիոնէն մէկ ժամ հեռու՝ Սէն-Ֆօա գիւղ՝ 18 Ավընիւ Մարէշալ Ֆոշ ագարակին մէջ երեք տարիէ վեր կ'աշխատէր հայ որբ մը՝ Վարդան Գօզոսեան՝ Կիրասոնցի, 22 տարեկան:

Անցեալ կիրակի 1 դեկտ. իրիկուան ժամը 8ին Վարդան կախուած գտնուեցաւ ագարակի պարտէզին մէջ:

Վիլէօրպանի ոստիկանութեան լուր տրուելով, քննութիւն կատարուեցաւ տեղւոյն վրայ: Ոստիկանին ընկերացող բժիշկը հաստատեց թէ հէք երիտասարդը չորս ժամ առաջ հոգին աւանդած էր արդէն:

Վրայէն գտնուեցաւ 680 ֆրանք, ինքնութեան թուղթ և ուրիշ անձնական թուղթեր: Դրամը և թուղթերը յանձնուեցան Սէն-Ժանի ոստիկանութեան:

Ցայտնի չէ թէ ինչ պատճառաւ եւ ինչպէս կախուած է հայ որբը: Քննութիւնները կը շարունակուին:

Գարախանի ճամբայ ելաւ դէպի Էնկիւրի

ՄՈՍԿՈՒԱ 8 դեկտ.— Արտաքին փոխ-գործավար Գարախան ճամբայ ելաւ դէպի Էնկիւրի, այցելութիւն տալու համար Թուրք կառավարութեան:

ՐԻԿԱ 8 դեկտ. («Թայմզ»).— Գարախան Էնկիւրի կ'երթայ՝ անձամբ հաղորդելու համար խորհրդային կառավարութեան տածած անկեղծ բարեկամութիւնը՝ Թուրքիոյ հանդէպ:

Բանակցութիւններ պիտի սկսին Մոսկուայի մէջ՝ ուսումնասիրելու համար 1927ի թուրքեւխորհրդային համաձայնագիրը, նպատակ ունենալով տնտեսական աւելի սերտ գործակցութիւն ապահովել երկու երկիրներու միջեւ:

Մուսթաֆա Քէմալ Պոլսոյ մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ դեկտ. 7ի իրիկունը մայրաքաղաքէն ճամբայ ելած է դէպի Պոլիս, ընկերակցութեամբ Ներքին նախարարին եւ Նախագահութեան ընդհ. քարտուղարին: Ո՛չ մէկ հանդիսութիւն պիտի կատարուի այս այցելութեան ընթացքին, որ քանի մը օր միայն պիտի տեւէ:

Հրապարակային նոր ժողովներ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Բացի այս գիշեր Սալ Վակրամի մէջ Club du Faubourgի կողմէ կատարուելիք հրապարակային վիճաբանական մեծ ժողովէն, ուրիշ միտինգ մը կազմակերպած են Փարիզի անիշխանականները: Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ ուրբաթ (13 դեկտ.) գիշեր ժամը 8.30ին Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ: Խօսելու հրաւիրուած են բազմաթիւ հռետորներ՝ Լա-ֆոն եւայլն:

Թուրք օդանաւերու պտոյտը

Թրքական ութ օդանաւերէ բաղկացած օդային տորմիղ մը յաջող թռիչք մը կատարած է Անատոլուի մէջ: Օդանաւերը Տիարպէքիրէն ելած եւ Կեսարիա, Էսկիշէհիր, Պոլիս, Էտիրնէ, Իզմիր, Ալաշէհիր, Ատալիա, Գոնիա, Ատանա, Այնթապ, Մարտին, Արճէշ, Կարս, Երզնկա ճամբով Տիարպէքիր վերադարձած են:

Ճամբորդութիւնը շատ յաջող եղած է:

Գերման գաղթականները Թէհրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիայէն փախչող գերման գիւղացիներու երկու կարաւաններ հասան Պարսկաստանի մայրաքաղաքը, ուսկից պիտի շարունակեն իրենց ճամբան դէպի Ամերիկա:

Ասոնք ստիպուեր են այդ ճամբով երթալ, որովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը մերժած էր անոնց ճամբայ տալ՝ Եւրոպական Ռուսիոյ մէջէն:

Ուրիշ կարաւաններ կը հասնին Րիկա

Րիկա հասաւ գերման գաղթականներու վեցերորդ կարաւանը: 3000 հոգինոց բազմութիւն մը ընդ առաջ գացած էր կայարան: Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ հսկողութեան տակ առնել գաղթականները, որովհետեւ շատեր տարափոխիկ հիւանդութենէ վարակուած էին: Մեծ մասը թրաքոմա ունի. մանուկները կարմրախտէ կը տառապին. Մոսկուա մնացածներուն մէջ ալ համաճարակ կը տիրէ:

Դիմաւորողներու բազմութիւնը ուտելիքի, հագուստի, պտուղի եւ շաքարեղէնի ծրարներ նուիրեց փախստականներուն, որոնք փղձկեցան այս տեսարանէն: Պատմեցին թէ Չեկան ազդարարած էր իրենց արտասահմանի մէջ բան չպատմել խորհրդային վարչաձեւի տակ իրենց կրած տառապանքներուն մասին, այլապէս սպառնալով նեղել՝ Մոսկուայի դուրսերը մնացած հայրենակիցները:

Այս վեցերորդ կարաւանը գլխաւորաբար կը բաղկանայ լուտերականներէ՝ որոնք կուգան Վոլկայի գերման հանրապետութենէն: Այս վերջինին մէջ կը բնակին աւելի քան կէս միլիոն գիւղացիներ, որոնք կը փափաքին գաղթել Ռուսիայէն:

Լեհ դահլիճը տապալած

Ինչպէս կը նախատեսուէր, խորհրդարանի անվստահութեան քուէին հետեւանքով, լեհ վարչապետ Սվիթալսքի դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ. ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Գ.

Տիկ. Ա. Աճալոնեան	50
Օ՛ն Վ.	50
Նորա Յոքթ. Խ. Ցամյամախեան	40
Օննիկ Գըրթիկեան (Սպանիայէն)	20
Արմենուհի Մ. Պարսամեան	10
Վարուժան Մ. Պարսամեան	10
Mme. Marcelle Piatout	10
Մ. Ա.	20
Սարգիս Ընտրիկեան, Սէն Շամօն	10
Միհրան Գազանճեան	30
Նշան Պէշիկթաշլեան	20
Թանուր Լ. Գայաճեան, Լիոն	10
Ստեփան Քիւթնէրեան, Սէն Փիէռ տը Քոռ (Թուռ)	15
Գեղեցիկ Յովհաննէսեան	10
Պսակ Քհ. Սարգիսեան եւ երիցուհին, Վալանս	25
Տիկին մը, Անկէն	10
Société Kara կօշիկի արհեստանոցի հայրենակիցներէն.—	
Տիկ. Զ. Գարաքէհեան	50
Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան	50
Հրաչ Ցամկաճեան	25
Հրաչ Խուպիսեան	20
Զաւէն Հատիկեան	10
Էրեմիա Գարաքէհեան	20
Փոքրիկն Մարգարիտ Վարդանեան	10
Ցարութիւն	10
Զարեհ Հանէսեան	10
Փոքրիկներ Թամար եւ Գուրգէն Պաղտասարեան	20
Գումար	565
Բ. ցանկի գումար	650
Ընդհ. գումար	1215

ԾԱՆՕԹ.— Բ. Ցանկին գումարը պիտի ըլլայ 390, փոխանակ 400ի եւ ընդհ. գումարը 650, փոխանակ 660ի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութիւնը չէ կազմուած դեռ, հակառակ անցեալ հոկտ. 10ին գոյացած համաձայնութեան մը, որ գոհացում կուտար զանազան տրտունջներու:

Այս առթիւ, փոխանակ տագնապին հիմնական պատճառները պրպտելու կամ լուծումը դիւրացնելու, ծանօթ խմբակը վերսկսեր է հէքեաթներ պատմել թերթիս խմբագրին ալ վերագրելով այնպիսի դեր եւ յանձնառութիւններ որոնքերբեք չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Այս բոլորին պատկերազարդ հաւաքածոնկը կազմէ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին վերջին թիւիթղթակցութիւնը (7դեկտեմբեր):

Չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար վիճիլ այս պարոններուն հետ: Ցենք ալ ուզեր հետաքրքրուիլ թէ ո՛վ է տուն տուեր այդ գլխիվայր շրջուած պատմութիւնները, որոնք առ նուազն թեթեւամտութիւն կ'ապացուցանեն:

Բայց, չուզելով մեր համբերութեամբ եւ լռութեամբ շփոթութեան մատնել հասարակութիւնը, կը հրաւիրենք Պ. Յովհ. Սաաթճեանը որ անմիջապէս հրատարակութեան տայ իր, Պ. Վրթ. Ղազարեանի եւ Շ. Մ.ի միջեւ գոյացած համաձայնութեան պատճէնը եւ յաւելուածը, իր յարմար դատած թերթին մէջ:

Ըստ անոնց մեր հրաւէրին ալ, Պ. Սաաթճեան, պարտաւոր է կատարել այս յուսաբանութիւնը եւ զգաստութեան հրաւիրել իր պաշտօնական կամ անպաշտօն թարգմանները, որոնք խսկապէս չափը կ'անցընեն:

... Երրորդ ամիսն է որ Մարսէյլը իշխանութիւն եւ դպրոց չունի: Ամօթ չէ՞ք:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԱՃԱՌԸ

Այն ժամանակ երբ հոս, պաշտօնական բեմերէն եւ լրագրական էջերէն կը գտնուին «դէմքեր», որոնք բառ չեն գտներ իրենց գոհունակութիւնը արտայայտելու «Հայաստանի վարիչներու գերազանցապէս օգտակար ձեռնարկներու» մասին, բոլորովին տարբեր ձայներ կը լսուին նոյն վարիչներու կողմէ: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ, այն ինչ որ հոս կը ներկայացուի արդէն իբրեւ կենդանի գործ, հոն, այսինքն բուն տեղին վրայ կը նկատուի ո՛չ միայն անկատար, այլեւ աւելորդ՝ ներկայ պայմաններուն մէջ:

Առնենք, օրինակ, «Գիտութեան Արուեստիինստիտուտը», ուրիշ խօսքով՝ Հայաստանի կրթական ամենամեծ հիմնարկութիւնը, եւ տեսնենք թէ ինչպէս կը գնահատեն անոր գոյութիւնն ու կատարած դերը:

— «Այդ ինստիտուտը, կը գրէ «Խ. Հ.»ի պատասխանատու աշխատակիցներէն Արտեամը, գոյութիւն ունի 25էն, բայց համատատ կերպով կարելի է պնդել, որ մեր աշխատաւորութեան չասենք 25 այլ 5 տոկոսն էլ հազիւ թէ գաղափար ունենայ այդ հիմնարկութեան մասին եւ կամ թէ երբեւէ լսած լինի նրա անունը» («Խ. Հ.» թիւ 252): Ընդունելով այս երեւոյթը բնական դրամատիրական երկիրներու համար, ուր գիտութիւնն«ընտրեալների մենաւոր սեփականութիւնն է», չափազանց անբնական եւ քննադատելի կը գտնէ այդ երեւոյթի կրկնութիւնը Հայաստանի մէջ, ուր «գիտութեան հարցերով պիտի զբաղին ո՛չ միայն գիտնականները, այլ բոլորը, բանուորն ու գիւղացին»: Եւ այս տարօրինակութեան պատճառը, միշտ ըստ նոյն աշխատակցին այն է, որ «նա (Ինստիտուտը) ամենից առաջ ձգտել է պարփակուել իր պատեանի մէջ եւ լինել գիտական հիմնարկութիւն նախ եւ առաջ իր անդամների համար»:

Բոլորովին անիմաստ եւ անտեղի չեն այս մերկացումներն ու խոստովանութիւնները: Հայաստանի այդ կարեւորագոյն հաստատութիւնը, որ գծուած եւ բանաձեւուած պարտաւորութիւններ ունի, իր կանոնագրին մէջ, կոչուած է ուսումնասիրելու «Խ. Հայաստանի բնական եւ կուլտուրական միջավայրը, ինչպէս նաեւ Խ. Հայաստանի շինարարութեան հետ կապուած տեխնիկական եւ գեղարուեստական խնդիրները»: Միեւնոյն ժամանակ «ինստիտուտն ի սպաս է դնում իր ուժերը Հայաստանի Սոց շինարարութեան գործին:»

Այս բոլորին փոխարէն, սակայն, Հայաստանի Կաճառի ղեկավարները կը մասնակցին «իրենց գիտական նեղ պատուհաններից ճիկվիկ անելով» միայն, եւ ընդհակառակն անձնատուր են եղած «առիւծ, մորմ, խլէզ բառերի» ստուգաբանութիւնով եւ կամ «Պաղտասար դպիրը որպէս բանաստեղծ» ուսումնասիրելով:

«Մենք դէմ չենք հնի ուսումնասիրութեանը: Մենք համաձայն եւ ընդունում ենք եւ այն, որ դրա համար հարկաւոր է խոր պեղումներ, գիտական լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարել, մանաւանդ մեզանում, որտեղ ամէն ինչ դեռ անցեալի փոշիների մէջ է թաղուած: Բայց եւ այնպէս, մենք չենք ընդունում որ սոցիալիստական շինարարութեան այս եռուն պահին հնաբանութը է ամբողջովին մեկուսանալ»:

Հոս արդար է զայրոյթը, քիչ մը այս համահայկական հիմնադրութեան հանդէպ: Կարեւորն ու անկարեւորը, ժամանակակիցն ու անժամանակը տարաբախտաբար չեն զանազանուիր մեր իրականութեան մէջ: Նոյն երեւոյթը տարբեր պայմաններու մէջ, չէ՞ որ կը կրկնուի մեր մէջ: Թուրքիայէն քշուած հագարաւորներու փրկութեան անտեսուած գործին առթիւ:

Այսքան անհեթեւ անտարբերութիւն, կրնար մեղմանալ մասամբ, եթէ հայ Գիտութեան եւ Արուեստի Կաճառը, գոնէ իր մասնագիտական աշխատանքներով քար մը աւելցուցած ըլլար մեր մշակոյթի խարխլած շէնքին վրայ: Բառերու եւ անուններու ուսումնասիրութեան միջոց եւ հնարաւորութիւն ունեցող այդ հաստատութիւնը, ինչպէ՞ս է որ չի տեսներ հրէշային աղճատումը հայ լեզուին, ուղղագրութեան, իրենց իսկ անմիջական շրջապատին «Խորհրդային գրախօսին» մէջ: Եւ ինչո՞ւ չատուզեր ու պարզաբաներ պատմութիւնը այս «բարենորոգումին», որու մէջ պատուայ տեղ ունին նոյնպէս«Ինստիտուտի ղեկավարներ»էն շատերը:

Այս ալ օրուան խնդիր է սակայն, եւ գուցէ անհամապատասխան մեր «գիտնականներուն» որոնք «իրենց գիտական նեղ պատուհաններից» չեն կըրնար տեսնել կեանքը, շարժումը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանայ:

Բոլշեւիկեան իրականութենէն կտրուած ըլլալով մէկտեղ, հայ գիտնականները պարապ չեն նստած: Ճիշդ է որ անոնք չեն մասնակցած երկրի «սոցիալիստական շինարարութեան», գործնականապէս չեն գործադրած իրենց յանձնառութիւնները «Հայաստանի բնական եւ կուլտուրական» ուսումնասիրութիւններով, բայց կատարած են աշխատանքներ մը, հրատարակութիւններ, որոնք «տարօրինակ մեռեալ բալասանի տպաւորութիւն են թողնում եւ ո՛չ միայն իրենց բովանդակութեամբ են խորթ կտրուած մեր ժամանակակից եւ արդի հրատապ խնդիրներից, այլեւ իրենց լուսաբանութեան մեթոդով, նիւթին մօտենալու եղանակով եւ տեսակէտով»: (Տ. Հախումեան «Խ. Հ.»թ. 252):

Այս իրականութիւնը ո՛չ միայն իրենց դասախօսութիւններու, այլ եւ հրատարակած յօդուածներու մասին է ընդհանրապէս: Երկու պարագաներու մէջ ալ կացութիւնը նոյնն է: Զօրս տեղեկագրերու մէջ զետեղուած 36 37 յօդուածներէն հազիւ 10-12ը գիտական եւ հասարակական որոշ արժէք կը ներկայացնեն: Ո՛չ մէկ գրականագէտ եւ արուեստագէտ այդ տեղեկագրերում չի զբաղուած մեր օրերի այրող հարցերով,մեր ժամանակի արուեստի եւ գրականութեան ակտուալ, մարտական պրոբլեմներով: Կան արուեստի վերաբերող խնդիրներ: ճիշդ է, բայց դրանք վերաբերում են Խաչատուր Աբովեանի, Տերենցին, աշուղական երգերին, ժողովրդական երգի գամմային եւ դպիր Պաղտասարին» (Տ. Հ.)

Կաճառի զանազան բաժիններու մէջ կարդացուած են զեկուցումներ: Հոս եւս «պատկերն ընդհանուր առմամբ անմխիթարական է»:

Ճիշդ է, բնագիտական - մաթեմատիքական բաժինը շարունակ, իսկ գեղարուեստական բաժինը երբեմն զբաղուել են նաեւ արդիական, ակտուալ եւ գործնական խնդիրներով, բայց սրանց աշխատանքի անմխիթարականութիւնն էլ արտայայտուել է նրանով,որ այդ կարեւոր նիւթերը՛ն տպագրուել են Տեղեկագրերում եւ ոչ էլ հրապարակական դասախօսութեան նիւթ են դարձել:»

Անտեսուած կարեւոր աշխատանքներու փոխարէն «հնաքրքրութեան առարկայ է դարձել Ղազար Փարպեցու Շոէ Որդինը եւ ապացուցուել է, որ «Որդինը ոչ թէ յատուկ, այլ հասարակ անուն ողն է: Բննուել է Ներսէս Աշտարակեցու ուանդավէպը, պարզուել է տոուչապէս Տորք Անգեղի տեղը հայ մատենագրութեան բանասիրութեան մէջ, եւ, վերջապէս որոշուել է Ղազար Փարպեցու մօտ յիշատակուած Ուրծ, Աստրա, Բերդկոտակք, Վարազկերտ եւ Արծակ տեղերի աշխարհագրական դիրքը:

Ցանցանքը, ըստ Գ. Հախումեանի, այն է, որ մինչ «Այս մամուլում, գլուխ ցաւցնող «նիւթերու շուրջ եղած զեկուցումները տպագրուած, որով եւ հանրութեան սեփականութիւն դարձած են, անտեսուած տպագրութիւնը բուն այժմէական եւ կարեւոր խնդիրներու շուրջ եղած զեկուցումներու:Այսպէս, օրինակ, ո՛չ ոք— իրենց գիտնականներէն զատ ո՛չ ոքի ծանօթ է արժէքաւոր զեկուցումները նորագոյն գիտութեան, հիւանդութիւններու, հանքային արտադրութիւններու մասին, զեկուցուած Պրոֆ. Ղամբարեանի, Գալստեանի, Խաչիկեան Աբգարի, Կալցովի եւ զանազաններու կողմէ:

«Այս նիւթերը լսուել են, քննուել են եւ ո՛չ հրատարակուել, ո՛չ էլ դրուել ենհրապարակական ժողովներում:»

Աւելորդ է շարունակել մէջբերումներու շարքը: Այսքանն ալ բաւական էր, ծանօթանալու մեր երկրի գիտական բարձրագոյն հաստատութեան, ի հարկէ համայնավարական ստորճանաչափով:

Այս բոլորէն անհեթեւ է այն միակ փաստը, որ օրուան իշխանութիւնը դժգոհ է այդ հաստատութեան կատարած աշխատանքներէն: Իշխանութիւնը կը գտնէ թէ «Ինստիտուտը չի գործադրել իր վրայ դրուած պարտականութիւնները»: Ան անտեսած է երկրի «իրական պահանջները, կտրուած է կենդանի աշխատանքից» եւայլն:

Ուշագրաւ է որ այսպէս են վարուած նաեւ «այն կոմունիստ ընկերները, որոնք այդ Գիտութեան և Արուեստինստիտուտի անդամներն են եղել»: Այս փաստը, ինչպէս նաեւ Կաճառի աշխատանքի հաշուետուութիւնը, քիչ մը կասկածանքի տակ կ'առնէ արդէն եղած խիստ քննադատութիւններու անկեղծութիւնը:

Արդար եւ շիտակ չպիտի՞ ըլլայ կարծել, որ այս քննադատութիւնները, արդարացի կողմեր ունենալով հանդերձ, ազդարարութիւն մըն են Կաճառին — գիտնականի անկախութիւնը զոհելու Լենինեան ուխտարանին:

Եւ վերջապէս, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ «ժամանակատ եւ գլուխ պտտցնող» նիւթերու քննութիւնն ու լուծումը, երբ ատոնց մէջ չեն յայտնաբերուած Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութեան «էլէմէնտներ»ը:

Ուրեմն, Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի Կաճառի դիրքն ալ խախտած է: Ան ալ պիտի քանդուի, կամ աղճատուի, համաձայն «նոր օրերի, նոր կեանքի պահանջներին»:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԱՊԱԿԱՆԻ...

Ո՞ր, պիտի հարցնեն անոնք որ ծանօթ են թրքական բարոյականին, կենցաղին եւ սովորութիւններուն: Պոլսէն հաղորդուած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ ներքին նախարարութիւնը չափազանց մտահոգ է այն պատճառով որ գոփութիւն եւ շուայտութիւն կը զարգանան անօրինակ կերպով, արճարաններու մէջ:Հանրատուններու թիւը շատցած է զարմանալի կերպով: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այդ հաստատութիւններուն թիւը նուազեցնելու: Ոճանպոլի կողմը պիտի գոցուին հանրային կարգ մը զբօսավայրեր: Կառավարութիւնը կը մտածէ մինչեւ իսկ արգիլել պոռնկութիւնը:

Պասք Գրական Կեանքը

Հոգածեայ ճամբորդութիւն մը ի հարկէ բաւարար չէ երբեք ծանօթանալու մանաւանդ ինքնամփոփ ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը, ոչ ալ անոր գեղարուեստական խառնուածքը. բայց այսքան ինքնատիպ ցեղի մը ներքին կեանքը չէր կրնար զիս անտարբեր թողուլ: Փիէռ Լհանդի—ծագումով պասք Ֆրանսացի յայտնի գրող եկեղեցական մը— մէկ գրքոյկը գոհացուց ճամբորդի իմ թռուցիկ հետաքրքրութիւնս:

Մեծ եւ պերճաշուք գրականութիւններէն աւելի կարեւոր, անյայտ եւ փոքր ազգերու գրական կեանքը կրնայ շահագրգռել հայ ընթերցող մը. անոր համար մանաւանդ որ տեղական գոյնի, հարազատ ինքնատպութեան ճաշակը հոն է որ անվթար կարելի կ'ըլլայ գտնել տակաւին. ու նաեւ այդ փոքր ժողովուրդներուն քով կը գտնենք արձագանգը այն տագնապներուն, այն յոյզերուն, որոնք կ'ալեկոծեն մեր հոգին:

Պասք գրականութիւնն ալ— ինչպէս ամէն առեղծուածային ժողովուրդի մօտ— իր անգիր, լեզուաւանդ նախատարբերքը ունեցած է եւ տակաւին կը պահէ զայն եւ այդ հասարակաց ենթահողին վըրայ ունի իր մշակուած, իր գեղարուեստական, ժամանակին շրջանը կրող վերնաշէնքը: Առաջինը խորապէս ժողովուրդին պարզ,բայց կոյս ծոցէն կը բխի, երկրորդը գործն է անհատներուն: Ինչպէս ամէն տեղ ուր գրողը իր ծննդավայրին եւ իր համայնքին մօտ ապրած է, պասք կեանքին մէջ ալ անգիր եւ գրաւոր գրականութիւնները յաճախ, նոյն ներշնչումները եւ արտայայտութեան նոյն ձեւերը կը պահեն:

Չեմ ուզեր անդրադառնալ այն պասք գրողներուն, որոնք ֆրանսական եւ սպանիական մշակոյթի զօրեղ հոսանքներուն մէջ թրծուելով, կորսնցուցած են ոչ միայն իրենց լեզուն, այլ եւ անհատականութիւնը, ատոնց հեռաւոր քնարը ոչինչ կ'աւելցնէ իրենց ժողովուրդին երանգապնակին վրայ:

Բուն իսկ պասք լեզուով արտայայտուած մտաւորական գործ մը բաւական շարժում մը գոյութիւն ունեցած է վաղուց ի վեր: ԺԹ. դարուն երբ իրենց ժողովուրդի կեանքը, անցեալը եւ լեզուն, շնորհիւ միջազգային հեղինակութիւններուն (Հըմպոլթ, Պոնափարթ, Լինչման, Վէպեր, Վան Էյս, Մոռ, եւ ուրիշներ) ընդհանուր շահագրգռութիւն մը կ'արթնցնէին, պասք հոգին ալ կը լեցուէր ինքնաճանաչութեան, խանդավառութեան բուռն թափով մը. ստեղծուեցաւ «պասք լեզուի կառուցում մը», հիմնուեցան միութիւններ, հանդէսներ, որոնց բեղմնաւորիչ շունչին տակ՝ բանաստեղծութիւնը, վէպը, թատրոնը կը կենդանանային, կը նորանային:

Ամէնուն սրտէն կ'երգէր իրենց քամոռ քաթիլան՝ ցեղեփառէն, երբ կ'աղերսէր.

Խօսքարա, Խօսքարա,
Խալկի ատի քամփոռա...

«Պասք լեզու, մայրենի լեզու...երեւցի՛ր, գնա ալ, յայն աշխարհին»:

Բայց, հեքաթի հարուստ բովանդակութեան մը, պասք գրականութիւնը տակաւին կը մնայ անյայտ եւ փակ գանձ մը՝ իր սահմաններէն, իր լեզուէն դուրս:

Այս անհաղորդութեան պատճառները դժուար չէ գտնել:

Գլխաւոր ցլատիչ պատճառը պասք լեզուի անթափանց, գըժուարիմանալի, սառներու անմատչելի բնոյթն է. միանգամայն, երկրի մեկուսացումի մէջ կղզիացած պասք գրողներ դիւրութիւնը չեն ունեցած երկար ատեն տիրանալու լեզուական զարգացումի մը, որպէսզի իրենց գրական արժէքներուն հաղորդակից ընեն նաեւ օտար լայն շրջանակներ:

Նմանապէս պասք գրականութեան ներկայի խորքը, իր տարօրէն պարզ բայց խոհուն նախնականութեամբ գրեթէ անթարգմանելի կը մնայ եւ որոշ չափով անհաղորդ արեւմտեան մտքի մը:

«Ինչ որ Լոսկարիան բանաստեղծութեան իրական գեղեցկութիւնը կը կազմէ, կ'ըսէ Փիէռ Լհանտ, նախնական զգացումներու քաղցր պարզութիւնը, անոնց ծորունութիւնը յստակ եւ թարմ, անոնց արտայայտութեան ազնիւ ժուժկալութիւնն է: Այսքան պարզ եւ ինքնաբուխ բառերու հունէն պէտք է իջնել մինչեւ ժողովրդական հոգին եւ փնտռել ինչ որ ան կը պարփակէ իբրեւ միամտութիւն, յուզում եւ անհուն քաղցրութիւն: Ու մանաւանդ միշտ աչքի առջեւ պէտք է ունենալ այն անբաղդատելի հայկական շրջանակը— պասք բնութիւնը— ուրկէ այս բառերը փոխ առնուած են եւ ուր անոնք կուտան իրենց ամբողջական իմաստը»:

Պասք լեզուի ներքին յօրինուածքը, բառերու եւ ածանցումներու եզականօրէն անվերծանելի բարդութիւնը, նախադասութիւններու կազմը, վերջապէս հնադարեան բարբառի թաքուն եւ անծանօթ մեքենականութիւնը նոյնքան դժուարութիւններ են իր եւ օտար լեզուներու միջեւ փոխանցումը թոյլատրելու:

Ահա այս պատճառներով, նոյնիսկ ֆրանսական գրական աշխարհին համար անգամ տակաւին փակ գիրք մըն է պասք հոգին եւ իր արտայայտութիւնները եւ ինչ որ զարմանալի է, գերման մտաւորական շրջանակներու մէջ շատ աւելի կենդանի հետաքրքրութիւն կայ դէպի այս խորհրդաւոր ժողովուրդին կեանքը, լեզուն եւ արուեստը, քան Ֆրանսայի մէջ. Փիէռ Լհանտ գանգատ կը [illegible] մինչեւ սահմանէն անդին [illegible] քերը անտարբեր են [illegible] հանդէպ, անդին գերման [illegible] պասքագիտութիւնը աւանդութիւն մը, մասնաւոր կիրքի մը վերածուած է: Պատերազմի շրջանին գերման լեզուաբան մը յանձն [illegible] պէս արտօնուած էր պասք [illegible] ուորական գերիները մեկուսացնելու [illegible] գնելու եւ ձայնագրական գործիքներով ուսումնասիրելու անոնց տեղաբարբառները եւ լեզուի բառերու հնչականութիւնը:

Պրոֆ. Մոռ անգամ, մեծ բարեկամ հայագէտը, նոյն [illegible] ցումը կը բաժնէր այդ խորհրդաւոր ժողովուրդին հանդէպ [illegible] քերը... բառն է, կ'արժէ կեղէն աշտարակի մը մէջ [illegible] պահել, պահպանել.

Ամէն ժողովուրդ իր հոգեկան ապրումներուն, ոգորումներուն մէջ տիրական մտահոգութեան մը, միակ մայր գաղափարի մը են[illegible] թակայ ըլլալ կը թուի, [illegible] կ'անդրադառնայ անոր արուեստի վրայ եւս:

Հին յայն կեանքը, հոգին արուեստը հերոսներու պաշտամունքին շուրջն է որ կը թաւալ[illegible] Հռոմի կայսրութեան սերտ [illegible] մտածումը պատերազմի եւ [illegible] խարհակալութեան [illegible] ունի. Պրըթոն հոգին ծովուն մտահոգ [illegible] ալեկոծումին ենթակայ է..

Պասք իրականութեան մէջ, գրեթէ ամբողջ գրականութիւնը ձօնուած է միակ պաշտամունքի մը. կրօնքը այն բանին որ իրենց աւանդութիւններուն, սերերուն եւ [illegible] հողերուն միակ առարկան է— «Ցունը», «Օճախը»

Այդ ոգին է որ պիտի գտնենք «Երկու եղբայրները» պատմուածքին մէջ, որուն թարգմանութիւնը «Յառաջ»ի տրամադրութեան տակ կը դնեմ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱԼՄԱՋԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ
ԺՈՐԺ ՄՈՆԷԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ժորժ Մոնէ շարունակելով.—

Ոստիկանութիւնը այս ձեւով կը յաղթէ ինքզինքը քաղաքացիներէն եւ օրէնքէն վեր դասել: Կը կարծէ թէ ամէն ինչ թոյլատրուած է իրեն: Ալմաջեանի խնդրի քննութեան մէջ չէ յարգած դատավարութեան էական կանոններէն ոչ մէկը, ուստի եւ այնքան ջանքերով իր կառուցած կասկածները կը կորսնցնեն փաստական ամէն հանգամանք:

Այսպէս, հասկցանք թէ՝ սնտուկը որ հետապնդումները ձգգելու ամէնէն էական առարկան էր, Լիլի մէջ գտնուած բժիշկին քովէն առնուելով, դրուած է բեռնատար ինքնաշարժի մը վրայ, յետոյ Փարիզ ղրկուած վակոնով մը, բազմաթիւ ուրիշ կապոցներու կողքին: Այս սնտուկը բանալիով չէր գոցուած, ինչու որ կղպանքները կոտրած էին, ու պարզապէս չուանով մը կապուած էր:

Այսպէս ճամբորդելէ վերջ, սնտուկը մնացած է դատական ոստիկանութեան շէնքին մէջ, ուր ուզած օր ամէն մարդ կրցած է մօտենալ անոր. յետոյ հանկարծ խուզարկով լուսցուած է ու ի վերջոյ օր մըն ալ կը լսուի թէ դեռ այդ սնտուկին մէջէն գտնուած է ցնդող կարեւորութիւն ունեցող առարկայ մը:

Կը հարցնեմ ձեզի, ինչ որ ալ ըլլայ դատական ինքնութեան մարդոց կողմէ կատարուած այս գիւտին կարեւորութիւնը, ի՞նչ փաստական ուժ կ'ուզէք որ ներկայացնէ ատիկա երդուեալ դատաւորներուն համար, որոնք պիտի քննեն հարցաքննութեան արդիւնքը:

Շատ դիւրին պիտի ըլլայ փաստաբանին համար ըսել «չէք կրնար վստահութիւն ունենալ այն պայմաններուն մէջ բռնուած առարկայի մը վրայ»:(ընդմիջումներ աջէն եւ կեդրոնէն: — ծափեր ծայրագոյն ձախէն եւ ձախէն)

Հետեւաբար իրաւունք ունիմ ըսելու թէ՝ քանի որ դատական ոստիկանութեան պաշտօնէութիւնները հարցաքննութեան քրէական օրէնքներուն չեն ենթարկուիր, ամբաստանեալներուն դէմ իր կառուցած կասկածանքները ալ փաստական ամէն ուժ կը կորսնցնեն: Արդարադատութիւնը պահանջէ որ դատական ոստիկանութիւնը այլեւս իրաւունք չունենայ դատաւորէն դուրս [illegible] բրա գաղտնի թղթածրարներ կազմելու: Այսօր, դատական ոստիկանութիւնը թուղթերը միացնէ իր ուզած ձեւով (Մուրտուքներ աջէն): Յետոյ դատաւորին կը հաղորդէ ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատէ հաղորդել [illegible] հաղորդեր այն վկայութիւնները որոնք նպաստաւոր են ամբաստանեալին:

Դատական նախարարին պարտականութիւնն է միջնորդել դատաւորներուն, որ հարցաքննութիւնը կը պատկանի հարցաքննիչ դատաւորին։ Պէտք չէ թոյլ տալ ոստիկանութեան որ իր կողմէ հարցաքննութիւններ կատարէ, հարցաքննիչը հաղորդէ կամ վար դնէ։ Ինչ կ'ըսէք Պ. նախարար, պէտք է ապահովէք մեզ որ ազգային հարցաքննութիւնները կանոնաւոր կերպով առաջ պիտի տարուին։

Դատական նախարարը.— Ես չեմ կրնար ըսել «իմ ոստիկանութիւնս», ինչպէս որ Պ. Ներքին նախարարն ալ չի կրնար ըսել «իմ դատաւորներս»։

Լորժ Մոնէ.— Պ. Դատական նախարարը իրաւունք ունի զանազանութիւն դնելու ոստիկանութեան եւ դատաւորներու միջեւ, այս մասին կատարելապէս համաձայն է ընդհանուր դատախազ Տօնա-Կիկի հետ։ Այս վերջին «քոմիսէրներ»ի յայտարարած է թէ անզուսպ մը կայ ոստիկանութեան եւ դատաւորներուն միջեւ. կը ցաւիմ որ ընդհանուր դատախազը ստիպուած է հաստատել թէ ոստիկանութիւնը ինքզինքին թոյլ կուտայ բաներ, զորս դատաւորները չպիտի ընէին։ Ուրեմն ոստիկանութիւնն ուրիշ մեթոտներ գիտէ եւ այդ բանը յայտարարելու համար է որ կը գտնուիմ այս բեմին վրայ։

Վարչապետը.— Ամէն պարագայի կայ մեթոտ մը, զոր դուք պիտի ընդունիք ինծի հետ։ Այն թէ դատաւոր եւ ոստիկանութիւն համակցութիւններով գործ կը տեսնեն ու այս բանը այլեւս չպիտի թոյլատրեմ։ (Ծափեր կեդրոնէն ու աջէն. ընդմիջումներ ծայրայեղ ձախէն եւ ձախէն).

Փիէր Թէթէնժէ.— Գայթակղեցուցիչ է այս։

Լրնէսթ Լաֆոն.— Միայն ոստիկանապետ Պալըրայի յօդուածները պիտի արտօնուին դատական ոստիկանութեան թերթին մէջ, իշխանութեան դրօշ-[illegible]։

Նախագահը.— Պարոննե՛ր, հաճեցէք չմիջամտել եւ թոյլ տուէք որ հռետորը շարունակէ իր ճառը։

Լորժ Մոնէ.— Պ. վարչապետ, թէ ես այս բեմին վրայ եմ, պատճառն այն է որ կը յուսամ թէ այս վիճաբանութենէն լուրջ որոշումներ պիտի բխին։ Ուրախ եմ ձեր այն խօսքին համար թէ այլեւս զեկոյցներ չպիտի տրուին մամուլին։ Դատական քննութեանց մէջ մամուլը յաճախ քիչ մը բանաւոր դեր կը կատարէ այն փութկոտութեան պատճառաւ, զոր ցոյց կուտայ տալ տալ ընթերցողին համոզելու համար ոճիր-արկածի մը հեղինակը անիկա երբեմն վստահաբար գրգռիչ մըն է ոստիկանութեան համար, որ կ'ուզէ ամէն գնով խոստովանութիւններ ձեռք ձգել։

Ուրախ եմ որ պիտի փորձէք աւելի կարգ կանոն դնել ձեր տան մէջ, ու ինքզինքս երջանիկ պիտի զգամ, եթէ այս հարցապնդումս հետեւանքով կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ եւ խորհրդարանը որոշումներ տայ։ Պէտք է գործադրութեան դնէք այն շրջաբերականը, զոր 1906ին Քլէմանսօ ուղղած էր ոստիկաններուն՝ յիշեցնելով անոնց որ ո՛չ մէկ պատրուակով իրաւունք ունին ծեծի դիմելու։ Շրջաբերականները շուտ կը մոռցուին, աւա՛ղ. եթէ հետապնդող ըլլայ, կրնա՞նք վստահիլ ձեր կորովին վրայ, Պ. վարչապետ, ձեր ոստիկանութեան հասկցնելու համար իր բուն պարտականութիւնը։

Եթէ ըսէք մեզի թէ կ'այպանէք ոստիկանութեան գործածած մեթոտները, պիտի գիտնանք թէ կը յարգէք այն ազատութիւնը, զոր օրէնքը կ'երաշխաւորէ քաղաքացիներուն։ Բայց եթէ չըսէք, պիտի ստիպուինք ձեր կառավարութիւնը դնել անոնց շարքին, որոնք կը զբաղին միայն նիւթական շահերու պաշտպանութեամբ, ուրանալով գաղափարական ձգտումներու գերիշխան արժէքը։

Ամբողջ երկիրը անձկութեամբ ձեր պատասխանին կը սպասէ։

(6)

ՔԻՇՆԵՒԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԴԱՏԻՆ ՇՈՒՐՋ

Քիշնեւի թեմակալական կալուածներու դատին շուրջ, ելք մը գտնելու համար, Ռումանահայ թեմին գործադիր մարմինը տեսակցութիւն խնդրած էր Ռումանիոյ վարչապետ Պ. Մանիուէն։ Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է շատ սիրալիր կերպով։ Թեմին առաջնորդ Յուսիկ արք. որուն կ'ընկերանային Թեմականի անդամները, վարչապետին տուած է պէտք եղած բացատրութիւնները, պարզելով գրաւման վատ հետեւանքները Ռումանիոյ գաղութին վրայ, որ 600 տարիէ ի վեր հաստատուած երկրին մէջ, մեծապէս օգտակար տարր մը եղած է։

Առաջնորդը ըսած է.— Պետութիւնը գրաւելով այդ կալուածները, գործած է մեծ անիրաւութիւն մը, սխալ մեկնաբանելով հողային օրէնքը եւ վանքի տեղ դնելով Էջմիածինը, որ օրէնքի նախատեսած վանքերուն չի նմանիր, այլ հայ ժողովուրդին հոգեւոր եւ մշակութային կեդրոնն է։ Ցետոյ, այդ կալուածները երբեք Էջմիածնի չեն պատկանած եւ Էջմիածնի իրաւասութիւնը անոնց վրայ, հոգեւոր գերին մէջ սահմանափակուած է։

Վարչապետին այն հարցման թէ որքա՞ն կ'ըլլայ այդ կալուածներուն եկամուտը, Առաջնորդը պատասխանած է.

— Տարեկան մօտ չորս միլիոն, ինչ որ լիովին բաւական է Թեմին պէտքերուն։

Վարչապետը խոստացած է բացատրութիւններ պահանջել Արքունի կալուածոյ նախարարութենէն, վստահեցնելով որ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ, ի գործ դնելու արդարութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն

ԶԵԿՈՅՑ ՄԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Արհեստակցական միութիւններու վերջին համագումարին մէջ տրուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

«Դեռ երէկ կը կարծէինք թէ 1920-30ին կարելի պիտի ըլլար ապահովել Հայաստանի արդիւնաբերութեան աճումը 22-23 տոկոս։ Այժմ կը տեսնենք որ անհրաժեշտ է եւ կարելի այդ աճումը հասցնել 34 տոկոսի եւ թէ պէտք է աւելի եւս արագացնել տնտեսութեան աճման թափը, որովհետեւ չենք գիտեր թէ, երկու երեք տարի յետոյ, ի՞նչ կ'ըլլայ մեր միջազգային կացութիւնը։ Այս տեսակէտէն մեր կացութիւնը կը նմանի բանակի մը կացութեան, որ երկար ճակատամարտէ մը յետոյ, դադար տուած է մէկ քանի ժամ, շնորհիւ անոր որ թշնամին կորած է կառաղի ռմբակոծումը։ Ան չգիտեր թէ ի՞նչ կը կատարուի մէկ երկու ժամ յետոյ։ Այդ պատճառով, պէտք է ան ամրապնդէ իր դիրքերն, այն հաշուով որ յանկարծակի յարձակումը վնաս չպատճառէ իրեն։ Պէտք է ուրեմն տնտեսութեան զարգացման ասպարէզին մէջ, եւ ամենակարճ ժամանակի ընթացքին, ձեռք բերենք դրամատիրական երկիրներու արտադրական մակարդակը։

«Մեր առջեւ դրուած հիմնական խնդիրներէն մէկն է, նախ հնգամեայ ծրագրի իրագործումը, որ ամբողջ աշխատանքի առանցքը պէտք է կազմէ։

Սակայն արդիւնաբերութեան գործը գէշ կատարուած է, որովհետեւ այդ առթիւ խորհրդակցութիւնները շատ քիչ կ'ընդգրկէին բանուորական զանգուածները. երկրորդ՝ խորհրդակցութիւնները կանոնաւոր չեն կատարուած. եւ երրորդ՝ գրեթէ տրուած որոշումներու գործադրութեան վրայ հսկող չկայ։ Հայաստանի մէջ, 6 ամիս առաջ կատարուած է արտադրական խորհրդակցութիւններու ստուգում, երբ հազարաւոր առաջարկներ կը ստացուէին այդ մասին։ Թող ըսուի թէ այդ առաջարկները ի՞նչ չափով կիրարկուած են։ Մեր ամէնէն մեծ ձեռնարկին՝ Մանածի գործարանին մէջ, արտադրական յանձնաժողովները գրեթէ մասը մասին չեն զարկած, եւ այս ձեռնարկը բացառութիւն չէ։

«Մեր արհեստակցական մարմինները շատ քիչ զբաղած են նախանիւթի խնդիրներով։ Կը հաստատենք նոր գործարաններ, բայց չենք մտածեր արհեստագէտներու պատրաստութեան մասին։ Պղնձի արտադրութեան եւ ճարտարարուեստին մէջ որակեալ բանուորներու մեծ պակաս կայ։ Եթէ ժամանակին մտածէինք այդ մասին, կրնայինք ապահովել մեր արդիւնաբերութեան բանուորական պէտքը. բայց այդ հարցին մէջ, մեր տնտեսական մարմիններէն շատերը չարչիութիւն կ'ընեն։

«Ինքնարժէքի նուազման գործին մէջ ալ աշխատանք չէ կատարուած։ Ցանձնախումբերը չեն հետեւած թէ ամէն ամիս իրենց ձեռնարկութեան մէջ, ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ ինքնարժէքի նուազման տախտակը։

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Մենք ծրագիր կազմած ենք անգրագիտութիւնը վերցնելու. 8000 հոգիի անգրագիտութիւնը պէտք է վերնայ մէկ տարուան մէջ։ Բայց գործը ասով չի վերջանար. պէտք է անգրագէտներուն գիրք տալ կարդալու։ Իսկ Հայաստանի գրադարաններուն մէջ նոր հայերէն գրքեր չկան. յետոյ 1926էն ի վեր, հրատարակուած գրքեր չկան. կան գրքեր, որոնք բանուորին մատչելի չեն։ Մշակութային աշխատանքի ամէնէն հիմնական խնդիրն է բանուորութեան դաստիարակումը։ Այս տարի, միայն շինարարութեան մէջ եղած են 20000 բանուորներ, որոնց չնչին մասը միութեան անդամակցած է։

Անոնք սովորաբար գիւղէն կուգան, բայց տակաւին բանուոր չեն, այլ գիւղացի։ Այս խնդրին մէջ, երկու ծայրայեղութիւն կայ, մէկ կողմէն, կան ընկերներ, որոնք ամբողջովին կը զբաղին այս բանուորներով. իսկ ուրիշներ. որոնք արհամարհանքով կը վարուին գիւղէն եկած բանուորներուն հանդէպ։ Պէտք է հաւասարապէս բոլորը դաստիարակել։ Այս կերպով միայն, 4 5 տարի յետոյ կ'ունենանք բազմաթիւ բանուորութիւն, որու մեծ մասը եկած պիտի ըլլայ գիւղէն։ Առանց դաստիարակութիւնը պէտք է ապահովել»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՐԻՒՆ ԿՈՒԼԱՆ»

Պոլսոյ Թուրքերէն «Հարէքէթ» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Փոխանակ «Առեւտրական Սենեակ» ըսելու, լաւ է «տարօրինակութեան սենեակ» կոչել, որովհետեւ այս Սենեակը վերջերս սկսաւ մեծ տարօրինակութիւններ ընել։ Մէկ միլիոն ոսկիով առեւտրական պալատ մը պիտի շինէ եղեր։ Չկրցանք հասկնալ իմաստը։ Կ'երեւի թէ մեր առեւտրական գործերը ընդարձակուած են եւ տնտեսական կեանքը ահագին բարգաւաճում ստացած է։ Իսկ Առեւտրական Սենեակի անդամներն ու պաշտօնեաները այնքան շատցած են, որ ներկայ տեղը նեղ կուգայ։ Հետեւաբար, իրենց վիճակին եւ դիրքին վայել շէնք մը կ'ուզեն, այնպէ՞ս է։

Մեր վաճառականները արիւն կուլան, մեր արտածումը պակսեցաւ վերջերս եւ բաւական ահաւոր բարձրացում մը տուաւ ներմուծումներուն։ Սնանկութիւններ, առեւտուրի դադարումներ, հաշուեյարդարներ, եւ անոնց հետ, առեւտրական պալատ։ Այս պատկերը միայն ծիծաղելի չէ, ողբալի ալ է։ Որովհետեւ ցոյց կուտայ թէ դեռ չենք ճանչցած երկիրը եւ չենք գիտեր թէ դրամը ո՞ւր ծախսելու է։

Աչքը քանդեց պալատները, որպէս զի վերջ տանէն շռայլութիւնները։

Կ'երեւի թէ Առեւտրական Սենեակը կը հեգնէ վաճառականներու «անկարողութիւնը» եւ միլիոն մը ծախսելով կ'ուզէ կրկին Սուլթանութիւն հաստատել։

Կ'ուզենք գիտնալ թէ ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այդ հեգնանքը։

«ԾԱՌ»

«Միլլիյէթ»ի մէջ Երեսփոխան Ցալիթ Ռիֆգը պէյ կը գրէ.—

Տնտեսական գործավարութեան մէջ աշխատող անտառներու մասնագէտը կ'ըսէ.

«— Եթէ ներկայ վիճակը շարունակուի, քանի մը տարիէն անտառի հետք չպիտի մնայ Պոլսոյ մէջ։

Մասնագէտին կարծիքով, եթէ Միջին Անատոլուի անտառները լաւ խնամուին, նորէն ձեռք դպցնելու չէ անոնց։

Չինաստանի մէջ լաւ բան մը կը համարուի ծառ կտրելը։ Անատոլուի Արեւելեան կողմերն ալ այն կարծիքը կը տիրէ թէ ծառը չարագէտ է։ Միջին եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ թէեւ ծառը չարագէտ չեն նկատեր, բայց անոր օգուտը միայն դրամ շահելու մէջ կը տեսնեն։

Պոլսոյ ահագին լեռը, որ իմ երեսփոխանութեանս օրերուն կանանչ դրախտ մըն էր, հիմա անապատ մը տխուր տեսքն առած է։ Եւ հակառակ Տնտեսական գործավարութեան միջոցներուն, անտառը ջարդը տակաւին կը շարունակուի։»

Ցօդուածագիրը կը թելադրէ որոշ քաղաքներու մէջ արգիլել փայտածուխի եւ փայտի գործածութիւնը, չթողուլ որ անտառները կտրուին, արգիլել փայտաշէն տուներու կառուցումը եւ վերջապէս ծառ անկելու վարժեցնել ժողովուրդը։

«Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ըսէ, հակառակ Ֆրանսայի համար 150 միլիոնի նոր պիւտճէ մը սահմանած է։ Անատոլուն առանց ծառի չի կրնար քաղաքակրթուիլ»։

«ԾԻԾԱՂԵԼԻ ՉԸԼԼԱՆՔ»

«Հարէքէթ» անդրադառնալով այն լուրին թէ կիրակին այսուհետեւ ուրբաթ պիտի կոչուի դիտել կուտայ.—

Մէկ կողմէ միջազգային օրը կ'ընդունինք իբր դադարի օր, եւ միւս կողմէ փոխելու կ'ելլենք թուրքերէն օրերուն թարգմանութիւնները։ Չենք գիտեր թէ ի՞նչ շահ կայ կիրակին ուրբաթ կոչելուն մէջ։ Քանի որ աշխարհի եւ կրօնքի գործերը բաժնած ենք, ինչո՞ւ պէտք կը տեսնենք յարգելու «ուրբաթ"(Ճումա) անունը։ Եթէ «կիրակի» բառը հաճելի չի թուիր այն ատեն փոխենք բոլոր օրերուն անունները։

ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Քանի մը օր առաջ, վիրաբուժական դարմանատան մը մէջ, վիրաբուժական փորձ մը կատարուեցաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալով նշդրակի տեղ գործածուեցաւ ելեկտրական կայծ։ Եթէ փորձը յաջողի, կոչուած է յեղաշրջելու վիրաբուժութիւնը։

Իրօք, յաջողեցան մէկու մը փորին վրայ կատարել շատ ծանր գործողութիւն մը, առանց նշդրակ գործածելու, դանակի դերը կատարեցին ելեկտրական կայծեր, ճեղքելով միսին այն մասերը, ուր գործողութիւն պիտի կատարուէր։

Առանց նշդրակի գործողութեան օգուտը այն է որ, կարելի պիտի ըլլայ նեխումներու առաջքն առնել. որովհետեւ, ելեկտրական կայծերը այնքան մեծ ջերմութիւն ունին, որ մանրէներու դիմադրութիւնը կը խորտակեն։

Անկէց զատ, նշմարուած է նաեւ որ այս եղանակով բացուած վէրքերէն աւելի քիչ արիւն կը հոսի, քան նշդրակով կատարուած գործողութիւններէն ու վէրքերը աւելի շուտ կը սպիանան։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 28 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՂՋ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Ա՛հ դո՞ւք էք, օրիորդ, ըսաւ Ռընէ։ Իզուր աշխատեցայ այս առաւօտ խօսիլ ձեզ հետ։

Եւ պատմեց անոր իր գլխուն եկածը։ Օրիորդ տեսչուհին խնդաց կուշտ կուշտ։

— Անպատճառ իմ որոշած ժամերէս դուրս կանչած էք զիս. կարելի է որեւէ ժամու հեռաձայնել ինծի առանց զիս տեսնելու, բայց հեռատեսութեան համար միայն իմ որոշած ժամերուս կարելի է գործածել գործիքը։ Մնացած ժամերուն ինծի անծանօթ մարդոց յանկացուած է այդ ...թիւը։

— Շատ բան գիտնալ պէտք է քսանըմէկերորդ դարուն ապրելու համար, ըսաւ Ռընէ, յուսահատ շեշտով մը... Խղճացէ՛ք վրաս եւ պատմութիւններ պատմեցէք ինծի, կ'աղաչեմ օրիորդ որովհետեւ սոսկալի կը ձանձրանամ այս բանտին մէջ։

Օրիորդ Աննի Թոմսըն զարմացաւ։

— Միշտ կարելի է զբաղում մը գտնել ըսաւ, թեթեւ յանդիմանական շեշտով մը։ Եթէ Մեծ Մաքրանոցի գրադարանը չի բաւեր ձեզ, ուրիշ գիրքեր ղրկեմ։

Ռընէ շնորհակալ եղաւ առանց խանդավառուելու։

Կ'ուզեմ որ կեանքէն հաճոյք զգաք, ըսաւ Աննի, հաճելի շեշտով մը, մասամբ մը իմ զաւակներս էք դուք, չէ՞։

Այս վայրկեանին յանկարծական շարժում մը վար ձգեց անոր կապոյտ աչքերը ու ծռեցաւ տանելու համար։

— Ա՜հ օրիորդ, ըսաւ Ռընէ, մի՛ դնէք այդ սոսկալի գործիքը քսան տարով կը ծերացնէ ձեզ։

— Բնաւ հոգս չէ, պատասխանեց օրիորդը ամենաբնական ձեւով մը։

— Ինչպէս թէ հոգերնիդ չէ, գոչեց Ռընէ։ Իմ ժամանակս կիները կը փափաքէին երիտասարդ երեւալ, մինչեւ իսկ իրենց յառաջացած տարիքին մէջ եւ շատ ալ իրաւունք ունէին, այնչափ շուտ կը ծերանայ մարդը։

Աննի Թոմսընին հաճելի չթուեցաւ այս խօսքը, բայց վերստին չդրաւ ակնոցը։

— Եւ յետոյ, ըսաւ Ռընէ, խօսակցելով այս համակերպութենէն, ինչո՞ւ աւելի խնամքով չէք յարդարեր ձեր մազերը։

Ցեսչուհին չփաթթեցաւ կարծես այս հարցումէն.

— Ներողամիտ եղէ՛ք, ըսաւ երիտասարդը, ինծի չպատկանած խնդիրներու կը խառնուիմ. բայց այնչափ վարժուած եմ կանացի պչրանքներու որ չեմ կրնար անտարբեր մնալ անոր բացակայութեանը.-արդէօք ան ալ անհետացած է այլեւս։

Աննի Թոմսըն կարմրեցաւ թեթեւօրէն եւ չպատասխանեց հարցումին։ Խօսեցան նոյն երեկոյ Նիւ Եօրքի օփէրային մէջ ներկայացուելիք խաղի մը մասին եւ խորհուրդ տուաւ Ռընէին հեռատեսական գործիքով հետեւիլ անոր։

Երկու փառասէրները արդարեւ իրենց անկողնին մէջ պառկած հետեւեցան այդ զուարճալի տեսարանին։ Յաջորդ օրը բժիշկը եկաւ իրենց այցելութեան եւ գտաւ որ կատարելապէս առողջ են։ Հետեւաբար օրը պատուաստեց զանոնք հիւանդանոցէն, ինչ որ մէկ օրուան անհամբեր ... մը դատապարտեց զիրենք։ Ցետոյ միւս պատուաստումները յաջորդեցին իրարու երկու երեք օրուան ընդմիջումներով եւ ժամանակը անցաւ։

Սէլէսթէն միշտ կը մրմռար քթին տակէն, իսկ անօրէնը ամէն առաւօտ կանոնաւորապէս կը կատարէր իր այցելութիւնները։

Ռընէ միշտ կը սպասէր, մանաւանդ Աննի Թոմսընի խօսակցութեանը։ Ցեսչուհին ալ իր կողմէն կարծես հաճոյք կը զգար այս կարճ հանդիպումներէն, թէեւ իրարմէ շատ հեռու։ Այլեւս չէր գործածեր իր ակնոցները եւ Ռընէին այնպէս թուեցաւ թէ ձիգ մը ըրած էր մազերը աւելի խնամով յարդարելու. թէեւ այդ մասին որ եւ է ակնարկութիւն ընելէ զգուշացաւ։

Վերջապէս, 31րդ օրուան առաւօտ, օրինական սանդուղեան պատուաստները գործադրուած ըլլալով, Ռընէ եւ Սէլէսթէն հրաժեշտ տուին անօրէնէն եւ դուրս եկան Մեծ Մաքրանոցի շէնքէն։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՍԷԼԷՍԹԷՆ ՄԱՐԿԻԶՕԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ

Մաքրանոցէն ելնելէն վերջ, առաջին մարդը որ տեսան, Գաբրիէլ Պէժն եղաւ։ լրագրողը ուրախութեամբ ընդունեց զիրենք։

— Գիտէի որ դուրս պիտի ելլէք այսօր, ըսաւ եւ կուգայի ձեզ դիմաւորելու։ Շատ չարչարուեցա՞ք։

— Այդ մասին մի՛ խօսիք, մռմռաց Սէլէսթէն. չուննալիք հիւանդութիւններէս զերծ կացուցանելու պատրուակին տակ, զիս շան մը պէս հիւանդացուցին։

— Բայց հիմա այլեւս որեւէ հիւանդութենէ վախնալու պատճառ չունիս, ըսաւ Ռընէ, մահէ աւելի զօրաւոր ես։

— Անգամ մը մեռած ըլլալէ վերջ ի՞նչ հոգս, պատասխանեց Սէլէսթէն։

Ռընէ հարցուց Գաբրիէլին.

— Ցեսա՞ք Աննի Թոմսընը

խագահ Մոշիցքիի։ Դեկտ. 6ին խորհրդարանին վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մինչեւ գիշերուան ժամը 11ը։ Կառավարութեան դէմ անվստահութեան բանաձեւը ներկայացուեցաւ կեդրոնի եւ ձախ ընդդիմադիրներուն կողմէ եւ ընդունուեցաւ 120ի դէմ 246 ձայնով։

Երբ արդիւնքը յայտարարուեցաւ, ահագին աղմուկ բարձրացաւ ժողովասրահին մէջ։ Մինչ համայնավարները «Ինթէրնասիոնալ»ը կ'երգէին եւ կարմիր դրօշակ կը պարզէին, կառավարութեան կուսակիցները սկսան սուլել խորհրդարանի ընկերվարական նախագահ Տաշինսքին, որ քաշուեցաւ՝ առանց փակելու նիստը։ Իրեն հետեւեցան ընդդիմադիր երեսփոխանները։ Կառավարական խմբակը մնաց եւ երգեց «Լեհական Լեգէոնականներու երգը» եւ «կեցցէ՛ մարաջախտ Փիլսուտսքի» գոչեց։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը որոշ դժուարութեանց կը բախի։

Տաճիկիստանի Հանրապետութիւնը

«Ցայտգ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.

Խորհրդային միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէն (Խորհրդարան) որոշեց ինքնավար հանրապետութեան աստիճանին բարձրացնել Տաճիկիստանը։ Այս որոշումին պատճառն այն է որ Տաճիկիստան կը գտնուի Հնդկաստանի դուռներուն առջեւ։

Ռուսիոյ խայխայումը

«Պերլինէր Թակէպլաթ»ի Մոսկուայի Թղթակից Փօլ Շէֆէր, որ վերջերս վերադարձաւ խորհրդային միութենէ, «Օպզըրվըր»ի մէջ երկար յօդուած մը կը հրատարակէ Ռուսիոյ կացութեան մասին։ Կ'ըսէ թէ «այս երկրի դէպքերը կը պատրաստեն ապագայ մը։ Այս իրողութիւնը անխուսափելի դարձած է այլեւս։ Ատոր վճռական նշանն է սովին աւերները ոչ միայն գիւղերուն, այլեւ քաղաքներուն մէջ, ուր ամբողջ երկու տարի ամէն ճիգ կատարուեցաւ՝ ուտեստեղէն դիզելու համար։

«Ի գնաս երկրագործութեան «ընկերվարացում» կատարելու ճիգերուն հետեւանքով կացութիւնը աւելի քան երբեք ծանրացաւ եւ բոլշեւիսմի բախտը վտանգուեցաւ»։

Խորհրդարանի անվնդատ աշխատանքը

Նոր տարիէն առաջ 1930ի ելմտացոյցը վաւերացնելու համար Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը գիշեր ցերեկ ժողով կը գումարէ (օրական երեք նիստ, մինչեւ իսկ կիրակին)։ Զանազան հարցերու առթիւ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարոյց եւ ամէն անգամուն ալ յաջողեցաւ մեծամասնութիւն շահիլ։

Ապստամբութիւն Հայիթիի մէջ

Ամերիկեան իշխանութեան դէմ ծանր ապստամբութիւն մը պայթեցաւ Հայիթի կղզիին մէջ։ 1500 տեղացիներ՝ որոնք կ'ուզէին Քէյս քաղաքը կողոպտել՝ հանդիպեցան 20 ամերիկացի ծովայիններու, որոնք կրակ բացին անոնց վրայ՝ սպաննելով 5 եւ վիրաւորելով 20 հոգի։ Նախագահ Հուվըր նոր գրահաւորներ եւ զինուորներ ղրկեց Հայիթի, ինչպէս նաեւ նշանակեց քննիչ մարմին մը։

Փոթորկին աւերները

Օրերէ ի վեր տիրող փոթորիկը ահռելի աւերներ գործեց ցամաքի, մանաւանդ ծովու վրայ։ Աղէտը մեծ եղաւ մանաւանդ Մանշի, Բրիտանիոյ եւ Ատլանտեանի եզերքներուն վրայ։

Փարիզեան շրջանին մէջ տեղատարափ անձրեւն ու անընդհատ հովը որոշ վնասներ պատճառեցին։ Փանթէնի մէջ վեցյարկանի տան մը տանիքը փլաւ։ Ավընիւ Սիւֆրէն տախտակոյ մը փլաւ՝ ճզմելով հոն կեցած երկու ինքնաշարժներ։ Վէրսայլի փարքին մէջ՝ ծառեր արմատախիլ եղան։

Փա-տը-Քալէի շրջանին մէջ սաստիկ մրրիկ կը տիրէ։ Պուլոնի եւ Ֆոլքսթոնի միջեւ շոգենաւային երթեւեկները ընդհատուեցան։ Հավրի նաւահանգիստին մէջ նաւերու ելքն ու մուտքը նոյնպէս դադրեցաւ։ Հովը կը փչէ երկվայրկեանը 40 մեթր արագութեամբ։ Շէրպուրկի մէջ կայծակ ինկաւ անգլ. «Լանքասթրիա» նաւուն վրայ՝ երբ ճամբորդ կ'առնէր։ Իտալական «Թարմինա» նաւը ընկղմեցաւ Պարֆլէօրի եւ Ուայթ կղզիին միջեւ, նաւաստիները ազատուեցան։ Ուրիշ բազմաթիւ նաւեր զանազան վնասներ կրեցին եւ անթելով օգնութիւն խնդրեցին։

Պրէսթի առջեւ ջրօղանաւի մը պարանները փրթելով գնաց զարնուեցաւ «Մոնքալմ» յածանաւի շղթաներուն եւ ընկմեցաւ։ Ուրիշ ջրօղանաւ մը շրջեցաւ եւ նաւորդը խեղդուեցաւ։ Լա-Ռոշէլի մէջ կարկուտի փոթորիկ մը մեծ աւերներ գործեց։

ՀԵՌԱԳՐԱԹԵԼԵՐԸ ԱՒՐՈՒԱԾ

Փոթորիկին հետեւանքով Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն միջեւ հեռագրական եւ հեռաձայնական թելերը քանդուեցան։ Փարիզ-Շէրպուրկ գիծը բոլորովին աւրուեցաւ, Փարիզ-Պրէսթ գիծը մասամբ։

Հավրի, Պուլոնի եւ Քալէի ճամբով Լոնտոնի հետ հաղորդակցութիւնները գրեթէ խզուեցան։ Մարսիլիայէն անդին Իտալիոյ հետ, Պիարիցէն անդին Սպանիոյ հետ, Պորտօէն անդին Փորթուկալի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնները կտրուած են։ Փարիզէն հիւսիսային գաւառներու հետ գրեթէ անկարելի է հաղորդակցիլ։ Փարիզեան արուարձանին մէջ ալ բազմաթիւ հեռագրասիւներ տապալեցան։ Մեծ թիւով բանուորներ կ'աշխատին նորոգութեան համար։

Լիլի մէջ պատ մը փլաւ. երեք քոյրեր տակը մնալով մեռան։ Ծովերու վրայ մեռնողներու հաշիւը կարելի չէ տալ։

Փարիզ-Լոնտոն օդանաւային երթեւեկն ալ դադրեցաւ։ Անգլիական ջուրերուն մէջ եւ եզերքներուն վրայ մեծ կորուստներ առաջ եկան։ Եւրոպայի միւս մասերուն վրայ եւս անհաշուելի կորուստներ կան, մանաւանդ Փորթուկալի, Հոլանտայի, Գերմանիոյ եւ Տանիմարքայի եզերքներուն վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ եգիպտոսի նախկին վարչապետ եւ նախագահ Վաֆտի՝ մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ՝ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրին մասին տեսնուելու համար Հէնտըրսընի հետ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ խորհրդարանային ընտրութիւնները պիտի կատարուին դեկտ. 16ին եւ մեծ յոյս կայ որ ազգայնականները շահին մեծամասնութիւնը։

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը որոշած է կրկին պաշտօնի մէջ առնել 500 ծովային սպաներ, որոնք Զինադադարին հանգստեան կոչուած էին։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ներկայացուցչական ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Odéon, Café La Petite Sourceի սրահը։

Շարունակութիւն նախորդ օրակարգին եւ գնկոյց հաշուական յանձնախումբին։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ

կը նախագահէ՝ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), Փարիզի հայ թրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Առբինէ Տէրուան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմրէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՕԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։ Ընտիր ջազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ” ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԷԼՏՈՐԱՏՕ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ, 24 Փլաս Քասթէլան (Place Castellane)

Կը ներկայացուի մինչեւ 12 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժ.ը 3ին եւ իրիկունը 9ին։

„ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄ„

Հայերէն բացատրութիւններով։ Նուագախումբը կը նուագէ հայերէն եղանակներ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

“ԴՐՕՇԱԿ„ի

1929 դեկտեմբերի թիւը (12), հետեւեալ բովանդակութեամբ. — 1. Մերթ ձախ, մերթ աջ՝ Խմբագրական, 2. Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի առթիւ՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօ, 3. Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ Ն. Հանգոյց, 4. Ձօնը՝ Ս. Վրացեան, 5. Խորհրդային իշխանութիւնը եւ Թուրանական շարժումը՝ Աշոտ-Արծրունի, 6. Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը, 7. Թուրքիոյ շուրջ, 8. Թղթակցութիւններ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Cafe La Petite Source կը հրաւիրուին ընկերներ Լ. Սուրէնեան, Սահակ Տէր Թովմասեան եւ Օննիկ Եազմաճեան։ Ներկայութիւն պարտաւորիչ։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլ| Ռոստոմ ենթակոմիտէն վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբոեան։ Նիւթ՝ «Մարսէյլի Միութիւնները ազգ. շահի տեսակէտով օգտակա՞ր են թէ ոչ»։ Հերթական ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ 13 Դեկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Տէօրնի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Դաւիթ Մարգարեանի՝ իր կնոջ ԱԶԳԱՆՈՒՇԻ մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ն. Գ. Բ.— Ընկերներ Բժ. Լ. Գրիգորեան, Լ. Մօզեան, Շ. Նարդունի, Օհան Կարօ, Կարօ Սասունի, Մկրտիչ Գարստեան եւ Մկրտիչ Երիցանց կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 9ին Café La Petite Sourceի առտնեալրկը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Լ. Միութեան մասնաճիւղը կրկին կուգայ փրնտռել լէգէոնական ընկերներէն Պ. Պ. Սարգիս Մուրատեանը եւ Վահրամ Պապիկեանը կեդրոնէն իրենց եկած չէքերը յանձնելու։ Կը խնդրենք հասցէն գիտցողներէն իմացնել՝ Kouloyan Kalousdի B. P. Colbert 381 ,Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գոբծ.— 788.50։
Մարսէյլ, Խրիմ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեանը։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Դեկտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Ոսկի անգլ.		L. St.	124.04
Տոլար.		Dollar	25.40
Մարք	100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.85
Թրք. ոսկի		» » or	108.—
Մէճիտիէ		Médjidié	8.—
Լէվա	100	Léva	18.40
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	133.—
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.15
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.75
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I	Cr. Fonc. Eg.	2060.—
»	II	»	1525.—
»	III	»	1510.—
Թուրքական երկթղ.		Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

11 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1133 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ՄԻՋԻ ԱՅԼՈՑ...

Այսպէս, ուրեմն, հայազգի Գարախանի վիճակեցաւ բանակցիլ քէմալապետութեան հետ, եւ Թերեւս իբրեւ խորհրդային դեսպան բազմիլ Էնկիւրիի մէջ։

Բարեխօսութեան կարօտ չէ «հայազգի»ն, քանի որ, իր դիւանագիտական բարեմասնութիւններուն կը միացնէ Թանգագին վկայական մը,— իբրեւ պահապան հրեշտակը շանտառակ էնվէր, ճակատագրական պահու մը։

Մոսկուան աւելի յարմար բանագնաց մը չէր կրնար ընտրել, ոչ միայն շարք մը վիճելի խնդիրներ հարթելու, այլեւ ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը աւելի ամրապնդելու համար։

Նոյեմբեր 7ին, խօսելով այս ճամբորդութեան մասին, կը յայտարարէինք թէ բանակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի կազմեն առեւտրական վէճերը, որոնք սուր համեմատութիւններ առնեն պարբերաբար։

Գարախան պիտի աշխատի գտնել գործնական ելք մը, որ յունացնէ երկու կողմերն ալ. քողքենի քէմալապետութիւնը եւ խորհրդային իշխանապետութիւնը։ Բարդ խնդիր, քանի որ Թուրքիոյ մէջ վաճառականութիւնը ազատ է, իսկ Խորհրդային Միութեան մէջ՝ պետական մենաշնորհ։

Բայց, Մոսկուայի բանագնացը առեւտրական միջնորդ չէ. անշուշտ պիտի զբաղի նաեւ քաղաքականութեամբ։ Մանաւանդ բարձր դիւանագիտութեամբ, իբրեւ աւագերէցին մարդը։

Այդ գետնին վրայ եւս շատ մը փափուկ խնդիրներ կան սեղանի վրայ։ Եւ ճոխ է իր Թղթածրարը։

Ատենէ մը ի վեր, Թուրքիան կարօտակէզ նայուածքներ կուղղէ դէպի արեւմուտք, ի խնդիր կիսակործան երկրի մը վերաշինութեան։ Անգլիացի ծովակալներ, իտալացի տեխնագէտներ եւ ուրիշ մասնագէտներ Ջուրի ճամբայ դարձուցին Էնկիւրին։ Միւս կողմէ ստեռլինը, որ երկար ատեն կը տատանէր 980ի շուրջ, արդէն իսկ Թեւ առած է մինչեւ 1090, լուրջ մտահոգութեան մատնելով կառավարութիւնը։

Այս բոլորը կրնան մոլորեցնել Թուրքիան եւ նետել նորէն աշխարհակալներու գիրկը։ Մանաւանդ որ, Մոսկուան չի կրնար յագեցնել օրուան պահանջները, ինքն իսկ մատնուած ըլլալով յարնութեան անելի մը. գոնէ անտեսական տեսակէտէն։ Արդէն իսկ, Թուրքիան լուրջ ձեռնարկներ կը կատարէ, անդամագրուելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան, նոյնիսկ Ցեայուն աթոռ ակնկալելով։

Մինչեւ հիմա, եթէ Թուրքիան հեռու մնաց Ժընեւէն, պատճառներէն մէկը Մոսկուայի չկամութիւնն է։

Արդ, եթէ աշխարհակալները եւ մասնաւորապէս Անգլիան պատահեան երաշխաւորել Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, այսինքն ոտքի տակ առնել Ազգերու Դաշնակցութեան անդիսաւոր ուխտն ու պաշտօնական, բացորոշ յանձնառութիւնները, Էնկիւրին շատ ալ կարեւորութիւն չի տար Մոսկուայի դիւրազգածութեան։ Այդպիսի փորձ մը տեսանք Լօզանի մէջ, երբ Թուրքիան, իր բոլոր ախորժակները յագեցնելէ յետոյ, տեղի տուաւ նեղուցներու խնդրին մէջ, հակառակ Չիչերինի ընդդիմութեան։

Ուրեմն, Գարախան ստիպուած է լարել իր ամբողջ դիւանագիտական տաղանդը, կա՛մ Թուրքիոյ այս նոր փորձութիւնը խափանելու, եւ կամ գայն ի նպաստ իրեն օգտագործելու համար։ Անշուշտ նոր գիջողութիւններու գնով. որովհետեւ Թուրքերը լաւ սակարկողներ են եւ շատ չեն խաբուիր սարի ժպիտներէն։ Ընդհակառակն, իրենք վարժեցուած են միշտ դարձնել հնչական, տեսանելի եւ շօշափելի։

... Եւ հիմա դառնանք մեր ոչխարներուն։

Գարախանը, իբրեւ հայազգի, «փառք ու պարծանք» դիւանագէտ եւ դեսպան աշխարհասասան իշխանութեան մը, պիտի ուզէ՞, արդեօք, հետաքրքրուիլ նաեւ Թուրքիոյ Հայերուն վիճակով։

Մի՛ սարսափիք, հէ՛յ տիրացուներ։ Ո՛չ Վասպուրականն ու Տարօնն է որ կը պահանջենք, ոչ ալ, գոնէ, Կարսն ու Նախիջեւանը։ Գիտենք որ խորհրդային իշխանութիւնը— հակառակն ալ միասին— շատոնց «լուծած» են այդ խնդիրները, եւ աշխարհի բոլոր Գարախանները չեն կրնար ստորակէտ մը տեղափոխել իրենց իսկ յղացած, խմբագրած եւ վաւերացուցած դաշնագիրներէն։

Գիտենք, նաեւ, որ բարի դրացիներ եւ հաւատարիմ զինակիցներ են քէմալական Թուրքիան եւ Խորհրդային Միութիւնը, եւ չեն հանդուրժեր որ դուրսէն մարդիկ խառնուին իրենց ներքին գործերուն։

Բայց, ճիշդ այդ իրողութենէն օգտուելով, իրաւունք չունի՞նք սպասելու որ, Գարախանը յիշեցնէ— ոչ թէ իբրեւ հայազգի, այլ իբրեւ դեսպան Մոսկուայի— հետեւեալ տարրական իրենքը.—

Երկիրէ երկիր փոխադարձ իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ կան։ Ա՛լ աւելին՝ դրացի, խնամի եւ զինակից երկիրներու միջեւ։ Արդ, երբ Թուրքերը այնքան հանգիստ կ'ապրին Հայաստանի մէջ — հաւասարազօ՛ր անդամ Խորհրդային Միութեան — վայելելով շատ մը առանձնաշնորհներ, Թուրքիոյ Հայերն ալ, փոխադարձաբար...

Բանաձեւին մշակումը կը յանձնենք Գարախանի դիւանագիտական տաղանդին։ Իսկ նիւթերը կրնայ գտնել Պոլսէն մինչեւ Էնկիւրի, եթէ ծանօթ չէ պատմութեան կամ հայերէն թերթ չի կարդար։ (Չի՛ կարդար)։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կ'ողբայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ. (30 նոյ.)։

— «Գաղութահայութեան քանակի որոշ մարդահամար չունինք։ Ենթադրեալ 6—700,000 Թիւ մը կայ մէջտեղը։ Այս Թիւին մեծ մասը պէտք է տանք կինեռու եւ երախաներու։ Ու կ'արժէ որ մնացեալ Թիւին որակի մարդահամարը կատարենք գոնէ անգամ մը։ Իրաւ որ յուսահատական ըլլալու չափ սոսկալի է պատկերը։

Հազարաւորներու կը հասնի Թիւը հայ պատուելիներու, հայ միսիոնարներու, հայ աբբայ-վարդապետներու, բոլոր օտար ֆօնտերով սնանող «բարեսիրական» ու «կրթանուէր» ընկերակցութիւններու հայ ներկայացուցիչներուն ու գործակալներուն։

Հսկայ Թիւ մը կը կազմեն այն տնօրէնները, ուսուցիչներն ու մատակարարները որոնք օտար վարժարաններու մէջ կ'ապրին, կամ օտար ֆօնտերու շուրջ կը դեգերին։

Հազարաւորներու կը հասնի օտար դպրոցներէ — երկրորդական վարժարան կամ համալսարան — շրջանաւարտ հայ մտաւորականներու Թիւը, որոնք գանազան գիտութիւններու տէր, աշխարհի չորս կողմը ցրուած, դիրքերու տիրացած, յաճախ անուննին փոխած, ոչ մէկ կապ ունին իրենց ժողովուրդին հետ, ոչ մէկ աշխատանք կը բերեն Հայոց ազգէն ներս, եւ որոնց առիթ չեն փախցներ իրենց «հեղինակաւոր» կարծիքը յայտնելու այս խեղճ ժողովուրդին ներքին գործերուն ու ապագային մասին...

Եւ անշուշտ հազարաւորներու կը հասնի Թիւը այն բոլոր մեծ ու պզտիկ պնակալէզներուն, գործակատարներուն, որոնք անխուսափելիօրէն կը հետեւին վերոյիշեալ օտար—հայ «մտաւորականութեան»։

Կ'արժէ նաեւ գիտնալ Թիւը հայ հարուստներուն — քանի մը հազարնոցէն մինչեւ միլիոններու տէրերը— որոնք մեր մարդահամարին մէջ կ'իյնան, եւ որոնք սակայն այլազան քէյֆերու եւ խաղարաններու համար ժամանակ ու դրամ ունին, բայց ոչինչ իրենց ծնած ժողովուրդին։

Բաւական մեծ Թիւ մը ունինք նաեւ «խղճի տէր եւ ազգասէր հարուստներու որոնք «Բարեգործական» մը հիմնած են հայ ազգին վէրքերը «ամոքելու», եւ որոնք հանդարտ ու արդար քուն կը քաշեն, իրենց աւելցուքները պանքաներու մէջ հայ ժողովուրդին անունով չատցնելով...։

Մեր մարդահամարին մէջ կ'իյնայ նաեւ գիտակից—տգէտներու, ազատ— յետադիմականներու, մեծատուններու սեղաններուն դաբպասողներու այն շքախումբը, որ առանց ծրագրի, առանց նպատակի ռամկավար հայ կուսակցութիւն կազմած է ու դժբախտաբար իր մէջ ձուլած է նաեւ հարազատ Հայերու աղուոր խումբի մը — վերակազմեալ հնչակեան — միամիտ Թէ անարժան, հետեւորդները։

Թիւ մըն ալ պէտք է տալ անտարակոյս այն Հայերուն, որոնք կը վազեն մեծ ստուերի մը ետեւէն —հնչակեան կուսակցութիւն— եւ որոնք տասը կեդրոն ունին, ու քանի ծրագիր եւ կամ ոչ մէկը...

Բաւական մեծ Թիւ մըն ալ պէտք է տանք այն Թուլամորթներուն ու յոգնածներուն, յուսահատածներուն, կամ դառնացած ու քաշուածներուն, որոնք «տարտէն բուժեն դարձած ու կը նային անթարթ ու քարացած...։

Կ'ունենանք մօտաւորապէս ցաւալի պատկերը Հայոց աշխարհի ներքին ահաւոր քաոսին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ինչպէս գրեցինք կիրակի օր, Թուրքիա կը ծրագրէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել՝ պայմանաւ որ տեւական կամ կէս-տեւական աթոռ մը կարենայ ապահովել Խորհուրդին մէջ։

«Տէյպս»յի Ժընեւի Թղթակիցը կը հեռագրէ Թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան մէջ այս մասին տեղեկութիւն չունին դեռ, միայն կարգ մը պետութեանց մօտ դիմումներ կը կատարէ առ այժմ Թուրքիա՝ անոնց կարծիքն առնելու համար։

Հաւանական է որ, կ'ըսէ, Թուրքիա որեւէ դժուարութիւն չքաշէ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելու համար, սակայն եթէ իր ընդունուելուն համար պայման մըն է Խորհուրդին մէջ կէս-Ցեայուն աթոռի մը համար խոստում առնելը, հաւանական չէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովը համակիր ըլլայ այդպիսի ծրագրի մը։ Կէս-Ցեայուն աթոռները երեք են, որոնց մէկը կը պատկանի Սպանիոյ, միւսը Լեհաստանի։

Ինչպէս յայտնի է, հակառակ երեք մեծ պետութեանց՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ պաշտպանութեան, Զելճիքա 1927ին Ընդհ. Ժողովէն չկրցաւ ստանալ երրորդ աթոռը։ Նոյնը պատահեցաւ Չինաստանի, երբ 1928ին Խորհուրդի անդամ չվերընտրուեցաւ։

Ուրեմն պէտք չէ որ պետութիւնները Թեթեւօրէն խոստումներ ընեն Էնկիւրիի կառավարութեան։

Այդ խոստումները որեւէ արժէք չեն կրնար ունենալ Ընդհ. ժողովի մը վրայ, որ կէս-Ցեայուն աթոռները ստեղծեց առ ի չգոյէ լաւագոյնին։ Աւոր փոխարէն, արգելք մը չկայ որ տեւական մը կարգ հասատատուի արեւելեան պետութեանց միջեւ, այն ձեւով որ Արեւելքը միշտ աթոռ մը ունենայ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ։

Գերմանեւթուրք առեւտրական դաշնագիր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ տեւեալ բանակցութիւններ սկսած են, գերմանեւթուրք առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները բաւական պիտի երկարին, որովհետեւ Թուրքիա վերջին շաբաթներու ընթացքին Թրքական ոսկիին անկումին հետեւանքով, կ'աշխատի ամէն կերպ դժուարութիւններ յարուցանել օտար ներածումներուն դէմ։

Աֆղանական սահմանին վրայ

Հնդկաստանէն կը հաղորդեն որ անգլիացի զինուորները բուռն կռիւ կը մղեն Վանայի մէջ՝ աֆղանական սահմանին վրայ։

Պաղեստինի դէպքերէն վերջ

Անգլիական քննիչ մարմինը կը շարունակէ իր պաշտօնեաներն ու քննութիւնները Պաղեստինի մէջ։ Միւս կողմէ անգլիական դատարանը կը դատէ վերջին խռովութեանց պատասխանատուները։

Քեբրոնի ջարդերուն պատասխանատու չորս Արաբներ դատապարտուեցան։ 25 տարեկան երիտասարդ մը, որ ջարդի ազդանշանը տուած էր երկու հրեայ եղբայրներ սպաննելով, 18 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ։ Ուրիշ մը 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ՝ իբրեւ Թալանող, ուրիշ մը՝ ինը ամսուան, Արաբները գրգռած ըլլալով Քեբրոնէն Երուսաղէմի վրայ քալելու։ Ուրիշ մը՝ հինգ ամսուան։ Հայֆացի ինը Հրեաներ ազատ արձակուեցան՝ իւրաքանչիւրը 100 անգլ. ոսկիի երաշխաւորութեամբ։

Եաֆայի իշխանութիւնները Տիբերիա աքսորեցին հրեայ համայնավար մը, որմէ նոյնպէս դրամական երաշխաւորութիւն ուզեցին։ Մարդը մերժած ըլլալով հնազանդիլ, Աքքեայի բանտը ղրկուեցաւ։ Դրամական երաշխաւորութիւն պահանջուեցաւ ուրիշ երկու համայնավարներէ, որոնք երեք ամսուան բանտի շրջանը լրացուցած էին. մերժած ըլլալով դրամ տալ, կրկին բանտ ղրկուեցան։

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի Թղթակիցը, որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, կ'աւելցնէ Թէ Պաղեստինի հարաւային շրջանի կառավարական կեդրոն պիտի ըլլայ դարձեալ Երուսաղէմը, փոխանակ Եաֆայի։

Սիոնական պետ Եապոթինսքի Եւրոպայէն Երուսաղէմ վերադարձաւ։

Երուսաղէմի իշխանութիւնները կը հաղորդեն որ զբօսաշրջիկները կրնան այցելել Պաղեստին, առանց որեւէ վտանգի ենթարկուելու։

Չեկան Չինաստանի մէջ

Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ սպաննուած Չեկիստի մը վրայէն գտնուած է «Հրահանգ» մը, որուն համաձայն՝ իբրեւ խորհրդային իշխանութեան թշնամի՝ կարմիր զինուորներու կողմէ պէտք է սպաննուին 1. բոլոր անոնք որ մասնակցած են սպիտակ շարժումին. 2. բոլոր այն Ռուսերը, որոնք չինական պաշտօնատանց մէջ ծառայելով, մերժած են գաղտնիքներ հա-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՋՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ. ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Դ.

Երիտասարդ հայրենակից մը (երեք ամսական, Հոկտ. Նոյ. Դեկտ.)	150
Անահիտ Հ. Լ. Սամուէլեան	20
Գեղամ Պէզազեան	10
Մանուշակ Հանէսեան	5
Գումար	185
Դ. ցանկի գումարը	1215
Ընդհ. գումար	1400

ԾԱՆՕԹ.— Դեկտ. 5ին, առաջին ցանկին վրայ (260) փոխադրած էինք 200 ֆ.։ անք։ Երէկ փոխադրեցինք հազար եւս։

ԿՐԵՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՅՈՅՑԵՐԸ

Կրետէէն կը հեռագրեն թէ Հերակլիոյ շրջանի գիւղերէն մօտ հազար զինեալ գիւղացիներ փորձեցին քաղաք մտնել և ցոյց կատարել կառավարութեան դէմ՝ հատուցում պահանջելու համար, օդին խստութեան հետեւանքով իրենց խաղողի բերքը փճացած ըլլալով։

Զինուորական ջոկատներ արգիլեցին ցուցարարները Հերակլիա մտնելէ։

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ՍՏԵՐԼԻ՛Ն

Անգլիական ոսկիին Պոլսոյ Սակարանին մէջ բարձրանալուն առթիւ«Միլլիյէթ» կը գրէ.—

Անգլ. ոսկիին շարունակական բարձրացումներուն ի տես, ակամայ մարդուս միտքը կուգայ սա հարցումը. —«Ցո՞ երթաս, ստերլին»։

«Միլլիյէթ» կ'ըսէ Թէ անգլ. ոսկիի բարձրացումներուն արգելք ըլլալու համար սակարանը պէտք է մաքրել օտար գործակալներէն։ Կ'ըսուի Թէ Սակարանին պիտի հանուին 12 օտար գործակալներ, որոնց 8ը Հելլէններ։ Սակարանին մէջ տեղ պէտք չէ ունենան հայրենասիրական զգացում չունեցողները, կ'ըսուի։ Հասկցուած է որ օտար դրամատուն մը ծրար ծրար քամպիօ ժողված է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Էնկիւրի, 9 դեկտ.— Վարչապետ Ըսմէթ փաշա այսօր խորհրդարանի դիւանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կարգ մը միջոցներ կ'առաջարկուին՝ տնտեսական հաւասարակշռութիւն ապահովելու եւ դրամը կայունացնելու համար։

Պոլիս, 10 դեկտ.— Ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ, անգլիական ոսկին սկսաւ իջնել։

17 ՄԵՌԵԱԼ, 48 ՎԻՐԱՒՈՐ

Նամիւր, 10 դեկտ.— Թիւ 1202 կառախումբը, որ այս առաւօտ ժամը 5.42ին Պրիւսէլէն մեկնած էր, գիծէն դուրս ելաւ Նամիւրի կայարանին մուտքին առջեւ։ 17 հոգի մեռան եւ 48 վիրաւորուեցան։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ "ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ"

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— «կառավարական մաքրագործման յանձնաժողովը», որ վերջերս Լենինկրադ ղրկուած էր՝ անբաղձալի տարրերը վտարելու համար Գիտութեանց Ակադեմիայէն, կը հաղորդէ որ քննած է 836 անձեր որոնց 520ը պաշտօնանկ ըրած է։ Այս Թիւերը յայտնի է Թէ չեն վերաբերիր ակադեմականներուն այլ Ակադեմիայի մէջ ծառայող պաշտօնեաներուն։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԲԱԺՆՈՒԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՅԱՂԹԵԼ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ

Պղտոր ու անորոշ քաղաքական կացութեան մէջ կ'ապրի ամբողջ Եւրոպան։ Հետզհետէ իր դիրքերուն վրայ ամրացող ու մակընթաց բարձր-դրամատիրութիւնը մէկ կողմէն՝ կը փնտռէ վարչաձեւեր որ լաւագոյն կերպով պաշտպանեն իր շահերուն, միւս կողմէ՝ քաղքենի մամուլը, վարձուած ու սոտր, գրեթէ բոլոր արեւմտեան ժողովրդավար հանրապետութիւններուն մէջ, հետեւողական ու խիստ ձեւով կը վարկաբեկէ խորհրդարանական-մանր-քաղքենի հանրապետութիւնը։ Ամբողջ Եւրոպան, քաղաքականօրէն, շփոթ ու զարտուղի ճամբաներու վրայ կը դեգերի, բաժնուած պզտիկ մասերու ու թշնամի ինքն իր մէջ։ Մինչդեռ Միացեալ-Նահանգներու յարաճուն գերակայութիւնը զայն կը ստիպէ կարծես մէկ ճակատ կազմել ու իրականացնել գէթ տնտեսական համերաշխութիւն։

Պղտոր ու անորոշ է նաեւ Եւրոպայի տնտեսական կացութիւնը։ Տնտեսական գետնի վրայ եւս բաժնուած անհամար միաւորներու, մաքսային նեղ սահմաններով և ազգային առանձնութիւններով ան դժբախտաբար պատերազմէն տասնըհինգ տարի յետոյ տակաւին մրցավայր է ազգային կիրքերու եւ անյագ ախորժակներու, թաղուած թեթեւ մոխիրի տակ՝ ինչպէս ատկայծ կրակ։ Կը բաւէ որ մարաջախտ մը մեռնի հանգիստ մահիճի մէջ եւ կամ «Վագր» մը իր դառնութիւնն ու մարդատեցութիւնը արտայայտէ մեկնի երթալ, ահա՛ այդ բոլոր թաղուած կիրքերը կ'ելնեն հրապարակ սանձազերծ։ Ու մարդ կը մտածէ թէ միթէ՝ եւրոպական ապազգային ու հայրենազուրկ բարձր դրամատիրութիւնը պիտի կրնայ յարմար ժամանակին, յաղթելով այս բոլոր ազգային ներհակութիւններուն, սահմաններուն ու մանր-քաղքենիութեան սահմանափակ ձգտումներուն՝ իրականացնել ի հեճուկս Միացեալ-Նահանգներու տնտեսական համերաշխութիւն։ Այս հարցումը մեքենաբար հրապարակ կը քշէ ուրիշ երկու հարցումներ, որոնք վաղ թէ ուշ, պիտի ստանան իրենց լուծումը։ Նախ՝ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Մեծն-Բրիտանիան համերաշխ հանդէպ, դաշնակցի՞ պիտի ցամաքային միւս պետութիւններուն հետ՝ Մ. Նահանգներու դէմ, թէ պիտի թողու տայ որ կռիւը փոխադարձաբար տկարացնեն իրար, որպէսզի ինք կրկին միայ կացութեան տէր։ Կարելի՞ է նման քաղաքականութիւն մը։ Կամ թէ Մեծն-Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւնները ի՞նչ վիճակ պիտի ստանան մօտաւոր ապագային։ Մաքտոնըլտի այցելութիւնը Մ. Նահանգներ բնորոշ է այս տեսակէտէն։ Բնորոշ է նաեւ Ֆրանսայի խուլ դժգոհութիւնը այդ այցելութեան դէմ։ Երկրորդ՝ տնտեսական համերաշխ կամ զայն կազմող երկիրներու ազգային դրամատիրութիւնները ո՞ր չափով պիտի իւրացնեն եւ կիրարկեն Մ. Նահանգներու ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպման ձեւերը ու եւրոպական բանուորութեան տնտեսական ու քաղաքական կացութիւնը ի՞նչ վիճակ պիտի ստանայ։

Պղտոր, անորոշ ու յղի անակնկալներով Եւրոպայի մէջ, տնտեսական ու քաղաքական կացութիւնը այնպէս փափուկ է ու ճգնաժամային՝ խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ։ Կը բաւէ թղթատել Լ. Տրոցկիի վերջին գիրքերէն մէկը՝ «La Révolution Défigurée», համոզուելու համար որ ամբողջ խորհրդային երկիրները կը գտնուին մեծ հարցականի մը առջեւ։ Շրջապատուած ու պնդապաշարուած թշնամիդրամատիրական պետութիւններէ՝ խորհրդային միութեան առջեւ դրուած են երեք քաղաքական ճամբաներ, որոնց միջեւ ահա՛ քանի մը տարիէ ի վեր կը տատանի Ստալինի սակաւապետութիւնը։ Կացութիւնը այսպէս է խորհրդային միութեան մէջ եւ Տրոցկիի գիրքը կու գայ ապացուցանել տարաբախտաբար արեւմտեան ընկերվարականներու քննադատութիւնները։ Այդ երեք լուծումները հետեւեալներն են։ 1917ի հետեւող տարիներու ընթացքին, երբ արեւմտեան կարգ մը ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ անկարելի եղաւ իրականացնել բանուորական յեղափոխութիւնը ու պնդապաշարուած Խ. Ռուսիան սկսաւ տնտեսական պարբերական ու քրոնիկ տագնապներու շրջան մը անցնել, Գ. Միջազգայինի ղեկավարութեան մէջ աստիճանաբար երեւան եկան երեք տարբեր ուղղութիւններ որ հետզհետէ խտացան ու դարձան թեւեր, աջ, ձախ եւ կեդրոն։

Ա) Ոմանք ընդունելով միջազգային յեղափոխութեան ձախողութիւնը որպէս անհերքելի իրողութիւն ու համայնավար փորձը համարելով վիժած՝ կը կարծէին որ կարելի էր ճարպիկ յետս կոչումներով վերջնական հաշուեյարդարի մը ենթարկել բանուորագիւղացիական տնտեսութեան վերջին մնացորդները։ Այս մտայնութենէն ծագեցան աջակողմեան զանազան հոսանքները՝ որոնց կեանքը որքան ակնյայտնի՝ նոյնքան վտանգաւոր է խորհրդ. միութեան համար։ Լ. Տրոցկի իր գրքին մէջ խտութեամբ կը խօսի այս հոսանքին հանդէպ, խառնելով հոսանքին նաեւ Ստալինը ու պնդելով որ՝ եթէ քանի մը տարի եւս, այս տարօրինակ Վրացին միայ իշխանութեան գլուխ, խորհրդ. միութիւնը պիտի արագօրէն ու ամբողջովին վերադառնայ դրամատիրական տնտեսութեան։

Բ) Ուրիշներ, ընդհակառակն կը կարծեն որ միջազգային յեղափոխութեան բոլո՛ր կարելիութիւնները սպառած չեն ու քանի մը փորձերու ձախողութիւնն ու միջազգային բանուորական զանգուածներու յեղափոխականացման յապաղումը դեռ բաւական չեն՝ լքելու համար գործի հին եղանակներն ու միջազգային դրամատիրութիւնը ջախջախելու բոլոր յոյսերը։ Օրինակ, ինչո՞ւ համար կարելի չպիտի ըլլայ փոխել յարձակումի ճակատը ու ինչ որ չյաջողեցաւ Եւրոպայի մէջ, չփորձել Ասիոյ մէջ։ 1917էն հետեւող տարիներու ընթացքին խ. միութիւնը փորձեց դրամատիրութիւնը հարուածել Եւրոպայի մէջ իսկ, հիմա գուցէ կարելի է հարուածել զայն իր գաղութներուն եւ Ասիոյ շուկաներուն մէջ։ Ոտքի հանել գաղթային պետութիւնները Եւրոպայի դէմ, զինել Չինաստանը, խառնել հնդկական երկիրները, հրդեհ ձգել Մարաքի մէջ, տիրել Ասիոյ՝ հարուածելու համար Եւրոպան ու երկրէն ներս՝ վերադառնալ առաւել կամ նուազ ուժգնութեամբ պայքարի հին ձեւերուն, ռազմական համայնավարութեան։ Ահա՛ զանազան ձախ հոսանքներու պայքարի ճամբան։

Գ) Յուսահատած, առանց խոստովանելու քաջութիւնն ունենալու, միջազգային յեղափոխութենէն, զայն հրելով մէկդի, ժամանակի բաւական երկար շրջանի մը համար ու միւս կողմէն անկարելի ու աղիտաբեր համարելով ամէն վերադարձ ռազմական համայնավարութեան՝ կեդրոնը, գլխաւորութեամբ Ստալինի, կռթնած համայնավար պաշտօնատարներու ամենազօր դասի մը վրայ, կը մտածէ որ կարելի է գուցէ համայնավար տնտեսութիւն կառուցանել եւ ընկերվարական կարգեր հաստատել, առանձին երկրի մը մէջ։ Այդ փորձը Ստալինի կառավարութիւնը կ'ընէ տարիներէ ի վեր, ընտրելով պետական դրամատիրութեան ու Մ. Նահանգներու ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպման ձեւերուն միջեւ՝ արձեւէ մեթոտ մը ու միւս կողմէն, կուսակցութեան ձախակողմին եւ աջակողմին մէջտեղ տատանելով, թեքելով, տանելով բռնել քաղաքականութիւն մը։ Հնգամեայ ծրագիրը ու այդ ծրագրին շուրջ ստեղծուած աղմուկը՝ փաստօրէն կ'ապացուցանեն մեր ըսածը ու ցոյց կուտան միութենական երկիրներու դժուար ու բացառիկ կացութիւնը։

Անցնելով Եւրոպայէն Ասիա՝ ուր ամէն վերիվայրում հնարաւոր է, ամէն յեղափոխական շարժում ունի զարգացման ընդարձակ գետին, կը տեսնենք որ քաղաքական կացութիւնը նոյնքան պղտոր է ու անորոշ որքան Եւրոպայի մէջ։ Արթնցող ազգայնութիւնները՝ հետզհետէ ըմբոստութեան դրօշ կը պարզեն յաղթական Արեւմուտքի դէմ, որ իր ծանր կրունկին տակ՝ կը խեղդէ Արեւելքի մեծ ժողովուրդներուն շնչառութիւնը ու մարդկային միլիոնաւոր կեանքեր կը խամրեցնէ իրենց ծլումին մէջ։ Արթնցող ազգայնականութեան կողքին սակայն՝ հետզհետէ ու զուգահեռաբար յայտ կու գայ ուրիշ շարժում մը, գաղթային երկիրներու իրաւազուրկ եւ ընչազուրկ բանուորութեան եւ գիւղացիութեան աստիճանական կազմակերպութիւնը՝ որպէս դասակարգային կուսակցութիւններու։ Չինաստանի քաղաքացիական կռիւները, որոնց ընթացքին, տասնեակներով բանուորներ ու գիւղացիներ հրացանազարկ եղան, վերջերս Գամպէլի մէջ տեղի ունեցած բանուորական գնդակահարութիւնները՝ յայտարար նշաններն են այս շարժման՝ որ պիտի զարգանայ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին։

Մեր այս խորհրդածութիւններու շարքը պիտի ըլլար թերի, եթէ կանգ չառնէինք մասնաւորապէս նաեւ փոքր-ազգութիւններու ազատագրութեան խնդրին վրայ ու ակնարկ մը չնետէինք՝ Մ. Նահանգներու տնտեսական կացութեան ու ներքին ներհակութիւններուն շուրջ, որմէ յետոյ, պիտի ըսենք թէ ինչո՞ւ նման պղտոր ու անորոշ քաղաքական ու տնտեսական կացութեան մը առջեւ ու հետզհետէ մակընթաց դրամատիրութեան դիմաց, անկարելի կը թուի՝ միջազգային բանուորութեան յաղթանակը եթէ այս վերջինը միայ այսպէս բաժան բաժան ու թշնամի ինքն իր մէջ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ

Քանի մը օրէ ի վեր զրոյց կը շրջի հրապարակին վրայ թէ՝ օտար դրամատուները համաձայնած են՝ Թուրք վաճառականներուն ընծայուած վարկերը կտրելու համար: Արդարեւ օտար դրամատուները պակսեցուցած են վաճառականներու ընծայուած իրենց սովորական վարկերը: Իսկ կարգ մը վաճառականներու համար բոլորովին կտրուած են վարկերը: Վարկի խնդրոյն մէջ դրամատուները կը շարժին իրենց իմացածներուն համաձայն: Յետոյ այս խնդիրը կապ ունի դրամի եւ ապրանքի տագնապին հետ:

Առեւտր. սենեակի ընդհ. քարտուղար Ճէմալ պէյ հրաժարելէն օր մը առաջ ըսած է.

— Հրապարակի վերջին կացութեան մէջ, ըստ իս, հարիւրին 20, 30 արտաքին տագնապն ալ իր ազդեցութիւնն ունի: Զանազան բերքերու՝ օրինակ թիֆթիկի գինին անկումը լոկ արտաքին տագնապի հետեւանք է: Եթէ Ռուսիոյ գնման ուժը աւելնայ եւ անգլօռուս յարաբերութիւնները քիչ մը աւելի բարւոքին, մեր թիֆթիկներուն վրայ բաւական գործ պիտի ըլլայ:

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՀԱՆՐԻ ԿԷՐՆԻՒԹԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Նախագահ.— Խօսքը Պ. Կէրնիւթինն է, պարզելու համար իր հարցապնդումը։

Հանրի Կէրնիւթ.— Ես կարճ պիտի խօսիմ. բարեկամս Մոնէ շատ յստակ, փաստացի եւ բարի տրամադրութիւնով պարզեց էականը իմ ըսելիքիս։ Ուստի պիտի սահմանափակուիմ իր պատմութենէն հանել քանի մը եզրակացութիւններ ներկային եւ դաս մը՝ ապագային համար։ Եզրակացութիւններս կարելի է ամփոփել մէկ նախադասութեան մէջ. այն թէ՝ մեր զբաղած խնդրին մէջ օրէնքը բոլորովին բռնաբարուած է։ Բռնաբարուած է առնուազն վեց անգամ։ Նախ՝ երբ ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ արգելափակած է մարդ մը որ վկայ մըն էր։ Պատժական օրինագիրքը ժամանակաւոր տաժանակիր աշխատանքի եւ քաղաքացիական արժանազրկումի պատիժ կը սահմանէ բոլոր անոնց՝ որոնք կամայական կերպով մարդ մը կը ձերբակալեն եւ ապօրէն կերպով զայն կ'արգելափակեն։ Պ. Ներքին նախարար, այդքանը չենք պահանջեր մենք։

Շառլ Պարոն.— Այս՛ այս՛։ Ու ոստիկանապետին պատիժն է։ (Ծիծաղներ :

Ռընէ Լըպրէ.— Եթէ այսպիսի պատիժներ սահմանէին, աւելի քիչ եղծումներ կը պատահէին։

Հանրի Կէրնիւթ.— Երկրորդ անգամ օրէնքը բռնաբարուած է դատական ոստիկանութեան կատարած բազմաթիւ հարցաքննութիւններու ընթացքին։ Երբէն ի վեր ոստիկանութիւնը կը կատարէ այս գործերը։

Սակայն. 14ին հարցաքննիչ դատաւոր մը նշանակուած է։ Մէկ ամիսէ ի վեր ի՞նչ կ'ընէր անիկա եւ ինչո՞ւ կը զբաղէր դատաւորը յանձնարարութիւն չէր տուած դատական ոստիկանութեան՝ հարցաքննել Ալմազեանը, այս կամ այն ինքնաշարժի վարիչը. այս կամ այն կէտին մասին եւ պատասխանները բերելու իրեն։ (Զանազան շարժումներ.— ընդմիջումներ ծայրագոյն ձախակողմէն):

Քրէական Պ. Կարօ՝ որուն հեղինակութեան մասին չէք կրնար կասկածիլ, բառ առ բառ ըսած է. «Այն օրը որ ընդհանուր դատախազը պաշտօն կը յանձնէ հարցաքննիչ դատաւորին, ոստիկանութեան դերը վերջացած է»։

Ոստիկանութիւնը հարցաքննիչին օժանդակն, ծառան է, չի կրնար անոր փոխանորդն ըլլալ։ Այս կէտին վրայ եւս՝ օրէնքը բռնաբարուած է։

Ցոկուին եթէ ոստիկանութիւնը միայն հարցաքննելու սահմանին մէջ մնար։ Սակայն հարցաքննութեան ընթացքին տարօրինակ միջոցներու կը դիմէ։ Պ. Մոնէ ցոյց տուաւ մեզի թէ «ծեծը» առասպել մը չէ։ [illegible] նաեւ բարոյական «ծեծ»ի ուրիշ ձեւեր, որ աշխատելով եւ սաստ միջոցով կոչուած են խլելու խոստովանութիւններ, եւ որ նոյնպէս յստակ իրականութիւն մը կը կազմեն։ Սակայն ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ «ծեծ»ը լրագրողներու յերիւրանքն է, ու եթէ երբեմն «ծեծ» պատահի, ամբաստանեալներն են որ իրենք զիրենք «ծեծ»ի կ'ենթարկեն. (Ծիծաղներ ձախակողմէն):

Վարչապետը.— Ո՞ւր տեսաք ատիկա։

Հանրի Կէրնիւթ.— Ո՛ւր։ Պ. վարչապետ, բուն իսկ այն թղթածրարին մէջ, զոր պիտի կարդաք մեզի։ Ալմազեան, այս չարագործը, խոյացած է հինգ հոգիայ գաղանի ոստիկաններու վրայ։ Ասիկա շատ ծիծաղաշարժ է։ (Ծիծաղներ ձախակողմէն)։ Ձեռքերը ետեւը տանելով ձեռնակապ անցուած է. կրկին ու կրկին հարուածներ տուած է իր կռնակին, փորին, սաղմոսին, գլխուն, ու կօշիկները հանելով ոտքի մատներուն։ (Ծիծաղներ)։ Ինք իրեն դէմ պոռացած է «Օգնութի՛ւն»։ Ասիկա բոլորովին ծիծաղաշարժ է։ (Ծափեր նոյն աթոռներէն)։ Պ. Վարչապետ, քիչ յետոյ թերեւս ստիպուած ըլլաք հաստատելու [illegible]։ Բոլշեւիկեան պարագայի թէ՝ այս բաները արգիլուած են։ Գիտէք թէ չարչարանքները ջնջուած են երկու դարէ ի վեր եւ թէ պատժական օրինագիրքը կը պատժէ նոյնիսկ ոստիկանատուներու մէջ նոյնինքն գաղանի ոստիկաններուն կողմէ տրուած հարուածներն ու վէրքերը։

Ահա՛ երրորդ պարագայ մը՝ ուր օրէնքի հանդէպ յարգանքը լրջօրէն եղծանուած է։ (Զանազան շարժումներ)։

Նախագահ.— Միայն Պ. Կէրնիւթ խօսք ունի։ Հաճեցէք մտիկ ընել զինքը։

Հանրի Կէրնիւթ.— Երախտապարտ պիտի ըլլամ, պարոննե՛ր, եթէ չընդհատէք զիս. այլապէս պիտի ստիպուիմ երկարել,— ինչ որ աւելի գէշ պիտի ըլլայ ձեզի համար— այն 20 վայրկեանը, որուն մէջ կ'ուզէի սահմանափակուիլ։ (Խօսեցէ՛ք խօսեցէ՛ք):

Չորրորդ՝ խուզարկութիւնը։ Անվիճելի իրողութիւն է որ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարած է Ալմազեանի խանութին մէջ, երբեմն անոր ներկայութեան, երբեմն ալ բացակայութեան։ Երկու պարագային ալ՝ առանց դատաւորի արտօնագրին։ Առարկաներ վերցուցած է՝ առանց տեղեկագիր պատրաստելու եւ առանց կնիքի տակ առնելու. ընդաւելը Լիլէն Փարիզ բերած է առանց փաթթելու կամ կնքելու եւ Ալմազեանի խանութը օրերով բաց ձգուած է հանդիպողին առջեւ։ Անձնապէս ինծի համար ասոնք երկրորդական յապաւումներ են, որովհետեւ ես խելայեղ վստահութիւն ունիմ ոստիկանութեան պարկեշտութեան վրայ։ (Ծիծաղներ ձախակողմէն): Ահա՛ թէ ինչեր կը պատահին, Պ. վարչապետ, երբ թոյլ կուտան որ մարդիկ խառնուին իրենց չվերաբերող գործերու։ (Ծափեր)։

Անվիճելի իրողութիւն է նաեւ թէ ոստիկանները շատախօս եղած են, գոնէ չեն կրցած խոհեմ լռութիւն մը պահել։ Գրեթէ ամէն օր հրաւիրած են մամուլի ներկայացուցիչները եւ հարցաքննութեան ընթացքին մասին սուտ տեղեկութիւններ տուած անոնց. աւելի ճիշդը առատօրէն տուած են այն բոլոր լուրերը որ նպաստաւոր էին ոստիկանութեան տեսակէտին, եւ ո՛չ մէկ աննպաստ բան։ Այս ձեւով յաջողած են հանրային կարծիքին մէջ ստեղծել մտայնութիւն մը, որ բնաւ անկողմնակալ չէ։

Չեմ գիտեր թէ Ալմազեան անմե՞ղ է թէ մեղաւոր. կը ձգտիմ կարծել թէ յանցաւոր է, քանի որ ոստիկանութիւնը կը հաստատէ այդ (Ծիծաղներ ձախէն)։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի որոշէ երդուեալներու ատեանը։ Գիտեմ միայն թէ, ինչպէս տեսած եմ նման ուրիշ պարագաներու մէջ, ոստիկանութեան կողմէ այսպէս կողմնակալ մթնոլորտ մը ստեղծուած ըլլալով իրենց շուրջ, բազմաթիւ անմեղներ դատապարտուած են (Ծափեր)։ Դատաւարութենէն, նոյնիսկ հարցաքննութեան փուլէն առաջ, անոնք դատապարտուած էին, կանխաւ դատապարտուած կանխակալ կարծիքով մը, անոնք որ անպարտ արձակուելու բախտն ունեցած են, անպատուուած են դարձեալ։

Պիտի ընդունիք անշուշտ, Պ. վարչապետ, թէ ոստիկանութեան այս գործողութիւնը մամուլին վրայ՝ ծանր է, ու թերեւս վտանգաւոր։ Ամէն պարագայի արգիլուած է։ Օրէնքը կը պահանջէ դատական իշխանութեան կատարած քննութիւնը, ոստիկանութեան քաղած տեղեկութիւնները պէտք է գաղտնի պահուին. … կա չէ յարգուած։

Եւ ահա հինգերորդ կէտ … ուր թոյլ կուտաք որ օրէնքը … համարձակ ձեր դատաւորներուն եւ ձեր ոստիկաններուն կողմէ (Ծափեր ձախակողմէն։ Ընդմիջումներ աջէն)։

Կարելի չէ … իմ ճառիս։ Արագօրէն պիտի շարունակեմ զայն մինչեւ վերջ.

Օրէնքի վեցերորդ եւ վերջին բռնաբարումը հետեւանքն է նախորդին։ Ցոյց տուինք թէ ոստիկանութիւնը արհամարհելով օրէնքը՝ կը ձերբակալէ, կ'արգելափակէ, կը խուզարկէ, կը հարցաքննէ, մամուլին զեկոյց կուտայ … տեղեկագիր ստանալու, եւ ինքնին ու հետզհետէ յայտնօրէն մեկնաբանելով օրէնքը, ճշմարիտ հարցաքննութիւն մը կը կատարէ։ Ոստիկանութեան այս անզգուշ հարցաքննութեան հետ միաժամանակ, անդին կը կատարուի ուրիշ մը, պաշտօնական հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։ Այսպէս որ այսօր քրէական քիչ շատ կարեւոր դատերու մեծ մասին մէջ երկու քննութիւնները կը ներկայանան միաժամանակ։ … կնաք անշուշտ թէ, պարոննե՛ր, այս երկու քննութիւնները … չին նմանիր։ (—

ՄԵՐ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՃԻՒ…

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն հինգշաբ… թի եւ կիրակի օրեր, մեր պատանեկութիւնը, օրուան … յետոյ, քայլերը կ'ուղղէ … Հ. Յ. Դաշնակցութեան … տեղին, որ միեւնոյն ատեն … քակայրն է Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։

Հեռու փողոցներու եւ … րաններու ապականող ու … յացնող մթնոլորտէն, անոնք … հաւաքուին լսելու համար … նակցութեան յա սաստ … մոռնալու օրուան զաւերը, … լու մեր մտաւոր … բոսական դրուագները եւ … ոգեւորուելու, յետոյ իրենց … գին ոգեւորելու նաեւ … որոնք աննախընթաց … րումներու եւ յուսախաբութ… պատճառով տեսակ մը վհատութ… մատնուած են։

Կը զգան որ ազգային … կեանքի մէջ լաւագոյն … կատարելու Միացեալ եւ … Հայաստանի պատուաւոր … քացիներն ըլլալու համար, … ունին տեւական ու երկար … անքի։

Թէեւ ներկայիս իրենց … ըը տկար են եւ թիւը փոքր … վստահ են ապագային … կ'ըմբռնեն որ ժողովուրդ … հայրենիքը իրենցմէ բան … յուսան, ու իրենք, իրրեւ … դոտ զաւակը հերոսական

…րդի մը, պարտականութիւններ …ին անոր հանդէպ։

…Ամէն հինգշաբթի երեկոյ, …մը չէն յետոյ, քայլերս …ղեմ այնտեղ։ Արդէն հետա…ւզէր եւ ընթերցասէր պատանի…ներու եւ երիտասարդներու խումբ մը կը սպասէ գրադարանապետին, գիրքերը վերադարձնելու եւ նորեր առնելու համար։ Շաբթուան ընթացքին, …ները, փոխանակ սրճարաններու թղթախաղի սեղաններուն …ծոյլերու եւ բարոյապէս …ալու, հայ գիրքը պատճառ …եղած որ անոնք նստին իրենց …տանեկան տաքուկ մթնոլորտին …մէջ եւ կարդան։

…մէկ անկիւնը, անմիջապէս աչքի կը զարնեն բաւական …ընդարձակ երկու դարակներ, բեռնաւորուած հայերէն գիրքերով։ …Մեր պատանի ընկերները …մը դժուարութիւններ կրած …են զանոնք իրարու քով բերելու, …գրադարանը այսօրուան համեմատաբար ճոխ վիճակին հասցնելու համար։ Ցակաւին երկու տարի …առաջ, ինչքան որ գիտեմ Հայկ. …գրադարան գոյութիւն չունէր եւ …ընթերցասէր հասարակութիւնը …հայերէն գիրք մը ձեռք անցնելու համար բազմաթիւ դժուարութիւններու կը հանդիպէր։ …Շնորհիւ Պատանեկան Միութեան …անդամներուն այսօր ոչ միայն այս …դժուարութիւնները վերցուած …են ու հայ երիտասարդը կամ …պատանին մեծ մասով գոհացուած …ըլլալով, այլեւ Պատանեկան Միութեան Գրադարանէն օգտուած …են որոշ անհատներ զանազան նիւթեր ուսումնասիրելու համար։ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան …անդամներուն շնորհիւ այսօր ունինք քիչ շատ ներկայանալի գրադարան մը, յետագային աւելի …ճոխանալու հաւանականութեամբ։ …Պոլսէն ստացուած են …յիսունէ աւելի գիրքեր, որոնք …լաւով պիտի տրամադրուին հասարակութեան։

Քիչ անդին, սեղաններու բոլորտիքը հաւաքուած պատանիներու խումբ մը, եռանդով ու ջերմութեամբ կը վիճի զանազան …հարցերու մասին։

Հաճոյքով կարելի է դիտել, սեղաններու վրայ կարգով շարուած հայ բոլոր թերթերը, ամսագիրներն ու պարբերականները, …սանըհինգէ աւելի։ Հասարակութիւնը եւ նոր սերունդը ձրիաբար կ'օգտուին անոնցմէ։

Սրահին ճիշդ կեդրոնը, պատին վրայ, մեծ շրջանակի մէջ, զետեղուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զինանշանը իր խորհրդաւոր ու նուիրական բաժնով, գրիչով ու սուրով. Ցակը սրտաբուխ «Զոհ» մը պատանիի մը կողմէ։ Ընծանոթ պատանին, այդ «Զոհ»ով (թէեւ բազմաթիւ տառասխալներով). Նոր սերունդի ամբողջ զգացումները յայտնած է բազմաթիւ նահատակ հերոսներու եւ Հ. Յ. Դ. հանդէպ։ «Ցառաջ»ի էջերը չեն թոյլատրեր զայն հոս ներկայացնելու։

Զինանշանին ճիշդ քովը, մէկ շրջանակի վրայ, երեք անձեր անբաժանելիօրէն միացած, քաղցր ու գրաւիչ նայուածքով կը նային իրենց սանդած սերունդին համեստ ճիգերուն։ Դէմքերը մելամաղձոտ են ու տխուր անոնց սրտերուն պէս։ Այս առթիւ միտքս կուգան Ա. Ահարոնեանի հեռաւոր խօսքերը որ տարիներ առաջ լսած էի առանց անոնց իմաստը հասկնալու.

—«Եթէ Քրիստափորը ազնուագոյն միտքն էր հայ ցեղին, Սիմոնը նրա գերագոյն խիղճն էր, Ռոստոմը նրա անընկճելի կամքը»։

Մեր պատանիները երբ դժուարութեան մը առջեւ կը գտնուին եւ յուսահատ վայրկեաններ կ'ունենան, իրենց օրինակ կ'առնեն այս լուսաւոր դէմքերու կեանքը, թէ ինչպէս, անոնք, իտէալի մը համար արհամարհեցին բոլոր խոչընդոտները, չխնայելով նաեւ իրենց կեանքը՝ սեփական ժողովուրդի ազատագրութեան եւ բարօրութեան համար։

Անոնց ձախ կողմը կ'երեւան Անդրանիկը. Տարօնի եւ Սասունի Արծիւը, պահապան հրեշտակի մը նման։ Քիչ անդին՝ Քեռին, Համազասպը, Հրայրը, Գեւորգ Չաւուշը. Աղբիւր Սերոբը, Գալահիսար լերան կրծքին հերոսաբար ինկած Դեւոն, Սաքօն եւ բազմաթիւ ուրիշներ որոնք ազատագրութեան սրբազան երազը իրենց հոգիներուն ինկած, հերոսի հպարտ մահով, Հայոց լեռներուն ու ձորերուն մէջ։

Կարելի չէ բոլորին մասին խօսիլ։ Այս փոքր սրահը ամբողջ պատմութիւն մըն է՝ զարդարուած հերոսական դէմքերով ու դրուագներով։

Եւ այս սերունդը՝ պատանիներու բազմութիւնը, ճաշակած կեանքի բոլոր դառնութիւնները, մկրտուած արիւնի ու պայքարի հրեղէն գետին մէջ, իբրեւ աւանդապահ եւ ժառանգորդ միլիոնաւոր զոհերու, գուրգուրանքով պիտի յիշէ անոնց նուիրական անունը եւ յարգանքով պիտի խոնարհի անոնց յիշատակին առջեւ։

Յ. ԱՐԱԾԱՆԻ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

Ինչպէս ծանուցինք մեր երէկուան թիւով, հայ մշակոյթի այս բեղուն ու համեստ վաստակաւորը մեռած է Մարսէյլի մէջ, այն միջոցին երբ իր բարեկամներն ու համակիրները կը պատրաստուէին իր յոբելեանը տօնել։

Մեսրոպ Նուպարեան ծնած էր Իզմիր, 26 Նոյ. 1842ին։ Իր նախնական ուսումը առած է Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, որմէ յետոյ ինքնաշխատութեամբ կատարելագործած է իր ուսումը, մասնաւորապէս ֆրանսերէնը։ Փոքր հասակէն իսկ, գրականութիւնը կը հմայէ զինք եւ մէկ քանի ընկերներու հետ, կը հրատարակէ «Երկասէր» անուն փոքր թերթ մը, որուն գրաշարն ու տպագրիչն էր։ Հազիւ ուսումը աւարտած՝ կը հրատարակէ նաեւ «Ուսումնասէր» անուն թերթ մը։

Դպրոցական սեղաններուն վրայէն իսկ կը սկսի թարգմանել Շաթոպրիանի «Հոգի Քրիստոնէութեան»ը եւ Ռասինի «Դատասէրները», որոնք 1862ին կը տպագրուին Իզմիրի Ցէտէեան տպարանին մէջ։ 1868ին, Վիքթոր Հիւկոյի «Նոթր Տամ» վէպին թարգմանութիւնը գաղափարը կուտայ իրեն յօրինելու ֆրանսահայ բառգիրք մը, որ մեծ ծառայութիւն մատուցած է դպրոցական սերունդին։ Անկէ յետոյ է որ Գ. Մսերեանի հետ կը խմբագրէ «Մէտէորա» հանդէսը, որ կը խափանուի կառավարութեան կողմէ։

Բացի այն բազմաթիւ աշխատակցութիւններէն զոր ընծայած է շարունակաբար մեր ազգային մամուլին (Արեւելեան Մամուլ, Արեւելք, Բիւզանդիոն, Ծաղիկ Իզմիրի, Կոչնակ, Նոր Լուր, Հայ Սիրտ, եւայլն) Նուպարեանի ալպագրուած երկասիրութիւնները եւ թարգմանութիւններն են՝ Բառարան Ֆրանսերէնէ Հայ Աշխարհիկ, Առձեռն Բառարան Ֆրանսերէնէ Հայ Աշխարհիկ, Կատակերգութիւնք Մոլիէրի, Առակք Լաֆոնթէնի (յանգաւոր), Նոտր Տամ Փարիզի, Համառօտ Պատմութիւն Քաղաքակրթութեան՝ Սէնեօպոսի, Դէպի Բեւեռ՝ Նանսէնի, Ցաւուսթ՝ Կէօթէի, Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ, Դատասէրք՝ Ռասինի, Նուպար փաշա, Նուպար փաշա Պատմութեան առջեւ, Ընտիրք Ֆրանսացի Առակախօսներէ:

Իր թերթօն հրատարակուած են Ադոլֆ՝ վէպ Պէնժամէն Քոնսթանի, Հօրեղբայրս եւ Գիւղերէցը՝ վէպ, Գրակալ՝ քերթուած դիւցազնականատակ Պուալոյի։ Իսկ Իզմիր մնացած եւ կորսուած անտիպ գործերն են՝ Բառգիրք Գիտանի Գիտելեաց, Ընդարձակ Բառարան Ֆրանսահայ, Կատակերգութիւնք Մոլիէրի, հեղինակին տառը ամէնէն նշանաւոր խաղերը, արգիլուած համիտեան գրաքննութենէն, Ողբերգութիւնք Ռասինի, Մերովպէ, Ողբերգ. Վոլթէռի, կատակերգութիւնք Ռընեարի, Խաղամոլ, Հրիտակառու, Պէռնիփիւաշը, վէպ չորս ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակներու, Գանձի կղզին՝ վէպ Սթիվէնսընի, Գիւղի Բժիշկը՝ Բալզաքի։

Աքսորավայրին մէջ պատրաստած է հետեւեալները.— Ցշուառներ՝ Վիքթոր Հիւկոյի, Ֆրանսինէ՝ ընթերցարան, Բեռոյի մանրավէպեր, Զուիցերիացի Ռոպէնսոն, Լօժէնի կրանտէ՝ վէպ Պալզաքի, Իսլանտայի Ձկնորսը՝ վէպ Լօթիի, Ֆրանսահայ Բառգրքոյկ՝ (անտիպ), Հաւաքածոյ Ֆրանսացի անուանի առակագիրներէ՝ (մամուլի տակ)։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆԱՑՈՒՆ

Խորհրդային Ռուսիոյ կառավարութիւնը ներկայիս կը բանակցի՝ Լոնտոնի ամէնէն հարուստ եւ ազնուապետական թաղին մէջ, մեծ շէնքի մը գնման համար։ Շէնքը որ կը գտնուի Քըրզըն փողոցին մէջ, պիտի ծառայէ իբր դեսպանատուն։

Բանուորա-գիւղացիական հանրապետութեան ներկայացուցիչը ուրեմն, պիտի բնակի իշխանավայել շէնքի մը մէջ, ազնուականներու կարգին, իբրեւ կատարեալ իշխան, քանի որ շէնքը շինուած է Ամերիկացի միլիառատէր Վանտէրպիլդի կողմէ եւ 1895ին նուիրուած իր աղջկան, անգլիացի դուքսի մը հետ անոր ամուսնութեան առթիւ։

Այս նուէրը միլիառատիրոջ արժած էր 62 միլիոն ֆրանք։

Թող չըսուի թէ բանուորական կառավարութեան եւ համաշխարհային յեղափոխութեան... լիազօր ներկայացուցիչները չեն գիտեր օգտակար կերպով գործածել անընդհատ աշխատանքի արդիւնքները...։

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փր. Աշխատանքի Ազգային Խորհուրդի ընդհ. ժողովը բացուեցաւ առջի օր, ի ներկայութեան Ֆրանսայի վարչապետ Թարտիէօի, եւ աշխատանքի նախարարին։ Վարչապետը յայտնեց թէ իր ներկայութեամբ կ'ուզէր ցոյց տալ հետաքրքրութիւնը զոր կառավարութիւնը կը կապէ Խորհուրդին աշխատանքներուն, այն միջոցին, երբ մտադիր է ձեռնարկելու աշխատանքի լայն ծրագրի մը գործադրութեան։

Խորհուրդը քննեց կարգ մը խնդիրներ, որոնց կարգին զանազան շրջաններու մէջ՝ աշխատանքի շուկային վիճակը. մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւեցաւ փարիզեան շրջանի կացութեան։ Ըստ 1926ի վիճակագրութեան, մինչդեռ Փարիզի մէջ 5 տարուան ընթացքին, 1921էն 1926, Ֆրանսացիներու թիւը նուազեր է 160 հազար, օտարներունը աւելցած է 135 հազար։ Սէն նահանգին մէջ, Ֆրանսացիներու թիւը աւելցեր է 170 հազար, մինչ օտարներունը 200 հազար։ Այդ թուականէն ասդին, Սէն նահանգին մէջ, օտարներու թիւը աւելցած է 85 հազար եւս։ Աշխ. Ազգ. Խորհուրդը փափաք յայտնեց որ Սէնի նահանգին մէջ բնակելու համար օտար աշխատաւորներու կողմէ տրուած խնդրանքները, ենթարկուին խիստ քննութեան։

Կ'ԱՐԺԷ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 21 Դեկտ. 1929, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9 30ին, Salle Hochiի մէջ։ Բացի շարք մը հաճելի ժամանցներէ, դերասան Տէր եւ Տիկին Սուրաքեան իրենց խումբով պիտի ներկայացնեն՝ Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով «Զարտասի Թագուհին», օփերէթ մէկ արար, հայերէն լեզուով։

Մասնաճիւղը, որ կը գործէ 16 տարիէ ի վեր, կը պաշտպանէ այսօր 20ի չափ անչափահաս որբ եւ որբուհի, տալով անոնց սնունդ, զգեստ, ուսում եւ դաստիարակութիւն՝ մասնաւոր վարժարաններու մէջ։ Դպրոցական նոր տարեշրջանին սկիզբը, իր աղջիկ որբերը զետեղեց Դպրոցասէրի վարժարանը, որոշ վճարումի փոխարէն։ Հինգ տարիէ ի վեր Փաթրասի մէջ կը պահէ իր ծախքով վարժարան մը, ուր 80-90 հայ գաղթական մանուկներ կը ստանան հայեցի դաստիարակութիւն։ Կը քաջալերէ Փարիզի եւ արուարձաններու վարժարաններուն մէջ՝ յառաջադէմ հայ աշակերտները, տալով անոնց պատշաճ վարձատրութիւններ։ Ձեռք բերուած նոր կարգադրութեամբ մը, յառաջիկայ ամառ երեք շաբաթի չափ օդափոխութեան պիտի կրնայ ղրկել 40ի չափ տկարակազմ աղքատ մանուկներ, ծախքն իր կողմէ հոգալով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փարիզի եկեղեցիէն ստացած ենք հետեւեալ ազդը.—

Կրօնական Ընկերակցութեանս կանոնագրին 13րդ յօդուածին համաձայն, Վարչական ժողովէն վիճակով դադրեցան 10 անդամներ, 14 Նոյ. 1929ի նիստին մէջ։

Դադրած անդամներուն տեղ նորեր ընտրելու համար, կազմուեցաւ Ընտրողական Ժողով մը՝ նախագահութեամբ Հոգեւոր Հովիւին։

Ընտրողական ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց 5 դեկտեմբեր 929 Եշ. օր ժամը 5ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ եւ զբաղեցաւ պատրաստութեամբը ընտրելիներու երկպատիկ ցանկին։

Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1930 յունուարի երկրորդ կիսուն։

Ընտրողի իրաւունք ունին անոնք՝ որ երեք տարիէ ի վեր կանոնաւորապէս վճարած են իրենց տարեկան անդամավճարը։

Ընտրողներու լիակատար ցանկը տրամադրելի է փափաքողներուն, որոնք կրնան առ առաւելն մինչեւ 1930 յունուար 10, ներկայանալ եկեղեցւոյ խորհրդարանը ամէն Գշ. Եշ. Շբ. եւ Կիր. առաւօտները ժամը 10-12 եւ ընել իրենց դիտողութիւնները, եթէ ունին։

Ընտրողական ժողովը այս առթիւ կը յայտարարէ նաեւ թէ պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ ցարդ եղած լրագրական հրատարակութիւնները եւ սպասել պաշտօնական տեղեկութեան։

Ի դիմաց Ընտրողական ժողովոյ
Նախագահ Վռամշապուհ Եպիսկ.

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բանտարկեալ Մ. Ալմազեանի բազմանդամ ընտանիքը առանց նեցուկի մնացած ըլլալով, իր բարեկամները ձեռնարկած են օգնութեան ֆամնիլ: Այս առթիւ կը խնդրեն աջակցիլ։ Նուէրներ ղրկելով հետեւեալ հասցէին.— Mr. J. Darayan, 44 Rue Lafayette, Paais:

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ կան հետեւեալ գործարանները.— 13 ալիւրի, 6 աղիւսի, 4 կիրի, 4 կարասի, 4 յոգումի, 4 հիւսուածեղէնի, 3 ճէյվայի, 3 օճառի, 3 կօշիկի, 2 գաւազան եւ հովանոցի, 2 գերձանի, 2 կրագիւսի 2 թիթեղէ տուփի, 1 խաւաքարտի, 2 ձայնագրի սկաւառակի գործարաններ եւ 2 գրաձուլարան։ Մետաքսեղէնի գործարանները հետզհետէ կը բազմանան։

Ասոնք փոքր գործարաններ կամ աւելի արհեստանոցներ են։ Մեծ գործարաններ չեն հիմնուիր Պոլսոյ մէջ որովհետեւ պէտք եղած մեծ դրամագլուխը չկայ եւ կարելիութիւն պիտի ըլլայ միայն համագործակցականներ կազմելով։

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՉ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Այսօր բացակայ է, Սան Ֆրանչիսքօ մեկնած է բանախօսութիւն մը ընելու։

— Տարօրինա՛կ բան, բացագանչեց Սէլէստէն, անթել հեռաձայն եւ հեռատեսական գործիք ունենալէ վերջ, տեղէ տեղ փոխադրուելու ի՞նչ պէտք ունին այլեւս բանախօսնե՞րը։

— Որովհետեւ ունկնդիրները կ'ուզեն զանոնք ոսկորով ու միսով տեսնել։ Ի՞նչ բնակարան յատկացուցած են ձեզի։

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Ռընէ այս թուղթը տուին մեզի։

— Այդ ձեր բնակարանային տոմսակն է։

— Մեզի տուած առեն ըսին թէ մինչեւ մէկ շաբաթ պէտք է կարգադրենք մեր կեանքը եւ այնուհետեւ նոր հրահանգներ պիտի ստանանք մեր զբաղումներուն մասին։

Տոմսերը քննելէ վերջ, Գաբրիէլ Կէռ յայտարարեց

— Պիտի բնակիք չորրորդ թաղամասին մէջ, այսինքն արեւմտեան արուարձանը, 47րդ պողոտայի 237 թիւը։ Բախտաւոր էք, որովհետեւ այդ մասը Նիւ-Եորքի ամենահաճելի թաղն է։

— Եթէ սակայն հաճելի չթուի մեզ այդտեղը. կրնա՞ք փոխել, հարցուց Սէլէստէն։

Լրագրողը վերէն վար նայեցաւ Սէլէստէնին եւ հարցուց

— Ինչո՞ւ սակայն հաճելի պիտի չթուի։

— Կրնայ ըլլալ որ ուրիշ տեղ մը բնակիլ ուզեմ։

— Անկարելի է, քաղաքագլուխը չարտօներ ուրիշ տեղ բնակելու։

Սէլէստէն յամառեցաւ։

— Եթէ մտիկ չընեմ։

— Կը բանտարկեն ձեզ։

— Երկա՞ր ժամանակուան համար։

— Հինգէն տասը տարի։

— Տարօրինա՜կ բան… ժամանակին այդչափ խիստ չէին, ըսաւ Սէլէստէն։

— Միացեալ Նահանգներու մէջ, բացատրեց Կէռ, յիսուն տարիէն աւելի է որ Քու-Քլուքս-Քլանի դիկտատորային տակ կ'ապրին։

— Այդ ի՞նչ է, հարցուց Սէլէստէն։

— Գաղտնի ընկերութիւն մըն է որ Անջատման պատերազմէն վերջ, 1867 թուականներուն հիմնուած է՝ Ամերիկայի մէջ խափշիկներու ազդեցութեան դէմ մաքառելու համար եւ այնչափ զարգացած է անկէ ի վեր որ իր ձեռքն առած է կեդրոնական իշխանութիւնը։ Անոր նպատակն է մարդիկը երջանիկ ընել, բայց առանց միջոցներու ընտրութիւնը անոնց թողլու։ Ամբողջ ազգը ենթարկուած է երկաթեայ կարգապահութեան մը։

— Ինչ որ գիտ ամէնէն աւելի կը զարմացնէ, ըսաւ Ռընէ, այն է որ մեզ այդչափ դիւրութեամբ կը լքեն։

— Այդպէս չէ, ուղղեց Կէռ, դուք միշտ հսկողութեան տակ էք. ամենաթեթեւ մէկ շեղումնիդ խստութեամբ կրնան ուղղել։

— Բայց վերջապէս չեմ գիտեր թէ ինչպէս տուն պիտի երթամ, քանի որ ես ալ տուն մը ունիմ եղեր։

— Դիւրութեամբ կրնաք գտնել, բայց առաջնորդեմ ձեզ. օդային հանրակառքը պիտի առնենք։

— Ինչ, հարցուց անձկօրէն Սէլէստէն։

— Օդային հանրակառքը։

— Ոչ, ոչ, թռչուններու նմանիլ չեմ ուզեր, չեմ սիրեր թռչիլ։

— Ուրիշ կերպ կարելի չէ, ըսաւ Կէռ խնդալով։

— Եթէ ոտքով երթալը նախընտրեմ։

— Քանի մը ժամուան ճամբայ է, ըսաւ, լաւագոյն է թռչունի նմանիլ յանձն առնել։

— Կարծէք պիտի սխալուիմ, հառաչեց Սէլէստէն, որովհետեւ անօթի եմ, անհամբերութեամբ կը սպասեմ հասնելու, որպէս զի ճաշեմ։

— Մէկը միւսին հետ կապ չունի, ըսաւ լրագրողը. անմիջապէս ալ կրնաք ուտել։

Եւ բաճկոնի գրպանէն հանեց սննդական դեղահատներու տուփ մը։

— Շնորհակալ եմ, բողոքեց Սէլէստէն, մերժողական շարժումով մը։ Բաւական ժամանակ է որ դեղահատ կլլելէ զատ ուրիշ բան ըրած չունիմ։ Կարօտցեր եմ սանկ փառաւոր պիֆթէկ մը կամ բանջարեղէնով պատրաստուած վառեակ մը։

Գաբրիէլ Կէռ աչքերը խոշոր բանալով.

— Պիֆթէ՞ք… վառեա՞կ… Նիւ-Եորք այդպիսի բաներ չէք կրնար գտնել. շատ շատ պտուղ կրնաք ուտել։

Եւ ձայնը իջեցնելով քիչ մը.

— Ես ալ ձեր կարծիքէն եմ, ըսաւ, Ամերիկայի մէջ կը չափազանցեն քիչ մը։ Այնչափ յառաջ կ'երթան որ կ'ըսեն թէ կերակուր ծամելը պժգալի բան է եւ միայն վայրենիներն են որ կը հաւաքուին միասին ուտելու համար։

— Իրենք են վայրենիները, ըսաւ Սէլէստէն արժանապատուութեամբ։ Բայց անօթութիւնս կը սաստկանայ հետզհետէ

— Ուրեմն հաւանէ՛ դեղահատ մը կլլելու, ըսաւ Ռընէ։

ղրրգել կառավարութեան. 3. բոլոր քահանաները, ուսուցիչները եւ ազատ արուեստականները որոնք կը մասնակցին հակարոլշեւիկ պրոպագանդին։

Նոյն հրահանգին մէջ կը պատուիրուի ուղղամիտ ընթացք ունենալ մեծ պետութեանց հպատակ օտարականներուն եւ զերի չինացի զինուորներուն հանդէպ։

ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՆՈՐ ԲՈՂՈՔԸ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ

Ալմազեանի պաշտպան փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան Հանրապետութեան դատախազ Պ. Փրէսարի ուղղեց դեկտ. 7 թուակիր հետեւեալ նոր բողոքագիրը.

Պարոն դատախազ.

Կը ցաւիմ որ անգամ մը եւս ստիպուած կ՚ըլլամ դիմել ձեր բարձր հեղինակութեան՝ խնդրելու համար որ հաճիք միջամտել Ալմազեանի խնդրին քննութեան մէջ։

Պ. Ամի, դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէնը, իմ 1929 նոյեմբեր 23 թուակիր գրաւոր խնդրանքիս վրայ, բացարձակ յանձնառութիւն ստանձնած էր գրաւոր եւ վերջնական տեղեկագիր ներկայացնել այսօր՝ դեկտ. 7ին, այսինքն իմ խնդրանքէս 15 օր յետոյ։

Հիմա տեղեկացայ թէ՝ հակառակ ամէն սպասումի եւ հակառակ իր ստանձնած յանձնառութեան, Պ. Ամի կը յայտնէ թէ՝ «կարելին պիտի ընէ իր տեղեկագիրը ներկայացնելու համար յառաջիկայ շաբթու»։

Այս պատասխանը անընդունելի է։

Պ. Ամի պէտք է քննէր սնտուկը, որուն պարագաներէն մէկը ալ իր տրամադրութեան տակ կը գտնուի սեպտ. 19էն ի վեր։

Պէտք է քննէր զոհին արիւնը. որուն իր ձեռքին տակ է հոկտ. 23էն ի վեր։

Պէտք է քննէր Սէն-Ժիլ փողոցէն — կասկածելի պայմաններու մէջ — գտնուած առարկաները. անոնք իր քովն են հոկտ. 19էն եւ նոյ. 5էն ի վեր։

Պէտք է ուսումնասիրէր Սէն Ժիլ փողոցէն վերցուած ջուրի խողովակը. այս վերջինը իր մօտ կը գտնուի նոյ. 25էն ի վեր ու քանի մը օր յետոյ արդէն կը յայտնէր թէ այդ խողովակը որ եւ է օգտակար բան չի պարունակեր։

Չեմ կրնար հասկնալ թէ՝ ինչ երկարատեւ դանդաղութեանց պատճառաւ յարգելի Պ. Ամիի աշխատանքները դեռ չեն վերջացած։

Չեմ կրնար հասկնալ մանաւանդ անոր համար որ, անիկա նոյեմբեր ամսուան ընթացքին ինքզինքը ի վիճակի կը զգար իր եզրակացութեանց մէկ մասը հաղորդել մամուլին, և այդ եզրակացութիւնները վերջնական էին, այլապէս վստահ եմ թէ չպիտի հրատարակէր զանոնք։

Այս յապաղումը չեմ կրնար հասկնալ նաեւ մանաւանդ յիշելով Պ. Ամիի յանձնառութիւնը — զոր հաճեցաք հաղորդել ինծի երբ ժամանակաւոր ազատ արձակման խնդրանք ներկայացուցի — շատ ճշգրիտ եզրակացութիւն մը տալու մասին, որպէսզի կարենայիք որոշում կայացնել այդ խնդրանքին մասին յաջորդ չորեքշաբթի օրը, այսինքն նոյեմբեր 13ին։

Յարգանքով կը համարձակիմ շեշտել ձեզ, պարոն դատախազ, որ միջամտէք դատական ինքնութեան պ. փոխ-տնօրէնին մօտ, որպէսզի աւելի եւ առանց պատճառի չդանդաղեցնէ քննութեան ընթացքը։ Պ. Ալմազեան կը պնդէ իր անմեղութեան վրայ. տակաւին կը սպասէ որ իր յանցապարտութեան համար փաստ մը եւ մօտ երկու ամիսէ ի վեր իր բանտարկութեան համար արդարացում մը ներկայացուի. կարելի չէ որ փորձագէտի ձգձգումները երկարաձգեն այս ձերբակալութիւնը։

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս նոր վկաներ պիտի լսէ եւ զանոնք դէմ դէմի պիտի բերէ զանազան անձերու հետ։ Առջի օր լսեց դատական ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուած երկու վկաներ։ Ասոնք են Սէն Ժիլ եւ Վիլհարտուէն փողոցներու անկիւնի սրճարանապետ Մէյէր եւ աղջիկը, որոնք կը հաստատեն թէ Ալմազեան երբեմն առանց բաճկոնակի դուրս կ՚ելլէր։ (Ինչպէս կը յիշուի Ֆլոթ ըսած էր թէ երբ Ալմազեան եկաւ իր ինքնաշարժը վարձելու, բաճկոնակ չունէր։

Այս վկայութիւնը մեծ արժէք մը չի ներկայացներ։

∴ Պ. Մաթիֆաս յանձնարարութիւն տուաւ Լիլի հարցաքննիչ դատաւոր Հէնօի, որպէսզի գտնէ Րիկօտէնի սնտուկը կայարան բերողին կողմէ գնուած տոմսակը։ Այժմ գրեթէ ապահով կը նկատուի թէ՝ Րիկօտէնի սպանիչը սնտուկին հետ մէկտեղ Լիլ ճամբորդած է։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ալմազեան

«Սուար» «Երկար պիտի տեւէ՞ այս խեղկատակութիւնը» խորագրին տակ կը գրէ թէ Ալմազեանի խնդրին առթիւ գործ դրուած դատական խեղկատակութիւնը կը ծառայէ միայն պզտիկցնելու դատական իշխանութիւնը։ «Դեռ չենք խօսիր, կ՚ըսէ, ոստիկանութեան մասին։ Անոր դատը խառնե տեսնուեցաւ հանրային կարծիքին եւ Երեսփ. ժողովին առջեւ։ Վերաքննելի չէ։»

Խօսելով ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթի մասին, կ՚ըսէ թէ անիկա բոլորովին չփոթութեան մատնուեցաւ՝ երբ դէմ դէմի բերուեցաւ մուշտակավաճառ Տոյչի գաւակներուն, բեռնակիր Մուսիէի, վաճառատան պաշտօնեայ Լըպոնի հետ եւայլն։

Ջախջախումեան թերթը Ֆլոթի վկայութեան բոլորովին անգոյ ըլլալը յայտնելէ յետոյ, կ՚աւելցնէ թէ՝ դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէնին տեղեկագիրն ալ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ, «քանի որ սնտուկը պարապ էր Լիլի մէջ եւ լուացուեցաւ Փարիզի մէջ՝ նախ քան դատական ոստիկանութեան կողմէ կատարուած հրաշագործ գիւտերը, ի բացակայութեան ամբաստանեալին, իր պաշտպանին եւ հարցաքննիչ դատաւորին։ Հարցաքննութեան անկանոնութիւնները չափազանց շատ են, այնպէս որ անկարելի է ոեւէ արժէք ընծայել այն ամբաստանութեանց զորս կ՚ուզեն բեռցնել Ալմազեանի վրայ»։

Յիշելէ յետոյ զանազան «անկանոնութիւններ», «Սուար» դիտել կուտայ թէ բեռնակիր Մուսիէի մէկ վկայութիւնը բաւական է ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ արժէք կարելի է ընծայել Ֆլոթի ըսածներուն. «սնտուկը ինքնաշարժին ներսի կողմն էր»։ Ու կը վերջացնէ՝ հարցնելով.

— Այս խեղկատակութիւնը դեռ երկար պիտի տեւէ՞, Պարոն Մաթիֆաս։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Odéon, Café La Petite Sourceի սրահը։

Շարունակութիւն նախորդ օրակարգին եւ զեկոյց հաշուական յանձնախումբին։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30ԻՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ Կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ «ՉԱՐ ՈԳԻՆ»

Ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Քորոսեանի։ Կը մասնակցի Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ)։ Գիները 10, 5 եւ 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Գաւա Քոլոմպի Մասնաճիւղին կողմէ

կը նախագահէ՝ Պ. ՉԱՏԻԿ ԽԱՆՉԱՏԵԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Գաւա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բաղրամեանի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), Փարիզի Հայ Տրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ասրինէ Տէր-ուան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Գմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ՑՆԱԿԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կամփ. Վրդ.)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։Ընտիր ջազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի: Մուտք 10 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը՝ ճիշդ 9ին Café La Petite Source կը հրաւիրուին ընկերներ Լ. Սուրէնեան, Սահակ Տէր Թովմասեան եւ Օննիկ Եազմաճեան։ Ներկայութիւն պարտաւորիչ։

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլ Ռոստոմ ենթակոմիտէին վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Ասօեան։ Նիւթ՝ «Մարսէյլի Միութիւնները ազգ. շահի տեսակէտով օգտակա՞ր են թէ ոչ»։ Հերթական ժողովը՝ տեղի կ՚ունենայ 13 Դեկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Գատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République Միութեան Գրադարան Ընթերցարանը։

Կը դասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան

Հ. Յ. Դ Ս ՇԱՄՈՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի Գրադարանի նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայ երկսեռ հասարակութեան թէ այսուհետեւ Գրադարանը բաց է ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը 7—8։ Հասցէ՝ 15 Rue Jeanne d'Arc։

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Լիոնի հայ հասարակութեան՝ Վարչութիւնս ուրախ է յայտարարելու թէ՝ բացուած է արձանագրութիւնը երկսեռ չափահասներու գիշերային դասընթացքին, ուր կանոնաւորապէս պիտի աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն եւ առողջապահութիւն։

Այն հայրենակիցները որոնք բացի այս դասերէն տարբեր ճիւղի մը կ՚ուզեն հետեւիլ, Վարչութիւնս այդպիսիներուն ալ պիտի ջանայ գոհացում տալ իր կարողութեան ներած չափով։

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր Միութեանս գրասենեակը, 202 Rue Boileau, քարտուղար Պ. Ա. Հայքէլեանի, առաւօտեան ժամը 8—12 եւ 2—6։

Կնիք

Լիոնի եւ Շրջանի

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գատան. Միութեան պատի «Գոյամարտ» օրացոյցը, զարդարուած 15է աւելի նկարներով, ազգային, յեղափոխական դէմքերու համառօտ կենսագրականներով եւ արժէքաւոր դէպքերու յիշատակութեամբ: Ստանալու համար դիմել՝ G. Djarayanի, 14 Rue de la Fare, Marseille, (B. du R.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

12 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1134

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՎՏԱՆԳԸ

Շատ ծանր են խորհրդային աշխարհէն հասած լուրերը, նայած բոլոր վարդագոյն յայտարարութեանց։ Եւ շրջանէ շրջան կը քարդանայ կացութիւնը։

Կանգուն է իշխանութիւնը եւ թերեւս աւելի քան առաջ։ Բայց ներքին որդ մը անդադար կը կրծէ ամբողջ խորհրդային շինուածքը, պահանջելով անընդհատ հսկողութիւն եւ սաստկացնելով ճնշումը։ Միայն վերջին ամիսներու անդատապարտ ոճրագործութիւնները շատ բան կ'ապացուցանեն։ Խորհրդային պաշտօնական թերթերու համաձայն, հոկտեմբեր 1էն նոյեմբեր 15, երկու սեռէ 225 հոգի գնդակահարուած են Ռուսիոյ զանազան մասերուն մէջ։ Ասոնց մեծ մասը գիւղացիներ են, (որոնք մերժած էին յանձնել պահանջուած ալիւրն ու ցորենը պետական մէկ տասներորդ գնով)։ Իսկ ո՞վ համրեց թիւը անյայտ մահապարտներուն...

Կայ, տակաւին, գունդագունդ փախուստը երկրէն բոլոր կողմերէն։ «Յառաջ»ը օրը օրին արձանագրած է ինչ որ տեղի ունեցաւ Կովկասի մէջ։ Կը թուի թէ վերջերս խստացուցած է հսկողութիւնը սահմանին վրայ, այլապէս աւելի մեծ բազմութիւններ իրենց շունչը պիտի առնէին Թաւրիզ։

Իսկ առանձին պատմութիւն է 150 տարիէ ի վեր Ռուսաստան հաստատուած գերման գաղթականներուն փախուստը, որ խնդրի ողբերգութիւն մը պարզեց Մոսկուայի դուռներուն առջեւ, եւ մինչեւ սահմանագլուխ։

Գ. Կէրէնսկի, որ վերջերս Լոնտոն գնաց, կը պատմէ թէ երբ գերման գաղթականները Մոսկուայի իրենց հիւպատոսին դիմելով անցագիր կը պահանջէին, ռուս գիւղացիներ ալ պաշարեցին հիւպատոսարանը եւ խնդրեցին իրենց համար ալ ճար մը խորհիլ...

Ի հարկէ այս դժբախտութեանց պատճառը խորհրդային իշխանաւորները չեն, այլ զոհերը իրենք։

Եթէ մահապարտը գիւղացի է, անպատճառ «քուլակ» է։ «Քուլակ» են նաեւ գերման գաղթականները։ Եթէ զինուորական մասնագէտ կամ սպայ, անպատճառ հակայեղափոխական դաւադրութիւն մը սարքած կ'ըլլայ։ Կը բաւէ բոլշեւիկեան մամուլի հինգ-վեց համարները դիտել, որպէս զի մէկը փակցնել անհրաժեշտ տարրի մը ճակտին, եւ մարդուն ճակատագիրը կը կնքուի։ Մանաւանդ հիմա որ կուսակցութեան ծոցին մէջ իսկ թափանցած են լրտեսութիւնն ու փոխադարձ կասկածը։

Ծէգիւիտներու ծանօթ բարքերը այլեւս մենաշնորհը չեն բոլշեւիկեան հասարակայնական մասնագիտութեան քով։ Մասնագիտութիւն մը որ կը զարգանայ սրընթաց, առանց «հնգամեայ ծրագիր»ի կամ անընդհատ աշխատանքի։

Մտքի այլասերման, յեղափոխութեան պոռնկացման զարհուրելի համաճարակին հետ զուգընթաց կը քալէ, հիմա, նոր վտանգ մը։ Եթէ կ'ուզէք՝ նորագոյնը եւ ամէնէն ահաւորը։

«Աջ»ի եւ «ձախ» գոտեմարտին առթիւ, երեւան կուգայ որ Մոսկուայի վարիչները այլեւս չեն հանդուրժեր նոյն իսկ իրենց գործակից ծանօթ ընկերներու, քիչ-շատ անկախ միտքերու, որոնք կը նախընտրեն յառաջ քալել ո՛չ անցնելով ո՛չ ներկայով, բայց անծանօթ, կասկածելի տարրեր։ Կը բաւէ որ շան պէս հաւատարիմ ըլլան իրենց, եւ պատրաստ՝ կոտրել թափելու, աչքերը գոց եւ խիղճն ու խելքը եօթը քարի տակ։

Փանայիթ Սթրաթի, իր ծանօթ մերկացումներու շարքին մէջ քանի մը բառով կը մատնանշէր այս երեւոյթը։ Անհարազատ խորհրդային մեքենան վարող տարրին, ռումանացի գրագէտը դիտել կուտար.

— «Այս տգէտ, գռեհիկ, ապականած դասը մեծ մասով կը բաղկանայ երիտասարդներէ որոնք դարուս սկիզբը աշխարհ եկած են։ Այդ երիտասարդութիւնը կ'անգիտանայ եւ կ'ուզէ անգիտանալ ինչ որ առեղծն ռուսական յեղափոխութիւնը կատարած է մեծ մարդոց. Ան միայն կարգախօսներ գիտէ... Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»։

Այս իրականութեան ամէնէն անվիճելի եւ ընդվզեցուցիչ կողմերը կը ներկայացնէ Երեւանը։

Ո՞վքեր են, վերջապէս, այն տարրերը որոնց պաշտօն յանձնուած է «սոցիալիզմ կառուցել» մեր տկլոր հայրենիքին մէջ, այն ալ «հարուածային կարգով»։

Մեծ մասով տգէտ, գռեհիկ, ապականած խաժամուժ մը, որ ոչ իր վարած ժողովուրդին պատմութիւնը գիտէ, ոչ երկիրը կը ճանչնայ, ոչ ալ ո՛ր եւ է սրբութիւն։ Լեզուն անգամ գոց գիրք մըն է այդ երիտասարդութեան համար, որ ոչինչ ունի երիտասարդական, կամ յեղափոխական, բայց ամէն բան՝ «եէլ-չէբի»ներուն քար հանելու համար։ Մէկ խօսքով, սերունդ մը որ կարգախօսներ միայն գիտէ եւ իբրեւ գաղափար կը կրկնէ թափծու խօսքերը, իր մտքին մէջ թխմուած խիճն ու աղբը։

Ստալինները արժէ այս տարրին կռթնած են, իրենց պաշտօնները պահելու համար, երկրին մէկ ծայրէն միւսը։

Ի՛նչ կասկած որ, նոյն տարրը պիտի դառնայ, վերջ ի վերջոյ բուն պատուհասը, իսկական թշնամին խորհրդային կարգ ու սարքին եւ ճշմարիտ յեղափոխութեան։

Դատարկ՝ սրտով եւ գլուխով, անսանձ եւ վայրագ՝ ախորժակներով, ծնած եւ խմորուած քաոսի մը մէջ որ ոչ սկիզբ ունի ոչ ալ վախճան, այդ լպրծուն տարրն է որ, միլիոնաւոր անպաշտպան երախաներուն հետ, պիտի քանդէ լենինեան երազները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈՂԻՆ ԿԱՊՈՒԻԼ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, այս խորագրին տակ. (2 Դեկտ.).

—«Մեր ժողովուրդը դժբախտաբար աւելի հետամուտ եղած է առեւտուրի եւ արհեստի, քան հողային աշխատութիւններու։ Գէտք եղած կերպով կապուած չէ հողին։ Գործի տագնապ մը, եւ ահա բազմութիւններ կ'առնեն պանդուխտի մախաղը եւ կ'երթան անծանօթ վայրեր, շահախնդրական թելադրութիւններէ շլացած, եւ հասարակ բանուորութեան մէջ կը մաշեցնեն իրենց կեանքը։ Օրինակ առնենք Գաղեստինի Հրեաներէն։ Հրեական գաղութներն այնտեղ, հողին պլլուեցան մանաւանդ, տիպար գիւղեր եւ ագարակներ հիմնեցին, եւ այր թէ կին բնաւ նուաստութիւն չնկատեցին հողային աշխատութիւններով պարապիլ։ Համալսարանականներ առաջին օրինակը ընծայեցին այս գաղութներուն։ Եւ անոնք գործեցին մանաւանդ ապերախտ հողի մը վրայ որ մեծ աշխատութիւն կը պահանջէր բարեբեր դառնալու համար։

Այսպիսի ծիգ մը չեղաւ ոչ Սուրիոյ, ոչ ալ Միջագետքի մէջ։ Ֆրանսայի մէջ գաղթականներու ստուար մեծամասնութիւնը բանուոր է, գործարաններու մէջ աշխատող բանուոր, հետեւաբար տաժանելի աշխատանքի մը ենթակայ։ Բացառութիւն են միայն անոնք որ հող գնած են եւ կը պարապին երկրագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ, իսկ անոնք որ այսպիսի աշխատութիւններու տուած են ինքզինքնին, շատ լաւ վիճակ ունին։ Եւ յետոյ բնականաբար զերծ կը մնան կարգ մը վտանգներէ, որոնց ենթակայ են բանուորական կեանք վարողները։ Ինչո՞ւ հետամուտ չըլլալ, օրինակի համար ագարակներ հիմնելու, գանոնք յանձնել մասնագէտներու հսկողութեան, եւ այնտեղ աշխատցնել որբերը, եւ հետզհետէ ընդարձակել գործը։

Յունաստանէն Ֆրանսա տար ուածորբեր դարձեր ենիրենց տեղերը, չափազանց անգոհացուցիչ գտնելով իրենց հարկադրուած պայմանները Ֆրանսայի մէջ։ Ասիկա կարելի էր գուշակել։ Բարեգործականը ժամանակին ծրագիր մը կը մշակէր արդէն զարկ տալու հողագործութեան եւ յարակից գործերու, մեղուաբուծութեան, կաթնատնտեսութեան։ Կը կարծենք թէ կարելի է հիմա այս միեւնոյն ծրագիրը մշակել Սուրիոյ եւ Միջագետքի գաղութներուն մէջ, ժողովուրդը կապել հողին եւ այսպէս շինարար տարր հանդիսանալով համակրութիւնը շահիլ բնիկ տարրերուն երկրի մը մէջ որ անհուն ապագայ ունի երկրագործական տեսակէտով։ Գլխաւոր նպատակակէտը պիտի ըլլայ ժողովուրդը փրկել իբր բանուոր օտար երկիրներ երթալ տաժանելի կեանք մը ապրելու հարկադրանքէն։»

«ԻԳՏԱՄ»Ն ԱԼ ԴԱԴՐԱՆ

Պոլսոյ «Իգտամ»ը որ նախապէս սկսաւ 3 դրուշի ծախուիլ իբր առտուան թերթ, «Սոն Սաաթ»ի դադարման վրայ, իրիկուան թերթ եղած էր քանի մը օրուան համար։ Դեկտեմբեր 5էն սկսեալ դադրած է հրատարակութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր վկաներ մէջտեղ կ'ելլեն

Բիկոտէնի սպանութեան գաղտնիքը դեռ չէ պարզուած։ Այլեւս ո՛չ մէկ զօրաւոր փաստ մնացած է՝ Ալմազեանը իբրեւ սպանիչ դատապարտելու համար։ Անցած շաբաթ լոյս մը ծագած էր Մոնթրէօյլէն եւ բոլոր կասկածները կը կեդրոնանային փարիզեան այդ արուարձանին վրայ, ուր տուն մը գնած էր Բիկոտէն։ Մոնթրէօյլի նպարավաճառ կինը՝ Տիկին Բուէ եւ կալուածական գործակալ Ֆրափիէ յայտնելով հանդերձ թէ Բիկոտէնի տան մէջ մարդեր տեսած էին, չկրցան ճշդել թուականը։

Անցեալ շաբաթ գրած էինք նաեւ թէ՝ երկու հոգի իրենց ինքնաշարժով Մոնթրէօյլ տարած են Բիկոտէնը սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ։ Այս անձերը, որ իրենց անունը չէին յայտնած այն ատեն, այժմ հրապարակ կուգան եւ տարակոյս չկայ թէ իրենց վկայութիւնը մեծ արժէք պիտի ներկայացնէ՝ բուն ոճրագործը գտնելու տեսակէտէն։

Այս նոր վկաներն են՝ առամնարուժական ուսանող Րէյմոն Գոնֆու եւ իր նշանածը։ Գոնֆու հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասին ուղղուած նամակով մը, վերի վերոյ կը պատմէ հետեւեալը.

— Սեպտեմբեր 9ին կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին առեններ կը մեկնէի Նուազի-լը-Սէքէն՝ ինքնաշարժով մը զոր կը վարէր նշանածս։ Ցանկարծ՝ մարդ մը որ անապարելու եւ հետապնդուելու երեւոյթ ունէր, կեցուց մեզ եւ ըսաւ.

— Կ'ուզէ՞ք ծառայութիւն մը մատուցանել ինծի եւ զիս ձեր կառքին մէջ առնել մինչեւ Մոնթրէօյլ։

Ներս առինք մարդը, որ նստաւ մեր ետեւի կողմը, բայց ետեւս դառնալով շատ լաւ դիտեցի զինքը եւ տեսայ որ թեւին տակ ունէր շագանակագոյն պայուսակ մը։ Երբ հասանք հանրակառքի կայանը ցոյց տուաւ սիւնի մը, մարդը վար իջաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց մեզ եւ անմիջապէս նստաւ հանրակառքի մը մէջ, որ կ'ուղղուէր դէպի Մոնթրէօյլ։

Յետքէն՝ թերթերու մէջ տեսնելով հաշուակալ Բիկոտէնի պատկերը, անմիջապէս ճանչցայ զայն։ Կասկած չկար թէ սեպտ. 9ին մեր կառքին մէջ նստող մարդն էր։ Եթէ մինչեւ հիմա ձայն չհանեցի, պատճառն այն է որ կը կարծէի թէ Մոնթրէօյլի հետքը բոլորովին լքուած է, եւ յետոյ ոստիկանութիւնը կը պաշտպանէր այն տեսակէտը թէ Բիկոտէն սպաննուած է սեպտ. 9ին կէսօրէն առաջ։ Սակայն այսօր նկատելով որ իմ վկայութիւնս կրնայ մեծ կարեւորութիւն ունենալ, այլեւս չեմ վարանիր ինքզինքս ճանչցնելու եւ իբրեւ վկայ լսուելու։

Գ. Մաթիֆաս, այս նամակն ստանալով, պաշտօն յանձնեց դատական ոստիկանութեան՝ հարցաքննել Գոնֆուն եւ իր նշանածը։

Րէյմոն Գոնֆու կը բնակի Նուազի-Լը-Սէքի մէջ՝ Լիէս փողոց։ Թղթակիցներուն ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Բացարձակապէս կը հաստատեմ դատաւորին ուղղած նամակիս բովանդակութիւնը։ Նշանածս օրիորդ Օտէթ Լանպէր կառքը գուռնէն դուրս կը հանէր՝ երբ մարդը ներկայացաւ եւ ըսելով թէ կառքին մէջ տեղ կար, խնդրեց մինչեւ Մոնթրէօյլ տանիլ զինքը։ Իր երեւոյթը շատ տարօրինակ էր։ Ճիշդ այդ պահուն կը մեկնէր Ռոմէնվիլի հանրակառքը դէպի Մոնթրէօյլ եւ անծանօթը կրնար առով ճամբորդել։

Ճամբան՝ խօսակցեցայ ուղեկցիս հետ, որուն հասակը միջակէն քիչ մը վար էր, շուրջ 40 տարեկան, շատ թուխ, կարճ պեխերով և որ ըսաւ թէ շաքարեղէնի ներկայացուցիչ է՝ ու Մոնթրէօյլ կ'երթայ՝ յաճախորդներ տեսնելու համար։ Երբ Ռոմէնվիլ՝ Թաանօ հրապարակը հասանք, ըսի թէ մեր նպատակն է ուղղուիլ շիտակ դէպի Փարիզ։ Առոր վրայ մարդը հրաժեշտ առաւ մեզմէ եւ ուղղուեցաւ դէպի հանրակառք մը, որ Մոնթրէօյլ կ'երթար»։

Օր. Օտէթ Լանպէր բացարձակապէս կը հաստատէ իր նշանածին յայտարարութիւնները։

Հրապարակային ժողով Ալմազեանի համար

Երեքշաբթի գիշեր Սալ Վակրամի մէջ տեղի ունեցաւ Club du Faubourgի կողմէ կազմակերպուած երկրորդ հրապարակային վիճաբանական ժողովը։ Որոշուած ժամանակէն 40 վայրկեան առաջ գետնայարկի եւ վերնայարկի հազարաւոր աթոռները գրաւուած էին արդէն եւ հարիւրաւորներ ոտքի վրայ մնացին։

Փարիզեան հասարակութիւնը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ Ալմազեանի խնդրին մասին, որովհետեւ համոզում գոյացուցած է թէ անմեղ մը անարդար կերպով ծեծի ենթարկուած է եւ ցարդ բանտի մէջ կը պահուի։

Տիւաէլտորֆի հրէշին մասին առքթ. Փիէռ Վաշէի գիտական գեղեցիկ մէկ վերլուծումէն եւ ծէզուիթներու մասին ժաք Անռէլի գեկոյցէն յետոյ, Ֆոպուրի նախագահ Լէօ-Փոլտէս անցաւ օրակարգի երրորդ կէտին՝ «Բիկոտէն-Ալմազեան խնդրին»։ Լէօ-Փոլտէս կարդաց գրութիւնը բանտէն ազատուած մարդու մը, որ քանի մը ժամ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Ի.

Տիկ. Զապէլ-Արամ եւ Օր. Ատրինա Արամ	100
Լեւոն Չալըքեան, Մարսէյլ	50
Վահան Խարճանեան	30
Օր. Հեղինէ Գ. Եահյամեան Մարսէյլ	25
Սիմոն Եահյամեան Մարսէյլ	25
Եաքէ Ց. Գ. Ցէսին	20
Ա. Փէլգիկեան Վալանս	10
Լեւոն Աճարոնեան Վալանս	15
Գումար	275
Դ. ցանկի գումարը	1400
Ընդհ. գումար	1675

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական ոսկիի անբնական բարձրացման դէմ, Էնկիւրիի Գործավարներու Խորհուրդը հետեւեալ որոշումը տուած է.

Բոլոր պաշտօնատուները արտասահմանէն եղած ապսպրանքները պիտի դադրեցնեն։ Կառավարական բոլոր պաշտօնատունները պէտք եղած բաները ներսէն պիտի ապահովեն եւ առայժմ պիտի դադրեցնեն գնումը այն բաներուն, զորս անկարելի է ներսէն ապահովել։

Այս կերպով կառավարական ոչ մէկ հաստատութիւն օտար դրամ պիտի գնէ։ Մասնաւոր վարչութիւններն ու թաղապետութիւններն ալ նոյն սահմանափակումին ենթակայ են։

Դրամատուները, մենաշնորհեալ հաստատութիւններն ու ընկերութիւնները օտար դրամ գնելու համար պարտաւոր են Գործավարներու Խորհուրդէն արտօնութիւն առնել։

Սակարանին մէջ օտար դրամներու առուծախը տեւական հակակշռի տակ պիտի գտնուի, անհրաժեշտութեան պարագային միայն տեղի ունենալու համար։

Վերջին օրերս, սուտ ու սխալ լուրեր հրապարակ հանողները դատարանի պիտի յանձնուին։

Այս բոլոր որոշումները գործադրուիլ սկսած են դեկտ. 5էն ի վեր։ Առոր վրայ անգլիական ոսկին 1110 ղրշ.ով բացուեցաւ Սակականին մէջ եւ հետզհետէ իջաւ մինչեւ 1073 ղրշ.։

.˙. Անատոլուի գործակալութիւնը վճռապէս կը հերքէ այն զրոյցները որոնց համաձայն իբր թէ կառավարութիւնը կը խորհի պարտադրեալ փոխառութիւն մը կնքել եւ կամ երկուքի կիսել շրջաբերութեան մէջ գտնուած թրքական թղթադրամները։

Անգլիականի բարձրացման դէմ միջոցներ ձեռք առնելու համար Պոլիս հասած է յատուկ մարմին մը՝ նախագահութեամբ ելմտական գործավարութեան խորհրդական Ալի Րիզա պէյի, որ յայտարարած է.

— Այն սուտ զրոյցին վրայ թէ կառավարութիւնը թղթադրամները պիտի կիսէ, բազմաթիւ անձեր, ունեւորներէն սկսեալ մինչեւ կառսոնները, իրենց ձեռք գտնուած դրամը անգլիականի վերածած են, նոյնիսկ Սակարանի գինէն աւելի բարձր գինով անգլիական գնելով։ Այս խուճապը պատճառ եղած է որ ոսկիին այսքան արագ բարձրացում մը կրէ։ Պէտք չէ անտեսել անշուշտ, որ բարձրացման մէջ դեր ունին նաեւ առատ ներածումներուն համար ըլլալիք վճարումները։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը խօսք արտասահմանի երիտասարդութեան եւ անոր ապրումներուն մասին։

Հայ բոլշեւիկները երկրի երիտասարդութեան պարբերական թերթերուն առաջքը կ'առնեն միայն բռնի միջոցներու դիմելով։ Ու երբ կ'իշխէ համատարած լռութիւնը, իրենք զիրենք կը մխիթարեն այն ինքնագոհ յայտարարութեամբ թէ բոլշեւիկեան տիրապետութիւնը «իտէօլոգիական ճակատում» կատարեալ է, եւ թէ Դաշնակցութիւնը հող չունի Հայաստանի երիտասարդութեան մէջ։ Եւ որովհետեւ բոլշեւիկեան այս յայտարարութիւններն իրենց բուն արժէքով յայտնի են Հայաստանի ընթերցող հասարակութեան եւ զուրկ՝ ներգործող ազդեցութիւն մը թողլու տեղական երիտասարդութեան վրայ, խորհրդային Հայաստանի վարիչները կը փորձեն Հայաստանէն դուրս ընթացող կեանքի երեւոյթները պատկերացնել ըստ հաճոյս, իրենց ունկնդիրները մոլորեցնելու յայտնի ձգտումով մը։

Ասոր համար է, որ բոլշեւիկեան մամուլը հազար կտոր կ'ըլլայ ապացուցանելու թէ Դաշնակցութիւնն արտասահմանի մէջ կը քայքայուի, թէ արտասահմանի երիտասարդութիւնը «դասակարգային շերտաւորման» շնորհիւ երես դարձուցած է Հ. Յ. Դաշնակցութենէ, եւլն., որպէսզի այս չնչալից յայտարարութիւններով («իրողութիւններ», զորս Հայաստանի բնակչութիւնը հնարաւորութիւն չունի ստուգելու) կարենան ազդել բոլշեւիկ եւ ոչ-բոլշեւիկ երիտասարդութեան վրայ։

Ահա այդ արտայայտութեան մէկ նմոյշը Ե. Զուբարի յօդուածէն.

— «Գալով Դաշնակցութեան, ընդհակառակը, կարող ենք հաստատապէս պնդել որ նրանց չի յաջողւում նոյնիսկ «բոլշեւիկեան բռնակալութիւնից ազատ» բուրժուական երկրներում իր ազդեցութեան տակ պահել այնտեղ աճող հայ երիտասարդութիւնը։»

Այս «հաստատական պնդում»ը ապացուցանելու համար, յօդուածագիրը օգնութեան կը կանչէ դաշնակցական «Յուսաբեր»ի մէկ արտայայտութիւնը, որ բացառապէս գրուած էր մարմնամարզական եւ չէզոք միութիւններու մասին եւ ուր ըսուած էր թէ անոնք «տժգոյն գործունէութիւն ունին»։ «Տժգոյն» բառը բաւական եղած է որ բոլշեւիկ հրապարակագիրը դաշնակցական օրգանին բերնով յայտարարէ թէ արտասահմանի երիտասարդական համախմբումները տժգոյն ու անարժէք են։ Բացայայտ է որ «Յուսաբեր»ի խօսքը դաշնակցական երիտասարդութեան, անոր ակումբներու, գրական ու քաղաքական շարժումներու մասին չէ։ Սակայն բոլշեւիկ մամուլի գործին կուգայ այս ընդհանրացումը, ցոյց տալու համար թէ Դաշնակցութիւնն իրեն կապուած գործօն երիտասարդութիւն չունի։

Բայց բոլշեւիկեան հրապարակագրութիւնը լեցուն է հակասութիւններով։ Երբ հատուած մը վեր կ'ընդգծեն Դաշնակցութեան ակարութիւնը, հատուած մը վար, մոռցած իրենց նախորդ պնդումները, կը խօսին Դաշնակցական երիտասարդներու մասին, այս անգամ «ֆաշիստական» ու «ապադասակարգայնացած» ածականը տալով անոր։ «Այս ուղղութեամբ գործելով, Դաշնակցութեան անկասկած կը յաջողւի ֆաշիստական երիտասարդ փոքրաթիւ խմբեր կազմել, գլխաւորապէս ապադասակարգայնացած տարրերից, օրինակ՝ «Չափահաս Որբերի Միութիւնը»։»

Ինչպէս կը տեսնուի, յօդուածագիրը Դաշնակցութիւնը կը դատէ կողմնակի երեւոյթներուն մօտենալով, երեւոյթներ, որոնք առնչութիւն չունին Դաշնակցութեան կազմակերպութեան հետ։ Ու առկէ առաջ կուգայ դատողութիւններու լաբիւրինթոսը, կամ տգիտութեան հետեւանքով եւ կամ դիտաւորեալ թիւրատեսութեամբ։

Եթէ մեր հակառակորդները կ'ուզեն յստակ գաղափար մը ունենալ Դաշնակցութեան մասին, պարտաւոր են նկատի առնել մեր շարքերուն մէջ արձանագրուած հազարաւոր երիտասարդները եւ անոնց արտայայտութիւնները։ Առանց խօսք ընդհանրացնելու բազմաթիւ գաղութներու վրայ, եթէ սահմանափակուինք Ֆրանսայի շրջանով, լիովին տուեալներ կրնանք ներկայացնել բոլշեւիկներուն, թողլով որ այդ երեւոյթը բացատրեն նոյնիսկ «ֆաշիզմ»ով։

Օրինակ, փոխանակ հաս ու կտոր Միութիւններու վրայ ծանրանալու, Երեւանի մամուլը կարող է Ֆրանսայի իր բանբերներէն տեղեկութիւններ ստանալ, որ ամէն տարի «Դաշնակցութեան Օրը» (չեմ խօսիր Հ. Հանրապետութեան տարեդարձի մասին, եւ ոչ ալ կ'ուզեմ թուել Ֆրանսայի շարք մը վայրերու տօնակատարութիւնները) կը տօնուի Փարիզի, Լիոնի և Մարսէյլի մէջ, առնուազն 4000 ընկերներու, համակիրներու եւ չէզոքներու ներկայութեան։ Անոնք որ այդ հանդէսներուն ներկայ եղած են, գիտեն թէ այդ բազմութեան հարիւրին 80ը երիտասարդներ են։ Եթէ պահ մը այդ գումարէն հանենք տարեց Դաշնակցականները, չէզոքներն ու պատահական ներկաները, եւ ընդունինք միայն կէսը, մօտ 2000 երիտասարդներ 20—30 տարեկան, կը տեսնենք որ հոծ զանգուած մը կայ, որ քաղաքական դաւանանք ունի, կազմակերպուած է, կը հետաքրքրուի հանրային եւ քաղաքական խնդիրներով, որոշ ու անտատան ուղղութիւն ունի եւ իր իտէալներուն համար պատրաստ է պայքարի մտնելու։ Այս երիտասարդութիւնը 15—20 տարեկան էր, երբ Դաշնակցութիւնը հեռացաւ Հայաստանի պետական ղեկավարութենէն։ Անոնք բոլորն ալ բացառապէս երիտասարդ բանուորներ են։ Դաշնակցութիւնը անոնց ամսական չի տար, ուսանողական թոշակներ չի կապեր, գործարաններ չունի անոնց գործ հայթայթելու համար։ Հայաստանի հողը իր իրաւասութեան տակը չէ որ անոնց հող տայ, ոչ ալ կառավարութեան ղեկն իր ձեռքն է, որ պաշտօնի կոչէ բոլորն ալ։ Եւ սակայն, այդ պատանի եւ երիտասարդ բանուորութիւնը գունդերով կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը, կը դիմանայ քաղաքական աննպաստ բոլոր պայմաններուն, եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններ կ'ընէ, առանց նիւթական շահախնդրութեան.

Պատճա՞ռը։

Բոլշեւիկեան մամուլին համար պարզ է։ Այդ բոլորը ֆաշիստներ, իմպէրիալիստներ եւ բանուորութեան թշնամիներ են։ ո՛չ աւելի ո՛չ պակաս։ Եւ այնքան կրկնած են իրենց չհաւատացած այս թափծու բառերը, որ դառն կատակի մը պէս իրենք ալ սկսած են հաւատալ թէ հայ երիտասարդ բանուորութիւնը Մուսոլինիի հետ արշաւանքներու մասին կ'որոճայ, անգլիական կայսրութեան հետ գաղութներ կը փնտռէ, եւ իր արեան գնով դրամատէր Կիւլպէնկեանի անթիւ հարստութիւնը Հայաստանի բանուորութեան «գրոհներուն դէմ կը պաշտպանէ . . .

Այս բոլորը տխուր կատակերգութիւն մըն է, որ սակայն ինը տարի է կը բեմադրուի Հայաստանի մէջ։ Իսկ կեանքը կը զարգանայ իր ճանապարհով։ Բոլոր բռնակալներու, նոյնիսկ ամէնէն ճարպիկին ճակատագիրն է, գերագոյն տագնապի շրջանին ինքնախաբէութեամբ սնանիլ։ Բոլշեւիկները կը պնդեն, որ Դաշնակցութիւնը սերունդէ զրկուի։ Մինչդեռ իրողութիւններ բոլորովին հակառակը կ'ապացուցանեն,

Հայ երիտասարդութեան մեծագոյն զանգուածը կապուած է Դաշնակցութեան։ Այս օրուան ընթացիկ փաստերը ցոյց կուտան որ նորահաս պատանիներն ալ մեծ խանդավառութեամբ ներս կուգան Դաշնակցական յեղափոխական մթնոլորտի մէջ. մթնոլորտ մը որ քառասուն տարուան բարոյական դրամագլուխով կազմուած է։ Պատահական ցանկութիւններն ու իրական կեանքի տուեալներէն զուրկ նշանաբանները չպիտի զօրեն պահպանելու սերունդներու այնքան յամառ յաջորդականութիւնը, զոր տեսած ենք Դաշնակցութեան անցեալ պատմութեան ընթացքին եւ կը տեսնենք այժմ, հայութեան ապրած այս դժնդակ օրերուն։

Դաշնակցութեան հիմնադիրներն ու ղեկավարները հայ ժողովրդի ընդհանուր ազատութեան նշանաբաններով հրապարակ իջան. գերագոյն զոհողութիւններով յեղափոխական գաղափարապաշտութիւնը ներարկեցին ստրկացած ժողովուրդի մը արեան մէջ, զրկուած ու զգետնուած հայ աշխատաւորութեան դատն իրենց ուսերուն վրայ առին, ու սերունդէ սերունդ փոխանցեցին Հայոց ազատագրութեան ծանր, բայց միեւնոյն ժամանակ կենսարար մեծ գործը։

Այսօր, Հայոց պատմութեան զարգացման ընթացքին, երիտասարդութիւն մը յառաջ եկած է որ Հայոց ընդհանուր ազատութեան փոխարէն՝ աւելի յըստակ ու աւելի բովանդակալից քաղաքական դաւանանք ունի։ Այդ երիտասարդութիւնը կը ձգտի Հայոց Հայրենիքի ազատագրութեան, այդ հայրենիքի միացեալ եւ անկախ ըլլալուն, հայահաւաքման գործին եւ հայ աշխատաւորութեան վերջնական ազատումին,

Այսօր Հայոց պետութիւնը կազմակերպելու, անկախ Հայրենիք կերտելու, եւ աշխատաւորութեան ու ազգի ազատութեան միացեալ գաղափարը աւելի յստակ ու աւելի խտացած կը գտնենք քաղաքական երիտասարդութեան մօտ։ Այդ երիտասարդութիւնը, իբր աշխատաւորական զանգուած, ընկերվարական է. ու երբ ազգի խոշորագոյն հատուածը՝ ազգային ազատագրական շարժման դրօշակիրը։ Այս երկու իտէալները ձուլուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին մէջ եւ իրենց քաղաքական ու տնտեսական խորունկ արմատներով կուգան հայ իրականութենէն և հայ ժողովուրդէն։

Ըսած ենք ուրիշ առթիւ.— Կրկնենք ի պատասխան Ե. Զուբարներուն. ո՛վ որ կը դիմաւորէ Հայոց համամարդկային եւ ազգային բովանդակ կեանքը ընդգրկող հիմնական պահանջները, կարող է գրաւել նորահաս երիտասարդութիւնը, առանց ճեղքուածքի եւ առանց թեքումներու։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութենէն յետոյ կը քալէ աւելի լայն եւ աւելի որոշ քաղաքական եւ ընկերային ուղիէ մը։ Ան կոչուած է պատմական իր առաքելութիւնը գլուխ բերելու, այսինքն շարունակելու պայքարն ու շինարար աշխատանքը մինչեւ որ միացեալ հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ տնտեսական ազատագրութիւնը իր լրումին հասնի։

Երիտասարդ սերունդի թէ՛ դասակարգային եւ թէ ազգային ձգտումներն ու արտայայտութիւնները խտացած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին մէջ։ Այդ է պատճառը որ պատանիներու եւ երիտասարդներու մեծ հոսանք մը կը շրջապատէ մեր կուսակցութիւնը։ Ու մեր պատասխանատու եւ իրաւասու մարմիններուն, մամուլին եւ գործիչներուն կը մնայ մեծ հոգածութեամբ եւ անշեղ հետեւողականութեամբ կազմակերպել այդ շրջապատող երիտասարդութիւնը, դաստիարակել եւ հիմնապէս խորացնել անոր քաղաքական համոզումները, գիտակցելով որ գալիք օրերուն այդ երիտասարդութիւնը կոչուած է խիստ պատասխանատու դեր ստանձնելու հայկական պատմութեան բեմին վրայ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, *Փէրլինէր Թակէպլաթի* Մոսկուայի Թղթակից ֆօլ Շէֆֆէր, որ խորապէս իրազեկ է ռուսական անցուդարձերուն եւ որվերջերս վտարուեցաւ խորհրդային երկրէն, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ Լոնտոնի *Օպզըրվըր*ին մէջ։ Կը թարգմանենք ստորեւ.

Խորհրդային Միութեան մէջ դէպքերը շարունակ առաջ կ'երթան դէպի տագնապ մը։ Այս իրողութիւնը հետզհետէ ի յայտ եկաւ եւ հիմա պարզ է ամէն դիտողի համար։ Վճռական նշանն է յարաճուն պակասը ուտելիքի մթերքներուն ոչ միայն ամբողջ գիւղերուն, այլեւ քաղաքներուն մէջ։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին՝ խորհրդային կառավարութիւնը իր ջանքերը կեդրոնացուց ամէն գնով պարենաւորելու համար քաղաքները, մասնաւորապէս մեծ կեդրոնները՝ իրենց ճարտարագործական բնակչութեամբ։ Հիմա սակայն ստիպուեցաւ պարենաւորման տոմսակներու դրութիւնը մտցնել բազմաթիւ կենսական ուտելիքներու համար։ Ռուսիոյ իւրաքանչիւր քաղաքին մէջ կը տեսնուին «պոչ» բռնող կիներ, որոնցմէ շատերը կ'երթնան առաւօտեան ժամը 3ին, որպէսզի խանութներու պարունակութիւնը չծախուած՝ կարենան ստանալ իրենց պարէնը։

Սննդամթերքները յանկարծական ելեւէջներ ունին։ Օրինակ, Մոսկուա գրեթէ բնաւ գետնախնձոր չունէր։ Յանկարծ, նոյեմբերին տարօրինակ առատութեամբ գետնախնձոր երեւան եկաւ։ Համագործակցական ընկերութիւնները, որոնց կ'անդամակցի բնակչութեան մեծամասնութիւնը, պարտադրուեցան անմիջապէս ստանալ գետնախնձորի մթերքը, աւելցած մասը պահ դնելով եկեղեցիներու մէջ։ Ասիկա տիպիկ նախաքան մըն է այն շփոթ վիճակին, որուն մէջ կը գտնուին խորհրդային պարենաւորման կազմակերպութիւնները։

Գիւղը, որուն ի հեճուկս քաղաքները կը ստանան իրենց առօրեայ կասկածելի նուազագոյնը, շատ գէշ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Սարատովի նահանգին մէջ գիւղացի կին մը ըսաւ ինծի. «Մենք գիւղացիներս կրնայի՞նք երեւակայել թէ հունձքի ժամանակ ստիպուած պիտի ըլլանք մեր ծարաւը յագեցնել տաք ջուրով, առանց թէյի կամ շաքարի»։ Այս խօսքը կը յատկանշէ Ռուսիոյ 130 միլիոն գիւղացիներուն տրամադրութիւնն ու վիճակը։ Պէտք չկար հասկցնելու իրեն թէ յառաջիկայ ձմեռ միայն թէյէն ու շաքարէ չէ որ պիտի զրկուէր, այլ նաեւ հացէ։ Անիկա արդէն գիտէր այդ բանը, սակայն խորհրդային Ռուսիոյ մէջ մարդիկ չեն ըսեր այն ամէնը զոր կը մտածեն։ Ռուսիայէն վերադարձող ժամանակաւորներ խիստ կարելի կը գտնեն որ կարգ մը նահանգներու մէջ միլիոնաւոր գիւղացիներ իրական սովէ պիտի տառապին մինչեւ յառաջիկայ հունձքը։ Խօսքը այն նահանգներու մասին է, որոնք բնական պայմաններու մէջ իրենց իրենց բաւելու չափ ուտելիք չեն արտադրեր։ Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով, անոնք ալ ցորենի «զօրակոչ»ին ենթարկուեցան եւ հրաւիրուեցան իրենց տուրքը վճարել քաղաքներուն։

Այս շրջանները իրենց ամբողջութեան մէջ սովի վտանգի ենթարկուած են։ Սակայն վտանգը կ'երկարի անոնցմէ անդին՝ դէպի այսպէս կոչուած ցորենաշատ շրջանները, որոնք կանոնաւորաբար ցորեն կ'արտածեն։ Այս պայմաններուն մէջ, բարեկեցիկ գիւղացիները, որոնք կրնային ցորեն բերել շուկան՝ գրեթէ ամբողջութեամբ կործանած են։ Ահագին պարտաւորութիւններ դրուած էին անոնց վրայ, ու չգործադրուելու պարագային՝ այդ պարտաւորութիւնները աւելցուած։ Ցեռայ, իբրեւ պատիժ, դրամի ենթարկուած, այսինքն գրաւուած էին անոնց կալուածները։ Անցած տարի այս դրութիւնը կը գործադրուէր ընդհանրապէս «աւելի զօրաւոր» գիւղացիներու հանդէպ։ Այս տարի աւելի ակարները չխնայուեցան։ Կացութիւնը սարսափելի գաղափար մըն էր(?) տալու ... ինչ եղածը, ինչ(?) պէտք է ... (?)

1920ի կրկնութիւնը չէ այս — երբ սեփականազրկութիւն եւ կողոպուտ կը կատարուէր՝ գոհացնելու համար վայրկեանի անյագութիւնը։ Այն ատեն յեղափոխութեան հետեւանքով մեծ կալուածներու կոտորակումը անխուսափելի դարձուցած էր ալ տագրութեան տագնապ մը։ Այսօր, սակայն, ո՛չ միայն մեծ կալուածներու, այլ քիչ շատ ընդարձակ գիւղացիական հողերու անհետացումը հողային խիստ հակամտութեան ստորաբաժանում մը առաջ բերած է։ 1917ին Ռուսիոյ մէջ կային 16 միլիոն գիւղացիական կալուածներ, այսօր այդ թիւն է 27 միլիոն։ Սեփականացած են անհամար պզտիկ կալուածներ, որոնց շատերը բոլորովին անբաւական՝ ապրեցնելու իրենց մշակները։ Հետեւանքն այն եղաւ որ վերջին երկու տարիներու ընթացքին արտադրութեան մէջ անկում առաջ եկաւ։

Այս պայմաններուն տակ, որեւէ կառավարութիւն պիտի ստիպուէր խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ սատեղելու համար օգտագործելի աւելի ընդարձակ միաւորներ։ Խորհրդային կառավարութիւնը առիթէն օգտուեցաւ խանդավառութեամբ։ Վերջին 18 ամիսներու ընթացքին անոր գործունէութեան լծուեցաւ՝ «հաւաքական ագարակներ» կազմակերպելու համար՝ հարուստ թէ աղքատ գիւղացիներու հողերով։ «Հողի ընկերվարացում» պարտադրեց։ Այս գործողութիւնը շատ արագ ընթացաւ, զարմացնելով նոյնիսկ կառավարութիւնը։ Ցառաջիկայ տարի հաւաքական ագարակները պիտի կլանեն յիսուն միլիոն գիւղացիական կալուածներ։ Գիւղացիները կը համախմբուին հաւաքականներու շուրջ, խուսափելու համար այն «հասունցող» վտանգէն, որ պիտի կործանէ զիրենք իբրեւ անհատ երկրագործներ։ Ամէն ոք կը նախատեսէ իրեն վիճակուելիք բախտը։

Պիտի մեղադրուի իբրեւ «կուլակ»։ Պետական բանակալութիւնը խառնուած է այս տարի։ Աղքատ գիւղացին կը գրգռեն իր դրացիին դէմ, որ հարուստ նկատուի — ինչ որ կարելի է «հ... բուռս» կոչել գիւղերու մէջ։ ... կա կը կոչուի գիւղերու մէջ ... սակարգային պայքար»։ Այ... կատաղի կերպով ծաւալած է ... բողջ Ռուսիոյ մէջ, եւ անոնք ... արդէն կործանած են, իրենց ... կալուածն անկախ ընկերները կը ... կատեն դէպի իրենց մակարդ...

ԻՆՉՈ՞Ի ԿԸ ՁՈՒԼՈՒԻՆՔ

(ՈՐԲԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ

Հանրային կեանքի մէջ ... գհետէ կ'աճի վտանգ մը, ... մասին գրեթէ բնաւ չի խօսուի(?) ... թերթերու մէջ։ Այդ վտանգ... որդի պէս կը կրծէ նոր սերունդի ... կեանքը։ Կ'ակնարկեմ օտարուհի... ներու հետ ամուսնութեան.

Հայ երիտասարդը մեծագոյն ... ներ շատ կան եւ սակայն անոնց ... բնաւ չեն հետաքրքրուիր գա... ճառներով։

Գեռ երէկ, երբ փոքրիկ ... կ'անցնէի, դէմս ելաւ իմ ... բարեկամներէս մէկը, ... կազմուածքով եւ կարմիր դէմ... քով, հայկական մաքուր ... տիպարութեամբ եւ առողջ ... գափարներով։ Սովորականէն աւելի ... տխուր ու տրտում կը քալէր ... անցայ եւ հարցուփորձերէ ետ... յայտնեց թէ հայ ընտանիքէ ... տունէն դուրս կ'ելլէր։ Խնդրած էր ... անոնց աղջկան ձեռքը։ Իրեն հաս... ցուցած էին իր արհեստը, իր ֆոն... քը, ամսական վաստակը եւ պան... քային մէջ պահ դրած դրամ... քանակը։

Իբրեւ եզրակացութիւն յայտ... նեց թէ ինքն ալ կ'ամուսնանայ ֆրանսուհիի մը հետ, մինչեւ ... նախապէս մերժած էր շատ... կրկնակի առաջարկները։ Կ... գայ մխիթարելու զինք եւ ... սան մը նեղսրտութեամբ իր... լունք առի։

Այսպիսի երիտասարդներ... թիւը շատ է։ Այդ երիտասարդ... հայ ընտանիքէն ներս մտած ... լի յոյսով եւ այս օտարոտի ... րու վրայ շինուած երազներով ... եւ դուրս կ'ելլէր, կոտրուած հո... ւատքով եւ խորխուլ կամքով։ Այո՛, դպրոց բանանք մեր պզտիկ... ներուն մեր լեզուն սորվեցնելու, գրադարաններ հիմնենք հայ ... գին արծարծելու, միութիւններ եւ այլ զանազան ձեռնարկներ ընենք, որպէսզի այս ազգ... չփորսուի եւ փրկուի։ Ցաւ... տարիներէ ի վեր մեծցուցած ... տասը տարեկան հայ... մինչեւ 20-25 տարեկան հա... ոգւով եւ հայ զգացումով։ Այդ երիտասարդը հպարտութեամբ ... անտարբեր(?) տարած է ... աճ այսօր մեր հայ օրիորդ... ը, հայ տիկինները, իրենց ... մը սնոտի պահանջներով կը ... տակէն տարիներէ ի վեր ... կորովը։

Եօթանասունը եօթն ... ճշմարիտ հայ օրիորդը ... երջանիկ ըլլալ օտար երիտասարդի հետ, եւ ոչ ալ հայ երիտասարդը օտարուհիի հետ։ Որքա՞ն ... արդեւք հանդիպանանք երջան... թեան մը որ կախում ունի հայ ... երիտասարդի բազուկի ... հոգւոյն կորովէն եւ աշխատ... կամքէն։ Պանքային պահ դր... 2000 Ֆր.ը կ'ըլլայ ... հազար, երբ այդ երիտասարդ ... նոր կայն առած եւ նոր ... կազմած առտուն ժպիտը դէմ... կը զարնէ գործարանին դուռը։

Նոյնիսկ ձեր սիրած ... րը կը խոստովանին թէ հայ ... ամէնէն աշխատասէր, ... ընդունակ բազուկներն են։ ... գէք ձեր շուրջը, գտէք, ...

…ցայեր, որոնք մուրացկանութիւն … անօթի մնան։ Ամէնն ալ, … մինչեւ պզտիկը, երիտա- … մինչեւ ծերը, ապրելու … կը շա- …հանձնուրութեամբ կը շա- … իրենց ապրուստը, իրենց օր- … իրենց հացը, առանց ոեւէ մէկուն … բռնցնելու։ Այսօր … մամբ անցնել տարիներ- … մենք նուազ շափով, ունինք … աշխատող երիտասարդ- … ընծագոյն մասը կը պարա- … արհեստով եւ ճագած- … ու գործարանի մէջ կ'աշխա- … ֆրանսացիներու կողքին, նա- … գիրքերու մէջ։

Ահա թէ ո՛ւր է հայ ընտա- …ներու եւ օրիորդներու գոր- … աններելի սխալը՝ մղուած զա- … հաշիւներէ։ Զգենք Անա- … խորհրդէն բերած մեր նա- … ները։ Եւ իրարու … տալով, հայ ոգին քաջալե- …, հայ երիտասարդին ազնիւ … զգացումները հրահրե- … խոզմենք հասատատուն ճիւ- … բոյներ, որոնք անդնահա- … բարիքներ պիտի պարգեւեն …։

Թէ կ'ուզէք ամուսնացնել … աղջիկները հարուստ ընտանի- … երիտասարդներու հետ, հա- … տարրերու հետ։ Բայց չէ՞ … հարուստ երիտասարդը հարուստ … կ'ուզէ, պարարտացած օժի- … եւ տռտակարգ գեղեցկութիւ- … Ասոր հակառակ օրինակները … կարգ անցած են։

Հայ երիտասարդը եւ հայ … երբ ամուսնանան օտար- … հետ, եթէ նոյնիսկ անոնց … հասկնան, կան տարբերու- … ցեղի, կենցաղի եւ բա- … որ թոյլ չեն տար եր- … ըլլալ, ինչքան պիտի ըլ- … հարենակցական եւ ազգակ- … կապերով։ Հայը հայով … ապրիլ եւ երջանիկ ըլլալ։ … տար հակառակը պնդողներ … առանք չեն հասկնար ընտա- … երջանկութեան պայման- … եւ բոլորովին կ'անգիտանան … աւերիչ հետեւանքները։ … տալ աւելորդ պիտի ըլ- …։

Հայ ծնած ենք եւ պէտք է … ապրինք։ Ո՛ր եւ է մէկուն ար- … աք եւ իրար սիրող սրտե- … միացումին՝ ոճիր մըն է այս … համար որ իր երազ- … ունի։ Եւ որ գրեթէ ամէն օր … եւ մեռնելով կը սնու- … իր երիտասարդութիւնը։

ՀԱՅԿ ՇԻՆԱՐԱՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԵՐՄԱՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐԻ ՄԸ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Գերմանացի ծանօթ պատմաբան Էմիլ Լուտվիկ, որ հեղինակն է «Նափոլէոն» եւ «Պիզմարք» մեծ գիրքերուն, Պոլիս հասաւ անցեալ շաբթու եւ ջերմապէս ընդունուեցաւ Թուրքիոյ Համալսարանի վարչութեան կողմէ։

Իր իսկ յայտարարութեանց համաձայն, Էմիլ Լուտվիկ գացած է ծանօթանալու համար Թուրքիոյ ճակատագիրը վարող գիտնականներու հետ։ Պատմաբանը Պոլսէն անցած է Էնկիւրի եւ կ'ենթադրուի թէ նիւթեր պիտի հաւաքէ գիրք մը գրելու համար։

Էմիլ Լուտվիկ անծանօթ մը չէ Թուրքիոյ։ Երկար ատեն Պոլիս մնաց Մեծ պատերազմի շրջանին, իսկ իր «Նափոլէոն»ը Թուրքերէնի թարգմանուեցաւ վերջերս։

Այս այցելութեան առթիւ, դասախօսութիւններ տուած է Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ մէջ։

ԿԻՐԱԿԻ՞ Թէ ՈՒՐԲԱԹ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը գործնապէս որոշած է որ կիրակին ըլլայ հանգիստի օր եւ ոչ թէ ուրբաթը։ Թուրք մամուլը երկարօրէն կը վիճաբանի այս փոփոխութեան առթիւ, ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները։ Օրինագիծը պատրաստ է արդէն, Ազգ. Մեծ Ժողովի սեղանին վրայ։

Այս փոփոխութեան պատճառը պարզապէս տնտեսական է։ Կառավարութիւնը գոյն դարման մը կը նկատէ, երեք տարիէ ի վեր տիրող տնտեսական անկումը նուազեցնելու համար։

1924 փետրուարին էր որ, կառավարութիւնը պարտաւորիչ հանգիստի օր հռչակեց ուրբաթը, տեղի տալով իսլամական արամադրութեանց առջեւ։ Այս որոշման վրայ, բոլոր օտար հաստատութիւնները եւ դրամատուները ստիպուեցան դուռները փակել ուրբաթ օր։ Շէքին շաբաթական հանգիստի օր չի ճանչնար։ Իսլամները սովորաբար իրենց խանութները կը փակէին ուրբաթ օր մէկ-երկու ժամ։ Ժամանակի ընթացքին, առարկութիւնները շատցան ուրբաթի ընդունութեան դէմ։ Օրինակ, ելեւմտական գործառնութիւնները կը խանգարուէին, որովհետեւ դրամատունները ուրբաթ օր գոց ըլլալով, չէին կրնար հաղորդակցիլ արեւմտեան հրապարակներուն հետ, իսկ շաբաթ եւ կիրակի ալ օտար ստկա-

ռանները փակ ըլլալով, չէին կրնար կանոնաւոր գործել։ Այս կերպով, շաբաթը երեք օր կը ջլատուէր տնտեսական գործունէութիւնը։

Տնտեսական կեանքը իր անողոք պահանջներով գեռ շատ բան պիտի սորվեցնէ քեմալականներուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՑՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանէն զրկուած հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ Հայաստանի խորհրդայնացման 9րդ տարեդարձը տօնուած է՝ օրուան կարգախօս ունենալով երկրին ճարտարարուեստացումը։ Այս առթիւ բացումը կատարուած է Լենինական-Արթիկ-Անի երկաթուղագծին։ Երեւանի մէջ բացուած է հացի մեքենական փուռ մը, օրական 40 հազար քիլօ արտադրական կարողութեամբ։ Զանազան շրջաններու մէջ հաստատուած են բամպակի եւ գործնի մշակման հաւաքական տնտեսութիւններ։ Բացումը կատարուած է նաեւ մանուկներու յատուկ թատրոնի մը, բանուորական ակումբներու, մայրական ակումբներու եւ անգրագիտութեան դէմ պայքարի մասնաճիւղերու։

Այս բոլորը լաւ, շատ լաւ։ Բայց մեր կողմէ յիշեցնենք ծանօթ առածը.— «Խօսինք Հայու պէս՝ վերջացնենք Անգլիացիի պէս», որպէսզի քիչ ատենէն չկարդանք նոր քննադատութիւններ, անփութութեան եւ նոյնիսկ զեղծարարութեան վերագրումներ՝ այս բոլորին մասին… իրենց իսկ կողմէ…

ԱՄԷՆ ՑԵՂ ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալ օր ծատուածներ տուեր էինք Հայաստանի Արհեստակցական Միութիւններու համագումարին մէջ կատարուած զեկուցումէ մը։ Ստորեւ մէկ քանի ծատուածներ եւս.

— Բանուորներու աշխատանքի ու կենցաղային շահերու պաշտպանութեան գործին մէջ եւս խոշոր թերութիւններ կան։ Նոյն իսկ այդ հանգամանքը որ հանգստեան տուներու մէջ ունեցեր ենք ընդամէնը 1,300 անկողին, տուած է 1,400 օր։ Աւերցնենք հաւաքական պայմանագրերը որ խախտուած են։ Հաւասարապէս մեղաւոր են Արհեստակցական Միութիւնները, որոնք ժամանակին հոգ չեն տարած ապահովելու պայմանագրերու անխախտ կատարումը։

«Աշխատանքի պաշտպանութեան խնդրին մէջ եւս, կարելի չէ ղեկավարուիլ հին եղանակներով, մենք ունինք հազարաւոր գործազուրկներ, եւ միաժամանակ հազարաւոր բանուորներու պէտք։ Ուրեմն, այստեղ, հիմնական խնդիրը գործազուրկներու որակաւորումն է։ Կամ վերցնենք աշխատավարձքի խնդիրը։ Աւելի գժուարին բան չկայ քան բանել տնտեսավարի կոկորդէն եւ պահանջել որ այս կամ այն տակաւով բարձրացնէ աշխատավարձքը։

«Բայց այդ գեռ չի նշանակեր որ մենք ապահովուած կ'ըլլանք բանուորներու վիճակին բարելաւումը։ Արհեստակցական միութիւններու ուշադրութիւնը պէտք է գրաւէ իրական աշխատավարձի բարձրացումը, գներու իջեցման միջոցով։»

Ցաւօք, այս բոլոր թերութիւններուն դէմ, զեկուցանողը կուտայ կարգ մը հրահանգներ, որոնց քննադատութիւնը պիտի կարդանք անշուշտ, Արհեստակցականներու յաջորդ համագումարին մէջ։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕԳՆԵՆՔ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

ԼԻՈՆ, 9, Դեկտ.— Լիոնի գաղութն ալ վերջապէս ունեցաւ իր մսուր — մանկապարտէզը։

Ազգ. Վարչութեան եւ Ա. Ե. Կ. Խաչի մրաջան աշխատութեանց արգիւնքն է այս։ Մսուրը գեռ չունի իր լրիւ պիտոյքները։ Սակայն արդէն այդ ուղղութեամբ կենդանի շարժում մը սկսած է։ Կարմիր Խաչի անդամուհիները ճիգ չեն խնայեր գոյն բարելաւելու, նիւթապէս ու բարոյապէս։ Շատեր կը տրանջային որ հին եկեղեցին շատ հեռու է։ Ներկայ մսուր — մանկապարտէզը հիմնուած է հայաշատ վայրի մը մէջ, որ մօտ օրէն անկասկած պիտի դառնայ հայկական բոյն մը։ Եկեղեցին մինակ չէ, անոր կողքին եւ անոր հետ զուգընթաց, պիտի շարունակուի մանկապարտէզը, հոգիով եւ լեզուով հայ պահելու համար մատղաշ սերունդը, որ արդէն սկսած է թօթովել Ա Բ Գ-ը։

Բոլորիս պարտքն է քաջալերել ձեռնարկը։ Չմոռնանք որ նորահաս սերունդը մոռացութեան տալ հայկական բարբառը, մեր իսկ անտարբերութեամբ։ Ահա գործ մը, որուն շնորհիւ մեր փոքրիկները պիտի սորվին հայ ցեղին դիւցազնական եղերական պատմութիւնը։ Ազգ. Վարչութիւն եւ Ա. Ե. Կ. Խաչը, ամէն իրաւունք ունին անհատական եւ հաւաքական աջակցութեան։

Այս գործերուն մանաւորապէս պէտք է օգնեն Հայրենակցական եւ Կրթասիրաց Միութիւնները։

Թ. Հերոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի Ա. խումբը օգտուելով այս կիրակի օրուան հանգիստէն, գնաց մեկնեցաւ մրցելու համար հանրածանօթ U. R. Dunkerque-Maloի խառն խումբին դէմ։ Հակառակ անդադար անձրեւին, մարզադաշտը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը։

Խաղը վերջացաւ ի նպաստ հակառակորդ խումբին 3ի դէմ 0ով, սակայն ժողովուրդը խաղի առաւելութիւնը հայ խումբին վերագրեց, գնահատելով մեր տղոց յանդուգն դիմադրութիւնը այդ անհաւասար պայքարին մէջ, մանաւանդ որ հակառակորդ խումբը կը բաղկանար լաւագոյն խաղացողներէ։

Խաղէն առաջ, հայ խումբը գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը դրաւ անծանօթ զինուորին շիրիմին վրայ։

Մ. Երանեան

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը չորրորդ ախոյեանական մրցումը կատարեց Լ'Օլէմպիք Վէոփիյէէի դէմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ, կիրակի 8 դեկտ.։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Մրցումը սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով։ Շահեցանք նշանակէտ մը։ Ֆրանսական խումբը կատաղի յարձակումով շահեցաւ նշանակէտ մը, յետոյ երկրորդ նշանակէտը եւ վերջապէս երրորդ նշանակէտը։

Երկրորդ խաղամասին Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները բուռն յարձակումով շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Քիչ յետոյ երրորդ նշանակէտը։ Ֆրանսական յառաջապահները ուզեցին յաղթել. բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողական գիծը լաւ դիմադրեց։ Խաղը վերջանալու մօտ Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ նոր նշանակէտ մը եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 4-3։

Առաջին շրջանը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանութեամբ (12 կէտով դասաւորման գլուխ կը գտնուի)։ Երկրորդ շրջանը կը սկսի յունուար 5ին.

Մ. Փափազեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հնչակեաններու Ռումանիոյ Գործադիր Ցանձնախումբը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել ծետեւեալ յայտարարութիւնը։ Կը տպենք անփոփոխ, ջնջելով միայն «քրէական» բառը.—

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 1 դեկտ.— Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան Ռումանիոյ Շրջանի Գործադիր Ցանձնախումբս քննելով Ֆրանս. Շրջանի շարքերէն բաժնուելով կուսակցութեան ինքնակոչ սեփականութիւն ունենալ յաւակնող խմբակին Անդրանիկ Կէնճեանի, Վահրիճ Կէօքճեանի եւ Սիւնիքի արարքները եւ ընդունելով յիշեալներու այս ընթացքը որպէս հակակուսակցական, հակօրինական եւ ղաւաղրական, յետ երկար խորհրդակցութիւններու, որոշեց յիշեալներէն, Կիլիկեան շրջանի իրենց արարքներովը արդէն ամբաստանու-

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ Վ. ՏԷՐ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ՏԻՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

7 դեկտ. 1929 Փարիզ

Թեան տակ գտնուող առաջին երկուքը, Անդրանիկ Կէնճեան և Վահրիճ Կէօքճեան ի սպառ վտարել Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան շարքերէն. իսկ Սիւնիքը կախակայել մինչեւ Ընդհ. Պատգ. Ժողովի գումարումը։

Զայս ի գիտութիւն ընկերական շարքերու եւ հայ հասարակութեան կը յայտարարենք ի պաշտօնէ։ (Կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՍՈՎԱՄԱՀ.— Սկովտիոյ արեւմտեան ափերուն մօտիկ, Հեբրիտեան կղզեխումբին մաս կը կազմէ Եանա կղզեակը։ Երկու շաբաթ առաջ, քանի մը ձկնորսներ, այն պահուն որ կը փորձէին ցամաք ելլել, ծովեզրը, աւազներուն վրայ փռուած նշմարեցին մարդկային դիակ մը։ Երիտասարդ կնոջ մը մարմինն էր, բոլորովին մերկ, մարմարի ճերմակութեամբ, թեւերը տարածած խաչաձեւ։ Սեւ ու փայլուն մազեր մասամբ կը ծածկէին դէմքը։ Մարգարիտէ մանեակ մը կը շրջանակէր նուրբ վիզ մը։ Ոչ մէկ վէրք մարմնին վրայ։ Այլ անօթութենէ մեռած ըլլալու բոլոր նշանները։

Այս լուրը որ Լոնտոնէն կուգար, անմիջապէս երեւակայութիւնները գրգռեր էր եւ կարծել տուեր էր թէ սեռային ապականութեան զոհ մըն է, որուն նմանները շատ կան։

Իրականութեան մէջ, ինչպէս քննութիւնը հաստատեց, խառնածին իտալուհի մըն է, հայրը իտալացի, մայրը անգլիացի։ Սովորութիւն ունէր ամեռը անցընելու Լոնտոնի մօտերը, իսկ ամրան կ'երթար Եանա կղզին, վայելելու մենակեաց կեանքի մը յափշտակութիւնները։ Վիպական խառնուած քով, հիւանդագին հոգիի մը յատկանիշները ցոյց կուտար յաճախ։

Անուն մը ինքզինքը բանաստեղծութեան նուիրելէ յետոյ, օր մըն ալ որոշեց եգիպտական հին խորհրդաւոր պատմութիւնները մշակել։ Իր հայրն ալ զինքը կը քաջալերէր այդ ուղղութեամբ։ Հօրը ուղղուած նամակի մը մէջ՝ կը յայտնէր թէ բժիշկները առհասարակ փաստը կուտան իրենց խոր նիւթապաշտութեան, երբ կ'երեւակայեն թէ կրնան դեղերով բուժել հիւանդութիւնները, եւ կ'աւելցնէր թէ կատարեալ «առողջութիւն» գտնելու համար մարդը պէտք է ըմպէլնութեան անըմպառ սուրբնքներէն։

Կ'երեւի այս երազը իրականացնելու համար էր որ օրիորդը ամէն տարի կ'ապաստանէր կղզիին իր մենաստանին մէջ, ուր անկեան խորհրդաւոր կերպով պիտի գտնէր մահը։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 30 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.
ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՂ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

Սէլէստէն հնազանդեցաւ … հոյհոյելով. իր երկու ընկերներն … միեւնոյնն ըրին։

— Աշտա՛ղայ, ըսաւ սպասա- …, առանց ոեւէ հաճոյք զգալու … Սոսկալի բան է… մանաւանդ … կը խորհիմ թէ սասմօքսս … բնաւ չի ցաւիր…։

Խօսակցելով հասած էին շատ … հանրային հրապարակ մը։ Բոլորաձեւ վայր մըն էր եւ … կը ծառայէր երկաթեակ մը աստղաձեւ արամաղուած պողոտաներու։ Շրջապատի … վրայ անցորդները կը … վազվզէին, ոտքով եւ մանաւանդ … ինչ որ արդէն Ռընէ եւ Սէլէստէն գիտած էին իրենց առաջին անգամ դուրս ելլելու ժամանակ։ Ինքնաշարժերը կը գտնուէին ամէնը միեւնոյն ուղղութեամբ կեդրոնական ապաստանի մը շուրջ որ վերապահուած էր օդակառքերու ժամանումին եւ մեկնումին։ Այս ամէնը կը կատարուէր գրեթէ առանց աղմուկի եւ կատարեալ կարգապահութեամբ։

— Այս ապաստանի վրայէն է որ օդակառքը պիտի նստինք, ըսաւ Կլէռ։

Արդէն Սէլէստէն կը պատրաստուէր անցնելու, երբ լրագրողը կեցուց զայն.

— Ի՞նչ կ'ընէք, ըսաւ, կը ջախջախուիք։

— Եւ սակայն, պատասխանեց Սէլէստէն, ժամանակին մենք Փարիզի փողոցներէն կ'անցնէինք, թէեւ աւելի խճողուած էին։

— Բայց, ըսաւ Կլէռ, այն ատեն ոստիկանական կանոնագրութիւնները նուազ խիստ էին։ Հիմա փողոցներու մէկ կողմէն միւսը կարելի է անցնիլ միայն ներքնուղիներու միջոցաւ եւ անտառաղոնները բանտարկութեամբ կը պատժուին։

— Մինչեւ իսկ եթէ մարդ մեռնի՞, հարցուց Ռընէ։

— Եթէ մեռնի, խնդիրը փակուած կը նկատուի բնականաբար, բայց եթէ վիրաւորուի մէկը, նախ կը խնամեն եւ այնուհետեւ կը պատժեն։

— Ուրեմն այլեւս մարդ իր հաշուոյն անխոհեմ ըլլալու իրաւունքն ալ չունի։ Շատ հրաշալի է արդարեւ այս ազատութիւնը…։

Վար իջան մայթին վրայ բացուած ներքնուղիէ մը եւ միւս կողմէն վեր ելան կեդրոնական ապաստանարանին վրայ։

Քանի մը օդակառքեր կը սպասէին այնտեղ։ Ռընէ գիտեց թէ ամէնքն ալ իրարու կը նմանէին եւ միայն երկու հոգիի համար պատրաստուած։

— Այո, բացատրեց Կլէռ, միջակ դասակարգի քաղաքացիներու պայմանագրեալ օրինակն է։ Երբ աւելի ճանչնաք ընկերութեան ներկայ կազմակերպութիւնը, պիտի հասկնաք թէ մարդիկ բաժնուած են դասակարգերու, աւելի ազատ քան ձեր ժամանակը։

Բայց, միացեալ նահանգներու մէջ, քաղաքացիներու մեծ մասը իրաւունք ունին այս օրինակի մեքենայի մը իրենց անզափոխութեանց համար. Եւրոպայի մէջ տակաւին այդչափ յառաջացած չենք…։

— Ահաւասիկ յառաջդիմութիւն մը, որուն բնաւ չէմ նախանձիր, ըսաւ Սէլէստէն։

Թողուց մեքենայ մը եկաւ հանգչելու իրենց քով. Սէլէստէն եւ քաշուեցաւ սարսափով։

— Մի՛ վախնաք, ըսաւ Կլէռ, բոլոր մեքենաներն ալ ուղղահայեաց կերպով կ'իջնեն կամ կ'ելլեն, առանց հողին վրայ քալելու պէտք ունենալու, ինչպէս ձեր ժամանակուան սաւառնակները։ Պատուականութեան շնորհիւ օդամեքենաներու գործածութիւնը շատ դիւրացած է այժմ մինչեւ իսկ ամենաբազմամարդ քաղաքներու մէջ։

Օդակառքը կը հանէր Հրապարակը կարեց յետոյ մեզը բարձրութենէ մը, մեղմօրէն իջաւ եւ նստաւ իրեն յատկացուած սաւանկին վրայ։ Երբեմն հանրակառքերուն նման ընդունարան մըն էր հորիզոնական երեք պատուհաններով, երկուքը վերի մասին վրայ՝ բարձրութիւնը կանոնաւորելու համար եւ մէկը ետեւի մասին վրայ յառաջամղման համար։ Քանի մը մարդիկ մէջէն ելան եւ երեք Ֆրանսացիներն ալ հետեւեցան նոյն մանող ճամբորդներու խումբին։

— Գրեթէ ամբողջ քաղաքին մէկ կողմէն միւսը պիտի անցնինք ըսաւ լրագրողը եւ պիտի կրնաք ընդհանուր տեսքին վրայ գաղափար մը ունենալ։

Օդակառքը բարձրացաւ պատուհաններու մեղմ աղմուկով մը եւ ուղղուեցաւ դէպի արեւմուտք։ Սէլէստէն նստած էր բազմոցի մը վրայ՝ ամուր մը բռնած արմկակալէն։

— Անհանգիստ եմ, ըսաւ։

— Կը տեսնուի, ըսաւ Գաբրիէլ, խնդալով, բայց պարապ տեղը, որովհետեւ արկածներ աւելի քիչ կը պատահին այս գործիքներով քան ձեր ժամանակի հանրակառքերուն պատճառաւ։ Օդային ոստիկանութիւնը հրաշալիօրէն կազմակերպուած է եւ գրեթէ անկարելի է որ ընդհարումներ պատահին։ Եւ արդէն, ձեր քովինէներուն նայեցէ՛ք, ինչ հանդարտ երեւոյթ ունին։ Արդարեւ միւս ճամբորդներէն ոմանք կը խօսէին, ոմանք լրագիր կը կարդային, եւ ոմանք ալ հետաքրքրօրէն Սէլէստէնին կը նայէին, որովհետեւ կը տեսնուէր՝ որոշապէս թէ այս ձեւի ճամբորդութեան վարժուած չէր։

էր Ալմազեանի հետ՝ Սանթէի բանտին մէջ։ Ալմազեան անոր պատմած էր իր ծեծի մանրամասնութիւնները։ Նամակագիրը կը հաղորդէր այս բոլորը, սարսուռ մը պատճնելով ներկաներուն մէջ։

Նախագահը յետոյ պատմութիւնը ըրաւ Ալմազեանի կատուին, որ որդեգրուած է Սէն-Ժիլ փողոցի իր դրացիին՝ Տիկ. Նոէլի կողմէ։ Այս վերջինը շնորհակալութեան գիր ստացած է կենդանիներու Պաշտպան ընկերութենէն...

Բեմ հրաւիրուեցաւ ժաք Բրպոլ, որ ըսաւ թէ պէտք է զանազանութիւն դնել ոստիկաններու միջեւ, որոնք երկու դասակարգի կը բաժնուին։ Ու շեշտեց դատական եւ ոստիկանական իշխանութեանց անջատման կարեւորութիւնը, ժամանաւորաբար գիտական աշխատանոցին անկախութիւնը։ Վերջացնելով ըսաւ թէ Տրէյֆիւսի նոր խնդիր մը կը սկսի։

Յետոյ խօսեցաւ դատական ոստիկանութեան նախկին պաշտօնեայ մը որ երկար ծափեր խլեց։

Վերջին երկու խօսողներն եղան փաստաբան Բոզար եւ գրագէտ Ժորժ Փիօք։ Առաջինը յայտնեց թէ օրէնքը յուռ կը թեայ դատական ոստիկանութեան իրաւասութեանց մասին և ամէն չարիք անկէ կը ծնի։ Փարիզի մէջ հարցաքննիչ դատաւորը բազմազբաղ է եւ ստիպուած է որոշ իրաւունքներ տալ դատական ոստիկանութեան։ Սակայն անհրաժեշտ է վերջ տալ այս կացութեան։

Իսկ Ժորժ Փիօք, որ բոլոր արդար դատերու պաշտպանն է, յուզուած շեշտերով մագնիսացուց հանդիսականները։

Ժամը 11.15ին փակուեցաւ հաւաքոյթը։

∴ Այս գիշեր Սոսիէթէ Սավանթի մէջ հրապարակային ժողով կայ. պիտի խօսուի նաեւ Ալմազեանի խնդրին մասին։ Ուրիշ ժողովներ ալ տեղի պիտի ունենան երեքշաբթի և յառաջիկայ հինգշաբթի։

Այցըլնի մէջ ձակաբէմալական շարժումներ

Անցեալ օր գրած էինք թէ Այտընի ոստիկանութիւնը պատերուն վրայէն վերցուցած է կարգ մը յայտարարութիւններ, որոնք կառավարութեան պետերուն հասցէին ծանր խօսքեր կը պարունակէին։ Այս առթիւ ձերբակալուած են երեք անձեր, որոնցմէ երկուքը նախկին ոստիկաններ։

Հակառակ այս խստութեանց, վերջերս դարձեալ նոյն բովանդակութեամբ 20-30 յայտարարութիւններ եւս գտնուած են։ Խիստ քննութիւն մը բացուած է այս գործին հեղինակ գաղտնի խմբակցութիւնը երեւան հանելու համար։

Բոլշեւիկեան խորհրդարանը փակուած

Խորհրդային միութեան կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի (Խորհրդարան) նստաշրջանը փակուեցաւ։ Վաւերացուեցաւ 1930ի ելմտացոյցը, որ կը հասնի 11,600 միլիոն րուբլիի։ Յաւելեալ հասոյթ կը նախատեսուի 200 միլիոն րուբլի։

Խորհրդարանը որոշեց ստեղծել համա-միութենական երկրագործական գործավարութիւն մը։ Վաւերացուց եակոշեւի երկրագործական գործավար նշանակումը։ Վաւերացուց նաեւ ազգային տնտեսութեան հաշիւները՝ 1929-30 տարուան համար եւ լայնօրէն ընդարձակեց նաւային ուժերու, երկրագործական գործիքներու եւ տրակտորներու ծրագիրը։

Ելմտական տարին ապրիլ 1ին

Կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկէ ելմտական տարին փոխանակ յունուար 1ի, սկսիլ ապրիլ 1ին։ Որովհետեւ, կ'ըսէ, փորձը ցոյց տուած է թէ ելմտացոյցը ընդհանրապէս խորհրդարանին կը ներկայացուի նոյեմբերի արտակարգ նստաշրջանին։ Յաճախ խորհրդարանը ժամանակ չունենար պէտք եղածին պէս քննելու զայն, ստիպուած ըլլալով մինչեւ յունուար 1 վերջացնել ամբողջական քուէարկութիւնը։

Ասիկա մեծ անպատեհութիւնները կը ներկայացնէ եւ յաճախ պէտք կ'ըլլայ ամսական ելմտացոյցներ քուէարկել՝ մինչեւ տարեկան ելմտացոյցի վերջնական քուէարկութիւն՝ գործերը վարելու համար։ 1810-1929 ելմտացոյցը 42 անգամ յունուարէն վերջ քուէարկուած է։ 1873էն ի վեր 26 անգամ ամսական ելմտացոյցներով կառավարուած է երկիրը։ 1892-1914 ելմտացոյցը 18 անգամ ուշ քուէարկուած է։

Թարտիէօի կառավարութիւնը կ'ուզէ իրականացնել այս բարեփոխումը, որուն ձեռնարկած էին զանազան նախարարներ՝ 1818էն ի վեր, առանց յաջողելու։

Տիւսէլտորֆի ոճէշը բռնուա՞ծ է

Տիւսէլտորֆի ոստիկանութիւնը, որ տակաւին կը փնտռէ ծանօթ ոճիրը, Պերլինի ոստիկանութեան տեղեկագրած էր թէ ոճրագործը Պերլին անցած է՝ այնտեղ շարունակելու համար իր անհատականութիւնները։

Ենթադրեալ ոճիրը ձերբակալուեցաւ Պերլինի մօտ Նովաւրոի մէկ պանդոկին մէջ։ Ձերբակալուածը կը կոչուի Գէորգ Նիւթրոյ, ագարակի ծառայ մը՝ որ կ'աշխատէր Տիւսէլտորֆի մօտ եւ որ անհետացած էր Մարիա Հանի անյայտացման յաջորդ օրը։

Ամերիկա եւ Հայէլի ատեանը

Պետնի ամերիկեան գործակատար Մոսաթ'Մ. Նահանգներու ծրնեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան դիւանին մէջ ստորագրեց պրոտոկոլ մը, որով Միացեալ Նահանգները կը յարին Միջազգային Արդարութեան Մնայուն Ատեանին։

Մէթրոյի տոմսակները կը սղեն

Յունուար 1էն սկսեալ մէթրոյի տոմսակները կարեւոր յաւելում պիտի կրեն։ Ա. կարգը պիտի արժէ 1ֆր. 15՝ փոխանակ 1 ֆրանքի, Բ. կարգը 70 սանթիմ՝ փոխանակ 60ի, իսկ երթեւեկը՝ 85 սանթիմ՝ փոխանակ 70ի։

Այս յաւելումին պատճառն այն է, որ 1930ի համար 66 միլիոն 400,000 ֆրանքի բաց մը կը նախատեսուի։ Պատերազմէն առաջուան գիներուն հետ բաղդատելով 3.8 անգամ աւելցած էին մէթրոյի տոմսակները, նոր յաւելումով 4.5 անգամի կը բարձրանայ։

Կ'ըսուի թէ ուրիշ կազանդչէքներ ալ պիտի սղանան, կազը, ելեկտրականութիւնը եւ այլ անհրաժեշտ նիւթեր պիտի սղին որոշ չափով։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Odéon, Café La Petite Sourceի սրահը։

Շարունակութիւն նախորդ օրակարգին եւ ընկալեց հաշուական յանձնախումբին։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պոլս Քոլոնպի Մասնաճիւղին կողմէ

կը նախագահէ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պոլս Քոլոնպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բազբասունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), Փարիզի Հայ Դրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Առբինէ Տէրոեան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմրէճեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ.)

Երգ. նուագ, արտասանութիւն։ Ճախ պիւֆէ։ Ընտիր ժազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը։

Իսի լէ - Մուլինոյի Վռամեան խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun։ Զեկոյց ընկ. ներկայացուցիչէն։

Անիէռ-Պուա - Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ վիշապեան խումբը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սարսէլի Հրայր խումբի ժողովը վաղը ժամը 8.30ին, Կարօ Երանեանի բնակարանը։ 29 Rue Beuaséjour ընկերներու և ընկերուհիներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դպրոցարանի սրահը։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։

63 Rue de la République Միութեան Դրասրան Ընթերցասրահը։

Կը դասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան։

Տէսինի կոմիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 4.30ին Café Jardinի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Պ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը այժմ անկախութեան ծրագիր ունի»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ Վիրոֆլէյի երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, գինքը շահագրգռող կարեւոր խնդրի մը շուրջ, այս Կիրակի, առաւօտ ժամը 10.30ին Pointe de Chaville, անկիւնի ճաշարանը։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. du Templeի սրահը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նոսրիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նոսրիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։ Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania։

— Տիկ. Հռոփ Այվազեան կը փնտռէ Յակոբ Ունճեանը որ վերջին անգամ Փարիզ էր։ Իմացնել Օննիկ Եագմաճեանի, 37 Rue Eugène Martin, Fontenay S/Bois, Seine։

— Տիկ. Աղաւնի Պագրճեան, Պոլսեցի, կը փնտռէ իր երկու զաւակները Հրանտ եւ Պարոյր Պագրճեան։ Վերջին անգամ իրենց հասցէն էր 50 Rue des Ecoles, Paris։ Իմացնել՝ Onnik Yazmadjan, Fontenay s/Bois, Seine.

Այրի Տիկին Լուսիա Զաքարեան եւ զաւակունք, Տէր և Տիկ. Եղիշէ, Գեղամ, Գուրգէն եւ զաւակունք (Ալէքսանդրապոլ), Այրի Տիկ. Զաւահիր Հազօրեան եւ զաւակը (Ալէքսանդրապոլ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զաքարեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Հրաչեայ, Արամ, Զաքէոս եւ զաւակունք (Թիֆլիս), Այրի Տիկ. Մաքրուհի Զաքարեան եւ զաւակունք (Թիֆլիս), Տէր եւ Տիկ. Արշակ Զաքարեան, Պ. Եդուարդ Զաքարեան (Թաւրիզ), Օրիորդներ՝ Գեղեցիկ, Սաթենիկ Զաքարեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Նուարդ Պէզազեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Տ. Բաղդասարեան, Տէր եւ Տիկ. Մխիթար Դարմանեան (Թաւրիզ), Այրի Տիկ. Նունիա Պալասանեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Սաթենիկ Ֆէլէկեան եւ զաւակունք, կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, փեսին, աներձագին եւ ազգականին

ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

գառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 9 Դեկտ. Երկուշաբթի ժամը 7ին։

Թաղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Tenon հիւանդանոցը (Փարիզ, մէթրօ Gambetta), ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԲՈԼՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Խարբերդի եւ Ցարակից գաւառներու Հայրենակցական միութիւնը ներկայիս կազմալուծուած վիճակ մը ունի։ Միութեան գոյքերը եւ դրամները կը գտնուին զանազան անձատներու մօտ։ իմ մօտ կը գտնուին՝ 34 կտոր գիրք եւ երկու հարիւր ֆրանք։ Որոշած ըլլալով մօտ ատենէն մեկնիլ Լիոնէն, հրապարակաւ կը յայտարարեմ թէ մինչեւ մեկնման թուականս եթէ երբեք օրինաւոր մարմին մը կազմուի, պատրաստ եմ իմ քով գտնուած գիրքերը եւ դրամը յանձնել, հակառակ պարագային ստիպուած եմ սպասել ապագային ըլլալիք կարգադրութեան։ Նոր հասցէն պիտի յայտարարեմ «Յառաջ»ի մէջ։

Լիոն ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Լիոնի հայ հասարակութեան՝ Վարչութիւնս ուրախ է յայտարարելու թէ բացուած է արձանագրութիւնը երկսեռ չափահասներու գիշերային դասընթացքին, ուր կանոնաւորաբար պիտի աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն եւ առողջապահութիւն։

Այն հայրենակիցները որոնք բացի այս դասերէն տարբեր ճիւղի մը կ'ուզեն հետեւիլ, վարչութիւնս այդպիսիներուն ալ պիտի ջանայ գոհացում տալ իր կարողութեան ներած չափով։

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր Միութեանս գրասենեակը, 202 Rue Boileau, քարտուղար Պ. Ա. Հարէլեանի, առաւօտեան ժամը 8—12 և 2—6։

Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	2.. ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

13 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1135 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ե՞ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱԳԸ ԱԼԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզէն կը հեռագրեն Լոնտոնի «Թայմզ»ին (10 դեկտ.).

— Հայ տարագիրներու ներխուժումը դէպի Սուրիա վրդովիչ ... ժամանակութիւններ կը ստանայ: (Մնացեալը կարդալ լուրերու բաժնին մէջ):

Հալէպէն կը գրեն նոյ. 30 թուականով.

— «Մարտինի ճամբով 100ի մօտ նոր տարագրեալներ հասան: ...Հալէպ մուտքի մասին բաւական դժուարութիւններ ծագեցան: ...Կառավարութիւնը տես քիչ անդին):

...Երէկ, Բարեգործականի ընդհ. Տնօրէնութեան դրասենեա... մէջ ստացանք ցեկոյց մը (11 դեկտ.), ուր ոչնչապատուած լուրերու կարգին, կը կարդանք.

— «Կեդր. Վարչ. Ժողովը, իր վերջին նիստերուն մէջ, անդրա... դառնալով Միութեան ելմտական կացութեան եւ Ճաստյթներուն ...արաւարարութեան, եւ նկատելով որ մնտուկին մէջ տրամադրելի ...ամ պահեստի ո՛ր եւ է վարկ չէ մնացած, որոշում կայացուց ցնոր ...աուրինութիւն նոր նպաստներ չյատկացնել: *Միւս կողմէ, որոշեց Սուրիոյ նոր գաղթականներուն մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել եւ առ այդ կարգադրութիւն մը խորհիլ*»:

Թող քովի կարդացէք այս լուրերը, եւ, եթէ կրնաք, պա՛ ...ելէք ձեր պաղարինը:

Տեղահանութիւնները սկսած են ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ: Առաջին ...ահազանգը տրուեցաւ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ, Բարեգործականին շատ ...մօտիկ, ջերմ երկրպագու թերթի մը, Հալէպի «Եփրատ»ին ...կողմէ, որ միեւնոյնատեն ռամկավար օրկան է: Փարիզի մէջ, ...Յառաջ»ը առաջին լուրերը արտատպեց ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ին: Միա... ժամանակ դէպքը մանրամասնօրէն արձանագրեցին նաեւ միւս ...թերթերը:

Անկէ ի վեր, ոչ միայն առաջին լուրերը շրջան ըրին երկիրէ ...երկիր, այլեւ, շաբթէ շաբաթ հասան նոր տեղեկութիւններ: ...Եւ արդէն օտարներն ալ սկսած են հետաքրքրուիլ: Մենք, ...ուրիշ պաշտօնակիցներու հետ, պարզեցինք կացութեան ծան...րութիւնը, եւ պահանջեցինք անմիջական աջակցութիւն կազ...մակերպել: Բարեգործականին անունն ալ, բնականաբար, բո...լորին բերանն էր, քանի որ գործը կապ ունէր բուն իսկ այդ ...հաստատութեան հետ:

Եւ ահա, ջաղացքէն նոր քաղաք հասած գիւղացիի մը պէս, Բարեգործականը կը փութայ աւետել, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 11ին.

—«... Միւս կողմէ, որոշեց Սուրիոյ նոր գաղթականներուն մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել եւ ԱՌ ԱՅԴ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀԻԼ»:

Նորէն կարդացէք —«ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել եւ կարգադրութիւն մը խորհիլ»:

Ուրեմն, Բարեգործականի տասը հազարնոց նպաստընկալը, ...թնաստեղծ Վահան Մալէզեան, եւ անոր հովանաւորներն ու ...ծղսակիցները տակաւին դեկտեմբեր ամսուն ճշգրիտ լուր ...չունին սեպտեմբեր-հոկտեմբերին պատահած, օրը օրին ար...ձանագրուած, նոյնիսկ թուագրուած դէպքերու մասին: Եւ ...այնքան հարեւանցի քններ են ամէն բան, որ դէպքն ալ ճշտօ...րէն չեն արձանագրեր: Կ'ըսեն — «Սուրիոյ նոր գաղթական...ներ», որ շատ բան կը նշանակէ, բայց ոչ անպատճառ Անա...տոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը:

Հալէպի առաջնորդարանը եւ իրենց օրկանը, նոյեմբերի վերջին շաբթուն, արդէն կը համրէին 428 գաղթականներ, ...եւ հոսանքը անընդհատ կը շարունակուէր: Հեռագիրներ ուղ...ղուած են ամէն կողմ, անշուշտ եւ Բարեգործականի կեդրո...նին: Այդ հաստատութեան Եգիպտոսի մասնաճիւղը 50 ոսկե...րի տրամադրած է: Աճաւասիկ «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ հե...ռագրով կը մատնանշէ կացութեան ծանրութիւնը:

Եւ սակայն, Բարեգործականի կեդրոնը, տակաւին լուսա...բանութեան կը կարօտի, կարգադրութիւն մը «խորհելու» համար:

Ժողո՞վ չեղաւ, թէ մնտուկը դրամ չկար, հեռագրական չեք ...մը ուղղելու համար, միշտ սպասելով «ճշգրիտ» տեղեկութեանց: ...Բայց ինչպէ՞ս կրճարեն կանոնաւորապէս, ամսական տասը հազարը ...եւ դեռ տասն անգամ տասը հազարներ՝ զանազան պատրուակ...ներով: Կրնա՞ն ներկայացնել դէպի Ամերիկա կատարուած ազ...նուապետական ճամբորդութեան հաշիւը, արդիւնքն ալ միասին:

Եւ եթէ զանձը պարապ էր, ի՞նչ կը բանէր Կեդր. Վարչու...թեան դրասենեակը, իր հատընտիր պաշտօնեաներով: Մինչ՞ց ...չունէին թէ խելք՝ կացութեան մասին օրը օրին լուր ստանա...լու համար: Չկա՞ր մէկը որ, նոյնիսկ գրոյցի մը վրայ, պարտք ...զգայէր նամակ մը գրել եւ «ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել» ...դեռ անցեալ հոկտեմբերին, ճիշդ երկու ամիս առաջ, երբ առ...ջին կարաւանները ձայն կուտային Հալէպէն:

Հարցումներ եւ հարցումներ, որոնց պատասխանը երբեք ...պիտի ստանանք, բայց հարկ է որ գրի առնենք:

Որովհետեւ, եթէ Բարեգործականի գեկը ժանգոտեր է, ...եթէ գլուխները բթացեր են, և ամբողջ մեքենան կը ճռնչէ, կը ...հաստատենք թէ Միութեան մասնաճիւղերուն մէջ պակաս չեն ...արտցաւ մարդիկ, քնացողներն ու ոռջացածները ցնցելու, եւ ...Բարեգործականը շիտակ ճամբու վրայ դնելու համար:

Գետի՞նն անցնին ձեր բոլոր «թրըստ»ներն ու սեղանատա...րական հաշիւները, ձեր ուռուցիկ ծրագիրներն ու «ռէքլամ»...ները, երբ ո՛ր եւ է ահազանգի, ընդհանուր աղէտի մը պահուն, ...Բարեգործականը փոխանակ տղամարդու պէս ասպարէզ նետ...ուելու, «հէվալէ»ներով պիտի զբաղի, ինչպէս հանդուցեալ ...Գապը Ալին:

Ո եւ է արտցաւ մարդ— հոգ չէ թէ ազնուական— պիտի ...պոռա՞յ վերջապէս, այս մարդոց երեսին, իբրեւ անդամ Բարե...գործականի.

— Ա՛լ չափը կ'անցընէք... Գապը Ալին Փարի՞զ փոխա...դրեցիք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՔԻՆ ԴԱՒԵՐ

«Յուսաբեր» գրած է կաւսայ խմբագրականի մը մէջ (3 դեկտ.):

— «Գացէք Սուրիա. գիւղի մը մէջ ուր բուռ մը տարագիր հայութիւնը իր բովանդակ ուժերը լարելով հազիւ պիտի կարենար դպրոց մը պահել, մէկէն չորս դպրոցներ բացուած են. վարժարան մը հայ-լուսաւորչականները ունին, վարժարան մը՝ բողոքականները, վարժարան մը՝ կաթոլիկները եւ հատ մըն ալ *լատինները*: Աչա քէսապը, ամբողջութեամբ հայաբնակ աւան մը, *չորս* համայնքի բաժնուած, իրարմէ բոլորովին անջատ *չորս* դպրոցներով: Ու դպրոցը հիմնուած ոչ թէ լոյս ուգիտութիւն տարածելու, այլ՝ հայկական ազգային դիմագիծը խաթարելով՝ կրօնական նախապաշարումներ, ատելութիւններ ու վէճեր սերմանելու բոյն մը հայութեան մէջ: Ապացոյցներ — *կաթոլիկներու* եւ *լատիններու* զատ զատ վարժարանները: Կարծես այս երկուքը միասի՞ն պիտի ըլլային, որովհետեւ ասոնք երկուքն ալ դաւանաբանական միեւնոյն ըմբռնումներն ունին. սակայն ասոնք բաժնուած են իրարմէ թէ համայնքով, թէ եկեղեցիով եւ թէ վարժարանով: Լատին Հայը կաթոլիկ Հայուն մէջ տակաւին ազգային կերպարանք կը տեսնէ, ու ցիշդ այդ պատճառով «հայացած» կաթոլիկութիւնը լատինացնելու համար կը բաժնուի անկէ եւ բոլորովին անջատ սարդոստայն կը հիւսէ:

Այո՛, փաստ է, որ վատիկանը իրապէս որոշած է Սուրիոյ հայ-կաթոլիկ համայնքը լատինացնել՝ ծանրագոյն հարուածներէն մէկը տալով մեր աղէտուած ու հալածական ազգութեան: Մեր ունեցած տեղեկութեանց համաձայն, այս ծրագրի հեղինակներէն ու գործադրողներէն մէկն է Թէրզեան պատրիարքը, որուն իբր օժանդակ Հռոմէն կարգուած է Մոնսէնեօր Գոնթինին: Անծանօթ դէմք մը չէ այս վերջինը: Իր քահանայութեան շրջանին (վերջերս եպիսկոպոս ձեռնադրուած է այս վարպետ ու դիւանագէտ կղերականը), Մոնս. Գոնթինի, Թերզեանական խնդիրներու ատեն, Պոլիս ճամբուեցաւ ծաւալած վէճը վատիկանի փափաքներուն համաձայն կարգադրելու համար: Յակաւին այն օրերուն Մոնսէնեօր Գոնթինի, կաթոլիկ հայ համայնքին պառակտուած վիճակը օգտագործելով, ճիշդ ատենը հասած կը նկատէր ծուլման գործը գլուխ հանել եւ հայ-կաթոլիկները լատինացնել: Կ'առաջարկէր մինչեւ իսկ *հայ* անունը վերցնել եւ *Թուրք-կաթոլիկ* անունը ընդունիլ, իբրեւ թէ այս ձեւով նաեւ Թուրքերու կաթոլիկացման գործը դիւրացնելու համար: Եւ ահա այն, ինչ որ չյաջողեցաւ մեծ պատերազմի թոհ ու բոհին մէջ, կ'ուզեն գլուխ հանել այսօր, ընդհանուր խաղաղութեան մէջ, երբ ուրիշներ իրենց շահած յաղթանակներու բարիքները կը վայելեն, իսկ մենք մրուրը կը քամենք մեր կրած դառնագոյն յուսախաբութեանց եւ ծանրագոյն պարտութիւններու:»

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.— Խորհրդային հիւպատոս Հրեայ Թումանովը գնաց Ռէշտ, իսկ թէ ո՞վ պիտի գայ նրա տեղը, յայտնի չէ: Ինչպէս կը խօսուի կարմիրների շրջանակներում, Մոսկուան գոհ չէ նրա աշխատանքից եւ փոխանակ պաշտօնը մեծացնելու, Ռէշտ է ուղարկել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՈՒՄԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՌՈՒՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ՞Ն

«Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ դեկտեմբեր 10 թուականով.

Ատենէ մը ի վեր մեծ թիւով Հայեր դուրս կը հանուին Թրքական հողէն եւ ապաստան կը փնտռեն Սուրիոյ մէջ: Վերջին օրերս այս շարժումը աւելցած է: Անոնք Սուրիա կը հասնին թշուառ վիճակի մէջ եւ իրենք զիրենք կը յանձնեն ֆրանսական իշխանութեանց գթութեան, որոնք իրենց ձեռքէն եկածը կ'ընեն անոնց համար:

Մինչեւ հիմա անոնք արտօնուած էին մտնելու հոգատարութեան ենթակայ հողամասը, թէեւ անցագիր չունէին:

Այժմ պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ ֆրանսական կառավարութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնաժողովին լուր տրուած է թէ՝ Հայերու ներխուժումը վրդովիչ համեմատութիւններ կ'առնէ եւ կը խնդրուի անոնցմէ ձեռք առնել խնդիրը:

ՆՈՐ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Մարտինի ճամբով 100ի մօտ նոր տարագրեալներ հասած են կառախումբով: Ասոնց Հալէպ մուտքի մասին բաւական դժուարութիւններ ծագեցան՝ անցագիրները ֆրանս. հիւպատոսարանի կողմէ «վիզէ» եղած չըլլալուն պատճառաւ: Նորեկներուն թոյլ չտրուեցաւ քաղաք մտնել, նոյնիսկ խօսք դարձաւ զանոնք վերադարձնել դէպի սուրիական սահմանը, սակայն Քաղաք. Ժողովի ատենապետ Պ. Գրիգոր Ագիրեանի դիմումին վրայ առժամեայ կերպով արտօնուեցան քաղաքին մէջ ապաստանիլ: Եթէ վիզա պահանջուի, այդ ձեւակերպութեան համար անոնք ստիպուած պիտի ըլլան մինչեւ Ատանա երթալ:

Դեկտ. 1ի կիրակի օրը կառախումբով 33 հոգիէ բաղկացած ուրիշ կարաւան մըն ալ թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ Ախթէրինի կայարանին մէջ բռնադատուած է վար իջնելու: Ասոնց ցոյց տրուած է թուրքիոյ ճամբան: Դեռ արդիւնք չեն առած անոնց Սուրիա մուտքը արտօնելու համար կատարուած դիմումները:

Հալէպ հասնողները կը պատմեն թէ Խարբերդ քաղաքին մէջ տակաւին 3000 հոգի կը սպասեն՝ Սուրիա ապաստանելու համար:

Զրոյց կը շրջի թէ 10 հոգիէ բաղկացած բարեկեցիկ ընտանիք մը որ Այնթապի ճամբով Հալէպ կուգար, Թրքական Սամ գիւղին մէջ ամբողջովին սպաննուած եւ գոյքերը կողոպտուած են թուրքերու կողմէ:

Այնթապի իշխանութիւնները ձերբակալած են ոճրագործները եւ արդարութեան յանձնած:

«ՏԱՐԱԳՐԵԼՈՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ»

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ նորեկ տեղահան խլեակներուն օգնելու, կարօտեալները տեղաւորելու եւ խնամելու համար կը մտածուի «Տարագրելոց Յանձնաժողով» մը կազմել, ութը հոգիէ.— երկու անդամ՝ Քաղաք. Ժողովէն, երկու՝ Հ. Ա. Կ. Խաչէն, երկու՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական Մասնաժողովէն եւ մէկ անձ ալ դուրսէն պիտի առնուի: Քաղաք. Ժողովէն եւ Բարեգործականէն նշանակուած անդամները դեռ պատասխանած չեն եղած հրաւէրին, որով գործը առկախ կը մնայ:

Ինչպէս գրած էինք, Բարեգործականի Եգիպտոսի Շրջան. Յանձնաժողովը տեղական մասնաժողովին տրամադրած է միայն 50 անգլ. ոսկիի գումար մը: Ասկէ զատ վերապատուելի Պըքսթըն որ այս օրերս Հալէպ կը գտնուի, «Տարագրելոց Յանձնաժողով»ին տրամադրած է 25 անգլ. ոսկիի չեք մը:

Ֆրանսայի պատերազմական ծախսերը

Քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովին մէջ վիճաբանութիւն կը կատարուի 1930ի պատերազմական ելմտացոյցին մասին:

Յանձնաժողովի տեղեկաբեր Գույեու-Լաֆոն զեկոյց տուաւ այս մասին եւ յայտնեց թէ պատերազմական ընդհանուր ծախքերու համար 1930ին պիտի յատկացուի 6.495.000.000 ֆր. բաժնուած երեք մասի.— Ֆրանսայի պաշտպանութեան համար՝ 4.305.992.350 ֆրանք. Գաղթավայրերու պաշտպանութեան՝ 1.762.954.070 ֆրանք. Հաճնոսի բանակին 426՝ միլիոն ֆրանք: Տեղեկաբերը բացատրեց թէ ուրիշ երկիրներ ալ նման բաժանումներ կ'ընեն, յետոյ մանրամասնօրէն համեմատեց օտար պետութեանց 1913-14ի եւ 1928-29ի պատերազմական ծախքերը՝ ֆրանսականին հետ, ու մասնաւոր ուշադրութիւն հրաւիրեց զերման բանակի վերջին երկու տարուան ծախքերուն վրայ: Ցոյց տուաւ թէ 1913ին Ֆրանսայի զինուորական ծախքերուն ընդհանուր գումարն էր 1.400.000.000 ֆրանք (այսօրուան դրամով 7 միլիառ ֆրանք), այսինքն այսօրուան ծախքերէն աւելի: Ներկայիս բոլոր նիւթերու գինները, զինուորներու թիւը, թոշակներու քանակը աւելցած են, ու զինուոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՅԼ ՉՏԱՆՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԻԱՅՆ 2000 ՖՐԱՆՔ, ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ

Երէկ Լոնտոնէն շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ նամակը, ներփակ 1500 ֆրանքի չեքով.—

... Խմբագիր

ԼՈՆՏՈՆ, 11 Դեկտ.— Լոնտոնի Տիկնանց Միութիւնս, պատասխանելով ձեր կոչին՝ Քալամաթայի մանկապարտէզի հանգանակութեան համար, կ'ուղարկէ ձեզ 1500 ֆր. եթէ պահանջուածին մէկ տարուան պիւտճէի բացին, խնդրելով աւելցնել ձեր հանգանակութեան գումարին վրայ:

Ի դիմաց Լ. Տ. Մ

Սոֆի Մ. Կիւմիւշեան

Ցետոյ հետեւեալ նամակը՝ Սէն Ռանպէռ տ'Ալպոնէն (Տրոմ), 340 ֆրանքի մանտափոստով.—

— *«Կարդալով ձեր թերթին մէջ Քալամաթայի մանկապարտէզին անձուկ վիճակը, տեղւոյս հայրենակիցներէն հաւաքեցինք հետեւեալ գումարը.—*

Պ. Գ. Մինաս Խաչատուրեան 5, Ա. Ցէմիրճեան 20, Ռ. Կարապետեան 20, Ս. Թորոսեան 10, Ն. Մուրատեան 20, Գ. Տէր-Պապեան 60, ՈՄՆ 10, Յ. Նոզէգեան 5, Մ. Վաճրատեան 10, Գ. Այտընեան 10, Գ. Քէփէկեան 10, Թ. Սարըեան 25, Ա. Փէրթէլեան 10, Մ. Կարապետեան 10, Ս. Ցովսէփեան 25, Ղ. Օհաննէսեան 30, Գ. Մելքոնեան 25, Մ. Տէր-Պապեան 10, Գ. Գալուստեան 10, Հ. Բարսեղեան 20, Գումար 345, փոստի ծախք 5, Մնացեալ գումար 340 ֆրանք:

ՅԱՆԿ Զ.

Լոնտոնի Տ. Միութեան չեքը Westminster Bank No 98615	ֆր.	1500
Սէն Ռանպէռ տ'Ալպոնէն		340
Ս. Քիւրքճեան, Քոլոնպ		30
ՈՄՆ Բ. Մ.		10
Գումար		1880
Ե. ցանկի գումարը		1675
Ընդհ. գումար		3555

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

1921ին Այնթապի մէջ կորսուած վեց տարեկան Հռիփսիմէ Ոլճեան վերջերս գտնուած է հետեւեալ պարագաներուն տակ: Հռիփսիմէ կը գողցուի նպարավաճառ Արիֆի կողմէ, որ Կիւլսիւմ կը կոչէ զայն. սակայն որբահաւաքման միջոցին գիւղ կը ղրկէ աղջիկը որ հոն կը մնայ մինչեւ որ գիւղը կը գրաւուի ֆրանս. զօրքերու կողմէ: Գրաւման միջոցին զօրքերը դատարկ գիւղին մէջ միայն այս աղջիկը գտնելով, միասին Այնթապ կը տանին, ուրկէ կը փոխադրեն Պէյրութ ֆրանսական որբանոցը: Հոն ֆրանսացի ընտանիք մը զայն որդեգրելով Փարիզ կը տանի:

Սակայն աղջիկը իր հայրենիքը եւ ընտանիքը յիշելով, միշտ տխուր էր, այնպէս որ զինք որդեգրողները կը ստիպուին Պէյրութ ղրկել զայն, իր ծնողքին յանձնուելու համար: Այնթապի մէջ Թուրք ծնողքը փնտռուած պահուն՝ իրական հայ ծնողքը աղջիկը տեսնելով կը ճանչնայ եւ մարմնոյն վրայ գտնուած նշաններն ալ բացատրելէ վերջ, կ'ուզէ տիրանալ 15 տարեկան իր աղջկան, որ թուրք կարծուելով չի յանձնուիր:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՈՍԿԻՆ ԱՐԾԱԹԻՆ ԴԷՄ

Հին ժամանակներէ ի վեր Պարսկաստանի հիմնական դրամը արծաթն է, այնպէս որ շատ քիչ քանակութեամբ հրապարակ հանուած ոսկեդրամները, ամէն տեղ ծանօթ աշրաֆիները միշտ ենթակայ են եղած արժէքի ելեւէջներու։ Պէտք է աւելցնել, որ ոսկեդրամները կը պատրաստուէին ոչ թէ շրջանառութեան համար, այլ կը ծառայէին եւ այժմ ալ կը ծառայեն իբրեւ զարդարանք կամ նուէրներ տալու յարմարագոյն եւ յարգի միջոց։ Այս պատճառով, պարսկական մեծ ու պզտիկ աշրաֆիներու անկումն կամ բարձրացումն երբեք չէր ազդուեր ներքին հրապարակը։ Մինչդեռ այսպէս չէ օտար արժէքներու համար։ Մանաւանդ որ Պարսկաստանի հետ գործառնութիւն ունեցող շատ երկիրներ, ինչպէս Անգլիա, Միացեալ Նահանգներ եւայլն ոսկին իբրեւ հիմնադրամ ունենալով, անոր արժէքի բարձրացման հետ մէկտեղ մեր արծաթ դրամը զգալի անկումներ կ'ունենայ եւ շատ անգամ խոշոր տակնուվրայութիւններու պատճառ կը դառնայ երկրի մէկ ծայրէն միւսը։

Անցեալները, երբ օտար դրամատուններէն միայն The Imperial Bank of Persia կը գործէր այս երկրին մէջ, որու հին վարիչները շարք մը իրաւունքներու հետ ծախած են նաեւ պարսկական թղթադրամներու մենաշնորհը եւ երբ ոչ մէկ պարսկական դրամատուն գոյութիւն ունէր, անգլիական յիշեալ դրամատունը ուզած գնով կը կատարէր օտար արժէքներու (վալուտա) բոլոր գործառնութիւնները։ Մանաւանդ երբ նոյն դրամատան հոգեղբայր անգլօպարսկ. նաւթային ընկերութեան պարսիկ կառավարութեան բաժինը վճարելու կամ անգլիական կառավարութեան մօտ կնքուած փոխառութիւնները արտաքի վերածելու օրերուն զուգադիպէին այդ գործառնութիւնները։ Անարդարութիւններ կը կատարուէին ոչ միայն պետական սնտուկի, այլ եւ մասնաւոր առեւտրականներու մասին։ Նման քմահաճոյքներ, եթէ չըսեմ չարաչահութիւններ, երկրի ներսը տեղ տեղ դրամ փոխադրելու, թղթադրամներու քաղաքէ քաղաք զեղչուելու միջոցներն եւս սովորական երեւոյթներ էին։

1921ին անգլիական այդ դրամատունը ստիպուած եղաւ իրականութեան տակ քար դնել, քանի որ նախ «Պանք Օթոմանը», յետոյ Ռուսական Դրամատունը ճիւղեր հաստատելով, ամէն տեղ նպաստեցին առաջինի ախորժակները զսպելու։ Ռուսական Դրամատունը՝ «Ուչէտնօ Սսուտնի Բանկ Պէրսիյ» անունով կը գործէր նախ քան պատերազմը Պարսկաստանի բոլոր կողմերը, բայց իր գործունէութիւնը չէր կրնար խափանել Անգլիական Դրամատան ճամբան, քանի որ աւելի քաղաքական նպատակներ ունէր, քան սեղանաւորական։ Ռուս սեւ հարիւրեակներու ներկայացուցիչներ նոյն դրամատան անօրէնի պաշտօններով Պարսկաստան կ'ուղարկուէին, «Նովոյէ Վրէմիա»յի եւ նման թերթերու թղթակիցներ հաշուապահներու պաշտօնով կը տեղաւորուէին, մաւթիմէջ կամ լայնով ամէն տեսակ ազդանքներ սարքելու ընդդէմ բոլոր յառաջդէմ քայլերու եւ տարրերու։ Հիմա ալ ռուսական դրամատունը, տարբեր անունով, ի՛նչպէս և բոլշեւիկեան բոլոր «հիմնարկները»— իրենց բառով— աւելի շատ պրոպագանդի անկեանոցներ են, քան առեւտրական հաստատութիւններ։ Բայց ուժէ ինկան։ Այն դրամները, որ ցարերու օրով կը ծախսուէին, կամ բոլշեւիկեան հարանիքի մեղրամիսներուն ծախսուեցան Շահենբու երկրին մէջ, չկան այլեւս։ Այժմայ իրենց գործառնութիւնները մէջ երբեմն առեւտրականի հանգամանքով երեւալու հարկադրանքը կը մատնեն,— մանաւանդ երբ կարելի է գէմ երթալ Անգլիական Դրամատան։ Ինչպէս ներկայիս, երբ վերջինը ոչ մէկ տեղ ոչ մէկ երկրի ոսկեդրամ կը ծախէ, այսինքն պարսկական երկաթ դրամ չի գներ, ռուսականը տեղ-տեղ կը փորձէ օգնութեան, աւելի ճիշդ եղբայրական ձեռք մեկնել, արտասահմանի մէջ դրամ վճարելու, իր մուրհակը զեղչելու ստիպուած պարսիկ վաճառականներուն։

Օտար մրցակիցներու կողքին այս տարի հրապարակ իջաւ պարսկական ազգային—պետական դրամատունը— Բանքը Միլլի, որ Եւրոպացի փորձառու եւ լեհատագէտներու խնամքին եւ կառավարութեան յատուկ գուրգուրանքի շնորհիւ ոչ թէ օր օրի, այլ ժամ առ ժամ կը տարածէ իր գործունէութիւնը եւ արդէն իսկ խլած է առաջնութիւնը բոլոր դրամատուններէն։

Այս դրամատունն է, որ իր հիմնական դրամը հաստատելով ոսկիի վրայ, խլած է Անգլիական Դրամատան բոլոր այն միջոցները, որոնք օրէնքով թոյլատրելի են։ Անշուշտ ոչ թղթադրամի եւ նման իրաւունքներ, որոնք տակաւին օտարին մենաշնորհն են։

Բնական է այս պայմաններուն մէջ որեւէ դրամատուն չի կրնար անցեալին պէս, պարսկական դրամին արժէքը ձգել իր ուզածին պէս։ Սակայն առիթներ չեն պակսիր, երբ մեր հրապարակը մեծապէս կ'ազդուի արտասահմանէն և բնական տակնուվրայութիւններու կ'ենթարկուի, ճիշդ ինչպէս 8—10 տարի առաջ կ'ըլլար արհեստական տակնուվրայութիւններու հետեւանքով։ Ոսկիին արժէքը բարձրանալուն հետ միաժամանակ, հազիւ երկու ամսուան ընթացքին պարսկական դրամի— ղրանի անկումը անբաղդատելի չափերու հասաւ։ Այսպէս մէկ անգլիական ստերլինը, որ կ'արժէր 48 ղրան, 62 ղրանի բարձրացաւ։ Նոյն համեմատութիւնը տոլարի, մարքի եւ ամէն տեսակ ֆրանքներու համար։ Պատահած է որ նոյն համեմատութեամբ ոսկիի անկումներ արձանագրեր է պարսիկ հրապարակը։ Օրինակ՝ ստերլինի իրական արժէքը 55—60 եղած միջոցին, մեր մօտ 44—48 ղրանով է փոխանակուած, 1918 թէ՝ 19ին 20 ղրանէն պակաս, նոյնիսկ բաւական երկար ժամանակ ստերլին ծախուած կամ գնուած է։

Արծաթի այսօրուան անկումը արտաքին պատճառներէ զատ, ներքին պատճառներ եւս ունի, ինչպէս չտեսնուած արագութեամբ շինուող երկաթուղիներու գրեթէ բոլոր նիւթերը արտասահմանէն բերելու պարագան, պարսիկ, մանաւանդ հրէայ վաճառականներու արտասահմանի մէջ կատարած ապառիկ գնումներու չափն անցնելու հանգամանքը, նոյնինքն Բանքը Միլլիի ոսկի ամբարելը կամ կառավարութեան հասնելիք անգլ եւ պարսկական նաւթային ընկերութեան շահաբաժինը փոխանակ բաս սովորութեան արծաթի վերածելու, ոսկի պահելու որոշումը եւայլն։

Բոլոր պատճառները մէկ կողմ, իրողութիւնն այն է, որ արտասահման պարտք ունեցող պարսիկ վաճառականը անգլիականը 48-50 ղրան պատուիրած ժամանակ, շատ հաւանական է, արդէն ապառած ապրանքներու փոխարժէքը կազմող իր մուրհակները կամ չէքերը այսօր 62 ղրանով պիտի գնէ, այսինքն մօտ 25 առ հարիւր վրայ պիտի տայ։ Կորուստները հասկնալի են։ Նոյն չափով ինքզինքը վնասուած կը համարէ պարսիկ կալուածատէրը, մէկ խօսքով՝ հարուստը, որ իր ունեցածը ոսկիի արժէքին հետ համեմատելով ինքզինքը 100ին 25 աղքատացած կը համարէ։ Եթէ շարունակուի այս վիճակը, հետանկարը աւելի քան մխուր է եւ հետեւանքները մինչեւ խոշոր սնանկութիւններու կրնան հասնիլ։ Միակ միջոցը պարսկական դրամն ալ ոսկիի փոխելու խնդիրն է, այլապէս դուրսը օր օրի թանկացող արժէքները շատ ծանր կրնան կշռել մեր աղքատ արծաթին վրայ։

Այս վիճակէն օգտուողներ կան, անշուշտ։ Այն առեւտրականները, մեծ մասով ամերիկացիներ, եւրոպացիներ — որոնց մէկ մասը կարդացէք Հայեր— որոնք ոչ թէ կը ներածեն, այլ պարսկական ապրանքներ կ'արտածեն օտար երկիրներ։ Ասոնք կը գնեն գրեթէ միեւնոյն արժէքով, երբեմն չնչին տարբերութեամբ, երբ այսօրուան 62 ղրանի տեղ 50 ղրան կը ստանային իրենց ոսկիին դիմաց։

Տարբերութիւնը հասկնալի է մեր երկրին մէջ, մեր ակնոցներով. իսկ երբ ապրանքը ոսկիներու աշխարհին մէջ դրամի պիտի վերածեն, ուրիշ պատկեր կը ստացուի։

Այդ մէկը, սակայն կարծեմ դուք այդտեղ աւելի լաւ կը տեսնէք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄՈԿԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐ

«ՄԵՆՔ ՁԵՆԷ ՉԸՆՔ ՎԱԽԵՆԱ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՉԸՄ ՈՒՐԱՆԱՅ. Կ'ՈՒԶԷՔ ԱՔՍՈՒՐԷՔ, Կ'ՈՒԶԷՔ ԳՈՒԼԼԷՔ...»

Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական սերունդի լուսագոյն դէմքերէն մէկը, հին հայդուկ Մոկացի Գրիգորը, որ վերջերս կաթուածահար եղած էր Երեւանի մէջ, մեռաւ սոյն. 16ին։ Շատոնց լեզուէ ինկած, աչքերը հազիւ կը տեսնէին եւ կենդանի դիակի մը կը նմանէր այն մարդը, որ 1900ական թուերուն կայծակի նման կը թռչէր դէպի Սիւնեաց աշխարհ, Վասպուրական, Մուշ, Սասուն, Արցախ եւ ամէն տեղ ուր կը հնչէր ազատագրութեան զանգը։

Մոկացի Գրիգորը մեր գաւառական ազատագրական ներկայացուցիչներէն մէկն էր։ Իր լեզուն, հիւսու կազը, ըմբռնումներն ու գաղափարները եզակի ու սիրելի։ Նահապետական հին ու պայծառ օջախի մը զաւակը եղած է եւ պատանի հասակէն արհամարհելով կեանքի վայելքները, նետուած է Հայկական Ազատագրութեան սրբազան ասպարէզը։ Ուր որ պարտքի եւ գիտակցութեան կոչը հնչած է, հոն անպակաս եղած է Մոկացի Գրիգորը իր գործով՝ Կովկաս, Պոլիս, Պալքաններ շրջած, մինչ ալ Մասուրական, կրթուած անձերու մէջ եղած է թէեւ, բայց իր գաւառիկ, Մոկսի հայաբարբառը բնաւ մոռցած չէ։

Այնքան անոյշ ու խրթին ոճով մը կը խօսէր Մոկաց բարբառը որ ունկնդիրներն հաճոյք կը զգային ժամերով լսելու։ Քառասուն տարի առաջուան իր ազգային, հայրենասիրական եւ յեղափոխական համոզումները նոյնութեամբ կը պահէր։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ իր սէրն ու յարգանքը պաշտամունքի կը հասնէին։ Կատաղի կերպով կը պայքարէր, այն Դաշնակցականներուն դէմ, որոնք կը ներէին Դաշնակցութեան անունով «սոցիալիզմ»ը քարոզել։ Իր խորին համոզումն էր որ Դաշնակցութիւնը միայն Հայաստանի ազատութեան գործին նուիրուի եւ ազգային վերածնութեան գործ տայ՝ ամէն ասպարէզներու մէջ։ Առնելով կ'ասէր դիւանագիտական միջնորդութիւններն ու յարաբերութիւնները եւ մինչ ալ կը կրկնէր թէ Խրիմեանի «Երկաթեայ շերեփը» պէտք է մեր ազգին եւ ոչ թէ ագերսաթուղթեր։

Իր կեանքը հին յեղափոխականի ռազմիկի մը կրած տառապանքներու, զրկանքներու եւ անձնուրացութեան հաւաքական մըն է։ Ամէն անգամ հաճոյքով ու պարծանքով, ժպիտը դէմքին, կուրծքը դուրս ցցած կ'ըսէր.

— «Ես նախ քան դաշնակցութիւնը՝ դաշնակցական էի»։

Երբ տեղ մը հաւաքուէինք ուրախանալու համար, յանկարծ կ'երգէինք.

«Մոկացի Գրիգոր եւ երկու Արշակ *)
կարկուտի նման Թափեցին գընդակ...»

Այս ծափ կուտայինք ու կը նայէինք իրեն։ Որքա՜ն յուշեր ու պատումներ կը փթթէին իր սիրտն ու հոգին։ Կը սլանար հոգւով դէպի Սասունի բարձունքները եւ կը պատմէր յուշեր Անդրանիկէն, Քեռիէն, Սեպուհէն Սմբատէն, Գէորգ Չաւուշէն, Նժդեհ, Բեթի հսկայ Սերոբ Աղբիւրէն եւ անվերջ այս ու այն հերոսը կը յիշէր։ Ռազմական դէպքեր, դէմքեր, բոլորը, բոլորը վառ ու պայծառ յիշողութեամբ, տեղն ու ժամանակը, ամէն ինչ արագութեամբ, շարժանկարի նման կ'անցնէին մեր աչքի առջեւէն ու Մոկացին յուզուած, արտասուալից աչքերով կը դիտէր մեզ, կ'ոգեւորուէր, յանկարծ ձեռքը սեղանին կը զարնէր ու կը գոչէր.

— Ցդա՛, կամնասքի (Հասկցար ող)տիր մէկ(անգամըն ալ) ըսէք.

— «Մուկացի Գրիգուր ծիվ (եւ) յիրկու (երկու) Արշակ կարկուտի Նման Թափեցին գնդա՜կ...» է՜յ գիդի ժամանակ, կամնասքի, մանց (մէջ) Սասուն, մանց վան, մանց կուվկաս, մանց Պարսկաստան, Դաշնակցութեան սուրը կը շուղար (կը շողար), անունը ծէն կը տէր (կուտար)։

Երեք տարի առաջ, Երեւանի Ձեխան Մոկացի Գրիգորը բանտարկեց եւ ապա աքսորեց Դիլիջան, իբր «հակայեղափոխական»։ Ձեխայի շէնքին մէջ, իրեն հետ բանտարկուած էին նաեւ 10-12 հոգի ուրիշ «հակայեղափոխականներ»։ Ձեխայի պետ Մելիք-Օսիպովը, օր մը, այդ «հակայեղափոխականները» (որոնց մէջ նաեւ Մոկացի Գրիգորը) իր ներկայութեան կը կանչէ։ Մելիք-Օսիպովը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակը գետին փռելով կը հրամայէ, որ «հակայեղափոխականները» մտնեն, թքնեն դրօշակին վրայ եւ կոխկրտելով անցնին, երթան, ուրանան Դաշնակցութիւնը։ 12 բանտարկեալներէն ինը հոգի կը կատարեն Մելիք-Օսիպովի հրամանը։ Երբ կարգը Մոկացի Գրիգորին կը հասնի, խոժոռ ծունկի կուգայ, կը համբուրէ Դաշնակցութեան դրօշակը, կը բարձրացնէ, կը դնէ գլխուն վրայ, կը քսէ իր դէմքին, կը սեղմէ կրծքին եւ ապա արցունքը աչքերուն, կոտրած ձայնով մը կը բացագանչէ.

— Նա (այս դրօշակը) իմ երկրորդ աստուածն ը (է). ինչ վուր (որ) կէնաս (կրնաս) էրա (ըրէ). մինք ձենէ փաքիմ (կախուսմ) չունինք. մինք ձենէ չընք (չենք) վախէնա. դաշնակցութիւն չըմ (չեմ) ուրանա. կ'ուզէք աքսուրէք. (աքսորեցէք), կ'ուզէք գուլլէք (գնդակահարեցէք). Նա է (այս է) իմ վերջին խուսք (խօսք)։

Մոկացի Գրիգորին օրինակին կը հետեւին նաեւ բանտարկեալներէն երկուքը։

Մելիք-Օսիպովը Մոկացի Գրիգորի խօսքերը լսելէ յետոյ ուրացողներուն դառնալով կ'ըսէ.

—Ահա՛ իսկական, համոզուած կուսակցական եւ յեղափոխական մարդը ձեր մէջ սա է. իսկ դուք, ուրացողնե՛րդ, սրիկաներ էք, այսօր ուրացաք ձեր դրօշակը, վաղն ալ թքնելու եւ կոխելու էք մեր կարմիր դրօշակի վրայ։ Դուք տասը տարի աքսոր պիտի երթաք, իսկ Մոկացին երեք տարի։

Այս դէպքէն յետոյ էր որ Մոկացի Գրիգորը երեք տարի աքսորուեցաւ Դիլիջան, խիստ մեկուսացումով։ Յետոյ վերադարձաւ Երեւան, ուր կաթուածահար ինկաւ ծանր թշուառութեան մատնուած եւ միակ խնամող ունենալով իր կինը Աղնիւը։

Մոկացի Գրիգորն ունի երկու պատանի տղաներ, մեծը Ջուլումաթ, իսկ փոքրը՝ Զարզանդ։ (Մեր հին համանուն հայդուկներու եւ իր զինակից ընկերներու անունները դրած է իր տղաներուն)։ Ջուլումաթը մշակութիւն կ'ընէ, իսկ Զարզանդը ջուր կը ծախէ։

Մ.

*) Արշակներէն մէկը Քեռին է, իսկ միւսը՝ Սեպուհը։

ԱԼՄԱՍՁԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՀԱՆՐԻ ԿԵՐՆԻՒԹԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Հանրի Կէրնիւթ (շարունակելով).— Հարցաքննիչ դատաւորը թղթածրարը կը հաղորդէ ամբաստանեալին. հարցաքննութեանց պաշտօնի փաստաբանին ներկայութիւնը կ'արտօնէ և մեծ ապահովութիւններ կուտայ պաշտպան կողմին։ Պարզապէս այս օրինական քննութիւնը յապաղեցնելու համար է որ ոստիկանութիւնը ինքզինքին իրաւունք տուած է ուրիշ քննութիւն մը կատարելու։

Արդարեւ ո՛րքան նեղացուցիչ բան է թղթածրար մը հաղորդել ամբաստանեալներուն։ Որովհետեւ այդ թղթածրարներուն մէջ աննպաստ փաստերու կողքին նպաստաւորներն ալ կան։ Եւ ի՛նչ անպատշաճ բան՝ քան ներկայութիւնը փաստաբանի։ Դժուար է խաբել զայն։ Անկարելի է ստել։ Դժուար, անկարելի բան է կասկածելի մարդուն ըսել. «խոստովանէ՛»։ Այսինչը գիտէ, ինծի ըսաւ։ Դժուար, անկարելի է աւելցնել. «Կինդ՝ որ քեզ կը խաբէ արդէն, տեսեր է քեզ եւ կ'ամբաստանէ»։ Անկարելի է օգտագործել այս հազարաւոր փոքրիկ միջոցները, որոնք ամբաստանեալները կը դնեն մտքի այնպիսի վիճակի մը մէջ, ուսկից խոստովանութիւնները կը խուժէին ինքնաբերաբար (Ծափեր ձախակողմէն)։ Անկարելի է զայն թակարդը ձգել անօթութեամբ, ծարաւով, յոգնութեամբ, տքնութեամբ, ցաւով, ասուտով, սպառնալիքով, յուսահատութեամբ։ (կրկին ծափեր)։ Փաստաբանի մը կամ դատաւորի մը առջեւ՝ ինչպէս կը տեսնէք, ամբաստանող կողմը որոշ կերպով ստորադաս վիճակի մէջ է։ Ոստիկանութեան հարցաքննութիւնը գոնէ այս անպատեհ վիճակէն կ'ազատէ մեզ։

Ոստիկանութեան հարցաքննութիւնը ուրիշ երկու առաւելութիւններ ալ ունի։ Նախ՝ ոստիկանութիւնը դատաւորէն աւելի կարեւոր թղթածրարներ ունի։ Յետոյ ստիպուած չէ զանոնք հաղորդելու։ Ոստիկանութիւնը կ'ընդունի տեղեկագիրներ, անստորագիր նամակներ, գանգատներ, որոնք իբրեւ գաղտնիք կը վստահուին անոր եր հետաքննական պաշտօնին։ Չպիտի ուզէիք որ մատնէր տեղեկատուները։ (Ծափեր)։

Իրապէս ալ այս թղթածրարներէն մէկ մասը միայն կը յանձնէ մամուլին, ա՛յն որ ուժ կուտայ իր առժամաբար պաշտպանած տեսակէտին։ Բայց կը զգուշանայ կնճռոտել դատաւորի աշխատանքները՝ անոր հաղորդելով միւս մասը։ (Ծափեր ձախակողմէն)։

Այսպէս, խնդրոյ առարկայ հարցին մէջ անմիջապէս հաղորդեց Ցիոթի վկայութիւնը, կարելի եղածին չափ երկար ատեն ապասեցուց միւս երկու նշանաւոր վարիչներուն վկայութիւնները, որոնք դատաւորի մտքին մէջ կրնային ալիբիներ (alibi) կազմել։ (Ծափեր ձախակողմէն)։

Հիմա կը հասկնաք թէ ինչու ոստիկանական քննութիւնը կ'ուզէ միւսէն առաջ անցնիլ։

Կը հասկնա՛ք թէ ինչո՛ւ կարելի եղածին չափ կ'երկնցնէ զայն եւ ինչո՛ւ կարելի եղածին չափ կ'ուշացնէ միւսին...։

Իրականին մէջ օրէ օր ոստիկանական քննութիւնը պետող եւ ղեկավար կը դառնայ ու իրեն կը ստորադասէ դատական քննութիւնը։

Քանի մը տարի վերջ, քննութիւնը ամբողջութեամբ պիտի կատարուի միայն ոստիկանութեան կողմէ, դատական իշխանութիւնը բոլորովին ձեռնթափ եղած ըլլալով։ (Ծափեր ձախակողմեան աթոռներու վրայ)։

Կ'ուզենք յարգանք յատկացնել իր գեղեցիկ մասնագիտութեան... համար, սակայն ցարդ այդպէս չէ օրէնքին կամքը։

Օրէնքին կամքն այն է որ մէկ, միայն մէկ քննութիւն կատարուի, որ այդ միակ քննութիւնը կատարուի միայն մէկ հարցաքննիչ դատաւորի կողմէ։ Միայն հարցաքննիչ դատաւորը իրաւունք ունենայ ձերբակալելու, արգելափակելու, խուզարկելու անձամբ կամ իւրաքանչիւր անգամին համար իր ընտրելիք օժանդակներու միջոցաւ։ Օրէնքի կամքն այն է որ հարցաքննիչ դատաւորը լռութիւն պահէ երրորդ անձերու հանդէպ։ (Ծափեր)։ Որ ամբողջ թղթածրարը հաղորդէ ամբաստանեալներուն, որ գործակցի պաշտպան կողմին։ Օրէնքի կամքն այն է որ չգործակցի որեւէ կերպով ամբաստանող կողմին եւ որս չհալածէ բանտարկեալները։ (Ծափեր). Օրէնքի կամքն այն է որ անիկա ճշմարտութիւնը փնտռէ՝ օգնելու համար ո՛չ միայն յանցաւորներու պատժուելուն, այլ անմեղներու ազատումին։ (Ծափեր մեծ թիւով նստարաններէ)։

Ֆրանսուա Ալպէռ.— Պ. Վարչապետը կը ծափահարէ։

Հանրի Կէրնիւթ.— Խոստացած չէի վերլուծել օրէնքի քանի մը բանաձեւումներ որով կ'ամբաստանուի ոստիկանութիւնը։ Կը կարծեմ թէ խօսքս յարգեցի։

Մատնանիշ ըրի ոստիկանութեան կամայականութիւնը ձերբակալման եւ արգելափակման, հարցաքննութեան եւ խուզարկութեան, մամուլին կատարած հաղորդագրութեան, ծեծի և հարցաքննութեան գործերուն մէջ։

Պիտի հաստատէք, Պ. Վարչապետ, թէ առնուազն վեց ամիսներով օրէնքը բռնաբարուած է. օրէնքը որուն վրայ հսկելու պաշտօն ունինք, բռնաբարուած է պաշտօնատար մը կողմէ, որ ձեզի ենթարկուած է։

Ինծի պիտի առարկէք թէ բեւս. որո՞ւն հոգը։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունին այս երկրորդական անկանոնութիւնները։ Էականն այն չէ՞ որ պետութեան մը մէջ զսպողական միջոցները խստիւ կազմակերպուած ըլլան եւ աւազակները օձիքէն կարելի ըլլայ բռնել ամէնէն արագ միջոցներով։ Ա... լի գէշ՝ եթէ օրինականութիւնը միշտ խստիւ չի պահպանուիր, էականը այն է որ արդարութիւնն ապահովուի։

Համաձայն եմ որ զսպողական կազմակերպուի։ Սակայն

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

1930 Թուին կը լրանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան քառասնամեակը: Այդ առթիւ առաջարկութիւններ կային յոբելեան կատարելու, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ Ընդհանուր Ժողովը, աչքի առջեւ ունենալով քաղաքական աննպաստ պայմանները, հայ ժողովուրդի ներկայ թշուառ վիճակը, որոշեց յոբելեանը կատարել ապագային, Հայաստանի մէջ, իսկ մինչեւ այդ՝ 1930 հոկտեմբերին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսները կատարել առանձին շուքով:

Յոբելեանները, աւելի շուտ, ուրախ օրերի գործ են. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ի հարկէ, չի կրնար հանդէսներ կազմել եւ ուրախանալ այն պահուն, երբ ամբողջ ժողովուրդը — ըլլայ երկիր թէ արտասահման — կ'ապրի ծանր տագնապի օրեր: Բայց քառասնամեակը առիթ մըն է, որպէսզի յետադարձ հայեացք նետենք մեր յիշատակաւոր անցեալին վրայ եւ անկէ ներշնչման դասեր քաղենք ապագայ գործունէութեան համար: Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեանքը լեցուն է հերոսական փայլուն գործերով ու դիւցազնական դրուագներով, որոնցմէ շատերը մնացած են բոլորովին անծանօթ ներկայ սերունդին: 1930 Թուականը պէտք է լինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճանաչման տարի: Այս առթիւ անհրաժեշտ է, որ.

1 1930ին, ամբողջ տարուայ ընթացքին, դաշնակցական մամուլի եւ բանաւոր քարոզչութեան նիւթ դառնայ հայ յեղափոխական շարժման եւ, ի մասնաւորի Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը:

2. Հրատարակութեան տրուին անցեալէն յուշեր, յեղափոխական ձեռնարկներու պատմութիւններ, յեղափոխական գործունէութեան վայրերու նկարագրութիւններ, ուսումնասիրութիւններ եւ քարոզչական յօդուածներ մեր կուսակցութեան կեանքի այլ եւ այլ փուլերու եւ երեւոյթներու մասին:

3 Հրատարակութիւններու մէջ զետեղուին նկարներ դաշնակցական գործիչներու եւ յեղափոխական վայրերու ու հաստատութիւններու:

4. Կուսակցական դասընթացքներու եւ խմբական ու կոմիտէական զբաղումներու մէջ լայն տեղ տրուի Դաշնակցութեան պատմութեան:

5. Մամուլի եւ քարոզչութեան նիւթ դարձուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի պարզաբանումն ու ժողովրդականացումը, ինչպէս եւ ներկայ ու ապագայ գործելակերպի լուսաբանութիւնը:

Թո՛ղ 1930ին, ամբողջ տարի անընդհատ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեայ կեանքը կազմէ մեր մամուլի եւ բեմերու գլխաւոր նիւթը: 1930 Թուականը պէտք է լինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճանաչման տարին:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲԻՒՐՕ

...կարծէ՞ք թէ վերջերս գործուած միջոցները լաւագոյններն են: Երբ ոստիկանութիւնը իրաւ կամ անիրաւ կը ձերբակալէ, երբ անվայել միջոցներով խոստովանութիւններ կը կորզէ, երբ կը յաճախէ ճշմարտանմանութեան դէմ, անմեղի մը դատապարտութեան պատճառ կը դառնայ, միեւնոյն պահուն արիկաններն են որ փախուստ կուտան (Ծափեր):

Արդարութիւնը ապահովել, այո՛: Բայց ոչ թէ ամբաստանեալներուն դէմ բռնութիւններ գործադրելով, ոչ թէ իրենց ֆիզիքական նկատելով փաստաբանն ու դատաւորը. ընդհակառակն արդարութիւնը ապահովելու աւելի մեծ պատեհութիւններ կան՝ խղճմտօրէն յարգելով այն երաշխաւորութիւնները, որոնց իրաւունք ունի ամբաստանեալը:

Կը կասկածի՞ք, եթէ խոստովանած ըլլալու ձեռնարկները, օրինակներու մէջ պիտի ցոյց տամ ձեզ:

Համոզուա՞ծ էք, պարոններ, թէ անոր սխալներին, վախցնելով եւ ծեծելով խոստովանութիւններ կը խլէ անոնցմէ: (Ծափեր ծախակողմէն):

Այս պէտք է կազմակերպել յանցաւորներու պատժումն ու արդարութիւնը: Բայց մեր աչքին կան նաեւ ուրիշ բարիքներ՝ որոնց արժէքը կը ներկայացնեն: Օրինակ՝ փողոցին մէջ երթեւեկելու իրաւունքը, առանց գիշերը պահականոցը պառկելու կամ դէմքը ճմլթկուած տուն դառնալու վտանգին ենթարկուելու: Այո՛, պէտք է կազմակերպել զսպումն ու արդարութիւնը: Սակայն մենք կ'ուզենք որ կազմակերպուի եւ երաշխաւորուի մարդկային իրաւունքներու առաջինը, որ է ազատութիւնն ու սեփականութիւնը (Ծափեր բազմաթիւ նստարաններէ):

Մարդիկ որ այդ իրաւունքներէն կը զրկուին, այլեւս կը կորսնցնեն իրենց վստահութիւնը, կը դառնանան եւ ծայրայեղ անկարգութեանց կը մղուին: Այսպէս, մենք կ'ուզենք ապահովել իւրաքանչիւրին իրաւունքները, հասկցէք որ կարգ ու կանոնի մարդերն ենք մենք: Որովհետեւ կարգը կ'ապահովուի միայն երբ արդարութիւն կայ:

Եւ որովհետեւ այդ կարգը, այդ իրաւունքները վտանգուեցան այս օրերս ոստիկանական ծայրայեղութիւններով, մենք մեզի թոյլ տուինք, Պ. վարչապետ, հարցապնդել ձեզ: Մի՛ զարմանաք ատոր:

Վարչապետը.— Երբե՛ք:

Հանրի Կէրնիւթ.— Ձեզմէ է որ հաշիւ կը պահանջուի, որովհետեւ դուք կը պարտիք զայն:

Վարչապետը.— Անշուշտ:

Հանրի Կէրնիւթ.— Դուք էք պատասխանատուն, քանի որ դուք էք պետը:

Վարչապետը.— Այո՛ անշուշտ:

Հանրի Կէրնիւթ.— Դուք պատասխանատու էք, որովհետեւ երբեմն թոյլ տուած էք որ ընեն իրենց ուզածին պէս, երբեմն ձեր հաճոյակատարութեամբ պաշտպանած էք յանցաւոր պաշտօնեաները, ու գիտէք թէ՝ անպատիժ մնալը՝ կրկին յանցագործութեան կը մղէ:

Դուք պատասխանատու էք, որովհետեւ երբեմն երբ պատժած էք, անիկա ըրած էք այնպիսի խոհականութեամբ, որ աւելի հաւանութեան կը նմանէր:

Պաշտօնեան զոր պատժած էք, գիտէ թէ պատժուած է, բայց ընկերները, դրացիները չեն գիտեր...

Վարչապետը.— Անոնք ալ գիտեն:

Հանրի Կէրնիւթ.— ... Ու պատիժի հրապարակումին մէջ ոմանք չեն տեսներ օրինակը՝ որ կը վհատեցնէ զիրենք, ուրիշներ՝ օրինակը որ կը քաջալերէ: Այո՛, պաշտօնեան շատ հսկողութեան ենթարկուած ու հասարակութիւնն ալ՝ շատ պաշտպանուած չեն զգար իրենք զիրենք:

... Երբ պատիժ մը սահմանէք, այնպէս ըրէք որ ամէն մարդ գիտնայ:

Մէկ խօսքով՝ օրէնք հաստատեցէք եւ կառավարեցէք:

Տուէք մեզի լաւ օրէնք մը, որ անհատներու ազատութիւնը երաշխաւորէ ոստիկանութեան փորձութեանց դէմ:

Ու մանաւանդ ազգին բոլոր դասակարգերը, նոյնինքն ոստիկանութիւնը, ամէնէն առաջ ոստիկանութիւնը դրէք օրէնքի գերիշխանութեան տակ: (Ծափեր ծախակողմէն եւ զանազան նստարաններէ):

(8)

ՊԱՐՏԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ցեղեկացած ըլլալով որ վերջերս անկանոն կը հասնին Թերթերը, ստուգումներ կատարեցինք Փարիզի Թղթատարական վարչութեան մէջ եւ հաստատեցինք Թէ օրը օրին ղրկուած են Թղթերը:

Կը Թուի Թէ անկանոնութիւնը ուրիշ տեղ է, եւ հետեւանք ծմրան խստութեան, քանի որ ռուսական Թղթատարն ալ խանգարուած է վերջերս:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, Օր. Լուիզ Աղապէկեան նոյ. 28ին երգեց P. T. T.ի բարձրագոյն վարժարանի անթեքի կայանէն:

Le Petit Radio Թերթը՝ իր նոյ. 30ի Թիւին մէջ կը հրատարակէ հայ արուեստագիտուհիին պատկերը եւ քանի մը համակրական տողեր կը նուիրէ՝ գնահատելով անոր տաղանդը:

«Այս երիտասարդ հայ երգչուհին, կ'ըսէ, անգամ մը եւս ցոյց տուաւ Թէ կատարելապէս գիտէ երգի արուեստը եւ անոր սքանչելի առոգանութիւնը:

Օժտուած տաք, ճկուն եւ ջերմ ձայնով մը, ամէնէն դժուար նրբութիւններն իսկ արտայայտելու աստիճան, Օր. Աղապէկեան մեծ վարպետութեամբ երգեց Նիքոլոյի «Le Billet de Loterie»ն, Ցէլիպի «Հաքմէ»ն եւ Գունոյի «Միրէյլ»ը:

Օրիորդը իր ուսումը առած է Փարիզի մէջ եւ աշակերտած երաժշտանոցի նախկին ուսուցչապետ Անժէլ Ռուէյի: Թատերական աշխարհի մէջ յաջողութեան դուռները լայնօրէն բացուած կը տեսնէ իր առջեւ»:

ՏԻԿԻՆ ՋԱՊԷԼ ԱՐԱՄ

Խմբագրատան մէջ ընդունեցինք այցելութիւնը յայտնի երգչուհի Տիկին Զապէլ Արամ Փանոսեանի, որ Փարիզ կը գտնուի երկու ամիսէ ի վեր: Տիկինը հոս պիտի մնայ ժամանակ մը եւս, յետոյ պիտի այցելէ Եգիպտոս, Պաղեստին եւ Սուրիա: Վերադարձին մտադիր է երգահանդէս մը տալ Փարիզի մէջ:

Հայ արուեստագիտուհին ներշնչե՛ց Օր. Աարինա Սորպոնի մէջ կը հետեւի Դպրութեանց ճիւղին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Հ. ԱՐԾԻՒԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ կիրակի՝ 8 դեկտ կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Արծիւի առաջին երգահանդէսը, ի ներկայութեան փոքրաթիւ արուեստասէր հասարակութեան: Երգիչները առանց ազդուելու անպաստ պայմաններէն, յաջողեցան լաւ կատարել: Տիկին Էմմա Արծիւ, օժտուած սոփրանոյի հնչուն եւ խորաթափանց ձայնով, լաւագոյն կերպով երգեց հայկական երգերը, մանաւանդ եւրոպական կտորները՝ La Waly, La Tosca, եւ Mme. Butterfly բուռն ծափերու մէջ:

Պ. Հայկ Արծիւ իր Թենորի ձայնով յաջողապէս երգեց հայկական եւ եւրոպական երգերը խոր զգացումով: Բոլոր երգերուն կ'ընկերանար ճանօթ դաշնակահարուհի Օր. Ց. Զաքարեան իր վարպետ եւ հմուտ արուեստով:

Ներկայ մը

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը՝ շաբաթ գիշեր Salle Hocheի մէջ (8 Avenue Hoche) տեղի կ'ունենայ Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ կամաւորներու Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը՝ հովանաւորութեամբ մարաջախտ Փէթէնի: Պատուակալ յանձնախումբին կ'անդամակցին ակադեմական Հանրի Պորտօ, քաղաքապետ Թոքթ. Մայեօ, երեսփոխաններ Լուի Մարէն, Էտուար Սուլիէ, եւ Օկիւստ Սապաթիէ. քաղաքապետական խորհրդական Ցիւֆրէն եւլն:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Ֆրանսացի եւ հայ յայտնի արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ:

Պարերը տեղի կ'ունենան Մ. Ֆիզարրոյի արժանեթինեան նուագախումբով: Ճազ եւ անգլիական նուագախումբ:

Այս պարահանդէսը կոչուած է կազմել գեղեցիկ նախընթաց մը՝ իր ճոխ ու փայլուն յայտագրով:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 10 դեկտ.— Վենետիկի Միաբանութեան նոր վարչութեան կարգադրութեամբ, Միլանի Մխիթարեան վարժարանին տնօրէն ընտրուեցաւ Հ. Գարեգին վրդ. Լազարեան, որուն հետ խօսակցութիւն մը ունեցայ վարժարանի գործունէութեան մասին:

Ներկայիս վարժարանը գործած է «Հայ Ուսանողներու Տունը»: Համակրանքով պէտք է նայիլ Միաբանութեան այս օգտակար եւ գնահատելի կարգադրութեան, որ վերջապէս կարելիութիւնը կուտայ մեր համալսարանական ուսանողներուն, ազատիլ ապրուստի մտահոգութիւններէն, եւ իրենց Թարմ ուժերը կեդրոնացնել ուսման վրայ, ապրիլ ազգային մթնոլորտի մէջ, ունենալ կարելիութիւն քիչ մը աւելի եռանդով զբաղելու գաղութին գործերով կեանք ու շարժում ստեղծելու:

Մխիթարեան հայրերը այս ծրագիրը ունէին 1915ին, բայց արդիւնքը այն ատեն եղաւ շատ անգոհացուցիչ, որովհետեւ ուսանողները ստիպուած էին բնակիլ Փատովայի Ցիսուեան Հայրերու վա, ժարանը: Այժմ պայմանները փոխուած են:

Մեր ուսանողները անկասկած ներկայիս ալ ենթակայ են որոշ կարգապահութեան: Բայց ունին ամէն կարելիութիւն զարգացնելու իրենց ազգային մշակոյթը.

Առ այժմ վարժարանը հաստատուած են 18 ուսանողներ: Հաւանական է որ ժամանակի ընթացքին այս Թիւը բարձրանայ 30ի:

Ա. Մ.

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր Սարգիսեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին, ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ:

Վալանս 6 դեկտ. 1929

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՏԵՍԻՆ.— Կիրակի օր երեք հարիւրէ աւելի (մեծ մասով հայեր) բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի S. L. S. A. Ա խումբերուն եւ մրցումը:

Խաղը սկսաւ հակառակորդին յարձակումով, բայց շուտով ետ մղուեցաւ մերիններուն տոկուն հարուածներովը:

Առաջին խաղամասը անցաւ ապարդիւն:

Երկրորդ կիսախաղին ալ հակառակ երկու խումբերու բուռն ճիգերուն, գնդակը միշտ ետ կը մղուէր: Որով խաղը վերջացաւ առանց արդիւնքի:

Նուպար Պօտուրեան

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի օր Մարսէյլի մէջ տեղի ունեցաւ գնդախաղի միջազգային մեծ մրցում մը: Օլէնբիք տը Մարսէյլը՝ ընդդէմ «Օստրիա. Վիէնի» Աւստրիական հռչակաւոր խումբին: Ներկայ էր 12,000նոց բազմութիւն մը: Աւստրիացիները զմայլելի խաղարկութենէ մը յետոյ յաղթեցին Ֆրանսացիներուն 10-3 նշանակէտերով: Մրցումը տեղի ունեցաւ, հարաւային Ֆրանսայի ամբողջ խումբերէն ընտրուած ամենալաւ խաղացող պատանիներու (15-18 տարեկան) երկու խումբերու միջեւ:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.էն ընտրուած էր Ջարեհ Գոլքըրըրեան, 17 տարեկան պատանին: Ամբողջ 90 վայրկեանի տեւողութեան, հայ պատանին փայլեցաւ իր ճկուն ու խելացի խաղարկութեամբը: Իր խումբին հինգ նշանակէտէն երեքը ինքը շահեցաւ, արժանանալով բուռն ծափերու:

Վ. Քիւբէլեան

ՊՈԼԻՍ ՀԱՍՆԱԾ ԱՐՄՏԻՔԸ

Գոլսոյ Առեւտր. Ցակարանին 1929 տարւոյ վիճակագրութեան համաձայն, ինը ամսուան մէջ Անատոլուէն հետեւեալ քանակութեամբ արմտիք ղրկուած է Պոլիս.—33 հազար 772 Թոնօ ցորեն, 6,333 Թոնօ եգիպտացորեն, 81 Թոնօ բակլայ, 72 Թոնօ ոսպ, 3012 Թոնօ լուբիա, 919 Թոնօ սիսեռ, 53 Թոնօ ձաւար, 10 Թոնօ նուշ, 333 Թոնօ կաղին: Անատոլուէն Պոլիս ղրկուած է 33,689 հակ այծամազ, 4095 հակ բամպակ, 1,151 հակ մետաքս աֆիոն:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 31 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.
ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԱՄՔՆԵՐ ՈՉ-ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

— Այս ամբողջ Թաղը, ըսաւ Լեդէ, հանրային վարչութեանց պաշտօնատուններն են:

— Թուական ընդարձակ տեղ բռնեն, ըսաւ Ռընէ:

— Բազմանդամ պաշտօնէութիւն մը անհրաժեշտ է, որովհետեւ Մօտէն կը հսկեն անհատներու կենցաղին: Այդ կենցաղականոնուած է օրէնքներով եւ կարգադրութիւններով, անհատական ազատութիւնը շատ սահմանափակուած է, ինչպէս պիտի հասնէք քիչ ժամանակէն:

— Ֆրանսայի մէ՞ջ ալ այդպէս է:

— Աւելի նուազ աստիճանով. այդ կամաց կամաց մենք ալ կը հետեւինք: Նայեցէ՛ք մեծ տարածքներով շրջապատուած այս պարապ գետիններուն: Ատոնք ամէնքն ալ յատկացուած են մարմնակրթանքի, որովհետեւ ամերիկեան կեանքին մէջ մեծ տեղ կը բռնէ մարմնամարզը:

— Ես ալ ժամանակին մարզանքը շատ կը սիրէի, ըսաւ Ռընէ եւ հաճոյքով պիտի վերսկսիմ:

Սէլէստէն կարծիք չյայտնեց, բայց իր դէմքի արտայայտութենէն յայտնի էր որ մեծ հաճոյք չէր զգար նման զբօսանքներէ:

Գաբրիէլ Լէնա ցոյց տուաւ օդանաւերու մերձեցման եւ Թռիչքին համար մեծ շէնքերու վրայ պատրաստուած պատշգամբները: Ասոնց դիտել տուաւ նաեւ Թէ այլեւս քաղաքին մէջ գործարանի ոչ մէկ ծխնելոյզ կարելի էր տեսնել:

— Բոլոր գործարանները, ըսաւ, բնակավայրերէ դուրս հաստատուած են, ծովէն իբր յիսուն քիլոմեդր հեռու...: Եւ այժմ աշխատանքի իսկական քաղաքը, ուր երբեմնի քսանյարկանի կամ աւելի բարձր հանրաշատ շէնքերը անհետացած են... Ամէն բնատնիք իր փոքրիկ գետինն ունի, պզտիկ պարտէզով մը շրջապատուած:

— Գէշ բան չէ այդ, ըսաւ Սէլէստէն:

Օդակառքը տասն անգամ չափ արդէն կանգնած էր այլեւայլ կայարաններ:

— Կը հասնինք, ըսաւ Լէնա: Իջան մեկնակէտի հրապարակին նման մեծ վայրի մը վրայ, ներքնուղէ մը անցան դէմի կողմը եւ կանգնեցան փանդոկապատի մը առջեւ, որուն վրայ գրուած էր.— Յասիկանատուն չորրորդ Թաղամասի:

— Պէտք է նախ եւ առաջ այստեղ ներկայանանք, ըսաւ լրագրողը. անհրաժեշտ է որ ոստիկանութիւնը տեղեակ ըլլայ ձեր հասնելուն:

Պաշտօնեայ մը նշանակեց անոնց անունը, մականունը եւ անոնց յանձնեց իրենց յատկացուած տան բանալին: Գաբրիէլ Լէնա ընկերակցութեամբ անցան շատ մը պարտիզապատ տուներէ եւ վերջապէս հասան Թիւ 237ը:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

Տան պատերը կրաշաղախի նման նիւթէ մը պատրաստուած տախտակներէ կը բաղկանային, Լէնա բացատրեց Թէ երկու կարգ իրարու եռեւէ շարուած են այդ տախտակները եւ կը կցիացնեն օդի խաւ մը, որ ներքնամասը կը պաշտպանէ նոր Երկքի կլիմային բարեխառնութեան յանախագէպ եւ յանկարծական փոփոխութիւններէն:

Թաղին բոլոր տուներն ալ միակերպ շինուած էին, առանց աւելորդ զարդերու, որոնք Թէեւ ամէն մէկին մասնաւոր անհատական գեղեցկութիւն մը կուտան, բայց կ'աւելցնեն շինութեանց Թէ արժէքը, Թէ տեւողութիւնը:

— Այսպիսի տուն մը երկու օրուան մէջ գիւրութեամբ կը պատրաստուի, ըսաւ լրագրողը, անոնցմէ հարիւրհազարներով շինուած են Միացեալ Նահանգներու ամբողջ տարածութեան վրայ եւ ամէնքն ալ հանգստաւէտ պայմաններով:

Ներսը կ'իշխէր մեծ պարզութիւն մը, սենեակները լուսաւոր էին եւ ճերմակ ներկուած, սախտակամածները որ շինուած էին միեւնոյն նիւթէն ինչ որ պատերը, ծածկուած էին մեքենահիւս գորգերով: Աթոռները հանգստաւէտ էին, ինչպէս նաեւ հոս կարասիները, եւ որոշապէս կը տեսնուէր որ տուներուն նման, անոնք ալ ամէնը մէկ գործանանէ ելած են անհամար քանակութեամբ, ամէնքին համար միանգամ ընդ միշտ որոշուած մասնաւոր ձեւով մը, միեւնոյն կաղապարին վրայ:

— Կարծես Թէ պանդոկի մը մէջ ենք, դիտել տուաւ Ռընէ:

— Արդարեւ, ըսաւ Լէնա, եթէ դրացի տուներէն ո եւ է մէկը մտնէք, միեւնոյն բաժանումները, միեւնոյն սենեակները եւ միեւնոյն կարասիները պիտի գտնէք միեւնոյն տեղերը:

— Ամէն երկիրներու մէջ ալ միեւնո՞յնն է:

— Ոչ, Ֆրանսայի մէջ, օրինակի համար, իւրաքանչիւրն իր ուզածին պէս կը շարունակէ տուներն կահաւորել իր բնակարանը, բայց մեզ մօտ ալ քմահաճոյքը հազուագիւտ է: Այն տեսակ գաղութ մը կ'ապրինք ուր ամէն տեղ ալ մարդիկ հետզհետէ աւելի շատ կը նմանին իրարու:

նելու հանգստաւէտութեան համար նոր ծախքեր կը կատարուին։

Արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ Տալատիէ խստիւ քննադատեց պատերազմական նոր ելմտացոյցը։ Հերքեց կառավարութեան ցոյց տուած թիւերը եւ ըսաւ թէ՝ զինուորական օդանաւորդութեան եւ ելմտացոյցի ուրիշ բաժիններուն մէջ զինուորական ծախքերու յատկացուած միացեալ գումարներն ալ հաշուելով, գումարը կը հասնի 8.450.000.000ի, ինչ որ շատ աւելի է 1914ի գումարէն։ Իսկ եթէ ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ բոլոր ծախքերն ալ հաշուենք, ընդհանուր գումարը կը հասնի 12.207.000.000 ֆրանքի։

Ասոր դիմաց 12.098 միլիոն ֆրանք միայն յատկացուած է՝ արդիւնաբերական ծախքերու համար։

Տալատիէ այս թուանշանները յիշելով, հարցուց թէ՝ կա՞յ որեւէ պետութիւն, որ արդիւնաբերական ձեռնարկներու համար աւելի քիչ ծախք ընէ քան ազգային պաշտպանութեան համար։ Քանի մը զինուոր աւելի կամ պակաս, որեւէ բան չաւելցներ ապահովութեան վրայ. մինչ կախում ունի աշխարհի ժողովուրդներու խաղաղութեան կամքէն։

Պատերազմական նախարար Մաժինօ պատասխանեց Տալատիէի քննադատութեանց։ Ըսաւ թէ հակառակ չէ զէնքի տակ պահուած զօրաբաժիններու թիւը գեղչելու, սակայն ժամանակը պատեհ չէ դեռ։ Ճիշդ է թէ զինուորական ծախքերը ծանր կը ճնշեն երկրի տնտեսութեան վրայ, սակայն Ֆրանսա Մեծ Պատերազմին ամէնէն աւելի տառապած ըլլալով, պէտք է զինուի։ Հակառակ առոր, 1920էն ասդին ֆրանսացի գործօն սպաներու թիւը 45.670էն գեղչուած է 27.567ի։ Ուրիշ գեղչեր ալ պիտի կատարուին՝ առանց վտանգելու ազգային պաշտպանութեան գործը։

Տալատիէ գոհացում չստացաւ այս բացատրութիւններէն եւ յայտնեց թէ իր ներկայացուցած թուանշաններու ճշդութիւնը չհերքուեցաւ։ Հաշուեց ըսաւ թէ՝ իւրաքանչիւր հարկատուի վճարած 100 ֆրանքէն 23ը կը յատկացուի զինուորական ծախքերու։ Միւս կողմէ, ըսաւ, եթէ 45.000 հոգիի գեղչ մը եղած է, ասդին անոնց տեղ առնուած են հազարաւոր զինեալ եւ թռուցիկ ոստիկաններ։ Եզրակացնելով, Տալատիէ պահանջեց գեղչել սպայակոյտին յատկացուած ծախքերը։

Զորեքշաբթի օրուան նիստը շատ աղմկալի եղաւ։ Ընդդիմադիրները բուռն յարձակումներ գործեցին։ Խօսեցան բացի Տալատիէէ, Բոնեոն եւ Ֆէրան, որոնք առաջարկեցին աւելցնել զինուորներու եղած փոխատուութիւնը. Էմիլ Ֆոր եւ Փօլ Պոնքուր պահանջեցին գեղչել մարզանքի տեւողութիւնը։

Առաջին երկու կէտին վրայ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դնելով, յաղթանակ տարաւ։ Մարզանքը 21 օրուան գեղչելու խնդիրը կարելի չեղաւ քուէարկել, որովհետեւ կիրքերը շատ գրգռուած էին եւ աղմուկին մէջ մարդիկ իրար չէին հասկնար։ Վարչապետին առաջարկով այս խնդրին վճռաքանութիւնը յետաձգուեցաւ երէկ կէսօրէ վերջ։

Ֆրանսերէնի տեղ անգլիերէն եւ գերմաներէն

Էնկիւրիի կրթական գործավարութիւնը որոշած է լիսէներու եւ միջնակարգ վարժարաններու մէջ ուժ տալ անգլիերէնի եւ գերմաներէնի, որոնց հանդէպ անտարբերութիւն ցոյց կը տրուի աշակերտներուն կողմէ եւ բոլորը միայն ֆրանսերէն կը սորվին իբր օտար լեզու։ Գործավարութեան որոշումով, միջնակարգ վարժարանի եւ լիսէի առաջին կարգերուն մէջ միայն անգլիերէն եւ գերմաներէն պիտի աւանդուի, օտար լեզուի ընտրութեան իրաւունքը պիտի առնուի աշակերտներէն եւ երկրորդ լեզու մըն ալ պարտաւորիչ պիտի ըլլայ։

∴ Այս առթիւ Թան կը գրէ.—

Նախկին ծրագրին համաձայն, ծնողները կամ աշակերտները ազատ էին ընտրել իրենց նախասիրած լեզուներէն մէկը՝ ֆրանսերէն, անգլիերէն կամ գերմաներէն։ Մեծամասնութիւնը կ'ընտրէր ֆրանսերէնը։ Կրթական գործավարը այսուհետեւ կ'արգիլէ ընտրելու իրաւունքը։ Արդէն ջնջած է ֆրանսերէնի կարգ մը դասընթացքներ եւ անոր տեղ դրած գերմաներէն կամ անգլիերէն։

Ու Թրքասէր Թանը զարմանք յայտնելով այս կարգադրութեան մասին, չի քաշուիր դիտել տալու թէ՝ «նոր Թուրքիոյ իշխանութիւնները՝ ամէն անգամ որ ֆրանսացիներէն օգուտ մը ձեռք բերել ուզեն, պարտականութիւն կը համարեն յիշեցնել «իրենց երկրին և Ֆրանսայի դարաւոր բարեկամութիւնը»։

Մահափորձ մը դատարանին մէջ

Առջի օր Փարիզի արդարութեան պալատի նրբանցքներուն մէջ, երբ երկու հակառակորդներ կը սպասէին դատարանի բացումին, անոնցմէ մէկը՝ Փիէռ Լարոէ՝ 62 տարեկան (Նախկին տնօրէն «Լիպրը Փարոլ» թերթին) ատրճանակի երեք գնդակ պարպեց միւսին վրայ՝ Լուի Ժալէս՝ 59 տարեկան, ընկերութեան մը տնօրէն։ Գնդակները վրիպեցան։ Սակայն Փիէռ Լարոէ՝ կարծելով որ սպաննած է հակառակորդը, ատրճանակը դարձուց իրեն դէմ եւ գնդակ մը ծակեց կուրծքը՝ ծանրապէս վիրաւորելով զինքը։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս հրաժարած

Յունաստանի Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, որ 74 տարեկան է, առողջապահական պատճառներով իր հրաժարականը ներկայացուց։ Ծովակալը Վէնիզէլոսի ուղղած նամակով մը յոյս կը յայտնէ թէ վարչապետը պիտի պահէ իշխանութիւնը։ Վէնիզէլոս ժողովի հրաւիրեց քաղաքական զանազան կուսակցութեանց վարիչները՝ նախագահութեան թեկնածու մը որոշելու համար։ Նոր նախագահի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օր։ Մինչ այդ, փոխանորդութիւնը կը վարէ Ծերակոյտի նախագահ Զայիմիս։ Վէնիզէլոս մերժեց նախագահութեան թեկնածու ներկայանալ։

Նոր նախագահին ընտրութենէն յետոյ, Վէնիզէլոս անոր պիտի ներկայացնէ դահլիճին հրաժարականը։ Կը կարծուի թէ նոր դահլիճէն դուրս պիտի ձգուի Կոնտիլիս, եւ այս ձեւով ժողովրդական կուսակցութիւնը պիտի վերադառնայ խորհրդարան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. Ե. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այս Կիրակի՝ առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԷՍԻՆԻ ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի, ժամը 6ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահութիւն՝ Ս. Վրացեան։ Կը խօսին՝ Կ. Սասունի, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Մկ. Պարսամեան եւ ուրիշներ։

Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պուա Քոլոմպի Մասնաճիւղին կողմէ կը նախագահէ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Վաղը, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), Փարիզի հայ թրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Ասրինէ Տէր. ուան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Գմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ. Երգ. նուագ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։ Ընտիր ժազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Իսի լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի վճռաբանական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun։ Զեկուցող ընկ. ներկայացուցիչէն։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ Վիշապեան խումբը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սարսէլի Հրայր խումբի ժողովը այսօր ժամը 8.30ին, Կարօ Երանեանի բնակարանը։ 29 Rue Beauséjour։ Ընկերներու և ընկերուհիներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Ցէսլնի կոմիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 4.30ին Café Jardinի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը այժմ անկախութեան ծրագիր ունի»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ա. Թ.— 200։
Թուռ, Ա. Պ.— 145։
Էկլիւզ տը Լա Ցօլի, Ս. Ա.— 70։
Ռոան, Կ. Պ.— 35։
Տէսին, Գարծ.— 470։
Սէն Փիէռ տէ Քոր.— Օ. Թ.— 35։
Թիւլէն, Մ. Ա.— 35։
Շէվէրնի, Յ. Թ.— 35։
Տէսին, Ա. Ն.— 10։
Մարսէյլ, Գործ.— 903.50։Կար. գաղրեցինք։
Մուազի, Մ. Կ.— 72։
Վալանս, գործ.— 263։
Կրընոպլը, Տ. Գ.— 70։
Կրընոպլը, Ս. Հ.— 35։

ՏՕՆԱԿԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի կողմէ Դեկտ. 29ին Կիրակի ժամը 3ին։ Գար. գեղարուեստական ճոխ բաժին եւն.։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈՒԲԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի «Սալնոյ Ձորի» Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պուլվար Օտտօի մատուռին մէջ, 1 Bld. Mourén, տեղի կ'ունենայ Աղբիւր-Սերոբի յիշատակին նուիրուած հանդէսհոգեհանգիստը։

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայր. եւ ազգ. միութիւնները եւ Մարսէյլի ու շրջանի հայրենակիցները։ Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. Արմաղանեան։ Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մ. Մուրատեան եւ Յ. Անվազեան։

ԾԱԽՈՒ Է

Սինկէր ոտքով մեքենայ մը (դերձակի համար), 31 K 15։ Միմիայն մէկ ամիս գործածուած է։ Դիմել՝ H. Harpoutlianի, 93 Rue de la Folie, Mericourt, Մէթրօ՝ République.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, ճերմակեց.) եւ վարակի։ Մասն. լաբորատուար։ Խորհրդակցութիւն եւ արագ խոր հրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ Վիրոֆլէյի երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, զինքը շահագրգռող կարեւոր խնդրի մը շուրջ, այս Կիրակի, առաւօտ ժամը 10.30ին Pointe de Chaville, անկիւնի ծխամոլաճաշարանը։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. du Templeի սրճարանը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզահայ երկսեռ ուսանողութիւնը իր թէյասեղանին՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 3 Rue Soufflot, Café du Panthéonի սրահը։ Մուտքը ազատ է։

Cirque de Paris	Էջմ Միլթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

ԾԱԽՈՒ Է

պարանց խանութ մը, 6 տարի պայմանաժամ, 25.000 ֆր. կանխիկ։ Դիմել՝ Պ. Վէնսանի, 66 Rue Longue des Capucins, Մարսէյլ։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITI...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. STÉPHA...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

14 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1136

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՄԵՆՔ ԾԵԾԵՆՔ ԵՐԿԱԹԸ

Քալամաթայի մանկապարտէզն ալ փրկուեցաւ, շնորհիւ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն եւ համակիրներուն։

Ամսական 100–150 ֆրանքի բացը գոցելու համար, կոչ մը ուղղեցինք ճարելու 1500–2000 ֆրանք։ Առաջին ցանկը բացինք անցեալ ուրբաթ, 6 դեկտեմբեր, եւ շաբաթը չլրացած, երէկ արդէն ունէինք 3555 ֆրանք.— մեր նախատեսածէն շատ աւելի։ Այսօրուան ցանկին 7 րդ. գումարն է 3740։ Կը սպասենք որ ցանկը ինքնին փակուի։

Ուրեմն, Քալամաթայի երիտասարդ երկաթագործը, Մկրտիչ Մանուէլեան, եւ ծերունի ուսուցիչը, Երուանդ Գլըճեան, այլեւս վախ չունին որ «թիւով 22 մանկտիք» թափառական փողոցները շրջին։ «Յառաջ»ի բարեկամներուն շնորհիւ, ճրագը վառ պիտի մնայ Յունաստանի այդ աչքէ հեռու, այլ ոչ սրտէ հեռու ծոցին մէջ։

Բայց Քալամաթան միա՞կն է։ Այդ քաղաքէն մէկ ժամ անդին, ծովափը, Փարարիզմաթայի մէջ կծկուած են հազարի մօտ հայրենակիցներ։ Այնտեղ ալ ձեռնարկած են շինելու դպրոց մը, ծախսելով 15.000 տրախմի (5000 ֆրանք)։ Եւ դեռ նոյնքան գումարի մը պէտք ունին։

Աւելի անդին, Փաթրասի մէջ, «մենք ալ մեր ցաւերն ունինք. բայց որո՞ւ հասկցնել»։ Թշուառութեան պատկերէն զառնացած եւ անկուսակցական հայրենակից մըն է որ կը գրէ.

— «Շնորհիւ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան, վեց տարիէ ի վեր վարժարան մը ունինք, ուր 70ի չափ երկսեռ մանուկներ նախնական ուսում կ'առնեն։ Կան նաեւ 30ի չափ փոքրիկներ, որոնց համար մանկապարտէզ մը պէտք է բանալ։ Բայց ո՞ր դուռը զարնենք։ Գոհ ենք դպրոցի արդիւնքէն։ Վարժարանը փրկեց Փաթրասի հայութիւնը։ Երբ մանուկ մը կ'ընդունինք, հայերէն չի հասկնար, բայց ամիս մը յետոյ ա՛լ բերանը ուրիշ լեզու չառնիր»։

Եւ մեր բարեկամը կը հաշուէ որ, եթէ հող մը գնուի եւ դպրոցի շէնք մը շինուի, միեւնոյն ատեն իբրեւ եկեղեցի գործածուելու համար, անհամեմատ աւելի փրկարար պիտի ըլլայ արդիւնքը։ «Այս բոլորին համար 4.500 ոսկին կը բաւէ։ Բարերարի մը համար գաւաթ մը ջուր։ Բայց ո՞ւր գտնել...»։

Իսկ աւելի տարրականը.

— «Եթէ Փաթրասի մանկապարտէզին համար խաղի առարկաներ եւն. ըրկող մը գտնուի, շատ ուրախ կ'ըլլանք, որովհետեւ բան մը չունինք»։

Անցնինք Սուրիա։ Դժուա՛ր է քանի մը տողի մէջ ամփոփել այդ հոծ եւ անտէր գաղութին պահանջները, մանաւանդ հիմա որ Անատոլուի բեկորներն ալ կը խռնուին Հալէպ, իսկ հիններր հարիւրներով նաեւ կը նստին Պէյրութէն, դէպի Հարաւ. Ամերիկա...

Այսօր Պէյրութէն գրուած թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք.

—«Ուրուգուէյի կառավարութիւնը դպրոցի դռները լայնօրէն եւ ծիծաղ բացած է մանաւանդ Հայերու առջեւ, տրամադրելով ոչ միայն դասագիրքեր, այլ եւ պետական «օթօ»ներ, որոնք հայ տղաքը տունէն դպրոց եւ դպրոցէն տուն կը փոխադրեն»։ (Տես Բ. էջ)։

Ամէն ինչ ձրի. տունէն դպրոց եւ դպրոցէն տուն ալ՝ «օթօ»ներով։ Անշուշտ այն վստահութեամբ որ, այդ հայ տղաքը, ինչպէս միւս փոքրամասնութեանց զաւակները, դատապարտուած են դառնալու Ուրուկուէյի քաղաքացիներ։

Իսկ անդին, Հալէպի մէջ, առնուազն հազար հինգ հարիւր հայ մանուկներ ոչ իսկ դպրոցի շէնք ունին։ Կ'ուսանին կըծկուած չորս տախտակի մէջ, առանց նստարանի եւ գրասեղանի, առանց գրքի եւ տետրակի, առանց օդի եւ սնունդի։ Իրարու վրայ խռնուած, ինչպէս ոչխարի հօտը զոմին մէջ։

Դեռ աւելի ներսը, Տէր Զօրի մէջ, ափ մը հայրենակիցներ դպրոց եւ եկեղեցի կը պահեն Թուրքի մը վարձու տան մէջ։ 1916ին, տեղահանութիւններէն եւ ջարդերէն ողջ մնացած բազմութիւն մը, 60 հազար հոգի, իր կարգին աչքի փուշ դարձաւ եւ յանձնուեցաւ Եփրատի ալիքներուն։ Եւ ի զուր չէ որ Տէր Զօրը կը կոչուի մահուան անապատ։

Արդ, այդ քստմնելի անապատին մէջ ալ, ծաղիկ մը կ'ապրի։ Գաղութ մը կը շնչէ եւ ճրագ մը կը վառի։ Բայց ոչ իսկ իրենց մեռելները թաղելու տեղ ունին...

Ասոնք ալ իրենց աչքերը ուղղած են «Յառաջ»ի, ինչպէս միւսները։

Եւ չենք մեղադրեր։ Ընդհակառակն, շատ ուրախ ենք որ իրենց իսկ բաղձանքներն ու տառապանքները յայտնելով մեզի, բանալով իրենց սիրտերը, առիթ կուտան մեզի՝ շարժում ստեղծելու, հոգեկան կապ հաստատելու, մէկուն պակասը միւսին աւելիով լրացնելու։

Մեր բախտաւոր գաղութները, իրենց ազգային Մարմիններով եւ Միութիւններով, իրենց ունեւորներով, բարերարներով, այնքա՜ն անճրկած են, որ հարկ ըլլայ հանգանակութիւն բանալ ամէն մէկ պահանջի համար։

Մենք ցաւերը մէջտեղ կը դնենք եւ անդադար կը ծեծենք երկաթը, ինչպէս Քալամաթայի երկաթագործը։ Կը ծեծենք տաք-տաք, երբեմն հանգանակութեան սիւնակներ բանալով, բայց աւելի շատ թշուառութեան պատկերները պարզելով եւ եղբայրական աջակցութեան ասպարէզները մատնանշելով։ Մարդիկը գործի մղելով։

Այդ մտքով էր որ, թելադրեցինք ժողովրդային զանգուածներէ զուրկ եւ ունեւոր գաղութներուն՝ ստանձնել անբախտ բոյներու կնքահայրութիւնը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ «Յառաջ»ի այդ կոչն ալ պիտի լսուի, սկսելով Պերլինէն կամ Լոնտոնէն, առաջին աթիւ՝ Տէր Զօրի համար։

Իսկ մենք շարունակենք ծեծել երկաթը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը, պարզելով Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ հանդէպ, կը բացատրէ (15 նոյ.)

— «Մեր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ բացարձակապէս թշնամական են։ Լաւ է որ միանգամ ընդ միշտ պարզ ըլլայ ասիկա։ Շահ մը չենք տեսներ բաւերը ծամծմելուն եւ դիւանագիտութիւն խաղալուն մէջ։

Եւ մեր այս վերաբերումը Թուրքիոյ հանդէպ մեր սխալական կամքովը գծուած քաղաքականութիւն մըն ալ չէ։ Բուն իսկ Թուրքիան ինքն է որ այդպիսի քաղաքականութիւն մը մեր վրայ կը պարտադրէ։ Եթէ մենք պահ մը մոռնալ իսկ փորձենք մեր մօտաւոր անցեալի անմոռանալի արիւնոտ պատմութիւնը, եթէ պահ մը, յանուն մեր ապագային, խցել իսկ ուզենք մեր ականջները մեր միլիոնաւոր նահատակներու վրէժխնդրական թելադրանքներուն, դարձեալ անկարող ենք Թուրքիոյ հետ լեզու գտնելու, որովհետեւ ինքը քէմալական Թուրքիան այս բոլորէն վերջ ալ հաշտուած չէ մեր գոյութեան հետ։ Այս է մերկապարանոց իրողութիւնը։ Թրքական արդի պետութիւնը, արտաքսուած Եւրոպայէն, իր աչքերը յառած է անդրկասպեան երկիրներու վրայ եւ կ'որոճայ համաթուրանական երազներ։ Հայ ժողովուրդը այդ երազներու իրականացման ճամբուն վրայ գլխաւոր արգելքներէն մէկն է։ Ահա թէ ո՛ւրկէ կը բղխի արդի Թուրքիոյ թշնամութիւնը մեզ հանդէպ եւ ահա թէ ինչո՛ւ մենք չենք կրնար բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել անոր հետ։

Մենք բարեկամ չենք նաեւ Ռուսիոյ ներկայ ըէժիմին, անոր թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան, ո՛չ միայն անոր համար որ Սովիէթական Ռուսիա դաշնակցելով մեր դարաւոր թշնամիին՝ Թուրքիոյ հետ հիմնայատակ ըրաւ մեր պետութիւնը, այլեւ այսօր ալ Սովիէթական Ռուսիա թշնամի կը մնայ միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մը ստեղծման։

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, մեր պայքարի մեթոտները Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ նկատմամբ նոյնը չեն եւ չեն կրնար ըլլալ բոլորովին։ Թուրքիոյ դէմ մեր մղած պայքարին մէջ մենք մեզի թոյլատրելի կը համարենք գործածել մեզի տրամադրելի ամէն զէնք եւ միջոց։ Սակայն մեր պայքարը Ռուսիոյ դէմ՝ մենք դրած ենք զուտ գաղափարական գետնի վրայ։ Այդ պատճառաւ է որ մենք ցարդ ականջ խցած ենք մեզի դրացի եւ բախտակից ժողովուրդներու մեզ ուղղած զինական ապստամբութեան կոչերուն։ Այժմ ալ մենք դէմ ենք արտաքին ոեւէ միջամտութեան Ռուսիոյ ներքին գործերուն մէջ։

Սովիէթական Ռուսիոյ հանդէպ մեր պայքարը դնելով գաղափարական գետնի վրայ՝ մենք չենք դադրած եւ չպիտի դադրինք պահանջելէ՝ որ Մոսկուա վերջ տայ Հայաստանի հանդէպ իր ցարդ վարած խտրական եւ անարդար քաղաքականութեան։»

ԻՆԽԱՆ ԿԱՐՈԼ, Ռումանիոյ նախկին գահաժառանգը, արտօնուեր է Ռումանիա վերադառնալ, պայմանաւ որ քաղաքականութեամբ չզբաղի բնաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. Քէմալ կ'ընդունի Գարախանը

Պոլիս, 12 դեկտ.— Հանրապետութեան նախագահը, որ ութ օրէ ի վեր Եալովա կը մնար, այսօր ճամբայ կ'ելլէ դէպի Պոլիս, ուր ունկնդրութեան պիտի ընդունի խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Գարախանը։

Մուսթաֆա Քէմալ մէկ շաբաթ պիտի մնայ Պոլիս։

Էնկիւրի, 12 դեկտ.— Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Գարախանի այցելութեան։ Գարախան Պոլիս կը հասնի այսօր՝ հինգշաբթի՝ «Չէրճինսկի» թորփիլահալածով։ Իրեն կ'ընկերանան Մոսկուայի արտաքին գործավարութենէն քանի մը պաշտօնատարներ։ Տեղական քաղաքային եւ գինուորական իշխանութիւնները փայլուն ընդունելութիւն պիտի ընեն իրեն։

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ փոխադարձ այցելութեան պիտի երթայ Մոսկուա։

Էնկիւրի, Մոսկուա եւ Չինաստան

Էնկիւրի, 12 դեկտ.— Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Անատոլուի Գործակալութեան ներկայացուցչին՝ Միացեալ Նահանգներու այն դիմումին առթիւ, որով Թուրքիա կը հրաւիրուի հրապարակաւ իր կարծիքը յայտնել ռուսեւչին վէճին մասին։

Գործավարը ըսաւ թէ՝ Թուրքիա եւ խորհրդային միութիւնը, որոնք առանց որեւէ վերապահութեան վաւերացուցին պատերազմի դէմ դաշինքը, ստորագրած են նաեւ Լիտվինոֆի դաշինքը, որով Գրիան Քէլլոկ դաշինքը անմիջապէս գործադրութեան կը դրուի Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Ինք ամերիկեան դեսպանին բացատրած էր փափուկ կացութիւնը Թուրքիոյ, որ դրացի եւ բարեկամ է Մոսկուայի կառավարութեան։ Խնդրին հետեւած է շատ մօտէն՝ սկիզբէն ի վեր։ Գիտէ թէ խորհրդային միութիւնը հաւատարիմ է Քէլլոկի դաշինքին սկզբունքներուն եւ թէ անոր արեւելեան քաղաքականութիւնը բոլորովին համապատասխան՝ իր խաղաղասէր ոգիին։ Մոսկուա առաջին օրէն Չինաստանի առաջարկած է ուղղակի բանակցութիւններ վարել, ու երբեք միտքէն չանցըներ պատերազմ ընել։

Թէվֆիք Րիւշտի կ'աւելցնէ թէ՝ իր կարծիքով՝ երկու շահակից կողմերու ուղղակի բանակցութեանց միջոցով լուծում մը յանգելու ձեռնարկը, որուն սկսուած է, համաձայն է խաղաղութեան ընդհանուր ոգիին եւ կը համապատասխանէ երկու երկիրներու շահերուն։ Կը շեշտէ թէ՝ Թուրքիա իրական համակրանքով հետեւած է Չինաստանի ազգային շարժումին եւ մաղթած միշտ՝ որ լաւ յարաբերութիւններ պահպանուին դրացի երկու մեծ երկիրներու միջեւ։

Եզրակացնելով, Թուրք գործավարը համոզում կը յայտնէ թէ՝ Քէլլոկի դաշինքը դարուս ամէնէն կարեւոր գործն է, խաղաղութեան ճամբուն վրայ։

Մոնկոլեան Հանրապետութիւն

Փեքին, 12 դեկտ.— Խարպինէն հասած հիւպատոսական տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ երիտասարդ Մոնկոլ կուսակցութիւնը Մոնկոլեան Հանրապետութիւն մը հաստատած է Հիւսիսային Մանչուրիոյ Պարկայի շրջանին մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Հայլարը։

Մոնկոլները կը պատրաստուին հրատարակել յայտարարութիւն մը՝ ծանուցանելով իրենց անջատումն ու անկախութիւնը Չինաստանէն։ Մոնկոլեան Հանրապետութիւնը կը կազմակերպուի խորհրդային սկզբունքներու համաձայն։

Վերջին կռիւներու ընթացքին Մոնկոլները գործակցեցան բոլշեւիկներուն, ու իրենց անկախութեան շարժումին կ'աջակցի Մոսկուա։ Յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ Մոնկոլները պիտի պահանջեն հակակշիռի բաժին մը ունենալ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին մէջ։

Այս շարժումին իմաստն այն է որ Պարկայի շրջանը կը պարունակէ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին կարեւոր մէկ մասը, մէջն ըլլալով ածխահանքերը, որոնք վառելանիւթի կարեւոր աղբիւր մը կը կազմեն այդ գիծին եւ անդրսիպերիականին համար։

Վերջին երեք տարուան ընթացքին Երիտասարդ Մոնկոլները քանիցս ապստամբած էին Չինացիներուն դէմ։ Մանչուրիոյ իշխանութիւնները ամէն անգամին ալ խեղդած էին այդ շարժումը։ Այս անգամ չկրցան զսպել զայն։

Եգիպտոս եւ Լորտերու ժողովը

Լորտերու ժողովը իր վերջին նիստին մէջ 13ի դէմ 46 ձայնով ընդունեց մարքիզ Սալզպրիի մէկ բանաձեւը, որով ցաւ կը յայտնուի թէ Եգիպտոսի հանդէպ աշխատաւորական կառավարութեան ընդգրկած քաղաքականութիւնը վտանգի կ'ենթարկէ Սուէզի ջրանցքի ճամբով Անգլիոյ հաղորդակցութիւնները իր գաղթավայրերուն հետ։

Այս բանաձեւին ի նպաստ արտայայտուեցաւ նաեւ Եգիպտոսի նախկին մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտ, որ ըսաւ. «Սուէզի ջրանցքը կարելի է պաշտպանել միայն Գահիրէէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ ՔԱԼԱՄԱԹԱՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

.. Խմբագիր

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ութկէս տարեկան աղջիկս՝ Մելինէ, լսելով մայրիկէն ձեր կոչը Քալամաթայի մանկապարտէզի մասին, գործէս տուն դարձին, լալով՝ խնդրեց որ իրեն համար շաբաթ մը գնելիք պտուղին դրամը յատկացնեմ վերոյիշեալ մանկապարտէզին։ Ներփակ կ'ուղարկեմ տասը ֆրանք, որ աղջկանս մէկ շաբթուան պտուղագինն է։

Ա. Մկրեան

ՑԱՆԿ Է.

Վռամ Մ. Դույումճեան	100
Տայր. Հայրապետեան Ափթ	25
Մ. Ս. Շավիլ	10
Տիգրան Վարդանեան	20
Ո՛ՄՆ Հ.	10
Ո՛ՄՆ Ա.	10
Մելինէ Ա. Մկրեան	10
Գումար	185
Զ. ցանկի գումարը	3555
Ընդհ. գումար	3740

ՖՐԱՆՍԱ ԳԱՂԹԱԾ 500 ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը մասնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանայ թէ վերջին ամսուան մէջ Ֆրանսա գաղթած քանի մը հարիւր հայ գաղթականներ սոսկալի վիճակի մը մատնուած են։

Ասոնք մէկ ամսուան արտօնութիւնով գացած են՝ այն յոյսով, որ պիտի կրնան օրինաւոր թուղթեր ստանալ Ֆրանսայի մէջ եւ հաստատուիլ։ Ֆրանսական իշխանութիւնները կը պահանջեն իրենց վերադարձը կամ կը սպառնան Ափրիկէ ղրկել։ Գաղթականներուն մեծ մասը գործակալներէն կողոպտուած են։ Մարսիլիոյ մէջ թշուառութեան ահաւոր պատկեր կը ներկայացնեն այս գաղթականները։

Շատեր դիմած են տեղւոյն ազգային մարմնոյն օժանդակութեան, ուրկէ ըսուած է թէ չեն կրնար ոչ մէկ բան ընել, քանի որ իրենց անցագիրները կանոնաւոր չեն.

Մօտ հարիւր հոգի Մարսէյլի յունական հիւպատոսին դիմած են, Յունաստան վերադառնալու համար, բայց չեն կրցած վիզա առնել։

Նամակագիր մը, Ափրիկէի ափերէն կը գրէ նոյն թերթին թէ Աթէնքի շոգենաւային գործակալներէն մին գիրենք խաբելով ճամբայ հանած է Մարսէյլէն եւ Ֆրանսական իշխանութիւնները գիրենք ղրկած են Ափրիկէ, ուր կը մնան տակաւին, յետին թշուառութեան մատնուած։ Շոգենաւային գործակալը ոչ միայն խաբած է գիրենք, այլեւ կողոպտած։

Աթէնքի Ֆրանս. հիւպատոսարանը Ֆրանսա մեկնելու պայմանները խստացուցած է՝ կառավարութենէն ստացած հրամանին համաձայն։

ԱՆԳԼԻՈՅ Դրամատունը իր զեղչի սակը 5 ուկէսէն իջեցուց 100ին 5ի։ Անգլիական դրամագլուխը որ Ամերիկա գաղթած էր, վերադարձած ըլլալով, ստերլինը բարձրացաւ բոլոր հրապարակին վրայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն ճառ մը խօսելով, ջերմապէս ջատագովեց անգլօ-ֆրանսական բարեկամութեան բարիքները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Շատ թեթեւ եւ դանդաղօրէն կը նկատուին քաղաքական պայթումներ Գերմանիոյ մէջ եւ պատճառն ալ թերեւս, գերման ժողովուրդին հանրապետութեան քաղաքացի դառնալն է։ Վարժուած՝ կայսերական թագի փառաւոր օրերուն, դժուար կուգայ ըմբռնել պարտուածի իր վիճակէն ինքն իր ձեռքով փրկուելու լաւագոյն միջոցներէն օգտուելու անհրաժեշտութիւնը։ Die gute alte Zeit... Հին բարի օրերը...

Բայց Գերմանիոյ Սահմանադրութիւնն ունի խոկալու որոշ փոփոխելի կէտեր, զորս նկատած են բոլոր հոսանքի մարդիկ, առանց պնդելու անշուշտ թէ իր ամբողջութեանը մէջ հանրապետական սկզբունքով գծուած լաւ օրինագիրք մը չէ։ Եւ սակայն գերման ժողովուրդը կ'ուզէ զայն յարմարցնել իր առանձնայատկութեանց եւ շատ բարակը չի նայիր, մանաւանդ երբ այդ առթիւ միջոց կը գտնէ ինքզինքը աժան ազատելու իր պարտութեան մեղքերէն։ Եւ ինչքա՜ն յաճախ կը լսէ մարդ գերմանացիներու բերնէն գովեստով եւ զարմանքով.— Թուրքերը ինչպէ՜ս աժան ազատեցան... Այո՛, այսպէս է։ Եւ ճիշդ ասոր համար է կարծես որ գրեթէ միշտ նոր օրէնքներ եւ լրացումներ կ'առաջարկեն Ռայխսթակի մէջ, օրինական ճամբաներով ստանալու համար այն ինչ որ Թուրքը զարմանալի խաղով մը առաւ։

Ըստ ազգայնական կուսակցութիւններուն, որոնք Ռայխսթակի 493 անդամներուն մէջ 99 հոգի ունին, Եընկի ծրագիրը գերի կը դարձնէ գերման ժողովուրդը եւ ատոր դէմ գնելու համար բերին օրինագիծ մը՝ «Ազատութեան օրէնք» (Freiheitsgesetz)։ Կը պահանջուի ժառաւորապէս՝ մերժում պատերազմի պատասխանատուութեան, վերացում Վերսայլի դաշնագրի 231, 429 եւ 430 թիւ յօդուածներուն, մերժում Եընկի ծրագրին եւ իրաւասութիւն, նախարարներու եւ կառավարութեան սխալ գործելու պարագային իբր դաւաճան ծայրենիքի դատելու։

Առաջին ընթերցումով Ռայխսթակը մերժեց այս վրանքաց եւ խիստ միապետական ծրագիրը, որ սակայն Volksbegehrenով, այսինքն ժողովուրդի «այո» փափաքով նորէն Ռայխսթակ եկաւ. այս անգամ դարձեալ մերժուեցաւ բայց կառավարութիւնը պարտաւոր է դիմելու հանրաքուէի, ինչ որ միջին հաշուով 20 միլիոն քուէ կը պահանջէ, մինչ առաջինին համար 10 միլիոնը բաւական էր։

Նկատելով որ Ռայխսթակի քուէարկութեան մէջ հազիւ 80, իսկ երրորդ «պատժական» պարբերութեան համար միայն 60 ձայն ստացած է ծրագիրը, անկարելի է որ նոյն երեսփոխանական ժողովը ընտրող ժողովուրդը աչքի զարնող տարբերութեամբ մը քուէարկէ։

Բայց կայ ուրիշ կարեւոր պարագայ մ'ալ, որ Հուկընպէրկի (ազգ. կուս. վարիչ) մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց։ Հարուստ եւ զօրաւոր մարդ՝ պարտադրած էր ծրագրի ամբողջութիւնը կուս. մարդիկներէն ներս, բայց երբ Ռայխսթակի մէջ ծրագիրը պարզաբանելու հրաւիրուեցաւ, լռեց, իրեն տեղ խօսեցնելով երիտասարդ երեսփոխան Օպլըրֆո՛րըն, իսկ արդէն սկսմայ պարտադրուած շատ մը ազգայնական յայտնի քաղաքագէտ երեսփոխաններ մերժեցին ծրագիրը կամ ձեռնպահ մնացին, վերջը յայտարարելով նաեւ խմբակցութենէն հրաժարում։ Հրաժարողներուն մէջն են կոմս Վէսթարփ, նախկին նախարարներ ֆոն Շիըլէ եւ ֆոն Քոյտըլ, ընդամէնը առայժմ 12 հոգի, որոնք առանձին տեղ պահանջեցին Ռայխսթակի նախագահէն։

*
* *

Ճիշդ այս օրին հանդիպեցաւ ընկերվարական խաղաղասէր քաղաքականութեան, 1924էն ասդին Գերմանիոյ համար միշտ արգիւնաւոր, դարձեալ մէկ պատուղը.— Հռենոսեան երկրորդ գօտիի, Քոպլենցի պարպումը (Նոյ. 30)։ Ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ տօնեց իր ազատագրումը եւ անշուշտ ազգայնականներուն եւ ըմբոստներուն չի պարտիր այս։ Բայց ընկերվարականներու ուրախութիւնը շատ չտեւեց, երբ դեկտեմբեր 5ին Ռայխսպանքի նախագահ եւ փարիզի Եընկի ծրագրի գերման Ա. պատուիրակ Շախթ, հրատարակեց իր նշանաւոր յիշատակագիրը։ Կարելի չէ առայժմ պնդել թէ Շախթի այս քայլը շատոնց մտածուած-ձեւուած էր, ի շահ գերման ընդհանուր քաղաքականութեան։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, եկաւ առնձ մը գնելու ոգեւորութեան, այլ մանաւանդ առգրելու Եընկի ծրագրին մօտալուտ քննութեան եւ կառավարութեան անտեսական — բարենորոգչական ուղղութեան վրայ։ Վերի կասկածը անոր համար որ Շախթ կը յայտարարէ թէ վարչապետ Միւլլըր, արտաքին նախարար Քուրթիուս, անտեսութեան նախարար Հիլֆըրտինկ եւ Պ. Մոլտընհաուէր գիտէին ժողովուրդին մէջ իր կարծիքը հրապարակով յայտնելու պարագան։ Ասոր դէմ կառավարութիւնը խիստ բողոք մը հրատարակեց անշուշտ, բայց մեր կասկածը կը մնայ կասկած։

Ի՞նչ կ'ըսէ Շախթ։— 7 յունիսին Եընկի ծրագրին ստորագրումով կը վերջանար իմ պաշտօնս, բայց ի զօրու ըլլալու եւ գործադրուելու համար անկէ վերջ Գերմանիոյ մէջ թէ գուրսը առնուած քայլերը կը ստիպեն զիս լուռ ականատես չմնալ այդ կարեւոր փոփոխութիւններուն առթիւ։ Ես ստորագրեցի եւ յանձնարարեցի երկու պայմանով 1) Միանական յանձնարարութիւնները եւ օրէնքները բոլոր մասնակցող պետութիւններէն անվերապահօրէն ընդունուին եւ յարգուին։ 2) Գերմանիոյ նիւթական եւ անտեսական քաղաքականութիւնը կանոնաւորուի այնպէս մը որ դիւրատար դառնայ Եընկի ծրագիրը։ Վեց ամիս անցած է արդէն եւ չեմ տեսներ թէ օտար պետութիւնները կամ գերման կառավարութիւնը այս պայմանները նկատի առա՞ծ են։ Ընդհակառակն, ինչ որ կը կատարուի, կը մատնէ զիս մեծապէս։ Ծրագրին մէջ յիշուած է թէ գերման մասնագէտները միակամ են ու մէկ պարտաւորութիւն յանձն առնելու որ իրենց երկրի տարօրութեան սահմաններէն վեր է. ատոր համար ալ ընդհանուր գումարը ոչ թէ Գերմանացիներէն, այլ միայն պահանջատէրերէն առնելի նշանակուած է. մինչ Գերմանացիները, ինչ որ ծրագրին մէջ ալ որոշ կերպով շեշտուած է, մի միայն նախատեսեալ ապահովական միջոցներուն հիման վրայ է որ ձգուած են Եընկի ծրագիրը իբր ամբողջութիւն յանձնառարելու (76)։ Եընկի ծրագիրը կը հաստատէ որ հատուցման խնդիրը ոչ թէ միմիայն Գերմանիոյ վերաբերեալ պարտականութիւն մըն է, այլ ըլլալով բոլոր պետութեանց շահերուն համապատասխան, անոնց ամէնուն ալ աշխատակցութիւնը կը պահանջէ (168)։ Մինչդեռ այս պայմաններուն փոխարէն նոր առաջարկներ գրուած են, որոնք միլիառներու կը հասնին, առանց ոեւէ փոխարինութեան։ Կառավարութիւնը դեռ չէ կանոնաւորած իր պիւտճէն եւ ցոյցի ծրագրէն մինչեւ Եընկինը կատարուած խնայողութեան համար տեղ բացուած է արդէն, մինչ օրէ օր նոր, աննախատեսեալ ելքեր մէջտեղ կ'ելլեն։ Ո՞ւր մնացին, անտեսական բարենորոգումը (մենաշնորհներ), տուրքերու նուազումը, անտեսական բարգաւաճման ստեղծումը, նոր վարկերը եւն. եւն.։ Ես կուեցայ Եընկի ծրագրին հակառակորդներուն եւ Volksbegehrenի հերոսներուն դէմ, որովհետեւ անոնք կ'ուզէին մեր խելացի գործը խանգարել, բայց ճիշդ ատոր համար պէտք է պահանջեմ որ չեղծանուի Եընկի ծրագրին բուն ոգին։

*
* *

Շախթ (նախկին ռամկավար) այսպէս կը խօսի Քոպլենցի պարպումին եւ ազգայնականներու պառակտումէն վերջ... Զարմիտներ կը հարցնեն թէ՝ Հուկենպէրկի ազդեցութեան տակ գտնուող «Օսթպանք» դրամատունը անել վիճակէ փրկելու համար պետական վարկ բացուելուն մէջ ալ արդեօ՞ք մաս ունի Շախթ-Հուկենպէրկ գործակցութիւն մը... Ամէն պարագայի, թէեւ Շախթի անձը մեծ դեր ունի գերման անտեսութեան մէջ, բայց հաւանական է որ Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովէն վերջ միայն վիճաբանուի այս խնդիրն շուրջ Ռայխսթակի մէջ՝ ինչպէս առնէին Շթրէզէման յանձնարարած էր մարգարէաբար։

Պ. Գ.

ՀԱՐԻՒՐՆԵՐՈՎ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Սեփ. Թղթ.) — Նորէն կը մեկնին անվերադարձ. շարա՜ն շարա՜ն, դէպի Նոր Աշխարհ, գտնելու համար իրենց հանգստեան կայան մը, գուցէ վերջինը։

Գաղթողները իրենց հանգրուան ընտրած են Հարաւային Ամերիկան։ Պուէնոս-Այրէսը, Մոնթէ Վիտէօն, եւ ուրիշ վայրեր, ուր կայ ամերիկեան կլանող քաղաքակրթութիւնը։

Բարեկամ մը, ինծի հաղորդեց հետեւեալ տեղեկութիւնները, զորս ստացած է Մոնթէ Վիտէօէն.

— Ժողովուրդը այժմէն իսկ ապազգայնացումի ճամբան բռնած է, որովհետեւ Ուրուկուէի կառավարութիւնը իր կրթական հաստատութիւններու դուռները լայնօրէն եւ ձրիաբար բացած է փոքրամասնութեանց ու մանաւանդ հայերու առջեւ, արամադրելով հայ մանուկներուն ո՛չ միայն դասագիրքեր, այլ պետական «օթօ»ներ, որոնց միջոցաւ, հայ աղաքը առնէն դպրոց, ու դպրոցէն տուն կը փոխադրուին։ Այսպէս նաեւ ուրիշ վայրերու մէջ։ Ու մի զարմանաք եթէ Հարաւային Ամերիկայի երախաս սերունդը, արդէն իսկ այժմէն բռնած ապազգայնացման ուղին, դառնայ թանդ ամերիկացի, թէ մոքով եւ թէ սրտով։

Անգոր է մեր ճիգը։ Ու ամէն անգամ, երբ քարափէն այդ արցունքով կը բաժնուին մեր հարազատները, գլխիկոր, արդէն իսկ համակերպած օրուան սեւ աշխատանքին, կը մղուիք յառաջիկային մենք եւս մեկնելու։

Դեռ անցնող շաբթու ընթացքին աւելի քան հարիւր հոգի մեկնեցան, ու նոյնչափ եւ աւելին՝ ապառողներ կան ամէն շաբթու։

Չկայ մարդկային ձեռք մը որ ուզէ հասկցնել ու դարման գտնել թշուառութեան զոհերուն, որոնք միայն եւ միայն, չոր հացի մը համար է որ կը ձգեն Սուրիան ու Լիբանանը։

Ամերիկեան տոլարը շլացուցած է շատերը, եւ նոյնիսկ կարգ մը «մասուրական»ներ միջոցներ գոյց կուտան մեկնելու։

Կառավարական այն հրահանգը, որուն համաձայն թոյլ չպիտի տրուի հայերու մեկնումը դէպի Ամերիկա, երբեք ազդեցութիւն չձգեց ժողովրդական խաւերուն վրայ եւ մեկնողները այսօր նոյնքան շատ են, թերեւս աւելի, որքան անցնող երկու տարիներու ընթացքին։

Ֆրանսական եւ հայ թերթերը արձանագրեցին մարզպանին յայտարարութիւնները Սուրիոյ մէջ կատարուելիք շինարարական աշխատանքներու մասին, որոնք պիտի սկսին յառաջիկայ գարնան, խոպան վայրերու մէջ։

Այս ձեռնարկը անշուշտ բարերար հետեւանքներ կ'ունենայ նկատի առնելով մեր անգործները, որոնց համար պիտի բացուի աշխատանքի ասպարէզ։

Ու դարձեալ հաւաստի աղբիւրներէ կը լսենք թէ, պիտի հիմնուին առեւտրական կարգ մը տուներ ու քանի մը գործարաններ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, օտար դրամատուններու եւ հաստատութեանց կողմէ։

Եթէ իրագործուին այս հաւաստիքները կրնան սահմանափակել արտագաղթը։ Մինչ այդ, մենք պէտք է ամէն գնով պայքարինք արտագաղթին դէմ, նկատի ունենալով մեր գաղութին կենսունակութիւնը, բաղդատմամբ Ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի գաղութներուն, ուր ուծացումը արմատ ձգած է արդէն։

Հայ գաղութներու մէջ, Սուրիան միակն է իբրեւ կեդրոնական հաւաքավայր ու ցաւով պէտք է խոստովանինք, որ եւ միակն է նաեւ իբրեւ երեսէ ձգուած, բարեգործական ու ազգային վերին մարմիններու կողմէ։

Արտագաղթի այս թափը չլաելու համար կայ մէկ միջոց, օժտել այս գաղութը կրթական յանձներով ու մանաւանդ աշխատիլ, անտեսական քայքայումէն ազատել գաղութը որ օրէ օր, կը հիւծի կայաններու մութ խորշերուն մէջ։

Մեր ազգային մարմինները, վերջապէս պէտք է ըմբռնեն որ իրենց անտարբերութիւնը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։

Սուրիոյ գաղութը իրաւունք ունի սպասելու բարեգործականէն մինչեւ մեր անհատ հարուստները, որ թօթափին իրենց թմբիրը եւ ձեռք առն փրկելու համար հարիւր հազարնոց բազմութիւն մը՝ ձեռմակ չարդէն։

ՊԱՐ ՍԱՄԷԼ

ՖՈՐՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլիս Թոփհանէի ինքնաշարժի գործարանին շինութիւնը աւարտած է։ Գործարանը յունուարին պիտի սկսի բանիլ եւ օրական 25 ինքնաշարժ պիտի հանէ։ Պէտք եղած պարագային կարելի պիտի ըլլայ օրական մինչեւ 100 ինքնաշարժ հանել։

Ինչպէս յայտնի է, գործարանին մէջ պիտի կազմուին Ֆորտ ինքնաշարժներ, Ամերիկայէն բերուած կտորներով։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԷՌՆԷՍԹ ԼԱՖՈՆԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Նախագահ.— Խօսքը Պ. Էռնէսթ Լաֆոնինն է՝ պարզելու համար իր հարցապնդումը։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Բարեկամս Մոնէի եւ Պ. Կէմնիւթի այնքան գեղեցիկ եւ յուզիչ խօսքերէն վերջ, պիտի հրաժարէի իմ անձնական կարծիքն ալ յայտնել՝ եթէ ներկայ վիճաբանութեան վերջին վայրկեաններուն Խորհրդարանը ենթարկուած ըլլալ չթուէր ուրախ զգացումներու, յետոյ քաղաքական կիրքերու, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն դարձեալ շեշտակի քննել այն խնդիրը, որ այսօր դրուած է ձեր առջեւ (ընդ-միջումներ աջէն)։ Պէտք է խոստովանիլ որ այսօրուան վիճաբանութիւնը ամէնէն անհրաժեշտներէն եւ ամէնէն կարեւորներէն է, զոր երկար ատենէ ի վեր ճանչցած ըլլալ այս բեմը։ Եթէ կը ձանձրացնեմ ձեզ՝ իրաւաբանութենէ ճառելով, ներողութիւն կը խնդրեմ. բայց այս բեմը իր պատմութեան ընթացքին ճանչցած է յաճախ իրաւաբանական վիճաբանութիւններ, որոնք երբեք արհամարհելի չեն եղած։

Ձեզ ուզեր խօսիլ առհասարակ ոստիկանութեան մասին. ատիկա բնաւ իմ գործս չէ։ Ձեզ ուզեր խօսիլ առհասարակ ոստիկանութեան գեղծումներուն մասին. այդ չէ հարցը, որուն մասին պիտի վիճաբանինք այսօր։ Վիճաբանութիւնը սահմանափակ է՝ եթէ ոչ իր բարոյական տարողութեամբ։ գոնէ ուղղակի դրուած խնդրով։ Իմ հարցապնդումս համեստ է։ Ես աչքերս կ'ուղղեմ ոչ թէ դէպի ապագան, այլ դէպի խիստ հեռաւոր անցեալը, եւ կը սահմանափակուիմ այսօրուան կառավարութենէն պահանջելով մեր հայրենակիցներուն, ձեր բարեկամներուն և նոյնիսկ ձեզի համար, վա՛ղը — ինչպէս այսօր Ալմազեանի մը համար — գործադրութիւնը 1780ի արքայական յայտարարութեան եւ 1788ի հրամանագրին, որոնց մէկը կը ջնջէր չարչարանքը՝ միւսը՝ երկու հարցաքննութիւնները։ (Ծափեր ձախէն եւ զանազան աթոռներէն։)

Նպատակ չունիմ վիճաբանելու ոստիկանապետ - վիպագիր Պալըրայի հետ, որուն երեւակայութիւնը մեծապէս գնահատած է կառավարութիւնը պատերազմի վերջին օրերուն եւ վաղորդայնին։Անիկա հեղինակն է անթիւ ոստիկանական վէպերու՝ որոնք երբեք չեն կրցած երթալ մինչեւ փաստացի ամբաստանութիւն։ Նպատակ չունիմ վիճաբանելու անոր հետ առհասարակ ոստիկանական գործերու մասին։ Թոյլ չպիտի տամ ոչ անոր, ո՛չ ալ մի ուրիշ Պընուայի — երբ Շէրլոք Հոլմս մը չունին, մարդիկ կը գոհանան Պընուայով — ո՛չ ալ մի ուրիշ Նիքոլի՝ ապաստանիլ ոստիկաններու կամ քննիչներու ետին, որոնք արհեստի բերումով երբեմն իրենց կեանքը վտանգելով, ձերբակալած են յանցաւորները։ Ասիկա գործողութիւն մըն է։ Ինքնակ խոստովանութեանց փոքրիկ սենեակին գործողութիւնն ալ ուրիշ է։Եւ որովհետեւ մէկ կողմը հերոսներ գտնուած են, պէտք չէ ընդունինք որ միւս կողմը ոճիրներ գտնուած են — բարերը կը գործածեմ այնպէս՝ ինչպէս պէտք է գործածել։ (Ծափեր։)

Պ. Վարչապետը ըսաւ թէ չի հանդուրժեր որ ոստիկանները կամ ուրիշ պաշտօնեաներ գեկոյց տան կամ տեսակցութիւնի ունենան։ Բայց ես այն տպաւորութիւնն ունիմ որ իր ստորադասներէն ամանք չեն հանդուրժեր իր հրամաններուն։ (Ծափեր եւ ծիծաղներ ձախակողմէն)։

Այսօր մեր գործը դատական ոստիկանութեան հետ է. խօսքս կ'ուղղեմ դատականնախարարին։ Արդ, կը հարցնեմ թէ՝ այսօրուան վարչաձեւին մէջ ի՞նչ բաժին ունի կամայականութիւնը։ Ցաւկալիօ կը գործածեմ ... չափաւոր բառը, որ հանդուրժելի է կառավարութեան համար։ Բազմաթիւ դատական նախարարներ ըսած են թէ ամէն ինչ յանձնուած է հարցաքննիչ դատաւորին եւ թէ իրենք անոր պատասխան չունին։ Այսօր կայ սակայն իրողութիւն մը. դատաւորին պաշտօնի վրայ կը մնան անոնք զորս յանցաւոր կը նկատեն վերջերս պատահած դէպքի մը համար։ Անոնք կը շարունակեն դեռ գործել ազատօրէն, Չարիքը զոր կ'ընէին երէկ, դեռ այսօր ալ կ'ընեն։ Ու աւելի գէշն ան է որ անոնք կը շարունակեն դեռ խառնշտկել այն գործը, որ դատավարութիւն յարուց եւ բողոքներու պատճառ դարձաւ։ Կարելի էր ժամանակաւոր միջոցներ ձեռք առնել։

Հարցուցէ՛ք Պ. Պալըրայի, որ պիտի ըսէ ձեզի թէ ինչպէս կը վարուին կասկածելիներու հետ նոյնիսկ երբ դեռ չէ հաստատուած անոնց յանցաւորութիւնը։ Եթէ կասկածելիներ կան, յանձնեցէ՛ք զանոնք Պ. Պալըրայի, կամ այսպիսի մարդոց՝ որոնք անոնց դէմ պիտի գործադրեն Պալըրայի մեթոտը։ Պիտի տեսնենք թէ այդ ձեւով ինչպէս, գոնէ ժամանակաւորապէս, պարկեշտ մարդիկը կրնան պաշտպանուիլ կարգ մը ոստիկաններու դէմ, որոնց մեթոտները կը վրդովեն մեզ եւ պէտք է վրդովեն ձեզ ալ։

Խոհանո՞ց թէ պատժական օրինագիրք։ Ալմազեանի խնդրին մէջ դէպքերը հաստատուած են։ Այդ մասին կառավարութեան անդամներն իսկ չեն տարակուսեր։ Եւ յետոյ, Ալմազեանի դէպքը պատճառ դարձաւ որ ամէն մարդ իմանայ Պ. Պալըրայի մեթոտները։ Այս բանը տեղի կ'ունենար երէկ, այլ օր, ատիկա պիտի շարունակուի վաղը, եթէ կառավարութիւնը կռթնած Խորհրդարանի կամքին վրայ՝ յարգել չտայ օրէնքի եւ բարոյականի արտամադրութիւնները, որոնք ցարդ զանց առնուած չէին։

Դատական ոստիկանութեան դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ այդ մարմինը պատժական օրինագրքի եւ յաջորդական օրէնքներու ուզածը չէ։ Օրէնքը կ'ըսէ թէ՝ դատական ոստիկանութեան պաշտօնը կը սկսի այն պահուն՝ երբ ոճիրը կը գործուի կը վերջանայ այն պահուն՝ երբ հարցաքննիչ դատաւորին կը յանձնուի գործը։ Դատական ոստիկանութիւնը հարցաքննիչին պէտք է յանձնէ իր նախնական քննութեանց ամբողջ թղթածրարը, եւ ոչ թէ գաղտնի թղթածրարի կազմը։ Գաղտնի թղթածրարներու կազմութիւնը օրէնքէ դուրս եւ օրէնքի հակառակ կատարուած մեթոտներէն մէկն է։

Ուրիշ մեթոտ մըն է՝ յարչարանքի գործածութիւնը, որ հին ըմբռնմէն կը մնայ։ Ձեզ կարծեր թէ գտնուի հանրապետական որեւէ նախարար, որ կարենայ պաշտպանել այսպիսի մեթոտներ։ Հոս կուսակցական խնդիր չկայ։ Քանի մը տարի առաջ ծերակոյտի բեմէն ծերակուտական եւ փաստաբանական կաճառի նախագահ Պիւտան Պիլէ աւելի պերճախօս լեզուով կը մատնանշէր ա՛յն զոր այսօր համեստօրէն կ'աշխատիմ պարզել ձեր առջեւ։

Ո՛չ, չկայ որեւէ հանրապետական նախարար — եւ արտաքին նախարարին ներկայութիւնը ցոյց կուտայ թէ մեր վիճաբանութեամբ ո՛րքան շահագրգռուած է Եւրոպան... (Ծափեր եւ ծիծաղներ)։

(9)

ՆԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

...Հայ Գրական Ակումբի 6 դեկ. ...ւ, շաբաթ օրուան հաւա... յթը նուիրուեցաւ վիճաբանու... թեան Հայաստանի գրականու... թեան մասին։ Սրահը լեցուն էր, ...ւ աթոռը ոտքի վրայ մնացին։ Գ. Ն. Աղանց հաւաքոյթը բա... ղով՝ քանի մը ջերմ խօսքե... ղով հաստատութեան ներկայա... ով Գ. Վահան Թէքէեանը։ Ա... Գ. ...առաւ Ա. Խոնդկար... ...ր խօսք առաւ Ա. Խոնդկար... ...ը, որ խոստանալով առան... ...ը գծերով մը նուիրել պրո... ...ն գրականութեան՝ համառօ... ...ի ներկայացուց անոր ծագ... ...ն, զարգացման եւ արդի վի... ...ի փուլերը։ Պրոլետգրակա... ...ը տեսակ մը պալատա... ...ն գրականութիւն է եւ ոչ մէկ ...ութիւն ունի սովորական ...ականութեան հետ։ Անոր ...ւոնն է ծառայել Կոմկուսին, ...ւ յայտնի է, թէ Կոմկուսը ...պէս կ'օգտագործէ ամէն մէկ ...։ Խորհրդային երկիրներու, ...ւապէս և Հայաստանի մէջ ...ականութիւնը դրուած է այն... ...ի պայմաններու մէջ, որ ...րգացման ո՛չ մէկ հնարաւո... ...թիւն ունի։ Հակառակ գեղու... ...ողի լաւատեսութեան, Հա... ...ստանի գրականութիւնը Կոմ... ...ի տիրապետութեան տակ ...ի կրնար զարգանալ։

Գ. Սասունին կանգ առաւ ան... ...ո գրողներու վրայ եւ գտաւ, ...ր բանաստեղծութեան ամէնէն ...ր դէմքը, Գ. Դուրեանի մե... ...թեամբ՝ Ե. Չարենցն է. ուրիշ ...ր զարնող ուժեր չկան։ Իր ...աշխարհը, «Ամբոխները ...ւած»,«Չարենցնամէ ն», ...ւանդ «Երկիր Նայիրին» ե... ...թիւներ են հայ գրականու... ...ան մէջ։ Սխալ է «Երկիր Նա... ...ն համարել պարսաւագիր ...յց կեանքի։ Արձակի մէջ ...ն շարք մը նոր, խոստմնալից ...ներ. Ակսէլ Բակունցը ա... ...ց մէջ առաջնակարգ տեղ կը ...։ Անհիմն է տարբերութիւն ...լ Համաստեղի եւ Բակունցի ...ած գիւղերուն միջեւ Համաս... ...ը, սակայն, աւելի կատար... ...լ գրող մըն է։ Հին գրողները, ...իրշեան, Զօրեան և ալլն նոր ...ք մը չմտցուցին հայ գրա... ...ութեան գանձանակը։

...յան կարօ առանձին-առան... ...ն կանգ առաւ խորհրդահայ ...ականութեան տարբեր կողմե... ...ն վրայ, ցոյց տուաւ անոր ...կան եւ բացասական յատ... ...թիւնները եւ համեմատեց ...թահայ գրականութեան հետ։ ...րդահայ գրականութեան ...լ անպայման կը տեսնուի յա... ...թիւն, բայց ան դեռ ...ւ է կատարելութենէ. մի... ...ւոր է՝ ի յառաջագունէ ...ո հեղինակի եզրակացու... ...ը, լեզուն թափթփած է, ...ակ մը անմշակ զաւառա... բարբառ, բովանդակութեամբ աղքատ է, տեղաւեթական, մարզ... կային եւ համամարզկային ար... ժէքէ զուրկ, ստեղծագործական ազատութիւն չկայ հոն։ Միւս կողմէ սփիւռք կապուած է երկրի եւ ժողովուրդի հետ եւ այս տեսա... կէտով ներշնչման աւելի կեն... դանի աղբիւրներ ունի։ Գաղ... թահայ գրականութիւնը աւելի հարուստ է, աւելի մշակուած եւ կատարելութեան աւելի բարձր աստիճաններու հասած է։

Ընդմիջումէն ետք խօսք ա... ռաւ Վազգէն Շուշանեան, որ վեր հանեց խորհրդային գրականու... թեան դրական կողմերը՝ հակա... դրելով քաղքենի գրականու... թեան։ Բնական գտաւ Կոմկուսի քաղաքականութիւնը եւ գրա... կանութեան հանդէպ գործադրած միջոցները։ Մեր համակրանքը պէտք է ըլլայ պրոլետգրակա... նութեան կողմը, քանի որ ան ապագայի, յեղափոխական զան... գուածներու գրականութիւնն է և ոչ թէ քաղքենի գրականութիւն, որ դատապարտուած է մահուան։ Ըստ էութեան խորհրդային իշ... խանութիւնը գրականութեան մասին կը բանեցնէ նոյն միջո... ցը, ինչ որ եւ քաղքենի իշխա... նութիւնները. հոս գրականու... թիւնը կը ծառայէ դրամատի... րութեան, հոն՝ աշխատաւորու... թեան։ Գալով խորհրդահայ գրականութեան, ամէնէն աչքի զարնող դէմքը Չարենցն է, որ չափով մը արեւմտահայ գրա... կանութեան և արեւմտեան գրող... ներու ազդեցութեան տակ է։ Նո... րերու մէջ (Գուրգէն Մահարի եւլն.) աչքի զարնող ուժեր չկան։ Գաղթահայ գրականու... թիւնը անհամեմատ աւելի մշ... շակուած է, աւելի հարուստ, ա... ւելի նուրբ ու կատարեալ. հին յայտնի գրողներէն զատ կան եւ տաղանդաւոր նորեր։ Ճիշդ է, որ Հայաստանի գրա... կանութիւնը զարգացման աւելի կարողութիւններ ունի, բայց արդի գաղթահայ գրականու... թիւնը աւելի բարձր է։

Քանի որ արտայայտուողնե... րու մեծ մասը ուղղակի կամ անուղղակի շօշափեց Հայաս... տանի եւ արտասահմանի հայ գրականութեան համեմատու... թեան հարցը, իր վերջին խօս... քին մէջ, զեկուցանող Ա. Վրաց... եան առաջարկեց մէկ-երկու երեկոյ ալ յատկացնել գաղ... թահայ արդի գրականութեան։ Ապա, ժամանակի կարճութեան պատճառով, քանի մը խօսքով պատասխանեց հակաճառողնե... րուն։ Նորէն պնդեց, որ հակա... ռակ Կոմկուսի տխմար պրոլետ քաղաքականութեան, գրակա... նութիւնը Հայաստանի մէջ ան... պայման կը զարգանայ եւ նոր ուժեր առաջ կուգան։ Այդ չի նշա... նակեր, ի հարկէ, որ Հայաստա... նի այսօրուան գրականութիւնը աւելի բարձր է արտասահմանի հայ գրականութենէն. ընդհա... կառակն, վերջինն աւելի հա... րուստ է եւ կատարեալ եւ ա... ւելի շատ ձեռնհաս գրողներ ու գրական արժէքաւոր արտա... դրութիւններ ունի։ Պատճառը՝ բռնապետութեան խժդժութիւն... ներն են Հայաստանի մէջ, բաղ... դամթիւ հայ մտաւորականներու պանդխտութիւնը արտասահ... մանի մէջ։ Սակայն, գաղթահայ գրականութիւնը ունի անբուժե... լի հիւանդութիւն մը, երկրին եւ ժողովուրդէն կտրուած ըլլալը, մինչդեռ Հայաստանի գրակա... նութիւնը կը զարգանայ ժողո... վուրդի ծոցին մէջ։

Հոս է համաստեղներու ալ... բերդութիւնը եւ Բակունցներու առաւելութիւնը, թէև համաստե... ղի մշակած գրականութիւնը աւելի կատարեալ է, քան Բա... կունցի մինչեւ այժմ արտա... դրածը։ Սխալ է պրոլետ գրա... կանութիւնը համարել յեղափո... խական կամ ընկերվարական գրականութիւն։ Պրոլետ գրա... կանութեան նպատակն է մէկ դա... սակարգային գրականութիւնը փոխարինել ուրիշ դասակարգա... յին գրականութեամբ, ինչ որ կը հակասէ «սոցիալիզմի կառուց... ման», ապադասակարգային հա... սարակութեան ստեղծման ծրա... գրին։ Այս է պատճառը, որ Վա... րանդեր, Բուխարին, Տրոցկի պէս ականաւոր բոլշեւիկներ ընդվզեցան Կոմկուսի պրոլետ... գրական քաղաքականութեան դէմ։

∴

Այսօր, շաբաթ քննութեան պիտի առնուի «Արտասահմանի հայ գրականութիւնը»։

(Մանրամասնութիւնները տես... նել Դ. էջ)։

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Անցեալ օր, տեղեկութիւններ տուեր էինք Հայաստանի շարժա... նկարի արդի վիճակին մասին։ Ստորեւ՝ նոր մանրամասնութիւն... ներ։

1929-30 տարին Հայկինոյի համար պիտի համարուի արտա... դրական զարգացման նոր շրջան։ Աւարտած են մեծ արհեստանոցի մը կառուցման աշխատանքներն ու սարքաւորումը, նոր մասնա... գէտներ կը գործակցին, մեծ մա... սամբ երիտասարդներ։

Անցեալ շրջանին, Հայկինօ ունէր 3 պատկերահան խումբ եւ հրապարակ հանած էր ընդա... մէնը 5 գեղարուեստական նկար։

1929-30ին, կը նախատեսուի արտադրել 18 գեղարուեստական նկարներ, որոնք հիմնականին մէջ պիտի ցոյց տան ներկայ Հայաս... տանի շինարարութիւնը, բանւո... րութեան եւ գիւղացիութեան պայքարը՝ խորհրդ իշխանութեան բոլոր թշնամիներուն դէմ։

Իր արտադրական ծրագրին մէջ, Հայկինօ ուշադրութիւն դարձուցած է զաւեշտական նկար... ներու վրայ։ Այս ծրագրին մէջ կը մտնեն 5 նկարներ «որոնք պիտի ծաղրեն Հայաստանի դաշ... նակցականներու ծակայեղափո... խական գործունէութիւնը, երբ իշխանութիւնը կը գտնուէր ա... նոնց ձեռքը...»։

Հայկինօ կրնայ վստահ ըլ... լալ թէ իր այս ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ, մանա... ւանդ դաշնակցականներու մէջ. Մենք հիմակուց արդէն՝ կը ծի... ծաղինք իրենց վրայ...։

Նախատեսուած է նաեւ ար... տադրել 25 գրրոցական եւ այլ մշակութային նկարներ։

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Աղեքսանդր Տիմա հօ, վէ... պին հեղինակութեամբ գրուած զուարճալիք մը չէ այլ լուրջ ծրագիր մը,— Հայաստանի հըն... գամեայ ծրագիրը, որուն համա... ձայն, հինգ տարի յետոյ, Հա... յաստան պիտի ներկայացնէ հե... տեւեալ պատկերը։ Նախ, պիտի հաստատուի ելեկտրակայաններու խիտ ցանց մը։ 1921ին, ընդամէ... նը, Հայաստանի մէջ կային 2639 կիլովատ ուժով ելեկտրակայան... ներ. Հնգամեակի վերջը, բոլոր ելեկտրակայանները պիտի ունե... նան 48,500 կիլովատ, պի... տի ըլլայ 25 միլիոն րուբլի հիմ... նական ծախս.

Բամպակի ցանքերու խտաց... ման շնորհիւ, Հնգամեակի վերջը ընդարձակուած պիտի ըլլայ մա... նածի արդիւնաբերութիւնը. գոր... ծարաններու մէջ իլիկներու թիւը պիտի բարձրանայ 100,000ի. կարկահներունը՝ 2500ի։ 1932-33ին մանածի արդիւնաբերու... թեան ընդհանուր գումարը պիտի կազմէ 48,800,000 րուբլի, իսկ հնգամեակի ընթացքին ծախք պիտի ըլլայ 20 միլիոն

Զանգեզուրի եւ Ալլահվէրտիի հանքերուն մէջ, պատերազմէն առաջ, միջին հաշուով կը հանուէր 4600 թոնօ պղինձ։ Ըստ հնգամ... եայ ծրագրի, 1932 33ին պիտի արտադրուի 8120 թոնօ։

1932-33ին կարբիդի արտա... դրութիւնը պիտի հասնի 2 միլիոն 652 700 րուբլիի։ Ալլահվէրտիի մէջ պիտի կառուցուի ծծմբաթթուի գործարան, տարեկան 8400 թոնօ արտադրական տարողութեամբ։ Զորագետի ջրակայանի ուժով, Ղարաքիլիսէի մէջ պիտի բանի ազոթային պարարտանիւթի գոր... ծարանը, որ առաջին տարիներու ընթացքին՝ պիտի ունենայ 20 հազար թոնօ արտադրական տա... րողութիւն։ Ալլահվէրտիի գործա... րանին կից՝ պիտի կառուցուի նաեւ ծծմբարջասպի գործարան։ Քիմիա... կան արտադրութեան համար, ծախք պիտի ըլլայ 4.500.000 րուբլի։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Լենինականի շաքարի գոր... ծարանին։ Երեւանի եւ Աշտարակի մէջ պիտի կառուցուին նաեւ պա... հածոյի գործարաններ։ Գինիի եւ գոնեակի արտադրութիւնը հնգամ... եակի վերջը պիտի հասնի 3 մի... լիոն 611,900 րուբլիի։ Հնգամ... եակի ընթացքին, կաշեգործու... թեան վրայ պիտի ծախսուի 29,5 միլիոն, վերջն ստանալու համար 57,5 միլիոն։

Ըոթիկէ տուֆի արտադրու... թիւնը պիտի բարձրանայ 1,5 միլիոն թոնոյի։ Աւանց երկա... թուղիի, անոր հիմնական ծախքը պիտի ըլլայ 8,5 միլիոն րուբլի, պիտի կառուցուի նաեւ կիրի եւ գաճի գործարան. միւս շինանիւ... թերն են կրանիտ, բաղալդը։

Ծրագրուած է Թամբակի մէջ կառուցանել կրանիտի եւ մար... մարի վերամշակման գործարան, Երեւանի մէջ՝ միայն մարմարի մշակման, իսկ Գուլաքերանի մէջ, բազալտի ձուլման գործարաններ։

Դարձեալ, այս հնգամեակի ընթացքին, Երեւանի մէջ պիտի հիմնուին փայտի մշակման գոր... ծարան. Զանգեզուրի մէջ՝ սղո... ցարան, Սեւ. Քարի մէջ երեք շարժական գործարաններ։ Այս շի... նութիւններուն պիտի յատկացուի 3 332,000 րուբլի։

Հաստատուած է նաեւ Հա... յաստանի արդիւնաբերութեան մէջ կատարուելիք գիտական... հետազօտական աշխատանքներու հնգամեայծրագիրը։Այս աշխատան... քին յատկացուած է 2,207 հազար րուբլի, որուն մէկ մասը պիտի հայթայթուի պետական գանձէն, միւսը արդիւնաբերութենէն։

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կը յիշեցնենք թէ՝ այս իրի... կուն է որ տեղի կ'ունենայ Հայ կամաւորներու պարահանդէսը Salle Hocheի մէջ, ծովանաւո... րութեամբ մարաջախտ Փէթէնի։ Ներկայ կ'ըլլան ֆրանսացի յայտ... նի դէմքեր։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օտար եւ հայ անուանի արուեստագէտ... ներ։ Երեք մեծ նուագախումբեր։ Բազմաթիւ անակնկալներ։

Հայ կամաւորներն են՝ որ քո... լորուած հայկական եռագոյնին շուրջ, ֆրանսական մայրաքա... ղաքին մէջ մեծ աշխատանք կը կատարեն՝ հայութիւնը ճանչ... ցնելու համար ֆիւրընկալ ժողո... վուրդին։ Կ'արժէ քաջալերել ի... րենց ճիգերը։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 32 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

Ռընէ լուռ մնաց վայրկեան մը։

— Ներեցէ՛ք որ հարցում մը ընեմ, ըսաւ, Սէլէստէն եւ ես ...ախարհ եկանք անոնց գրա... ...ինչպէս պիտի ապրինք։

— Օ՜.. պատասխանեց Կլէռ ...լով, այդ մասին ալ շատ բան ...ուած է։ Ամերիկայի մէջ ...մը գրեթէ անհետացած է, ...քանչիւրը կը ստանայ արժա... ...ր (asouche) տեսը մը, որու ...գու կը ստանայ ամէն ինչ ...հրաժեշտ է գոյութեան, ...ն Մթերանոցին մէջ չտուի՞ն ...այդ տետրերէն

— Անշուշտ այս պիտի ըլլայ, ...ւ Ռընէ, գրպանէն տետրակ մը ...ելով։

— Ճիշդ այդ է։ Անոնցմէ հեռզհետէ պիտի փրցնէք թեր... թերը եւ անոնց փոխարէն թաղին մէջի խանութները պիտի հայ... թայթեն ձեզ պիտանի բաները։ Որակը եւ քանակը կը տարբերին ենթակային պաշտոնին համեմատ եւ կերակուրն ալ չ'զուած ըլլալով. ինչպէս տեսաք, այս դրութիւնը կուտայ դրական արդիւնքներ։ Իւ... րաքանչիւր ոք կը ստանայ իր աշխատանքին համեմատ... գանէ տեսականօրէն։

— Խարդախութիւններ չե՞ն պատահիր։

— Անտարակոյս եւ յաճախ, թէեւ շատ խստօրէն կը պատժուին գեղծարարները։

Պետութիւնը կը կառավարէ ամէնն ալ, կը մտնէ ամէն մէկու կեանքի մանրամասնութեանց մէջ եւ կը պահանջէ՝ որ ամէն մարդ ալ ծառայէ իրեն։ Անոր փոխարէն կ'ապահովէ ձեր նիւթականը եւ մինչեւ իսկ բան մըն ալ աւելի, ինչպէս օրինակ, այս գործիքին ձրի գործածութիւնը։

Եւ ցոյց տուաւ հեռատեսը, որ իր ազատ ապակիով զետեղուած էր հիւրասրահի սեղանին վրայ։

— Խիղճ փոխարինութիւն...ը... սաւ Ռընէ, կարծեմ դժուարաւ պիտի համակերպիմ կենցաղի մը, որ իրաւունք չտար ինձ մինչեւ իսկ հաճոյքներս կամովին ընտ... րելու։

— Գիւղերու մէջ, ըսաւ Կլէռ, աւելի ազատ են մարդիկ, որով... հետեւ հսկողութիւնն աւելի դժուար է։ Այսպէս՝ կեդրոնական նահանգներու երկրագործները կը մերժեն ցարդ ընդգրկան գեղա... հատեր կլլել փոխան կերակուրի։

— Ես ալ գիւղ կ'երթամ ու... րեմն, ըսաւ Սէլէստէն, աշխուժիւ։

— Բայց պիտի սորվուիք երթալ այնտեղ ... որ իրենք որոշեն։

— Եւ Ամերիկացիները կը հանդուրժե՞ն այս բռնապետու... թեան։

— Այս վարչաձեւը պար... տադրուած է զօրաւոր ոստիկանա... կան կազմակերպութեամբ մը, որ բնաւ կատակ չի վերցներ։ Վերջ ի վերջոյ երբ մարդու անունը. եւ բնակարանն ապահովուած են, մնացեալը երկրորդական կարեւո... րութիւն ունի։

Մինչդեռ անոնք կը խօսակ... ցէին այսպէս, Սէլէստէն տան ամէն կողմերը աչքէ անցնելով կը դրուէր։

— Պարոն, պառաց յանկարծ, եկէք տեսէք մը։

— Ո՞ր կողմը։

— Պարտէզին ծայրը։ Աթոռ մը կայ այնտեղ։

Ինչ որ Սէլէստէն աթոռ կը կո... չէր, կառատունն էր։ Այնտեղ կա... յին երկու պատուականթեւ օդա... նաւեր նման անոնց, որոնցմէ շատ տեսած էին արդէն, երկու ճմուշկ եւ չորս հոգինոց ինքնաշարժ մը։

— Աւոր հաւնեցայ, ըսաւ Ռընէ, ինքնաշարժը քննելով բայց ասանք ալ մեր ժամանակին ու... նեցածներուն նման կը վազե՞ն։

— Մօտաւորապէս, ըսաւ Կլէռ։ Ես ուսումնասիրած եմ ձեր մե... քենականութիւնը, որ բաւական հանճարեղ էր այս ալ միեւնոյն սկզբունքներէն յառաջ եկած է. բայց այլեւս արագութիւն փո... խող լծակ չկայ՝ բաւական է այս ոտնակին վրայ կոխել արա... գացնելու կամ դանդաղեցնելու համար վազքը։

Սէլէստէն հետաքրքրուեցաւ գիտնալու թէ ո՞ւր է վառելանիւ... թի ընդունարանը։

— Ընդունարան չկայ, ըսաւ Կլէռ։

— Ոչ ալ գլան, բացագանչեց Ռընէ։

— Ուրեմն ինչպէ՞ս կը շարժի

— Վաթսուն տարիէ ի վեր, պատասխանեց Գ.աբրիէլ Կլէռ, քարիւղի շարժիչները բոլորովին անհետացած են, ինչպէս նաեւ շոգեշարժ մեքենաները, մինչեւ իսկ ամենայետնեալ երկիրներուն մէջ։

— Եւ այդ ամենայետնեալ երկիրներ կոչածնիդ ո՞րոնք են։

— Սուտանը, Թիպէթը, Հրոյ երկիրը, օրինակի համար։ Ամէն բան ելեկտրականութեամբ կը շարժի այն օրէն ի վեր որ Թեթեւ կուտակիչներ հնարուած են ուժի արտադրութեան համար։

— Թեթեւ կուտակի՞չ...կրկնեց Ռընէ

— Այո՛.. պէտք է դասաւան... դութիւն մը ընեմ, բայց պիտի աշխատիմ հակիրճ ըլլալ։

Հարիւր տարի առաջ այսինքն ձեր կեանքի առաջին շրջանին, հարկաւ կարդացած էք գիրքեր կամ յօդուածներ, որոնց հեղի... նակները կը նախատեսէին թէ մօտ ժամանակէն ածուխ եւ քարիւղը պիտի հատնին կամ պակսին»։

նթէ խռովութիւններ ծագին Եգիպտոսի մէջ. Զրանցքը պահպանող անգլիացի զինուորները Ջուրէ զրկուելու վտանգին կրնան ենթարկուիլ։ Առնուազն 20 տարի պէտք պիտի ըլլայ Միայւն պահակազօրք մը պատսպարելու կարող պահականոց մը շինելու համար»։

Թուրք գործավարի մը խալսագողութիւնը

ՊՈԼԻՍ 12 դեկտ.— Առեւտրական նախկին գործավար Ալի Ճէնանի սուրիական սահմանագլուխն անցաւ՝ միասին տանելով 1.200.000 ֆրանք՝ զոր կողոպտած էր ի վնաս իր երեք ընկերակիցներուն։

Ինչպէս կը յիշուի, Թուրք նախկին գործավարը, որ գերմանեւթուրք առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները վարողն էր, անկէ առաջ ձերբակալուած եւ մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր՝ իր վարչութեան յանձնուած հանրային գումարները մսխած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Բանտարկութեան պատիժը յետաձգուած էր։

Սուզանաւերը պիտի վերցուի՞ն

Գրած էինք թէ Իտալիա եւս յարած է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տեսակէտին՝ պահանջելու համար սուզանաւերու (ընդծովեայ) ջնջումը։

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հաստատէ այս լուրը, ըսելով որ իտալական կառավարութիւնը երկար ու մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ, յանգած է այս եզրակացութեան։

Այսպէս ուրեմն, երբ բացուի Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը, Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտի պիտի յայտարարէ որ՝ եթէ Անգլիա եւ Ամերիկա որոշած են այս քաղաքականութիւնը ջատագովել մինչեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ, Իտալիա պիտի կանգնի անոնց կողքին։

Իտալիա այս տեսակէտը պիտի պաշտպանէ՝ առանց նկատի առնելու թէ ինչ կը մտածեն Ֆրանսա եւ Ճափոն։ Միայն թէ երեք պետութեանց այսպիսի որոշում մը տալը չի բաւեր սուզանաւերը ջնջելու համար աշխարհիս երեսէն, այլ անհրաժեշտ է որ բոլոր ազգերը համաձայնին ատոր։

Նախ քան Լոնտոնի ժողովին բացումը, Ճափոնի պատուիրակները պիտի հանդիպին Ուաշինկթըն, ուր պիտի հասնին դեկտ. 16ին՝ նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ կատարելու համար։ Ամերիկա կ'առաջարկէ 5—5—3ի համեմատութիւնը՝ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի համար։ Ճափոնական պատուիրակութիւնը պիտի առաջարկէ որ յածանաւերու համար այդ համեմատութիւնն ըլլայ 10—10—7։

Ուսանողական մեծ ցոյցեր Ռումանիոյ մէջ

Անցեալ տարի Ռումանիոյ մէջ ազգայնական ուսանողները բուռն ցոյցեր կատարած էին իրենց հրեայ եւ ընկերվարական ընկերներուն դէմ։ Այդ ցոյցերու տարեդարձին առթիւ, առջի օր՝ Պուքրէշի մէջ, բազմաթիւ ուսանողներ՝ տորճանակներով զինուած՝ գաղտնի ոստիկանի հանգամանքով ներկայացան Մեծ Արեւելքի օթեակը, ուր ժողով կը գումարէին ազատ որմնադիրները։ Ուսանողները յանկարծ «ձեռքերը վե՛ր» պոռացին եւ ներկաները դուրս քշելէ յետոյ, կողոպտեցին դիւանաթուղթերը։

Ոստիկանութիւնը, որուն լուր տրուեցաւ հեռաձայնով, յաջողեցաւ ձերբակալել ցուցարարներէն մաս մը։

Թմշվարի մէջ, ուսանողները պաշարեցին «Թմշվարի Հիրլափ» հունգարերէն թերթին խմբագրատունը, ջարդուփշուր ըրին ապակիները, եւ դուրս քշեցին խմբագրապետն ու աշխատակիցները։ Զինուորները գործակցեցան ոստիկաններուն՝ ցուցարարները ցրուելու համար։

Ուսանողները յետոյ ապարդիւն յարձակում մը գործեցին բանտին վրայ, փորձելով ազատ արձակել կարգ մը բանտարկեալներ։

Քլուժի մէջ ալ ուսանողները կողոպտեցին հունգարերէն «Էլլէնզէք» թերթին խմբագրատունը։ Հոս ձերբակալուեցան շուրջ 100 հոգի։

Այս երկու հունգարերէն թերթերը գրած էին թէ ուսանողները Թրայովայի մէջ հակահրէական խժդժութիւններ կատարած են։ Ուսանողները պահանջեցին որ յաւելուածով մը հերքեն այդ լուրը։ Թմշվարի թերթը մերժեց։ Քլուժինը հերքեց լուրը, բայց ուսանողները դարձեալ գոհ չմնացին եւ յարձակեցան։

Եէլլըն-Պէրանժէ համաձայնութիւնը

Ամերիկայի Երեսփոխանական ժողովը 100ի դէմ 239 քուէով վաւերացուց Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը, որով կը կարգադրուի Ֆրանսայի պարտքը հանդէպ Մ. Նահանգներուն։ Ըստ այս համաձայնագրին, Ֆրանսա պիտի վճարէ 4.230 միլիոն տոլար՝ բաժնուած տարեվճարներու վրայ, որոնց վերջինը՝ 1965ին։

Ֆրանսական խորհրդարանը արդէն վաւերացուցեր էր այս համաձայնագիրը։ Երբ Միայն Ամերիկեան Ծերակոյտին վաւերացումը։ Կը կարծուի թէ Ծերակոյտին մէջ որոշ դժուարութիւններու պիտի բախի, հակառակ արագ վաւերացումին համար Նախագահ Հուվըրի յանձնարարութեան։

Ցունաստանի նախագահը

Ցունաստանի կուսակցութեանց վարիչները ժողով գումարելով, վարչապետ Վէնիզէլոսի պաշտօն տուին ընտրել Հանրապետութեան նախագահի թեկնածուն հետեւեալ երեք անձերու մէջէն Զայիմիս, Քաֆանտարիս եւ Սոֆուլիս։ Ժողովականները պիտի մասնակցին նախագահի ընտրութեան։ Երեսփոխանական ժողով մը պիտի կարգուի։

Տարին 13 ամիս

Նիւ Եորքի առեւտրական մեծ տուներէն մէկը կը ծանուցանէ թէ յունուար 2էն սկսեալ իր գործերը պիտի կազմակերպէ տարին 13 ամսուան հիման վրայ։ Հաշուակալութիւնը բաղայնմ պիտի կազմէ. ամսականները ամիսը 4 շաբաթուան հաշիւով պիտի վճարէ։

Դեռ չէ որոշուած թէ 13րդ ամսուան անունը ինչ պիտի ըլլայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ - Օփերէթ» խումբը՝

Ղեկավարութեամբ ծանօթ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Վաղը Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՍՐԱՀԸ

8 Rue Danton, Métro: Odéon կամ St. Michel

Գ. արարին Տիկ. Մ. Սուրաբեան կ'երգէ «Սեւորակ աչերը» եւ կը պարէ կովկասեան Լեռնական պարեր։

Արեւելեան օրքէսթրը ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՈՐԺի

Գիները 25, 15 և 10 ֆր. Դիմել բոլոր հայ ճաշարաններ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. Ե. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի՝ առաւօտ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԷՍԻՆԻ ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի, ժամը 6ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահութիւն՝ Ս. Վրացեան։ Կը խօսին՝ Կ. Սասունի, Ա. Խոնդկարեան, Օհան Կարօ, Մկ. Գարսամեան եւ ուրիշներ։

Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Գուա Քոլոմպի Մասնաճիւղին կողմէ

Կը Նախագահէ՝ Պ. ՋԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Գուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահներուն մէջ՝ Rue des Halles։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Դերասան Պ. Բագրատունի, դերասանուհի Տիկ. Մ. Սուրաբեան, Պ. Խաչիկ Նշանեան (երգ), փարիզի Հայ Թրամաթիքի դերասաններէն Տիկ. Առրինէ Տէրունեան, Պ. Պ. Շ. Սարեան, Դմբէթեան, Ա. Կոթիկեան, Մաքսուտեան եւ Սարաֆեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ (Կոմիտ. Վրդ., Երգ. Նաւազ, արտասանութիւն։ Ճոխ պիւֆէ։ Ընտիր ջազ պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—Շոգեկառք Սէն-Լազարէն ժամը 8.15, 8.23, 8.45, 8.53, 9.15 կամ օթոպիւս BD մինչեւ Terminus, Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, մինչեւ Place Bourguignon.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30ԻՆ

148 Rue Villeneuve քաղաքապետարանի սրահը

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ Կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ «ՉԱՐ ՈԳԻՆ»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Քորոսեանի։ Կը մասնակցի Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ)։ Գիները 10, 5 եւ 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café «La Petite Source»ի սրահը խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Իսի լէ - Մուլինոյի Վռամեան խումբի վճռաբանական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun։ Զեկոյց ընկ. ներկայացուցիչէն։

ԳԱԻՍԱՌ

Տէսինի կամիտէն ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 4.30ին Café Jardinի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը այժմ անկախութեան ծրագիր ունի»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողովի օրակարգի վճռաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. du Templeի սրճարանը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԳՐԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈՒԿԻ յառաջիկայ հանդիպումը վաղը Կիրակի Brasserie du Chapitreի վերի սրահը։ Նիւթ՝ «Ինչո՞վ կը յատկանշուի Նորը»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լուսիա Զաքարեան եւ իր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի «Սալնոյ Ձորի» Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Պուլվար Օտտոյի մատուռին մէջ, 1 Bld. Mouren, տեղի կ'ունենայ Աղբիւր-Սերոբի մահուան տարելիցին նուիրուած հանդիսահոգեհանգիստը։

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայր. եւ ազգ. միութիւնները եւ Մարսէյլի ու շրջանի հայրենակիցները։ Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. Արմաղանեան։ Կը խօսին՝ Պ. Գ. Ազգին, Մ. Մուրատեան եւ Յ. Այվազեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շի.	40 շի.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

15 DÉCEMBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1137

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Դաշնակցութիւն չըմ ուրանայ.
կ'ուզէք աքսորէք, կ'ուզէք գուլլէք.

ՄՕԿԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐ

Մեր հայրենիքին իմաստո՛ւն իշխանութեան առաքինութիւններէն մէկն է, նաեւ, թոյլ չտալ որ երկրէն դուրս ելլեն. ինչպէս եւ լուր։

Ատոր համար է որ, Մոկացի Գրիգորը, աւղէն կաթուածահար, հոգին կ'աւանդէ սեպտեմբերին, իսկ լուրը Եւրոպա կը հասնի դեկտեմբերին։

Եւ ատոր համար է, դարձեալ, որ խմբական ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ կը կատարուին պարբերաբար, ամբողջ երկիրը կը մատնուի յուզման, իսկ դէպքին արձագանգները արտասահման կը հասնին ամիսներ յետոյ։ Այն ալ շատ անկատար եւ հակասական։

Մոկացի Գրիգորը կը պատկանէր այն յեղափոխական սերունդին, որ հետզհետէ կը նօսրանայ։ Եւ կարծես արագօրէն։ Սար ու ձոր կտրած, փոթորիկներու եւ կռիւներու մէջ եփած, կողմի դարձած մարմիններ իրարու ետեւէ կը հալին օտար ափերու վրայ։ Ու թէեւ կ'ըսեն որ մարմինը կ'երթայ, իսկ հոգին կը մնայ. բայց, ներկայ պարագային, խոստովանինք թէ հոգիէն ալ շատ բան կ'երթայ մարմինին հետ, դէպի հող, դէպի փոշիացում։

Արդարեւ, փոխուա՛ծ են ոչ միայն ժամանակները, այլեւ մարդիկը։ Մինչեւ իսկ միջավայրն ու շրջապատը։

Այն առաքինութիւնը որ թեւ ու շունչ կուտար մեր գմայլելի հայդուկներուն, կ'ապրի, տակաւին, շատ շատերուն մէջ։ Եթէ յոգնած կամ «հաւասարակշռուած» կը թուին տարէցները, յորդելու, պոռթկալու ասպարէզ կը փնտռեն երիտասարդները։ Մանաւանդ անոնք որ, հազիւ աչքերը բացած, կարմիր տեսան մեր յորդահոսան գետերուն վճիտ ջուրերը։ Կամ, կայանէկայան համբայ կտրեցին, ոսկորներ եւ գանկեր կոխկրտելով։

Բայց, ո՞ւր է միջավայրը որ սնուցանէր այդ առաքինութիւնը։ Արիւն եւ աւիշ ներարկէր անոր։ Հայրենի լեռն ու անտառը ոչ միայն կ'արթնցնէին դիմադրութեան, ինքնապաշտպանութեան բնազդը, թնդացնելով այլեւս պատմական «զարկինք-զարկուեցանք»ը, այլեւ, կ'ապրեցնէին ու կը վարակէին ամբողջ շրջապատը։ Եւ հազիւ բացուած, աղօտ կայծերը կը դառնային բոցավառ ժողովուրդ։

Իսկ ի՞նչ կը շնչէ այսօր, մեր երիտասարդութիւնը — այն տարիքին մէջ ուր Լորտոնները, Խնկօները, Մոկացի Գրիգորները առաջին անգամ կրակին բացին իրենց կուրծքը։

Ի՞նչ կը ներշնչեն անոր Փարիզը, Թաւրիզը կամ Պուէնոս-Այրէսը...

Անշուշտ նորէն Մոկացի Գրիգորներու կեանքն ու գործերն են որ, իբրեւ շանթարգել, պիտի դիմագրեն այս անծանօթ պողոտաներու այլապէս վտանգաւոր կայծակներուն եւ փոթորիկներուն։ Այլ մանաւանդ կախարդական, ակնախտիղ հրապոյրներուն։

Ի՞նչ կեանք, ու ի՛նչ գործեր։ Դաշնակցութիւնը չունի տակաւին, լիակատար պատմութիւնը այն փաղանգին, որ ժողովրդականացած է խոնարհ բառով մը — «հայդուկ»։ Ուրիշներ, աւելի զօրաւորներ ու բախտաւորներ, անհամար շքեղութիւններով եւ հատոր-հատոր գիրքերով կը պատմեն փառքը իրենց զօրավարներուն եւ ծովակալներուն։ Իսկ մեր մէջ, ո՞վ իմացաւ կեանքն ու գործը, ո՞վ ճանչցաւ ամբողջական կերպարանքը Սերոբներուն, Գէորգ Չաւուշներուն, Անդրանիկներուն եւ Քեռիներուն։ Այլ մանաւանդ այն անհամար «անծանօթ զին՞ուորներուն», որոնք միայն անուն մը ձգեցին ու գացին։

Բերնէ բերան կը պտտին այդ անունները, բայց եթէ կան ընկերներ կամ հայրենակիցներ որ գիտեն անոնց բովանդակութիւնը, ուրիշներ, ստուար մեծամասնութիւնը կը գտնուի հարցականի մը առջեւ։

Այսպէս եւ Մոկացի Գրիգորը։ Իր մահուան լուրին առթիւ աշխատակից մը, որ հում նիւթեր ունի հայդուկի կեանքէն, միջած էր չափազանց պերճախօս դրուագ մը։

Այս եօթանասուն տարեկան ծերունին ալ ազատ չմնաց Երեւանի խելագար եւ անհեթեթ իշխանաւորներուն հալածանքներէն, եւ երեք տարի առաջ, բանտարկուեցաւ ուրիշներու հետ։ Չեկայի հռչակաւոր գազանը, Մելիք Յովսէփով, որ այժմ հեռացուած է ոչ թէ իբրեւ դաժան մարդ, այլ իբրեւ «աջ», արեւելեան բարբարոսի մը քրքիջով գետին կը փռէ Դաշնակցութեան դրօշը եւ կը հրամայէ 12 կալանաւորներու որ կոխկրտեն, թքնեն եւ ուրանան Դաշնակցութիւնը։

Ինը հոգի գլխիկոր կը կատարեն հրամանը — զէթ այսպէս է պատմութիւնը — բայց երբ կարգը Մոկացի Գրիգորին կուգայ, ծերունին կը վերցնէ դրօշակը, կը համբուրէ եւ կուրծքին սեղմած՝ կը պոռայ, Մոկսի գաւառաբարբառով. (կը թարգմանենք մեր լեզուին).

— Այս իմ երկրորդ աստուածն է։ Ինչ որ կրնաս ըրէ. մենք ձեզմէ չենք վախնար։ Դաշնակցութիւնը չեմ ուրանար. կ'ուզէք աքսորեցէք. կ'ուզէք գնդակահարեցէք։ Այս է իմ վերջին խօսքս։»

«Դաշնակցութիւն չըմ ուրանայ»։ Ճիշդ ինչպէս, տարիներ առաջ, եւ ուրիշ առիթով մը, կ'աղաղակէր անգուգական Սայեաթ Նովան, պարսիկ բռնաւորին առջեւ.

— Չըխմանամ քիլիսատան, տոնմանամ իսատան (*Եկեղեցիէն դուրս չեմ ելլեր. Քրիստոսը չեմ ուրանար*)։

Մէկը՝ եկեղեցիին անունով, միւսը՝ յանուն հայրենիքի ազատութեան։

Իսկ մենք, ի՞նչ պիտի կրնանք բարդել այս ադու առաքինութիւններուն վրայ, իբրեւ նոր շրջանի մարդիկ, եւ ականատես անհետացող սերունդի մը... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անատոլուի բեկորներուն համար

Գէյրութի կաթողիկոսական փոխանորդ եպիշէ եպիս. կարօեան ձեռնարկած է կազմել ընդհանուր յանձնախումբ մը, անմիջական օգնութեան փութալու համար Թուրքիայէն Հալէպ եւ սուրիական սահման հասած թշուառ եւ մերկ հայ տարագիրներու։

Նորակազմ ընդհանուր յանձնախումբը անմիջապէս գործի պիտի սկսի եւ մէկ կողմէ դրամ պիտի հանգանակէ, միւս կողմէ ալ տիկնանց յանձնախումբի մը միջոցաւ պիտի ձեռնարկէ հին հագուստներ հաւաքելու աշխատանքին։

Հալէպէն առնուած վերջին տեղեկութիւնները շատ տխուր եւ ողբերգական կը նկարագրեն վիճակը նոր գաղթականներուն, որոնք գրեթէ ամէն կառախումբով կը թափին Հալէպ։ Ցարդ ոչ մէկ օգնութեան ձեռք կարկառուած է անոնց։ Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը պիտի հրատարակէ հայրապետական կոչ մը՝ հրաւիրելով ժողովուրդը նպաստ հասցնել Անատոլուի բեկորներուն։ Առանձին նամակի մը մէջ, կաթողիկոսը շատ յուզուած եւ յուսահատ վիճակ մը ցոյց կուտայ այս նոր տարագրութեան առթիւ։

Արտասահմանի հայութեան պարտքն է անմիջական ձեռնարկներ ընել եւ օգնութեան փութալ այս նոր զոհերուն։

Սուրիոյ պարտքը կը պահանջեն

Երեսփոխանական ժողովը կը շարունակէ վիճաբանութիւնները 1930ի պատերազմական նախահաշիւն մասին։ Ընկերվարականները այս անգամ ալ Պուլ տիւ-Ռոնի երեսփոխան Սիքսթ-Քընէնի բերնով պահանջեցին ջնջել մօտաւոր Արեւելքի ֆրանսական բանակին յատկացուած վարկերը (300,000,000 ֆրանք) եւ պարպել Սուրիան։ Սիքսթ-Քընէն ըսաւ.

— Մի՞թէ ֆրանսա խաչակրութեանց ժամանակ կոտրուա մը Պուլյոնի գրաւած հողամասերուն ժառանգութիւնը կը պահանջէ, ինչպէս վերջերս գրեցին կարգ մը օտար թերթեր։ Ֆրանսա ստիպուած չէր ընդունելու Սուրիոյ հոգատարութիւնը, սակայն ինք պահանջեց զայն երբ Ամերիկա մերժեց։ Եթէ մեր զինուորները Սուրիայէն քաշէինք, աւելի դիւրին պիտի ըլլար համոզել Ամերիկան՝ թէ ֆրանսա շատ աղքատ է եւ չի կրնար վճարել իր պարտքերը։

Պատերազմական նախարար Մաժինօ բացատրեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնն էր որ Ֆրանսայի յանձնեց այդ հոգատարութիւնը, որպէս զի ազատութիւն, բարօրութիւն եւ պաշտպանութիւն ապահովէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի բնակչութեան։ Ֆրանսա պարտաւոր է յարգել իր յանձնառութիւնը։ Նախարարը յիշեց թէ Երուսաղէմի վերջին խռովութեանց ընթացքին, ֆրանսացի զինուորներն էին որ արգիլեցին Տիւրգիները անցնիլ սուրիական սահմանագլուխը եւ միանալ Պաղեստինի արաբ ապստամբներուն։

Ու յանուն կառավարութեան՝ վստահութեան խնդիր դրաւ։ Քուէարկութիւն կատարուելով, ընկերվարականներու առաջարկը մերժուեցաւ 247ի դէմ 300 ձայնով։

Մերժուեցաւ նաեւ երեսփոխան Օպայի առաջարկը՝ Սուրիոյ բանակի վարկէն 40 միլիոն ֆրանք զեղչելու մասին։

Ինչո՞ւ Պոլիս գնաց Գարախան

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար, Գարախան Օտեսայէն հոն հասած է դեկտ. 12ին կէս օրէ վերջ՝ «Ֆէլիքս Ճէրճինսքի» թորփիլահալածով։ Թուրքիա մնացած օրերուն, Թուրք կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ Գարախան եւ պիտի ընդունուի Մ. Քէմալի կողմէ։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ՝ Գարախանի այցելութեան առթիւ, բանակցութիւններ պիտի կատարուին երկու երկիրները շահագրգռող քաղաքական և տնտեսական խնդիրներու մասին։ Պիտի վերաքննուի նաեւ 1927ի ռուսեւթուրք Բարեկամական Դաշինքը։ Թղթակիցը յետոյ կը գրէ.

— «Գարախանի այցելութեան նպատակը կրկնակ է. Նախ՝ պիտի աշխատի չէզոքացնել այն ազդեցութիւնը զոր վերջերս ձեռք բերին Էնկիւրիի մէջ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա. երկրորդ պիտի ջանայ առեւտրական բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատել Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Ո՛չ մէկ ապրանք կարելի է ներածել Թուրքիայէն Ռուսիա, առանց խորհրդային իշխանութեանց արտօնագրին։ 1929ի սկիզբները դժուարութիւններ ծագեցան Թուրք արտածող վաճառականներուն եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ այս արտօնագրերու մասին, ու վերջերս խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին նոր արտօնագրեր տալ Թուրք վաճառականներուն։ Կ'ըսուի թէ մթերանոցներու մէջ կը փտտին մեծ քանակութեամբ նարինջներ եւ լեմոններ, որոնք Թուրքիայէն Ռուսիա արտածուած ամէնէն կարեւոր նիւթերն են։

Խորհրդային կառավարութիւնը շատ դժգոհ է Թուրք ոստիկանութեան բացած խիստ պայքարէն, ընդդէմ համայնավարութեան։ Թուրքիա կ'ուզէ բարեկամ ըլլալ խորհրդային Ռուսիոյ, սակայն վճռած է թոյլ չտալ իր սահմաններէն ներս Լենինի վարդապետութիւնները տարածելու ոեւէ ձեռնարկ։ Գարախանի կացութիւնը շատ փափուկ է։

Նոր փաստեր ի նպաստ Ալմազեանի

Գ. Մաթիֆաս շարունակելով իր քննութիւնները Ռիկօտէնի սպանութեան շուրջ, դէմ դէմի բերաւ գաղտնի ոստիկան Շմիտն ու կառ. տիւ Նորի ծանօթ բեռնակիր ժոզէֆ Մուսիէն։ Այս վերջինը սեպտ. 14ին ըսած էր Շմիտի. «կը կարծեմ թէ Ռիկօտէնի մարմինը պարունակող սնտուկը կառքին դուրսի կողմն էր, վարիչի կողքին»։ Բայց յաջորդ օրը, կրկին հարցաքննուելով, Մուսիէ ծշդած էր թէ՝ սնտուկը դուրսը չէր, այլ կառքին մէջ, որովհետեւ շատ լաւ կը յիշէր թէ զայն բերող ծամբորդը կառքին մէջէն ձայն տուած էր իրեն, ու ինք ալ դուռը բանալով՝ բռնած էր սնտուկին մէկ մաղելէն, մինչ միւսը կը բռնէր մարդը՝ ինքը։ Սնտուկը սայլակին վրայ դրած ատեն մարդը պատուիրած էր՝ որ չցրջէ զայն, որովհետեւ մէջինը դիւրաբեկ առարկայ է։

Ի վերջոյ Գ. Շմիտ յայտնեց թէ՝ իբրեւ վաւերական կ'ընդունի Մուսիէի այս երկրորդ վկայութիւնը, զոր արձանագրած է սեպտ. 15ի իր տեղեկագրին մէջ։ Մուսիէ անկէ ի վեր երկու անգամ Գ. Մաթիֆասի առջեւ կրկնած ըլլալով նոյն բանը, բոլորովին կը ջրուի Ֆլոթի այն վկայութիւնը թէ սնտուկը ինք փոխադրած էր կայարան՝ Ալմազեանի խանութէն եւ զայն շղթայով կապած կառքին դուրսի կողմը։

Ինչպէս կը յիշուի, ըստ բժշկական տեղեկագրի, Ռիկօտէնի սպանիչը նախ երկաթէ կամ փայտէ ձողով մը բազմաթիւ հարուածներ տուած է անոր գլխուն, յետոյ գետին պառկեցնելով խեղդած զայն։ Նախ կասկածեցան Ալմազեանի խանութին մուտքի դրան երկաթ ձողերուն վրայ, որոնք կը գտնուէին հայ դերձակին քնիքին մօտ։ Քննութիւնները ցոյց տուին թէ այդ ձողերը շատ երկար էին եւ կարելի չէր ատոնցմով մարդ սպաննել։ Այս անգամ կասկածեցան դերձակի քանակին վրայ, որ նոյնպէս քնիքին տունն էր։ Մանրակրկիտ քննութիւնով, հաստատուեցաւ թէ ատոր վրայ ո՛չ մէկ կասկածելի հետք կայ։

Լիւի իշխանութիւնները չկրցան գտնել Գ. կարգի AO 159 թիւ տոմսակը, զոր գնած էր սպանիչը՝ սնտուկը Լիլ ղրկելու համար։

Դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամի յայտնեց Մաթիֆասի թէ իր տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէ գալ շաբթու վերջերը։

Հարցաքննիչ դատաւորը հիմա պիտի հարցաքննէ ատամնաբուժական ուսանող Գ. Րէյմոն Գոնֆուն եւ նշանածը, որոնք կ'ըսեն թէ սեպտ. 9ին, կէսօրէ վերջ Մոնթրէօյլ տարին Ռիկօտէնը։

.՝. «Լը փօփիւլէր», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, իր երեկուան թիւով կը գրէ հետեւեալ խորագրին տակ. «կա՛մ ապացուցէք Ալմազեանի յանցապարտութիւնը, կամ ազատ արձակեցէք»։

— «Ի՞նչ բանի կը սպասեն։ Երկրորդ Ֆլօթի մը հրաշագործ վկայութեա՞ն։ Գ. Ամի չափազանցօրէն կ'երկարաձգէ այն պայմանաժամերը զորս ինքն իսկ որոշած էր արդէն տարապայման չափերով։ Հարցաքննութիւնը կը կաղայ, եա կ'երթայ, որովհետեւ, կը թուի թէ չեն ուզեր ելքի մը յանգիլ։ Ալմազեան միշտ բանտարկուած կը մնայ։ Կա՛մ ապացուցէք ՝իր ոճիրը, եւ կամ ազատ արձակեցէք։ Ոչ մէկ ամբաստանութիւն, նոյն իսկ կասկածելի աղբիւրներէ բխած մեղադրանքները, ճշմարտապէս չեն ապացուցաներ Ալմազեանի յանցաւորութիւնը։ Արդեօ՞ք Գ. Պրնուա միտքը դրած է բանտարկուած պահել այս դժբախտ մարդը, որքան ատեն որ կը պահէ իր բարձր պաշտօնը դատական ոստիկանութեան մէջ։ Գրա՞ւ բռնած են, թէ ասպարէզ կը կարդան հանրային կարծիքին։

Անաստուածներու պայքարը

Ռուսիոյ անաստուածներու ընկերութիւնը անցած շաբաթ սկսած է մեծ պայքարի Ծնունդի առթիւ։ Հրապարակաւ այրուած են բազմաթիւ իկոններ (սուրբի պատկեր) Մոսկուայի եւ գաւառներուն մէջ։

Նայրովսկայի շրջանին եւ Դոնէցի աւազանին մէջ այրուած են 4000 իկոններ։

Ռուսիայէն փախչող գիւղացիները

Ռուսիայէն փախչող գերման գիւղացիներու 9րդ եւ վերջին կարաւանը (782 հոգի) հասաւ Գերմանիա։ Մինչեւ հիմա Ռուսիայէն ելածներու թիւն է 5053։ Գաղթականները կը պատմեն թէ տակաւին 2000 հոգի կը սպասեն Մոսկուայի մէջ։ Իսկ 11,000 հոգի Նոյեմբերին ետ ղրկուած են իրենց տեղերը։ Մեկնելէ առաջ, Չեկան թուղթ մը ստորագրել տուած է անոնց թէ իրենց կամքով կը մեկնին։

Նոր գնդակահարութիւններ

Ռիկայէն կը հեռագրեն.— *Աստրախանի խորհրդային ատեանին հրամանով, Դեկտ. 12ի գիշերը գնդակահարուեցան 14 պաշտօնեաներ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ շահադէտ։ Ուկրայնայի մէջ ալ հինգ գիւղացիներ գնդակահարուեցան, քուլաքի պաշարը պահած ըլլալու ամբաստանութեամբ։*

Հրեաները հատուցում կը ստանան

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, Նիւքէսըլի աշխատաւորական երեսփոխան գնդապետ Ուէճվուտի հարցումին պատասխանելով, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ անցեալ օգոստոսին խռովութեանց և ջարդերու ընթացքին վնասուած կարգ մը Հրեաներ արդէն իսկ հատուցում ստացած են։ Անգլիական կառավարութիւնը նոյնպէս հատուցում պիտի տայ վնասուած քրիստոնեաներուն եւ Արաբներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Գ. ՔՐԱՖԹ-ՊՈՆԱՐԻ ի պատիւ սեղան մը տրուած է Պէյրութի մէջ, Նոյեմբեր 25ին, նախագահութեամբ ընկ. Վ. Փափազեանի։ Մեր Ջուիցերացի բարեկամը տեղեկութիւններ հաղորդած է Հայասիրական ընկերութեան աշխատանքներուն մասին եւ թելադրած համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծել հայ բոլոր տարրերուն միջեւ։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ կարգ մը շրջաններուն մէջ, մանաւանդ Քապուլի հիւսիսակողմը խռովութիւններ ծագած ըլլալով, Նատիր Շահ մայրաքաղաք բերել տուաւ 20 պարագլուխներ, որոնց գլուխները կտրել տուաւ հրապարակաւ։ Նատիր Շահը տապալելու համար սարքուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԵՐԷԿԻ ԱՆԳԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մանկութեան ու պատանեկութեան յիշատակները իրենց մէջ ջերմութիւն ու քաղցրութիւն ունին։ Մտածող եւ զգայուն մարդը կը դառնայ անոնց, երբ երկար տարիներու բեռը շալկած, մազերը ճերմկած, աչքերուն լոյսը նուազած, սրբութեան մը երկրպագելու պէս, եւ ծերութեան ու իմաստութեան հանգրուանին հասած ըլլալով, թերթատել կը սկսի իր կեանքին էջերը, անոնցմով վերապրելու համար անցեալ օրերն ու մարդիկը։

Ինքնատիպ ու հարազատ են ա՛յն յիշատակները, որոնք՝ սովորական թուող ճշմարտութիւններուն մէջ իսկ, կը խտացնեն յաճախ մեծերուն իմացական ու հոգեկան աշխարհի կազմութեան գաղտնիքը։

Այս գրականութիւնը շա՛տ բնական կը գտնենք, երբ ալեհեր արուեստագէտներ են անոր հեղինակները։ Անոնցմէ դուրս, ամէն անգամ, որ երիտասարդ գրողի մը թափառումները կը դիտենք այդ հողին վրայ, տեսակ մը թերահաւատութեամբ կը լեցուինք։ Թերեւս նախապաշարում մըն է, եւ սակայն կը փափաքինք, որ մարդ չակէն մանկութեան ու պատանեկութեան մեծ ճեքեաթը մեզի պատմեն տաղանդներն ու հանճարները։ Կը փափաքինք, որ մեր պապակը յագեցնենք անմահական ու երազային այն աղբերէն, որոնց բանալին գերմարդկային ուժերուն ձեռքն է։

Այս տրամաբանութեամբ է, որ նոր գրողներուն մեզի բերած պատանեկան ու մանկական յուշերը կ'ուզենք, որ գրականութեան սահմաններուն մէջ մնան, փոխանակ դառնալու նկարագրութիւնը ապրող չակի մը համբորդութեան, որ կեանքի արշալոյսին հետ կը սկսի։ Որովհետեւ մարդկութեան համար, մեզի ու ամենուս համար, ճշմարտութեան եւ իրականութեան դրօշմը կը կրեն էջերն անոնց, որոնք արկածալից ճամբորդութիւն մը ըրեր, յաղթեր ու տառապեր, գիշերներ լուացուցեր, արցունքի կաթիլ մը սրբեր, եւ կեանքի իմաստութեան գիրքը իրենց փորձառու մատներովը թերթատեր են...։

∴

Այս խորհրդածութիւններն ունեցայ, երբ վերջացուցի Թ. Ազատեանի նոր գիրքը. Քառասնակ (Կ. Պոլիս, 1930)։

Երիտասարդ հեղինակը ծանօթ է արդէն Միսաք Մեծարենցի նուիրուած իր կենսագրական տողերով, ինչպէս նաեւ երկու քերթուածներու հատորներով՝ Աղբիւր Անմահութեան։

Այն ինչ որ կը բերէ այս գիրքով, կարելի չէ դասել գրական սեւէ սեռի մէջ, որովհետեւ, ինչպէս հեղինակը ինքը ըրեր է այդ բաժանումը, ընթերցողը կը գտնէ հոն ջուրերուն քերթուածը, գեղի յուշեր ու վիպակներ։ Տեսակ մը համադրութիւն տարասեռ նիւթերու՝ որոնցմով կ'երգուի մանկական ու պատանեկան յիշատակներու քաղցրութիւնը։ Կը զգաս որ տեսակ մը կարօտ կը վառէ երիտասարդը, ընդգրկելու համար երբեմնի երազ օրերը, որոնց ազօտ յիշատակն իսկ կը յուզէ զինքը։ «Պէտք է մանկանալ, կ'ըսէ, վերադառնալ երջանիկ օրերուն, եւ քակե՛լ, քակել մաքուր եւ նուիրական կծիկը մեր տպաւորութիւններուն։ Գտնել ակունքը մեր տղու հոգիները լեցնող խանդավառութեան, ունենալ քաղցր վերապրումը անցեալին, ու տօնել Զատիկը»։

Գրականութեան ու արուեստի համար ի՛նչ անմեղ ու սփոփարար հաճոյք է, անցեալին վերապրումը. ո՛չ միայն հաճոյք՝ այլ ներշնչումի ի՛նչ աստուածային տաճար, ուր մտնելու եւ աղօթելու, երգելու եւ արտագրելու արտօնուած են միայն արուեստագէտ հոգիները։

Այն պահուն մանաւանդ, երբ տարակոյսի հովը կը բարձրանայ, եւ մտքերը մշուշով կը պարուրէ. այն պահուն, երբ մոռացումը մեր հոգիները կը դառնացնէ, երբ մեր անցեալ կեանքին գեղեցկութիւններուն երգն ու զովքը վարպետ գործաւորներու կը կարօտի, մենք սիրով ու ցնծութեամբ կ'ողջունենք յայտնութիւնը նման երկերուն, որոնցմով զուրգուրալ կը սկսինք մեզի հասած մշակոյթի բոլո՛ր տարրերուն վրայ։

Ժողովրդական բանահիւսութեան, լեզուի ու ազգագրական գանձերու բոլոր արժէքները, հազարամեակներ ապրած ժողովուրդի մը ստեղծագործութեան կնիքը կը կրեն։ Անոնցմով շա՛տ հեշտութեամբ կրնանք բացատրել մեր նախահայրերուն մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան հանդէպ ունեցած վերաբերմունքը։ Սորվուած ենք հիմա աւելի գուրգուրալ անոնց վրայ, որովհետեւ այդ գանձերուն աւանդապահ ժողովուրդը իր հայրենիքէն հեռու կ'ապրի, եւ սերունդ մը անցնելէն վերջ, ամէն բան կորսուելու դատապարտուած է դժբախտաբար։ Հոգեբանական այս տուեալներով է, որ քաջալերանքի արժանի են բոլոր այն հեղինակները, որոնք մեր մշակոյթին տարրերը փրկելու կը նպաստեն։ Գիրք մը, տետրակ մը, մագաղաթի զեղուած էջ մը, բանուած ստեղծագործութիւն մը, բոլորն ալ մասունքի պէս պահելու, քով քովի բերելու, գրադարաններու եւ թանգարաններու մէջ ամփոփելու է. իբրեւ մեր ժողովուրդին դարաւոր ստեղծագործութեան կենդանի վկաները։ Մեր նուիրական պարտականութիւնն է փրկել այնքան, որքան կրնանք։

Սովորական հաւաքողի եւ ընդօրինակողի այս օգտակար աշխատութեան քով աւելի մխիթարական է անշուշտ յայտնութիւնը այն տաղանդաւոր տղոց, որոնք արուեստի գործերով անմահութեան դրօշմը կը դնեն ժողովուրդին հոգեկան գանձերուն վրայ։

∴

«Քառասնակ»ը, հակառակ անոր որ նիւթի, ոճի ու լեզուի միօրինակութիւն չունի (գիրքը կազմող էջերը արձակ քերթուածներ, յուշեր ու վիպակներ են), հոգածու և զգայուն մատներով գրի առնուած յիշատակներէ կը բաղկանայ։ Տիրապետող տարրը զգացումն է, որ թեւ տուեր է երեւակայութեան, երթալ թափառելու համար մեր հայրենիքին, Ակնայ անձուկ ու լեռնային հորիզոնին տակ, ներշնչուելու երբեմնի նուիրական վայրերէն, հողերէն ու քարերէն, ջուրէն ու ծաղկէն, Եփրատէն ու բոլոր ուխտատեղիներէն որոնցմով ա՛յնքան հպարտ եղաւ մեր հայրենի պատմական քաղաքը։

Ազատեանի շունչը շատ կարճ է, ամէն անգամ որ զգացումը խեղդել կը սկսի երազողն ու քերթողը։ Աղբիւր Անմահութեան հատորներուն երգիչն է, որ կը թափառի երբեմնի վայրերը. մանկութեան եւ պատանեկութեան օրերը կ'ապրի. ցաւելով որ արժանի կարեւորութիւնը տուած չէ եղեր այն ատեն, երբ հոգիով ու մարմինով հոն ապրելու երջանկութիւնն ունեցեր է։

Բայց մեծ արժանիքը, զոր կը գտնեմ Քառասնակի մէջ, ուրիշ բան է։ Հեղինակը սովորական քերթուածներ, յուշեր ու վիպակներ տուած պիտի ըլլար, եթէ իր էջերը չգեղեցկացնէր բանաստեղծութեան տարրերով, որոնք Անտունիներ կը կոչուին։ Գրեթէ բոլոր պատմուածքներն ու քերթուածները, յուշերն ու վիպակները ընդելուզուած են բանահիւսութեան թանկագին քարերով, եւ դժուար չէ գիտել, որ այդ մասունքները, փշրանքներն ու հատուածները զինքը առաջնորդեր ու իր ճամբան են հարթեր։ Ազատեան կամաւոր կերպով ինքզինքը կապուած զգացեր է այդ գեղեցկութիւններուն, որոնք շատ անգամ քանի մը տողի մէջ կը խտացնեն մեծ ողբերգութիւն մը կամ մեծ ոլիւցանութիւն մը։ (Ծանիկեանի Հնութիւնք Ակնայ հատորին մէջ ամփոփուած ժողովրդական երգերու մէկ կատալեալ հաւաքածոն կազմած ունի, մեր հայրենակիցը Վահան Գույումճեան, այնքան զոհողութիւններով ձեռք բերած, որուն հրատարակութիւնը, անոր նուիրուած խղճամիտ ուսումնասիրութեամբ մը, յայտնութիւն պիտի ըլլայ մեր գրական տարեգրութիւններուն մէջ)։ Ազատեանի փորձը յաջող է մանաւանդ երկու վիպակներուն մէջ. Ջուխտակ ծիատը և վերադարձը, որոնց մէջ Ակնայ այնքան հանրածանօթ անտունիները գեղեցկօրէն ներդաշնակուած են։ Ապահովաբար տեղական բարքերուն ու կենցաղին, մարդկային սիրոյ եւ պանդուխտին կարօտովը բաբախուն այդ քերթուածները, ամբողջական վիպերգութեան մը հատուածներն են, որոնք եկեր հասեր են մեզի, պահելով իրենց ուժը, ջերմութիւնն ու շնորհը անբաղդատելի արուեստի մէջ։ Պանդուխտի երգերը մանաւանդ խիստ յատկանշական են ու կը յայտնեն ողբերգութիւնը, որ սերունդները կարօտով այրեց հեռաւո՛ր հորիզոններու տակ և երիտասարդ հարսներու հոգին մոխիրի վերածեց...։

Քառասնակը կազմող էջերէն դուրս ձգելով ինչ որ ենթակայական է ու արուեստագէտին հոգիէն փրթած, մնացեալ մասը կը ներկայացնէ Ակնայ գիւղերուն կեանքը, Նոր Տարւան, Բարեկենդանի, Զատկի, եւ ուխտատեղիներու սովորութիւնները այգիներու, պարտէզներու, ուխտատեղիներու եւ տարուան չորս եղանակներուն հետ կապուած կեանքը։

Թ. Ազատեանի լեզուն նոր գրողներուն մէջ ամէնէն յղկուածն է, ու քնարականը, երբ յաճախ կը մատնէ խորհրդապաշտ ձգտում մը եւ ճիգ մը, փնտռելու եւ գտնելու համար բառերուն ամէնէն պատկերալիցները։ Մթութիւնը կը սիրէ, երբ կը պատմէ նոյնիսկ յուշեր կամ աէքեր։ Ցուցումը զոր կը բերէ իր մատներուն։ Եթէ ուզէի փնտռել երէց գրողներէն մէկուն ներգործութիւնը, իր արուեստին կազմութեան մէջ, Յ. Օշականը պիտի մատնանշէի։ Սակայն ո՛չ անոր, եւ ոչ ալ այն միւս գաւառացի գրողներուն հէքեաթին ու պատմուածքին գեղեցկութիւնն ու ճարտարապետութիւնն ունի տակաւին։ Գաւառէն շատ տարբեր բերած է հետը, երեւակայութիւնը կենդանի է դեռ, մանաւանդ հարուստ բառամթերք մը ունի, նոր եւ գաւառական բառերու, որոնցմով օր մը, վստահ եմ, պիտի տայ արժէքաւոր գործեր։ Քառասնակը գեղանկարուած է տաղանդաւոր գծագրիչ Մելքոն Քէպապճեանի կողմէն, որ ինք ալ ապրեր է պահերն ու գործողութիւնները, առանց որոնց անկարելի պիտի ըլլար պատկերացնել իրերուն ու բարքերուն բանաստեղծականութիւնը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳՐՔԵՐՈՒՍ ԼՈՒՍԱՆՑՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

I.— ԿԸ ՄՆԱՍ ԳՈՑ ԴՐԱՆ ՊԷՍ...

Կը մնաս գոց դրան պէս՝ երգիս դիմաց, աւա՜ղ,
Անծրեւի պէս, աւա՜ղ, կ'իյնամ քու քարերուդ,
Թըռչունի ձայնի պէս՝ առաւօտը շատ վաղ,
Կ'իյնամ պարտէզիդ մէջ՝ անյոյս ու անօգուտ...

Աւա՜ղ, աւա՜ղ, գիտեմ երգի մը պէս քեզ գոց,
Երգի մը պէս մաքուր՝ շրթներուս վրայ նուաղ,
Կը քսուիս շրթներուս ինչպէս ծիծաւոր բոց,
Բայց գիտեմ, օ՛ իմս չես, ուրիշինն ես, աւա՜ղ...

II.— ՋԱՐԹՕՆՔԻ ԵՐԳ

Ծուլսի մը պէս բարակ՝ երբ ծովը կը շնչէ,
Միջատի ճըճճիւնի պէս՝ ծաղիկներու մէջ գեղ,
Բարձրացի՛ր մեղմօրէն, քաղցրօրէն շշնչէ՛,
Բարձրացի՛ր, տարածուէ՛ անափ լռութեան մէջ...

Հըպէ՛ ռունգունքներուս, զարթօնքի ուրա՛խ երգ,
Ծըլէ՛ ծաղիկի պէս, օ՛ բողբ առ բողբ,
Արիւնէ՛ ու կոտտա՛յ ինչպէս սիրոյ թաց վէրք,
Արիւնէ՛, խորացի՛ր ու ծոգիիս ծըպէ՛...

III.— ԾԱՂԿԻ ՓՈՒՆՋՈՎ ՄԸ ԹԱՑ...

Ծաղկի փունջով մը թաց պիտ' մօտենամ քեզի,
Գարնան կաթիլներով մերկ մատներուս վրայ թաց,
Ձայնիս մէջ տրխրաբեկ սարսկ մը պիտ' խօսի,
Պիտ' մօտենամ քեզի ծառի պէս բացկաբաց...

Աւա՜ղ, ծաղիկները սպառած են վաղուց,
Մատներէս միրաւոր արիւն կը կաթի տաք...
— Մէկ երգ մընաց միայն, կը կրկնեմ զայն բերնուց
Ու կը մըսիմ լըռիկ՝ խոնաւ եղեամին տակ...

IV.— ՏԽՈՒՐ ԳԱՐՈՒՆ

Ծաղիկները քընքուշ պիտի ծըլին կրկին,
Ծիծառներն ծըլուըլուն պիտի դառնան պարտէզ,
Պիտի ծընչէ դողդոջ զանգակին ձայնը ծին,
Աչքերըդ պիտի ժըպտին կապոյտ պուտերու պէս...

Աստղերը պիտի ծագին՝ կապոյտին վրայ մերկ,
Ցօրենները վըտիտ ծիվէն պիտի դողան,
— Հոգուոյս խաւարին մէջ կ'ընկըղմի ամէն երգ
Ու ես նո՛յն տղան եմ, յաւիտեան նոյն տղան...

V.— ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ

Ո՛չ արծագանգ ես ծոյլ որ դառնաս պատերուս,
Ո՛չ ալ սովորութիւն՝ մաշի՛ս, ծիննա՛ս վըրաս,
Ո՛չ ալ սեւ լըքումիս վերադարձող ծին յոյս,
Ո՛չ ալ թըռչուն, չըքնաղ, անծըպելի երազ...

Ո՛չ ալ երգ մայրական—մանկութեան յիշատակ—
Ո՛չ ալ յուզում սիրոյ՝ յուշեր ցանուցիր...
— Դոյշ ու ծին օրերու խոնաւ մոխիրին տակ,
Ցուրտ աճիւնի մը պէս թաղուեցար մընացիր...

VI.— ՍԻՐԱՅԻՆ ԵՐԳ

Ես քեզ պիտ' ուզէի, եղա՛նակ սիրային
Խունկի քուլումի պէս թափանցիկ, ծաւալուն,
Հետքերուդ վըրայ պայծառ՝ յոյսեր պիտ' ծըլէին
Ու վըշտերը բոլոր պիտի մըտնէին քուն...

Մանկութեամբըս ամբողջ պիտի երգէի քեզ,
Պիտ' ծըպէիր սիրով սըրտերուն բոլոր ծեր,
— Աղքատ ու գէշ ծագուած ծեր մուրիկի մը պէս՝
Ես կ'երգեմ քեզ հիմա, գըթութեան երգ կերկեր...

Մաշած սաղմոսի պէս բառերով ծընաբոյր՝
Կը մաշիս ծոգուոյս մէջ՝ ծինցած եկեղեցի,
Շըրթներուս վըրայ պաղ՝ մեռելական ծամբոյր,
Ջերմութիւնըդ անուշ վաղուց ըսպառեցի...

Վ. ԱԶԴԻԿԵԱՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Անցեալ օրուան յօդուածիս երկտող ծանօթութեան առթիւ, դիտողութիւններ ու հարցումներ կ'ուղղուին ինծի Ս. Ղազարի մեր Ազգային Հաստատութեան, Մատենադարանի և Հայրերու շուրջ։

Կեդրոնական հարուստ, քիչտատ լրիւ Մատենադարանի խնդիրը, աւելորդ է ըսել, կենսական կարեւորութիւն ունի գաղթաշխարհի յարաճուն և ուսումնասէր մտաւորականութեան համար։ Այդտեղ ենս մեր ուժերը ցաք ու ցրիւ կ'երթան։ Ապակեդրոն ազգ մըն ենք (քիչ մնաց, ըսէի արտակեդրոն, excentrique՝), եւ այդ ապակեդրոնացումը մասամբ պահանջ մըն է մեր ցրուածութեան։ Պարիզէն յետոյ, որ կը հիմնուի պատկառելի գրադարան մը Պ. Պօղոս Նուպարի առատաձեռն նուիրաբերութեամբ, ահա Երուսաղէմի բուռ մը Հայերն ալ կ'ուզեն ստեղծել շքեղ Մատենադարան մը եւ ատոր համար կոչ ըրած են Պ. Գ. Կիւլպէնկեանին։ Իւրաքանչիւր վայր— c'est humain— ցանկութիւն ունի զինքը տեսակ մը կեդրոն սեպելու գաղթահայութեան. անգամ Երուսաղէմը, ուր հայկական զանգուած մը չկայ եւ ուր նման մշակութային հաստատութիւնները պիտի ծառայեն քանի մը վարդապետներու, ան ալ միայն գրեթէ բացառապէս եկեղեցական գրականութիւն մշակելու համար։ Ինքը՝ մեր բանաստեղծ պատրիարքը Երուսաղէմի— յիսուսանման եւ յիսուսապաշտ Եղիշէ Դուրեան, որու նախաձեռնութեան թերեւս կը պարտինք մէկ միլիոնի նուէրը— կը դաւանի, անտարակոյս, այն համոզումը՝ թէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիէն դուրս չիք փրկութիւն հայութեան համար եւ իր յոբելինական ճառին մէջ— ի պատասխան հայրենակիցներուն, որոնք կը գրուատէին իր գրական ստեղծագործութիւնը շարունակ միայն կը հալածէր. եկեղեցի՛, եկեղեցի՛, եկեղեցի՛... Ցիրուն տարի օգտաւէտ է եկեղեցիին եւ հող է միայն իր հպարտութեան տիտղոսը...

Այնուամենայնիւ, մեր մեծահարուստ հայրենակիցներու նուէրները՝ ի նպաստ ազգային Մատենադարաններու՝ արժանի են գնահատութեան, եւ առաւել՝ որ վերջերս կարծէք նոր թափ մըն է առեր մեր պապենական հիւանդոտ սովորութիւնը՝ զոհաբերելու միմիայն եկեղեցիներու կառուցման ու բարգաւաճման, անտես առնելով, գրեթէ խայտառակ արհամարհելով զուտ կրթական, մշակութային հաստատութիւնները եւ աւելի սուր կարիքներ, կապուած ազգային գոյութեան ցաւոտ խնդրոյն հետ...

Որքա՛ն բաղձալի էր, որ Պ. Պ. Պօղոս Նուպարէն եւ Գ. Կիւլպէնկեանէն օրինակ առնէին ուրիշ հայ հարուստներ եւ մէկն ալ խոշոր գումար մը նուիրէր Ս. Ղազարին, անոր Մատենադարանի պակասները լրացնելու եւ դարակները աւելի շէնցնելու, ճոխացնելու համար։ (Միջանկեալ ըսենք— թանկագին նպաստ մըն է հանգուցեալ Արթին Եագուպի անձնական գրադարանը, զոր կտակեր է Ս. Ղազարին, մեծ մասամբ անգլիերէն ու ֆրանսերէն աշխատութիւններ, նուիրուած Հայաստանին ու Հայոց հարցին)։ Ցաւ կը զգամ, երբ 60ական կամ յետոյ թուականներու այս կամ այն ծանօթ գրուածքը կամ պարբերական հրատարակութիւնը կ'ուզէք եւ գրադարանը կը բերէ կամ անկատար ժողովածու մը, կամ թէ երկար փնտռտուքներէ յետոյ կուգայ յուսահատ կը բացականչէ.— Չկա՛յ...

Եւ որքա՜ն դիւրին էր շտկել այդ բացը։ Այն ինչ որ չկայ հոն, կայ ուրիշ տեղ, կայ գուցէ Պոլիս, Սպահան ու այլ հինաւուրց գաղթավայրերու մէջ, փոշիներու տակ ծածկուած այս կամ այն հայրենասէր հայ ընտանիքի մօտ։ Կայ վերջապէս Էջմիածնի Մատենադարանին մէջ։ Գուցէ անհնարին բան մը չէ փոխ առնել եւ արտատպել բոլոր պակսող հրատարակութիւնները եւ պարզել հայ ուսումնասէր ընթերցողներու առջեւ լրիւ, հոյակապ թանգարան մը հայ մշակոյթի, Հայոց պատմութեան ու գրականութեան, Ս. Ղազարի պատերուն մէջ, քաղաքակիրթ աշխարհի սրտում...

Բայց այդ բոլորը դրամ կ'ուզէ։ Տասնեակ միլիոններ պէտք չեն անշուշտ, եւ դրամը չէ որ կը պակսի Մխիթարեան Միաբանութեանը (Վենետիկի)։ Ան պատկառելի հարստութեան տէր է, բայց այդպիսի բաներու համար դրամ չի ծախսեր։

Բրիտանական Թանգարանը, Պարիզի Ազգ. Մատենադարանը երբեմն կը փնտռեն, վարձատրութեան պայմանով, այս կամ այն Հայու աշխատութիւնը, որ լոյս կը սփռէ Հայոց պատմութեան սեւ դրուագին վրայ... Վանքի Մատենադարանները — հո՞րկ կայ բացատրելու այսքան տարրական բաներ — ազգերու յառաջդիմութեան եւ ընդհանուր քաղաքակրթութեան կարեւորագոյն ազդակներ են։ Բայց մեր պատուական Հայրերը, որ շատ ալ չեն տառապիր գրասիրութեան ու ընթերցասիրութեան ախտէն եւ գիտութեան ծարաւէն (բացառութիւնները յարգելի են)։ ամէն բան ըրած են ձրի ստանալ, ձրի՝ անգամ ամէնէն չքաւոր հեղինակներու գործերը։ Եւ երբ չեն ստանար, չեն ալ փնտռեր... գուցէ գերագոյն շնորհ կը սեպեն, որ երբեմն ՝ երբեմն այս կամ այն հայ մտաւորականը կ'երթայ ու կ'օգտուի Ս. Ղազարի գրադարանէն, որ համազգային սեփականութիւն է։

Մէկ բան, սակայն, մոռնալու չենք։ Հայոց աշխարհի ամէնէն հարուստ Վանքը, որու կարողութիւնը տասնեակ միլիոններով կը հաշուեն իրազեկներ, ծայրայեղօրէն խնայող է անգամ համեստ, ազգօգուտ ծախքերու մէջ, վասնզի անոր Վարչութիւնը հաշուետու եւ պատասխանատու է իր օտար տէրերուն առջեւ։ Ան հաշիւ չի տար հայ ժողովուրդին. հայ

ՀԱՅՆՐԻԽ ՀԱՅՆԷ

Դեկտեմբեր 13ին լրացաւ Հայնրիխ Հայնէի ծննդեան հարիւրամեակի տարեդարձը:

Հայնէ քնարերգակ նուրբ անծանօթ մը չէ: Քանիցս գեղեցիկ տաղերը թարգմանուած են իրմէ: կը պատկանի այն շարք ընտրեալներուն, որոնք հակառակ ժամանակի սրբագրութիւն կոչուած են յաւիտենապէս ապրելու:

Ծնունդով Հրեայ, հոգիով եւ Գերմաններուն մէջ Ֆրանսացին, նախ տանջուած սէրէն, յետոյ տարիներով տանջուած անողոք հիւանդութենէ Հայնէ, սիրոյ այս հրաշալի երգիչը փակեց իր աչքերը Փետրուար 17ին, հանգչելու համար ընդմիշտ Փարիզ քաղաքի գերեզմաննոցը:

Հայնէ իր գերեզմանը ուխտատեղի մըն է, ուխտատեղի սիրահարներու, — եւ սիրահարներուն բանաստեղծութեան, նոյն ատեն ճշմարիտ հայրենասէրներուն՝ որոնք կը ազգերու առօրեայ վէճերու տափակութիւնը եւ կը փորձեն ձեռք երկարել սահմաննէ անդին:

Հայնէի երգերը կը մնան իր նախկին թարմութեամբ ու իրենց գրաւիչ շնորհը: մէջ կը տեսնենք իր սիրահար սիրտը իր յուզումներուն, վայրկեաններու ապրումներուն վրայ, հրճուանքներով եւ հրճուանքներով:

Հայնէի երգե՜րը..., յաւիտենական ծաղիկնե՜ր, որ աշուն չունին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ա.

Սիրակա՛ն տարփուհիս, դի՛ր փոքրիկ ձեռքդ իմ սրտիս վրայ, լսե՞ս, թէ ինչպէս կը բաբախէ իր խցիկին մէջ... հոն ատաղձագործ մը չար եւ դժխեմ դագաղ մը կը շինէ ինծի համար:

Ցերեկ եւ ցերեկ կը հնչէ այն ձայնը: Երկար ատենէ ի վեր է որ այսպէս անիկա կ'արգիլէ զիս քունս մտնելէ... Աճապարէ՛, վարպետ ատաղձագործ կարենամ շուտով քնանալ...

Բ.

Երբ ես տարփուհիիս սենեակն եմ, այն ատեն սիրտս կ'արբենայ, հարուստ եմ, եւ ամբողջ աշխարհն ինծի կը պատկանի:

Բայց երբ հարկ է բաժնուիլ իր կարապի թեւերէն, հարստութիւնս կը չքանայ, եւ ես կ'աղքատանամ մուրացկանի մը նման...:

Գ.

Հօրս պարտէզին մէջ կը թաքնուի փոքրիկ տրտմադալուկ ծաղիկ մը: Ձմեռը կ'անցնի, գարնան սիւզը կը փչէ, փոքրիկ ծաղիկը կը մնայ միշտ այնքա՛ն գունատ...: Դժգոյն ծաղիկը կարծես հիւանդոտ խօսնակալ մըն է...:

Դժգոյն փոքրիկ ծաղիկը կը հծծէ ինծ մեղմօրէն. «Սիրական եղբայրիկ, քաղէ՛ զիս»: Ես կ'ըսեմ ծաղիկին. «Ի՛նչ օգուտ, պէտք չէ քաղեմ քեզ երբեք: Մեծ դժուարութեամբ կ'որոնեմ կարմիր ծիրանի ծաղիկը»:

Փոքրիկ դալկահար ծաղիկը կ'ըսէ. «Փնտռէ՛ աստին, փնտռէ՛ անդին, մինչեւ գերեզմանատան մահը, դուն ի զո՛ւր պիտի որոնես, կարմիր ծիրանի ծաղիկը պիտի չգտնես բնաւ: Բայց դուն քաղէ՛ զիս, ես հիւանդ եմ քեզ նման...»:

Այսպէս կը հծծէ փոքրիկ դժգոյն ծաղիկը, եւ թախանձագին կը հառաչէ զիս: Այն ատեն, համակ սարսուռ, կը քաղեմ զայն ընդփոյթ, եւ յանկարծ սիրտս այլեւս չարիւնիր, ներքին հայեցողութիւնս կը լուսաւորուի, վիրաւոր սիրտիս մէջ կ'իջնէ հրեշտակներուն խաղաղութիւնը...:

Դ.

Ստուե՛ր համբոյրներու, ըստուե՛ր սիրոյ, հրաշագեղ ստուե՛ր կեանքի... կը կարծե՞ս, ո՛վ խենդ աղջիկ, որ այս ամէնը պիտի մնայ կայուն եւ ճշմարիտ յաւիտենօրէն...

Ինչ՛ որուն մենք սիրով մէջ տիրացանք, կը չքանայ երազի մը պէս, սիրտը կը մոռնայ, աչքերը կը փակուին...:

Ե.

Կը փակեմ աչքերս եւ կը համբուրեմ անոր բերանը, բայց ան զիս հանգիստ չի ձգեր, կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՛նչ...

Իրիկուընէ մինչեւ առաւօտ, ամէն ժամ, ան կը հարցնէ ինծի. «Ինչո՞ւ աչքերս կը գոցես համբուրելու համար...»

Ես անոր չեմ ըսեր թէ ինչու Ես ինքս ալ բան մը գիտե՞մ արդեօք... Աչքերս կը փակեմ եւ կը համբուրեմ անոր բերանը:

Թարգմ. Տաղիկ Արսէն-Երկաթ

Զ

Երբոր երկու սիրահարներ կը բաժնուին, իրար ձեռք կը սեղմեն եւ կը սկսին լալ ու հառաչել անվերջ:

Մենք չլացինք, մենք չհառաչեցինք. արցունքներն ու հառաչները վերջէն միայն եկան:

Է.

Ողջ գիշերը հաճոյքով առանձինն սուրհանդակի մը կառքով: Մենք հանդիպեցանք սիրտ սրտի. մենք կատակեցինք ու խնդացինք:

Բայց լուսաբացին, զարմանահար եղանք տեսնելու որ մեր երկուքին մէջ նստեր էր սէրը, կոյր ճանապարհորդ:

Ը.

Վարդեր, շուշաններ, աղաւնիներ, արեւ, առէնօք այս բոլորը կը սիրէի զմայլանքով: Հիմակ չեմ սիրեր զանոնք այլեւս, կը սիրեմ միայն քեզ, ո՜վ հաւակ սիրոյ. որ է ինծ համար նոյն ատեն ե՛ւ վարդը, շուշանը աղաւնին եւ արեւը:

Թարգմ.՝ Ե. Արեան

Թ.

Կապոյտ մանիշակներն իր աչուկներուն, կարմիր վարդերն իր այտիկներուն, սպիտակ շուշանները իր փոքրիկ թաթիկներուն, այս ամէնը կը ծաղկի, կը ծաղկի միշտ, բայց միայն իր սրտիկն է որ ցամքած է:

Թարգմ.՝ Ա. Յովհ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԷ՞ՏՔ Է ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ ԴՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

Քանիցս, պատեհութիւնն ունեցանք խօսելու Ընտրէ Թէրիվի եւ Հանրի Լըմոնիէի հիմնած նոր դպրոցին «Փոփիւլիզմ»ի մասին.

Այս առթիւ, La Revue Mondiale»ի մէջ, Կաստոն Փիքառ բացած է հետեւեալ հարցարանը.

1.— «Նոր արժէքներ»ը արդէն հինցած չե՞ն թուիր ձեզ. չէ՞ք կարծեր թէ շատ չանցած անշուշտ պատճեր մը պիտի ձեւայ վերլուծական չափազանցութիւններէն, ինքնապատութեան եւ մթագնութեան փորձերէն, ամէն գալարումներէն, որոնք յաջողութիւն գտան՝ վայելչաշուք անձերը, տխրաբարոյ դատարկաբանները նուիրագործել ձգտող գրական սնոպիզմի մը շնորհիւ, առանց պարագաները, յաճախ ցաւալի, մեզ պարզուած են համաձայն փրւառեան, ֆրէօյտեան ուսմունքի ձեւերուն:

2.— «Վայելչաշուք անձեր, տխրաբարոյ դատարկաբաններ», ասոնց դէմ կը կանգնի փոփիւլիզմի նոր յայտարարութիւնը: Եթէ կը կարծէք թէ ատենը եկած է վերադառնալու պարզութեան եւ վաղեմի Րիշվանչրերուն, չպիտի ստորագրէք փոփիւլիսթ գրողներու յայտարարութիւնը (եւլն.):

Եւ ահա քանի մը պատասխաններ.— Միշտ պէտք է վերաքննել արժէքները: Թէրիվ իրաւունք ունի. պէտք է իրական կերտել եւ ո՛չ այլանդակ: Բայց ո՞վ կը սկսի այլանդակը, ո՞վ կը վերջանայ իրականը: Ահա խնդիրը: Գիտութեան եւ պարզութեան չափազանցումով իսկ, փոխանակ կայ որ ինծմէ ուրիշ տեսակ պայմանագրականութեան մը մէջ:

Գալով վայելչաշուք անձերուն, մի կարծէք թէ անոնք մենաշնորհած են մոլութիւնները: ժողովուրդն ալ ունի իրեններ, որոնք գրեթէ նոյնն են:

— Երբ Լըմոնիէ եւ Թէրիվ կը յայտնեն «իրականը կերտել եւ ո՛չ այլանդակը», պարզապէս մեզ կը տանին դասական ըմբռնումներուն:

Կարելի է այլանդակը նկարագրել ճշմարտութեամբ, եւ կարծեմ, այսպէս է Փրուստի պարագան: Դժբախտաբար ամէն յաջողած գիրք իր հետեւորդներն ունի եւ ասոնք յաճախ, վատ բանագողներ են: Գրողի մը համար չկայ աւելի գէշ բան քան հետեւիլ նորոյթին: Որովհետեւ Փրուստի գրքերը նորոյթի կարգ անցան, Թերեւս մեացուցին ամբողջ սերունդի մը տաղանդը: Փախանակ տանջելու, այսինքն՝ ըլլալու ինքն իսկ, այդ սերունդը փորձեց Փրուստը կեղծել: Մէկ խօսքով՝ բանագողութիւն: Իր ձեռագրին մէջ, ան չփորձեց իրականը գանազանել այլանդակէն. աւելի շիտակը, ան միայն այլանդակը տեսաւ: Եթէ Փրուստ կը մնայ մեծ գրող մը, նոյնը չենք կրնար ըսել իր աժգոյն հետեւորդներուն համար:

Գալով «Յայտարարութեան», զայն պիտի սահմանեմ մէկ բառով «Ըլլալ ինքն ինքդ» եւ յանկարծ կը նշմարեմ թէ՝ այս խօսքը իրօք, շատ ալ հեռու չէ փոփիւլիստներու բանաձեւէն:

(Ց. Կ. Վէլէ

Լիւք Ցիւրթէն կը պատասխանէ —

— Ձեզ հետ ես ալ համոզուած եմ թէ ինքնատպութիւնը պէտք է սխալմայ ըլլայ, մթագնութիւնը ինքնին էութիւն մը չէ, բայց, պէտք է մնայ հարուստ գործերու հանդէպ գործուած տխրողական սխալը անոնց որ գործէ մը կը պահանջեն ջուրի գաւաթի մը պայծառութիւնը: Ես շատ վստահ եմ թէ ամէն գալարումները կը սքօղեն ինչ որ կ'ուզեն գեղեցկացնել: «Իրական կերտել» ինչ, որ բնաւ չի նշանակեր միշտ պարզ կերտել, ոճ իրօք ամենէն հեռաւոր նպատակը, ամենէն դժուարը եւ որ գրողին կը պարտադրէ ամենէն մեծ ճիգը:

ՔԼԷՄԱՆՍՕ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրքերու տարափ մըն է որ կը սկսի տեղալ Քլէմանսօի գերեզմանին վրայ: Լէոն Թրէք արդէն լոյս ընծայեց երկու հատոր. «Վագր»ին նախկին քարտուղարը Ժան Մարթէ կը ծանուցանէ երեք հատոր. իսկ հանգէս մը կը սկսի հրատարակել Ռընէ Պէնժամէնի մէկ ուսումնասիրութիւնը:

Քլէմանսօ ձգած է անտիպ հեղինակութիւն մը որուն մասին կ'ըսեր 1923ին.

— Կը գրեմ գիրք մը, որ ո՛չ գլուխ ունի, ո՛չ ալ պոչ: Կը վերաշինեմ, ինչ որ շիներ էի. զուարճալի է. սխալ արձակ բանաստեղծութեան պէս. մէջն ամէն բան կայ:

Ձեռագիրը մաս առ մաս կը հրատարակուի արդէն Revue Hebdomadaireի մէջ:

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԷՆ

«ՈՒՐ Կ'ՈՒԶԷՔ ԳԱՑԷՔ»

Մայրս, 60 տարեկան, որ երկու շաբաթէ ի վեր Ֆրանսա հասած է Սեբաստիայէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ

— Հայերը Անատոլուի մէջ ազատ եւ հանգիստ ապրելու ամէն իրաւունք կորսնցուցած են: Ցածաւաղեկ է տեսնել հայ կիներ եւ այրեր որոնք փողոցներու մէջ կը քարկոծուին Թուրք լակոտներու կողմէ: կառավարութեան յատուկ հրահանգով հայերն իրենց բնակարաններէն կը հանուին պէյերու եւ մասնաւոր ընտանիքներու միջոցաւ. որպէսզի նեղուին, զզուին եւ ձգեն երթան: Աչքի փուշ ենք եւ մեր երեսը տեսնել չեն ուզեր: Մեր նստած տան քով Թուրք ընտանիք մը եկաւ: Ցերեկ օրը մեզի ըսին որ տունը պարպենք եւ հեռանանք որպէսզի իրենք նստին: Այդ պզտիկ շէնքին մէջ որ քանի մը ընտանիք ծուարեր էինք, պատասխանեցինք թէ երթալիք տուն ու տեղ մը չկայ: Մտիկ չըրին, եւ մեր երեսին պոռացին.

— Գացէք ուր որ կ'ուզէք, կամ փողոցը մնացէք:

Ի՞նչ կրնայինք ընել: Հետեւեալ օրը երբ կը ճաշէինք, միւս կողմէն յանկարծ սանդուղին առջեւի պատը վրանիս փլցուցին: Պզտիկները լեղապատառ ճիչեր արձակեցին, իսկ ես բարկութենէս ամէն բան մոռնալով քար մը առի եւ նետեցի Թրքուհիին, որ ծունկէն վիրաւորուեցաւ եւ նոյնկալի վայնասուն մը փրցուց:

Փեսաս թեւէս բռնեց, մեզ փորձանքի մէջ պիտի ձգես ըսելով: Դիմեցի Ցիա պէյի, որ հայու մը տունը գրաւած է եւ ճար մը խնդրեցի:

— Ի՞նչ կրնամ ընել ես, եթէ կառավարութենէն չըլլայ, այդչափ համարձակութիւն չեն կրնար ունենալ, ըսաւ եւ յանձնարարեց կուսակալին տունը երթալով բողոքել.

Զիա Իզմիրի մէջ Քեմալի մահափորձին առթիւ կախաղան բարձրացած Խալիս Թորգուտին ստորադասներէն է: Իրենց գլուխ ունենալով արիւնարբու Մուամմէր կուսակալը, 1915ին Սվազի բոլոր Հայերը ոչնչացուցին, այրերը շրջակայ ձորերուն մէջ գնդակահարելով: Արիւնարբու Թորգուտը

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Սիրական Մկրեան (Լալլաշէռ) կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին ՄԿՐՏԻՉԻ:

Հայկական հարցի կազմակերպութեան պետ ըլլալով, ինք իսկ ընկերներով կը մասնակցէր գիշերուան գնդակահարութիւններուն:

Թորգուտը Դաւրա գիւղի բոլոր կալուածները գրաւեց եւ հիմայ ժառանգորդները սեփականատէր եղած են իսկ Բոզնիկ գիւղը բոլոր իր տարերով Զիայ յին ձեռքն է: Պէյը կը մտածէ իր բնակած հայկական թաղն ալ իր սեփականութիւնը դարձնել:

Մկրտիչ Մանուէլեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԳՈՐԳԻ ՆՈՐ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔ

Անդրկ. առեւտուրի գործավարութեան հետ պայման է կնքուած այս տարի Հայաստանի մէջ պատրաստելու եւ յանձնելու 12,000 մեդր գորգ: Այդ նպատակով արդէն Երեւանի մէջ թել կը ժանուի եւ կը ներկուի: Թելի մէկ մասն ալ պիտի ղրկուի Դիլիջան եւ Ղարաքիլիսէ՝ ուր օրերս այնտեղ կազմակերպուելիք ներկատուններուն մէջ ներկուելու համար: Գորգագործ գեղջկուհիներուն կը հայթայթուի հարկ եղած չափով գործիք, հում նիւթ եւ գորգի նկարներ:

Ամսոյս մէկէն սկսեալ բոլոր գաւառներուն մէջ կոչ պիտի ըլլայ պայմանագրութեամբ գորգագործական աշխատանքները սկսելու համար:

Պայմանագրութիւնը յաջող տնօրինելու նպատակով Հայնարկոոպի վարչութիւնը նախատեսած է գորգագործական շրջաններուն մէջ ունենալ ներկայացուցիչներ:

Գորգագործ գեղջկուհիները 100ին 50ի չափով իրենց գործերուն փոխարէն կրնան ստանալ ալիւր, շաքար եւ կտաւեղէն:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՋՈՒՐԸ

Քաղաքին ջուրի պահանջը գոհացնելու համար, 14 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Նսավուլի աղբիւրները քննուած են: Յայտնուած է որ օրական 250,000 դոյլ ջուր կարելի է ստանալ առայժմ, սակայն այդ չէ անոնց առաւելագոյն քանակը: Քաղաքէն հեռու, կան նաեւ ուրիշ աղբիւրներ, որոնց ջուրը ճանչցուած է գոհացուցիչ, օրինակ Արփաչայի ակունքները եւ Ղարանլուղի ջուրը:

Առաջինը շատ հեռու է, 45 քիլոմեդր ու զայն օգտագործելու համար, պէտք պիտի ըլլայ ծախսել 10 միլիոնէն աւելի-նոյնպէս կարելի չպիտի ըլլայ օգտագործել Ղարանլուղի ջուրը, որովհետեւ, բազմաթիւ գիւղեր կ'օգտուին անկէ:

Այս պարագաները նկատի առնելով որոշուած է կանգ առնել Նսավուլի աղբիւրներուն վրայ, որոնց ջուրի արտադրական քանակը վերջնապէս ստուգելու համար, ընտրուած է յատուկ յանձնախումբ:

ստարակութեան— երբե՞ք. Պարտաւոր ալ չէ... Ի՞նչ պէտք ունի գիտնալու հայ ժողովուրդը՝ թէ ինչի՞ տէր է իր Վանքը, թէ ինչպէս կը գործածուին անոր պատկանելի հարստութիւններն ու հիմնադրամները, թէ ինչո՞ւ չեն բացուիր աւելի մեծ թուով վարժարաններ, ինչո՞ւ արդէն վարժարաններու մէջ այնքան բարձր է ուսման վարձքը, անմատչելի ժողովրդական խաւերուն, ինչո՞ւ այն աստիճան սահմանափակ է Վանքի հրատարակած գրականութիւնը, եւ այլն եւ այլն:

Կարդինալ Գասպարրի գիտէ այդ բոլորը — եւ բաւ է: Պապին ներկայացուցիչը կը միջամտէ Ս. Ղազարի բոլոր գործերուն, անոր բոլոր ծախքերուն ու ձեռնարկներուն, — եւ ատիկա նորմալ բնականոն երեւոյթ մըն է... Այնքա՛ն բնականոն մեր սեւաւոր պատմութեան մէջ, մեր ներքին եղկելի անմիաբանութեան մէջ, որ միշտ լայն դուռ է բացեր օտար, դաւադիր միջամտութիւններու համար...

Հի՛ն աղէտ մը — այդ պապական «հովանին» — որուն դէմ այնքան պայքարեր է ինքը՝ Վանքի հիմնադիրը, անմահ Սեբաստացին... Հի՛ն աղէտ մը՝ որուն առթիւ դեռ անկէ 70 տարի առաջ յուսահատ հաւա՛ր կը գոչէր մեր միւս Անմահը՝ Միքայէլ Նալբանդեան...

«Լինցա՞ւ» արդեօք... Թէ՛ դեռ կը շարունակուի Մխիթարեան պայքարը լատին ալլամերժ կղերի յանդուգն ոտնձգութիւններուն դէմ. Ս. Ղազարը պիտի մնա՞յ հայկական հաստատութիւն մը, թէ՞ պիտի վերածուի Վատիկանեան մասնաճիւղի մը: Ս. Ղազարը պիտի շարունակէ՞ կատարել Մխիթար Աբբայի կտակը — լինել հայկական մշակոյթի ջահակիր — թէ՞ պիտի դառնայ պարզ, անփառունակ կրօնական Ուխտ մը...

Վերջին ընտրութիւնները նշանակալից են այդ տեսակէտէն եւ կուգան, կարծէք, արդարացնելու վատթարագոյն վարկածները: Տէր ունի՞ այսօր Հայոց Վանքը՝ Աբբահօր ընտրութենէն յետոյ, թէ՞ աւելի անտէր է, քան երբեւիցէ... աւելի ենթակայ դուրսի հարուածներուն, աւելի կոյր գործիք եւ ջերմեռանդ, հլու երկրպագու վատիկանեան քուրմերուն...

Գիտենք, անշուշտ, մեր այդ մտքի պապականները պատրաստ են երդում-հաւատ ընելու, որ իրենք ալ հայրենասէր ու հայ կը մնան, նոյնիսկ աւելի հայրենասէր, քան օտար ազդեցութիւններու դէմ մաքառողները: Բայց ո՞վ չգիտէ որ Վատիկանի ձգտումն է ապազգայնացնել հայ կաթոլիկ հաստատութիւնները եւ նետել զանոնք ընչաքաղց Լատինականութեան գիրկը: Մեր բիւրաւոր ցաւերուն մէջ այդ է որ կը պակսէր...

Այդ ձգտումը, որ, ըսինք, դարաւոր կեանք մը ունի, այսօր ուժգին թափ առած է Ադրիականի ջուրերէն մինչեւ Պէյրութ, ուր նոյնպէս կայ հոծ կաթոլիկ հայութիւն եւ կաթոլիկ հաստատութիւններ՝ Պատրիարքի մը ղեկավարութեան տակ: Կարդինալ Գասպարրիի թաթը կը հասնի մինչեւ Սուրիոյ հայ կեդրոնները... Per Bacco!... Վատիկանը այժմ արդէն աշխարհիկ պետութիւն մըն է. մինչ Հայոց պետութիւնը կործանուած է, հայ ժողովուրդը բնաշխարհի մէջ՝ անդամալոյծ, իսկ գաղութները՝ պառակտուած եւ անտիրական... Գերագոյն ժամանակն է՝ մաքրելու հաշիւները խղճուկ հայ հաստատութիւններուն հետ, որոնք արտակարգ յանդգնութիւն ունեցան մինչեւ օրս պահպանելու իրենց ազգային ուրոյն կերպարանքը եւ չենթարկուելու միջազգային սեւ բանակի հրամանատարութեան..

Ծանր պատասխանատուութիւն կ'իյնայ վեհնտրեան նոր Աբբահօր եւ իր շրջապատին վրայ: Դիւրին բան չէ գրաւել Գլխաւորի աթոռը՝ Բագրատունիներու եւ Ալիշաններու նուիրական Ուխտին մէջ: Անոր համար բաւական չէ տարիներով Վատիկանի սանդուխները մաշեցնել եւ պապական չինովնիկներու առջեւ ստրկական courbetteներ կատարել... Պէտք են ուրիշ առաքինութիւններ:

Իհարկէ չէ պատասխանատուութիւնը եւ այն Մխիթարեան Հայրերու, որոնց սիրտը կ'արիւնի ի տես հայկական մեծ, երկդարեան Ուխտի կործանումին եւ որոնք սակայն, լուռ կը մնան, կը համակերպին «քրիստոնէաբար»:

Պատասխանատու են ամէնքը — եւ ոչ միայն Աստուծոյ ու իրենց խղճին առջեւ...: Հայ ժողովուրդն է Վանքի տէրը: Աշխարհակալ Բոնապարտն անգամ, կը գիտակցէր այդ: Ան պատկառանքով կանգ առաւ Ս. Ղազարի պատերուն առջեւ և խնայեց հալածական ժողովուրդին սեփականութիւնը՝ ամէն բան տրորող ու յեղաշրջող իր թափորին մէջ:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԲԱՅՄԱՆ-ՀԱՆԴԷՍ
Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30Ին
148 Rue Villeneuve Ֆաղաքապետարանի սրահը
կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՍԳԻՆ»

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍԹԷԼ)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, գիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՋԻ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։
Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ
30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վենեքրական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

SIROUNAK ARABIAN & CIE
24 Rue de Vintimille (Place Clichy) 2ème Etage
ԲՐԴԵՂԷՆ ԵՒ ՄԵՏԱՔՍԵՂԷՆ NOUVEAUTÉ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
Հրջ ազգեստի, մանթոյի, քոսթիւմի, փալթոյի սմոքինկի եւ ֆրաքի համար
Յերմակեղէնի յատուկ ցոխ գոյներով մեծ ընտիր
Crèpe de Chine, Georgette, Satin, Toile de soie եւն.
ՄԱՆՐԱՔԱՆԱԿԻ ԴԻՆՈՎ, ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ
ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՊՐԱՆՔ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ
Դերձակ եւ դերձակուհիներու համար մասնաւոր պայմաններ
Տրամադրելի վարպետ դերձակ, փափաքողներու համար

Դիմել ՍՐԱՊԵԱՆԻ
13 Bld. Edgar-Quinet
Colombes, (Seine).

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN
Marque déposée MELKON
Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն սեղ միայն MELKON վաճառանիշով լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

Վաճռւ է Enghien-ի մէջ լաւ կահաւորուած սենեակ մը, հայարանէն երեք վայրկեան. Դիմել՝ 47 Grand'Rue:

Կ'ուզուի Արեւելեան կերակուրներ եփել գիտցող փորձառու խոհարարուհի մը ճաշարանի մէջ աշխատելու համար: Մնայուն գործ և լաւ վճարում: Դիմել անձամբ կամ նամակաւ՝ Nigoghossian, ճաշարան «Էփրատ», 4 Rue François Garcin, LYON.

Cirque de Paris	Էջմ	Մեծիկեան	2-1
	Մելիքեր	ու սենակ	ֆրանս

EMPIRE մեծեր-ջ 37 Av. Wagram

REVEILLON A L'ATELIER
VOLPONE
Տոմսերը կը ծախուին այժմէն

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկաթա, ճերմակ.) եւ վարակ. Մաս. յապաղումներու, Ուղ.ժաժրե եւ արտաք. խոր. հրաժ.ալ.ան.ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9-12.

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ԱՄԼԱՔԻ ԴԱՍԵՐ
ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՄԵԹՈՏՈՎ
ՕՐ. ԺԻՆ ՃԱՄՊԱՋ
61 rue de Flandre Paris (19)
Հայրենակիցներու համար զեղչուած գին.

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր՝ Թուրիսմ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Տաքսի 50, Մասն. դաս 15, Մեքեն. դաս ծրի:

Մ. ՆԻՍԱՆԵԱՆ
Փարիզի բժշկական ֆաքիւլթէի Ն. ամբողջ աւարտած կը կատարէ ներարկումներ (ներերակային, ենթամաշկային եւն.) եւ մարմնամարզ (massage).
Կ'ընդունի ժամադրութեամբ,
23 Rue Jean de Beauvais, Paris (Ve).

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ.,
Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հիրաթափիչ (մազ թափող) պատրաստութիւններէն:
Երեք վայրկեանը բաւական է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու արմատներէն, առանց գրգռելու մորթը:
Գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)
Լաւագոյն «Քիս»
159 Rue Pierre Corneille, Lyon

Տը. գաղտ. գիտուն. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՉԷՆԻ

Կը գուշակէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային եւ կը գուշակէ ապագան. բոլոր անոնք, որոնք ուզեն գիտնալ, թող դիմեն: Ա. մէն օր (կիրակի ալ մէջը) 3—7, բացի Եշ. էն: 62 Rue de la Rochefoucauld քաղինի խորը, Բ. յարկ, ալ կողմ. Métro և Nord Sud: Pigalle.

Tailleur
A. BERBERIAN
24. RUE BERGERE
Tél.: Prov. 05-09 Paris 9.

ԽՈՒՌԴԻՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱՏՆԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL 97-39 եւ 96.70
Կը ստանձնէ պատմական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելու Ֆրանսայի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վար- չական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր չափ. ...ԲԱՆԱՄ ... հասարակական (ԱՊԻՏՍԱ- ՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն. Վերա- ամէն երկրի համար:
Դատաւարութեան եւ արտասահմանեան եռանդ գիտակցութիւն կը պատրաս- խանէ անմիջապէս: Մերժուած ... ...:
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
48 Rue Montmartre (Թանկի մէջ ալ կողմի առաջին դուռ)
Իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները:
Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ Halles
Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8, կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12.

E[TS] "TOUT POUR LE CONFORT"
26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44
CHAUFFAGE CENTRAL
ԳԵՂԱՄ ՆԱԻՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)
Կը ստանձնէ շոգեզօդ տաքցումի, ջրի ել ջեռուցման եւ ամէն տեսակ ելեկտրական աշխատութիւններ
ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ
Մեր մէջ ըստ կատարեցէք. Նաեւ. Ձեր սալամաներու եւ խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ... գնումը ել պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ:
Միեւնոյն ձեւ մէջ՝ T.S.F.ներ, ֆոնոկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, գիտական, ամենայն եւն. — կանխիկ եւ ամսական:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՉԻԼՊԻՐԵԱՆ
Կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (Հրդեհ, Կեանքի եւ Արկածներու), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, ծրագրեր եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:
ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ.
36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

FUMISTE-PLOMBIER
Կը ստանձնեմ կատարել եւ գինել ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն. Դիմել նամակով՝
A. TATOULIAN,
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ
բացուած է
DORK
կօշիկի վաճառատունը
46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ԱՐԱՐԱՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
30 Rue St. Basile, MARSEILLE Téléphone: 14-29 Man.
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
Լաւ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ
Ապրանքներ կ'ընդունինք զաւառէն եւ արտասահմանէն

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georges-ի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine 24-83
ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՕՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ
Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GRESSIN JOLIVET հացերը:
Ռւնինք խաշխաշով, չուշմայով, ճաթալով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:
Փարիզի մէջ ապրանքներնիս կը յանձնուին ընակարան
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. Ա Ս Լ Ա Ն
38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. ...
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ. Յատուկ լաբորատուարի վէնէրական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ կոկորդի, Չոցի, Ալերի, ... հիւանդութիւններ եւ ...
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. միայն կէս...

ՀԱԼԷՊԻ ՊՈՒԼՂՈՒՐ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ
Հասած է Հալէպի պուլղուրը, ամենաբարձր տեսակէն, ծախուի մեծաքանակ (պարկով): Փափաքողներուն նմուշ կը ղրկուի: Դիմել ծերունեալ Հասցէին՝
H. BABIKIAN
8A Rue Francis de Pressensé, MARSEILLE

ՀԱՒԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Ցեր եւ ցերէկ՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-81
Բաց է ամէն օր, ... ամէն տեսակ ներքին եւ վէներական ... Ակռաներու ... 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ
(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)
ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73 ...
Իրաւագէտ խորհրդատու. ցէֆանս զերծութիւն է Թրքերէն եւ Միլիթէրէ Միլիթէրէ ֆրանսական մեծ ընկերութեանց:
Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատմական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ ազերսագրեր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ ... Թրքերէնէ թարգմանութիւններ:
Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.
Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8-9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ.

ՎԱՃԱՌՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
ԿԱՐ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
Նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով
Մաքուր եւ խնամուած կար
119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Belleville-ի ...)
Մէթրօ՝ Pelleport. Tél. Ménilmontant 63-5...

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻՍԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՍԻՖԻԼԻՍԻ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
Իսկ Կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ԱՄՍԱԿԱՆ 75 ՖՐԱՆՔՈՎ ՄԻԱՅՆ
Ձեր տոմարները կը պահեմ ֆրանս. օրէնքին պահանջած ձեւով
Ձեր Chiffre d'affaires, Bénéfices Commerciaux և Impôts sur le revenu-ի յայտարարութիւնները ու կարգադրութիւնները կ'ընեմ:
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ...
ԱՄԻՍՆԵՐԷ ԵՒ ՆՈՅՆ ԻՍԿ ...
ԵԹԷ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻ ... եւ Registre de Commerce ...
... Chiffred'Affaires-ի եւ BénéficesCommerciaux ... Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, ...
Դիմել միայն գրաւոր ծերունեալ հասցէին՝ Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ, Օրէնսգէտ-հաշուակալ, անդամ Société des Comptables E.C.L. Փարիզի Առեւտ. դատարանի կողմէ վաւերացեալ՝
CHÉKERIAN, 150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris.
Téléphone Trudaine 76-42

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ (ՊՈԼԻՍ)
Ֆրանսայի մէջ կը գրաւէ կեանքի, հրդեհի, արկածներու, ... եւ ... ապահովագրութեամբ: ...
Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:
Նպարեղէններու առեւտուր եւ ապրանքներու:
Արեւելեան եւ Եւրոպական փաքքեր:
Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.
Կը փնտռուին Թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

17 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1138 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ, ԻՍԿ ԴՈ՞ՒՔ

Ընդոստ արթննալով քունէն, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը իր վերջին թիւով կ'ողբայ «Հայկական նոր ճերմակ ջարդը»— Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութիւնը:

Արդար ըլլալու համար, ճշդենք թէ առաջին անգամ չէ որ կ'արտայայտուի ռամկավար պաշտօնաթերթը, այս հարցին մասին:

Նոյ. 9ին, առաջին լուրերուն վրայ, Թուրքիոյ կը յիշեցնէր Հայաստանի բարեկամական յարաբերութիւնները եւ «արդարութեան տարրական ըմբռնում»ը:— «Մեր կը մնայ ուրեմն Լօզանի դաշնագիրը, որով հաւասար իրաւունքներ ապահովուած են Թուրքիոյ բոլոր տարրերուն անխտիր»: Եւ կոչ կ'ընէր Ազգերու Դաշնակցութեան:

Նոյեմբեր 16ին, միշտ խմբագրական սիւնակներուն մէջ, կը կարդայինք հետեւեալ խելացի խօսքերը.

— «Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ մնացած Հայերու ապահովութիւնը կը դառնայ օրուան հրամայական պահանջը: Այդ պահանջը բաւարարելու բանաւոր եւ միակ հնարաւոր միջոցն է անոնց ներգաղթը Հայաստան փոխադրումը»:

Եւ սակայն, ծառա՛յ եմ հրամանիդ.

— «Մենք չենք ուզեր այս առթիւ առաջարկել Հայաստանի կառավարութեան, որ օգտուելով Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններէն, ձեռնարկէ այդ ժողովուրդներու փոխանակութեան համար: Բայց այս մասին ստածելը կը վերաբերի Հայաստանի կառավարութեան»:

Ապա ուրեմն, «ինչ որ մեզի, արտասահմանի Հայերուս կը վերաբերի, մղում տալն է Հայաստանի մէջ ձեռնարկուած եւ ձեռնարկուելիք նոր աւաններու շինութեան»:

Դեկտ. 4ին, ռամկավար պաշտօնաթերթը լուսաբանութիւն կը պահանջէր Դաշնակցութենէն, իբրեւ պատասխանատու այս նոր տեղահանութեանց, քանի որ մարդուն մէկը պատմեր է թէ քրտական գործին հետ կապ ունի այս դէպքը:

Եւ անհաւասիկ վերջին անգամը, դեկտեմբեր 14ին:

Լման մէկուկէս ամիս պատ ի պատ զարնուելէ յետոյ, ռամկավարութեան տարրական բռնազաւթ բն նամ կապ [illegible], ու աւաններու շինութեամբ կրնայ դարմանուիլ: Ու կը հարցնէ գրաստա՛ւոր միամտութեամբ.

— «Զկայ տէր մը, տիրական մը, հարցնող մը, — ինչո՞ւ այս անարդարութիւնը, իրենց ո՞ր մեղքին համար այս բիւրեցս նահատակուած տառապեալները կ'ենթարկուին բռնաւորներու այս նոր հալածանքին»:

Մի՞թէ: Իսկ Հայաստանի կառավարութի՞ւնը: Ա՞ն ալ չի կրնար, եթէ ոչ տէր տիրական դառնալ, գոնէ պարզ հարցում մը ուղղել, օրինակ՝ «հայազգի» Գարախանի միջոցաւ, «օգտուելով Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններէն»...

Բայց խնայե՛նք այս նեղացուցիչ հարցադրումը և անմիջապէս անցնինք նիւթին: Չէ՞ որ «այդ մասին մտածելը կը վերաբերի Հայաստանի կառավարութեան»: Ինչո՞ւ անհանգիստ ընենք մեր պատուական վարիչները...

Այսպէս, ուրեմն, ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ, շաբաթներ վերջը, խելքը առուն կանչելով, եւ ճիշդ եղածին պէս նկարագրելով տեղահան բազմութիւններուն վիճակը— «անհաւրկուած, կողոպտուած, մերկ ու անօթի»— իր կարգին, նպատակաւ օգնութիւն կ'աղաղակէ:

— «Բայց պատրանքներու անձատուր յըլլանք: Այլեւս ցամքեր, կարծրացեր են ջիղերը, սիրտերն ու միտքերը... դեռ օգնող մարմին մը նոյնիսկ տեղւոյն վրայ, Հալէպի մէջ չէ կազմուած»:

Իսկ Փարիզի՞ մէջ:— Ի՛նչ համարձակութիւն: Ռամկավարներու պաշտօնաթերթը կրնա՞յ այդպիսի խնդիր յուզել քաղաքի մը մէջ, ուր հանդիսաւորապէս կը յօրանջեն իր հովանաւորներն ու մեծաւորները — Բարեգործական, Ջոջ-աղաներ, էֆէնտիներ ու պէյեր:

Եւ անմիջապէս — քարը... Դաշնակցութեան գլխուն:

— «Ի՞նչ կը խորհին այժմ անոնք, որ պատասխանատուութեան բաժին ունին այս նոր աղէտին մէջ ալ: Արդեօք անո՞նց ալ ջիղերը, սիրտը եւ միտքը սառեր են:

« ...— Պիտի ուզե՞ն իրենց շրջանակին մէջ հայ աղէտեալներուն համար հանգանակութիւններ ընել. (եւայլն):

«Ապահովաբար ոչ. հազար անգամ ոչ:»

Այստեղ կանգ առէք, թշուառականնե՛ր:

Կանգ առէք, ու լաւ նայեցէք մեր աչքերուն մէջ:

Աղէտներ պակաս չեղան վերջին 3-4 տարիներու ընթացքին, — եւ դուք տեսաք Դաշնակցութեան բռնած դիրքը: Թղթատեցէք ձեր թերթերուն եւ մեր թերթերուն հաւաքածոները: Աչքէ անցուցէք Երեւանի ողողումներուն, Շիրակի եւ Ֆիլիպէի աղէտներուն առթիւ ձեր եւ մեր կատարած աշխատանքը (իբրեւ կուսակցութեան անդամներ): Բաղդատեցէք եղած գումարները, եւ յետոյ խօսեցէք:

Այսօր ալ պատրաստ ենք մեր պարտքը կատարելու, նոյնիսկ այս թերթով, եթէ Փարիզը ոչ Ցանձնաժողով պիտի ունենայ, ոչ ալ ո՛ր եւ է ձեռնարկ:

Իսկ դո՞ւք: Պատրա՞ստ էք ասպարէզ իջնելու, գոնէ այս գործին մէջ ձեռք ձեռքի տալու եւ կարելի օգնութիւնը հասցնելու:

Այո կամ ոչ — Անատոլուէն քշուած մանուկի մը պուտ մը կաթն անգամ չպիտի կրնաք ճարել, Փարիզի պողոտաներուն վրայ խելք ծախելով եւ արիւն պղտորելով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՉԱՐԻՔԸ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը դիտել կուտայ երկիրէ երկիր գաղթող բազմութիւններու կրած դժբախտութեանց առթիւ, (8 դեկտ.)

Հարաւ. Ամերիկեան երկիրները ընդարձակ են, կրնան տակաւին միլիոնաւոր ժողովուրդ ապրեցնել, բայց անոնք ալ տնտեսական ծանր տագնապի մատնուած են այլ եւ այլ պատճառներով: Պրազիլիա, Արժանթին եւ Ուրուկուա, ուր կը դիմէ գաղթականներու բազմութիւնը, տնտեսական անձկութեան մատնուածեն այս պահուս եւ սոսկալի սղութիւն կը տիրէ: Հետեւաբար, գացողը, պայմանաւ որ ապագային կարենայ բաւականաչափ ապրուստ ապահովել իրեն, պարտաւորուած է երկար ատեն սպասել, պատրաստ դրամ ուտել, եթէ երբեք տրամադրելի դրամ ունի: Շատեր դժբախտաբար հազիւ ճամբու դրամ մը ունին:

Եւ ասոնց պարագան ամէնէն աղետալին է: Ա՛յնչափ խելք չունին որ հասկնան թէ չեն կրնար ո՛ եւ է տեղ անմիջապէս գործ գտնել, գործ կազմել, նոյն իսկ եթէ տնտեսական պայմանները թոյլատու ըլլան: Հետեւաբար պէտք է պահեստի դրամ ունենան, գոնէ կարենալ անով ապրելու համար մէկ քանի ամիս, մինչեւ որ զբաղում մը ունենան:

[illegible] միտներ: Բայց մեծագոյն յանցաւորը իրենց դժբախտութեան եւ յուսախաբութեան, անոնք են որ կը խաբուին դարձեալ *գործակալներու* պատմութեան սեղնակ ըլլալով հանդերձ: Անդարեւ նախ Մարսէյլ, ապա քիչ շատ ամէն տեղ, ուր գաղթականներու բազմութիւն կայ, այս մարդիկ չխղճացին շահագործել հէք խլեակները եւ չարաչար խաբեցին զանոնք, անոնց մօտ գտնուած քիչ մը դրամը իրենց գրպանը իջեցնելու համար:

Մամուլը ամէն տեղ կը զգուշացնէ գաղթականները, չխաբուիլ սուտ խօսքերէ, բայց կ'երեւի թէ բաւական չէ ասիկա: Առաջնորդարաններուն, հոգեւոր իշխանութիւններուն, հայրենակցական եւ ուրիշ միութիւններու պարտականութիւնն է զգուշութեան յորդոր կարդալ, որպէսզի գաղթականները ամփոփ մնան իրենց տեղերը եւ դէպի Հարաւ. Ամերիկա արկածալից կեանքի մը մէջ չփնտռեն աւելի ապահով եւ հանգիստ ապրուստ: Ընդհակառակն, խիստ հաւանական է որ կորսնցնեն ինչ որ ունին եւ ինչ որ կը շահին իրենց գտնուած տեղերուն մէջ: Եւ յետոյ, պէտք է նկատողութեան առնել նաեւ կլիմայի խնդիրը: Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ամէն տեղ Սաօ Բաւլօ կամ Պուէնոս Այրէս չէ:

ՊԱՅՔԱՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ը կը յարձակի Յունաց Պատրիարքարանին վրայ, ըսելով թէ Պատրիարքարանը ամէն ամիս 12,000 ոսկի կը ստանայ Յունաստանէն եւ երդում ըրած է ծառայել հելլենական դատին: Կ'աւելցնէ թէ վերջին չորս տարուան ընթացքին 15,000 յոյն երիտասարդներ Պոլսէն Յունաստան գացած եւ հելլէն բանակին մէջ զինուորագրուած են: Մէկ մասն ալ գաղտնի ոստիկան եղած է եւ կը ծառայէ ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութեան մէջ: Եւ վերջապէս, յոյն Պատրիարքարանի մէջ կայ գաղտնի մարմին մը որ կը վարէ յոյն համայնքին բոլոր գործերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր Ժողովին արձագանգը ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Ճիւմհուրիյէթ»ի դեկտ. 11ի թիւին մէջ կը կարդանք.

Երէկուան թերթերուն մէջ խորհրդային մամուլէն արտատպուած լուր մը կար.

Հայ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը 45 օր տեւող երկար համաժողով մը գումարելով յայտարարութիւն մը հրատարակած է: Այդ յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի թէ Հայաստանի ազատագրութեան համար գործի անցնելու ժամը հասած է: Ատոր համար ալ օտար երկիրներու մէջ ապրող հայ հարուստներու ցոյց տալիք անձնուիրութեան կը սպասուի:

Այս յայտարարութեան ամէնէն ուշագրաւ կէտը կը կազմեն հետեւեալ պարբերութիւնները. «Խորհրդային միութեան և Թուրքիոյ յարաբերութիւնները չեն կրնար մնալ իրենց այսօրուան ձեւին մէջ. օր կուգայ որ թերեւս Թուրքիա կը զատուի խորհրդային միութենէն և հասկացողութեան կուգայ Եւրոպայի հետ: Որպէսզի այն ատեն շփման մէջ մտնենք Թուրքիոյ հետ, այժմէն պէտք է պատրաստուիլ»:

Կը տեղեկանանք թէ համաժողովի որոշումներն ու այս յայտարարութիւնը ղրկուած են աշխարհի ամէն կողմը ցրուած Հայերուն:

Կ'ըսուի թէ մեր երկրին հայ հասարակութիւնն ալ տեղեակ է խնդրէն:

Այս խնդրին մասին երէկ Հայոց Պատրիարքարանը դիմեցինք. անկարելի եղաւ անձամբ տեսնուիլ պատրիարք Մեսրոպ եպս.ի հետ: Տեղնուեցանք Պատրիարքարանի գործակատար Ազնիւ էֆ. Ահարոնեանի հետ եւ հայկական համաժողովի այս որոշումներուն մասին խօսելով իր կարծիքը հարցուցինք:

[illegible] այդպիսի բան մը մտածելու հնարաւորութիւն ալ չկայ: Թուրքիոյ Հայերը թուրքհանրապետութեան ամէնէնհաւատարիմ հպատակներն են: Ո՛չ Հայերը եւ ո՛չ ալ Պատրիարքարանը տեղեկութիւն ունին դաշնակցական կուսակցութեան համաժողովէն եւ որոշումներէն, որոնց մասին կը խօսիք: Ա՛լ կը բաւէ ո՛րքան փորձանք բերաւ այդ կուսակցութիւնը հայ ազգին գլխուն:»

Գարախան Էնկիւրիի մէջ

Գարախան շատ չմնաց Պոլսոյ մէջ եւ անցաւ Էնկիւրի, ուր Թուրք կառավարութիւնը մեծ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ անոր: Ներկայ էին վարչապետ Ըսմէթ փաշա, արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ խորհրդային դեսպանը:

Գարախան այս առթիւ խօսեցաւ երկար բաժակաճառ մը, բացատրելով այն խոր ու անյեղլի բարեկամութիւնը, որ կայ խորհրդային միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Գարախանի Թուրքիա այցելութեան առթիւ, Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը կը հրատարակէ խմբագրական մը՝ շեշտելով որ մեծապէս անհրաժեշտ է ապահովել կատարեալ միութիւն մը երկու երկիրներուն միջեւ:

Թրքական դրամին կայունացումը

Ժամանակի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն.—

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ազգային Մեծ ժողովին մէջ դրամական կացութեան մասին: Բացատրելէ յետոյ թրքական դրամին վերջերս կրած անկումին պատճառները, Ըսմէթ փաշա պարզեց այն միջոցները զորս կառավարութիւնը ծրագրած է ձեռք առնել՝ կացութեան դարման տանելու համար:

Վարչապետը նախ ըսաւ թէ՝ ներածումները պէտք է կրճատուին՝ մինչեւ որ ներածումներու եւ արտածումներու միջեւ հաւասարակշռութիւնը վերահաստատուի: Ասոր հասնելու համար թէ՝ կառավարութիւնը եւ թէ ժողովուրդը իրենք պէտք է գործածեն ազգային արտադրութիւնները, որքան կարելի է: Նպատակ չկայ սակայն բոյկոտի ենթարկելու օտար ապրանքները:

Երկրորդ՝ ամենախիստ խնայողութիւն պէտք է կատարուի ամբողջ ազգին, մանաւանդ կիներուն կողմէ: Օրինակ, աղջիկները պէտք չէ մսխեն իրենց ունեցածը՝ մետաքսէ գուլպաներ եւ անուշահոտութիւններ գնելու համար:

Երրորդ՝ կառավարութեան նպատակն է կայունացնել դրամը, ոչ թէ աւելցնել անոր արժէքը՝ օտար դրամ ծախելով: Այս վերջին մեթոդը փորձուեցաւ ուրիշ երկիրներու մէջ եւ անյաջող արդիւնքներ տուաւ:

Չորրորդ՝ պետական դրամատուն մը պիտի հիմնուի թրքական դրամագլուխով. այդ դրամատունը չպիտի ձեռնարկէ վերարժեւորել թրքական թղթադրամը: Այսինքն Թուրքիա նպատակ չունի ոսկեդրամի դրութիւնը վերահաստատելու):

Վարչապետին ճառը բնականաբար ընդունուեցաւ վստահութեան միաձայն քուէով, ու որոշուեցաւ այդ ճառը տպելով պատերը փակցնել ամբողջ երկրին մէջ: Մինչ այդ, Թուրք մամուլը բուռն պայքար կը մղէ ի նպաստ ազգային դրամին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՔԱՂԱՄԱԹԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ Ը.

Վ. եւ Յ. Արսէնեան եղբ.	50
Զատիկ եղիազարեան Վ.իլֆրանշ	20
Պ. Դ.	10
Օր. Հայկանուշ Ակօնաեան	10
Կարպիս Միքայէլեան	10
Յ.	10
Մկրտիչ Փէրզիկեան, Վալանս	10
Աշխէն Փէրզիկեան »	10
Փոքրիկն Գրիգորիկ Գրիգորեան, Ցալէն տը Ժիռօ	20
Ա. Վաչեանց	25
Տոքթ. Ա. Սիրունեան, Վ.էբոնէ (Իտալիա) 50 լիրէթ. օրուան սակով	66
Գ.	10
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.—	
Պանդուխտ Ծերիկեանց	25
Պերճ Ծերիկեանց	25
Լ. Գանարեան	20
Ա. Ճինկէօզեան	25
Փոքրիկն Յ. Ճինկէօզեան	25
ԹՈՆՈՆԷՆ.—	
Զարեհ Ցօնապետեան	50
Գրիգոր Մինասեան	20
Փոքրիկն Վ. Եղիշէեան	20
Համբարձում Լնովքեան	5
Յարութիւն Ժամկոչեան	5
Գումար	471
Զ. ցանկի գումարը	3740

ԽՄԲ.— փակելով այս ցանկը— քանի որ մեր պահանջած գումարին (2000 ֆրանք) աւելի քան երկու անգամը գոյացաւ—, կը փութանք յայտնել թէ ինչ որ ստանանք այսուհետեւ, պիտի յատկացնենք Անատոլուի տարագիր բեկորներուն օգնութեան, անշուշտ մասնակցողներուն հաւանութեամբ:

ՌՈՒՄԲԵՐ ԿԱՅԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Զաղրէպի կայարանին մէջ գտնուեցան երկու ռումբեր, կը կարծուի թէ խրուաթ հայրենասէրներ ծրագրած էին օդը հանել այն կառախումբը, որ Պելկրատ պիտի տանէր Զաղրէպի նահանգային խորհուրդէն պատուիրակութիւն մը: Բազմաթիւ խրուաթներ ձերբակալուեցան:

ԻՏԱԼԵԻԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ

Անատոլուի եզերքին մօտ գտնուած կղզիներու սեփականութեան խնդիրը մօտերս պիտի քննուի Լահէյի իրաւարար ատեանին առջեւ: Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ անձամբ պիտի երթայ կառավարութեան տեսակէտը պաշտպանելու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովի ներքին յանձնաժողովը կը քննէ 1930ի ընդհ. մարդահամարի օրինագիծը, որ փութով խորհրդարան պիտի ներկայացուի եւ, ընդունուելէ վերջ, 500 հազար ոսկի վարկ պիտի սահմանուի այդ նպատակին համար:

Մարդահամարը, որ նախորդին պէս դարձեալ Հոկտեմբեր ամսուն մէջ պիտի կատարուի, բնակչութեան, երկրագործութեան, ճարտարարուեստի եւ կալուածներու շուրջ պիտի ըլլայ: Մասնաւոր պաշտօնեաներ պիտի կարգուին ամէն կողմ, եւ գրող կարդացող բոլոր հայրենակիցները պարտաւոր պիտի ըլլան գործակցելու պաշտօնեաներուն: Այս պարտականութենէն փախչողները 10-50 ոսկի տուգանքի պիտի դատապարտուին:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՆ ԵՒ „ԿԱՐՄԻՐ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐԸ„

Խորհրդային ինքնատիպ դպրոցներէն եւ համալսարանական հաստատութիւններէն յետոյ, հանրային կրթութեան մէջ առանձնապէս մեծ կարեւորութիւն կը տրուի ակումբներուն եւ «կարմիր Անկիւն»ներուն։ Եթէ դպրոցն ու համալսարանը կոչուած են նոր սերունդի դաստիարակութիւնը խստագին շրջանակի մը մէջ կաղապարելու, այս վերջին հաստատութիւններն ալ կը ծառայեն մասնաւորապէս ոչ-դպրոցականները լուսաւորել լենինեան հրեղէն ճառագայթներով։

Ակումբներն ու «կարմիր Անկիւն»ները կը նպաստեն մասնաւորաբար «աշխատաւորական լայն մասսայի մէջ քաղդաստիարակչական եւ կուլտ. կրթական աշխատանք տանելու, եւ մասսաներին ակտիվ կերպով այդ աշխատանքին մասնակից դարձնելու համար»։ (Խ. Հ. Թիւ 245)։

Խօսքի եւ գործի, ծրագիրներու եւ իրական աշխատանքի հակասութիւններով հռչակաւոր մեր հայրենիքին մէջ, սակայն, «ակմբային գործը սկզբից մինչեւ հիմայ եղել է շատ անմխիթար վիճակում» եւ կամ աւելի ճիշտ «երեւանում գոյութիւն ունեցող ակումբներն ու գործարաններուն կից կարմիր Անկիւններն իրենց բարձրութեան վրայ կանգնած չեն»։

Ցաւօրինակ եւ տխուր է անշուշտ արձանագրել այս փաստերը, նկատի ունենալով ո՛չ միայն այս հաստատութիւններուն տրուած [illegible] խնայ։

Քանի մը փաստեր կարեւոր ակումբներէն.

— «Մեկնենք Լուսաշխի ակումբից։ Այստեղ աշխատանքնէրն անցեալում էնքան էլ լաւ չէին գընում. մանաւանդ սեկցիոն պարապմունքները, գրեթէ շատ քիչ թիւով մարդիկ էին յաճախում այս ակումբը։ Դեռ անցեալ տարի տպագրիչներն ու մամուլի աշխատաւորները հարց բարձրացրին միանալու Լուսաշխի ակումբի հետ ամսական վճարելով մօտ 150—160 ռ., սակայն այս միացումը երկար չտեւեց, որովհետեւ վերջիններս ոչ մի օգուտ, նոյնիսկ ժողովներ ունենալու համար տեղ չունենալու պատճառով, հեռացան Լուսաշխի ակումբից։» («Խ. Հ.» Թիւ 245)։

Աւիկա «Լուսաշխի տուն»ն է, մէկը ամենակարեւորներէն, որու համար «Խ. Հ.» մէկ ուրիշ աշխատակիցը, Եդուարդ Խոճիկը, դառնութեամբ կը յայտարարէ Լուսաշխի տուն-տուն քասոխ: Արտաքին կողմը փայլուն է, «եղել է վարչական պատկառելի շտատ, սենեակ՝ դրամ-խմբակի, սենեակ՝ իզո-խմբակի, սենեակ՝ երաժշտական խմբակի եւլն եւլն.։ Բայց այդ սենեակներում տարիներ շարունակ ընկած են եղել փչանալու եւ վերջնականապէս ջարդուելու դատապարտուած կահոյք եւ մէկ մէկ էլ ծառայել են կամ հանդիպումների եւ կամ մտերիմների պարապոյ ժամերի զբօսավայր»։

Բացարձակ անտիրութեան եւ անպատասխանատուութեան հետ, այստեղ կը ցցուի արդէն ակումբներու իրական նպատակի աղաւաղումը: Հայաստանի մէջ, ուր, շնորհիւ խորհրդային ապականուած կարգուսարքին, «Հանդիպումների» եւ «մտերիմների զբօսավայրեր» չեն պակսիր, ակումբներէն տարբեր սպասելիքներ ունի երկիրը։ Սակայն, ինչպէս կ'երեւի, սխալհաշուած էայս դերը։ Պատկերը նոյնն է ամէն տեղ։ Ունենք ուրիշ մը, «Ցոմսկու» անուան ակումբը։

— «Պէտք է արձանագրենք, որ այս ակումբը մեր ամենաթոյլ աշխատող ակումբներից մէկն է եղել, որն աւելի շատ սպասարկել է մասնաւոր մարդկանց պահանջներին, քան իր շուրջը համախմբուած մի շարք բանւորական միութիւններին. Այստեղ փաստօրէն բացակայել է քաղդաստիարակչական, կուլտ. կրթական եւ մի շարք սեկցիոն աշխատանքներ։»

Եւ իբրեւ հետեւանք այս կացութեան, որոշուած է նոյեմբեր մէկին փակել ակումբը։

Այսպէս են նաեւ վանդան անուններու նուիրուած ակումբներն ու կարմիր Անկիւնները։ Այս վերջինները «անգործութեան են մատնուած, ինչպէս օրինակ ծխախոտի գործարանում. «Արարատ» գործարանում, իսկ կոնսերվի գործարանում ո՛չ մի յարմարութիւն չկայ կարմիր Անկեան համար։»

Ցաւը հոն է, որ այս իրողութեան վրայ «ո՛չ մի ուշադրութիւն չեն դարձնում Միութիւնները, Գործարկոմ-տեղկոմները եւ առաւել եւս կուլտ-յանձնաժողովները, այլեւ նրանք կարմիր Անկեան աշխատանքները կենդանացնելու, ղեկավարութիւն եւ ցուցմունք տալու, հիմնական բեկում առաջ բերելու եւ մասսաների սեփականութիւն դարձնելու համար [illegible] ոչինչ չեն արել։» (Հրաչ Ց.)։

Եւ խորհիլ թէ բարոյական եւ նիւթական ինչպիսի զոհողութիւններու գնով կը բացուին այս Անկիւնները, կը գոցուին շարունակաբար, առանց իրական արդիւնքի։ Դեռ երէկ էր, որ շնորհիւ այս ընդհանուր անտիրութեան եւ թափթփածութեան, երեւան կը հանուէին Հայաստանի Մատենադարանի վարիչի գայթակղալից գեղծումները։ Այսօր տարբեր ձեւերով եւ տարբեր պայմաններու տակ նոյն կացութիւնը կը կրկնուի համեմատաբար փոքր հաստատութիւններու մէջ. Ամէն տեղ կրթական իրական գործունէութեան պակասը մատնանշելով հանդերձ, ցոյց կը տրուի այն յանցաւոր անտէրութիւնը, որ կը տիրէ այդ հաստատութիւններու նիւթական արժէքներու մասին։ Կը փճանան ո՛չ միայն այս ձեռնարկներուն տրամադրուած «ամենալաւագոյն» շէնքերը, այլ եւ «հասարակական ինչք»ը

— «Լուսաշխի ցունը մօտաւորապէս 30 հազար րուբլու (15 հազար տոլար) կահոյք է եղել կահոյքընտիր, թանկարժէք ու նուրբ։ Ո՞ւր է այն. եղածն ինչ վիճակի մէջ է։ Այն, ինչ կայ ներկայիս ակումբում, մեծ մասամբ վառելու փայտ դառած վիճակումն է։ Մի մասը ինվալիտ, մի մասը ջարդուած վերջնականապէս եւ բեմի տակ լցրած. քիչ չեն բազկաթոռներ, որոնց երեսների մահուտը — բաց երեւոյթին կօշիկ սրբելու համար (կուլտուրական նպատակով) յատկապէս կտրատուած են ու զսպանակներն ազատութիւն առած՝ գլուխները դուրս են հանել. Աթոռ կայ, որ կարծես հրդեհի միջից ամենավերջին դուրս հանուած լինի — այրուած բաց ամենայնի։»

Մարդիկ ո՛չ միայն օգտուած են ակումբի սենեակներէն, եւ կարասիներէն, իրենց անձնական բնակութեան եւ գործածութեան համար առանց վարձք վճարելու, այլեւ «ակումբի սեփականութիւն եղող կտորներից նոյն այդ վարիչները կարում են իրենց բարձերի երեսներ, թաղթի շուրջն ամրացնում եւայլն։» (Էդուարդ Խոճ.)։

Սխալ է կարծել, որ այս ամէնը նոր երեւան եկած խնդիրներ են։ Ոչ. այս կացութիւնը պարզուած է 1928էն ի վեր։ կազմուած են քննիչ յանձնախումբեր, եղած են քննութիւններ։ Այսպէս 1928ի Մայիսին այս յանձնաժողովներէն մէկը կ'եզրակացնէր

— «Ակումբի հոգայական ինվենտարը հաշուի չի առնուած. ցուցակ չի կազմուած» որով եւ անհնար է եղած ստուգել իրական վիճակը։ Եւ որպէս միջոց «վերստուգիչ յանձնաժողովը գտնում է խիստ անհրաժեշտ, յատուկ կոմիսիա կազմել, առն ինվենտարն ստուգելու եւ կորած իրերը գտնելու. անվերջ մէկը միւսին վրայ է քցում»։

Լաւ եզրակացութիւն եւ բաւ ամենայնի չեղած թելադրանք, որ սակայն հակառակ անցած երկար ամիսներուն, կը մնայ դարձեալ իր վիճակին մէջ։

Այս ալ պատկերը Խորհր. Հայաստանի ակումբներու եւ կարմիր անկիւն»ներու, որոնց ղեկավարութեան եւ կազմակերպման ամբողջ աշխատանքները վստահուած են միայն ու միայն համայնավարներուն։

Եթէ Արուեստից եւ Գիտութեան դաճառը կը շեղի (՞) իր ընդհանուր ուղղութենէն, շնորհիւ հոն տիրող «հասերականութեան» եւ եւ դաճառը կը դառնայ «անբովանդակ» — այստեղ, անտեսելի է ո՛ր եւէ շեղում: Չէ՞ որ հոս ամէն ինչ կը շարժի միայն ու միայն տիրող կուսակցութեան եւ կառավարութեան կամքը խորտակնելու համար ժողովրդական լայն մասսաներու մէջ։

Կրթական սպարէզներու մէջ տիրող այս երեւոյթները նորէն կը նպաստեն այն ընդհանուր համոզումին թէ — անհնարէն ժողովուրդի մը բարոյական ու հոգեկան կառուցուածքը զարգացնել արհեստական սեղմ եւ կարմիր օղակներու մէջ։

Արեւ. Հայաստանի աշխատաւորութիւնը չօգտուիր իրեն հրամցուած «քաղդաստիարակչութիւնէն» եւ «կուլտկրթութենէն»։

Այսպէս կը հետեւի Ակումբներու եւ «Կարմիր անկիւն»ներու ամենօրեայ վիճակէն։ Եւ եթէ նոր եւ իրական ձեռնարկներ չըլլան «եւ գործը լուրջ ուշադրութեան առարկայ դառնայ», Եդուարդ Խոճիկներու հետամենաքրքրութիւնք ունի ըսելու.

— «Բնակարանային այս կրիզիսի ժամանակ փակեցէք Ակումբները, ուր միայն հասարակական ինչք է ոչնչացւում եւ շատ հասակւում, իսկ շէնքերը յատկացրէք շատ անօթեւան խորհրդային աշխատաւորների, որով աւելի օգտակար կը դառնան քաղաքիս այդ լաւագոյն շէնքերը։»

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Ամերիկայի 78 մեծ քաղաքներուն մէջ, վերջին 11 ամսուան ընթացքին, ինքնաշարժի արկածներու զոհ գացած են 8528 անձեր։

Անցեալ տարի այս կարմիր հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ 7369 անձ, այսինքն հարիւրին 15 նուազ։

Միայն Նիւ-Եորք քաղաքին մէջ 1291 անձեր ճզմուած են ինքնաշարժերու տակ։

ԱԼՊԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Իրիկուն է։

Վարը գիւղն է, հովին մէջ թաղուած, իրարու վրայ առնիքաանիքի։ Ննջարին բուրումը օրհներգ մըն է այնտեղ որ իր տրտունջքն ունի ծուխերուն հանդէպ։ Վերէն ամպի խուռն է կախուած, հասա ու սպառնագին։ Եւ լերան վրայ, ծառի մը կռթնած, ճամբորդ մըն եմ մոլորո՞ւն, անոնց հիացող։

Համերգի մը ճոխութիւն կայ հոն, իրիկուան դէմ, Աստուծոյ հետ, երբ ծղրիթին ձայնը կը մարի հանգարտ. Թրծանին զոլորուող հասանքին մէջ։ Զիւնահիւսի քարակոյտեր կ'արձակուին ձորին մէջ թաւալումով անդադար, ուր ջուրի գեղեր փրփուր կը պոռթկան մշուշէ վարագոյրին բախելովուածին։

Լերան վրայ լուսինն է կանգնած, հանդարտ, լուսաւոր, գոյներու առատ մեղեդի մը նետելով եղեւնիի շուրջերուն վրայ կամանչ։ Անոնց վրայ. ամպի կոյտեր կը պտտեն իրար, որոնց եռեւեբքինքն է փռուած կապոյտ հաղցուստով։

Հեռո՜ւն, Ռոնի գաշտն է փըռուեր, օձի ճկունութեամբ լեռներուն մէջտեղ, ուր գետը իր վազքն ունի ցոլքով բեռնաւոր։ Անոր եզերքը խորան մ'է ամբողջ, կաղամախներով զարդարուն, որոնք լռութեան մէջ գիշերուան կ'աղօթեն շարունակ։ Եւ հեռացող օտարական մ'եմ անոնց պերճանքին, ու կը պաշտեմ անդադար համերգի գաշնաւորումներ գտնելու։

Առաւօտ է։

Հեռո՜ւն գագաթ մը կայ մերկացած, երկինքին կուրծքին, որուն եռեւէն արեւը արդէն մինչեւ է ներկեր, կարմիր մելանով։ Հորիզոնին վրայ ամպէ բամպակներ, կը թրթռան դանդաղ, առաւօտեան պար մը խաղալէն, մինչ ճառագայթներ առաւօտեան կը քամուին շիթ առ շիթ անոնց բացուածքէն։

Գիւղէն, խումբը այծերուն, ճամբայ ելեր է արեւածագէն առաջ, զանգակներուն նուագը յանձնելով անտառին։ Անոնք կ'ելլեն զառիթափն ի վեր խճեր գլորելէն, բերանները փակցուցած խոտ խոտերուն, իրենց շունչին հետ։

Ես անտառն եմ շարունակ մրտիկներուն myrtilles) հետ եմ երգս փափսալէն։ Ջուրը վայրի, կարմիր ելակներ, խոտերուն մէջ թաքնուած ինչե՞ր չեն ըսեր...։ Կը ժողվեմ անդադար անմահար մրտիկներէն ու ափերս կը լեցնեմ, մինչեւ որ արեւը քրէօզ բարձրանայ ու թուփերուն տակէն կաքանները թռչնի։ Այն առեն ես ալ կը պառկիմ կանաչին վրայ, արեւ խմելէն, մինչ քովս թուփերը ելակներուն բուրում կը թափեն։

*
* *

Միջօրէ։

Ցլաքները բոլոր բոլոր փռուած են, յոգնած կարաւանի մը նման, ժայռի մը կողքին, երգեր կանչելէն։ Հեռո՜ւն Մոն-Պլանը, լեռներուն եռեւէն, երկինք կը մերձի ամպերը պառնելէն։ Վարը, Ռոնը կը պղպղայ, թեթեւցի ձերմակութեամբ, խոտերուն մէջէն։ Իսկ դիմացս Լուիզեն է կանգնած, կղերի հագուստով, որուն եռեւէն ամպի ժապաւէններ կ'անցնին շարունակ, անձրեւ թափելով։

Այծերուն խումբը պառկած է գուռին քով, անշարժ քարակոյտերու նման, որոնց քով Ալպեաններուն պղատ, հաղնիին կռթնած, հաց մը կը կրծէ։

Ես հայ տղայ մը եմ անոնց հեռացող, երազուն աչքերով։

*
* *

Գիշեր է։

Քնարս կուրծքիս, մարգագետնի մէջ եմ նստած, երազ ապրելէն։ Քովս աղբիւրն է լեռան, որ կը թափի գուռին մէջ ժաքուր, մարգրիտներ յանձնելով։

Ան իր երգն ունի, յամա՜ռ, անդադրում, անհեղծ տղու պէս գուռին ձօնուած։ Իսկ ես իմ խօսքերս ունիմ, ծարաւ տղու պէս, քնարիս վրայ շարած։

Կը սիրեմ ես առանձնութիւնը քիչ մը առեն, լռութեան մէջ գիշերուան, երբ քովս ծղրիթներ կան պահուըտած, խոտերուն մէջ ցօղաթուրմ։

Կը սիրեմ ես այն աղջիկը օտար, որ կ'անցնի քովէս գիշեր առեն, համբոյր մը թափելով օդին մէջ։

Ու կը պաշտեմ այն աղջիկը, որ քովս նստած, խոտերուն վրայ, հայրենիքս կ'երգէ հանդա՜րտ ու տխուր։

Ց. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ.

ԱԼՄԱՍՏԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԷՌՆԷՍԹ ԼԱՖՈՆԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Արիսթիտ Պրիան, արտաքին նախարար.— Ըսէ՛ք ամբողջ աշխարհը (Նոր ծիծաղներ)։

Էռնէսթ Լաֆոն.— ... Չկայ Հանրապետութեան որեւէ նախարար որ կարենայ պաշտպանել նման մեթոտներ, ո՛չ ալ ժառնել օրինագրքի նախադասութիւններն ու տրամադրութիւնները, նախապատրաստականքննութեանց մասին, ո՛չ ալ ծեծը։

Որովհետեւ՝ ծեծ տեղի ունեցած է։ Տոքթ. Փօլի տեղեկագրին մէջ աչքիս զարկաւ բան մը՝ որ հակառակ իր տխուր հանգամանքին՝ շատ զուարճացուց զիս։ Բժիշկը կապուտցած արիւնի լայն հետքեր, գրեթէ վէրքեր տեսած է Ալմաստեանի կուրծքին վրայ։ Տոքթ. Փօլի դիրքը շատ շփոթեցուցիչ էր։ Անկասկած է, ինչպէս պէտք է ըլլայ բժիշկ մը, ունի արհեստակցական խղճմտութիւն եւ հանրածանօթ բարեացակամութիւն մը. սակայն, ի վերջոյ, անիկա դատական բժիշկ է։ Այսինքն՝ ամէն օր կրնայ դէմ դէմի գալ այն մարդոց հետ, որոնց մասին իր կարծիքն ուզուած է, եւ զորս կրնայ քննադատել իր տեղեկագրին մէջ՝ առանց չար նպատակի։ (Ծափեր)։ Ամէն պարագայի, այդ շփոթեցնող վիճակին մէջ, բժիշկը կ'ըսէ մեզի թէ՝ խնդրոյ առարկայ հետքերն ու վէրքերը կատարուած են մատներու հպումով։

Պարոննե՛ր, չեմ գիտեր թէ դատական ոստիկանութիւնը՝ իր ոստիկանները պաշտօնի կոչած ատեն՝ անոնց մատներու ծայրին ուժը փորձի կ'ենթարկէ՞։ Ստոյգ է սակայն թէ՝ արտակարգ եւ գերմարդկային ուժ պէտք է [illegible] պիսի բան մը, զոր ուրիշներ կ'ըսեն գոց բռունցքով։ (Ծիծաղներ եւ ծափեր)։ Վէրքերը տեսնուած են. անիկա անվիճելի է, Ու գաղտնի ոստիկաններու խնդիկատակութիւնները ինքնապաշտպանութեան համար, չեն դիմանար ամենափոքր քննութեան։ Որեւէ անկողմնակալ մարդ, որ իր աչքին առջեւ կ'ունենայ բոլոր վաւերաթուղթերը, կրնայ միայն մեզի պէս եզրակացնել թէ այդ օրը խժդժութիւններ գործուած են Ալմաստեանի դէմ, ինչպէս անկէ առաջ քանիցս նոյն բանը կատարուած է ուրիշներու դէմ, որպէսզի զանոնք խոստովանցնեն իրենց գործած կամ չգործած ոճիրնե[րը] [...]բուն համար։

Հիմա պէտք է խօսիլ նոր օրէնքի բռնաբարման մասի[ն]. Ոստիկանութիւնը «իր տրամադրութեան տակ» պահած է մար[դ] մը, առանց զայն ձերբակալելու, բայց զրկելով ազատութեն[էն] (Ծափեր)։ Ձեզ ուզեր իրա[ւա]բանութեան դաս տալ ձեզի, բայց եթէ առնէք մեր իրաւաբանական գիրքերէն ոեւէ մէկ[ը], պիտի տեսնէք թէ՝ պատմական դատավարութեան օրինագիրք[ի] խմբագրողներ ի՛նչ նախազգու[շու]թիւններ ձեռք առած են ան[...] պիսի շրջանի մը երբ անհատա[...]կան ազատութիւնը հիմնական[...] չափ կրքոտ վիճաբանութեան[ց] առարկայ չէր դառնար։

Կեդրոնէն.— Որովհետեւ ան[...] հատական ազատութիւն չկա[յ]։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Այս օրէն[ք]էն աւելին կայ։ 106րդ յօդ[ուածը] կը տրամադրէ որ մարդ մը կարելի է ձերբակալել միայն ոճիրը գործած պահուն։ Ձերբակալե՛լ, ո՛չ թէ զայն տեղ մը առնելու եւ հոն պահելու, այլ ան միջապէս իրաւասու դատաւորին առջեւ հանելու համար։ Այս դատաւորը, որ դատական ոստիկանութեան [...] մը չէ այլ ընդհանուր դատախազ, կամ ստիպողական պարագաներու մէջ՝ քաղաքապետ, ինք ալ իրաւունք չունի վար դնելու ամբաստանեալ մը՝ եթէ հարցաքննիչ դատաւոր մը չի միջամտեր խիստ արագ պայմանաժամի մը մէջ։

Հարցաքննիչ դատաւորն ալ իր կարգին՝ բոլորովին ազատ չէ այդ մարդը բանտին մէջ փոխադրելու՝ առանց որոշում մը՝ որուն համար անհնա[...] [illegible] առարկայ պարագային մէջ պատահածը պարզապէս կը կոչուի ապօրինութիւն։ Ուրախ եմ որ հոս է դատական նախարարը. իր ներկայութիւնը քիչ մը կ'ապահովցնէ զիս։

Վարչապետները շատ գործեր ունին, ու երբ անոնք ներքին նախարար են, կը ձգտին ո՛չ թէ հանճարականութիւն ունենալ ոստիկանութեան հանդէպ, այլ տարբեր աչքով մը դիտել զայն։ Սակայն կայ դատական նախարարը՝ պաշտպանելու համար մեզ բոլորս, նոյն իսկ ձեզի դէմ, պարո՛ն վարչապետ։ (Ծափեր եւ ծիծաղներ ձախէն)։

Վարչապետ.— Չէ՞ք հաւատար թէ կառավարութիւնը հաւասարապէս պատասխանատու է։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Այո՛, բայց կառավարութեան հաւաքական պատասխանատուութենէն զատ բան մը կայ. օրէնքին [հրամա]յական հանգամանքը։ Կ'ըսեմ թէ՝ հակառակ այդ հաւաքական պատասխանատուութեան, եթէ դուք բռնաբարէիք օրէնքը, մարդը՝ որ նստած է ձեր կողքին, որ դատական նախարար կը կոչուի, այսինքն թէ կոչուած է ո՛չ միայն կառավարութիւնը պաշտպանել խորհրդարանին առջեւ, այլեւ օրէնքը՝ անոր վրայ յարձակողներուն դէմ, առաջ պիտի կանգնէր անմիջապէս՝ մեզի հետ ըլլալու համար։ Ու վստահ եմ որ, եթէ անիկա հանդարտ կը մնայ...

Վարչապետը.— Պատճառն այն է, որ բան մը չեմ բռնաբարած ես։ (Ծիծաղներ).

Էռնէսթ Լաֆոն.— ...Պատճառն այն է որ քիչ յետոյ անիկա պիտի խօսի, գոնէ ձեզի թէ թոյլ չպիտի տրուին այն ոճիրները՝ զորս կը մատնանշեմ եւ որոնք ձերը չեն. այսօր նախարարական քաղաքականութիւն չենք ըներ, անիկա կը զարմացնէ ձեզ թերեւս, որովհետեւ դուք հակառակին վարժուած էք։ (Ծափեր ձախէն)։ [...]դածը ընդհանուր վճռաբանութիւն է, բոլորի շահին համար։ Եթէ դատական նախարարը

...չունիք. պատճառն այն է որ համոզուած է թէ դուք ալ հաւատացած պիտի ըլլաք մեզի, եւ ...ին անձնակալին մէջ եթէ առնելի ...չ կրցաք ընել, գոնէ ապահովութիւն ...համար պիտի խոստանաք մեզի, ...ամբողջ անօրինելով եւ օ...րէնքը յարգել տալով։

...Օլիյը յօդուածը պատիժ կը ...անէ կամայական արգելա...ռում կատարողներուն եւ ...կում նախարարը, իբրեւ ...քական ոստիկանու...ան առաջին սպան, պէտք է ...ակէլ տալ գայ։ Այս դատա...ան սահմանումի, կամայական ...գելափակում կը նշանակէ ...րոց մը վար դնել այնպիսի ...մը, որ սահմանուած չէ իր...պանտ։ Մեր երկրին մէջ ...միայն ազատութիւն կամ ...անդ։ Օրէնքը այնպիսի մի...տրամադրութիւն մը ...որ արտօնէ մէկը վար ...դատական ոստիկանու...ան մէջ, ուր երբեմն ստելու ազատութիւն կայ, երբեմն ալ ...ազատութիւն ինքզինքը ...՝ ձեռնակալերով, ...եղանի անկիւննե...ու ոստիկաններու բռունցք... (Միծաղներ եւ ծափեր)։

Ահա՛ թէ ինչ է կամայական արգելափակումը։ Ասիկա վայել ...չ կառավարութեան, ո՛չ ալ ...դատարանին, ու ինչ որ ...կարեւոր է ինծի համար, չէ ...ւած օրէնքով։ Կարելի ...չ հարցաքննութիւն կատարել ...ական սահմաններէն դուրս, ...կարելի չէ թոյլ տալ որ ոստի...ութիւնը յափշտակէ դատա...րին իրաւունքները։ Ինչպէս ...բարեկամս Մոնէ, դատա...ան իշխանութեան թուլութեան ...ճառով է որ անիկա իր առա... կը գտնէ անարժան ոստի...ութիւն մը։ Բայց եւ այնպէս ...կանութեան բոլոր ըրածնե...ն համար յանցաւոր չէ ա...

Ո՛չ մէկ չարչարանք ...ինքնաբերաբար Միեւնոյն ...չարչարանքի գործիք... չունինք հիմա (ծափեր)։ ...այն այդ գործիքները գոր...ծողներուն ի պատիւ պէտք է ...ել թէ՝ շնորհիւ իրենց ճարպկ...ութեան՝ անոնք գիտեն պզտիկ գործիքներով ալ մեծ արդիւնք... ձեռք բերել։ (Միծաղներ)։

1897ի օրէնքը ոտնակոխ ...։ Ամբաստանեալը հայր... [illegible] ...խոստովանութիւններ՝ որոնք թերեւս ...համապատասխաներ ճշմար...ութեան, անհաշիւ թղթա...րներով, որ կը պարունակեն ...էն տեսակ խոստովանութիւն ...ամէն տեսակ շինծու պատ...ութիւն։ (Ծափեր ձախէն)։

(10)

ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՌԱՋ...

(Հայդուկի յուշերէն)

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հին ուխտի նորընծայ զինուորները, կուսակցական շարքերը մտնելէ յետոյ, երդում կ՚ընէին։ Երդման արարողութիւնը կը կատարուէր հետեւեալ ձեւով.—

Երբ կէս գիշերը կ՚անցնէր ու գիւղի բնակչութիւնը հանգիստ քունի կը մտնէր, շրջանին զինուորական խմբապետը եւ տեղական կոմիտէի անդամներէն մէկը ու դաշնակցական քահանայ մը (եթէ կար, հակառակ պարագային խմբապետը քահանայի պաշտօն կը կատարէր), նորընծայ զինուորները միասին առնելով կը տանէին գիւղին եկեղեցին։ Յետոյ եկեղեցիի սեղանի առջեւը փոքրիկ բեմ մը պատրաստելով, կը զարդարէին ու կը դնէին հանգուցեալ Սերոբ փաշայի նկարը, դաշոյն մը, խաչ ու աւետարան։

Քահանան «Հայր Մեր»ով կը սկսէր արարողութիւնը, քանի մը խօսքերով կը յիշէր նահատակ զինուորները եւ առնելով Դաշնակցութեան կնիքով կնքուած երդմնագիրը, կը սկսէր կարդալ։ Իրեն կը հետեւէին բեմին շուրջը բոլորուած (թիւով 5—10 հոգի) նորընծայ զինուորները, կրկնելով երդման խօսքերը, որ անհաւասիկ.

— «Ե՛ս այս ինչս Ս. Սեղանի առջեւը ծունկի եկած, կ՚ուխտեմ կեանքս զոհել հայրենիքիս ազատութեան համար, անարատ պահել սուրբ յեղափոխութիւնը, որ բոլոր կիներուն ու օրիորդներուն հետ վարուիմ իբրեւ հարազատ մայրերու եւ քոյրերու, դաւաճանութեան պարագային չխնայեմ իմ հարազատներուս։ Եթէ շեղիմ այս Ս. ուխտէս, արիւնս հալալ ըլլայ ընկերներուս, եւայլն, եւայլն»։

Յետոյ կը համբուրէինք խաչն դաշոյնն ու աւետարանը եւ ... ուխտը...

Երդումը վերջանալէ յետոյ, խմբապետը մեր ճակատէն կը համբուրէր։ Ղազար

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅԱՄԹԵՐՄԱՆ 410 ԿԷՏԵՐ

Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ բացուած է հացամթերման 410 կէտ։ Հացահատիկները գիւղացիին անհրաժեշտ ապրանքներով փոխանակելու համար, կէտերուն ղրկուած է 300 հազար մեդր կտաւ, 50 հազար ռուբլիի կաշեղէն, 3 վակոն երկաթեղէն, 3 վակոն գամ, 3 վակոն շաքար եւ այլ անհրաժեշտ մթերքներ։ Կէտերուն հրահանգուած է գործնի փոխարէն գիւղացիներուն տալ իրենց պահանջած ապրանքը։

Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի Լենինականի եւ Նոր-Բայազիտի գաւառներուն վրայ։ Միջոցներ ձեռք կ՚առնուին այդ գաւառներու գիւղացիներուն մրգեղէն հայթայթելու գործը լաւ հիմերու վրայ դնելու համար։ 25 օրուան համար պարտագիր աշխատանքի ենթարկուած են Հայկօօպի պատասխանատու աշխատակիցները՝ հացամթերման գործը դիւրացնելու համար։ Աշխատանքները լիակատար թափով կատարելու նպատակով Հայկօօպը համաձայնութեան է եկած արհեստակցական մարմիններու հետ, որ հացամթերման կէտերը բաց մնան առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, որպէսզի գիւղացիութիւնը կարենայ հացահատիկը փոխանակել իր փափաքած ապրանքով։

Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են, որպէսզի կէտերը ժամանակին առնեն պահանջուած քանակութեամբ պարէնը։ Ամբողջ Հայաստանի մէջ նախատեսուած է մթերել 333.5 թոնը ցորեն եւ գարի։

ԶՈՐԱԳԷՍԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Հայաստանի բոլոր ելեկտրակայաններու խմբաւորման հարցի դրական լուծումէն յետոյ, Զորագէսի վարչութիւնը պատուիրեց մշակել Զորագէսի ուժեղացուցիչ ելեկտրակայանի նախագիծը 110,000 վոլտի սահմանին մէջ։

Զորագէսի հիմնական սարքաւորումը արդէն պատուիրուած է եւ տարի մը վերջ կը սկսուի առաջին սարքաւորումը։ Արտասահմանէն ստացուած է աշխատանքներու մեքենայացման համար անհրաժեշտ ամբողջ սարքաւորումը։ Զորագէսի առարատէն լոռոյ այդ սարքաւորումը կ՚օգտուի... գումներու համար։

Զորագէսի կայանի կառուցումը կ՚աւարտի ըստ յատակագծի՝ 1930ի աշնան։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ՋՏՈՒՄ

Անցեալ շաբթու գրեր էինք թէ խորհրդ. Ռուսիոյ Ակադեմիային պատկանող կարգ հաստատութիւններուն մէջ, երեւան եկած էին կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնց հետեւանքով պաշտ. ենթարկուած էին Ակադեմիոյ քարտուղարը եւ ուրիշներ, իբր անձեր, որոնք կը պահեն եւ կ՚օգտագործեն իրենց չվերաբերող վաւերաթուղթեր։ Ասոր հետեւանքով որոշուած էր զտման ենթարկել Ակադեմիան։ Կառավարական յատուկ յանձնախումբ մը կը գործէ արդէն։ Ցեղի ունեցած է Լենինգրադի գիտական Ակադեմիոյ լիակատար նիստը, ուր կառավարական յանձնախումբի նախագահը հաղորդած է որ Ակադեմիան, իր շուրջ աշխատակիցներ հաւաքելու գործին մէջ գոյց տուած է յանցաւոր վերաբերում, Ակադեմիա մտած են շատ մարդեր, որոնք ընդհանուր ոչինչ ունին գիտութիւններու հետ եւ ընդհակառակն, կան ունին հակայեղափոխական նկատառող կազմակերպութիւններու հետ։ Կան անձնաւորութիւններ, որոնք անցեալին մէջ դատապարտուած են գնդակահարութեան, լրտեսութեան համար։

Նման կազմի հետեւանքով, կարելի դարձած է Ակադեմիայ մէջ պահել հակայեղափոխական կազմակերպութիւններու փաստաթուղթերը, առանց այդ մասին տեղեկութիւն տալու կառավարութեան։ Անոնց մէջ կան զաղտնի ռազմական բնոյթ ունեցող թղթեր։ Ակադեմիան պահած էր նաեւ Լենինականի փոխարքայէին գիւանաթղթերը, որոնց վրայ մակագրուած էր «հրդեհի, հեղեղի, կամ յեղափոխութեան պահուն, անպայման փրկել»։

Ակադեմիոյ կազմէ դաղանի պահուած այս փաստաթուղթերուն՝ պատմական եւ քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։

Կառավարական յանձնախումբը սկսած է երեւան հանել Ակադեմիայ ամէն մէկ անդամի պատասխանատուութեան չափը։

— Խորհր. Ռուսիոյ Ակադեմիայէն զատ, ձեռնարկուած էր նաեւ զտելու Անդրկովկասեան համայնավարական համալսարանը։ Գործը տեւեց մէկ ու կէս ամիս։ Քննուած են մօտ 300 հոգիի գործեր- որոնց 250ը ուսանողներ են, մնացածները՝ դասախօսներ, պատասխանատու աշխատակիցներ...

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄ

Պոլտովայի նահանգին մէջ, գնդակահարման դատապարտուած են ութ նախկին կալուածատէր գիւղացիներ՝ իբր կուլակ, որոնք սպաննած են գիւղական քանի մը գործակալներ եւ մահափորձ կատարած են շրջանի կուսակցական կոմիտէի մէկ անդամին ու գիւղական խորհուրդի նախագահին վրայ։

— Իսկ Մինսկի նահանգին Գուգիլեւսկիի շրջանի մէկ գիւղին մէջ, գիւղացիները կրակի տուին համայնական տնտեսութեան կազմած չքաւորներու տնտեսութիւնները։

Դատարանը երկու գիւղացիներ դատապարտած է գնդակահարման։

Այս եւ նման դէպքերու պատրուակին տակ, բոլշեւիկ իշխանութիւնները հետզհետէ աւելի կը խստացնեն կուլակներու հանդէպ իրենց քաղաքականութիւնը աւելի գրգռելով դժգոհութիւնը։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

“ՅԱՌԱՋ„Ի ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ_1930

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՆՈՐՑԻՐ ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ, ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏԻՐ.

ԿԱՄ ԵԹԷ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ, ՓՈՒԹԱ, ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1929 ԴԵԿՏ. 31

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք թերթերէն)

ՆՈՐ ՋԵՂԾՈՒՄ ՄԸ

Կիւմիւշհանէի երեսփոխան Հասան Ֆէհմի պէյի նիւթական գործավարութեան օրով, 100 հազար ոսկի տրուած էր՝ որպէսզի վերաշինուին այն տուները, զորս Ռուսերը քանդած էին մեծ պատերազմի գրաւման շրջանին։ Այժմ հաշուեկալութեան դիւանը այս դրամին գործածութեան մէջ խառնակ կէտեր գտած է։ Այսպէս, դրամին մեծ մասը տրուած է Հասան Ֆէհմի պէյի ազգականներուն՝ իբր հատուցում անոնց ենթարկուած վնասներուն։ Ժողովուրդին ալ քիչ բաժին մը հանուած է։

Այս պարագան ուշադրութիւն գրաւած է եւ խնդիրը պիտի յանձնուի Ազգ. Ժողովի նըկատառման։ Եթէ Ազգ. Ժողովի նիւթական յանձնաժողովը թերիներ գտնէ, ըստ օրինի հետապնդում պիտի կատարուի։

ՏԷՐՔՈՍԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԸ

«Ծիւմհուրիէթ» պայքար բացած է Տէրքոսի ջուրի ընկերութեան դէմ։ Վերջին թուով կը գրէ թէ ընկերութիւնը կը գտնուի Հելլէններու, Յոյներու, Հայերու եւ Հրեաներու, «տարինքն ոչ թուրքերու» ձեռքը։ Եւ ասով կը բացատրէ այն հրդեհները, որոնք այնքան աղէտ պատճառեցին Պոլսոյ մէջ։

Թերթը յետոյ կը թուէ Տէրքոսի կարգ մը ճիւղերու պաշտօնեաներուն անունները, որոնց եօթը Հայեր, մեծ մասը Յոյներ եւ Հրեաներ են։

«Ահա, կ՚ըսէ 90 — 100 ... ...թեան ծառայողներու մէկ մասին ցանկը։ Մեծ մասը Հելլէն, Յոյն, Հայ, եւ Հրեայ է, մէկ խօսքով՝ ոչ - Թուրք։ Ասոր փոխարէն՝ հազիւ 8 Թուրք պաշտօնեաներ կան»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... ՄԵԶԻ ԱԼ ՕԳՆԵՑԷՔ

ՔԱԼԱՄԱԹԱ. 6 դեկտ.— Քալամաթա քաղաքէն մէկ ժամ հեռու, Փարա Լիդմաթա կոչուած գաղթակայանին մէջ հաւաքուած ենք բազմաթիւ հայ ընտանիքներ։ Բոլորս ալ Նիկոմիդիոյ շրջանէն։ Յունական նահանջին ժամանակ փոխադրուած էինք Լեմնոս կղզին յետոյ մեզ բերին այս գաղթակայանը։ Գաղթականները մեծ մասով Ատափազարցի, Արմաշցի, Արսլանպէկցի, Մեծ-Նոր գիւղցի, Ենիճէցի են։

Հայ գաղութը հոս հաստատուած տարին իսկ հիմնեց մատուռ-վարժարան մը, որ յետոյ կռուախնձոր դարձաւ։ Կազմուեցաւ նաեւ Յունահպատակներու Միութիւն մը։ Այժմ գոյութիւն ունի «Ազատամարտ» ընթերցարան մը, որուն գրադարանը բաւական կը գոհացնէ մեր գիւղացիները։

Ասոնց կարգին հայ կիներս ալ հիմնեցինք, տարիէ մը ի վեր, Հ. Կ. Խաչ մը։ Ունինք 30 անդամուհիներ։ Եւ այսքան ուժով ձեռնարկեցինք հիմնել դպրոց մը։ Բազմաթիւ աղջիկներ եւ մանչեր ունինք, ամէն տունէ 2-3 հոգի, որոնք առանց ուսումի մնացած են։ Լուիկ մնջիկ մարդու չդիմելով, մենք մեր քրտինքովը դպրոց մը հիմնել ուզեցինք մեր զաւակներուն համար։ Այս առթիւ վիճակահանութիւն մըն ալ բացինք։ Մինչեւ Ֆրանսա տոմս ղրկեցինք։ Սակայն շատերը վերադարձուցին տոմսերը, ըսելով որ «Յառաջ»ը Քալամաթայի մանկապարտէզին համար հանգանակութիւն է բացեր, անոր կը մասնակցինք։

Արդ. յարգելի խմբագրութիւն, կը փութամ ձեր ուշադրութեան յանձնել մեր կացութիւնը։

Խոշոր գաղութմըլկը կազմէ մեր գաղթակայանը, որ Քալամաթա քաղաքէն մէկ ժամ հեռու կը գտնուի։ Մեր դպրոցը բոլորովին տարբեր է, անիկա պիտի ապահովէ բազմաթիւ ընտանիքներու զաւակներուն ուսումը։ Մենք գիւղերուն մէջ, չոր հողերու վրայ քրտինք թափած կիներ ենք, վհատիլ չենք գիտեր։ Մեր առողջութիւնը վրայ կուսանք եւ նորէն առանց ուսումի չենք ձգեր, չպիտի ձգենք մեր զաւակները։ Ուստի ձեզմէ ալ կը խնդրենք որ ձեր կարելին ընէք ձեր թերթով, որպէս զի մեզի ալ օգնեն։ Եթէ «Յառաջ» օգտակար եղաւ որ մեր զաւակները գիր մը գրելու, իրենց ազգին պատմութիւնը կարդալու չափ բան սորվելու միջոց ունեցան մեր դպրոցին մէջ, մենք երախտապարտ պիտի մնանք։

Քալամաթա Փարափիդմաթայի Հ. Կ. Խաչի Ռուստամեան վարժարանին առեւնապետուհի

Արուսեակ Յօնտոնեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԵՐԻ ԵՐԳԵՐ գրեց՝ Արամ Գառօնէ։ 1930։ Տպ. «Եփրատ» Լիոն։ Գին 3 ֆրանք։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ, Դ. տարի։ Հրատ. «Նոր Օրի», Աթէնք, 1930։ Մօտ 400 էջ գրականութիւն եւ ուսումնասիրութիւն։ Պատկերազարդ։ Գին 30 ֆրանք։ Ֆրանսայի համար հասցէ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris.

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

— Ցարտամ կերպով կը յիշեմ, ըսաւ Ռընէ, բայց պէտք է խոստովանիմ թէ այդ գուշակութիւնները լուրջ չէք նկատեր։

— Ահա՛ւ էք, այդ ժամանակուան սպառման թափը եթէ նոյնութեամբ շարունակուէր, մարդկութիւնը իրապէս ենթարկուած պիտի ըլլար մօտ ժամանակէն որեւէ վառելանիւթ չունենալու վըտանգին. բոլոր արհեստները եւ անոնց հետ ամբողջ քաղաքակրթութիւնը պիտի դադրէին ջրվէժներու օգտագործումը բոլորովին նըպաստական ամփոփ մըն էր միայն, Բարեբախտաբար 1910ի առեւնթեր յաջողեցան գործնական կերպով օգտագործել ծովերու մէջ ամփոփուած ուժերը։

— Ի՞նչպէս, հարցուց Ռընէ։

— Նախ, գործածելով ովկիանոսի շարժումները։ Մակընթացութեան ժամանակ կը գոցեն ահագին ամբարտակներու դուռները եւ ջուրը կ՚ամբարուի. տեղատուութեան ժամանակ թող կը տրուի այդ ջուրերը եւ յառաջ եկած հոսանքները շարժման մէջ կը դնեն ուժ արտադրող գործիքները, որ կը մատակարարեն անսահման ելեկտրական ուժ։

— Այդ մասին կը յիշեմ թէ բաներ մը լսած եմ։

— Արդարեւ ի գործ սկիզբէն փորձած էին այդ ձեւը, բայց փոքր սարիճանով. 1940էն 1960 ընդհանրացաւ գործածութիւնը։ Բացի ասկէ 1926էն երկու մեծ ֆրանսացիներու— Գէորգ Կլոդ եւ Բուշերօ— կողմէ յղացուած էր օգտագործել ովկիանոսի մակերեւոյթին եւ յատակի բարեխառնութեանց յարաբերութիւնները՝ ջրանիւներ շարժելու համար։ Արդարեւ ջուրի մակերեւոյթը արեւի ազդեցութեան տակ մինչեւ 15—20 աստիճան կը տաքնայ, մինչդեռ յատակին՝ բարեխառնութիւնը մշտապէս զերօ աստիճանին է։

Այս երկու տեսակ ուժի անսպառ աղբիւրներն օգտագործելով, կարելի եղած է բոլորովին ձգել քարիւղ ու ածուխ։

— Ինչ յեղաշրջում, ըսաւ Ռընէ։

— Վերջապէս, գրեթէ միեւնոյն թուականին յաջողեցան պատրաստել թեթեւ կուտակիչներ, այսինքն գործիքներ, որ շատ թեթեւ ըլլալով հանդերձ ահագին քանակութեամբ ելեկտրական ուժ կ՚ամբարեն շարժիչներ բանեցնելու համար։ Երբ այդ ուժը հասնի, կուտակիչ կը բռնաւորեն ամէն կողմեր հաստատուած ելեքտրական ցանցերու միջոցաւ... Այսպէսով է որ կը շարժին օդանաւերը, ինքնաշարժերը, հանրային օդակառքերը, երկաթուղիները, նաւերը, մէկ խօսքով աշխարհի գործարանները։

— Զարմանալի է այս ամէնը, մրմնջեց Ռընէ։ Երբեմն ածուխ եւ քարիւղ արտադրող երկիրները գերիշխան էին.

— Այնչափ բուռն հարուած մըն էր այս Միացեալ Նահանգներուն եւ Ռուսիոյ համար որ ապստամբութեան շատ մը փորձեր եղան, երբ կարելի եղաւ մեծաքանակ թեթեւ կուտակիչներ շինել աժան գինով։

— Ամբողջ մեքենականութիւնը վերէ վայր շրջած է հարկաւ, ըսաւ Ռընէ։

— Գրեթէ բոլոր ճարտարարուեստները մէկ օրէն միւսը կործանեցան։

— Միշտ այնպէս եղած է որ յառաջդիմութիւնն ալ իր զոհերն ունենայ, փիլիսոփայօրէն վճռեց Ռընէ։

Օդը անցաւ այսպիսի պատահական ուսումնասիրութիւններով։ Ռընէ չէր յոգներ հարցումներ տալով։ Այդ հարցումներն երբեմն այնչափ միամիտ կը թուէին Պլէոյին, որ խնդալէն կը մարէր։ Արդարեւ, անծանօթի մը համար մեզի սովորական եղած շատ մը պարզ բաներ տարօրինակ կը թուին։

Երբ վայրենիներն առաջին անգամ լուցկին տեսան, պաշտել կարեցան հարկաւ։ Միեւնոյն կերպով առաջին անգամ հեռագիրաւ կով մը նայողները ափ ի բերան մնացին հեռաւոր սարքանները այդչափ մօտ տեսնելով եւն. եւն.

Ամէն վայրկեան հեռաձայնի զանգակը կը հնչէր։ Ռընէի եւ Սէլէստէնի յարութիւնը ծանուցուած էր աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւնները ամէն կողմերէ անոնց հարցումներ կ՚ուղղէին, տեսակցութիւններ կը խնդրէին, հրաւէրներ կ՚ընէին, այցելութիւններ կ՚առաջարկէին եւն։ Եւ ամէն անգամուն պատասխանի մէջտեղը նորանոր դէմքեր կ՚երեւէին։

— Բարեբախտաբար անգլիերէն գիտեմ, ըսաւ Ռընէ, հակառակ պարագային այս հաղորդակցութիւնները դիւրին չպիտի ըլլային։

— Ամենուրեք հետզհետէ աւելի կը խօսուի անգլիերէնը, ըսաւ Լրագրողը։

Սէլէստէն ընդհատեց զայն.

— Եւ սակայն ես պիտի շարունակեմ ֆրանսերէն խօսիլ. քառասուն տարեկան ըլլալէ վերջ չէ որ լեզուագէտ կրնայ ըլլալ մարդ։

— Դուն աւելի ծեր ես, ուղղեց Ռընէ. հարիւր քառասուն տարեկանէն աւելի ես։

Թուրք-Սուրիական բանակցութիւններ

Պէյրութի Ֆրանս. մարզպանութեան խորհրդական Գ. Բըքլիւի նախագահութեամբ եւ Ֆրանսացիներէ ու Արաբներէ բաղկացած յանձնախումբ մը մեկնած է Էնկիւրի՝ Հալէպի ճամբով։ Ֆրանս. մարզպանութիւնը այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ՝ «ըստ Թուրքիոյ հետ մեր ունեցած համաձայնութեան՝ առկախ մնացած խնդիրներու շուրջ նոր խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին։ Այդ առկախ խնդիրներն են՝ 1. Առեւտրական յարաբերութիւններ, 2. Սուրիացիներու Թուրքիա ունեցած կալուածները, 3. Թուէք գետի ջուրերուն բաժանումը»։ Ասոնցմէ զատ կան կարգ մը խնդիրներ, որոնք լուսաբանութեան կը կարօտին։ Այս յանձնախումբը Էնկիւրիի Ֆրանս. դեսպանին հետ խորհրդակցելով պիտի կարգադրէ այս խնդիրները»։

Արաբական համադաշնակցութիւն

Ամմանի մէջ գումարուեցաւ Անդրյորդանանի ազգային ժողովը, որուն մասնակցեցան 100 պատգամաւորներ։ Տրուեցան զանազան որոշումներ։ Ժողովը հաստատեց իր հաւատարմութիւնը հանդէպ Էմիր Ապտուլլահի, որոշեց՝ հաստատել քաղաքականութիւն մը որ ձգտի կատարեալ անկախութեան, փութացնել կրթութեան բարեկարգումը, հաստատեց իր յարումը արաբ ազգային երդումին՝ աշխատելու համար ստեղծել արաբ դաշնակցային պետութիւն մը, վերջապէս՝ որոշեց բողոքել Պալֆըրի Յայտարարութեան եւ վերջին խռովութեանց ընթացքին Պաղեստինի կառավարութեան Արաբներու հանդէպ բռնած դիրքին դէմ։

Զայիմիս Հանրապետութեան նախագահ

Ինչպէս կը նախատեսուէր. ծովակալ Քօնտուրիօթիսի տեղ Յունաստանի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Զայիմիս՝ 327 քուէարկուներու 257ին ձայնով։ Քաֆանտարիս ստացաւ 22 ձայն, Սոֆուլիս՝ 6, ծովակալ Քօնտուրիօթիս 2, Փափանաստասիու՝ 1, Աթոս Ռոմանոս 1։ 39 ժողովրդականներ ճերմակ քուէ տուին, իսկ հողագործականները չմասնակցեցան քուէարկութեան։

Զայիմիս 1855ին ծնած է Աթէնք՝ ծանօթ ընտանիքէ, քեռորդին է Տէլիեաննիսի։ Կանուխէն մտաւ քաղաք. կեանքի մէջ. 1897ին վարչապետ անուանուեցաւ, Կրետէի հելլէնութուրք պատերազմին ձախող ելքէն յետոյ։ 1906-1911 մեծ պետութեանց բարձր-կոմիսար եղաւ Կրետէի մէջ։ 1913էն՝ տնօրէն Ազգային դրամատան։ Մեծ պատերազմին երեք անգամ վարչապետ եղաւ (1915. 1917 եւ 1916)։ Ինք է որ Կոստանդին Թագաւորին հաղորդեց դաշնակիցներու վերջնագիրը՝ որով կը պահանջուէր անոր գահընկէցութիւնը։ 1926ին կրկին վարչապետ եղաւ եւ պաշտօնի վրայ մնաց մինչեւ Վէնիզէլոսի իշխանութեան գլուխ գալը՝ 1928ի կէսերուն։

Զայիմիս խորհրդարան երթալով հանդիսաւոր երդում ըրաւ։ Երդումի արարողութենէն յետոյ, նախարարները գացին Զայիմիսի մօտ։ Վէնիզէլոս ճառ մը խօսեցաւ՝ մաղթելով որ Զայիմիսի օրով շարունակուի երկրի վերանորոգումի գործը։ Զայիմիս շնորհակալութիւն յայտնեց Վէնիզէլոսի, որ ըստ Սահմանադրութեան ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Զայիմիս կրկին Վէնիզէլոսի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Նախարարները յետոյ Քօնտուրիօթիսի մօտ երթալով ազգին երախտագիտութիւնը յայտնեցին անոր։

Խորհրդարանը տարեկան կէս միլիոն տրախմիի նպաստ մը քուէարկեց հրաժարեալ նախագահ ծովակալ Քօնտուրիօթիսի համար։

Նոր համախումբ Յունաստանի մէջ

Նախագահական ընտրութեան առթիւ, վարչապետ Վէնիզէլոս բանակցութիւններ կատարեց ժողովրդական կուսակցութեան պետ Ցալտարիսի հետ։ Հետեւանքն այն եղաւ, որ ժողովրդական երեսփոխանները վերադարձան խորհրդարան եւ մասնակցեցան քուէարկութեան, թէեւ սպիտակ քուէով։

Կ'ըսուի թէ բանակցութեանց ընթացքին Վէնիզէլոս առաջարկած է հանրաքուէի դիմել՝ հասկնալու համար թէ ազգը Հանրապետութի՞ւն կ'ուզէ թէ Թագաւորութիւն։ Եւ իբրեւ ապացոյց իր անկողմնակալութեան, Ցալտարիսի առաջարկած է ներքին նախարարութիւնը։ Միխալաքոփուլոս այս առթիւ կը յայտարարէ թէ հանրաքուէն կարեւոր է ո՛չ թէ օրինականացնելու համար Հանրապետութիւնը, այլ բոլորովին ցրուելու համար ժողովրդական կուսակցութեան մէջէն ամէն կասկած եւ վերապահում։ Հանրաքուէն պիտի ամրապնդէ ներքին քաղաքականութիւնը։ Երկու տարի առաջ ինք ալ նոյն թելադրութիւններն ըրած էր։ Ցալտարիս վերջնական պատասխան չէ տուած դեռ։

Հելլէն ուսանողներու հացադուլը

Աթէնքի վերջին ցոյցերու ընթացքին ձերբակալուած էին կարգ մը ուսանողներ, որոնք ոստիկան ծեծած էին։ Իրենց բանտարկութեան դէմ բողոքելու համար, այդ ուսանողները հացադուլ կ'ընեն օրերէ ի վեր։ Բժիշկները ստիպուեցան շէնուկ ներարկել անոնց։

Գիւղացիներու թշուառութիւնը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Ցարդ Լաթվիոյ ճամբով Գերմանիա անցան շուրջ 5000 գաղթականներ, Մեննոնեան կամ ուրիշ, որոնք կուգային խորհրդային Ռուսիայէն։ Մօտ 2000 հոգի կը մնան Մոսկուայի շրջականները, յուսալով որ պիտի արտօնուին մեկնիլ արտասահման։ Վերջին եկողներու պատմութենէն կ'երեւայ որ խորհրդային իշխանութիւնները 10—11,000 գաղթական վերադարձուցած են այն շրջանները, ուսկից եկած էին անոնք։

Իններորդ կառախումբին մէջ կային 782 հոգի, որոնց 300ը մանուկներ։ Գաղթականներու մեծ մասը սարսափահար երեւոյթ ունէր։ Անոնք զարմանք յայտնեցին թէ ինչպէս կարելի է կաթ եւ հաց ստանալ՝ առանց սեղմումի, քանի որ իրենք ալ նոյնքան հաւատացած էին խորհրդային Ռուսիոյ մէջ շրջած պատմութիւններուն թէ՝ խորհրդային միութենէն դուրս եւրոպական երկիրները սովի ենթարկուած են։ Իրենք ո՛չ միայն ամէն տեսակ նեղութիւն կրած էին Մոսկուայի մօտ, այլ քանի մը տարիէ ի վեր Սիպերիոյ, Վոլկայի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ անհրաժեշտ կենսամթերքի պակասէն կը նեղուէին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Chope Parisienneի վերնայարկը. 60Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՌԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՕՏԱՐԱՆԻ

Աթէնք, Գործ.— 153.20 Ֆր..
Մարսէյլ, Գառ.— 60,
Վիլէօրպան, Խ. Գ.— 70,
Եաֆա, Ա. Ա.— կէս ոսկի,
Հալէպ, Յ. Ա.— 10 շիլին,
Լ'Արժանթիէօ, Լ. Մ.— 35,
Մարսէյլ, Ս. Զ. Հայր. Մի.—10,
Իսպլ, Ա. Շ.— 25,
Միլան, Գործ.— 110 լիր. 70,
Գահիրէ, Գ. Մ.— 8 անգլ. 16 շիլին,
Լիվրի Կարկան, Ս. Ա.— 70,

ՆԱՄԱԿ ունին դերասան Գ. Սուրաբեան եւ Կիւրինցի Յ. Համատալեան։ Դիմել Յառաջի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Տէզինի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, բոլոր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին, իմ սիրեցեալ կնոջս ԱՉԳՈՒՇԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ։

Տէզին Դաւիթ Մարգարեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրաքրոջս զաւակները Գրիգոր Ճնճէեան եւ քոյրը Անիթա, (Էնկերցի). Անոնցմէ լուր չկայ 1925էն ի վեր։ Կը կարծուի թէ Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած են, որոնցմէ տեղեկութիւն ունեցողները հաճին իմացնել՝ Krikor Bakalian, CordonnierPlace de l'Horloge 11, Draguignan (Var) France.

— Կը փնտռուի Եոզկատի Փէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլքաճեանի հետ) հօր անունն՝ Տրդատ, մօր անունն՝ Անթառամ, 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան)։ Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

—Նապլին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը։ Կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4rueDaumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Թաթէնիկ Միհրանեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը տիկին Մաքրիկ Նալպանտեան եւ իր ամուսինը Կարապետ Նալպանտեան Էրզրումի կամ գիւղացի։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ Իմացնել՝ A. Duzian, PharmacyNew st. Bagdad. (Irak)։

— Կը փնտռուի Գատը գիւղցի Արամ Գըլթիքեան։ Իմացնել իր հօրեղբօրորդուոյն, Թնիկ Գըլթիքեանի, 81 Rue François-Arago Montreuil s) Bois, (Seine).

— Զիլէցի Յովհաննէս Այվազեան կը փնտռէ իր մայրը Լուսիա, եւ եղբայրները՝ Սարգիս եւ Յակոբ Այվազեան, որոնք 1915ի տարագրութեան ատեն անհետացած են։ Իմացնել «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Տիվրիկի Խուռնավիլ գիւղէն Գ. Յ. Կէտիկեան, որ մօտաւորապէս մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Վալանս։ Իր հօրեղբօրորդին Մասիսը կը գտնուի վերջերս Հալէպ հասած Հայերուն մէջ։ Իմացնել՝ Ներսէս Խաչիկեանի, 124 Rue Lafayette Epicerie Armeniene. Vienne, (Ysère)։

— Կը փնտռուին Թոզաթցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները՝ Սերովբէ Եազըճեան եւ Քերովբէ Առաքէլեան որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ։ Իմացնել Յովհաննէս Աղապապեանի, Սինէքիզմոս Էփթա Լոֆոս No. 129, Salonique, Grèce.

Տիկին Իսկուհի Մեսրոպեան կը փնտռէ իր եղբայրը Բալուի Հավավ գիւղէն սափրիչ Յովհաննէս Քէօրհաճեան որ կը գտնուէր Մարսէյլ, Իմացնել՝ Մեսրոպ Մեսրոպեանի c)o Գէորգօֆ, Addis-Ababa, Abyssinie.

— Կարնոյ Հինձք գիւղացի Սահակ Իկիտեան, 28տարեկան, հօր անուն՝ Կարապետ, մօր անուն Մարիամ, կը փնտռէ իր եղբայրը Մելքոն որ 1921ին Պոլսէն մեկնած է Փարիզ։ Սահակ 8 ամիս առաջ Թուրքիայէն եկած է Հալէպ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Sahag Iguidianի, Khan Nebessine, Alep, Syrie.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճանեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արաքէն Սիւզմէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Արէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր.

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը՝ Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (ամուսնոյնը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Դազանճեան։ Str. Regala 128, Braila, Romania:

— Տիկ. Հռոփ Այվազեան կը փնտռէ Յակոբ Ունճեանը որ վերջին անգամ Փարիզ էր։ Իմացնել Օննիկ Եազմաճեանի, 37 Rue Eugène Martin, Fontenay S)Bois, Seine:

—Տիկ. Աղաւնի Գագրճեան, Պոլսեցի, կը փնտռէ իր երկու զաւակները Հրանտ եւ Գարօյ Գագրճեան։ Վերջին անգամ իրենց հասցէն էր 50 Rue des Ecoles, Paris։ Իմացնել՝ Onnik Yazmadjan, Fontenay s)Bois, Seine.

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Լիոնի հայ հասարակութեան՝ Վարչութիւնս ուրախ է յայտարարելու թէ՝ բացուած է արձանագրութիւնը երկսեռ չափահասներու գիշերային դասընթացքին, ուր կանոնաւորաբար պիտի աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն եւ առողջապահութիւն։

Այն հայրենակիցները որոնք բացի այս դասերէն տարբեր ճիւղի մը կ'ուզեն հետեւիլ, Վարչութիւնս այդպիսիներուն ալ պիտի ջանայ գոհացում տալ իր կարողութեան ներած չափով։

Արձանագրուելու համար դիմել ամէն օր Միութեանս գրասենեակը, 202 Rue Boileau, քարտուղար Գ. Ա. Հաբէլեանի, առաւօտեան ժամը 8—12 եւ 2—6։

Կնիք

Լիոնի եւ Շրջանի
Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլիոյ Մարաշի Հայր. Միութեան ցերեկոյթը՝ նուիրուած 1920 Յունուարի նահատակներու յիշատակին՝ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին՝ Կիրակի ժամը 2.30ին Սալոն Էսպանեոլի մէջ։

Մարսէյլիոյ բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
LeGérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

18 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1139 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ՈՒ ՔԻՒՐՏԻՆ

Չհոգնեցաւ մանրամասն տեղեկութիւններ կը հասնին Անատոլուի նոր բռնագաղթին առթիւ։

Բիչ անդին պիտի կարդաք նկարագրութիւն մը, որ կը պարզէ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ իրենց շունչը Սուրիա կը հանեն հալածական բեկորները,— հացի վերջին կտորն անգամ Թիւրքին թալլով։

Իսկ ազատ երկիր հասնելէ յետո՞յ.— Հալէպէն կը գրեն մեզի, դեկտ. 9 թուականով.

— «Ամէն օր գաղթականներ կը հասնին։ Եկողները խարբերդցիներու, Տիգրանակերտի շրջաններէն են առաւելապէս։ Խարբերդցիները Հալէպ կուգան երկաթուղիով, իսկ Տիգրանակերտի շրջանէն Ճասիթէ-Գամըշլը (Նիսիպինի մօտ)։ Հալէպ հասնողները քիչ դրամ ունին, կամ ազգականներ կը գտնեն. իսկ Տիգրանակերտի շրջանէն հասածները բոլորովին միջոցներէ զուրկ են, մերկ եւ անօթի։ Մեծ մասը պատսպարան չգտնելով, փողոցները կը թափառին։ Ալ կրնաք երեւակայել վիճակը։

Այս թշուառներուն օգնութեան հասնելու համար տեղական միջոցներ չկան։ Անհրաժեշտ է արտասահմանի օժանդակութիւնը»։

Առաջի՞նն է այս կոչը։ Տեղահանութեան լուրերը հազիւ հասած, դեռ անցեալ սեպտեմբերին, պարզ էր որ Սուրիոյ ազգային մարմինները իրենց աչքը պիտի ուղղէին արտասահման, մանաւանդ գաղութներու։ Մեզի անծանօթ չեն տեղական միջոցները, ոչ ալ կացութեան պահանջները։

Այս պարագան ընդունելով հանդերձ, կը զարմանանք որ, Ազգ. Մարմինները տակաւին լուրջ աշխատանք մը չեն կատարած, կացութիւնը իր ամբողջ արհաւիրքով պարզելու եւ հեռաւոր գաղութները ցնցելու համար։ Մէկ-երկու ձեռնարկներ՝ անպատասխան ..., յանձնախումբեր կազմելու համար, պատրաստութիւն՝ կաթողիկոսական կոնդակի մը եւ... Եթէ հինները յոգնած են 1915ի սարսափներուն սպառած ըլլալով իրենց եռանդը, սերունդ չհասա՞ւ անկէ ի վեր։ Ո՞ւր են այն ատենուան 20—25 տարեկանները, որոնք 35—40ի ծանրութիւնն ունին այսօր եւ մեծաւ մասամբ կրնան բռնել քարացածներուն կամ պակասածներուն տեղը։

Բայց, Սուրիան ձգելով իր տեղը եւ սպասելով «ճշգրիտ տեղեկութեանց» — նորէն եւ նորէն հարցնենք թէ ի՞նչ կ՚ընէ ազնուական Փարիզը, որ ազգային կեդրոն դառնալու յաւակնութիւններ կը սնուցանէ, առանց ազգին հետքերը գիտնալու։

Մինչեւ հիմա պէտք է կազմուած ըլլար կեդր. Յանձնախումբ մը, դրամ եւ հագուստ-կապուստ հաւաքելու համար։ Այս գործին գլուխը կրնար անցնիլ Բարեգործականը, շարժման մէջ դնելով Հայր. Միութիւնները եւ ուրիշ կազմակերպութիւնները։ Եւ իբրեւ բարեգործական հաստատութիւն, կրնար յատուկ վարկ մը սահմանել իր իսկ մնտուկէն, որ կը լեցուի եւ կը պարպուի շարունակ, այս կամ այն առիթով։

Մինչդեռ, Բարեգործականը լուռ կը սպասէ տակաւին, եւ իր իրիկուն կ՚ընէ որոճալով, իսկ խոնարհ խաւերը, պզտիկ խումբեր կամ համեստ Միութիւններ են որ կը յուզուին, կ՚եռին, շարժում ստեղծելու, եղբայրական օգնութեան հասնելու համար։ Ազդանշանը տրուած է արդէն, զանազան տեղերէ։ Բայց մինչեւ որ ամիրաներու սիրտը իջնէ, թշուառներու սրտին իջնէ։

Փարիզի գոյնզգոյն մարմիններուն եւ մասնաւորապէս Բարեգործականի պատասխանատուութիւնը ծանր է նաեւ անոր համար որ, հալածական բազմութիւնները ոչ միայն հաց ու հագուստ կը պահանջեն, այլ եւ տեղաւորում։ Ի՞նչ իմաստ ունի խանի մը անկիւնը, ժամուն բակը կամ հոգետունը փակել զանոնք, եւ ողորմութիւն բաշխել։ Ուրիշ խօսքով, այս թշուառներուն ալ քաշքշել տալ գաղթակայանի չարչարանքը։

Հարկ է հիմնականօրէն մտածել տեղաւորման մասին։ Ենթադրելով որ 3-4000 հոգի պիտի ըլլան եկողները, կարելի է տեղական և հոգատար իշխանութեանց հետ բանակցիլ, յարմար վայրի մը ապահովելու համար։ Վայր մը՝ ուր կարենան հողագործութեամբ զբաղիլ։ Այլապէս, կամ փողոցները պիտի թափառին ու այլասերին, եւ կամ, ատեն մը վերջը, պիտի դառնան Հարաւ. Ամերիկայի ճամբան, եթէ նաւուղղէք մը ճարեն...

Արդ, այս աշխատանքներուն կեդրոնն ալ Փարիզն է, իբրեւ մայրաքաղաքը ոչ միայն հոգատար իշխանութեան, այլ և մեր հրեշտակներուն։

Չենք խօսիր դիւանագիտական ձեռնարկներու մասին, որոնք անմիջական արժէք չունին։ Ուրիշ խնդիր, եթէ կարելի ըլլայ յաջօրէն շահագրգռել Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ անոր միջոցին փաթթել տեղաւորման հոգը, անշուշտ Սուրիոյ կամ Լիբանանի մէջ։

Սպասելով այդ բոլորին, ամէն Միութիւն եւ ամէն անհատ խրատի պէտք չունի, իր պարտականութիւնը կատարելու եւ կարելի աջակցութիւնը փութացնելու համար։ Եթէ միայն 1915 16ի սարսափներէն ողջ մնացողները յիշեն իրենց խաչելութիւնը՝ Հալէպէն մինչեւ Տէր Զօր, ամբողջ Սուրիոյ եւ Միջագետքի տարածութեան վրայ, եթէ միայն յիշեն ու խօսքէն գործի անցնին, անշուշտ շատ ու շատ կը մեղմանան հառաչանքներն ու տառապանքները նոր հալածականներուն։

Անատոլուէն քշուած եղբօր կամ քրոջ փնտռել չտանք թուրք կամ քիւրտ աղան, որ գոնէ փոր կը կշտացնէր...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՓԱԿՈՒԱԾ ՀԱՐՑ»Ը

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 նոյ.).

— «Կէս դարէ ի վեր հայկական հարցը շատ անգամներ դիւանագիտական սեղանին վրայ դրուեցաւ եւ աշխարհի չորս կողմերէն մեծանուն մարդասէրներ իրենց բողոքի եւ զայրոյթի ձայնը բարձրացուցին, բայց անոնց ոչ մէկը յանգեցաւ դրական արդիւնքի, ի բաց՛ առեալ այն՝ որ Մասիսի կողքին հայ բազուկը կերտեց իր բռունցքով։

Ցարիներու քաշքշուքներէ ետք, ցաւալի է մտանաշել թէ՝ ազգերու ազգային ու քաղաքական ճակատագիրը վարելու յանդգնութիւնն ունեցող Ազգերու Ընկերակցութիւնն ալ լռութեամբ կ՚անցնի այս ցաւոտ հարցի վրայէն, «փակուած էջ մը» նկատելով զայն։

Հայութիւնը իր քաղաքական ու ազատագրական երկար մարտնչումներու ընթացքին շատ տեսած է նման ուրացումներ։ Աշխարհի հզօրները շատ անգամ դրժած են իրենց պաշտօնական խոստումները եւ դաւաճանած արդարութեան ձայնին։ Այս ամենուն մէջ դարերու իմաստութիւնը Հայուն սորվեցուցած է գէթ մէկ բան, — ապրելու եւ արեւուն տակ իր տեղն ստեղծելու յամառ հաւատքն ու անկոտրուն կամքը։

Հայ ժողովուրդը այլեւս բաւական քաղաքական հասունութիւն ունի, որպէս զի գիտնայ թէ ազգային ու քաղաքական հաշիւները ոչ խոստումներով կը սկսին եւ ոչ ալ դրժումներով կը վերջանան։

Հոգ չէ թէ ինչ գոյն ունենայ ներկայիս, ունինք փոքր Հանրապետութիւն մը, որ խարիսխն է մեր քաղաքական հաւատամքին ու ակնկալութիւններուն։ Այդ փոքր հանրապետութիւնը եւ յափով մը անոր կռթնող հայ ժողովրդային խաւերը երբեք պիտի չդադրին յամառօրէն հետապնդելէ իրենց արդար դատը, երբ այսօր ամբողջ վերապրող Արեւմտահայութիւնը դարձած է հայրենազուրկ եւ ցիր ու ցան։

Հայութեան համար այս հարցի քաղաքական էջը միշտ կայ ու պիտի մնայ, մինչեւ որ մեր իրաւունքները վերջնականօրէն իրենց արդար լուծումը գտնեն։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՈՎ

Մ. Քէմալ հրամայած է որ իր բոլոր հագուստները տեղական կերպասով պատրաստեն։ Այս օրինակին հետեւած են ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, ուրիշ գործավարներ եւ երեսփոխաններ։

Պրուսայի մէջ ալ անցեալ օր պարահանդէս մը տրուած է ուր մասնակցող տիկիններ բոլորն ալ տեղական կերպասէ հագուստ հագած էին։ Ամէնէն վայելուչ հագուած կինը մրցանակ ստացած է։

ՌԻԶԱ ԹԷՎՖԻՔԻ ԽՆԴՐԱՆՔԸ

Հարիւր յիսունմնոցներէն Ֆէյլէսոֆ Ռիզա Թէվֆիք պէյ Մ. Քէմալին դիմած է խնդրելով որ հայրենիք դառնալու արտօնութիւն տրուի։ Խնդրարկուն իր նամակին մէջ կ՚ըսէ թէ «կ՚ուզէ որ այնտեղ մեռնի»։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Թագաւորը Սոֆիայէն մեկնեցաւ՝ պտոյտ մը կատարելու համար Եւրոպայի մէջ։ Առաջին անգամ պիտի հանդիպի Հռոմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ԲՌՆԱԳԱՂԹԸ

ՀԵՌԱՑՈՂՆԵՐԸ ԱՆԽՆԱՅ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԻՆ

Վերջին կարաւանով Մուշէն Հալէպ հասած հայ գաղթական մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ նոր տեղահանութեան մասին.

— «Վաղուց կը խօսուէր «կեավուր»ներու տեղահանութեան մասին, ճիշդ այն օրերուն, երբ քրտական շարժումը կը բռնկէր, մերթ հոս, մերթ հոն։ Քրտական տեղահանութեանց օրերուն՝ յաճախ ակնարկութիւններ կ՚ըլլային նաեւ Հայերու մասին. Թուրքերը կ՚ըսէին.— «Թուրքիան պէտք է դառնայ միապաղաղ երկիր մը. Թուրքէն զատ ո՛չ ոք պէտք է մնայ այս երկրին մէջ»։ Աշնան սկիզբները արդէն վճիռ տրուած էր տեղահանութեանց մասին. դաշտային աշխատանքները դեռ չվերջացած, մունետիկները սկսան բարձրաձայն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ յայտարարել թէ բոլոր Հայերը պարտաւոր են ձգել իրենց գործերը, տունն ու տեղը եւ երթալ Տիգրանակերտ, անկէ «Հայաստան մեկնելու համար»։ Այս յայտարարութենէն երեք օր վերջ՝ ներկայացան ոստիկանները եւ ցուցակագրելով թէ գիւղերու մէջ եւ թէ հոս ու հոն մնացած Հայերը, զանոնք խումբ խումբ տարագրեցին դէպի Տիգրանակերտ։ Փախչողներն — խուսափողները կ՚ենթարկուէին անտանելի ծեծի եւ տանջանքներու։ Տարագրեալներուն հնարաւորութիւն չտրուեցաւ իրենց ունեցածն ու կենդանիները վաճառելու։ Շատ քիչեր կրցան ողորմելի գիներով քանի մը բան ծախել։

Երբ Տիգրանակերտ հասանք, հոն տեսանք բաւական մեծ թիւով գաղթական Հայեր,— կին, երեխայ, ծեր, ամէնքն ալ լցուած կիսաւեր շէնքերու մէջ։ Քիչ վերջ սկսաւ տարագրութիւնը դէպի Սուրիա. դեռ սահմանը չհասած, գաղթականութիւնը ենթարկուեցաւ աւազակներու կողոպուտին։ Նախապէս ծրագրուած էր այս կողոպուտը, որովհետեւ բոլոր անցնողներն ալ ենթարկուած են նոյն կողոպուտին. Թուրք ոստիկաններու եւ պետական մարդոց աչքերուն առջեւ, օրը ցորեկով։

Աւազակները ոչինչ կը թողուն գաղթականներու վրայ, կ՚առնեն ամէն բան, հացի փոքրիկ կապոցներն անգամ, կը հանեն զգեստները։ Սահմանագլուխ հասնողները կ՚ենթարկուին երկրորդ կողոպուտի։ Ասոնց վրայէն կ՚առնեն ինչ որ մնացած է իրենց քով՝ «Արգիլուած ապրանք է» ըսելով։

∴ Հասնող գաղթականներու հարիւրին 75ը կիներ եւ մանուկներ են, մատնուած վերջին ծայր թշուառութեան։

Մինչեւ օրս 800էն աւելի գաղթականներ հասած են, ասոնցմէ 250 — 300ը Հալէպ են, իսկ միւսները Գամըշլը կը մնան։

Նոր ժողովներ ի նպաստ Ալմազեանի

Անցեալ շաբաթ, բացի Սալ Վակրամի հրապարակային հաւաքոյթէն, հինգշաբթի եւ ուրբաթ գիշեր երկու միտինգներ գումարուեցան Ալմազեանի համար, մէկը Քլիշայ որ Ֆօպուրի, միւսը անիշխանականներուն կողմէ, երկուքն ալ Սօսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ։ Առաջին հաւաքոյթին մէջ, բացի զանազան Ֆրանսացիներէ, խօսեցաւ նաեւ Գ. Վահան Միրզայեանց, որ փաստացի կերպով ջրեց վերջերս Ալմազեանի դէմ հրատարակուած գրքոյկի մը պարունակութիւնը։ Ըսաւ թէ Ալմազեան ֆրանսական բանակին մէջ կռուած է Մեծ Պատերազմին եւ անդամ է Նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութեան։ Ու կրկին ուշադրութիւն հրաւիրեց Ալմազեանի երախաներուն վրայ, որոնք անպաշտպան կը մնան։

Ուրբաթ գիշեր անիշխանականներու հաւաքոյթին մէջ խօսեցաւ ի մէջ այլոց նաեւ երեսփոխան Էռնէսթ Լաֆոն, որ պատմեց թէ զատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն մէկը՝ պատերազմի անդամատեալ մը՝ լսած էր Ալմազեանի աղեխարշ աղաղակը՝ երբ գիշերը կը ծեծէին զայն, եւ թէ մարդկային բոլոր տառապանքները տեսնող այդ մարդը յայտնած է թէ կեանքին մէջ ա՛յնքան սարսռազդեցիկ ճիչ չէր լսած։

Ռիկօթէնի բարեկամին դատը

Լուսանկարիչ Հանրի Մարթինի, որ Ռիկօթէնի մտերիմ բարեկամն էր, դատ բացաւ Լիլի «Րէվէյլ տիւ Նոր» թերթին դէմ։ Այս վերջինը սեպտ. 15ին գրած էր, որ Մարթինի կը յաճախէր անիշխանական շրջանակները եւ թէ Ռիկօթէնի մտերիմ բարեկամը ըլլալով, շատ բան պէտք է գիտնայ անոր սպանութեան մասին։ Այս լուրը ժամանակին արտատպած էին «Ֆիկառօ» եւ «Հավաս»ի գործակալութիւնը։ Մարթինի դատ կը բանայ միայն «Րէվէյլ տիւ Նոր»ի դէմ։ Իր փաստաբանն է Լէօն Քրուսիան։

Մարթինի՝ նոյ. 26ին Սալ Վակրամի հաւաքոյթին մէջ խօսած էր եւ պաշտպանած այն տեսակէտը թէ՝ Ռիկօթէնի սպաննութեան պատճառը քաղաքական չէ, այլ դրամական։ Սպանողը ուզած է կողոպտել անոր դրամը...

Կոմիտասի ազատութեան հանգանակութիւն

Եաւկոսլաւիոյ Ալեքսանդր Թագաւորը հրատարակեց Նոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՄԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ գնդակահարուած է հայ ականաւոր եւ պատասխանատու համայնավարներէն Յովհաննէս Թէրզիպաշով։ Ցեկայի այս վերջին զոհը նախկին ականաւոր չեկիստ է։ Վերջին տարիները դատական ասպարէզին մէջ կ՚աշխատէր, գրաւելով շատ կարեւոր պաշտօններ, ատեն մը Փեթրոկրատի շրջանի ընդհանուր դատախազ էր, իսկ վերջէն՝ նոյն քաղաքի նահանգական դատարանի նախագահ եւ դատական հանդէսի մը («Դատարան կուգայ») խմբագիր։

Գնդակահարուած է՝ «դասակարգօրէն թշնամի տարրերու հետ կապ[…]ը պահելուն համար», առանց դատ ու դատաստանի, Ցեկայի հրահանգով։

ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լը Փիւրէն հեռագիր մը համաձայն, երէկ Հօթ Լուարի եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսած է դատավարութիւնը Տիգրանակերտցի Զաքար Նազարեանի, 25 տարեկան։

Ինչպէս մանրամասնօրէն գրած ենք ժամանակին, Զաքար մայիս 7ին ատրճանակով սպաննած էր իր հօրեղբայրը՝ ընկեր Պետրոս Յովհաննէսեան, 42 տարեկան, երբ անիկա աշխատելու համար գործարան գացած էր. իր ոճիրը գործելէ յետոյ, Զաքար վազելով տուն գացած եւ առանց բառ արտասանելու մէկ-երկու ձեռք գնդակ պարպած էր իր կնոջ վրայ, սրունքէն վիրաւորելով զայն։ Յետոյ ատրճանակը գետին նետած ու սկսած էր փախչիլ, երբ ոստիկանները դէմն ելլելով ձերբակալեցին զինքը։

Հարցաքննութեան պահուն Զաքար յայտարարեց թէ իր կինը յարաբերութիւն ունէր հօրեղբօրը հետ եւ ոճիրը գործած էր՝ նախանձէ դրդուած։ Հիմա բուն ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուի դատավարութեան ընթացքին։

ISTANBULէն վերջ ANKARA

Լոնտրայէն կը հեռագրեն թէ այսուհետեւ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին անունը եւրոպական լեզուով պէտք է գրուի Ankara եւ ոչ թէ Angora, ինչպէս կը գրուի մինչեւ այսօր։ Հին ուղղագրութեամբ գրուած նամակները ետ ղրկուելու վտանգին ենթարկուած են։

ՉԸՐՉԻԼ՝ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Անգլիոյ նախկին ծովային նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ խստիւ քննադատեց աշխատաւորական կուսակցութեան քաղաքականութիւնը Եգիպտոսի մասին։ Ըսաւ թէ Անգլիա սնանկութեան եւ անիշխանութեան վիճակէն դուրս քաշեց Եգիպտոսը եւ անոր պարգեւեց հարստութիւն ու քաղաքակրթութիւն։

Կառավարութիւնը որոշած է զինուորները քաշել դէպի ասնապատ։ Ասիկա ո՛չ միայն Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ, այլեւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի համար անկարգութեանց նախաքայլը պիտի ըլլայ։ Մեր զօրքը մեկնելէն շատ չանցած, անխուսափելիօրէն արիւն պիտի թափի։

ԽՈՒՍԱՅՈՒՔԻ մօտ փոփոցայի զէնքի մթերանոցին մէջ 200 քիլօ վառօդ պայթեցաւ։ Մթերանոցը ամբողջովին քանդուեցաւ եւ մօտը գտնուած երկու տուներ մոխիր դարձան։ Երկու հոգի մեռան եւ 15 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Բադէն-Բադէնի մէջ, Միջազգային կարգադրութեանց դրամատան հաստատման համար պատրաստուած կանոնագրութեան հրատարակուելէն ի վեր, ամբողջ աշխարհի նիւթական թերթերը անով կը զբաղին։ Աւելորդ չեմ նկատեր երկրորդ յօդուածով մը անդրադառնալ միեւնոյն հարցին, ծանօթացնելու համար յայտնուած կարծիքները։

Բոլոր կարծիքներն ալ նպաստաւոր չեն Գերդրամատան հաստատման։ Բազմաթիւ են անոնք որ կը վախնան թէ այդ դրամատունը կրնայ քաղաքական դեր խաղալ յառաջիկային եւ իր հըսկայ նիւթական կազմուածքով գերիշխել պետութեանց վրայ եւ ստորադասել տալ անոնց կամքն իր հսկայ դրամագլխին։

Ընկերվարական շրջանակներուն մէջ, մանաւանդ, շատ խորթ աչքով կը նային այդ հսկայական կազմուածքին, որուն վրայ պիտի սաւառնին, կ՚ըսեն անոնք, աշխարհի ամենահզօր դրամատէրները, թելադրելու եւ ի հարկին պարտադրելու համար իրենց կամքը կառավարութեանց եւ մանաւանդ ռամկավար դահլիճներուն։

Նիւթական շրջանակներու մէջ ալ Գերդրամատունն ունի իր հակառակորդները, որ կը կասկածին թէ անիկա կրնայ կաշկանդել զանազան փոքր պետութեանց կեդրոնական դրամատուններու անկախութիւնը եւ առով իսկ խաթարել անոնց ազգային անկախութիւնը։

Այս հակառակորդներու կարծիքով, պէտք է մերժել որ Գերդրամատունը բացի միջազգային հատուցումներու կարգադրութեանց պարտականութենէն, ուրիշ որեւէ իրաւունք ունենայ։ Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ մեր առաջին յօդուածէն թէ Բադէն-Բադէնի յանձնաժողովը որոշած էր որ դրամատունը պիտի զբաղի նաեւ նիւթական ուրիշ շատ մը գործառնութիւններով, ինչպէս որեւէ մեծ դրամատուն։

Գերդրամատան այդ յաւելեալ ծրագրին ալ դէմ խօսողներ կան մանաւանդ ամերիկեան նիւթական շրջանակներուն մէջ, որոնց համար փափաքելի է որ միայն իրենք ստանձնեն Գերմանիոյ տալիքներու գանձումը, քանի որ վերջ ի վերջոյ իրենց պիտի երթայ այդ գումարի մեծագոյն մասը։ Անոնք կ՚առարկեն թէ Գերդրամատունը պիտի աշխատի անշուշտ ամերիկեան հրապարակներու վրայ ծախել գերմանական հատուցումներու այն մասը, որուն համար փոխառութեանց պարտաթուղթեր հրապարակ պիտի հանուին եւ կ՚առաջարկեն որ Ամերիկան որեւէ մասնակցութիւն չունենայ Գերդրամատան կազմութեան եւ վարչութեան մէջ։

Տարբեր շրջանակներու կողմէ՝ տարբեր հայեցակէտներով արտայայտուած այս բոլոր քննադատութիւններէն որոշապէս կը տեսնուի թէ որչափ դժուարութիւններ կան միջազգային խաղաղութեան ի նպաստ որեւէ դրական քայլ առնելու համար։ Նեղ ազգայնական ոգին այնքան հրահրուած է պատերազմին եւ անոր յաջորդող անցուդարձերու պատճառաւ, որ ամէնքն ալ կը վախնան իրարմէ՝ անպատճառ որեւէ չար յետին միտք ընդունելով անկեղծ խաղաղասէրներու խօսքերուն տակ։ Ամէնքն ալ մոռցան թղթադրամներու անկայունութենէն յառաջ եկած ահագին աղէտները ու նիւթական վերիվայրումները եւ չեն խորհիր թէ միայն միջազգային նմանօրինակ հաստատութիւն մըն է որ կրնայ միանգամընդմիշտ արգիլել նոր յեղաշրջումները, երբ մօտաւոր ապագայի մը դրամական ահագին փոխանցումներ տեղի պիտի ունենան երկրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ։ Փոխանակ Գերդրամատան գոյութեան եւ կազմակերպման ստանձնելու, պէտք է պետութեանց միակ ճիգն ըլլայ անոր գործառնութեանց հսկելով շեղումներն արգիլել եւ պահել անոր միջազգային հանգամանքը։

Պատրաստուած կանոնագրութիւնը բաւական նպատակայարմար է եւ կ՚արգիլէ դրամատունը՝ քաղաքական դեր կատարելէ։ Անհրաժեշտ է որ անոր վարչութիւնը միշտ մնայ նիւթական մասնագէտներու ձեռքը եւ հեռու ըլլայ քաղաքական ազդեցութիւններէ։ Կանոնագրութեան պարտադրութեանց անկեղծ գործադրութիւնը բաւական է որ Գերդրամատունը յաջողի իր նպատակներուն մէջ եւ դառնայ միջազգային խաղաղութեան կարեւոր ազդակ մը։ Այդ խաղաղութիւնն հաստատելու համար, բոլշեւիկները կարծեցին թէ բաւական է ջնջել նիւթական բոլոր հաստատութիւնները եւ արդիւնքը կը տեսնեն ահա իրենց մեղմէ առաջ։ Ուրիշ միջոց մըն է ռամկավար ձեւով կազմակերպել այդ հաստատութիւնները եւ անոնց միջոցաւ ամրացնել խաղաղութիւնը։ Եթէ դրամատիրական շրջանակներու միակ նպատակն է անպատճառ ճնշել ժողովուրդներու ազատութիւնը, անոնք արդէն ունին բազմաթիւ դրամատուններ եւ նորի մը պէտքը չկայ։ Ընկերվարական շրջանակներու փաստն է որ այս նոր միջազգային դրամատունն ոչ թէ հիններու ընկերը, այլ անոնց զսպիչը, կանոնաւորիչն ալ ըլլայ հետզհետէ եւ փոխանակ դրամատէրներուն ծառայելու, ժողովուրդներուն ծառայէ։

Յիմարութիւն կ՚ըլլար պնդել թէ Գերդրամատան կանոնագրութիւնն որեւէ թերի չունի եւ առաջին օրէն կատարեալ ծնած է, բայց միեւնոյն ժամանակ յիմարութիւն է ջնջել երախայ մը՝ կասկածելով թէ կրնայ յառաջիկային ոճրագործ մը դառնալ։ Խելացիութիւնը կը պահանջէ այդ երախային դաստիարակութեան հսկել եւ զայն օգտակար անհատ մը դարձնել։

Աւելի ըմբռնելի է ամերիկեան դրամատէրներու հակառակութիւնը։ Ամերիկան կրնայ ծառանալ Եւրոպայի վերականգնման փորձերուն դէմ, բայց Եւրոպացիները, մանաւանդ անոնց ռամկավար տարրերը ամէն կերպով գոհ պէտք է ըլլան միջազգային դրամատան հաստատութենէն։

Եթէ Ամերիկացիները չեն ուզեր խառնուիլ, կրնան հեռու մնալ, ինչպէս հեռու են Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Եւրոպան պէտք է հետապնդէ իր գործը մինչեւ իսկ առանց Ամերիկայի եւ վերջին զղջացողը Ամերիկան պիտի ըլլայ ապահովաբար։ Ամերիկացիները Հաագայի իրաւարարական ատեանէն ալ քաշուած էին, բայց դեկտ. 9ին Զուիցերիոյ իրենց ներկայացուցիչն ստորագրեց մասնակցութեան պայմանագրութիւնը եւ մաղթելի է որ մօտաւոր ապագայի մը անոնց ներկայացուցիչը գրաւէ իր թափուր աթոռը նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Իմ կարծիքով, դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ Գերդրամատունը վիժի։ Որչափ ալ անկատար եւ թերի ըլլայ, մեծ եւ բարերար ապագայ մը վերապահուած է անոր եւ աւելի լաւ է կաղնիկաղ քալէ, քան բնաւ ոտքի չելլէ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Գերդրամատունը ռամկավարական յաղթանակներ են ապահովաբար եւ առաջին քայլը՝ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու բառարանին եւրոպերէն լեզուին (Բրիան)։

Մաղթենք Անգլիոյ արտաքին գործերու ընկերվարական նախարարին հետ, որ երբ քանի մը շաբաթէն Լոնտոն հաւաքուին մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները, ոչ միայն եւրոպերէն, այլ համաշխարհերէն խօսին իրարու հետ, ի նպաստ ընդհանուր խաղաղութեան։

Մ. Տ.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱԶԴԱԽՏ (ԿՐԻՓ)

Այս օրերս Փարիզի փողոցներուն մէջ կը պտըտի կրիփը, աւա՜ղ կրիփը։

Առտու մըն ալ եկաւ անխնայ։ Եւ ի՜նչ աններեւութիւն, ծոցս մտաւ։

— Երիտասարդ եմ, պոռացի, վախնալու համար թարմ ու ժիր։

— Աւելի լաւ, ըսաւ։

Արդարեւ կրիփը կը սիրէ մասնաւորապէս երիտասարդները։

— Ամուրի եմ, գո՜ւցէ եկեր անկողինէս, պոռացի նորէն։

— Այդ ալ լաւ, ըսաւ։

Իրապէս, ամուրիները քիչ մը տէրվիշ կ՚ըլլան, կարեւորութիւն չեն տար ցուրտին, անձրեւին։ Եւ կրիփը շատ կը սիրէ ամուրիները։

— Ես բժիշկ եմ, վախցիր ինձմէ, պոռացի։

Եւ կրիփը խնդաց քթիս։ Որովհետեւ այս հիւանդութիւնը աւելի շատ կը սիրէ բժիշկները, որոնք ամէն վայրկեան հիւանդներու այցելելով, գիւղէն կը վարակուին եւ զիս կը վարակեն ուրիշներն ալ։

— Լաւ, ըսի։

Համակերպողի մը պէս փաթթուեցայ կրիփին եւ անկողինիս մէջ օրերն երկար ըրի, գիշերները լուացուցի հազալով, տանջուելով, անքուն մնալով։ Յաճախ կը յիշէի Նաբուգոդոնոսորի հրամանը.

— Ջեռուցէք զհնոցն եւթնպատիկ, զի մինչեւ ի վախճան այրեսցին։

Եւ կը մտածէի այն երեք խեղճ պատանիներուն մասին, Սեդրաք, Միսաք եւ Աբեթնագով, որոնք նետուեցան «ի մէջ հնոցի հրոյն բորբոքելոյ»։

— Աղուոր ես կերեր, Նաբուգոդոնոսո՛ր, ըսի ինքնիրենս, քու կրակդ ի՜նչ կ՚արժէ բաղդատմամբ այն հնոցին, որուն մէջ ձգած է զիս կրիփը։

Արդարեւ տաք քրտինքիս ծովին մէջ ինկեր՝ կը խաշէի՛, կը խաշէի՛։

— Մուխդ մարեցաւ այլեւս, սիրելի՛ տաքթէօրս, ըսի ես ինծի։ Եւ արդ բժշկեա՛ զանձն քո, հէ՛, ժենթլմըն։

Գիշեր ցերեկ կռուեցայ կրիփին դէմ, օգուտ չըրաւ։

Ինչե՛ր խորհեցայ տանջանքի այդ պահերուն։ Նոյնիսկ չէի ուզեր մտածել, բայց անծանօթ ուժ մը միտքս շարունակ կը բանեցնէր։ Խօսքեր, զորս լսեր էի շաբաթ մը առաջ, իրենք իրենց կը կրկնուէին միտքիս մէջ այնպիսի կշռոյթով մը, որ ոտանաւորի ձեւ կը ստանային։

— Մեղա՜, բանաստեղծ պիտի դառնամ հիմա, կարծես ա՛լ ուրիշ փորձանք չկար։

Եւ կ՚անիծէի զիս, որ կրիփը նշան տուած օրը չպաշտպանեցի ինքզինքս։

Արդարեւ կրիփը նշան տալու ձեւ մ՚ունի, որ կը նմանի Արմաշի վանքին զաւէշին զանգին՝ հեռուէ՛ն, շատ հեռուէն կը լսես, որ վանքին զանգը կու գայ։ Անմիջապէս մայրերը փողոց կ՚իյնային, կը կանչէին իրենց երախաները, որպէսզի տաքի կոխան չըլլան։

— Անպիտա՛ն, կ՚ըսէի ինքզինքիս, ինչո՞ւ «տաքի կոխան» եղար կրիփին։

Ես, որ, մեր ծերուկ վարժապետին բամբ հազը փողոցէն լսուած պահուն, անմիջապէս կը բռնէի մինտէրս, որ օդին մէջ կը պտըտէր (գիւղի նախակրթարաններուն մէջ մինտէրները կռիւի առեն թնդանօթի դեր կը կատարեն), կը նստէի անկիւնս եւ ժամու սուրբ կը ձեւանայի, քիչ առաջուան չարութիւններէն եւ զզուանքներէն իբրեւ թէ անտեղեակ, կամ ուրանալու պատրաստ՝ ծեծ չուտելու համար վարժապետէն, ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս բռնուեցայ կրիփէն։

Պատճառը բացատրեմ։

∴

Ոչ ոք կրնայ խոյս տալ կրիփէն։ Հիւանդութիւններուն մէջ ամէնէն աւելի տարափոխիկն է։ Շատեր աւազակի, գողի կը նմանցնեն զայն, որովհետեւ յանկարծակի կը յարձակի վրադ եւ կը հարստահարէ քեզ։ Արդէն Կրիփ գերմանական գաւառաբարբառ մըն է, որ կը նշանակէ յանկարծակի մէկուն փաթթուիլ՝ ծանկերը բացած։ Անիկա նոր անունն է, իր հին անունն է Ինֆլուէնցա, զոր տուած են Իտալացիները 1722ին։ Այդ անունը եւս միեւնոյն նշանակութիւնն ունի։ Հիւանդութիւն մը որ կ՚ազդէ անմիջապէս, եւ հանդիպած մարդուն վրայ։ Ահա այս բացատրութենէն թելադրուած, Հայերն ալ կրիփը անուանած են ազդախտ։ Այսինքն հիւանդութիւն մը, որ կ՚ազդէ ամէնուն, առանց խտրութեան, եւ ամենա՛յն արագութեամբ, մէկէն միւսին եւ այսպէս գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր ցատկելով. սատանայի պէս։ Ժամանակ մը անունը փոխեցին եւ ըրին ըսփանեոլ։ Սակայն հիւանդութիւնը երբեք սպանիացի չէր, այլ աշխարհաքաղաքացի է, որովհետեւ ամէն ազգ կը ճանչնայ զայն։ Թուրքերը փաչավրա կ՚անուանեն, որովհետեւ հիւանդը իսկապէս փաչավրա կը դառնայ։ Թերեւս այդպէս կոչուած է, որովհետեւ ոչ ոք կարեւորութիւն կուտայ, «ոտքի վրայ կ՚անցընէ»։ Սակայն եթէ գիտնան թէ ինչե՛ր ըրած է այս հիւանդութիւնը։

Ինչպէս ըսի, գերազանցապէս տարափոխիկ է։ 1883ին ամբողջ Եւրոպան եւ Ասիան մէկ երկու շաբաթուան ընթացքին վարակուած էին կրիփով։ 1889ին, Մայիսին երեւցաւ Ասիոյ մէջ, Հոկտեմբերին տարածուեցաւ Սիպերիոյ մէջ, Դեկտեմբերին Եւրոպա եւ Ամերիկա։ Ոմանք կ՚առարկեն թէ փոխանցման արագութիւնը կարելի չէ այդպէս բացատրել, երբ, օրինակ 1897ին, նո՛յն օրը կրիփի համաճարակ ծագեցաւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ։ Սակայն դէպքերը ցոյց կուտան որ փոխանցումը կը կատարուի մէկը վարակելով միւսը, եւ այնքան արագ, որքան արագ է հաղորդակցութեան միջոցը։ Եւ իբրեւ փաստ ցոյց կը տրուին վանքերը, փարոսները, նաւերը, որոնց բնակիչները չեն վարակուած, երբ ամբողջ երկիրները հիւանդացած են անխտիր։ Ճիշդ է թէ կրիփի համաճարակը,— աւելի ճիշդ է ըսել աշխարհահամաճարակը (pandémie)— յաճախ վըտանգաւոր չէ, սակայն պէտք չէ մոռնալ 1918ի համաճարակը, որ հնձեց Եւրոպայի ժողովուրդը ցորենի պէս, պատերազմին իրական արտայայտութեամբը։ Վերջերս տեսնուած է, որ համաճարակը տկարացած է, այսինքն հիւանդութիւնը թեթեւ կ՚անցնի։ Պատճառն այն է, որ հիւանդութեան մանրէն այլեւս ծերացած է, ցեղը տկարացած է, կամ կլիմային ազդեցութեան է ենթարկուած։ Իրաւ ալ, մանրէները եւս կը տկարանան, ինչպէս մարդկային ցեղը եւ իրենց քաղաքակրթութիւնները՝ պատմութեան մէջ։

Այսպէս • Տիֆոյին մանրէն բաւական տկար է, եւ հին վախերը չի ներշնչեր հիմա։ Սիֆիլիսը Պրազիլիոյ մէջ այնքան ընդհանուր է, որ տեղացիները որեւէ նեղութիւն չեն զգար այլեւս։ Նոյնպէս կրիփի անծանօթ մանրէն չունի երբեմնի ժահրը, եւ այս է պատճառը, որ շատեր կը շփոթեն կրիփը պարզ հարբուխին կամ ցնցղատապին (bronchite) հետ։ Հիմա գրեթէ սովորութիւն է ըսել «կրիփ բռնուեցայ» ամէն անգամ որ հարբուխը գայ։ Ո՛չ, կրիփը տարբեր է, ընդհանրապէս բարեխառնութեան յանկարծակի փոփոխութիւնները, մասնաւորաբար ձմեռը կը նպաստեն անոր երեւման եւ տարածման։ Տարիքը եւս դեր ունի, այսպէս 20-40 տարեկանները առաջին զոհերն են, 15էն վար հազուադէպ է։ Նոյնպէս ծերերն ալ քիչ կը վարակուին, բայց երբ վարակուին, ծանր վտանգի մը կ՚ենթարկուին։

Կ՚ուզէ՞ք, որ նկարագրեմ իսկական կրիփը։ Սակայն մի վախնաք, երբ ձեր աչքին ներկայացնեմ անոր ամէնէն վտանգաւոր պատկերը, միշտ բիրտ գիծերով, ինչպէս ընել սովորութիւն է։

Ինքնաշարժի, մեթրոներու, հանրակառքերու մէջ նստած էք դէմը մէկու մը, որ կը փնգտայ, կը հազայ, հարբուխ ունի։ Իրիկունը վարակուած էք, առանց կասկածի։ Թուքի անտեսանելի կաթիլներ կը ցատկեն, մինչեւ երկու մեթր հեռու կը նետեն մանրէն, որ կրնայ դիմանալ քանի մը օր։ Եւ կը սկսի ձեր հարբուխն ալ, գլխու տարափոխելի ցաւը, ուժաթափութիւնը։ Կրիփը նշան տուաւ այլեւս։ Եթէ այդ վայրկեանէն սկսեալ, կըրցաք մասնաւոր խնամքներով վիժեցնել, լա՛ւ։ Այլապէս, ասփիրինը, կրոկը օգուտ չունին յետոյ։

Եւ յաջորդ օրը կը սկսի անհանդուրժելի ցաւը, որ կը կրծէ ձեր ճակատին եւ քունքին ոսկորները։ Կարծես մուրճով կը զարնեն ներսէն դուրս։ Կ՚ըսես պիտի կտորի գանկդ, կամ պիտի պայթի, այնքա՛ն լեցուն է եւ ճնշուած կայ ներսը։ Երբ աչքերուն գունդին վրայ կոխէք ձեր մատը, տարօրինակ ցաւ մը կը զգաք։ Շուտով ցաւերը կը տարածուին «ամէն կողմ»։ Ոսկորները կարծես կը կոտրտին, կուրծքին մէջ ասեղ կը խօթեն, մէջքին վրայ միսերը կը կըկրծան։ Վրայ կը հասնի հազը, որ երկրաշարժի պէս կը ցնցէ, կը սարսէ եւ կը պատռէ կուրծքը։ Հազին ցաւը այնքան սաստիկ կ՚ըլլայ, որ հիւանդը կը վախնայ հազալէ, շունչը կը բռնէ... ի զուր։ Եւ ընդհանուր յոգնածութիւն մը, փոշի մը վերցնելու ուժը կը պակսի այլեւս։ Դէմքը կը նիհարնայ եւ քիթը կը տնկուի։ Այդ դէմքը այնքա՛ն յատկանշական է, որ փորձառու բժիշկները երեսը նայելով՝ կըրնան հաստատել թէ կրիփով վարակուած է հիւանդը։ Ենթական մելամաղձոտ կը դառնայ, կեանքէն կը յուսահատի, կամքը բացարձակապէս կը կորսնցնէ, որեւէ ճիգ ընելու փափաքէ կը զրկուի։ Իսկ քիթը աղբիւրի պէս կը հոսի, աչքերը կ՚արցունքոտին։ Ու մինչդեռ ջերմութիւնը կը բարձրանայ 40 եւ յետոյ յանկարծ կ՚իջնէ վար, սակայն ձեւ պատկերներ գծելով, հազը չի դադրիր երբեք, կարծես կը ճեղքէ, կը պատռէ կուրծքը, առանց երբեք յաջողելու դուրս հանել կպչուն խուխը, որուն մէջ, երբեմն, արիւնի դերձաններ կը թրթռան։ Վիճակը հետզհետէ ծանրանալով, մարմնին վրայ հազուադէպ աստիճանով մը կը տեսնուին սալի ձեւ [illegible] ծեր։

Ահա այս հիւանդութիւնն [illegible] որ երբեմն կը տեղաւոր[illegible] կուրծքին կամ որովայնին [illegible] ստեղծելով ցնցղատապով կրիփ[illegible] կամ աղիքներու կրիփը։ Ա[illegible] բարդութիւններուն մէջ ամէնէն վտանգաւորներն են թոքերու ուռեցուցումը, թոքատապը, խելապատի բորբոքումը (méningite grippale), [illegible] հիւծախտի ճամբուն [illegible] րումը։

Չեմ նկարագրեր այլեւս [illegible] բարդութիւնները։ Կուտամ [illegible] նի մը խրատներ դարմանումի մասին։

Կրիփին դէմ պէտք է [illegible] պաշտպանուիլ։ Վերջը կը [illegible] Զգուշանալ անոնցմէ [illegible] խանցելէ։ Դեղերը պէտք է [illegible] միայն բժիշկը յանձնարարէ։ Շատեր սխալ կ՚ընեն ամէն [illegible] ւանդի ասփիրին ու կրոկ [illegible] եթէ ստամոքսին ու երիկ[illegible] մունքներուն վիճակը լաւ [illegible] վտանգաւոր կը դառնան [illegible] դեղերը։ Հիւանդը [illegible] համար, խմցնել թէյ [illegible] քիչ մը քոնեակ, եւ գեղերը [illegible] միայն բժիշկը պիտի ըսէ։ [illegible] քաշել հիւանդին կռնակին ու կուրծքին վրայ, եթէ հազը լաւ կը նեղէ։ Քինին տալ կարելի է, նաեւ տաք բուսաջուրեր։

Բայց, ինչպէս միշտ, խնամ[illegible]ցութիւնը կամ լաւ բժշկութիւնը կը կայանայ հիւանդութենէ չվարակուելուն մէջ։ Համաճարակի առեն չերթալ [illegible] թատրոն։ Անմիջապէս խոյս տալ հազացող, ձայնը փոխուած, զուռած, հարբուխէ վարակուած մարդոցմէ։ Ռունգերուն մէջ քիչ մը pommade goménolée դնել, բերանը eau oxygénée-ով լուալ՝ մինչեւ կոկորդը խաղացնելով ջուրը։

Ոմանք կը խօսին պատուաստի մը մասին, որ օգուտ չունի։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԴՈՒՐԵԱՆ ԱՐՔ.Ի ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ եւ „ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ.Ը

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ (Սեփ. թղթ.)— Հայ Գաղթային Կեդրոնի Վարչութիւնը, ընդառաջելով Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովի առաջարկին, Հոկտեմբեր 27ին կիրակի օրը եկեղեցական արարողութենէն անմիջապէս վերջ, տօնեց Եղիշէ Արք. Դուրեանի եկեղեցական ու գրական գործունէութեան 50ամեայ յոբելեանը։

Վարչութիւնը նախօրօք յարմար դատած էր ընդհանրապէս հանգանակութեան լայն հանգամանք չտալ, նկատի ունենալով գաղութին նիւթական պայմանները եւ եկեղեցաշինութեան գործը։ Հանգանակութիւնը սահմանափակուած է որոշ անձերու եւ կազմակերպութիւններու մէջ ի նպաստ Դուրեան Մատենադարանի ֆոնտին։

Հանդէսին կը նախագահէր կեդրոնի վարչութեան ատենապետ Պ. Ի. Խ. Երզլեան, որ համառօտ կերպով պարզեց յոբելեարի կեանքն ու գործունէութիւնը, իբրեւ ազգասէր ու կրօնական։

Յաջորդ բանախօսը՝ Յովհաննէս [illegible] Ամիրեանցը վերլուծեց յոբելեարը իբրեւ գրագէտ, իմաստասէր, բանաստեղծ ու տիպար կրօնական։ Մանրամասնօրէն անդրադարձաւ, 1860-1904 Արմաշի իր ուսուցչական կեանքին, ապա 1904էն իբրեւ Իզմիրի առաջնորդ։ Ապա 1908էն սամ. Սահմանադրութեան, Պոլսոյ մէջ Դուրեանի գործունէութիւնը, եւն. մինչեւ այսօր՝ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը։

Յաջորդ բանախօսները, Պ. Պ. Յ. Բարաքեան եւ Յ. Պարգեւեան բացատրեցին նաեւ յոբելեաննե-

...նչանակութեան եւ օգուտ-
ները։

...փակման խօսքի մէջ Պ. Ի...
...Արզեան պարզեց Հայ եկեղեցիի
...ւոր դերը մեր իրականու-
...թեան մէջ, մանաւանդ եկեղեցի-
...երու վարիչներու խոշոր ազգե-
...ութիւնը հասարակութեան վրայ։
...ային առաջարկեց ներկաններուն
...մէ շնորհաւորական հեռագիր
...ղ ուղարկել Դուրեան պատրիար-
...ն, ինչ որ ընդունուեցաւ ընդհա-
...ւրին կողմէ։

Այս առթիւ գովելի առա-
...րկ մը ըրաւ Պ. Հրանտ Նիգօթ-
...եան, որ քանի մը արտասուչ
...ները յետոյ, խնդրեց Թոյլ
...ալ բոլոր այն Հայ երիտասարդ-
...ներուն որոնք նոր են եկած ու
...ընդհանրապէս ի վիճակի չեն
...վճարելու հանգանակութեան,
...վճարել այնքան գումար որքան
...հաւաքուած է մինչեւ հիմա։
...Այս խօսքերը ներկաներու կողմէ
...ընդունուեցան ծափերով։

Կ'իմանանք թէ նախկին հա-
...ւաքուած գումարը 1000-1200
...ֆրանք կը հասնի։

Ճաշի ընդ մէջ եղան արտասա-
...նութիւններ, երգ ու նուագ։

** Նոյն օրը իրիկուան Գաղ-
...թահայ կեդրոնի սրահին մէջ տօն-
...ուեցաւ «Կապոյտ Խաչի» Օրը։

Նորէն առաջ շրջանակ մը. քաղցր
...բեկեղեցիներ։ Եւ այս բոլորը քա-
...ն մը ժամուան համար, որով-
...հետեւ դաւն աշխատանքը այն-
...քան է կլանած բոլոր ընկերները
...Պ. Հազիւ ժամանակ կը գտնեն
...նոյնիսկ այսպիսի օրերուն քով
...քովի գալու...

Փոքրիկ վերյիշումով մը հան-
...դէսը բացաւ ընկ. Ց. Բարաքեան։
...Յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ
...Բարսեղեան եւ Ս. Թորգոմեան։
...ընկ. Ս. Բարսեղեան իր բանախօ-
...սութեան մէջ երկարօրէն կանգ
...առաւ Հ. Յ. Դ. 39 տարուան գոր-
...ծունէութեան վրայ, վերյիշելով
...դէպքեր եւ դէմքեր։

Միջոցին մէջ եղան մեներգներ,
...արտասանութիւններ ու նուագ։
...իրենց բարեհաճ մասնակցութիւնը
...բերած էին Պ. Պ. Լ. Վարդապետ-
...եան ու Օ. Պալթայեան՝ երգով,
...եւ Հ. Գըլճեան՝ ջութակի նուա-
...գով։

Խմբերգեցին դաշնակցական
...ու ազգային երգեր, ընկերներու
...եւ համակիրներու կողմէ եղան
...արտասանութիւններ։

Նախաձեռնող ընկերները
...արժանի են անհրաժեշտ ու-
...շադրութեան դարձնել այս եւ
...նման օրերու վրայ ու գանոնք
...տօնել աւելի խնամքով կազմա-
...կերպուած։

Սմբատ Թորգոմեան

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու միութեան պարահանդէսը։ Մարաջախտ Փէթէն, որ հանդէսին հովանաւորութիւնն ստանձնած էր, փարիզէն բացակայ ըլլալուն նամակով մը իր համակրանքը կը յայտնէր։ Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօր. Կուրօի կողմէ ներկայ էր իր սպայակոյտի նախագահը զօր. Վուարբիօ։ Ներկայացուցիչ ղրկած էր ծովային նախարարը։ Օտար հիւրերէն յիշենք նաեւ Ակէյրոնի երեսփոխան Ցոքթ. Ժան Մոլինիէն։

Գեղարուեստական բաժինն, որ մեծ խնամքով կազմուած էր, իրենց մասնակցութիւնը բերին օրիորդներ Լուիզ Աղապէկեան, Իրիս Պիւլպիւլեան, Մարսէլգոնթէն (երգ) Պ. Պ. Ցիրան Ալիքսանեան (թաւջութակ), Փօլ Լէյանէ (դաշնակ), Փուպլիօ Քոնթի (մանտոլին) եւն.։ Կէս գիշերէն վերջ սկսան պարերը՝ կրկնակ նուագախումբերու առաջնորդութեամբ։ Խանդավառութիւն առեղծեց մանաւանդ Մանուէլ Փիցարրօյի արժանթինեան նուագախումբը՝ իր երգերով։

Հանդիսականներէն Պ. Կաթ սայեանց իր գրական համակրութիւնը ցոյց տուաւ՝ շուրջ 10,000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ընելով միութեանս։ Հասոյթը պիտի յատկացուի անդամատեալ եւ կարօտ նախկին կամաւորներու։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՉ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14.— Միութիւնս իր գեկտ. 9ի ընդհ. ժողովին մէջ, ուր ներկայ էին անդամներ եւ հայրենակիցներ, պարտք սեպեց իր աջակցութիւնը նուիրել Անատոլուէն Սուրիա քշուած թշուառ բեկորներուն։ Այս նուիրական օրոշումը խորապէս ուրախացուց մեզ ամէնս։ Բայց աւելի եւս պիտի ուրախանանք ամբողջ Բալուցիներս, երբ մեր ջանքերուն արդիւնքը տեսնենք եւ ուրախացնենք մեր թշուառ ու քաղցած եղբայրները կտոր մը հաց տալով անոնց։ Անօթի եւ մերկ են մեր եղբայրներն ու քոյրերը եւ այս ամէնը մեր ոխերիմ թշնամին է որ կ'ընէ։

Սիրելի հայրենակիցներ, թող այս առիթ ըլլայ որ մոռանանք աջ ու ձախի նեղմտութիւնները եւ թեւ թիկունք դառնանք իրարու։ Ցաւալին անթիւ անհամար ցաւեր ունինք դարմանելու, եղբայրներ եւ քոյրեր ունինք ան-

տէր, որոնց հանդէպ Բալուցին ալ մեծ պարտականութիւն ունի կատարելիք. լաւ յիշատակ թողելու բազում չարչարանքներու ենթարկուած մեր ազգի պատմութեան մէջ։

Իսկոյն ընտրուեցաւ առաջ հոգինոց յանձնախումբ մը, հանգանակութեան սկսելու համար Ֆրանսաբնակ Բալուցիներէն եւ բալուցիական միութիւններէն։

Յանձնախումբի անդամներն են Պ. Պ. Պօղոսասար Արամեան, Յարութիւն Ուլուեան, Սեդրաք Փափազեան, Մանուկ Գալուստեան, Սահակ Ազարեան, Յակոբ Քիւրէճեան, Սարգիս Ցէփոյեան, Մարտիրոս Ալօյեան, Մանուկ Մարկոսեան, Սեդրաք Գրիգորեան։

Միութիւնս 500 ֆրանք տրամադրելով նախաքայլը կ'առնէ հանգանակութեան։ Դուք ալ մի խնայէք ձեր աջակցութիւնը, սիրելի հայրենակիցներ։ Նուիրատուներու ցանկը յանձնախումբի կողմէ յաջորդաբար պիտի հաղորդուի «Յառաջ»ի։

Ի դիմաց Բալուի Հայր. Միութեան
Ատենապետ Ատենադպիր
Ա. Փափազեան Ա. Ադամեան

ԽՄԲ.— Յառաջիկային թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար կը փութանք յայտնել թէ մեզի ղրկուած գումարներուն ցանկերը միայն կրնանք հրատարակել։

ԵՐԳ ՄԸ ԵՒ ԵՂԱՆԱԿ ՄԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը կը խնդրէ մեզմէ արտատպել հետեւեալ կոչը.—

Նորեան եղբայրներու երգի մրցանակին տուանալը արդէն յայտարարած ըլլալով, մեզի կը մնայ մրցումի դնել երգին եղանակը։

Նկատի ունենալով կարգ մը պատճառներէ առաջացած յապաղումներ, խմբագրութիւնս մինչեւ մարտ 31, 1930, պայմանաժամ կուտայ շաճող ոտանաւորին վրայ եղանակի մրցումին։

«Երգին եղանակը պէտք է պատշաճի երգին իմաստին եւ հայկական ոգի ու բնոյթ կրէ», ըստ պայմանի։

Շահող երաժշտագէտը պիտի ստանայ մեցեալ 75 տոլարը։ Ամբողջ մրցանակը 100 տոլար էր, որուն 25ը արդէն ղրկուեցաւ Փարիզ, շահող Պ. Տիգրան Չիթունիին։

Այս առթիւ անգամ մըն ալ պէտք կը տեսնենք հրատարակել այն ոտանաւորը, որուն վրայ պիտի յօրինուի եղանակը։

ՕՈՒ ՊԸՃԻՆԿՕ՜...

Արեւ ըլլամ՝ ծաթի՛մ, մարի՛մ
վերեւէդ,
կամ շուք ըլլամ՝ աճի՛մ ծաղի՛մ
քեզի հետ,
դէմքիդ մատաղ, ա՛յ սիրական,
քայլերուդ հետ՝ ծաղկէ ծաղիկ
վէտ ի վէտ։
Օ՛ օ՛ օ՛ պը՛ճինկօ՛, պը՛ճինկօ՛,
պը՛ճինկօ՛...։

Ես արեգակ՝ դու ես ծովը ծիրանի,
Չալինք լեցունինք իրար ծոցը ծոլանի.
Հովը երգէ, ա՛յ սիրական,
Հազար լարով, հազար անգամ
երանի։
Օ՛ օ՛ օ՛ պը՛ճինկօ՛, պը՛ճինկօ՛,
պը՛ճինկօ՛...։

Արո՛ւ թէ էգ, երկո՛ւ թէ մէկ
մարմին ենք,
Արու եւ էգ ծաղ ու թոռներ կը
հանենք
Մեր աշխարհի չորս ծագերուն
Արեւի պէս բոց ու բարի կը շարենք։
Օ՛ օ՛ օ՛ պը՛ճինկօ՛, պը՛ճինկօ՛,
պը՛ճինկօ՛...։

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր եղանակները պէտք է ըլլան զոյգ օրինակ, մէկը տառագրուած, միւսը՝ ոչ։ Վերջինները պիտի ուղարկուին Քննիչ Յանձնախումբին։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԸՄԲՈՍՏԱՑՈՒՄ ԵՒ ՃՆՇՈՒՄՆԵՐ

Ինչ որ կը հեռաւին Ռուսիոյ մասին տրուած լուրերուն, մանաւանդ անտեսական ու ճարտարարուեստական ծրագրի իրականացման մասին զազզան ադբիւրներու, ճարտարարուեստացման, հնգամեայ ծրագրի, «սոցմրցման», անընդհատ աշխատանքի եւլն. թերեւս կը կարծեն թէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ հոն եւ մօտ է այն ժամանակը երբ աշխատաւոր զանգուածներն իրօք խորհրդային միութեան մէջ՝ բազումը պիտի կտտարեն կարմիր դրախտին... Թող սակայն, յուսախաբ չըլլան այնքան շուտ։ Կեանքը այնքան անակնկալներ ունի. այսօր վատ. վաղը լաւ։ Առայժմ թող գոհանան հետեւեալ ստոյգ տեղեկութիւններ, քաղաքական, որովհետեւ պաշտօնական՝ քաղուած բոլշեւիկեան ժամուլէն իսկ՝ Գրանսայի արտաքին նախարարութեան կողմէ։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՎ

Մոսկուայի մօտերը, Օդոպքովի գիւղին մէջ, փորձելով առնուն գիւղացի մը կը սպաննէ ուրիշ երկրագործ մը, կը վերաւորէ գիւղական խորհուրդի նախագահը, ուրիշ մէկ քանիներ։

Գործը կ'իյնայ դատարան, բայց կը ստանայ քաղաքական բնոյթ. կը ձերբակալուին ուրիշներ ալ, որոնց մէջ տէրտէր մը. Բայց, մինչդեռ ոճրագործը մէկ հոգի է, դատական վճիռը մահուան կը դատապարտէ «հինգ հոգի..»։

Վլատիմիրի մէջ, մահուան կը դատապարտուին երկու գիւղացիներ, որոնք խորհրդ. տնտեսութեան մէկ քանի անդամները «ծեծեր էին...»։

Նովօ Ցորիսկի շրջանին մէջ, կուլակներ ունեւոր գիւղացիներ, մահուան կը դատապարտուին՝ իբր սպանիչ ազքատ գիւղացիի մը։

Այսքան կարովի կերպով կը գործեն խորհրդային դատարանները...

ԱՌԱՆՑ ԴԱՏԻ

Նովօ Սիպիրսկի մէջ, Չեկան կը գնդակահարէ 15 գիւղացիներ։

Չելեապինսկի մէջ, պաշտօնական զեկոյց մը կը հաստատէ թէ 17 քաղաքական աւազակներ հրացանազարկ եղած են։

Չերեպովէցի մէջ, երկու գիւղացիներ մահուան կը դատապարտուին՝ իբր դաւադիր գիւղական թղթակցի կեանքին։

Սամարայի մէջ, հինգ գիւղացիներ եւ տէրտէր մը հրացանի կը բռնուին, այն մեղադրանքով որ փորձած են ձախողեցնել արմտիքի պետական գնումները։

Նոյնպէս՝ հինգ գիւղացի եւ մէկ տէրտէր՝ ուրիշ քաղաքի մը մէջ։

Պոչքիրիայի թերթը գրեթէ ամէն օր երկար ցանկ մը կը հրատարակէ դատերու, դատապարտութիւններու եւ մահափորձերու։ 29 եւ 30 հոկտեմբերի թիւերուն մէջ, հրատարակած էր երկար ցանկ մը գիւղացիներու, որոնք իբր թէ ուզած են ձախողեցնել ցորենի մթերման քաղաքականութիւնը։ Մահուան ճամբան ցոյց տալու են զանակներէն մէկն է։

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Իսկ այս սառուցեալ երկրին մէջ, մարդկային կեանքը՝ կ'երեւի շատ աւելի աժան է բոլշեւիկներուն համար։ Խումբով հրացանի կը բռնեն գիւղացիները, ոչինչ, կամ յերիւրածոյ մեղադրանքներով։

Ցեղին խորհրդային թերթը՝ իր առաջին էջին վրայ, խոշոր տառերով կը հրատարակէ հետեւեալ ազդը

«Պրոլետարական մենատիրութեան օրգանները անողոք կերպով կը պատժեն կուլակները, աւազակները եւ բոլոր անոնք որ կ'ուզեն ձախողեցնել ցորենի մթերումները»։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիլմոմպլէն (Փարիզ) Պ. Յակոբ Անդրէասեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գ. Գախթիարեան եղբայրներու (Նիւ-Եորք)։

Թերթին այս էջը ամբողջ նուիրուած է գիւղին մէջ դասակարգային պայքարին, եւ մահուան սպառնալիքներու՝ հանդէպ խորհրդ. Միութեան թշնամիներուն ու կուսակ անուանական երկար ցանկը մահուան ենթարկուածներուն, իբր հրձիգ կառավարական շէնքերու, կամ իբր դաւադիրներ եւ դրգռիչներ։

Աւելի երկար է սակայն ցանկը այն մահապարտներուն, որոնք կ'ամբաստանուին իբր «գործօն հակայեղափոխականներ, եւն։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ գիւղացիներու դժգոհութիւնը սկսած է նոր թափ ստանալ. քաղաքական ոճիրները, մահափորձերը, կառավարական շէնքերու եւ մթերանոցներու հրկիզումը կը յաջորդեն իրարու եւ անհամար մահապատիժները չեն կրնար զսպել գիւղացիներու դժգոհութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԼՅՐՈՒԹ.— Հայ մամուլի եւ ժողովուրդի մէջ պատահած թիւրիմացութիւնները բառնալու եւ սխալ հասկացողութիւնները վերցնելու մտադրութեամբ, Ուրբ. Ընդհ. Միութեան Կեդրոնական Մարմինը կուզայ յայտարարել թէ, Ուրբ. Ընդհ. Միութիւնն ու Զահլէի Ուրբերու Միութիւնը տարբեր Միութիւններ են։

Վարչութիւն

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒԹԵԱՆ

Ռ. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան Մասնաճիւղը Շավիլի մէջ կազմակերպած է Հայերէնի դասեր, երկսեռ մանուկներու համար։

Դասերը պիտի տրուին հինգշաբթի օրերը, կէսօրէն վերջ ժամը 2 — 5, 20, ave de Ville d'Avray, Chaville.

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.
ՆՈՐ ՁԵՒԻ ԿԵԱՆՔԸ

— Իրաւ է, ըսաւ Սէլէստէն հեռքի եկած, ա՛խ պարոն, մենք պէտք չէ որ բժիշկ Ցրունդլի մեքենայութեանց գործիք դառնանք, ինքզինքս կորսուած կը զգամ, բոլորովին կորսուած։

— Պիտի վարժուիս նոր կեանքին։

— Վախնամ թէ չպիտի կրնամ, պարոն։ Եթէ փարիզ ըլլայինք, գոնապանուհիին հետ խնամի գոնէ երկու խօսք խօսիլ երբեմն։ Այստեղ դռնապանուհի ալ չկայ։ Ազատութեան պատրուակի տակ ամէն կողմէ կաշկանդուած ենք, մարդիկ աւելի ճընշուած են քան 1789էն առաջ։

— Սխալ է.

— Աչ, պարոն, սխալ չէ... փո՞ղ կ'ուզէք, ահաւասիկ ճաշի ժամը եւ ոչ ինծի ո՛չ ալ պարոնին համար կրնամ գոնէ մէկ մէկ հասարակ խորոված պատրաստել. եթէ տեղեակ ըլլայի այս ամէնուն, ապահովաբար կը մերժէի արթննալ...

Եւ խեղճատակ յուսահատութեամբ մը Սէլէստէն կլլեց գեղահատ մը։ Երկրորդ մը առնելու կը պատրաստուէր, երբ լրագրողը արգիլեց։

— Մի՛ ընէք. կրնաք դժուարամարսութիւն ունենալ։ Սէլէստէն բարկացած ձեռքերը երկինք բարձրացուց։

— Դժուարամարսութիւն ոլոռի մեծութեամբ գեղահատի մը համար, ի՛նչ սխալ դար...։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.
ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յաջորդ օրն առաւօտեան դէմ Աննի Թոմսըն նախապէս հեռաձայնով իր այցելութիւնը ծանուցանելէ վերջ՝ իր օդակառքով իջաւ 4րդ թաղամասի 47րդ պողոտայի Թ. 237ի առջեւը։ Ռընէի համար մեծ ուրախութիւն մը եղաւ զայն տեսնելը։

— Շատ ազնիւ էք որ անհանգիս եղած էք մինչեւ մեզի գալու, ըսաւ Ռընէ, համբուրելով օրիորդին ձեռքը-քոտ հին սովորութեան։

Աննի Թոմսըն շատ զարմացաւ այս ձեւէն, որ շատոնց մոռացութեան դատապարտուած էր, նման ձեռք սեղմելու սովորութեան։ Օրիորդին համար արտառոց էր ձեռքի համբոյրը, թէեւ ոչ անհրապոյր. իրենց մէջ նրանց յարուցեալ այս մարդը կ'ոգեկոչէր անհրեւութացած դարերքրջան մը, որու աւանդապատմութեամբ զբաղած չէր շատ եւ որու միջոցին կեանքի պայմաններն այնչափ խիստ չէին եւ կենցաղն ալ նուազ բանաւոլորէն պայմանաւորուած։ Առաջին անգամ ըլլալով վերահաս եղաւ թէ այն ժամանակները ապրողները վայրենիներ չէին։

— Բարի եկաք, Օրիորդ, ըսաւ Սէլէստէն։

— Ի՞նչպէս էք տեսնեմ, հարցուց Աննի Թոմսըն իր հոգեզաւակներուն։

— Իմ կարծիքս կը վերապահեմ, ըսաւ Ռընէ. անշուշտ կարելի է հանգստաւէտ պայմաններով ապրիլ այս տան մէջ կարեւոր ոչինչ կը պակսի, բայց մեր ժամանակ աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայուէր այնպիսի բաներու, զորս դուք այժմ աւելորդ կը նկատէք։ Կարծեմ գիրքերու չպիտի կրնամ հրաժարիլ անոնցմէ։

— Կարելիութեան սահմաններուն մէջ անոնց ալ գոհացում տրուած է, սակայն ըսաւ օրիորդը։ Այսպէս օրինակ ձեզ տրուած է ինքնաշարժ մը, որ անհրաժեշտ չէ։

— Ձեր շնորհիւ է որ ունինք առանք, այնպէս չէ՞. օրիորդ, շատ շնորհակալ եմ։ Բայց այդի աշխարհն այնչափ տարբեր է մեր ճանչցածէն, որ ամէն ինչ տարօրինակ կը թուի մեզ եւ ժամանակ պէտք է որպէսզի անցեալը մոռնանք։

— Կը հասկնամ ձեր վիճակը, պատասխանեց Օրիորդ Աննի խոհուն կերպով։ Լաւագոյն պիտի ըլլար թերեւս որ բժիշկ Ցրունդլ ձեզ Փրանսայի մէջ թողած ըլլար, կամ Աւստրալիա փոխադրած ըլլար...

— Ինչո՞ւ Աւստրալիա, հարցուց Ռընէ զարմացած։

— Որովհետեւ Աւստրալիա մերժած է հետեւիլ բարեշրջման այն եղանակին որուն աւելի կամ նուազ աշխուժով համակերպած են աշխարհի միւս երկիրները։ Այնտեղ տակաւին կ'ապրին մօտաւորապէս այն կեանքով, զոր դուք ճանչցած էք։ Աւստրալիացիք կը հագուին այժմ այնպէս ինչպէս ձեր ժամանակները եւ կ'օգտագործեն տակաւին շոգեշարժ մեքենաներն եւ քարիւղով շարժիչները։

— Այնտեղ շնորհքով կ'ուտեն ուրեմն, հարցուց Սէլէստէն, որուն համար այս կէտն ամենակարեւորն էր։

Օրիորդը կուշտ ու կուռ խնդաց։

— Միայն ուտելու վրայ կը խորհիք, ըսաւ, այո՛, կ'ուտեն։

— Աւստրալիա երթանք ուրեմն, ըսաւ Սէլէստէն, կամ վերջապէս որեւէ տեղ, բայց չմնանք Ամերիկա.

— Ճիշդ ես ալ եկած եմ ձեզ փոքր ճամբորդութիւն մը առաջարկելու, ըսաւ օրիորդը։

— Բայց դուք Սան Ֆրանչիսկօ էիք, չէ՞, հարցուց Ռընէ։

օրէնք մը, որով կրօնական ազատութիւն կը շնորհուի այդ երկրի բոլոր հրեաներուն։

Նոր օրէնքին համաձայն, պիտի կազմուի հրեայ համայնքներու Դաշնակցութիւն մը եւ ուղղափառ հրեայ համայնքներու ընկերակցութիւն մը, որ կատարեալ ինքնավարութիւն պիտի ունենայ կրօնական գործերը վարելու եւ զանազան հրեայ կրօնական հիմնարկութեանց ելեւմուտքը յանձնձելու։

Հրեայ խախամներն ու այլ կրօնաւորները ազատ պիտի կացուցուին հանրային այն բոլոր պաշտօններէն, որոնք արգիլուած են ըստ հրէական օրէնքին։ Օրէնքը նոյնպէս կը տրամադրէ հրէական տօներու առթիւ արձակուրդ տալ պետական եւ թաղապետական հրեայ բոլոր պաշտօնեաներուն, ինչպէս նաեւ հրեայ զինուորներուն եւ դպրոցականներուն։

Պետութիւնը տարեկան նպաստ մը պիտի տայ կրօնական ծախքերու համար՝ համաձայնութեամբ համայնքներու դաշնակցութեան եւ ընկերակցութեան։

Ընդհանուր առումով, նոր օրէնքը հրէական եկեղեցին օրթոտոքս եւ կաթոլիկ եկեղեցիներու հետ հաւասար աստիճանի վրայ կը դնէ։

Ռուսիոյ ելմտական տագնապը

Րիկայէն կը հաղորդեն Էքսչէյնճ Թէլէկրաֆի.—

Խորհրդային միութեան ելմտական եւ առեւտրական գործավարները, ինչպէս նաեւ մենաշնորհներու տնօրէնները, Մոսկուայի մէջ խորհրդակցութիւն կատարեցին ռուսական ոսկիի պահեստին վրդովիչ կերպով պակսելուն առթիւ։ Անցեալ ձմեռ մեծ քանակութեամբ ոսկի ղրկուած էր Անգլիա, Գերմանիա եւ Ամերիկա՝ վճարելու համար ներածուած ապրանքներու փոխարժէքը։ Տագնապին պատճառը ասիկա է։

Ելմտական գործավարը յայտարարեց թէ իրականին մէջ ոսկիի պահեստը սպառած է, հետեւաբար եւ անկարելի է ոսկի արտածել այսուհետեւ։

Արտաքին առեւտուրի գործավարը պարզեց այն միջոցները որոնք ձեռք առնուած են աւելցնելու համար քարիւղի, աղի եւ փայտի արտածումները, աւելցնելով որ շատ դժուար է արտածել, նոյնիսկ քիչ քանակութեամբ, ցորեն, կարագ եւ հաւաւածեղէն, որոնք անբաւարար են երկրի պէտքերուն։ Ի վերջոյ, արտաքին առեւտուրի ճիւղին տնօրէնները՝ իբրեւ կացութեան դարման՝ առաջարկեցին նոր սեղմումներու ենթարկել ներածումները։

Խորհրդակցական նոր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթու։

Թրքական ոսկիին տագնապը

Պոլսոյ 29 դրամատուններու տնօրէններ խորհրդակցական ժողով մը գումարեցին ելմտական խորհրդական Ալի Րիզա պէյի նախագահութեան տակ։ Որոշուեցաւ որ դրամատունները վիճակագրութիւններ պատրաստեն՝ ցոյց տալով թէ 1926, 27 եւ 28 տարիներու իւրաքանչիւր ամիս ո՛րքան օտար դրամի պէտք ունեցած են։ Ասկէ զատ պիտի քննուի թէ մաքսային նոր սակացոյցի գործադրութենէն ի վեր ինչ փոփոխութիւն առաջ եկած է օտար դրամի անհրաժեշտութեան մէջ։ Այս կերպով պիտի ստուգուի թէ երկրին մէջ օտար դրամի ինչ պահանջք կրնայ ըլլալ։

Իւրաքանչիւր դրամատուն առանձին ծրագիր պիտի պատրաստէ նաեւ օտար դրամի անհրաժեշտութիւնը որոշելու միջոցներուն եւ թրքական դրամի կայունացման մասին։

Թրքական սնանկ ընկերութիւններ

Պոլսոյ Առեւտրական տնօրէնութեան մօտ վերջերս նոր բողոքներ եղած են կարգ մը ընկերութիւններու մասին որոնք երկար ատենէ ի վեր ընդհ. ժողով չեն գումարած եւ հաշիւները չեն մաքրած։ Այս ընկերութիւններուն թիւը տասնէն աւելի է, որոնք իրենց դրամագլուխը բոլորովին կորսնցուցած են։

Ասկէ առաջ ալ նման բողոքներ եղած էին 60ի մօտ ընկերութիւններու մասին որոնք, նոյնպէս իրենց դրամագլուխը կորսնցուցած են։ Առեւտրական տնօրէնութիւնը ստուգած էր որ այս ընկերութիւնները 40 միլիոն ոսկիի չափ դրամագլուխ կորսնցուցած են եւ զանոնք Առեւտրական դատարանին յանձնած ։ Որոշուած է նաեւ դատարանի յանձնել տասը ընկերութիւններն ալ որոնք նոյն վիճակին մէջ ինկած են։

Թրքական հրոսախումբ մը

Հալէպէն կ՚իմացնեն որ թրքական սուարաթիւ աւազակախումբ մը յարձակած է Սուրիոյ Մաարա գիւղին վրայ եւ կարեւոր կողոպուտներ ընելէ վերջ փախած եւ ապաստանած է թրքական հող։

Օդային նոր յաղթանակներ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ԿՏՐՈՒԱԾ

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Շալ եւ Լալ-Պորժէս, որոնք կիրակի կէսօրին Սէվիլլայէն (Սպանիա) ճամբայ ելած էին, յաջողեցան կտրել հարաւային Ատլանտեանը եւ հասնիլ Պրազիլիոյ ափը։ Թերթս մամուլը դրուած պահուն, օդանաւը դեռ ցամաք չէր իջած, որովհետեւ 15 ժամ բաւելիք պէնզին ունէր տակաւին։ Օդանաւորդները կը յուսան կոտրել նաեւ տեւողութեան մրցանիշը։

ՔՈՍԹԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Ցայտնի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Քոտոս, որոնք տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար ճամբայ ելան, երէկ առաւօտ ժամը 3.27ին 6727 քիլոմեդր ճամբայ կտրած էին՝ 42 ժամ 37 վայրկեանի մէջ։ Կը յուսացուի որ օդանաւորդները 8000 քիլոմեդրէն աւելի ճամբայ կտրեն։

ԴԷՊԻ ՍԱՅԿՈՆ

Երկուշաբթի կէսօրին դէպի Սայկոն ճամբայ ելան օդանաւորդներ Լը Պրի եւ Ռոսսի, որոնք քանի մը հանգրուաններով պիտի ճամբորդեն։ Վերջին հեռագիրները կը հաղորդէին թէ օդանաւը տեսնուած է Պէնկազիի վերեւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Chope Parisienneի վերնայարկը, 60Rue des Ecoles

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱՐԱՋԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

28 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»ի շքեղ սրահներուն մէջ

3 Rue La.Vieuville (Nord Sud: Abesses)

Կը նախագահէ՝ Տքթ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ։ Կը նուագէ Luna-Parkի օրքէսթրը։ Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord.Sud: Abesses. Autobus AR Tram. 5 եւ 20, Métro. Pigalle

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, ի նպաստ Նաճէր-էլ-Մարի գաղթականութեան տեղափոխման ֆոնտին։

Մարսիլաճայ Դրամաթիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Եբ. գիշեր ժ.ը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)

Կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻՆ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՆ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութեան կողմէ, 29 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, Salon de l'Alma, 12 rue Sédillot, Paris (VIIe):

Պար, պուֆէ, ճաշ եւ զանազան անակնկալներ։

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի «Սեզզատ» եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու

28 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e), N.S. J. Joffrin կամ մէթրօ Simplon).

Կը ներկայացուի՝ «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճաշ պատ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ

3րդ Թաղապետարանի սրահը — Մուտքը ազատ է

ԾԱՆՕԹ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանի Վարչութեան կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տեղի կ՚ունենայ նոյն օրը։ Վիճակահանութեան տոմսերը այժմէն կը ծախուին յանձնախումբի բոլոր անդամներու մօտ կամ Հ. Յ. Դ. Ժող. Գրադարանը 262 Rue Duguesclin, Lyon:.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակամիտէին հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Համազասպ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ՝ իր հօր եւ Գ. Պապիկեանի՝ իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Գառնիկ Պապիկեանի՝ իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Հայկուհի Կիւլպէնկեանի (ծնեալ Թիւրապեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի ի նպաստ ազգ. դըպրոցին եւ աղքատներուն 300 ֆր. նուիրուած է Յովհաննէս Պալթաեան եւ 100 ֆր. Պ. Մենծիկ Զպաւքեան։

Cirque de Paris, Միլիթէր	Եղօյ	ամենալաւն եւ աժանը	2-1 ֆրան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրաքրոջս զաւակները Գրիգոր Ճնճէեան եւ քոյրը Անիթա, (Էնկերցի, որոնցմէ լուր չկայ 1925էն ի վեր։ Կը կարծուի թէ Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած են, որբերու հետ։ Իմացնել՝ Krikor Bakalian, CordonnierPlace dc l'Horloge 11, Draguignan (Var) France.

— Կը փնտռուի Եոզկատի Ֆէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլքաճեանի հետ) հօր անունն՝ Տրդատ, մօր անունն՝ Անթառամ, 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան)։ Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

—Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը։ Կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4rueDaumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սամսոնիկ Միհրանեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը Տիկին Մաքրիկ Նալպանտեան եւ իր ամուսինը Գարապետ Նալպանտեան Էրզրումի կամ գիւղացի: Երկու տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: Իմացնել՝ A. Duzian, PharmacyNew st. Bagdad. (Irak):

— Կը փնտռուի Գատը գիւղցի Արամ Գըլթիքեան: Իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Օննիկ Գրիթիքեանի, 81 Rue François-Arago Montreuil s) Bois, (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

19 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1140

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,,

Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութեան առթիւ, հակադաշնակցական մամուլը կը շարունակէ պատասխանատուութեան խնդիրներ յուզել, յատկապէս մատնանշելով Դաշնակցութիւնը։ Նոյնիսկ Թուրքերէն առաջ։

Այս ճակատին վրայ եւս, քոյր-եղբայր են բոլշեւիկն ու ռամկավարը, եւ, տեղի-անտեղի կը գլտորեն քրտական գրնդակը։ Իրենց գլխուն ալ պատմութիւններ շինելով, կամ եղածը նախացնելով։

Քանի մը անգամ դիտել տուինք թէ բարիք չի ծնիր այս անխորհուրդ վայնասունէն, այս գրգռիչ բանսարկութիւններէն, եւ լաւ է որ ամփոփուին եւ տեղահան բեկորներու փրկութեան խարին մտածեն։ Կարմրուկները՝ իբրեւ ներկայացուցիչ «ազատ եւ անկախ» Հայաստանի, միւսները՝ իբրեւ թիկնապահ Բարեգործականի եւ աղա-փաշաներու։

Մենք ըսինք, մենք լսեցինք։ Բուն խնդիրը մոռացութեան տրուած է, եւ պատասխանատուութեան գիւտը ամէն օր նոր անխելքութիւն մը գրել ու տպել կու տայ։

Գոնէ մէկ անգամ, մենք ալ փորձենք պրպտել պատասխանատուութեան խնդիրը։

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, որ շարք մը նորութիւններ կը հաղորդէ։ Անխնայ կրճատած ենք բնագիրը, հասկնալի նկատումներով։ Բայց, այդ վիճակին մէջ անգամ, թղթակցութիւնը շատ բան կը խօսի— անշուշտ հասկցողին։

Արդ, նամակագիրը, որ միշտ փաստերով եւ թուականներով կը խօսի, կը յայտնէ թէ 1926-27ին Անատոլուէն հազարաւորներ դիմեցին Երեւան, որպէսզի Հայաստան փոխադրուին, իրենց իսկ ծախքով։ Դիմումները կրկնուած են Պ. Շահվերտեանի և Վանցեանի միջոցաւ Ցետոյ, 1927 մայիս 8ին, «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրութեան ղրկուած է խնդրագիր մը, որուն կցուած էին երկու գաղտնի փաստաթուղթեր, հայկական բեկորներու աքսորի մասին։

Արդ, «Երեւան»ը, որ այսօր հրապարակաւ կ'ողբայ թէ «քրտաբնակ վայրերու հայ աշխատաւոր գիւղացիները զանգուածօրէն կը տեղահանուին» եւ «հարիւրաւոր ընտանութիններ կը փճանան», տեղեկութիւն ունի՞ այդ դիմումներէն, մանաւանդ անոնց տրուած պատասխանէն։

Անհրաժեշտ է լուսաբանել այս կէտը, որպէսզի յստակօրէն պարզուի պատասխանատուութեան խնդիրը։

Կը կարծենք թէ Երեւանցիներն ալ տակաւին խիղճ ունին եւ կը հասկնան թէ ի՞նչ կը նշանակէ «Անատոլուի խորերը մնացած հայկական բեկորներ»։ Այո՛, միայն այս բացատրութիւնը։ Եւ կը հասկնան, անշուշտ, թէ ինչո՛ւ, 1922էն ի վեր, համբու ծախք մը ճարողը կը հեռանայ, նոյնիսկ աւելի մօտաւոր շրջաններէ, Կեսարիայէն, Գասթէմունիէն, Եոզկատէն, եւայլն։

Ուրեմն, դեռ տարիներ առաջ, այնքան անհանդուրժելի էր կացութիւնը, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս, եւ կառավարութիւնը այնպիսի դիրք մը բռնած էր որ, մէկ ելք միայն կը մնար.—ձգել հեռանալ։ Արգելք չկար հեռացողին համար։ Եւ ահա, դեռ 1926ին, հազարաւորներ կը դիմեն Երեւան կամ անոր Պոլսոյ պատուիրակին, որպէսզի արտօնութիւն տան Հայաստան երթալու։ Չէ՞ որ Անատոլուի Թուրքերն անգամ կը յիշեցնէին միշտ.— «Դուք ալ երկիր ունիք, ելէք հոն գացէք»։

Կրկնենք հարցումը—ի՞նչ ընթացք տրուեցաւ այս դիմումներուն։

Եւ յետոյ, ճի՞շդ թէ որ, պատասխան մը ղրկուած է Թուրք նահանգապետի մը միջոցաւ, ազդարարելով որ «անհանգիստ չընեն դաշնակից-զինակից Երեւանի կառավարութիւնը»...

Այո՛, պարոններ, նախ այս խնդիրները լուսաբանեցէք, յետոյ կը խօսինք Դաշնակցութեան մեղքերու մասին։

Կա՛մ պէտք է հաստատէք որ սուտ կը խօսին Անատոլուի խորերէն փախած բոլոր փախստականները, թէ մարդավարի կեանք եւ «ընտանութիւն» ունէին «հայ աշխատաւոր գիւղացիները» եւ մենք տուն-տեղ քանդեցինք։ Եւ կամ, պիտի խոստովանիք թէ դանակը շատոնց ոսկորին հասած էր, ձեզի անգամ դիմում եղած էր տարիներ առաջ, ճար մը գտնելու համար, բայց դուք ոչ միայն չլսեցիք, այլեւ յանդիմանեցիք խնդրարկուները եւ թոյլ տուիք որ անոնք այս օրին հասնին։ Ա՛յս օրն ալ տեսնեն, թշուառութեան յետին մրուրը քամած ըլլալու համար։

Փաստ է որ, եթէ իրենց — և Թուրքերուն —ուզած ատենը Երեւանը ճամբայ ցուցնէր եւ յաջորդաբար հեռանային այս թշուառները, անշուշտ բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ հասած պիտի ըլլային։ Եւ մենք չպիտի լսէինք այսօրուան յիմար վայնասունը։

Բայց, ո՞ւր կ'ապրինք։ Երեւանը այնքա՛ն ծանր հոգէր ունի որ...

— Շանկխայը ընկել ա, բաշխի ջա՛ն, Շանկխայը...

Ի՛նչ Անատոլուի բեկորներ, ի՛նչ հայրենիք, ի՛նչ ժողովուրդ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱԴԱՐ

«Le Foyer» *կիսամսեան այս խորագրին տակ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր հայերէն բաժնի խմբագրականին մէջ (15 Դեկտ.).*

— «Մեզի պէս յոգնած, սպառած ու ճղակտոր ժողովուրդ չկայ։ Կարելի չէ՞ որ մեր ազգին զանազան հոսանքներուն վարիչները խղճային այս ժողովուրդին, եւ, փոքրի համար, գոնէ մէկ տարիով, դադար մը կնքէին իրենց միջեւ եւ պարտադրէին իրենց հետեւորդներուն։

Եւ այդ դադարը սկսէին Սուրիայէն.

Դէպքերը այնպէս բերին որ Սուրիա այսօր միակ երկիրն է որ դռները բացած է մեր առջեւ։ Սուրիոյ Ֆրանսական Բարձրագոյն Քոմիսէրը վերջերս յայտարարեց թէ Հայերուն վերստին արտօնուած է Սուրիա մտնել, պայմանով որ նորեկները հանդարտաբարոյ մարդիկ ըլլան եւ ո եւ է կերպով չվտանգեն երկրին ընդհանուր խաղաղութիւնը։ Ալ աւելի, Սուրիոյ սահմանները լայն բացուած են այն նոր գաղթականներուն կարաւաններուն առջեւ որոնք Անատոլուի խորերէն վտարուած՝ Անկորայի կառավարութեան որոշած նոր տեղահանութեան հետեւանքով, շունչ երնին Սուրիա կ'առնեն յոգնավաստակ, մերկ եւ անօթի։

Չմոռցնենք չփնտռենք թէ Թուրքիա ինչո՛ւ այս նոր հալածանքը հանած է մեր ցեղին բեկորներուն դէմ, որոնք հոգինին տուած՝ գաղտուկ կ'ապրէին Թուրք նահանգներուն խորերը։ Փա՛ռք տանք որ, ինչ կերպով ալ ըլլայ, կարող են ազատիլ իրենց գերութենէն եւ գալ իբր մարդ ապրիլ Սուրիոյ ազատ երկնքին տակ։ ՄԵՐ ՀԱՄՈԶՈՒՄՆ է թէ ասիկա բարիք մըն է մեր ցեղին համար, եւ եթէ մենք իրաւցնէ գիտակից ու պարտաճանաչ ժողովուրդ մը ըլլայինք, մինչեւ հիմակ մե՞նք է որ աշխատած պէտք է ըլլայինք ազատելու եւ լոյս - աշխարհ բերելու այդ խեղճերը, որոնք հոն գերիի կեանք մը կը վարեն,— գերիէն ալ գէշ, որովհետեւ գերիին տէրը գոնէ զինքը կը սնուցանէ ու կը հագուեցնէ։

Սուրիոյ մէջ մեծ գործ մը սկսած է եւ հետզհետէ պիտի բարգաւաճի՝ մեր գաղթականներուն տեղաւորման համար։ Մեծ ծրագիրներ կան սեղանի վրայ, որոնց վրայ առիթ պիտի ունենանք խօսելու։ Բայց, ամէն բանէ առաջ, պէտք է որ մենք կարենանք վայելել թէ հոգատար գետութեան եւ թէ տեղական արաբ իշխանութեանց բարեացակամութիւնը եւ համակրանքը եւ մեր վարք ու բարքով, կարգի ու կանոնի հասկացողութեամբ, մեր անաղմուկ ու հանդարտ կենցաղով, բաղձալի տարր մը դառնանք այդ երկրին մէջ որ կոչուած է մեր երկրորդ հայրենիքը ըլլալու։»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի դեկտ. 16 թուականով— Զանազան փորձերէ յետոյ, Մարսէյլը ունեցաւ, վերջապէս, առժամեայ Ազգ. վարչութիւն մը, հետեւեալ կազմով.—Գ.Պ.Գ. Ճահիլամեան, Վ. Ղազարեան, Ս. Գրաճեան, Ղ. Ջպուքեան, Շ. Թաշճեան, Շուշանեան (Օէն Լու), Քէնտէրեան (Պուլվառ Սատօ)։

Գաւառ. ժողովը հաստատեց այս կազմը, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գարախան Էնկիւրիի մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ 17 դեկտ.— Հանրապետութեան Նախագահ Մ. Քէմալ փաշա ընդունեց Գարախանը, որուն հետ տեսնուեցաւ ամբողջ երկու ժամ։ Տեսակցութեան ներկայ էին արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, խորհրդային դեսպան Սուրից, ինչպէս նաեւ նաեւ Նախագահութեան ընդհ. քարտուղարը։

Գարախանի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով, որոշուեցաւ երկարաձգել եւ ամրապնդել 1925ին Փարիզի մէջ կնքուած Թուրքեւխորհրդային բարեկամական եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։

Այս առթիւ խմբագրուած պրոտոկոլը պիտի ստորագրուի այսօր արտաքին գործավարութեան մէջ։

Նոր դաշնագիրը կը պարունակէ նոյն տրամադրութիւնները, ինչպէս նախորդը։

Մաթիֆաս նոր վկաներ կը լսէ

Երեքշաբթի օր հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս լսեց կարգ մը նոր վկաներ։

Առաջին անգամ լսուեցաւ ֆրանսացի պահեստի հարիւրապետ Գրէյեաք, որու գումարտակին մէջ ծառայած էր Ալմազեան պատերազմի ընթացքին։ Գրէյեաք, որ այժմ վաճառական է Փարիզի մէջ, յայտնեց թէ Ալմազեան իր գունդին մէջ մտաւ 1918ին Սեւաստապոլի մէջ, իբրեւ դերձակ հետեւակազօրքի 175րդ գունդի 5րդ գումարտակին, որ այդ միջոցին գրաւած էր Սեւաստապոլի բարձունքները՝ դիմադրելու համար բոլշեւիկներու յարձակումներուն։

— Ալմազեան շատ կարգապահ զինուոր մըն էր, ըսաւ Գրէյեաք, եւ կատարեալ կերպով կը կատարէր իր ծառայութիւնը 1919ին կարծեմ թէ Պոլսոյ մէջ զինուորական ծառայութենէ ազատ ձգուեցաւ։ Ես յուլիսին ձգած էի գումարտակս, հոն թողլով Ալմազեանը։

Այս վկայութենէն յետոյ, հարցաքննիչ դատաւորին ներկայացաւ Ալմազեան՝ իր պաշտպան փաստաբանին՝ Ժան-Շառլ Լըկրանի հետ. հայ դերձակը Մաթիֆասի յանձնեց վկայագիր մը որ իրեն տրուած էր ռուսական բանակին կողմէ եւ որուն մէջ կ'ըսուէր թէ Ալմազեան զինուորագրուած էր 1915 սեպտ. 5ին, իբրեւ զինուոր Ռուսիոյ օդանաւորդական առաջին գումարտակին, Փեթերսպուրկի մէջ, եւ հոն մնացած՝ մինչեւ 1917ի յեղափոխութիւնը։

— Այն ատեն, ըսաւ Ալմազեան, իջայ դէպի հարաւ իմ առաջին կնոջս եւ աղջնակիս հետ։ Սեւաստապոլ համնելուս, մտայ ֆրանսական բանակին մէջ շոգենաւով Ֆրանսա ղրկելով կինս ու աղջիկս։ Փարիզի մէջ 1927ին հանդիպեցայ հարիւրապետ Գրէյեաքի, որ վկայագիր մը տուաւ ինծի։ Անոր շնորհիւ յաջողեցայ ֆրանսական քաղաքացի դառնալ։

Իբրեւ վկայ կանչուած էր նաեւ դերձակ Կոլտշթայն, Փարիզէն։ Ինչպէս կը յիշուի, Բիկօտէնի մնտուկին վրայ փակցուած էր հասցէ մը՝ Golchtine *անունով։ Ոստիկանութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս անունին։ Հետեւաբար հարցաքննութեան կանչած էր դերձակ Կոլտշթայնը, որուն մօտ աշխատած էր Ալմազեան 18—20 տարի առաջ։*

Նրբանցքին մէջ Ալմազեան տեսնելով իր նախկին գործատէրը, ըսաւ.

— Բարե՛ւ, Գորիս, ի՞նչ կ'ընես հոս։

— Ինծմէ տեղեկութիւններ կ'ուզեն քու մասիդ։

— Ա՛հ, ուրեմն դո՞ւն ես Կոլտշթայնը. ես ալ ինքնիրենս կը հարցնէի թէ ո՞վ կրնար ըլլալ։

Երկու նախկին բարեկամները սկսան շաղակրատել, ու Ալմազեան ըսաւ յանկարծ տխուր շեշտով մը.

— Տե՛ս թէ ո՛րչափ նիհարցած եմ. երկու բաճկոն հագած եմ. մորթ եւ ոսկոր մնացած եմ։

Իրապէս ալ Ալմազեան գրեթէ կմախք դարձած է եւ նիհարութիւնը կը սկսի մտատանջութիւն պատճառել իր կնոջ։

Հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ Կոլտշթայն յայտարարեց.

— Ֆրանսա հասայ 1892ին եւ իբրեւ դերձակ հաստատուեցայ Օրսէլ փողոց թիւ 48։ Ալմազեանէն շատ գոհ էի, լաւ աշխատաւոր էր։

— Ի՞նչպէս կը գրուի ձեր անունը։

— Երբ Փարիզ հասայ Goldchtene *կը գրէի։*

— Փիկալ փողոցի ձեր տան մէջ, ուր կը բնակէիք 5-6 տարի առաջ, չկա՞ր ցուցատախտակ մը, որ կը վերջանար tine ով։

— Կը յիշեմ թէ անունս շիտակ գրուած չէր։

Ալմազեան ներս բերուելով, հարցաքննուեցաւ։

— Այսօր է միայն որ կ'իմանամ թէ, ըսաւ, նախկին գործատէրս կը կոչուի Կոլտշթայն։ Մինչեւ հիմա Գորիս անունով կը ճանչնայի զինքը։

— Ճի՞շդ է, հարցուց Ալմազեանի փաստաբանը, թէ այդ թուականին դուք միայն Գորիս անունով ճանչցուած էիք։

— Բացարձակապէս ճիշդ։

Հարցաքննիչ դատաւորին հրահանգով Պ. Նիքոլ առջի իրիկուն գրաւեց Կոլտշթայնի ցուցատախտակը։

Լսուեցան նաեւ Գանիկ եւ Ռաուլ Ռայնհալտ անուն եր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

Քլամառի մէջ (Փարիզ), խումբ մը հայրենակիցներ, խորապէս ազդուելով Անատոլուի հայածական բեկորներուն թշուառութեան լուրերէն, իրենց միջեւ հաւաքած եւ մեզի ղրկած են 500 ֆրանք, առաջարկելով որ «Յառաջ»ը հանգանակութեան մը ձեռնարկէ։

Սպասելով որ կեդր. Յանձնախումբ մը կազմուի, համազգային լայն հանգանակութիւն մը կատարելու համար, առ այժմ մեզի հասած գումարները կ'արձանագրենք, պարբերաբար Հալէպի առաջնորդին կամ Յարագրելոց Յանձնախումբի նախագահին փոխադրելու համար.—

ՑԱՆԿ Ա.

Օր. Տ. Ն.	Քլամառ	200
Տիկ. Ա. Տ.	»	150
Տիկ. Մ. Տ.	»	50
Տիկ. Ն. Վ.	»	100
Տոքթ. Մ. Տ. Նորայր		100
Օր. Փ. Գույումճեան		50
Ն. Խաչիկեան, Վիէն		10
Գումար		660

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Revue des Deux Mondes ծանօթ հանդէսին հարիւրամեակը։ Ներկայ էին Հանրապետութեան նախագահը, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, դեսպաններ, ակադեմականներ, ֆրանսայի եւ արտասահմանի համալսարանի ներկայացուցիչներ, աշխարհահռչակ գրողներ, գիտնականներ, արուեստագէտներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւն.։

Հետզհետէ խօսեցան Անտրէ Պէլսոր, Հանրի Պորտօ, Րէյմոն Փամէն, Ժօզէֆ Պէտիէ, Փիէռ Պընուա։ Համակրական ուղերձներ խօսեցան Անգլիոյ, Պելճիքայի, Պրազիլիոյ, Քանատայի, Սպանիոյ, Մ. Նահանգներու, Յունաստանի, Հոլանտայի, Իտալիոյ, Նորվեկիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Շուէտի ներկայացուցիչները։ Հռոմի եւ Ժընեւի համալսարաններուն կողմէ եւս ուղերձներ կարդացուեցան։ Անտրէ Պէլսոր կարդաց աշխարհի բոլոր համալսարաններուն եւ գրողներուն կողմէ ղրկուած շնորհաւորական հեռագիրները։ Ամենէն վերջ խօսեցան Ռընէ Տումիք եւ կրթական նախարար Փիէռ Մարրօ։

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ֆրանսացի օդանաւորդ Շալ եւ ուրուկուէյցի օդանաւորդ Լարրէգորժէս յաջողեցան կտրել հարաւային ատլանտեանը։ Պրազիլիոյ ափը հասնելէ քիչ վերջ, դեկտ. 17ին առտուան դէմ օդանաւը ինկաւ Մարաուժայի անտառին մէջ, ոչ հեռու Թուրոսէն։ 18 ամիս առաջ նոյն տեղը ստիպուեր էին իջնել իտալացիներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ, Հռոմ-Նաթալ թռիչքէն յետոյ։ Շալ թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ աջ աչքին վերի կողմէն, իսկ ընկերը անվնաս է։ Օդանաւը կրակ առնելով, ամբողջովին այրեցաւ։ Շալ փոխադրուեցաւ Նաթալի հիւանդանոցը։

∴ Քոսթ եւ Քոտոս յաջողեցան փակ շրջափակով տեւողութեան նոր մրցանիշ մը հաստատել՝ 52 ժամ 17 վայրկեանէն կտրելով 8026 քիլոմեդր 800 մեդր ճամբայ։

∴ Լը Պրի եւ Բոասի Գասրա հասան։

ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ

ՔԱՂՔԵՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ Է ՍՏՈՅԳ ՄԱՀՈՒԱՆ...

Առաջին զիջումը, որ մարդ կ'ընէ իր սկզբունքներուն դէմ՝ տեղի տալով շրջապատին, զայն կ'առաջնորդէ թեք մակարդակի մը վրայէն, աստիճանական այլ արագընթաց տեղատուութեան։

Ասիկա մենք գիտէինք։ Այլ սակայն, կէս մը պատահաբար, կէս մը հետաքրքրութեամբ, որովհետեւ այդ իրիկուն կը խօսէին «Երկրի գրականութեան» մասին, մոլորած ըլլալով «Գրական Ակումբ»ի սրահին մէջ, անցեալ շաբթու կրկին՝ մեր քայլերը մեզ տարին վիճաբանական ժողովին եւ որովհետեւ գէշ բախտին դէմ, մի՛շտ, պէտք է ուրախ խաղ խաղալ, ի լրումն այս բոլորին, մենք ալ, «նոր» մը, խօսք առինք։ Եւ մեր բառերը, մնացածս համառօտագրուած, այսինքն կորսնցուցած իրենց զօրութիւնը, մեր պնդումները՝ առանց անոնց ընկերացող փաստերուն եւ զուրկ յենարանէ՝ երեւցան «Յառաջ»ի մէջ։ Մէկ մասը՝ մեքենային տուողը, կուտայ ե՛ւ երկրորդ մասը։ Այդպէս է որ, կրկի՛ն, գէշ բախտի դէմ՝ ուրախ խաղ խաղալով, պիտի փորձենք հաստատել մեր պնդումները։

Ցուցալով ուրեմն՝ որ մենք պիտի յաղթենք ժամանակին եւ ո՛չ թէ ժամանակը մեզ, սկսինք իւրացնելով ամբողջովին մեզ վերագրուած խօսքերը ու աշխատինք փաստել որ, իրա՛ւ, հայ յառաջացող գրական սերունդը ո՛չ մէկ շահ ունի պաշտպանելու քաղքենի գրականութիւնը որ դատապարտուած է ստոյգ մահուան ու ընդհակառակն, պարտաւոր է միջազգային գրականութեան յառաջապահ ու ձախ տարրերուն հետ, քալել ճակատէն ու արտայայտել մեր վերածնող ժողովուրդին հոգեկան ապրումներն ու վերանորոգ մարդկութեան, բանուորներու եւ գիւղացիներու արդար ձգտումները։

Հօս, պէ՛տք է ճշդել, որ «Գրական Ակումբ»ի վէճը, որ տեղի ունեցաւ ընկ. Ս. Վրացեանի համառօտ այլ շատ շահեկան ներածութենէն յետոյ՝ հայ խորհրդային գրականութեան շուրջ, յետագային ճիւղաւորուելով վերածուեցաւ երեք տարբեր նիւթերու, երեքն ալ առանձին՝ արժանի մասնաւոր ուշադրութեան եւ ուսումնասիրութեան։ Այդ երեք նիւթերն էին՝

Ա) Գրականութիւնը խորհրդային Հայաստանի մէջ եւ խորհրդային գրողները։

Բ) Բաղդատութիւն՝ խորհրդահայ ու գաղթահայ գրականութեանց։

Գ) Ընչազուրկներու կամ բանուորա-գիւղացիական դասակարգային գրականութիւն։

Այս երեք նիւթերէն՝ առայժմ պիտի խօսինք միայն երրորդին մասին, որովհետեւ մեզ կը թուի որ այդ իրիկուն, «Գրական Ակումբ»ին մէջ իրապէս շփոթ ու թիւրիմացութիւն կար այդ խնդրին շուրջ։ Նախ՝ որովհետեւ հարցը դրուած էր միջանկեալ ձեւով, որպէս յարակից նիւթ, երկրորդ՝ որովհետեւ վէճին մասնակցողները անաչառ չէին ու ունէին կանխակալ կարծիքներ։

Խօսելով այս նիւթի մասին՝ մենք «վեր հանած ենք խորհրդային գրականութեան դրական կողմերը, հակադրելով քաղքենի գրականութեան»։ Ինչո՞ւ համար։ Որովհետեւ նախ՝ մեզ կը թուի որ քաղքենի գրականութիւնը դատապարտուած է ստոյգ մահուան։ Ըլլալով դասակարգային գրականութիւն ու ծառայելով բարձր-դրամատիրութեան ու մանր-քաղքենիութեան շահերուն, ըլլալով ծնունդ ու արտայայտիչ այդ նոյն դասակարգին՝ ան անտարակոյս պիտի ապրի այնքան, որքան բարձր-դրամատիրութիւնը ինքը որ պիտի սրբուի գրականութեան պատմութեան բեմէն՝ այդ նոյն դասակարգին հետ, եթէ ո՛չ առաջ։ Օրինակ առնելով վիպապաշտ դպրոցը (romantisme) որ անտարակոյս գրականութեան մէջ կը բանար նոր էջ, ինքզինքը հակադրելով ու ուժգնապէս պայքարելով դասականութեան դէմ, ինչպէս մակընթաց երրորդ դասակարգը՝ որ երէկ արհամարհուած ու երկրորդ գծի վրայ, յեղափոխութենէն յառաջ ու առաջ ուժեղ պայքար կը մղէր ազնուականութեան ու կղերին դէմ, կրնանք ըսել որ այդպէս ալ՝ չորրորդ դասակարգը բանուորութիւնն ու գիւղացիութիւնը), այսօր՝ որ անվերադարձ եւ մահու կենաց կռուի է մտած բարձր-դրամատիրութեան դէմ, որպէս պայքարի զէնք, պիտի ստեղծէ իր գրականութիւնը։ Այդ գրականութիւնը անշուշտ պիտի ըլլայ դասակարգային՝ նախ, որովհետեւ պիտի ըլլայ պայքարի զէնք՝ յաղընթաց ու մնանկ քաղքենի գրականութեան դէմ. երկրորդ՝ որովհետեւ որքան ատեն որ տեղի չունենայ միջազգային յեղափոխութիւնը, պատմութեան բեմէն չվտարուի քաղքենիութիւնը իր բոլո՛ր յարակից ընկերային ու մշակութային հաստատութիւններով, որքան ատեն որ քաղքենի կարգերուն չյաջորդեն ամբողջովին ընկերվար կարգեր՝ դասակարգերը պիտի մնան, շարունակելով ներթահող կազմել՝ համապատասխան գրականութեանց։

«Վեր հանած ենք խորհրդային գրականութեան դրական կողմերը, հակադրելով զայն քաղքենի գրականութեան», նաեւ որովհետեւ՝ ջերմօրէն կուսակից ենք, մենք մանաւանդ ու անշուշտ ընկ. Ս. Վրացեանէն առաջ, ամբողջովին ազատագրուած ու ամէն գերութենէ ձերբազատ, յառաջապահ, մարդկային գրականութեան մը՝ որ կրողը պիտի ըլլայ մարդկութեան յաւերժ ու անհանդիստ ձգտումին դէպի անկարելի կատարելութիւն մը։ Այդ գրականութեան ճամբուն վրայ առաջին հանգրուանը մեզ կը թուի ընչազուրկներու, դասակարգային գրականութիւնը (la littérature prolétarienne), որովհետեւ ան պիտի կրէ՝ քաղքենի դարը արեան մէջ խեղդող ու մարդկութիւնը իր կրունկին տակ շնչահեղձ պահող դրամատիրութեան դէմ, աղբիւր՝ ամէն գերութեանց ու բռնութիւններու եւ պիտի ձգտի իրաւակարգի մը, ուր չկա՛ն դասակարգեր, դասակարգային պայքար, պատերազմ, արիւնահեղութիւն եւ կոտորած: Ասիկա չի նշանակեր որ մենք կը վաւերացնենք յանուն այդ գրականութեան՝ եղած բոլոր վրէպներն ու յանցաւոր սխալները։ Ընդհակառակն՝ պարտաւորուած ստեղծելու նոր գրականութիւն՝ անշուշտ պիտի ըլլան խարխափումներ, թեքումներ ու սխալներ. համայնավար ղեկավարութեան կողմէ։ Ասոնք բոլորը մանրամասնութիւններ են՝ որ կուգան երկրորդ գծի վրայ՝ երբ մարդիկ դեռ տարախոհ են ընչազուրկներու գրականութեան անհրաժեշտութեան շուրջն իսկ: Այլ սակայն, մենք կ'ընդունինք, որ անհրաժեշտ է բռնութեան որոշ տոկոս մը՝ սանձելու համար դէպի ետ վերադարձի ամէ՛ն ձգտում, վերադարձ՝ դէպի դիւրին ու մաշած ճամբաներ, վերադարձ՝ դէպի մտաւորական ‹ մանր › քաղքենիութեան մը ճախճախուտները, վերադարձ՝ դէպի ժամանակավրէպ քաղաքականութիւն մը։

Մեծցած ու հասակ նետած՝ ամբողջովին քաղքենի քաղաքակրթութեան մը ծանր ու գարշ մթնոլորտին մէջ, կրելով՝ մեր անձին վրայ՝ իսկ, այդ մահուան դատապարտուած քաղաքակրթութեան բոլոր արատները, հակառակ ազատագրութեան մեր ամբողջ ճիգերուն եւ ամբողջ մեր եղերական յուսահատութեան, մանր այլ անհամար ու անտեսանելի, այլ ամենազօր կապերով՝ հանգուցուած անցեալին, մտաւորականներ ու մանր-քաղքենիներ, մենք չենք տակաւին այն սերունդը՝ որ ամբողջովին պիտի թօթափէ իր ուսերէն անցեալի տխուր ժառանգութիւնը, դարերու փոշին ու մեզ նախորդող սերունդներուն սեւ յետաշրջականութիւնը։

Դժուար է մեր ճամբան, ապերախտ նոյնիսկ։ Ազատամիտ՝ հիներուն դէմ, հին՝ իրական նորերուն դիմաց, ուրախութեամբ մենք կ'երթանք կռուի։ Մեր ամբողջ տենդովը՝ մենք ճամբայ պիտի հարթենք վաղուան համար, արժանանալու համար մեծ պատիւի մը — Ուղեկիցը ըլլալ յառաջացող երիտասարդութեան։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ց. Գ.— կրկին այս խնդրին շուրջ, «Յուսաբեր»ի մէջ Եաւարշ Նարդունի, ծուռ ակնարկ մը ուղղած էր ինծ՝ վերամբարձ նախադասութեամբ մը: Այս յօդուածը թո՛ղ համարէ անուղղակի պատասխան մը. մինչեւ այն օրը, երբ նոյն սեղանին շուրջ, նստինք ճաշուեյարդարի, դէմ դէմի դէմ:

Վ. Շ.

ՔՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՈՒՐԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

. . ՈՒ՞Ր ԷԻՔ 1920—22—25ԻՆ, ԵՐԲ ՄԻՆԱՅ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷԻՆ, ԿԸ ԿԱԽԷԻՆ, ԿԸ ԶԱՐԴԷԻՆ, ԱՌԱՆՑ Ո՛Ր ԵՒ Է ՊԱՏՐՈՒԱԿԻ

Նորէն գործի վրայ են գոյնզգոյն թափթփուքները։ «Խանկը՛ն վարժ» կը պտտին բոլոր տեսակի հակադաշնակցականները, Դաշնակցութեան վզին փաթթելով Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութեան պատասխանատուութիւնը։

Դաշնակցութի՞ւնը պիտի հարուածէք — փոխեցէք ձեր կռուելու զէնքը եւ տեսուն ու անպաշտպան բեկորները պատնէշ մի գործածէք կուսակցական կիրքի համար։

«Դաշնակ - Հօյթուն գործակցութիւնը» նոր պատմութիւն է, իսկ անկէ առա՞ջ․․ Ուրեմն մոռցեր էք որ Մ. Քեմալը 1920էն իսկ ձեռնարկած էր «մաքրագործում»։

Ինչո՞ւ կը լռէիք, երբ 1922ին Թոքաթի մէջ հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ կը գնդակահարուէին, Ամասիոյ մէջ տասնեակներով կախաղան կը բարձրացուէին, Զաթի, Ենի խանի գիւղերը կրակի կը տրուէին։

1922-1925 ո՛չ դաշնակ-քիւրտ գործակցութիւն կար եւ ոչ ալ քրտական կազմակերպուած ըմբոստութիւն, եւ ո՛չ իսկ քրտական գառ։ Այն ատեն ո՞վ էր պատասխանատուն հայերու խողխողման, որբանոցներու հրկիզման, որբ-որբուհիներու առեւանգման եւ ամբողջ Անատոլուի հայութիւնը թրքացնելու ձգտող քաղաքականութեան։

Ի՞նչ պատահեցաւ որ մէկ օրէն միւսը դարձաք ազգասէրներ եւ աղի արցունք կը թափէք Անատոլուէն վտարուած բեկորներու չարչարանքներուն վրայ։ Այսօ՞ր է որ Անատոլուի հայութիւնը կը տարագրուի, անհատական սեփականութիւններ կը գրաւուին։ Նո՞ր է որ Թուրքը հայերը կ'արտաքսէ, կամ անոնց գոյութեան չի հանդուրժեր։ Եթէ կուսակցական մոլեռանդութիւնը ձեր աչքերը կուրցուցած չէ, կարդացէք հետեւեալ թիւերը՝— 1920ին Ցիգրանակերտի շրջանին մէջ կային աւելի քան 13,000 հայութիւն, ի՞նչ եղան այն հազարները…

Ո՞ւր են Խարբերդի ամերիկեան որբանոցի 5000 որբերը, Սեբաստիոյ որբանոցին 2000է աւելին, Մալաթիոյ հայութեան 7000ը — այս թիւերը կ'արձանագրենք 1920ի հաշուոյն, ոչ թէ անկէ առաջ։ Ի՞նչ եղան եւ ո՞ւր են այս բոլորը։

Այլ եւ աւելի կարեւորը. — դիմեցէք Երեւանի գործավարներու խորհուրդին եւ հարցուցէք թէ ինչո՛ւ չհետաքրքրուեցան մանաւանդ 1926-27ին, երբ Անատոլուի բեկորները խնդրեցին փոխադրուիլ Հայաստան, նոյնիսկ իրենց ծախքով։ Դիմեցէք Հահվերդեանին (նոյնիսկ Վանցեանին) եւ հարցուցէք թէ 1926-27 տարիներու ընթացքին քանի՞ հազարներու դիմումները ստացած է եւ ի՞նչ պատասխանած է, նոյնիսկ պատասխան-նամակներէն մէկը ղրկուած է Մալաթիոյ նախկին կուսակալ Նէվզէթ պէյին այժմ երեսփոխան), լռեցնելու համար Թրքահպատակ հայերը որպէսզի անհանգիստ չընեն դաշնակից-գինակից Երեւանի կառավարութիւնը

Իսկ եթէ աւելի՛ն կ'ուզէք գիտնալ, ահա՛ հրապարակով կը դիմեմ «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրութեան եւ կ'առաջարկեմ որ հրատարակէ 1927 Մայիս 8ին իրեն ղրկուած խնդրագիրը։ Ու եթէ խմբագրութիւնը քաջութիւն ունենայ հրատարակելու այն երկու գաղտնի փաստաթուղթերը որ ձեռք անցուած էին...

Այս բոլորը արձանագրելէ վերջ, անգամ մըն ալ հարցնենք հրապարակը աղմկող եւ մոքերը պղտորող կաշագակներուն, թէ ինչպէ՞ս կը ցաւի՞ն Անատոլուէն արտաքսուած բեկորներու թշուառութեան վրայ կ'ուզե՞ն իմանալ անոնց տեղահանութեան պատճառները — թող դիմեն Երեւան։

Բայց ինչո՞ւ հեռուները երթանք։

Եթէ այդ "ազգասէրները", փոխանակ աջէն եւ ձախէն կիրքեր գրգռելու, խելք ունենային ձեռք ձեռքի տալու, շատոնց կ'ազատուէին հազարաւոր դժբախտներ։

Այո՛, պարոններ, դուք էիք որ Դաշնակցութիւնը թաղելու ձեր անմիտ պայքարներով, Հայը լքեցիք Հայուն դէմ, եւ ծունկ չոքեցիք՝ Երեւանի պաշտօնատարներու քղանցքները համբուրելու, երբ անոնք Հայաստանի Թուրքերուն համար նոր վարժարաններ կը բանային, իսկ Անատոլուի հայութիւնը կը մատնէին Թուրքին գթութեան…

Ի՞նչ համարձակութեամբ այսօր հրապարակ իջած էք երէկուան մոռցուած-ուրացածներու պաշտպանի հովերով, եւ առանց խղճի խայթի ու ամօթի, փոխանակ օգնելու, պատասխանատուներ կը փնտռէք այս նոր դէպքին, որ շարունակութիւնն է 1915ի արիւնոտ պատմութեան եւ գործադրութիւնը 1920-1925ի քեմալական ծրագրին։

Ո՛չ բարեկամներ, ոչ, նախ թաղենք մեր մեռելը ու յետոյ վիճինք պատճառներու մասին, որովհետեւ եթէ պէտք ըլլայ բռնել պատասխանատուներու օձիքէն, մի կարծէք որ ձեր օձիքը կ'ազատի։

Ի սէր ձեր պաշտած նուիրականութեան — եթէ ունիք — վերջ տուէք այս ազգակործան քաղաքականութեան ու եթէ չէք ուզեր գործ տեսնել, գոնէ մի խանգարէք ուրիշներու աշխատանքը։ Կարաւաններ ճամբայ հանուած են դէպի սահմանագլուխը. կարգը ճշդածներունն է։ Նախ տեղաւորենք այդ դժբախտները —որոնց անունով կը խաչակնքէք— ու յետոյ վիճինք, եթէ կ'ուզէք։

Ահա՛ պատեհ առիթը Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու։ Այո՛ ցոյց տուէք ձեր հոգեկան քաջութիւնը եւ տեղ ու ապաստան ճարեցէք «Դաշնակներուն երեսէն» անտուն ու հալածական դարձած հայ բեկորներուն։ Այդպէսով միայն փրկարար դեր մը կատարած պիտի ըլլաք։

Ուրեմն, դէպի գործ։ Ահա Երեւանը, ձերբարեկամը, բանալ տուէք դռները եւ ներս առնել տուէք նոր զոհերը։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՓԻԷՐ ՔՈԹԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Էռնէսթ Լաֆոն (շարունակելով).— Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ այսքան ուշ դէմ դէմի կատարուած հարցաքննութիւնը, այնպիսի պահու մը՝ երբ ոստիկանութիւնը կը պնդէ որ ամէն ինչ ըրած է արդէն։

Վստահ եմ թէ՝ նոյնիսկ ոստիկաններուն մէջ կան մարդեր, որոնք կը մտածեն թէ իրենց արհեստը կարելի է գործադրել պարկեշտօրէն, առանց այդպիսի միջոցներու, թէ խելքը աւելի կ'արժէ քան բիրտ ուժն ու ծեծը։

Ժամանակ մը՝ նկատելով որ կարգ մը ոճրագործներ խելացի էին, զանոնք կը հրաւիրէին եւ Ապահովութեան պետ կը կարգէին։ Չպիտի ուզէի որ հիմա երթայիք ոճրագործները ընտրել դատական ոստիկանութեան մէջէն՝ տեսակ մը պատմական հատուցումի փոխանակութիւն կատարելու համար (Ծիծաղներ եւ ծափեր ծայրագոյն ձախէն եւ ձախէն):

Խելք, ոստիկանական հնարամտութիւն. ժամանակ մը այս քաջարութիւնները կը գործածէին։ Ատոր տեղ հիմա պէ՞տք պիտի ըլլայ դնել պարզ յղացումը ձեռնակապին, որ ուժգնօրէն կը դառնայ՝ պէտք եղածին պէս վկայութիւն չտուող վկային ձեռքերուն վրայ։

Կառավարութեան, ոստիկանութեան եւ երկրին շահը կը պահանջէ որ այս խնդիրը լուծուի։ Բոլորս համամիտ պէտք է ըլլանք անհատական ազատութիւնը պաշտպանելու խնդրին վրայ։ Ասիկա կուսակցական խնդիր չէ։ (Ծափեր):

Վարչապետը.— Շա՛տ բարի։

Էռնէսթ Լաֆոն.— Ասիկա քաղաքական խնդիր չէ։ Այլ էապէս ազգային քաղաքակրթութեան խնդիր է, եւ նոյնիսկ պարզապէս քաղաքակրթութեան խնդիր։ Հարց է գիտնալ թէ ո՛ւր դասաւորուած ենք մենք աստիճանամատին վրայ ժողովուրդներու, որոնք իրենք զիրենք քաղաքակիրթ կը յաւակնին եւ որ արդիական պատմական իրաւունքին տեղ կը գործադրեն քմահաճոյքի եւ բռնութեան մեթոտները։ Հարց է գիտնալ թէ, վաղը, այն աշխարհին առջեւ, որ, ինչ ալ ըսուի, կրնայ հետաքրքրուիլ մեր երկրին մէջ անցած դարձածով, յանուն մեր անցեալին եւ մեծ ժողովրդապետութեան մը մեր յաւակնութիւններուն, պիտի հաւանի՞նք յետս կոչումի մը, որ իրական ամօթ մը պիտի ըլլայ մեզի համար։ (Բուռն ծափեր ծայրագոյն ձախակողմէն):

Կէս ժամ դադար

Նախագահը.— Նիստը վերաբացուած է։ Խօսքը կը պատկանի Պ. Փիէռ Քոթի, ներկայացուցիչ արմատական հանրապետական եւ արմատական ընկերվարական խմբակցութեան։

Փիէռ Քոթ.— Պարոններ, իմ խմբակս չէր կրնար բացակայիլ վիճաբանութենէ մը, ուր խնդրոյ առարկայ է սկզբունք մը, որուն նոյնպէս պէտք է յարին բոլոր կուսակցութիւնները, այն է՝ անհատական ազատութեան սկզբունքը։ Ինծմէ առաջ խօսող հռետորներուն պէս, ես ալ կը կարծեմ թէ Ներքին եւ դատական նախարարներուն ուղղուած հարցապնդումները [illegible] կ'անցնին Ալմազեանի խնդիրը։ Չեմ գիտեր եւ պէտք չէ գիտնանք թէ Ալմազեան յանցաւո՞ր է թէ անմեղ, քանի որ դատաւորը կը զբաղի այդ գործով։ Ու եթէ հարցաքննիչ դատաւորին զբաղած այս խնդիրը կը քննենք Խորհրդարանին առջեւ, պատճառն այն է որ՝ ոստիկանութիւնը ինքը՝ հակառակ բոլոր աւանդութեանց եւ օրէնքներու, թերթերուն հաղորդած է յաճախակի եւ անպատշաճ [illegible] կոյրներով (Ծափեր ձախէն)։ [illegible] մուծ ըրած է հանրային կարծիքին։

Ալմազեանի կամայական արգելափակումը [illegible] լի բան է։ Օրէնքը կը ստիպէ հարցաքննիչ դատաւորը [illegible] եւ ձերբակալուած անձը հարցաքննել 24 ժամուան մէջ։ Արդ, Պ. Ներքին նախարար, ձեր ոստիկանութիւնը ո՛չ միայն գործած է առանց հարցաքննիչ դատաւորի յանձնարարութեան, այլեւ ինքզինքին տուած է այնպիսի իրաւունքներ, զորս հարցաքննիչ դատաւորը ինք իսկ չունէր հանդէպ Ալմազեանի (Ծափեր ձախէն): Ստոյգ են նաեւ ծեծն ու վէրքերը։ Բոլոր անոնք որ Արդարութեան պալատը կը յաճախեն որեւէ հանգամանքով, գիտեն այս բաները, որոնց գաղտնի կը պահուին հասարակութենէն։

Այսպէս, ուրեմն, մէկ կողմը կայ կամայական արգելափակում, միւս կողմը՝ ծեծ ու վէրքեր, տրուած մասնաւորապէս ծանր պայմաններու մէջ։ Ասիկա թէ ինչու հանրային կարծիքը իրաւունք ունէր յուզուելու։

Ինչ որ աւելի ծանր կը թուի ինծի՝ այն է թէ՝ մարդիկ որոնք այսպէս բռնաբարած են օրէնքը՝ կը շարունակեն բռնաբարել զայն. այն թէ՝ մարդիկ որոնց անունները կը գտնուին բոլոր շրթունքներու վրայ, որոնց անունները հրատարակուեցան բոլոր կուսակցութեանց թերթերուն կողմէ, կը շարունակեն պաշտօն ստանալ կամ իրենք իրենց պաշտօն տալ [illegible] Ալմազեանի խնդրին քննութեան՝ արդարութիւնը [illegible] դամալուծելու կամ անոր ընթացքին վրայ ազդելու գնով. ա՛յն թէ՝ այն պահուն, երբ Ալմազեանի խնդիրը կը քննէր հարցաքննիչ դատաւոր Պ. [illegible] ղեկավարութեան եւ պատասխանատուութեան տակ, անդին կը շարունակուի [illegible] ոստիկանական ուրիշ քննութիւն մը, որ ո՛չ թէ նոր ճշմարտութիւն մը երեւան կը հանէ, կամ նոր փաստեր կը հայթայթէ դատաւորին, այլ կը ձգտի [illegible] արգիլել Ալմազեանի դէմ բացուած քննութեան բնականոն ընթացքը։

Բայց աւելի ծանրը կայ։ Ու այս անգամ ո՛չ թէ Ներքին, այլ դատական նախարարին կը դիմեմ, անոր կ'ուղղեմ [illegible] հարցումներ եւ անոր կարծիքը կ'ուզեմ։

Կ'ընդունի՞ որ Ալմազեանի խնդրին մէջ անպատիժ կերպով գործուած են կարգ մը անկանոնութիւններ՝ այն պահուն երբ իր բարձր իշխանութեան [illegible] դատաւորները քննութիւն կը կատարէին իրենց [illegible] մէջ։

Քոթ մանրամասնօրէն կը պատմէ թէ ի՛նչպէս դատական ոստիկաններ Լիլ գացած եւ առանց օրինական ձեւակերպութեանց Փարիզ բերած են [illegible] արիւնոտ [illegible] եւ փունջ մը մազ, եւ թէ ի՛նչպէս Լիլէն դառնալէն օր մը վերջ, Ալմազեանի [illegible] գտած են արիւնոտ [illegible] մազ...)

Այս պայմաններուն մէջ կատարուած քննութիւն մը [illegible]

...ուած է (Ծափեր) եւ բանի
...ծառայեր, իսկ ձեր ռատիկա-
...թիւնը՝ փոխանակ արդարու-
...ծառայելու, անոր դէմ կը
...նայ եւ անոր ընթացքը
...անայ։ (Ծափեր)։
...խափանէ, ինչպէս կը տես-
...ն առթիւ, ինչպէս կը տես-
...քաղաքական խնդիր չենք
...ք, բայց կայ դատոնի
...արձեր մը, որուն մասին
...ցան ձեզ, և որ կազմուած է
...կան ռատիկանութեան կող-
...ւաքուած բոլոր տեղեկու-
...ներով։ Դատական ռատի-
...թիւնը ստացած է նա-
...ները, զորս դատած է, եւ բա-
...ւին ստոյգ է թէ անկէ դուրս
...ած է նախ այն թուղթերը
...նք նպաստաւոր էին ամբաս-
...տող կողմին համար եւ հար-
...քննիչ դատաւորին ղրկած
...ւնք։
Անիկա իր դերն էր, բայց գի-
...ք թէ ի՞նչ էր իր պարտա-
...նութիւնը։ Անիկա պէտք է
...ւնյ կողմի տրամադրու-
...թեան տակ դնէր այն թուղթե-
... որոնք կրնային նպաստաւոր
...լ իրեն։ Որովհետեւ արդա-
...թիւնը չի նշանակեր ամբաս-
...տող կողմ։ Անիկա կշիռը հա-
...սար պէտք է բռնէ ամբաս-
...տող եւ պաշտպանող կողմե-
...ն միջեւ (Ծափեր)։
Փարոննե՛ր, ալսպիսի արարք-
...ներու առջեւ, մարդ իրաւունք
...ունի միանգամայն թէ արտա-
...յն եւ թէ ներքին նախարարու-
...թիւններուն դիմելու եւ անոնց
...հարցնելու. Թոյլ պիտի տա՞ք
...այսպիսի բաներ։ Յարգել պիտի
...տա՞ք 1897ի օրէնքը։ Պիտի հե-
...տապնդէ՞ք անոր գործադրութիւ-
...նը։ Թոյլ պիտի տա՞ք որ կառա-
...վարութեան մը օրով— որուն
...ատական նախարարն էք դուք
...ն՛ւ թէ ռատիկանական նա-
...խարարը,— ռատիկանները կա-
...րենան շարունակել նման մե-
...թոտներ։ Ինչ որ ստուգիւ աւե-
...լի անոր է, ան է թէ՝ ալսպիսի
...երկրը— պէտք է յայտնել
...համայնքին կարծիքին—
...ին, ամենօրեայ, թէ
...ական ռատիկանութիւնը կը
...ամէն վայրկեան։
Կը կրկնեմ թէ, բոլոր պաշ-
տօնակիցներս ծայրագոյն անձ-
...ին պատկանին անոնց թէ
...ագոյն ապէն, որ պաշտօնի
...ով Արդարութեան պա-
...կը լսեն, կրնան ամէն
...ններով այդպիսի դէպ-
...րել։ Գ. դատական նա-
...ար, հարցուցէք ձեզ շրջա-
...դատաւորներուն, բոլորն
...դէպքեր պիտի յիշեն
...։
Ինչ պիտի պիտի պատահի
...։ Պալպալան կողմէ հրա-
...ները, բրաւատութիւնները
...ւ կարելիութիւնները դարձեալ
...նալ տա՞ն պիտի մնան, քանի
...թէ հարցաքննիչ դատա-
...ը կը ճանչնայ, բայց ռատի-
...ները կ'անգիտանան զա-
...նք եւ կը նախընտրեն ռատի-
...նապետ Պալըրայի խան-
...ցը։ (11)

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն

ԻՐ ՀԱՅՐԸ ՍՊԱՆՆԵԼ ՏՈՒՈՂ ՄԱՐԴԸ

Երեւակայական վէպ մը չէ, ինչպէս «Յառաջ»ի Հարիւր տարի քնացող մարդը. այլ զգուելի կերպով իրական, որ միայն Ռուսիոյ մէջ կրնայ տեղի ունենալ, շնորհիւ խորհրդային խարախորհուրդ քարոյականներուն...

Փարիզի խորհր. դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին է որ կը պատմէ.

— Երբ 1920ին Բեսեդովսկի առաջին անգամ մտաւ խորհրդային դիւանագիտական ասպարէզը, յարաբերութեան մտաւ Ռակովսկիի մէկ օգնականին հետ, Եակովլեֆ։ Այս մարդը որ առեւտրական դպրոցի մէջ ուսում առնելէ յետոյ, պատերազմի պա՞ուէնջեղած էր օդանաւորդ, քաղաքական չափաւոր կարծիքներ ունէր, եւ երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ, քաջուեցաւ մէկդի։

Յանկարծ սակայն, 1919ին կ'ըլլայ ծայրայեղ գաղափարներու գիրկը, կը մտնէ Ուկրայնիոյ համայնավար կուսակցութեան մէջ, յետոյ Չեկային մէջ, ուր նշանաւոր կը դառնայ իր արտակարգ վայրագութիւնով։ Իմանալով որ իր հայրը ժամանակին անդամակցած է պահպանողական կազմակերպութեան մը «Ռուս ժողովրդական Միութիւն», կը վճռէ անոր քաւել տալ իր այս անցեալ մեղքը։ Կը ձերբակալէ զայն, ղրկել կուտայ Քիէվ եւ հոն հրացանազարկ ընել կուտայ։ Այս քաղաքացիական քաջութիւնը մեծ ազդեցութիւն կը գործէ ի նպաստ իրեն եւ 1920ին, զայն կը նշանակեն Օտեսայի Չեկային նախագահ։ Երեք կարճ ամիսներ կը մնայ հոն, բայց լաւ կ'աշխատի. հրացանի բռնել կուտայ 5000 հոգի։ Հիմա մտած է արտաքին նախարարութեան մէջ, ուր կարեւոր պաշտօն մը կը վարէ...

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ

Այս արիւնկզակ նախկին գահիճը կը բացատրէ Բեսեդովսկիի թէ Մոսկուայի արտաքին գործավարութիւնը, իրականութեան մէջ հիւպատոսութիւն մըն է, որ ուղղութիւն կը ստանայ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնէն եւ Բեսեդովսկիի կուտայ լաւ դաս մը դիւանագիտութեան եւ Չեկայի կրկնակ դերերուն վրայ։

— Խորհրդային լաւ դիւանագէտ մը պէտք է գիտնայ որ դիւանագիտական ամէն առաքելութեան կից կը գտնուի Չեկայի, Գ. Միջազգայինի եւ լրտեսական կազմի պատուիրակութիւն մը, որ ծածկուած է անուանական այլեւայլ պաշտօններու քօղին տակ։ Այսպէս, Չեկայի պատուիրակը յաճախ՝ երկրորդ քարտուղարն. լրտեսական կազմի ներկայացուցիչը, «կցորդ» է։ Գ. Միջազգայինի մարդը պաշտօնեայ է մամուլի դիւանին. այս ներկայացուցիչները իրարմէ անկախ են եւ ուղղակի յարաբերութեան մէջ կը մանեն Մոսկուայի իրենց պետին հետ եւ կը ղրկեն ծածկագիր լուրեր, որոնց վրայ պատուիրակութիւնը կը դնէ իր յատուկ կնիքը։ Ամէն մէկը, իրեն յատուկ պաշտօնէութիւնն ունի ինչպէս նաեւ իր դրամարկղը, բայց, հաշիւները Մոսկուայի մէջ կը պահուին։

Չեկայի ներկայացուցիչը կը գործածէ լրաբերներ, իր կամաւոր աշխատակիցներէն զատ։ Այս լրաբերները կը հսկեն իրենց պաշտօնակիցներուն վրայ, հաշիւ կուտան իրենց կարծիքներուն եւ անհատական կեանքին մասին։ Իսկ խորհրդային պատգամաւորութեան պետը իրաւունք չունի միջամտելու այս կազմակերպութեանց աշխատանքներուն։ Այս գաղտնի կազմակերպութեանց եւ արտաքին գործավարութեան պատուիրակութեան միջեւ անհամաձայնութեան մը պարագային, յաճախ այս վերջինն է որ յանցաւոր կ'ըլլէ, եւ անոնց դէմ է որ առհասարակ փոխ-վրէժի կը դիմեն։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ — Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը, Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ։ Ժամը 9ին, սրահը պարապ տեղ չկար։ Հոն էին հարուստը եւ աղքատը եւ մանաւանդ երիտասարդները։ Ներկայ էր նաեւ Պուա-Քոլոնպի փոխ-քաղաքապետը։

Սրահին զանազան մասերուն վրայ գրուած էին վերտառութիւններ։ Ճիշդ ճակատը հայկական եռագոյնը, մէկ կողմը՝ «Բարձրացիր-Բարձրացուր» խօսքերը, Արարատով, մարզիկներու եւ արենաու պատկերներով։ Երկուշաբթի սկաուտներ, բոլորն ալ մաքուր հագուած կատարեցին իրենց փոքրիկ անգքը, երգելով «Յառաջ նահատակը»։ Պ. Զ. խանդավառ ամհանդիսա ըլլալով, նախագահեց Պ. Գ. Յովհաննէսեան, որ շնչեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի գերը, իբրեւ դպրոց նոր սերունդին եւ իբրեւ առողջ։ Ցետոյ խօսեցաւ Պուա-Քոլոնպի փոխ-քաղաքապետը, որ հայերու լաւ բարեկամ մըն է եւ ամէն առթիւ սիրայօժար կ'ըլլայ, երբ գիմումներ կ'ըլլան։ Ահա իր խօսքերը.

— «Ըր ճանչնամ Հայերը 1896էն. կը ճանչնամ ձեզ, ձեր բոլոր առաքինութիւններն ու վիշտերը. եւ տեսնելով այսօրուան ձեր պարկեշտ, աշխատասէր ու խաղաղ վիճակը, ինքս խոկ կ'ուրախանամ եւ կը մաղթեմ, որ ձեզ միշտ հաւատարիմ ձեր սկզբունքներուն»։

Վերջին խօսողն էր Պ. Կ. Ոււշագլեան, որ գեղեցիկ օրինակներով պատկերացուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի արժէքը։

Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ այս շրջանի սկաուտները, միշտ կը մնան նոյն թուին վրայ, եւ ծնողքները տակաւին չենմարժուած ուրախութեամբ յանձնել իրենց զաւակները, մինչ արար-աշխարհ գովքը կը հիւսէ սկաուտութեան։

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր։ Սկաուտները տուին փոքր ներկայացում մը։ Ցիկին Սուրաքեան երգեց, Պ. Հ. Սարեան եւ Պ. Գ. Թէքէեան արտասանութիւն ըրին։ Ներկայացուեցաւ «Հաշտարանի սպասաւորը» կատակերգութիւնը, Սարաֆեանի, Մոքսուսեանի եւ կօթիկեանի կողմէ։ Ժամը 12.30ին սկսան եւրոպական պարերը, մինչ ուրիշներ հաճելի ժամեր անցուցին սեղաններու շուրջ, երգելով, ճառելով ու արտմելով սրտանց։ Մաղթենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղը ձայն միշտ համբաշխ եւ մէր, եւ յառաջիկայ տարի դուրս գայ աւելի կազմակերպուած վիճակով։

Ա. Ռազմունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ՑԵՍԻՆ 12 դեկտ.— Ընկ. Դ. Մարգարեան դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր կինը, Ագգանուշ, 22 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։ Փոքր հասակին մէջ, հայկական զուլումի օրերուն, Ագգանուշ իր ծնողքին հետ Ուրֆայէն կը տարագրուի դէպի Տէր-Զօրի անապատները. Ճամբան ծնողքինսպաննութենէն յետոյ փոքրիկ Ագգանուշը ինքզինք կը գտնէ Արաբի մը տունը։ Կը հասնի Զինագադարը, կ'ազատուի եւ իբրեւ որբ կը մեծնայ Սիլիկիոյ, Եգիպտոսի եւ այլ դեյրութի որբանոցներուն մէջ, ուրկէ 3 տարի առաջ Ֆրանսա կուգայ եւ իբրեւ գործի վարպետ —(որբանոցներու մէջ սորված) Պ. Պէկլարեանի քով կը մտնէ, ստանձնած մը աշխատաւորուհիներ վարժեցնելով։

Ցեսոյ Ցեսին կուգայ իր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն շնորհիւ, ուր կը ծանօթանայ Ընկ. Մարգարեանին եւ կ'ամուսնանայ ապագայի վառ յոյսերով։ Եւ ահա անակնկալ մահը, յուսախաբ ամուսնոյն ամուսնութիւնէն վերջը։

Թաղումը կատարուեցաւ Լիոնի Ֆրանսական գերեզմանատունը։

Հիւսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղը մրցում մը ունեցաւ այս կիրակի Շառանթօնի գեղեցիկ դաշտին մէջ, Stade de L'Estի Բ.խումբին հետ ֆրանսական խումբը, որ այս տարուան Promotion Division d'Honneurի դասակարգին կը պատկանի, ընկրկեցաւ Սարսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին առջեւ, որ Պոլսոյ ընտիր խաղացողներէն Հայկ-Արամ Սանօեանի շնորհիւ շահեցաւ երկու նշանակէտ։ Յաջորդ կիրակի Սթատ Գոլօնպի մէջ տեղի կ'ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանութեան մրցումները։ Յուսա՛նք թէ նոր կազմով Սարսէլը պիտի յաղթէ Իթալիին։

* *

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հօմ մասնաճիւղը մրցեցաւ A. F. Bois Colombeի պահեստին դէմ, եւ հաւասար մնաց 2—2։ «Հօմ» կը մրցի յաջորդ կիրակի «Պուա-Քոլօնպ»ի Հ. Մ. Ը. Մ.ին դէմ, սոյն դաշտին մէջ։

Հ. Գազիրկեանեան

* * *

Հ Մ Ը Մ Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շրջանի Պատգ. Ժողովը Շրջանային վարչութեան հրաժարման առթիւ նիստի հրաւիրուած ըլլալով՝ 23 Նոյեմբերի իր առաջին գումարման մէջ, ընտրեց Նոր Շրջանային վարչութիւնը, բացարձակ մեծամասնութեամբ.— Փ. Փ. Ներսէս Օհաննեան, (Ազգ. գործիչ եւ նախկին երեսփոխան)։ Գրիգոր Յակոբեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն եւ հայ ընդհ. սկաուտական պետ)։ Կարօ Ուշագլեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլսոյ կեդրոնի պատասխանատու քարտուղար)։ Գառնիկ Պետրոսեան, (Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլսոյ կեդրոնական վարչութենէն, Սարգիս Ճապպարեան (Փարիզի նախորդ Շրջ. վարչութեան ատենապետ)։ Համբարձում Զահրէճեան, Հմայեակ Մաթէոսեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճ.ի վարչութենէն, Գառնիկ Յովհաննէսեան, Խաչիկ Գասպարեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոնպի մասնաճ.ի վարչութենէն։ Դիւան Պատգ. Ժողովի

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 դեկտ.— «Յառաջ»ի դեկտ. «10 Թուին մէջ» Մարսէյլի Ազգ. գործերուն առթիւ կը հրաւիրէք զիս որ հրապարակել տամ Պ. Վ. Ղազարեանի, ձեր եւ իմ միջեւ փոխուած համաձայնագրին պատճէնը եւ յաւելուածը՝ իմ յարմար դատած թերթիս մէջ։

Ես որ եւ է անպատեհութիւն չեմ տեսներ այդ հրատարակութեան մէջ, եւ դուք կրնայիք եւ տակաւին կրնաք ձեր թերթին մէջ տպել զայն, քանի որ անոր բնագիրը ձեր մօտն է։ Կ'աւելցնէք նաեւ որ այդ հրատարակութեամբ եւ իմ կողմէ բերուած լուսաբանութեամբ պարտաւոր եմ զգացութեան հրաւիրել իմ «պաշտօնական կամ անպաշտօն Թարգմանները,որոնք իսկապէս չափէ՜լ անցնին» եղեր։

Դուք լաւ գիտէք որ Ազգ. գործերէ բոլորովին քաշուած, ոչ մէկ փափաք կամ տրամադրութիւն չունիմ միջնուսակցական պայքարներու մէջ մտնել եւ այս կամ այն կողմը հակիլ. հետեւաբար աւելորդ յոգնութիւն մըն է որ յանձն կ'առնէք վերագրելով ինծի «պաշտօնական կամ անպաշտօն Թարգմաններ»։

Եթէ մեր Առաջնորդ Սրբազանին եւ ձեր բարեկամական դիմումներուն վրայ ընդունեցի որոշ պայմաններով անդամակցիլ նոր կազմուելիք Վարչութեան, ասիկա ուրիշ շարժառիթ չունէր եթէ ոչ՝ մեր գաղթային գործերուն անկերպարան վիճակին վերջ, դնելու համերաշխ գործունէութեամբ կանոնաւորել զանոնք։ Բայց թէ ի՛նչ պատճառաւ զանազան փորձերէ յետոյ, վերջնական նոր համաձայնութեամբ, եօթ անձերէ կազմուած (որոնց երեքը ծանօթ երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ,) նոր Վարչութիւնը տակաւին գործի չէ ձեռնարկած, ասոր լուսաբանութիւնը կրնաք պահանջել Պ. Պ. Վ. Ղազարեանէ եւ Գ. Շահլամեանէ, որոնք կանխաւ նոր կազմին մասին համաձայնելէ յետոյ, հրաժարական ղրկած են անյիշելի պատճառաբանութեամբ որ կը հակասէ մեր համաձայնագրին ոգւոյն։

Պէտք է աւելցնեմ նաեւ թէ ընտրուած միւս հինգ անդամներն ալ ընդունած են իրենց պաշտօնը եւ պատրաստ են գործի սկսիլ, երբ Առաջնորդ Սրբազանը հրաւիրէ զիրենք կազմակերպական առաջին ժողովին։ Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ հրաժարեալ երկու անդամներն ալ հաճին իրենց գործակցութիւնը բերել մեզի։

Անկեղծ յարգանօք

Յովհ. Սահաթճեան

ԽՄԲ.— Մեր ըսելիքները կը վերապահենք, սպասելով ուրիշ լուսաբանութեանց։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 35 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Այո՛. երէկ այնտեղ քախօսութիւն մը ըրի վերջերս ...ուած նախաջրհեղեղեան կենդանիներու մասին։

— Մեզ նման կենդանիներու մասին, ըսաւ Սէլէստէն, որովհետեւ այնտեղ ամէն մարդ մեզ այնչափ տարօրինակ կը գտնէ որ... մամութիւնները․․

— Հրաւիրուած եմ, շարունակեց Օրիորդ գիտնականը երթալ Նոր Օրլէան այս երեկոյ եւ բանախօսելու ձեր քունին եւ յարութեան մասին։ Այնտեղ պիտի գտնուին Լուիզիանիայի բոլոր գիտնականներն ու ուսեալ մարդիկը... բայց բանախօսութիւնս շատ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ անշուշտ եթէ դուք ալ ընկերանաք ինծի։

— Այսինքն թէ մեզ պիտի ցուցադրէք հինգ ոսկով հարթերու նման, տրտունջ Սէլէստէն։

— Կ'ընդունիմ, ըսաւ Ռընէ, շատ կը փափաքիմ քիչ մը պտոյտ ընելու։

— Հեռո՞ւ է Նոր-Օրլէանը, հարցուց Սէլէստէն կասկածոտ շեշտով մը։

— Հազիւ 1800 կիլոմեթր, պատասխանեց Աննի. արագընթաց օդանաւը կեդրոնական կայանէն կը մեկնի ժամը 16ին եւ կը հասնինք չորս ժամէն, ճիշդ բանախօսութեան որոշեալ ժամուն։

Սէլէստէն իր տիրոջ նայեցաւ մտատանջութեամբ, բայց Ռընէ որեւէ տարօրինակութիւն չէր գտներ այս առաջարկին մէջ։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ օրիորդը, ժամը 15.30ին կուգամ ձեզ առնելու. այժմ ստիպուած եմ մեկնելու, որովհետեւ կը սպասեն ինծի։

— Բնաւ հանգիստ չէ՞ք առներ, հարցուց Ռընէ։

— Ոչ յաճախ, ըսաւ Աննի, ժպիտն երեսին. գտնուածութիւն։

Որոշեալ ժամուն ան եկաւ Ռոքֆէլլըր Թանգարանի մեծ ինքնաշարժով մը, ու երեքը միասին տարաւ կեդրոնական կայանը։ Այնտեղ Սէլէստէն գոհունակութեամբ տեսաւ իսկական երկաթուղային գնացքներ, որ երկաթեայ գծերու վրայ մեկնումի ժամուան կը սպասէին։ Բայց, ինչպէս բացատրեց օրիորդ տեսչուհին, այդ գնացքները, որոնց արագութիւնը ժամը հարիւր կիլոմեթրէն աւելի չէր, վերապահուած էին ծանր բեռներու փոխադրութեան։ Մարդիկ եւ թղթատարը միայն օդային գծով կը ճամբորդէին։

Անոնք տպաւորուեցան մեծ կուկ վակոնի նման տեղի մը մէջ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ պատուհանները շարժեցան, վակոնը բարձրացաւ մինչեւ իբր 200 մեթր եւ ուղղուեցաւ դէպի հարաւ արեւմուտք։

Թէեւ որեւէ վտանգի տեղի չկար, բայց Սէլէստէն կը վախնար արկածի մը հաւանականութենէն, առանց յայտնի ընելու իր մտատանջութիւնը։ Անիկա հանգստութիւն երեւոյթով մը նստած էր իր աթոռին վրայ, մինչդեռ Ռընէ եւ Աննի կը խօսակցէին քով քովի։

— Ձեր ընելիք գործին մասին խորհեցա՞ք երբեք, հարցուց օրիորդը։

— Պէտք է բան մը ընենք անշուշտ, պատասխանեց Ռընէ, բայց կը խոստովանիմ թէ այդ մասին որեւէ որոշ գաղափար չունիմ տակաւին։

— Անհրաժեշտ է սակայն որոշում մը տալ։ Ոչ ոք իրաւունք ունի անգործ նստելու Միացեալ Նահանգներուն մէջ։ Հարիւր տարի առաջ ի՞նչ կ'ընէիք Ֆրանսայի մէջ։

— Ոչինչ... ծնողքիս ձգած դրամները կը ծախսէի։

— Ի՛նչ տարօրինակ զբաղում․․

— Քիչ մը կ'ամչնամ այժմ, բայց պէտք է ճշմարտութիւնն ըսեմ։ Լաֆոնթէնի առակի ճպուռին կը նմանիմ քիչ մը եւ ինչ ընելս չեմ գիտեր երկրի մը մէջ ուր միայն մրջիւններ գոյութիւն ունին...

— Կասկած չկայ որ ձեր նախորդ կեանքով դէշ պատրաստուած էք այսօրուան կենցաղին, բայց դուք խելացի էք։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ երիտասարդը, խնդալով։

— Եւ կրնաք շատ մը պաշտօններով օգտակար ըլլալ։ Դժբախտութիւնն հոն է որ ամէն տեղ գծուարութեամբ կ'ընդունին նորեկները։ Պէտք է սկսիլ բոլորովին ստորակարգ պաշտօններով եւ բարձրանալ հետզհետէ եւ կամ, ինչ որ ցանկալի է, անմիջապէս յաջողիլ մրցումներուն մէջ ուր բազմաթիւ են թեկնածուները։

— Ահ ոչ, գոչեց Ռընէ. մըրցումէ հեռու, իմ տարիքիս ծիծաղելի պիտի ըլլար մրցումի մասնակցիլ։

— Իսկ դո՞ւք, Սէլէստէն։

— Ես, պատասխանեց սպասաւորը, սիրով կը յօժարիմ խոհարարական մրցման մը մասնակցիլ։

—Անուղղայ է այս մարդը, ըսաւ Աննի։

Մինչ անոնք կը խօսակցէին, Հիւսիսային Ամերիկայի դաշտային տեսարանները կը պարզուէին իրենց աչքին առջեւ, քաղաքները, որոնց զած տուները, Նիւ-Եորքի տուներուն նման, կը գրաւէին անսահման տարածութիւններ, հաստատուած էին գետերու երկայնքին կամ անտառներու մէջ։ Ոչ մշակութիւն, ոչ արտադրայր կարելի էր տեսնել, որովհետեւ հացի եւ միսի գործածութիւնը ջնջուած էր։

կու անձեր, որոնք յաճախ Թուղթ կը խաղային Ալմազեանի հետ՝ սրճարանին մէջ։ Երկուքն ալ հաստատեցին թէ Ալմազեան ամէն օր կէսօրէ վերջ և յաճախ գիշերները Թուղթ խաղալու կուգար եւ լաւ վկայութիւն տուին իրեն մասին։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԲՈՂՈՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Նկատելով որ հարցաքննիչ դատաւոր ժանթիլ կ'ուշացնէ ոստիկաններու դէմ Ալմազեանի բացած ծանօթ դատին քննութիւնը, փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան գիտել տուաւ անոր որ ստիպողական է փութացնել ատիկա։ Փաստաբանը կ'ըսէ թէ Գ. Մաթիֆաս կը սպասէ միայն Գ. Ամիի տեղեկագրին՝ փակելու համար իր քննութիւնը Ալմազեանի մասին. հետեւաբար կարեւոր է նախապէս լսել վկաները եւ դէմ դէմի բերել զանոնք հայ դերձակին հետ, ինչպէս կը պահանջէ այս վերջինը։

Գ. Ժանթիլ որոշած է շուտով լսել Գ. Գ. Նիքօյն ու Գրնուան։

ԹԵՐԹ ՄԸ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը օրէ ի վեր սկսած է հրատարակուիլ Ի'X անուն շաբաթաթերթ մը, խմբագրութեամբ Փիէռ Տրուէրի եւ Ժան Քուվրէօրի։ Առաջին էջին վրայ հրատարակած է Ալմազեանի եւ փաստաբան Լըկրանի պատկերները՝ տակը գրելով. «Ալմազեան չէ սպաննած...»։ 16 էջէ բաղկացած այս թերթին գրեթէ բոլոր յօդուածներն ալ կը ձգտին փաստերով ապացուցանել հայ դերձակին անմեղութիւնը։

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մարսիլիոյ աւազակներու դատավարութեան ընթացքին ոստիկանութեան կարգ մը անկանոնութիւնները երեւան հանուած ըլլալով, վարչապետ եւ Ներքին Նախարար Թարտիէօ կարգապահական պատիժներ սահմանեց պատասխանատուներուն դէմ։

Հանգստեան կոչուեցաւ Մարսիլիոյ կեդրոնական ոստիկանապետ Ֆրանսուա Կօնար, Ապահովութեան տնօրէն Կրիգոնի կեդրոնական ոստիկանապետ նշանակուեցաւ Թրուայի, ոստիկանապետ Թումիէօ նոյն պաշտօնով պիտի փոխադրուի Փօ։

«Աքսիոն Ֆրանսէզ» կը գրէ թէ վարչապետը կը մտածէ պաշտօնանկ ընել դատական ոստիկանութեան պետ Գրնուան։

Անուասրւափը Ուկրայինայի մէջ

Մորնինկ Փոստ բիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Ուկրայինայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ գիւղացիներու դժգոհութիւնը վերածուած է բացէ ի բաց ապստամբութեան, ընդդէմ կառավարութեան։ Խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալել տուած եւ բանտ նետած են շուրջ հարիւր կասկածելիներ։

Բելիկովսկայի մէջ, ամբոխը կողոպտեց հարկահաւաքին բնակարանը, յետոյ սպաննեց հարկահաւաքն ու ամբողջ ընտանիքը, տունն ալ այրեց։ Զինուորները զէնք պարպեցին ամբոխին վրայ, սպաննելով 2 այր, 3 կին, ու վիրաւորելով 20 հոգի։

Դուչերիայի մէջ բնակիչները սպաննեցին տեղական Խորհուրդի Նախագահը։ Ապստամբութիւնը զսպուեցաւ հինգ օրուան կռիւներէ յետոյ։ Պոտալիայի փոքրիկ մէկ գիւղին մէջ, բնակչութիւնը նոյնպէս յարձակեցաւ հարկահաւաքի գրասենեակին վրայ։ Հոն փոխ-վրէժի դիմեց Չեկան, կարգին ջարդ ազմակերպելով։ Այր եւ կին սպաննուածներու թիւը կ'անցնի 30ը։

Խռուաքներո կը գործեն

Ինչպէս գրեցինք, Զագրէպի կայարանին մէջ գտնուած են քանի մը ռումբեր՝ օդը հանելու համար այն մասնաւոր կառախումբը որ Պելկրատ պիտի տանէր Խրուաթիոյ նահանգային ժողովներու պատուիրակները։ Պատուիրակութեան նախագահ տօքթ. Րիթթիչ եւ միւս պատուիրակները՝ թիւով 600 հոգի, ողջ առողջ Պելկրատ հասան։

Ուրիշ դժոխային մեքենայ մը գտնուեցաւ Զագրէպի մայր եկեղեցիին մէջ. ասիկա պիտի պայթեցնէին Աղեքսանդր թագաւորի տարեդարձին առթիւ կատարուած արարողութեան ընթացքին։

Զագրէպի մէջ ձերբակալուեցաւ Տօքթ. Մարշէք, որ Ստեփան Րատիչի յաջորդած էր իբրեւ պետ խրուաթ գիւղացի կուսակցութեան։

Պելկրատի մէջ մեծ հանդէսներ կատարուեցան ի պատիւ խրուաթ պատուիրակներուն։ Թնդանօթներ արձակուեցան։ Ճառեր փոխանակուեցան Զագրէպի եւ Պելկրատի քաղաքապետներուն միջեւ։ Ցնծոյ թափօր մը կազմուեցաւ՝ շրջելով մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցները։

Գաղտնի վարկերը յուեարկուեցան

Երեկ. ժողովին մէջ Ներքին Նախարարութեան ելմտացոյցը քննուած ատեն, բուռն վիճաբանութիւն կատարուեցաւ գաղտնի վարկերու մասին։

Ընկերվարական երեսփոխան Իւրի պահանջեց որ ջնջուին գաղտնի վարկերը, որոնց գումարը մէկ ու կէս միլիոնէն մօտաւորապէս 4 միլիոն ֆրանքի բարձրացած է 1930ի ելմտացոյցին մէջ։ «Ինչո՞ւ, ըսաւ, հրապարակաւ չխոստովանիլ թէ ի՛նչ բանի կը գործածուին այդ դրամները»։

Վարչապետ Թարտիէօ բացատրեց թէ պատերազմէն առաջ գաղտնի վարկին յատկացուած էր մէկ միլիոն ֆրանք, հիմա ատիկա եղած է չորս միլիոն, ինչ որ չափազանցուած չէ։ Դիտել տուաւ նաեւ որ ընկերվարականները քուէարկած են գաղտնի վարկերը 1924—25ին, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր ձախ խմբակցութիւնը։ Ուրեմն երբ անոր գործածութիւնը իրենց ձեռքն է՝ կողմնակից են գաղտնի վարկերուն, հակառակ են՝ երբ ընդդիմադիրները պիտի գործածեն զանոնք։

Թարտիէօ յետոյ վստահութեան խնդիր դրաւ, որովհետեւ ըսաւ, գաղտնի վարկերը քուէարկելու կամ չքուէարկելու հարց չէ, այլ պարզապէս կառավարութեան հանդէպ վստահութեան կամ անվստահութեան խնդիր։

Արմատական ընկերվարականներուն կողմէ Քամիյ Շօթան յայտնեց թէ կարելի չէ երեւակայել որեւէ կառավարութիւն՝ որ կրնայ կառավարել առանց գաղտնի վարկերուն։ Ու յայտնեց թէ այս առթիւ պահանջուած վստահութեան քուէն ուրիշ իմաստ ունի։

Քուէի դրուելով, 167ի դէմ 331 ձայնով մերժուեցաւ ընկերվարական առաջարկը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, ի նպաստ Նաթր-էլ Ճմարի գաղթականութեան տեղափոխման ֆոնտին։

Մարսիլիահայ Դրամատիկ Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Եր. գիշեր ժ.ը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)

կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»Ն

ԴԻՆԵՐԷ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին եւ ընտրութեան նոր վարչութեան։

ԳԱՒԱՌ

Վիլէօրպանի(Լիոն) Արամխումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Rue d'Alsace 24 թիւ սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրագարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Գ. Յովհաննէս Հարոնեանի որ Միութեան նուիրած է 50է աւելի կիներու բաւելու չափ հին հագուստեղէններ։

ՑՈՒՑԱՍԵՏ

ՀՐԱՒԷՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երկսեռ Երիտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին, 20 Ave. de Ville d'Avray. սրճարանը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ քնիկ Եապլն Գալաճիսարցի Արսէն Գալայճեան եւ իրկինը՝ Սկիւտարցի Բեռուզ. որոնք Մարսէյլ հաստատուած էին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ A. Iopianի, 1bis Rue Rouget de l'Isle, Choisy le Roi, Seine, France.

— Կը փնտռեմ հօրաքրոջս զաւակները Գրիգոր Ճնճեան եւ քոյրը Անիթա, Էնկիւրիւցի որոնցմէ լուր չկայ 1925էն ի վեր։ Կը կարծուի թէ Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած են, որբերու հետ։ Իմացնել՝ Krikor Bakalian, Cordonnier, Place de l'Horloge 11, Draguignan (Var, France.

— Կը փնտռուի Եոզկատի Քէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճալքաճեանի հետ), հօր անուն՝ Տրդատ, մօր անուն՝ Անթառամ։ 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան)։ Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել.

Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ՝ կը կարծուի թէ Ականայ կողմերը կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Avnadjianի 4 rue Daumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սաթենիկ Միհրանեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը տիկին Մաքրիկ Նալպանտեան եւ իր ամուսինը Կարապետ Նալպանտեան, Էրզրումի կան գիւղացի: երկու տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: իմացնել՝ A. Duzian, Pharmacy New st., Bagdad. (Irak):

— կը փնտռուի Գատը գիւղցի Արամ Գըլթիքեան: իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Օննիկ Գրիթիքեանի, 81 Rue François-Arago, Montreuil s) Bois, (Seine).

— Զիլէցի Յովհաննէս Այվազեան կը փնտռէ իր մայրը Լուսիա, եւ եղբայրները՝ Սարգիս եւ Յակոբ Այվազեան, որոնք 1915ի տարագրութեան ատեն անհետացած են: իմացնել «Յառաջ»ի: կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Յիվրիկի Խունանվիլ գիւղէն Գ. Յ. Կէտիկեան, որ մօտաւորապէս մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Վալանս: իր հօրեղբօրորդին Մասիսը կը գտնուի վերջերս Հալէպ հասած Հայերուն մէջ: իմացնել՝ Ներսէս Խայիկեանի, 124 Rue Lafayette, Epicerie Arméniene. Vienne, (Isère):

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավահանեան կամ Գավուճանեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Աքէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր

— Երզնկացի հանգուցեալ Միքայէլ Նորսիկեանի աղջիկը Երանուհի Նորսիկեանը կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Բերուզ (մականունը չի յիշեր) որ հաստատուած է Ֆրանսա՝ իր երկու զաւակներով, Վերգինէ եւ Սուրէն անունով, 1912էն ի վեր։ Կը փնտռէ նաեւ Երզնկացի Արտաշէս Գազանճեան։

Իմացնել Օննիկ Աղաճանեանի, Str. Regala 128, Braila, Romania:

Cirque de Paris	Էթոլ Մխիթեր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրան

EMPIRE Միտքեր-2 ` 7 Av. Wagram

Մ. ՆԻՍԱՆԵԱՆ

Փարիզի բժշկական ֆաքիւլթէի Ե. տարին աւարտած՝ կը կատարէ ներարկումներ (ենթերակային, ենթամաշկային եւն.) եւ մարձումներ (massage).

Կ'ընդունի ժամադրութեամբ։

23 Rue Jean de Beauvais, Paris (Ve).

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Դեկտեմբեր 1929

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	123 93
Տոլար,	Dollar	25.39
Մարք 100	Mark	608. -
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.80
Թրք. ոսկի	» » or	109.—
Մէճիտիէ	Medjidié	8 35
Լէվա 100	Léva	18.37
Տրախմի »	Drachme	33 25
Լիր »	Lire	132.90
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.15
Զուից. »	Fr. Suisse	493.75
Լէյ »	Leï	15.15
	ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ	
Եգ.Քր.Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2060.—
»	II »	1525.—
»	III »	1510. -
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ			5 տլ. 1 ¹/₂ տլ.
ԵՒՐՈՊԱ			100 ֆ. 2 … ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAK'AN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

20 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1141 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԱՅՆ ԾՈՎԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Գարախան յաջողութեամբ կատարեց իր պաշտօնը Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ եւ արդէն վերադարձի ճամբուն վրայ է։

Թուրքերը շատ լաւ սերտած են հիւր պատուելու ձեւերը, եւ հայազգի՛ն ալ ընդունեցին մեծ պատիւներով։ Թրքական երկու Թորփիլահալածներ Պէօյիւքտէրէ գացած էին, խորհրդային իշխանութեան ներկայացուցիչը դիմաւորելու համար. Պոլսէն մինչեւ Էնկիւրի, Գարախան վայելեց պաշտօնական եւ անպաշտօն բոլոր մեծարանքները։ Եւ անշուշտ պարզ քաղաքավարութեան համար չէ որ կ'ըսէր Թուրք մամուլի ներկայացուցիչներուն.— «Ինքզինքս իմ երկրիս մէջ կը գտնեմ»։

Առաջին օրէն իսկ, Թուրք մամուլը կը շեշտէր այս այցելութեան կարեւորութիւնը, անշուշտ առանց որոշ բան ըսելու։ Այսօր ալ, երբ Գարախանի պաշտօնը վերջացած է, արտաքին աշխարհը աւելի բան մը չի գիտեր քան այն ինչ որ հրատարակութեան տրուած է։

Այսպէս, կը յիշուի միայն Թուրքեւռուս բարեկամական դաշինքը, որուն հիմը դրուած էր 1925ին, եւ որ դեկտ. 17ին նորոգուեցաւ երկու տարուան համար եւս։ Դաշնագրին ամէնէն կարեւոր կէտը այն է որ, երկու կողմերէն մէկն ու մէկը չպիտի կրնայ բանակցութիւններ կատարել անմիջական դրացիներու հետ, քաղաքական համաձայնութիւններ կնքելու նպատակով, առանց լուր տալու միւս կողմին։ Ոչ միայն մէկը միւսին տեղեկութիւն պիտի տայ, այլեւ պիտի ստանայ անոր հաւանութիւնը. այլապէս, չի կրնար ստորագրել։

Անշուշտ այս յանձնառութիւնը կը վերաբերի գաղտնի դաշնագիրներու։ Եւ արդէն, երկու կողմերը դաշնագրին սկիզբը կը յայտարարեն թէ ո՛չ եւ է յանձնառութիւն չունին ծովէն թէ ցամաքէն անմիջականօրէն դրացի պետութիւններու հետ, բացի արդէն հրատարակուած դաշնագիրներէն։

Կը թուի թէ դաշնագրին այս կէտը մեծ յաջողութիւն մըն է Մոսկուայի համար, իբրեւ տեսակ մը ապահովագրութիւն՝ արեւմուտքի խայծերուն դէմ։ Միջերկրականի բրիտանական ծովակալին եւ Իտալիոյ նախկին նախարարին այցելութիւնը և ուրիշ խորհրդաւոր շարժումներ լրջօրէն վրդոված են Մոսկուայի հանգիստը։ Այլապէս, նեղութիւն չպիտի կրէին մինչեւ Էնկիւրի ղրկելու առաջնակարգ դիւանագէտ մը։ Միւս կողմէ՝ Թուրքիան ճամբայ կը փնտռէ Ժընեւի ժողովին անդամագրուելու համար։

«Հայազգի՛ն ի՞նչ խոստացած է, ի դիմաց Մոսկուայի, այս յաջողութիւնը ապահովելու համար։

Փափուկ հարցում, որ կապ ունի բարձր դիւանագիտութեան հետ։ Երբ Գարախան տակաւին Պոլիս կը գտնուէր, Թուրքերէն թերթ մը, «Եարըն», շեշտելով այցելութեան կարեւորութիւնը, կը յայտնէր թէ Ռուսիոյ ներկայացուցիչը «կարգ մը առաջարկներ պիտի ընէ»։ Այդ առաջարկները սահմանուած են գաղտնիք մնալու։ Գոնէ հասարակ մահկանացուներու համար։ Տարիներ կ'անցնին եւ յետոյ կ'իմացուի վճարուած գինը։ Ինչպէս այսօր, տարիներ յետոյ, կը պատմուի քեմալեան պատմութիւնը 1918—19—20ին կատարուած սակարկութիւններու, միշտ ի վնաս տկարին։ (Այս պարագային՝ ի վնաս մեր դժբախտ հայրենիքին, որ այդ խաղերուն շնորհները կը վայելէ մինչեւ այսօր)։

Նաւարկելով լայն ծովերու վրայ, եւ Թուրքիան ապահովելով արտաքին՝ արեւմտեան վտանգին դէմ, Մոսկուան ի հարկէ ամէնէն առաջ իր կենսական շահերն է որ կը մտածէ։ Ինչպէս առաջին օրէն իսկ, երբ հիմնական քաղաքականութիւն դարձուց Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ու գինակցութիւնը, ոտքի տակ առնելով ե՛ւ իր սկզբունքները, ե՛ւ Կովկասի բանուորներն ու գիւղացիները։

Աւելի քան ամուր՝ այս գետնին վրայ, ահա Գարախանը կուգայ նորոգել եւ զօրացնել ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը, անգամ մըն ալ ապացուցանելով թէ Հայը միշտ հաւատարիմ եւ տաղանդաւոր ծառայ է, երբ օտար տիրոջ մը շահը պիտի պաշտպանէ, իսկ անճարակ եւ անփոյթ՝ սեփական ժողովուրդի դատին համար։

Այս բոլոր յանձնառութիւնները, դիւանագիտական թուղթերն ու բարեկամական ցոյցերը եթէ միայն նպաստէին «բարեկամաբար» կարգադրելու շատ մը խնդիրներ,— Նորէն կարելի էր հաշտուիլ բիրտ իրականութեան հետ։ Մինչդեռ, քանի կը նորոգուին այդ ցոյցերն ու թուղթերը, այնքան աւելի մոռացութեան կը տրուին տարրական դատեր։

Եւ այսօր, ստեղծուած է այնպիսի կացութիւն մը, ուր թերեւս Էնկիւրին ուշադրութեան կը յանձնէ Ռուսիոյ Թուրքերուն կամ Իսլամներուն կրած «հալածանքները», իսկ Մոսկուայի ներկայացուցիչը չի համարձակիր բերան բանալ Թուրքիոյ դէմ, փոքրամասնութեանց կացութեան մասին։

Աւելի խօսուն օրինակ մը.— Թուրք թերթերը պարբերաբար դառն գանգատներ կը հրատարակեն Ռուսիոյ Թուրքերուն կացութեան առթիւ. իսկ դուք բացէք հայաստանի խորհրդային թերթ մը — ո՛ր եւ թերթ — եւ չպիտի կրնաք գտնել տող մը ծուռ խօսք՝ Թուրքիոյ դէմ։ Ռուս թերթին մէջ կը գտնէք, բայց հայաստանին մէջ՝ ոչ եւ ոչ։

Եւ քանի այսպէս լայն ծովերու վրայ կը նաւարկեն, Մոսկուայի վիթխարի տորպիղին կապուած հայկական նաւակն ալ տաշեղի մը պէս պիտի երերայ ջուրին երեսը, անդեկ եւ անտէր, պարբերաբար փշրանքներ ստանալով։ Բայց երբեք՝ իր բնական իրաւունքները։ Ոչ իսկ տրտնջալու, պոռալու ազատութիւնը։

Մանաւանդ որ, ամէնէն առաջ, իր իսկ տաղանդաւոր զաւակները չեն հանդուրժեր ո՛ր եւ է հայկական եղանակի, միջազգային ոստոստումներու անհոլի «ճագ-պանտ»ին մէջ։

«Հայազգի» Գարախանները տիրաբար կը լողան 400 միլիոն Չինացիներու գորշ ովկիանոսին մէջ, բայց կ'անճրկին, աւա՜ղ, հայկական ափունին, երկու միլիոն ժողովուրդի ճակատագրին առջեւ... Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՔԻՆ ՄԵԾ ՎԵՐՔԸ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (Նոյ. 28).

— «Մեր աշխատակից Դաշնակցական՝ իր «երբ տղայ էի» յօդուածով ազգային մեծ վէրքի մը դրած էր մատը առջի օր։

Դժուար թէ աշխարհի երեսին կարելի ըլլայ այժմ մատնանշել ազգ մը, որ այնքան փոքր ու տկար եւ միեւնոյն ատեն նեքնապէս այնքան պառակտուած, անհաշտ ըլլար, որքան մենք՝ Հայերս։ Ցաւապայմաս կերպով անհաշտ ու իրերամերժ են ոչ միայն կուսակցութիւնները մեր մէջ, այլ եւ անհատները։ Ներքին պայքարն եւ ատելութիւն փոխադարձ ջլատումն ու չեզոքացումը մենք մոլութիւնն ունինք տանելու այնպիսի ծայրայեղութեան մը, որ շատ հազուագիւտ է ուրիշ ազգերու մէջ։ Եւ զարմանալի չէ, որ հակառակ անոր, որ շատ հին ժողովուրդ մըն ենք եւ երկար դարերու իմացական կեանք մը ունինք մեր ետեւ, մեր հանրային, ընկերային, ազգային կեանքին մէջ մեծ մասամբ տակաւին կը խարխափինք, կը վարուինք ու շարժինք երախաներու պէս։

Ռ. Խան-Ազատ իր հետաքրքրական յուշերուն մէջ այս տեսակէտէն խիստ բնորոշ նմուշներ էր տուած ասկէ 30-40 տարիներ առաջ յղացուած՝ Հայաստանը փրկելու զանազան երեխայական ծրագիրներու մասին։ Ընթերցողը այժմ հազիւ կրնայ հաւատալ, թէ հանրային համբաւ ունեցող չափահաս մարդիկ միայն 30-40 տարի առաջ ընդունակ եղած են լրջօրէն տարուելու այդքան տղայական ծրագիրներով։ Ապահովաբար, 30-40 տարի ետքը եկող սերունդն ալ մեր այժմեան ծրագիրներէն շատերուն երեխայական ըլլալը պիտի տեսնէ յստակօրէն։

Այսուհանդերձ, չենք կրնար ըսել, թէ մեր հանրային միտքը, արդէն հասունցած է այնքան, որքան կը պահանջէ մեր ողբերգական իրականութիւնը։ Որովհետեւ մինչեւ այսօր ալ տակաւին ազգովին չենք կրցած ըմբռնել, թէ մեր կոտորակուած, ցրուած, հիւծուած ազգի գոյութիւնը պահպանելու մեծագոյն մէջոցը մեր ներքին միաբանութիւնն ու համերաշխ գործակցութիւնն է։

Եւ հակառակ ատոր՝ տակաւին թոյլատրելի կը գտնենք, որ անվերջ ու անարգել շարունակուի հայկական խղճուկ ուժերու փոխադարձ ջլատումը թէ՝ անհատաբար եւ թէ՝ կուսակցաբար գաղութներու մէջ, ուր հաւաքական գերագոյն ճիգերով միայն կրնանք երկարաձգել մեր ազգային գոյութիւնը։»

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ, արուարձաններն ալ միասին, 833 դասարան բացուած է, որոնց կը հետեւին երկու սեռէ 41,986 անձեր։

Ցարեգլխէն սկսեալ նոր աշակերտներ պիտի չընդունուին, մինչեւ որ առջի դասընթացքը աւարտի փետրուարին։ Նոր արձանագրութիւնները պիտի սկսին փետրուարէն վերջ։

789 ՇՈԳԵՆԱՒ

Նոյեմբեր ամսուան մէջ, 789 շոգենաւ մտած եւ ելած է Պոլսոյ նաւահանգիստը։ Ամէնէն շատդացածն իտալական նաւեր որոնց թիւը 186ի կը հասնի։ Թրքական շոգենաւերը երկրորդ կուգան, 137ով։ Անգլիական շոգենաւերուն թիւն է 132, յունական՝ 115, ֆրանսականը 32, գերմանականը 28, ռումանականը 27, ռուսականը 21 եւ պուլկարականը 10։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

ԳԱՐԱԽԱՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Գարախան դեկտ. 17ին վերանորոգելէ յետոյ 1925ին Փարիզի մէջ կնքուած Թուրքեւխորհրդային չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրը, մեկնեցաւ Էնկիւրիէն։

∴ Էնկիւրիի արտաքին գործավարութեան մամուլի դիւանը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ երեքշաբթի օր Գարախան եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ստորագրեցին պրոտոկոլ մը, որով կ'երկարաձգուի եւ կ'ամրապնդուի Թուրքեւռուս բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։

Գործավարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ գաղտնի յօդուածներու կամ վաւերաթուղթերու գոյութիւնը, ինչպէս գրած էին կարգ մը թերթեր։

∴ Գարախան մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրած իր յայտարարութեանց մէջ շեշտեց թէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները շարունակ կը բարելաւուին։ Յետոյ աւելցուց.

— Շատ բնական է ասիկա, որովհետեւ Թուրքիա եւ Խորհրդային Միութիւնը առանձինն կը կազմեն մեծ ուժ մը, իսկ միացած՝ տասնապատիկ կ'աւելնայ իրենց ուժը։ Անգամ մը եւս այս ճշմարտութիւնը մօտէն քննեցի եւ Թուրքիա այցելութիւնովս կատարեալ համոզում գոյացուցի ատոր։

Ահա պատճէնը նոր դաշնագրին.

ՅՕԴՈՒԱԾ 1.— Փարիզի մէջ, 1925 դեկտ. 17ին կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը երկարաձգուած է երկու տարուան համար, սկսեալ այդ դաշնագրի պայմանաժամին վերջանալու վայրկեանէն։

Եթէ դաշնագիր կողմերէն մէկը, երկու տարուան պայմանաժամի լրանալէն վեց ամիս առաջ չհաղորդէ իր փափաքը՝ դաշնագրին վերջ տալու մասին, անիկա ինքնաբերաբար երկարաձգուած պիտի նկատուի մէկ տարուան նոր պայմանաժամի մը համար։

ՅՕԴՈՒԱԾ 2.— Դաշնագիր կողմերէն իւրաքանչիւրը կը յայտարարէ թէ՝ բացի արդէն հրատարակուած դաշնագիրներէ կամ համաձայնագիրներէ, ո՛չ մէկ կարգի յանձնառութիւն գոյութիւն ունի իր եւ միւս կողմի ցամաքային եւ ծովային անմիջական դրացի պետութեանց միջեւ։ Կողմերէն իւրաքանչիւրը յանձնառու կ'ըլլայ, առանց միւս կողմին տեղեկութիւն տալու, որեւէ բանակցութեանց չմտնել միւս կողմի ծովային եւ ցամաքային անմիջական դրացիներուն հետ՝ քաղաքական համաձայնագիրներ կնքելու նպատակով. նոյնպէս՝ յանձնառու կ'ըլլան նման համաձայնագիրներ կնքել՝ միայն միւս կողմի հաւանութեամբ։ Այս յանձնառութենէն դուրս են այն համաձայնագիրները, որոնք կը ձգտին բնականոն յարաբերութիւններ հաստատել կամ պահպանել այդ պետութեանց հետ եւ որոնք սահմանուած են հրատարակութեան տրուելու։

ՅՕԴՈՒԱԾ 3.— Ներկայ պրոտոկոլը, նոր պիտի կցուի Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրին, եւ որ անոր ամբողջացուցիչ մասը պիտի կազմէ, ի զօրու պիտի ըլլայ երկարաձգուած դաշնագրի պայմանաժամին տեւողութեամբ, համաձայն այս պրոտոկոլի յօդուած Ա.ին արամադրութեանց։ Գործադրութեան պիտի մտնէ վաւերացուելուն պէս, որ պիտի ծանուցուի դաշնագիր երկու կողմերուն կողմէ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ի ՊԱՏԻՒ ԳԱՐԱԽԱՆԻ

Էնկիւրիէն մեկնելէ առաջ արտաքին գործավարը Գարախանի ի պատիւ տուաւ ճաշկերոյթ մը եւ պարահանդէս մը որ շատ փայլուն անցաւ։ Ներկայ էին վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Ազգ. ժողովի նախագահը, գործավարները, դիւանագիտական մարմնի անդամներ եւ երեսփոխաններ։ Բոլորին աչքերը յառած էին Գարախանի վրայ, որ մէկ կողմէ կը խօսակցէր պետութեան պաշտօնատարներուն հետ եւ միւս կողմէն վայրկեաններ կը յատկացնէր այն դիւանագէտներուն որոնք ծանօթանալու համար իրեն կը մօտենային։

Ժամը մէկի առեններ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Գարախան եւ ռուս դեսպան Սուրից սեղանի մը շուրջ հաւաքուելով սկսան խօսակցիլ։

Ամերիկեան նոր ցանկերը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ 100Ի ՏԵՂ 226

Միացեալ Նահանգներու ներգաղթի նոր օրէնքին համաձայն, 14 երկիրներու տարեկանին վրայ յաւելում եղած է։

Ցարդ Թուրքիա ծնածներէն ամէն տարի 100 հոգի միայն արտօնուած էին Ամերիկա մտնել. մինչդեռ նոր օրէնքով այդ թիւը 100էն 125 յաւելում կ'ունենայ եւ այսուհետեւ տարեկան 226 հոգի արտօնուած են Ամերիկա երկիր երթալու։ Յաւելում ստացած միւս երկիրներն են՝ Ռուսիա՝ 2784 (փոխանակ 2248ի), Աւստրիա՝ 1413 (փոխանակ 785ի)ի, Պելճիքա՝ 1304 (512), Ֆինլանտա՝ 569 (471), Անգլիա եւ Հիւս. Իրլանտա՝ 65,721 (34,007), Յունաստան՝ 307 (100), Հունգարիա՝ 869 (473),

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻՆ ԴԱՏԸ

Դեկտ. 14ին Պոլսոյ քաղաքային երկրորդ դատարանին առջեւ վերսկսաւ Սանասարեան խանին դատը։

Ներկայ էին Պատրիարքարանի փաստաբան Նէճաթի պէյ եւ կուսակալութեան կողմէ ալ Թահսին պէյ։ Նախագահը հարցուց կողմերուն թէ կարդացած եւ ուսումնասիրա՞ծ են թղթածրարը։ Նէճաթի պէյ հաստատական պատասխան տուաւ, իսկ կուսակալութեան փոխանորդը յայտարարեց թէ կոչնագիրը նոր ստացած ըլլալով, տակաւին ժամանակ չէ ունեցած ընկերներուն հետ տեսնուելու. հետեւաբար կարճ ժամանակամիջոց մը խնդրեց։

Ասոր վրայ դատը յետաձգուեցաւ դեկտ. 18ին՝ նախ քննելու համար վճռաբեկ ատեանի որոշումը ընդունելու կամ իր նախորդ որոշման վրայ պնդելու հարցը։

Դատարանը եթէ պնդէ իր նախորդ որոշման վրայ, խնդիրը պիտի քննուի ներկայ դատարանին առջեւ։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ մէջ երեք եպիսկոպոս եւ երեք վարդապետ, առաջնորդութեամբ Նարոյեան տեղապահ Արսլանեան եպիսկոպոսի, նամակ մը գրելով նախկին պատրիարքին, հրաժարականը պահանջած են։ Այս առթիւ «Վազըթ» կը գրէ.—

—«Պոլսոյ Հայերուն մեծամասնութիւնը ուժ կուտայ այս ձեռնարկին, նկատելով որ ան կատարուած է բոլոր բարձրաստիճան եկեղեցականներու կողմէ։ Հայերէն թերթերն ալ երկու մասի բաժնուած են. մէկ մասը արդարացի կը գտնէ դիմումը, իսկ միւսը խստիւ կը պախարակէ։ Եթէ դիմումը նպաստաւոր արդիւնք չտայ, համայնքին երեւելիներն ալ միանալով կղերականներուն, պիտի պահանջեն որ Ընդհ. ժողովը արտակարգ նիստի մը հրաւիրուի, քաղ. ժողովը եւ Պատրիարքը փոխելու համար։ «Ժամանակ»ի համաձայն, կ'ուզուի պատրիարք դարձնել Ցաճատ եպիսկոպոսը»։

«Ազդարար» կ'ըսէ թէ այս տեղեկութիւնը որեւէ հիմ չունի եւ հայ հասարակութիւնը ո՛չ թէ կ'աջակցի դիմումին, այլ բուռն կերպով կը դատապարտէ զայն իբրեւ վնասակար ու անվայել։

Միւս հայ թերթերն ալ կը դատապարտեն ձեռնարկը։

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

ՍՈՖԻԱ 19 դեկտ.— Երէկ Սոֆիայի դատարանը վերջացուց 52 համայնավարներու դէմ բացուած դատը, որ կը շարունակուէր չորս շաբաթէ ի վեր։

Ամբաստանեալները հետապնդուած էին իբրեւ պետութեան ապահովութեան օրէնքին դէմ անսաստողներ, փորձած ըլլալով հիմնել համայնավար նոր կուսակցութիւն մը։

Գլխաւոր երեք ամբաստանեալները՝ Քէսիաթով, Փանոֆ եւ Սթոյանոֆ դատապարտուեցան 15ական տարի թիապարտութեան։ Ուրիշ 37 ամբաստանեալներ 1—12 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Սթոյանոֆ անուն ուրիշ ամբաստանեալ մը, նախկին երեսփոխան Սոպրանիէին մէջ, մեկուկէս տարի թիապարտութեան դատապարտուեցաւ։

Ընդհամէնը 331 տարի բանտարկութեան վճիռներ տրուեցան։ 12 հոգի ազատ արձակուեցան։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այլեւս տարակոյս չկայ թէ տնտեսական մեծ տագնապ մը կ'անցընէ Թուրքիա։

Փոթորիկը որ օդին մէջ էր երկար ատենէ ի վեր, յանկարծ պայթեցաւ՝ ընդհանուր խուճապ առաջ բերելով։

Տնտեսական տագնապներ միշտ պատահած են աշխարհի վրայ, երբեմն ալ քրոնիկ ձեւով կրկնուած որոշ շրջաններու։ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, տնտեսական տագնապներ առաջ եկան՝ զանազան պատերազմիկ երկիրներու մէջ, իբրեւ հետեւանք նիւթական անհելի վատնումներու, արդիւնաբերական ձեռնարկներու զաղարին, ստեղծագործ բազուկներու անգործութեան դատապարտուելուն, շէնքերու եւ աւաններու աւերումին, կործանարար տուրքերու ճնշումին, մէկ խօսքով՝ ազգային տնտեսութեան քայքայումին։

Ցնցող տագնապներու մասնուեցան մասնաւորապէս երկու մեծ պետութիւններ՝ որոնք ամէնէն աւելի ազդուած էին այդ աննախընթաց նախճիրէն, գահողութեանց գերագոյնը պարտադրած ըլլալով իրենց երկրին ու ժողովուրդին,— Գերմանիա և Ֆրանսա։ (Խօսքը չենք ըներ Ռուսիոյ, որ այլապէս հետաքրքիր պատկեր մը կը ներկայացնէ։)

Առաջինը՝ 1922ի երկրորդ կիսուն և 1923ին սնանկութեան ու կործանումի եզրը հասաւ. յաղթահարուած երկիրը մէկ ծայրէն միւսը գալարուեցաւ թշուառութեան, անգործութեան եւ անսուաղութեան ճիրաններուն մէջ։ Ազգային դրամը՝ մարքը՝ քուրջի կտորի աստիճանին իջաւ եւ սակայն Գերմանիան փրկուեցաւ։ Առանց արտաքին աջակցութեան՝ որ այդ նեղ օրերուն բարերար դեր կատարեց, Գերմանիա պիտի փրկուէր ուշ կամ կանուխ, քանի որ երկիրը պատած է ճարտարարուեստական հսկայ ցանցով մը, ժողովուրդը աշխատասէր է ու ընդունակ, հողը՝ բարեբեր ու մշակուած։

Ֆրանսա նոյն ցնցումն ունեցաւ 1926ի կէսին եւ Ֆրանքը որ գլուխն առած թաւալգլոր կ'երթար՝ յանկարծ կանգ առաւ կէս ճամբան, որովհետեւ այս երկիրը ներքին զօրաւոր ուժեր ունէր՝ ինքնաբաւ դառնալու եւ իր ազգային տնտեսութիւնը վերականգնելու համար։ Եւ 1927ի գործադրկութեան կարճ շրջանէն յետոյ, Ֆրանսա տնտեսապէս կենսունակ եւ զօրաւոր վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր։

Ի՞նչ է սակայն Թուրքիոյ տնտեսական ներկայ տագնապին պատճառը: Կարելի՞ է համեմատութեան եզրեր գտնել Քէմալի երկիրը սարսող այս երեւոյթին եւ եւրոպական երկիրներու անցուցած տագնապին միջեւ։ Ո՛չ։ Թրքական քայքայումը ուրիշ պատճառներ ունի եւ դարմանը այնքան ալ հեշտ չէ։

Թուրքը՝ այնպէս ինչպէս ճանչցած ենք՝ ի ծնէ եւ ի բնէ անընդունակ ճարտարարուեստական ու շինարարական աշխատանքի, պաշտօնէութիւնն ու զինուորութիւնն ըլլալով իր գերադաս ասպարէզը։ Զուրկ ճարտարարուեստէ, անտաշ նոյն իսկ պարզ արհեստներու, անիկա միշտ եղած է մակաբոյծ, զատագործելով իր տիրապետող ցեղի, Ջարդարարի ու Թալանողի հանգամանքները՝ ապրելու եւ գիրք շինելու համար։ Գալով աւանդներու երկրագործ դասակարգին, որ կարենար թիւ մը կազմէր, խեղճութեան մէջ կը տապլտկէր, զրկուած ըլլալով դրամագլուխէ, նոյնիսկ սերմերու եւ լծկան հայթայթելու, չենք ըսեր մշակութեան արդիական ձեւեր որդեգրելու համար։ Հայ կամ յոյն կալուածատէրը, որուն շնորհիւ հաց մը կը ճարէր Թուրք գիւղացին, չկայ այլեւս. ու Թուրք ազան կամ պէտքը չի կրնար կշտացնել անոր փորը։

Ու ականատեսներ կը պատմեն թէ՝ այսօր Անատոլուն կը տնքայ աղքատութեան ու թշուառութեան մէջ, Թուրք գիւղացին արիւն-արցունք կուլայ եւ երանի կուտայ հի՛ն բարի օրերուն...

Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք այն զանազան ու զարմանազան ծանր տուրքերը, որոնք ամէն տարի աստիճան մը աւելի կը ճնշեն արդէն իսկ արիւնաքամ ժողովուրդի մը վրայ, հաւասարակշռելու համար նիւտաձուօղը,— որու ծախքի բաժնին կէսէն աւելին տրամադրուած է զինուորական նպատակներու — գուք կ'ունենաք որոշ պատկերը կացութեան։

Ուրեմն, մէկ կողմէ ճարտարարուեստի պակասը, որ կը ստիպէ ժողովուրդը ամէն բան դուրսէն գնելու, միւս կողմէ տուրքերու տարապայման ծանրութիւնը, դրամագլուխի չգոյութիւնը, ժողովուրդին շինարար աշխատանքի անընդունակութիւնը, ինչպէս նաեւ — շեշտենք — արդիական կեանքին յարմարելու համար կատարուած նորատեսակ ծախքերը՝ ստեղծած են այսօրուան անել վիճակը։

Կ'արժէ քիչ մը կանգ առնել այս վերջին կէտին վրայ։ Մուսթաֆա Քէմալ արդիականութեան իր մոլուցքին մէջ՝ արարշաւ քայլեր առնել տուաւ յետամնաց ժողովուրդի մը՝ բարեկարգելով միայն արտաքին ձեւերը՝ հագուստ-կապուստ, ներս ու կաց, պետութեան եւ կրօնքի անջատում, տառերու բարեփոխում եւ այլն, առանց այդ ժողովուրդին տալու էական բանը՝ անոր տնտեսական անկախութիւնն ապահովելու միջոցները։ Որովհետեւ առանց այդ տնտեսական անկախութեան՝ ժողովուրդ մը — ինչպէս անհատը — միշտ դատապարտուած է գերութեան ու թշուառութեան։

Արդիական Թուրքը, մանաւանդ Թրքուհին նոր ծախքեր ունի։ Ու այս ծախքերը կ'երեւի ա՛յնքան կ'ազդեն ընտանիքներու տնտեսական դրութեան վրայ, որ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա՝ ներկայ տագնապին առաջքն առնելու միջոցներէն մէկը գլխաւորն ալ կը նկատէ անհատներու —ինչպէս պետութեան— խնայողութիւնը, մանաւորապէս կը պահանջէ որ Թրքուհիները չափ մը դնեն ակնտածքը գուլպայ հագնելու եւ թանկարժէք անուշահոտութիւններ գործածելու իրենց մոլութեան...

Ճիւմհուրիյէթ (10 դեկտ.) կը գանգատի որ պաշտօնեաներուն ստացած թոշակը երբեք չի բաւեր անոնց ապրուստին։ Եթէ նոյնիսկ այժմու ամսականները կրկնապատկուին, կ'ըսէ, քանի՛ չկայ կայուն դրամ մը, կարելի չէ որեւէ օգուտ ապահովել։ «Դրամի անկայունութեան պատճառաւ, միջավայրը կը նմանի զաղանի մը, որ պատառները կը կլլէ՝ առանց ծամելու։ Ու կը հրատարակէ պատկերը չորս հրէշներու, լայնաբաց երախներով, պատրաստ կլլելու Թուրք պաշտօնեայ մը, որ սարսափահար կը փախչի...

Բարենորոգումներուն հետեւանքով այնքան աւելցած են Թուրք ընտանիքին ծախքերը, որ անկարելի է հասնիլ անոնց՝ ներկայ պայմաններուն մէջ, առանց կործանելու։

Տեսէ՛ք թէ ի՛նչ կը գրէ Եունուս Նատի՝ Ճիւմհուրիյէթի նոյն թիւին մէջ.

— Եթէ տանտիկինը ըսէ թէ՝ «քանի որ ամսականներ աւելցան, շաբաթն անգամ մը ես ալ կրնամ թէյասեղանի երթալ», այնքանը կը բաւէ ինքնին՝ ամբողջ ամսականը կլլելու համար։ Հանըմի մը համար շաբաթը մէկ անգամ թէյասեղանի երթալ չի նշանակեր շաբաթը մէկ գաւաթ թէյ խմել: Անիկա նոր երեւոյթ մըն է, որուն համար չի բաւեր մէկ ամսականը։ Թէյասեղանին հագուստ կը հագնին, թէյասեղանի համեմատ հագուստ կը հագնին։ Թէյասեղանին մէջ նուագ մըն կ'ըլլայ։ Ինչո՞ւ համար Ֆաթմա հանըմենք ձայնագիր, Ալի պէյենք անթել ունենան եւ մենք չունենանք. կ'ըլլա՞յ։ Քանի որ ամսականներն աւելցած է, ի հարկին այս բաները մասնավճարներով ալ կ'ըլլան...

Ահա՛ թէ ո՛ր տեղուանքը հասցուց Քէմալ Թուրքն ու Թրքուհին։

Ի՞նչ ըրա՛ւ փոխարէն՝ երկիրը զարգացնելու եւ ժողովուրդը հարստացնելու համար։

Շինարարական ո՛չ մէկ լուրջ աշխատանք։

Իբրեւ զինուորական, կռթնած զինուորական ուժի վրայ, Քէմալի շինարարութիւնը զուտ ռազմական հանգամանք կը կրէ։ Միակ ուշագրաւ աշխատանքը՝ նոր երկաթուղիներու շինութիւնը՝ գլխաւորապէս կը ծառայէ զինուորական նպատակներու։ Միակ հանրային ձեռնարկը, որ տարիներէ ի վեր լարած է բոլոր Թուրք վարիչներու և ժողովուրդին ճիգերը՝ սուաւոնակի հանգանակութիւնն է—զուտ զինուորական նպատակներով։ Ժողովուրդը կը կողոպտուի՝ բանակին համակրութիւնը վառ և քէմալապետութիւնը կանգուն պահելու համար։ Զինուորական դիկտատուրան է՝ որ կզպանք դրած է բերաններուն եւ կարելի չէ լսել բողոքի ո՛չ մէկ ճիչ։ Հանրապետութիւն ունին եւ սակայն միակ կուսակցութիւն մը կը վարէ երկրին ճակատագիրը — միշտ միաձայնութեամբ։

Ու հիմա որ տագնապը ծայր տուաւ, սուրը կոկորդին հասաւ, Ընկիւրիի վարիչները բացած են իրենց աչքերը՝ տեսնելու համար այն պարապութիւնն ու ամայութիւնը, որ կը տիրէ իրենց շուրջ։

Տագնապին դիմագրաւելու համար կը հրամայեն տեղական ապրանք միայն գործածել...

Բայց ո՞ր ապրանքները։ Ո՞ր ճարտարարուեստին արտադրութիւնները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԸՆՑԻՆԵՐԸ ՀՈՂ ԿԸ ԳՆԵՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի Հայր Միութիւնը որոշած էր հող մը գնել Լիբանանի մէջ, իրենց հայրենակիցները տեղաւորելու համար։ Երկու ամիս առաջ բանակցութիւններ կատարուեցան գնելու Ըթօրա գիւղը, որ կը գտնուի Դամասկոսի ճամբուն վրայ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանագլուխին մօտ եւ օդով ու ջուրով շատ կը նմանի Հաճընի։ Ամբողջ գիւղին համար պահանջուած էր 50 հազար օսմանեան հնչուն ոսկի, մինչ Հաճընցիներու պատուիրակը յանձն կ'առնէր միայն 38 հազար։ Եւ ձախողեցան բանակցութիւնները։

Այժմ նոր հող մը գնուած է Պէյրութի մէջ, 40 հազար քառակուսի տարածութեամբ եւ կանգունը 25 ղրշ. սակեգրամով։ Կ'ըսուի թէ հողը ձրի պիտի բաշխուի բոլոր Հաճընցիներուն, իսկ անոնք որ ի վիճակի չեն տուն շինելու, Ամերիկայի Հայրենակցական Միութեան շնորհիւ, պիտի կրնան տունի տէր դառնալ։ Գնուած հողին վրայ այժմ կը գտնուի ֆրանսական զումարտակ մը։ Հաշիւ եղած է թէ կարելի պիտի ըլլայ 250—300 տուն շինել այս գետնին վրայ, որ Միջերկրականի վրայ կը նայի։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Դրօշակ» դեկտեմբերի թիւին մէջ կը հրատարակէ երկար ուսումնասիրութիւն մը՝ այս խորագրով։ կը քաղենք եզրակացութիւնը.—

... Սակայն, Թուրք-թաթարական երկրներում երեւան հանուած իրադարձութիւնների գլուխ գործոցը կազմում է «սուլթան-գալիեւութիւնը», որի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ է հաղորդում Կոմունիստական կուսակցութեան կենտրոնաթերթ «Պրաւդան» իր 1929 թ. նոյ. 4 թիւի մէջ։

Սուլթան-Գալիեւը եղել է յայտնի թաթար բոլշեւիկ։ Դեռ 1920 թւին, համաձայն չլինելով կուսակցութեան վարած ազգային քաղաքականութեան հետ՝ նա կապ է հաստատում բաշկիր եւ թաթար ազգայնականների հետ՝ միաժամանակ իր շուրջ համախմբելով ազգային տրամադրութիւններ ունեցող բոլշեւիկներին։ 1923ին բացայայտ պայքար է սկսում կուսակցութեան քաղաքականութեան դէմ՝ յարաբերութեան մէջ մտնելով Խորհրդային Արեւելքի եւ արտասահմանեան տարագիր բուրժուա-ազգայնական տարրերի հետ։ Նոյն թւին նա արտաքսւում է կուսակցութեան շարքերից։ 1929 թ. Սուլթան-Գալիեւի կուսակիցները նրա ղեկավարութեամբ «ծեւակերպւում են, որպէս համաթուրանական յակայեղափոխական գաղափարաբանութիւն» (ընդգծումը «Պրաւդա»յինն է)։

Կուսակցութեան շարքերից արտաքսուելուց յետոյ, Սուլթան-Գալիեւը աւելի գործօն պայքար է սկսում խորհրդային վարչաձեւի դէմ։ Առաջին հերթին, իր կողմը գրաւելով կուսակցական եւ անկուսակցական բոլոր դժգոհ տարրերին, նա մշակում է իրենց ծրագիրն ու գործելակերպը։

Ծրագիրը պահանջում է նախ եւ առաջ արեւելեան հանրապետութիւններն ու շրջանները անջատել խորհրդային տիրապետութիւնից։ «Նախկին Ռուսաստանը, ասուած է ծրագրի մէջ, վերականգնած Խորհրդ. Միութիւն անուան տակ, երկարատեւ լինել չի կարող։ Նա անցողակի է եւ ժամանակաւոր։ Ռուս ժողովրդի գերիշխանութեանը միւս ժողովուրդների վրա կը փոխարինի վերջինների իշխանութիւնը մետրոպոլիաների վրայ։ Ծրագիրը համաձայն չի բոլշեւիկների այն տեսակէտին, որ, եթէ բանւորութիւնը Եւրոպայում տիրապետի, դրանից ճնշւած մարդկութեան ընկերային կեանքն առանձին բարեփոխւում կ'ունենայ։ Մարդկութիւնը բարեկեցիկ վիճակ կ'ունենայ միայն այն դէպքում, երբ կը յաջողուի «գաղութներին եւ կիսագաղութներին» իրենց տիրապետութիւնը հաստատել մայր-երկրի վրայ։

Խորհրդային Արեւելքի հանրապետութիւնների եւ շրջանների խորհրդային ձեւը, ըստ սուլթան-գալիեւականների, պէտք է փոխարինել «թուրանական պետութեամբ»։ Թուրանական պետութեան հիմնական կորիզը կազմելու են՝ Թաթարստանը, Բաշկիրիան, Ղազախստանը, Ուզբեկստանը, Տաճիկիստանը, Թուրքմէնստանը եւ ուրիշ երկիրներ։ Թուրանական պետութիւնը ընդունելու է ազգային-ժողովրդավարական հանրապետութեան ձեւ։

Սուլթան-գալիեւականները մտածում են նոր կուսակցութիւն հիմնել։ Այդ նպատակով նրանք «հաւասարապէս կապւում են բանւորական ընդդիմադիրների, տրոցկիստների, վրաց անջատողականների եւ Ղրիմի, Բաշկիրիստանի եւ Ադրբէջանի ազգային տրամադրութիւններ յայտնաբերող կոմունիստների հետ»։ Բացի այդ, Խորհրդային Միութեան մի շարք վայրերում (Մոսկուա, Ղրիմ, Կազան եւլն.) խմբակներ են կազմակերպւում, խորհրդակցութիւններ են սարքւում, եւ փորձում են կենտրոն ստեղծել, որպէսզի 1929թ. ընթացքում գումարեն գաղտնի խորհրդաժողով։

«Սակայն, միայն դրանով չի սահմանափակւում սուլթան-գալիեւականների ծրագիրը, գրում «Պրաւդա»ն: Սուլթան-գալիեւականները աշխատել են երեւալ և միջազգային բեմի վրայ։ Նրանց ծրագիրն առաջադրում է ստեղծել «գաղութների ինտերնացիոնալ»։ Եթէ ի նկատի առնենք, որ սուլթան-գալիեւականները փորձեր են արել կապւել Կուոմինտանի հետ (Չինաստանի ազգային կուսակցութիւն, Ա. Ա.) եւ բացայայտ համակրում են քէմալականութեան, ապա հասկնալի կը լինի «գաղութային ինտերնացիոնալի» բուրժուա-ազգայնական բնոյթը»։

* * *

Յօդւածի առաջին մասում դիտմամբ երկար կանգ առինք Թուրանական շարժման եւ խորհրդային արեւելեան քաղաքականութեան վրայ, որպէսզի մի աւելորդ անգամ եւս յայտնի դառնայ, թէ ինչպէս է այդ մեքենայութիւններին զոհ գնացել հայ ժողովուրդը եւ հայկական դատը, եւ յետոյ, աւելի ցայտուն երեւայ այն կապը, որ գոյութիւն ունի այդ քաղաքականութեան եւ ներկայ իրադարձութիւնների միջեւ։

Համեմատութիւնը ցոյց է տալիս, որ Թուրանական շարժման նպատակը, ինչպէս անցեալում, այնպէս եւ այսօր, թէ Տաճկաստանում եւ թէ խորհրդային երկիրներում, մէ՛կ նպատակ է հետապնդում՝ ստեղծել Թուրանական պետութիւն, որի մաս են կազմելու Միջերկրական ծովից մինչեւ չինական սահմաններն ապրող բոլոր Թուրանական ժողովուրդները։ Թուրանական շարժման թէ սկզբնական-շրջանի գաղափարախօսները, թէ «Թիւրք Օջախների» ղեկավարները եւ թէ խորհրդային երկրների գործիչները, այդ նպատակին հասնելու համար, լեզւի նոյնացման խնդիր են առաջադրում եւ իրենց գաղափարները տարածելու և Թուրանական ժողովուրդների մէջ կապն ամրացնելու համար դիմում են գեղարւեստական գրականութեան։ Եւ, վերջապէս, եթէ այդ աշխատանքը կատարւում է օսմանեան բանակի սպաների միջոցով և Թուրանական գաղափարն արծարծող խորհրդային գործիչները «համակրանք են տածում քէմալականների հանդէպ», ապա պարզ է, որ, ինչպէս անցեալում, ներկայումս էլ Թուրանականները իրենց յոյսերը կապել են Տաճկաստանի հետ։

Երկրորդ.— «Սուլթան-Գալիեւականութիւնը» եւ Արեւելքի քաղաքական կացութիւնը գալիս են հաստատելու, որ Խորհրդային Ռուսաստանի արեւելեան քաղաքականութիւնը միանգամայն սնանկ դուրս եկաւ։ «Համաշխարհային յեղափոխութեան Նախադուռ» Արեւելքի ազգային-ազատագրական շարժումը բոլշեւիկների երազած ուղիով չընթացաւ։ Չինաստանը եւ Տաճկաստանը սիրով ընդունեցին խորհրդային դրամն ու դիւանագիտական ու նիւթական աջակցութիւնը։ Սակայն, երբ այդ երկրներում ազգային իշխանութիւն հաստատւեց, կարմիր վտանգից սարսափած ազգային բուրժուազիան ո՛չ թէ խորհրդայնացման ուղիով գնաց, այլ ձեռք պարզեց արեւմտեան դրամատէրերին։ Այսօր, բոլշեւիկների օժանդակութեամբ յաջողութեան հասած չինական ազգային կառավարութիւնը փաստական պատերազմի մէջ է Խորհրդ. Ռուսաստանի հետ։ Իսկ քէմալական Տաճկաստանը, որն իր գոյութեամբ ամենից շատ բոլշեւիկներին է պարտական, ո՛չ միայն չղեկավարեց Սիւրիացիների և Մարոկցիների ազատագրութիւնները, այլ եւ հարթեց իր վէճերը աշխարհակալ Անգլիայի եւ Ֆրանսայի հետ՝ գիշատելով Մուսուլի եւ Սիւրիայի սահմանային խնդիրներում։ Ոչ մի երաշխիք չկայ, թէ վաղը Տաճկաստանն էլ չի կարող հետեւել Չինաստանի օրինակին... մանաւանդ որ «պատմութեան մէջ չտեսնուած» կարմիր անարդար դաշնագիրը ոչնչով չարդարացրեց Մոսկուայի յոյսերը և այսօր իր դէմ ունի մի աշխարհակալ Թուրքիա՝ դէպի հիւսիս յառած աչքերով։

Երրորդ.— «Սուլթան-գալիեւականութիւնը» գալիս է ասելու, որ ազգային ոգով համակւած Թուրք - Թաթար - վրացի կոմունիստները՝ խորհրդային իշխանութեան դիմագրաւելու նպատակով փորձեր են անում միանալու, մի բան, որ վաղուց յայտնի էր մեզ։ Այդ ժողովուրդների արտասահմանեան տարագրութիւնը նոյնպէս միացած է («Պրոմէթէ»)։ Թէ դրսի տարագիրները եւ թէ ներսի կոմունիստները խորհրդային վարչաձեւը տապալելու միջոցներից մէկը համարում են Տաճկաստանի օժանդակութիւնը։ Անգամ վրաց մենշեւիկները նոյն գործելակերպին են հետեւում 1921 թ. Ժորդանիայի և Ն. Ռամիշվիլու հրահանգ նամակները Կարսեցիներին)։

Չորրորդ.— Թուրանական ծրագիրը իրականութի՞ւն է թէ ցնորք, մեզ համար այնքան էլ կարեւոր չէ։ Իրողութիւնն այն է, որ նման ձգտում գոյութիւն ունի եւ այդ ձգտումն իսկ մահացու վտանգ է հայ ժողովուրդի համար։ Մանաւանդ, որ այդ վտանգին դիմագրաւող նախկին Ռուսաստանն այլեւս գոյութիւն չունի։ Ընդհակառակն այսօրւայ Ռուսաստանը իր կոյր եւ սին քաղաքականութեամբ, անգիտակցօրէն ջուր է լցնում այդ շարժման անիւին՝ մահացու հարուածներ հասցնելով Հայաստանին եւ հայութեան։

ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆ"Ը ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, վերջերս դէպի Եգիպտոս եւ Սուրիա գնաց Զուիցերացի ծանօթ մարդասէր Պ. Քրաֆթ - Պոնար, թէ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը ուսումնասիրելու եւ թէ դրամ հաւաքելու համար։

«Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը տեսակցութիւն մը ունենալով մեր բարեկամին հետ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է Զուիցերիոյ ծանօթ հաստատութեանց մասին.—

Գընեւի մէջ 55 երկսեռ աշակերտներ ունինք. Ժընեւի մէջ 65 երկսեռ աշակերտներ։ Գընեւ, որ փոքրիկ գիւղ մըն է, հաւաքած ենք փոքրերը, մինչեւ 15-16 տարեկանները, իսկ Ժընեւի մէջ մեծերը, 16էն վեր։

Գընեւին մէջ 3 տուն ունինք, սքանչելի գիւղական տեսարանով, եւ առողջ օդով։ Մէկը՝ մանչերուն համար, ննջարանի եւ դասարաններու բաժնուած. մէկը՝ աղջիկներուն համար, եւ երրորդը՝ ագարակի վերածուած, ուր տաւարներ կը պահուին, կով, խոզ, հաւեր եւն։

Ժընեւինը գպրոց չէ՝ հայկական տուն մըն է, «Հայաստան» անունով. ինչպէս հայրենի ու հարազատ օճախ մը, ուր կը գիշերեն եւ կը խնամուին, ցորեկը զուիցերական զանազան վարժարաններ գացող աշակերտներն ու աշակերտուհիները։ Երբ Գընեւէն 10 դասընթացքը կ'աւարտեն, 10 տարեկանէն ետք, աշակերտները Ժընեւ կուգան, կառավարական վարժարաններու քննութեանց կը մասնակցին եւ յաջողողները կը հետեւին իրենց յարմար եւ նախընտրած ճիւղերուն։

Իւրաքանչիւր աշակերտի համար տարեկան 1000 զուիցերական ֆրանք ծախք կ'ըլլայ. ընդամէնը՝ 120 հազար զ. ֆրանք. այսինքն՝ ֆրանսական 600 հա-

...ունք՝ Այս ... գումարը կը ... ժողովրդական հանգա... ...ամբ, ամէն տարի։ ... հանգանակութիւնը, զոր ... Նիւ Եորքի մէջ, ... հետ կազմ չունի։ ... հանգանակելի գու... ...նութեամբ, իր վերջին ... պիտի մնայ իբրեւ ... ազգային սեփականու... ...առութիւն։

... ալ ... են եւ թէ ... ... 180,000 ... 100,000ը ... 80,000ը ... 30 000 եւ կը մնայ ... 50,000, որ պէտք է վճա... ... անհրաժեշտ է որ այս ... ... 100 երեսուն ... 50.000 ... 25,000 ֆրանք։ ...

...իւղի ժողովուրդը կը կատարէ ...պարտքը, բայց մենք կը կար... ...է թէ անհրաժեշտ է որ Հայ ...ովուրդն ալ իր օժանդակու... ...իւնը բերէ։

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուէն ծամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

— Դոշ Հիսար Հաֆիզ, Սվազի գաւառին կեդրոնը, առաջ 292 տուն հայ բնակչութիւն կար, հիմա 30 տուն, կէսը աղքատ։

Բաբերդ՝ առաջ 70, հիմա 10 տուն, կէսը թշուառ։

Գաղշէհիք՝ առաջ 80 տուն, հիմա 5 տուն, 3ը թշուառ։

Չէրքութ՝ առաջ 10, հիմա 2 տուն թշուառ։

Խորասան՝ առաջ 80, հիմա 6 տուն, 5ը թշուառ։

Օրնովիզ՝ առաջ 8, հիմա 4 տուն, բոլորը թշուառ։

Եարասար՝ առաջ 150, հիմա 5 տուն, 3ը թշուառ։

Կովտուն՝ առաջ 300, հիմա 2 տուն, թշուառ։

Խորոխան՝ առաջ 150, հիմա 4 տուն թշուառ։

Խանասար՝ 150, հիմա ոչ ոք։

Կավրա՝ առաջ 100, հիմա ոչ մէկ անձ։

Տուհիսար՝ առաջ 300, հիմա 2 տուն, թշուառ։

Սվազի գիւղեր.— Ուլաշ՝ առաջ 400, հիմա 30 տուն։

Դիվան՝ առաջ 200, հիմա ոչ ոք։

ՄԱՆՇԻ ԸՆԴՑՈՎԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Մանշի ընդծովեայ փապուղին հետզհետէ կը բռնէ իրականացման ճամբան։ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, անցեալ օր, Նախարար Թոմաս կը յայտարարէր թէ «Մանշի ընդծովեայ փապուղիին յանձնախումբը կը յուսայ իր տեղեկագիրը խորհրդարանին քննութեան ենթարկել, Ծնունդի արձակուրդէն անմիջապէս յետոյ, այսինքն յունուար 21ին։ Կառավարութիւնը նոյն տեղեկագիրը պիտի քննէ առանց ժամանակ կորսնցնելու։

Նախարարը աւելցուցած է թէ արհեստագիտական նոր դիւրութիւններ գտնուած են յանձնախումբին տրամադրութեան տակ։

Ընդծովեայ փապուղիին շինութիւնը, շատ առաւելութիւններու կարգին, Անգլիոյ համար պիտի ունենայ նաեւ այն օգուտը, որ մեծ մասամբ հանքային անգործ 24 հազար բանուորներու աշխատանք պիտի հայթայթէ, ապրանքներու փոխանակութիւնը պիտի դառնայ աւելի արագ եւ աւելի աժան, զամաքէն դէպի Անգլիա պիտի քաշէ բազմաթիւ շրջիկներ, որոնք կը սիրեն արագ ճամբորդութիւնը եւ չեն ախորժիր ծովային ճամբորդութենէն։ 1914ին, Անգլիոյ մէջ կը հաշուէին թէ փապուղիին շինութիւնը պիտի արժէ մօտ 29 միլիոն անգլ. ոսկի, (3 միլիառ 596 միլիոն ֆրանք)։ Բայց պեղումի նորա-

հնար միջոցները եւ մեքենական վերջին գիւտեր զգալի կերպով կը նուազեցնեն ծախքերը։

Կը նախատեսուի երկու փապուղի մօտ 30 քիլոմեդր երկարութեամբ, եւ 6 մեդր լայնքով, որոնք իրարու պիտի հաղորդակցին 500 մեդր երկայն նրբանցքներով։ Փարիզ-Լոնտոն ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի 6 ժամէն, ուղղակի, առանց ընդմիջումներու։

ԳՐԱԳԷՏ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ

Հայ գիւղատնտեսականի Աղեքսանդրիոյ կեդրոնը կը հաղորդէ մեզի.—

Պոլսէն ի վեր Հայ Գիւղատնտեսականի գլխաւոր նպատակը եղած է ոչ միայն մասնագէտներ հասցնել, այլ եւ մտաւորականներ եւ հանրային գործիչներ։ Ուրախ ենք յայտարարելու թէ Հայ Գիւղատնտեսականին առաջադրութիւնը սկսած է մարմին առնել.

Այսպէս Ֆրանսայի մեր շրջանաւարտներէն Պ. Պ. Վազգէն Շուշանեան եւ Ցովհաննէս Մահտեսեան, երկուքն ալ սափի շքադրամով պատուուած կաթնատնտեսներ եւ Միացեալ Նահանգներու երկրգ. գոլէճներու շրջանաւարտներէն Պ. Պ. Գեղամ Գէորգեան (Գեղամ. Գեղամ) եւ Զաւէն Սիւրմէլեան, երկուքն ալ պսակաւոր գիւղատնտեսներ, հայ գրական կեանքին նորահաս բայց խոստմնալից մշակներն ըլլալ կը թուին։

Ուրախ ենք որ, ժամանակի ընթացքին, ինչպէս վերի չորսերը, նոյնպէս ուրիշներ, պիտի կրնան հասնիլ եւ հասուննալ եւ մտաւոր աղքատ մէջ շքեղօրէն ծաղկիլ հայ գրական պարտէզին ընտիր ծաղիկներու կողքին։

ԽԱՉ ԼԱՑԻ ՊԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երուսաղէմի ծանօթ «Լացի պատը» վերջերս նոր միջադէպ մը առիթ տուաւ։ Շաբաթ օր, երբ հրեայ աղօթողներ «Պատը» կ'երթան, զարմանքով կը տեսնեն, որ, «Պատ»ին ալ կողմը մեծ խաչ մը նկարուած է։ Իսկոյն հան ներկայ գտնուող ոստիկաններուն լուր կը տրուի, որոնք կուգան եւ խաչը կը ջնջեն, իսկ մինչ այդ ո՛չ մէկ հրեայ «Պատ»ին կը մօտենայ եւ կ'աղօթէ։ Նկարուած խաչը ջնջելէ վերջ, դարձեալ ուրիշ խաչ մը նկարուած կը տեսնուի «Պատ»ին վրայ, երեւոյթ մը, որ իրական անհանգստութեան կը մատնէ «Պատ»ին բարեպաշտ այցելուները։ Արարողութիւնը պահ մը դադրելու կ'ընդհատուի, եւ ոստիկաններու կողմէ խաչը սրբուելէ ետքը միայն կը վերսկսի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փարիզի եկեղեցիէն կը հաղորդուի.—

Կրօնական ընկերակցութեանս կանոնագրին 13րդ յօդուածին համաձայն, Վարչական ժողովէն վիճակով դադրեցան 10 անդամներ, 14 Նոյ. 1929ի նիստին մէջ։

Դադրած անդամներուն տեղ նորեր ընտրելու համար, կազմուեցաւ Ընտրողական ժողով մը՝ նախագահութեամբ Հոգեւոր Հովիւին։

Ընտրողական ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց 5 դեկտեմբեր 1929 եշ. օր ժամը 5ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ եւ կբաղեցաւ պատրաստութեամբ մը ընտրելիներու երկպատիկ ցանկին։

Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1930 յունուարի երկրորդ կիսուն։

Ընտրուելու իրաւունք ունին անոնք որ երեք տարիէ ի վեր կանոնաւորապէս վճարած են իրենց տարեկան անդամավճարը։

Ընտրողներու լիակատար ցանկը տրամադրելի է փափաքողներուն, որոնք կրնան զայն առաւելն մինչեւ 1930 յունուար 10, ներկայանալ եկեղեցւոյ խորհրդարանը ամէն Գշ. Եշ Շբ. եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 10-12 եւ ընել իրենց դիտողութիւնները, եթէ ունին։

Ընտրողական ժողովը այս առթիւ կը յայտարարէ նաեւ թէ՝ պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ ցարդ եղած լրագրական հրատարակութիւնները եւ սպասել պաշտօնական տեղեկութեան։

Ի դիմաց Ընտրողական Ժողովոյ Նախագահ՝ Վռամշապուհ Եպիսկ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ցօն, Ծնունդ, կաղանդ, խըրախճանքի օրեր, ընտանեկան հրճուանք ու ծիծաղ։ Պատանիներ, պատանուհիներ, երախաներ, պարսումը անհամբեր անակնկալներու, նուէրներու, երջանկութեան պահեր, վայելք, լոյս, խայտանք իսկ անդին Ռէնսի, երկու հարիւր որբուհիներ, պատանուհի երախայ գուրկ ծնողքէ։ Ո՞վ անոնց կաղանդը պիտի հոգայ, ո՞ր բարի հոգին, ո՞ր ռսկի սիրտը։

Ազգակից քոյրեր, բարեկեցիկ պարմանուհիներ, պատանիներ, քոյրիկ-աղբարիկներ, մանուկներ, մաս մը ձեր նուէրներէն, մաս մը գումարէն յատկացուած կաղանդին խրախճանքներուն, տուէք Ռէնսիի պզտիկներուն, թող անոնց աչքերուն մէջ ալ երջանկութեան կաթիլ մը իյնայ, թող Նոր Տարին ժպտի անոնց ալ։ Բաժնեցէք ձեր հրճուանքը զրկուածին հետ։

Ի դիմաց Դ. Ց. Վ. Սանաց Միութեան Ատենադպիր Խ. Անանիկեան Ատենապետ Մ. Զագարեան

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Հայ մը՝ Պ. Գ. Սեդրոսեան հնարած է նոր հեծանիւ մը, մասնաւորաբար փոքրիկներու մարզանքին համար։ Այս հեծանիւին շնորհիւ մանուկը բաց օդի մէջ համաչափ շարժման մէջ կը դնէ իր ձեռքերն ու ոտքերը, ինչ որ մեծապէս կ'օգնէ անոր ֆիզիքական զարգացման։ Գործիքը շինուած է այնպէս՝ որ մանուկը ուղիղ կը նստի եւ ստիպուած չէ ծռելու, ինչպէս սովորական հեծանիւներու մէջ։ Ասիկա շատ կարեւոր է ազատ շնչառութեան եւ թոքերու զարգացման տեսակէտով։

Այս հեծանիւը կարելի է ծալլել։ Կարելի է նաեւ հովանոց մըն ալ ցցնել վրան։ Կեցնելու համար կը բաւէ կռթնիլ նստարանին վրայ։

Վերջերս Dimanche Illustré հրատարակեց այս նկարը։

Բժիշկներու կողմէ եւ գնահատուած է այս գործիքը, որ թոյլ կուտայ մանուկներուն բացօթեայ հաճելի մարզանքներով զարգացնել իրենց մկանները եւ մարմնական ճկունութիւն ձեռք բերել։ Մանուկ մը, որ երկու տարի կը գործածէ այս հեծանիւը, ճշմարիտ մարզիկ մը կը դառնայ։

Ներկայիս մարզանքի համար կը գործածուին ռետինէ պարաններ (extenseurs, Sandow եւայլն), հաստատուած սենեակի պատերուն վրայ։ Մանուկը կը ձանձրանայ անոնց գործածութիւնով։ Գալով տղոց միւս խաղալիքներուն՝ փոքրիկ կառքերուն, սայլակներուն եւայլն, որոնք շարժման մէջ կը դրուին ոտքով կամ միայն ձեռքով, մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնեն անոնք։ Բացի անկումի վտանգէն որ յաճախադէպ է մանաւանդ փոքրիկներու համար, այդ գործիքներով մարզանք կատարողները չեն կրնար զարգացնել իրենց կուրծքը՝ ստիպուած ըլլալով միշտ ծռած վիճակի մէջ մնալ։

Պ. Սեդրոսեան այս հեծանիւէն զատ, հնարած է նաեւ ուրիշ կառք մը՝ 5—10 տարեկան տղոց համար։

Մարզասէր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն հինգերորդ շրջանը։ Օրուան ամէնէն կարեւոր խաղն էր Ս Օ Պիյանքուրի եւ Ալզասի ախոյեան Ֆ. Ս Միւլհուզի մրցումը որ տեղի ունեցաւ Սթատ Ռընոյի մարզադաշտին վրայ, վեց հազարէն աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Մեծ թիւով Հայեր եւս ներկայ էին։ Մրցման ամբողջ տեւողութեան Ալզասի ախոյեանը իր նուրբ եւ տոկուն խաղարկութեամբը գերազանցեց իր հակառակորդը եւ հակառակ Պիյանքուրի խումբին կորովի պաշտպանութեան, յաղթական ելաւ 1ի դէմ 5 նշանակէտով։

Մրցումէն առաջ տեղական թերթերը Ս կարապետեանի նկարը հրատարակելով, կը գնահատէին անոր բարձր խաղարկութիւնը։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ չորս խումբերու միջեւ բաժակի կարեւոր մրցում մը, «Փարք տէ Բրէնս»ի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ։ Մրցորդներն են «Ռէտ Սթար», «Ս Ա Փարի» «Ս Օ Պիյանքուր» եւ Չեխոսլովաք «Սլավիա տը Բրակ» խումբերը. այս վերջինը յատկապէս հրաւիրուած է մասնակցելու։ Ժամը 1ին «Ս Օ Պիյանքուր» խումբը պիտի մրցի «Ս Ա Փարի» խումբին դէմ, որմէ վերջ «Ռէտ Սթար» պիտի մրցի «Սլավիա տը Բրակ» խումբին դէմ։

Բաժակին «ֆինալ» մրցումները տեղի պիտի ունենան Ծննդեան օրը, միեւնոյն դաշտին վրայ։

Գ. Գասապեան

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀԱՆՐԱՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Այս երկիրն ընդարձակ ...րտէզ մը դարձած է, ըսաւ ...ն։

— Ցորենի հասկերն ալ ծաղ...ներու չափ սիրուն են սակայն ...ւ Սէյէստէն։

— Կը յուսամ գոնէ թէ չես ...գտուիր գործարաններու ծըխ...ն...յզներուն բացակայութենէն, ...ւ Ռընէ։

Նոր Օրլէանի մօտ ծովե...րքին վրայ անոնք տեսան ըն...րձակ շինութիւններ. Օրիորդը ...ւ թէ անոնք շարժիչ ուժի ...խաւոր կայաններէն մէկն չէնս...րն էին, որ շրջակայ երկիրնե...ն ելեկտրական հոսանք կը ...ւշեն, ...գտագործելով ծովի ...րժումները։

Իջան քաղաքին մէջտեղը եւ ընդունուեցան կազմակերպիչ յանձնաժողովի կողմէն, որ օրիորդ Աննիին մասոյց գիտական աշխարհի մէջ անոր գրաւած բարձր դիրքին արժանի յարգանքները եւ շնորհակալ եղաւ Ռընէին եւ Սէյէստէնին որ բարեհաճած էին ընկերակցիլ անոր։

Բանախօսութիւնը կատարելապէս յաղթանակ մը եղաւ։ Ռընէ խօսք առաւ այնտեղ՝ նախագահի հրաւէրով եւ Ռոքֆէլլըր թանգարանի տեսչուհիին հասցէին ուղղեց յարգանքի հաւաստիքներ, որոնցմէ օրիորդը մեծապէս զգածուեցաւ։

— Ձեր գործը շատ մը թերութիւններ ունէր, ըսաւ օրիորդ տեսչուհին, բայց մարդիկը այն ժամանակ աւելի ազնիւ էին քան այսօր։

— Միեւնոյն դիտողութիւնը լսած եմ այն ժամանակ ծերերու կողմէ, երբ ես տակաւին երիտասարդ էի, հաստատեց Ռընէ մելամաղձօրէն։ Կ'երեւի թէ քաղաքավարութիւնը շարունակական անկման մէջ է։

Ան չաւելցուց սակայն թէ պէրանքն ալ կ'անհետանայ հետզհետէ, որովհետեւ գիտած էր թէ Աննի Թոմսըն իր մազերը կը յարդարէր քիչ մը աւելի խնամքով եւ կարծես թէ բոլորովին անտարբեր չէր իր արդուզարդին, ինչ որ շատ կը վայլէր իրեն։

Յաջորդ քանի մը օրերն ալ միասին այցելեցին այլեւայլ քաղաքներ՝ ուր օրիորդը հրաւիրուած էր բանախօսութիւններ ընելու, բայց ի զարմանս Ռընէի. Սէյէստէն թոյլտուութիւն խնդրեց այլեւս չընկերանալու անոնց։

— Բայց առանձին պիտի ձանձրանաս սակայն, ըսաւ Ռընէ։

— Ոչ, պատասխանեց Սէյէստէն, քանի մը դրացիներու հետ ծանօթութիւն հաստատած եմ։

Երեկոյ մը, պտոյտէ մը վերադարձին Ռընէ զարմացաւ սպասաւորը տունը չգտնելով ամէն կողմը ի զուր փնտռելէ վերջ, ծառերէն պարտէզն ալ նայիլ։

Քանի մը վայրկեան փնտռելէ վերջ, լսեց Սէյէստէնի ձայնը։

Հաւատարիմ սպասաւորը, ցանկապատին կռթնած կը խօսակցէր աներեւոյթ մէկու մը հետ։ Սիրալիր ժպիտներով եւ յարածուն ժեսթերով ամէն ատենի հանգամանքներով yes, yes, yes,(այո, այո՛, այո՛,) կը կրկնէր՝ լսելով իր տիրոջ ատենաձայնը կողմին վրայ, good bye (մնաս բարով) ըսաւ հնչուն ձայնով մը եւ մօտեցաւ Ռընէին, ափերը քերելով։

— Որո՞ւ հետ կը խօսէիր, հարցուց Ռընէ։

— Մեր դրացուհիներուն հետ, յայտնեց Սէյէստէն ժպտելով։

Երկու ծերուկ օրիորդներ են, բայց շատ սիրուն, շատ կը խօսին, թէեւ պատմածներէն բան չեմ հասկնար եւ միօրինակ yes... կը պատասխանեմ, ինչ որ մեծ հաճոյք կը պատճառէ իրենց։

— Պէտք էր բարի երեկոյ կամ աւելի ճիշդը գիշեր բարի ըսել, քանի որ ցերեկը վերջանալու վրայ է։

— Յաջորդ անգամ այնպէս պիտի ըսեմ, ըսաւ Սէյէստէն։ Իրաւ է թէ տգեղ են, պարոն, բայց բարձր կիներ են։

— Չեմ կասկածիր, բայց ի՞նչ չէն կը հետեւցնես։

— Ճաշարաններ ունին, պարոն, փսփսաց Սէյէստէն խորհրդաւոր ձեւով մը։

— Ճաշարաննե՞ր ..

— Այո .. իրական ճաշարաններ, ճաշարանոցի մը մէջ, գիտես թէ ճաշարը գէշ բան չէ։

Եւ Սէյէստէն աչքերը քթթեց չարաճճի ձեւով մը։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ

ԳՈՎԵՍՏԷ ԱՒԵԼԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Երբ Ռընէ դուրս ելաւ Ռոքֆէլլըր թանգարանի սարահարթին վրայ, գրեթէ բարկացած դէմք մը ունէր, իսկ Սէյէստէն որ կը հետեւէր անոր, չէր դադրեր հայհոյելէ եւ մինչեւ իսկ անվայել բառերով իր ցանցառները համեմելէ։

— Ի՞նչ ունիք, հարցուց Աննի Թոմսըն, որ ընդառաջ եկաւ անոնց։

— Բնաւ գոհ չենք, ըսաւ Սէյէստէն։

— Ցայտնի է, բայց ինչո՞ւ

— Օդի ոստիկանութիւնը երեք անգամ դատի տուած է մեզ օրինազանցութեան յանցանքով, բացատրեց Ռընէ։

— Ինչո՞ւ չէք յարգեր օրէնքները.

— Որովհետեւ չենք գիտեր։

Աննի Թոմսըն ժպտեցաւ չարաճճի դէմքով մը։

Իտալիա՝ 5802 (3845), Լեթոնիա՝ 236 (141), Հոլանտա՝ 3153 (1648), Լեհաստան՝ 6524 (5982), Սպանիա՝ 252 (151), Եուկոսլաւիա՝ 845 (671)։

Տասներմէկ երկիրներու տարեչափը գեղչուած է։ Առանցմէ յիշենք Ֆրանսա, որ նախորդ օրէնքով ամէն տարի 3954 հոգիի իրաւունք ունէր, այժմ 3086 հոգի միայն պիտի կրնայ ղրկել։ Գերմանիա՝ 25,957 (փոխանակ 51,227ի), Իրլանտա՝ 17,853 (28,567), Ռումանիա՝ 295 (603), Շուէտ՝ 3319 (9561), Զուիցերիա՝ 1707 (2081), եւայլն։

Պ. Նիքոլի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ լսեց դատական ոստիկանութեան ոստիկանապետ Նիքոլը, Ալմազեանի ծեծի բողոքին առթիւ։ Պ. Նիքոլ ըսաւ.

— Երբեք տեղեկութիւն չեմ ունեցած թէ դատական ոստիկանութեան քննիչները ծեծած են Ալմազեանը։ Հետեւաբար այդպիսի տեսարանի երբեք ներկայ չեմ եղած, ու հարկ չկայ ըսել թէ, պարոն դատաւոր, եթէ իմ քննիչներուս մօտ ամենափոքր կասկածելի շարժում մը նկատէի, խստիւ պիտի միջամտէի։ Կը հաստատեմ թէ երբեք անձնապէս չեմ խոշտանգած ամբաստանեալը։ Ասկէ զատ կը հաստատեմ թէ անիկա երբեք չէ բողոքած։

Ալմազեանը հարցաքննեցի կիրակի առաւօտ, վրան որեւէ նկատելի վէրք չտեսայ, ու երբեք չխօսեցաւ ինծի գիշերը պատահած կարծեցեալ խոշտանգումներու մասին։

Ալմազեան ինքնաբերաբար եկաւ դատական ոստիկանութեան։ Հոն ճաշեց և ընթրեց, առանց հսկողութեան ենթարկուելու, որովհետեւ կ'ուզէր ինքզինքը մաքրել ամէն կասկածանքէ։ «Ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ ինքզինքս, կ'ըսէր մինչեւ որ խնդիրը լուսաբանուի»։

Շաբաթ կէս գիշերին, երբ Պ. Ամի հաղորդեց թէ Ալմազեանի խանութին մէջ գտնուածը մարդկային արեան հետք է, որոշեցինք ըստ օրինի հսկողութեան տակ առնել զայն։ Հագուստները հանել տուինք մօտ կէս ժամուան համար, որպէսզի Պ. Ամի քննէ զանոնք, սակայն փոխարէն տաք ծածկոցներ տրուեցան իրեն։

Ալմազեան երբեք չէ գանգատած թէ կամայական կերպով արգելափակուած է, ու հաստատեմ կը թէ անիկա իր ազատ կամքով մնացած է դատական ոստիկանութեան մօտ։

.˙. Ջախակողմեան թերթերը հեգնանքով կը հրատարակենՊ. Նիքոլի այս յայտարարութիւնները։

ՊՈՆՖՈՒԻ ԵՒ ՆՇԱՆԱԾԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Նիքոլ իր կարգին հարցաքննեց ատամնաբուժական ուսանող Րէյմոն Պոնֆուն եւ նշանածը՝ Օտէթը, որոնք նամակով մը հարցաքննիչ դատաւորին տեղեկացուցած էին թէ սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ Նուազի-լը-Սէքին Մոնթրէօյլ փոխադրեցին Րիկօտէնը իրենց կառքով։ Երկուքին յայտարարութեանց մէջ կարգ մը հակասութիւններ տեսնուած ըլլալով, խնդիրը չէ լուսաբանուած։ Պ. Նիքոլ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի յանձնեց այս վկայութիւնը։

«Լը Սուար» կը բողոքէ որ վկաները լսելու պաշտօնը դարձեալ դատական ոստիկանութեան կը ձգուի։ Կը հարցնէ թէ երկար պիտի ծաղրե՞ն դեռ հանրային կարծիքը։ Ու կը գրէ.

«Իրականին մէջ, հանրային կարծիքը կազմուած է։ Ըստ անոր, Ալմազեան Րիկօտէնի սպանութեան հեղինակը չի թուիր։ Միայն Պ. Մաթիֆաս կը յամառի։ Երբ միայն կ'ըսեմ՝ կը չափազանցեմ։ Ամբողջ ոստիկանութիւնն ալ նոյն կարծիքէն է։ Չէ՞ որ Ալմազեանի դատը տեսակ մը իր ալ դատն է։

Փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան մտադիր է, եթէ խնդիրը եղեռնադատ ատեանին յղուի, պահանջել որ դատավարութիւնը շուտով տեղի ունենայ, ինչպէս եղաւ Մէսթորինոյի համար։ Արդարեւ ցաւալի պիտի ըլլար որ Ալմազեանի խնդիրը վեց ամիսէն կամ մէկ տարիէն տեսնուի։ Ատիկա անհասկնալի պիտի ըլլար, կամ աւելի ճիշդը, շատ հասկնալի պիտի ըլլայ...։»

Թուրքեւսուրիական վէճը

Սուրիական պատուիրակութիւնը որ Էնկիւրի գացած էր, դեկտ. 9ին գումարած է առաջին նիստը։ Այս պատուիրակութեան պաշտօնը սահմանուած է հետեւեալ կերպով.— 1. Ճշդել Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ առեւտրական կացութիւնը եւ յարաբերութիւնները. 2. կարգադրել երկու պետութիւններու հպատակներուն կալուածական խնդիրները. 3. կանոնաւորել Գուէյգ գետակի ջուրին բաշխումը. 4. Ստորագրել մաքսային խնդրոյն մասին եղած պայմանագրութիւնը։

Սուրիոյ կալուածական խնդիրը կը բաժնուի երեք մասի. Ա.— Բնիկ Սուրիացի եւ Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածները. Բ.— Լօզանի դաշնագրով Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակութիւնը ընդունողներուն կալուածները, Գ.— Կիլիկիոյ վերջին պարպումէն ետքը Թուրքիայէն հեռացող քրիստոնեաներու կալուածական խնդիրը։

Դիմում ի նպաստ Լէոն Տօտէի

Երէկ առաւօտ երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը՝ բաղկացած Էրիօէ, Տալատիէէ, Մարէնէ ու Մանտէլէ՝ ներկայացան վարչապետ Թարտիէօի՝ խնդրելու համար որ ներում շնորհուի «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի տնօրէն եւ արքայականներու պետ Լէոն Տօտէի։ Ինչպէս կը յիշուի, այս վերջինը, երկու տարի առաջ յաջողած էր փախչիլ Սանթէի բանտէն եւ անկէ ի վեր ապաստանած Պելճիքա։

Ասկէ շատ առաջ քանիցս բազմաթիւ ակադեմականներ եւ գրագէտներ նոյն իմաստով խնդրագիր ներկայացուցած էին Հանրապետութեան Նախագահին, բայց պատասխան չէին ստացած։

Կը յուսացուի թէ Ծնունդի առթիւ ներում պիտի շնորհուի Լէոն Տօտէի։

Դէպի Սայկոն

Օդանաւորդներ Լը Պրի եւ Բոսսի բնականոն կերպով կը շարունակեն իրենց թռիչքը դէպի Սայկոն։ Պէնկազիէն եւ Պասրայէն յետոյ, հասան Ալլահապատ, ուսկից պիտի շարունակեն իրենց ճամբան, քանի մը հանգրուաններով, դէպի Հնդկաչին։

Օդանաւորդները իրենց այս թռիչքով յաջողեցան 48 ժամէն պակաս միջոցի մէջ Փարիզէն Հնդկաստան երթալ։

ԸՆԿԵՐԱ - ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՏՕՆԱԾԱՌ

կազմակերպուած ցէտինի կոմիտէին կողմէ, Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առթիւ, այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները իրենց ընտանիքներով։ Երգ, արտասանութիւն, նուագ, եւայլն։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի կողմէ։ 29 դեկտ. կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ։

Ճոխ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի *Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին* 131 Fbg. du Temple: *Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Ալֆորվիլի *Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին եւ ընտրութեան նոր վարչութեան։*

ԳԱՒԱՌ

Վիլէօրպանի (Լիոն) *Արամ խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին* Rue d'Alsace 24 *թիւ սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Լիոնի *Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Մարսէյլի *Ընկ. Գարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին ընկ. Զառոյեանի խանութը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։*

Կրընոպլըի *Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները այս կիրակի Դեկտ. 22, ժամը 1.30ին ընկեր Կարապետի սրճարանը,* Croix Rouge *Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Փոն տ'Օլնայի *կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կարին եւ Անդրանիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 4ին Կոմիտէի գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.*

Պուլվար Օտտօի (*Մարսէյլ*) *Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Հրայր եւ Մուրատ *խումբերը այս Կիր. ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երկսեռ Փրկտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին, 20 Ave. de Ville d'Avray *սրճարանը։*

Զ. Ե. Ռ. Մ. Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆլորիալի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Զ. Ե. Ռ. Մ. Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Fémina սինէմայի քովի սրճարանը, 122 Cours Lafayette։ Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր հարցեր։

Cirque de Paris	Էթոլ Մէլինէր	ամենալաւ ու աժանը	2-1 ֆրան

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

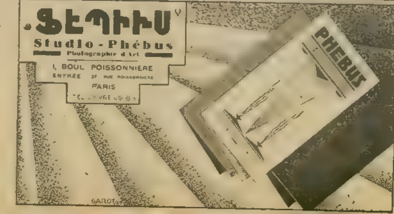

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

21 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1142

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ՄԷԿ ԾԱՅՐԸ

«Պրօշակ»ի վերջին թիւին մէջ, թղթակից մը կը պատմէ «որոշ» պատասխանատու բոլշեւիկի մը հետ, «որ բարձր պաշտօններ է վարել խորհրդային արտաքին առեւտուրի և դիւանագիտութեան ասպարէզներում, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան մէջ»։

Ինչպէս կ'երեւայ, ռուս դիւանագէտը ծանօթ է նաեւ հայկական գաղութներու գլխուն սարքուած խաղերուն։ Կ'արժէ մէջբերել իր կարգ մը յայտարարութիւնները.—

1. Երբ Միասնիկեանը ողջ էր, թէ Մոսկուայի եւ թէ Թիֆլիսի մէջ մեծ նշանակութիւն կը տրուէր արտասահմանի թրքահայերուն, որոնց միջոցով յոյս ունէին կոմունիստական պրօպագանդ կատարել գաղութներու մէջ։ Այդ նպատակին պիտի ծառայէին Հօկերը։ Խոշոր գումարներ յատկացուեցան։ Նոյն ատեն վրայ կը ծախսուէին նաեւ արտասահմանի Հօկերու կազմութիւնները... Դրամը ջուրի պէս կը հոսէր, իսկ արդիւնք չկար։ Ետքը որոշուեցան կրճատել եւ տեղական ուժերով գործել։

2. Հիմա, այս տեսակէտէն, Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոնը Փարիզն է, ուր ժամանակ մը կը գործէր դեսպանատան Բ. քարտուղար Ս. Փիրումեանը, օգնական ունենալով Ե. Զուբարը։ Քարտուղարութիւնը պարզապէս ձեւ էր, անունի։ Իրականին մէջ Փիրումեանը կուսակցութեան եւ Կէփէուի (այսօրուան անուան) ներկայացուցիչն էր եւ կ'աշխատէր գաղութը պառակտել։

3. Փիրումեանը հեռացնելէ յետոյ, որոշուեցաւ Շահվերտեանը Պոլսէն փոխադրել Փարիզ, բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը մերժեց վիզա տալ։ Այն ատեն դրկեցին վրացի Վաշաձէն, որ մնաց միայն մէկ շաբաթ եւ ձգեց հեռացաւ։

4. Այժմ Փարիզի մէջ Անդրկովկասեան գործակալ չկայ։ Թղթակիցները մարդ չունին. Ադրբէջանցիներուն որոշուած է տեղ տալ, քանի որ Թուրք տարագիրներու թիւը աննշան է։ Միայն հայերը դրկած են Դրաստամատ Տէր Սիմոնեանը, որ թերթ կը հրատարակէ, Հօկի գործերը կը վարէ, եւ «պաշտօն ունի քաշքշել գաղութը եւ լրտեսութիւն անել յօգուտ Երեւանի»։ Իր տրամադրութեան տակ դրուած են Հօկի հասոյթները, իսկ Երեւանէն կը դրկուի ամսական 800 տոլար։ «Այդ գումարներով Տէր Սիմոնեանը լրտեսութիւն է անում, կաշառք է տալիս գանազան անհատների, գնում է քաղցած ուսանողների եւ մտաւորականների խիղճը»։

«Դրօշակ»ը խմբագրական ծանօթութեամբ մը՝ կ'աւելցնէ թէ այս տեղեկութիւնները կը հաստատէ նաեւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան խորհրդական Բեսեդովսկին (որ արդէն իր յիշատակները գրել սկսած է)։ Միայն թէ, Բեսեդովսկիին ըսածին համեմատ, Երեւանէն դրկուած ամսական գումարը կը հաշուէ 750 տոլար։

Ռուս դիւանագէտին յայտարարութեանց մէջ, լուրջ ակնարկներ կան նաեւ ռամկավար եւն. «շէֆ»երու մեղսակցութեան մասին — գաղութները պառակտելու տեսակէտէն։ Բայց, թողունք այդ մարդիկը իրենց յիմար-իմաստուն արարքներով։ Քանի որ խնդիրը հրապարակ դրուած է, հարցնենք հրապարակաւ, բոլոր տեսակի գործակալներուն եւ անոնց թիկնապահներուն.

— «Ի՞նչ կը յուսաք ստանալ, վերջապէս, պառակտումի գործը ցանելով փոխան երեսուն արծաթի։ Հայրենիքին ո՞ր մեծագոյն շահուն համար՝ այս գարշելի լրտեսութիւններն ու անվերջ մախումները, այս թակարդներն ու դաւերը...

Ի հարկէ շատ միամիտ, գրեթէ մանկական հարցումներ են ասոնք, Զեկայի հնոցին մէջ եփած, կարծրացած մարդոց համար։ Բայց հոգ չէ. թող շատ չտեսնեն մեր «հակայեղափոխական» անփորձութիւնը եւ լուսաբանեն մեզ։ Այլ մանաւանդ Լիբանանի վրայ փռուած բազմութիւնները, իսկական բանուորներն ու գիւղացիները, որոնք դժբախտաբար չեն սթափիր, առանց Երեւանի դղրդացին կոչերուն։

Այդ լուսաբանութիւնը անհրաժեշտ է նաեւ բոլոր հակառակ հոսանքի կուսակցականներուն համար, որպէսզի աւելի գիտակցօրէն եւ անխնայ կառնդով նուիրուին աշխատանքի, ամէն տեղ յառաջացնելով խաչակրութիւնը և խորացնելով պառակտումը։ Միայն արծաթին ձայնը կամ գոյնը չի բաւեր, այս հերոսակա՜ն երթուղութիւնը շարունակելու համար...

Վերջերս, Աթէնքի համայնավար պաշտօնաթերթին խմբագրապետը յանկարծ ասպարէզ նետուեցաւ, պատմելու հարուր խորհրդային դեսպանին եւ տեղւոյն պաշտօնեաներուն «վարք սրբոցը»։ Ամէնէն առաջ՝ զազրելի ստախօսութիւնը՝ ի վնաս իր հայրենիքին։

Զենք սպասեր որ, ռուս դիւանագէտին ակնարկած հայ գործակալներէն մէկն ու մէկը այդքան յառաջ երթայ, խղճահարելով գաղութներու զայրացուցիչ կազմալուծումէն։ Հայկական համերաշխութիւն է շատ հաւասարմութիւն՝ օտարին, հզօրին ինչպէս։ Թուրքիոյ հայ «խաֆիէ»ները ո՞ր եւ է ատեն խոստովանեցա՞ն իրենց մեղքը։ Անոնք ալ, իրենց խելքով, կը յանձնէին «ազգին ծառայել»։

Բայց, գաղտնիք չի մնար աշխարհի մէջ։ Անա պատահական յայտնութիւն մը՝ օտար բերնով։ Կուգա՛յ օրը եւ ուրիշներ ալ կը խօսին։ Եւ այն ատեն, ապահովաբար պիտի պարզուի պատկեր մը որ հէքեաթի պիտի նմանի։ Այն ատեն, պիտի ունենանք համր կամ խօսուն շարժանկարը այսպէս կոչուած մտաւորականներու «գաղափարական» գործունէութեան, սկսեալ 1921էն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

«Ցուսաբեր»ի խմբագրականէն (7 դեկտ.).—

Հայ խմբագիրը շարունակ ենթակայ է իր գործակիցներու քննադատութեանց.

Մեզմէ դժգոհ են, որ՝

ա՝ Ամէն գրութիւն չենք հրատարակեր.

բ. Կը տպագրենք, բայց ուշ.

գ. Կը տպագրենք, բայց ոչ նոյնութեամբ։

«Ցուսաբեր»ի ծաւալի 6երմակ թուղթ մը թերթի կերպարանքով հրապարակ հանելու համար անհրաժեշտ է, որ գրաշարները միջին հաշուով իրենց ձեռքերը ամէն օր 112.000 անգամ դէպի գրերու քէսերը երկարեն (իւրաքանչիւր թիւ միջին հաշուով 2570 տող ունի, տողը միջին հաշուով 22 գիր, ուրեմն ամէն թիւի շարուածքը 56.000 գիր, նոյնքան ալ ցրուելը)։

Այս 56,000 գրերը քով-քովի բերելու համար՝ խմբագիրը համապատասխան քանակով նիւթ պիտի մատակարարէ իր գրաշարներուն։ Թերթի մասին յստակ գաղափար կազմելու համար առէք թիւ մը եւ համրեցէք անոր մէջ եղած բոլոր *խորագրերը* (խմբագրական, յօդուածներ, հեռագրեր, թերթօններ, զանազան տեղեկութիւններ, ծանուցումներ եւ այլն, եւայլն)։ Միջին հաշուով «Ցուսաբեր»ի ծաւալն ունեցող թերթի մը իւրաքանչիւր թիւի մէջ պիտի ունենաք 75 խորագիր։ Երբեք չափազանցութիւն պիտի չըլլայ եթէ ըսենք, որ այդ խորագրերէն իւրաքանչիւրը *շնչաւոր էակ* մըն է, իսկ թերթին իւրաքանչիւր թիւը՝ 75 հոգիներէ բաղկացած մեծ ու բազմանդամ *ընտանիք* մը։ Հայ խմբագիրը իր այս 75 զաւակներէն իւրաքանչիւրը հանրութեան առջեւ հանելէ առաջ, հարկադրուած է տիպար ծնողքի մը գուրգուրանքով զանոնք ամէնքը նախապէս մաքրե՛լ, հագուեցնե՛լ, կարգի ու ձեւի բերե՛լ եւ նոր միայն՝ իրենց հասակին ու արժէքին համապատասխան տեղեր զետեղել, թերթի հերթական թիւին մէջ։ Այս 75ական զաւակները, որոնք կանոնաւորաբար ամէն օր լոյս աշխարհ կուգան, բոլորովին տարբեր յատկութիւններ ունին։ Ասոնցմէ շատ քիչեր տեսքով ու խորքով անթերի կ'ըլլան, իսկ շատեր բազմաթիւ թերութիւններ կ'ունենան. ոմանց արտաքինը՝ *ո՛չ* տգեղ կ'ըլլայ, մրւսներուն ներքինը՝ *բազմանդամ կոյթի՛նը* պակասութիւններ կ'ունենայ. շատերը իբր *հաշմանդամ* երեւան կուգան, միւսները *օտար* են պէտք է հայացնել, եւ այլն։ Այս բոլոր թերութիւնները, ինչպէս ըսինք, նախապէս հայ խմբագիրը պէտք է շտկէ՝ բազմանդամ ընտանիքի ձեւով իր թերթը հանրութեան ներկայացնելէ առաջ։ Չմոռնանք յիշել, որ ամէն օր հայ խմբագիրը իր սեղանին վրայ ոչ թէ 75ական գրութիւններ կ'ունենայ, այլ քանի մը 75։ Եւ որովհետեւ նաեւ հայ խմբագրին համար օրը, հակառակ ամէն ճիգերու, միշտ 24 ժամ կ'ունենայ, ուստի ան, իր սեղանին խռնուած քանի մը 75էն, հարկադրաբար կ'ընտրէ ամէնէն *անթերիները* (բայց ոչ ամէնէն *կարեւորները*)՝ թերթը ժամանակին հրապարակ հանելու համար։ Ահա այս բարդ պատճառներուն հետեւանքով գրութիւն մը կա՛մ լոյս չի տեսներ, կամ լոյս կը տեսնէ՝ բայց ոչ իր ժամանակին, եւ կամ լոյս կը տեսնէ՝ սակայն նկատելիօրէն փոփոխուած ձեւով։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նոր դաշնագրին շուրջ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 18 դեկտ. թուականով.—

Երէկ Էնկիւրիի մէջ Գարախանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ ստորագրուած եւ Թուրքեւռուս բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրին կցուելիք պրոտոկոլին կարեւորութիւնը կարելի է գտնել անոր երկրորդ յօդուածէն, այնպէս ինչպէս կը հրատարակէ Անատոլուի Գործակալութիւնը։

Դաշնագիր երկու կողմերը փոխադարձաբար կը հաստատեն թէ՝ բացի հրատարակուածներէն՝ ուրիշ համաձայնագիրներ չեն կնքած դաշնագիր կողմերուն ցամաքէն եւ ծովէն դրացի պետութեանց հետ։ Ասկէ զատ երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլլան-քաղաքական համաձայնագիրներ կնքելու նպատակաւ բանակցութեանց չմտնել ցամաքէն եւ ծովէն իրարու դրացի որեւէ պետութեան հետ, առանց միւս կողմին լուր տալու, ու չկնքել որեւէ համաձայնագիր, առանց միւս կողմի հաւանութեան։ Վերի տրամադրութենէն ազատ են այն համաձայնագիրները որոնք կը ձգտին բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու դրացի պետութեանց հետ։

Այսպիսի պրոտոկոլի մը ստորագրուիլը կը նշանակէ Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց վճռապէս ամրապնդումը, ու պատճառներ ունիմ կարծելու թէ անոր կնքուիլը մեծ անակնկալ մը եղաւ շահագրգռուած երկիրներու մեծամասնութեան համար։

Ներկայիս շատ պայծառ չէ թէ՝ ինչո՞ւ Թուրքիա եւ խորհրդային միութիւնը այսքան սերտ յարաբերութեան մէջ կը մտնեն։ Տեղական տեսակէտի մը համաձայն, Գարախան հրահանգ ստացած էր իր կարելին ընել՝ երկու երկիրները աւելի սերտիւ միացնելու համար իրարու, որովհետեւ անցեալ հոկտեմբերին Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին Պոլիս այցելութիւնը սարսափեցուցած էր Մոսկուան թէ՝ մի՛ գուցէ Թուրքիա դուրս ելլէ իր քաղաքական շրջագիծէն։

Շինարարութիւնը Յունաստանի մէջ

ԹԵՍԱԼԻՈՅ ԵՒ ԵՊԻՐՈՍԻ ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՈՌՈԳՈՒՄԸ

«Թայմզ» կը գրէ թէ անգլ. մեծ տուն մը՝ Հէնրի Պուլթ եւ որդիք. Լիմիթըտ (Շէֆֆիլտ եւ Լոնտոն), շուրջ վեց միլիոն անգլ. ոսկիի պայմանագրութիւն մը կնքած է հելլէն կառավարութեան հետ՝ Յունաստանի մէջ ոռոգումի, ճահիճներու չորացման եւ այլ ձեռնարկներ ընելու համար։ Յիշեալ տան տնօրէն Զարլս Պուլթ տարի մը առաջ Յունաստան գացած էր եւ 1928 հոկտեմբերին պայմանագրութիւն ստորագրած կառավարութեան հետ։ Այս վերջինը այժմ վերջնապէս վաւերացուցած ըլլալով զայն, գործադրութեան պիտի ձեռնարկուի շուտով։

Ամբողջ ծրագրին գործադրութեան համար 10.000.000 անգլ. ոսկի կը նախատեսուէր, եւ սուր մրցում կար անգլիական եւ ամերիկեան ընկերութեանց միջեւ։ Այս ծրագիրը մաս կը կազմէր գիւղատնտեսութիւնը վերակենդանացնելու համար հելլէն կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութեան՝ յօգուտ Անատոլուէն գաղթած 1,800.000 յոյն գաղթականներու։ Ծրագիրը կը բաղկանայ Թեսալիոյ եւ Եպիրոսի դաշտերուն ոռոգումէն. ասիկա կը նշանակէ թէ ընդարձակ տարածութեամբ ճախճախուտներ պիտի չորցուին։ Անհրաժեշտ պիտի ըլլայ շինել եօթը մղոներկարութեամբ փապուղի մը լեռներու մէջէն, ջուրը միւս կողմ անցընելու համար։ Ուրիշ շատ կնճռոտ աշխատանքներ ալ կան։

Խնդրոյ առարկայ հողամասերը շատ արգասաբեր են և տափարակ. ուստի եւ դիւրին պիտի ըլլայ ոռոգել զանոնք։ Այդ դաշտերը կ'ողողուին՝ մէջէն անցնող յորձանուտ գետերուն պատճառաւ, ու բացի մաս մը արօտավայրերէ, մարդ չի կրնար օգտագործել մնացեալ մասերը։ Թեսալիոյ դաշտին մէջ 535,000արտավար հող կարելի է փրկելողողումի վտանգներէն, ու այս թիւին մէկ քառորդէն քիչ մը աւելին կարելի է ոռոգել։ Կ'ըսուի թէ այս հողը շատ յարմար է բամպակի մշակութեան։

Շինարարական այս աշխատանքներուն համար պէտք եղած գործաւորները պիտի առնուին Յունաստանէն. սակայն անհրաժեշտ աշխատանքներու մեծ մասը պիտի կատարուի Անգլիոյ մէջ։

Ամերիկեան տուներն ալ նման պայմանագրութիւններ կնքած են Յունաստանի հետ։

Ալմազեան նկարիչ

«Տէթէքթիվ» թերթը իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ կարգ մը նկարներ՝ զորս Ալմազեան գծած է Սանթէի բանտի իր խցիկին մէջ։

Առաջին նկարը կը ներկայացնէ նոյնինքն Ալմազեանը եւ իր կինը՝ Ֆէրնանտը. փոքրիկ հրեշտակ մը մարտիրոսի դափնիները կը մատուցանէ հայ դերձակին, որուն գլխուն վերեւ ճաճանչներու մէջ կ'երեւի հայր Աստուած՝ թագով ու մօրուքով։

Երկրորդ պատկերով մը կը ներկայացնէ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Գրնուան, ոստիկանապետ Նիքոլը — որոնց

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Բ.

Սարգիս Գազըճեան	50
Մաքրուհի Դալֆաեան	20
X (Cachan)	20
Isabelle	5
Գումար	95
Ա. ցանկի գումարը	660
Ընդհ. գումար	755

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ

Փիլոթէն Պելկրատ գացող կառախումբին մէջ դրուած ռումբ մը պայթեցաւ, երբ հասան Չիփլիքի մօտ։ Երեք ճամբորդներ ծանրապէս վիրաւորուեցան։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԲԱՆԱԿԸ

Պելճիքայի խորհրդարանը 1930ի համար որոշեց ունենալ 65,000 հոգինոց բանակ մը։ Ասոր 20,000ը պիտի կազմեն կամաւորներն ու կրկին զինուորագրուածները, 40,000ը քաղաքապահներ եւ 5,000ը նորակոչներ։ Անցեալ տարուան քանակէն 2000 աւելի է այս տարի։

ՁՄԵՌԸ ԵԿԱՒ

Այսօր ձմռնամուտ է։ Սակայն երեք օրէ ի վեր արդէն ձմեռը ցոյց կուտար իր խստութիւնը եւ Փարիզցիները, որոնք վերջերս գարնանային օդ մը վայելելու խաբկանքն ունէին, այժմ կը գտնուին դառն իրականութեան առջեւ։

Ցուրտը եկաւ յանկարծակի։ Դեռ անցեալ շաբաթ ջերմաչափը 6—12ի միջեւ կը տարուբերէր Փարիզի մէջ, մինչդեռ երէկ առաւօտ զերոյէն 6 աստիճան վար ցոյց կուտար։ Դիշերը սառոյց կը պատէ պատուհանները։ Լճացած ջուրերը կը սկսին սառիլ ամէն տեղ։

Եղանակին համար անբնական չէ այս երեւոյթը, նոր Յարին մօտ է եւ շատեր ձիւնի կարօտը կը քաշեն։

Գաւառներու մէջ ալ ցուրտ կ'ընէ։ Մարսիլիոյ մէջ զերոյէն 5 աստիճան վար, Լիոնի մէջ՝ —8, Նանսի՝ —9, Պորտօ՝ —10 եւայլն։

ՀԱՑԸ ՊԻՏԻ ԱԺԱՆՆԱ՞Յ

Երկրագործական նախարար Ժան Հէնըսի բոլոր նահանգապետներուն ուղղուած շրջաբերականով մը դիտել կուտայ թէ ցորենի եւ հացի գիներուն միջեւ արտառոց տարբերութիւն կայ, ինչ որ անընդունելի է։ Նահանգապետները իրաւունք ունին, ըստ 1924 օգոստոս 31ի օրէնքին, ցորենի եւ ալիւրի համար սահմանելու գին մը, որմէ անդին կարելի չէ անցնիլ։ Ասոր համար պէտք է խորհրդակցութեան հրաւիրեն մասնաւոր յանձնաժողով մը՝ անոր կարծիքն առնելու համար։

Քաղաքապետները պարտաւոր են ամէն ամսու 15ին երկրագործական նախարարին ղրկել տեղեկագիր մը՝ ցոյց տալով իրենց նահանգին մէջ ցորենի, ալիւրի եւ հացի գիներուն միջեւ նկատուած տարբերութիւնները։

Այս ձեւով կը յուսացուի որ մօտ օրէն հացը պիտի աժաննայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Էմիլ Լուպէ ծանր հիւանդ է եւ մեծ մտատանջութիւն կը պատճառէ։

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ վերջնականապէս ապաքինած ըլլալով, Շէզ փողոցի դարմանատունէն փոխադրուեցաւ Մալպօ փողոցի իր բնակարանը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՊԱՅՔԱՐ ՕՏԱՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Դեկտ. 12ին, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին մէջ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա երկար ճառ մը խօսեցաւ, տիրող տնտեսական տագնապին եւ կառավարութեան առաջադրութեանց մասին:

Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.—

«—Հրապարակ ելլելէն ի վեր, մեր դրամը ամէն տարի մաս մը կը կորսնցնէ իր արժէքէն: Վերջին 5-6 տարուան անկումին պատճառներն են,—

Ա. Ժողովուրդը քանի մը տարի դրկանքի մէջ մնաց: Այնպէս որ, երբ հաշտութիւն կնքուեցաւ, ստիպուեցաւ դուրսէն շատ ապրանք հայթայթել: Բ. Անցեալէն մնացած հիւանդութիւնը, որով բաց պիւտճէով կը կառավարուէր երկիրը: Գ. Ցաճորդական քանի մը տարիներու անբերրի ըլլալը: Իսկ այս բոլորէն աւելի կարեւոր պատճառը այն է որ, հայրենակիցները դեռ այն մտայնութիւնը չունին թէ պէտք է գոհանալ ազգային տնտեսութեամբ:

Գալով ընթացիկ տարուան, ահա հաշուեկշիռը: Տատամսումնութիւններէ յետոյ, յաջողեցանք վերջ տալ բաց պիւտճէ ունենալու յոռի դրութեան: Նշտեմ որ բաց պիւտճէի վտանգը այլեւս չի կրնար կրկնուիլ:

Հիմա ալ խօսիմ այն ազդակներու մասին, որոնք պատճառ դարձան մեր դրամին անկման, Առաջինը այն է, որ մենք սկսանք վճարել մեր պարտքերը: Այս տարուան վճարումը շատ մնաս չպատճառեց, որովհետեւ առաջուընէ պատրաստուած էինք: Բայց այս ազդակը պիտի մնայ ամէն տարի եւ պիտի ազդէ: Մեր ընելիքը այն պիտի ըլլայ որ աշխատինք տարբեր ազդակներով չէզոքացնել զայն: Միւս կողմէ, պարտքը ճանչնալը եւ ուղղամտօրէն հատուցանելն ալ ազդակ մըն է որ կը նպաստէ մեր վարկին աւելնալուն:

Երկրորդ պատճառը՝ մաքսային նոր սակացոյցին առթիւ մեր վաճառականներուն ցոյց տուած անտեղի փութկոտութիւնն է: Ասոր հետեւանքով, կարճ առենուան մէջ ահագին ապրանք բերուեցաւ, ինչ որ վերջերս բացասականազդեցութիւններ ըրաւ: Այսբացասական ազդեցութեան ամէնէն կարեւորը՝ դրամին անկումն է: Ցիշեմ նաեւ յառաջ եկած շփոթութիւնը: Անմեղ մարդիկ, իրենց 10 ոսկին կորուստէ ազատելու համար, փորձեցին օտար դրամ ձեռք բերել, առանց նկատի առնելու որ այս ձեւով վտանգի կ'ենթարկեն ոչ միայն իրենց 10 ոսկին, այլեւ տունը, խանութը, արտը եւ ապագան:

Հիմա ձեզի լրջօրէն պարզեմ կացութիւնը, ինչպէս նաեւ ձեռք առնուած միջոցները:

Ամբողջ ուժով պիտի աշխատինք որ մեր թղթադրամը կայուն արժէք մը ունենայ, ոսկեդրամին հետ բաղդատելով: Բայց ասիկա՝ ո՛չ թէ իջեցնելով թղթադրամին արժէքը, այլ բարձրացնելով: Երկու սակայի պատիժ պիտի կրեն անոնք, որոնք կը փորձեն հակառակը տարածայնել, ձրի շահեր ապահովելու համար: Առաջին պատիժը պիտի տանք, թղթադրամին արժէքը բարձրացնելով: Երկրորդ պատիժն ալ՝ օրէնքին սրամադրած խիստ հետապնդումն է:

Թղթադրամը բարձրացնելու համար, ահագին գոհողութեամբ ստարդրամ առնելով հրապարակ պիտի հանենք: Մերգլխաւոր միջոցը պիտի ըլլայ հաւասարակշռել երկրին ներածման եւ արտածման ելմտացոյցը: Պիտի աշխատինք այնպէս մը ընել, որ արտածումը հաւասարի ներածման: Ասոր համար ալ, պետութիւնը եւ անհատները պէտք է տեղական արտադրութիւններով գոհացնեն իրենց պէտքերը:

Կարգադրեցինք որ բոլոր գործավարութեանց, նահանգներուն եւ քաղաքապետութեանց ապպրանքները դադրին: Իսկ երբ անհրաժեշտապարագայ ծագի, Գործավարներու խորհուրդէն արտօնութիւն պէտք է առնուի: Այս միջոցը կարեւոր ազդեցութիւն պիտի գործէ, որովհետեւ այս տարի միայն արտաքին պարտքի վերջին մասնավճարը ունինք տալիք: Ասկէ դուրս որեւէ վճարում չպիտի ընենք եւ հետեւաբար օտար դրամ չպիտի գնենք:

Հիմա գամ տնտեսական կէտի ամէնէն դժուարին մասին: Ամէնէն կարեւորն այն է որ ժողովուրդն ալ գոհանայ եղածով եւ շատ չծախսէ: Ահա օրինակ մը ձեզի: Թուրքիոյ մէջ տարեկան 5 միլիոն ոսկիի սուրճ եւ 2 միլիոն ոսկիի թէյ կը սպառի:

Եթէ մեր արտադրութիւնը չբաւէ եւ աշխատաւոր հայրենակիցը ստիպուի ընտրութիւն մը ընել հացին ու սուրճին միջեւ, մեր ամբողջ ուժով իր ականջին պիտի պոռանք որ սուրճը չնախընտրէ եւ ուժասպառ չըլլայ: Չպիտի թոյլատրենք որ թուրք աղջիկը նիհար եւ թոքախտաւոր վիճակ մը ստանայ անուշ բոյրերու եւ նուրբ մետաքսեղէններու մէջ: Պիտի ուզենք որ մեր աղջիկները նմանին այն թուրք մայրերուն, որոնք Անատոլուի լեռներու ծաղիկները իրենց գլխին զարնելով, իրենց կայտառ մարմնով ռազմամթերք կրեցին բանակին համար: Կիներն են որ գլխաւոր դերը պիտի կատարեն ազգային խնայողութեան մէջ: Վճռապէս որոշած ենք շարժման մէջ դնել պետական բոլոր ուժերը, որպէսզի հայրենակիցները գիտակցութեան գան եւ ազգ. տնտեսութիւնը փրկուի:

Այս փափուկ խնդրին բոլոր կողմերը պարզելու համար, աւելցնեմ թէ իմ այս խօսքերէս թող այն իմաստը չհանուի թէ պարտադիր կամ կամաւոր բոյկոտ մը կը թելադրեմ օտար ապրանքներու դէմ, եւ կամ իմ թուած միջոցներս բնոյթը պիտի ունենան կնքուած պայմանագրութեանց ոգին խաթարելու:

Ինչպէս մինչեւ հիմա, ասկէ յետոյ ալ չպիտի թոյլատրենք այս կարգի ձեռնարկներ: Պէտք է գիտնալ որ դաշնագրերը ազգային շահը ապահովող գլխաւոր միջոցներ են, քանի որ կ'ապահովեն առեւտուրը ազգերու միջեւ: Կառավարութեան ձեռք առնելիք միջոցները պիտի ըլլան անոնք որոնք կը գտնուին քաղաքակիրթ պետութեան մը իրաւունքներու սահմանին մէջ: Ազգային խնայողութիւն, պետական ապրանք եւ արտադրութիւն,— ասոնք այնպիսի միջոցներ են, զորս ձեռք կ'առնէ անկախ եւ գիտակից ապրիլ ուզող ամէն երկիր:

Պետ. դրամատան դրամագլուխը ու այժմ ազգային դրամով պիտի կազմուի: Դրամատունը պիտի հիմնուի բոլոր հայրենակիցներու վստահութեան եւ Ազգ. Ժողովէն գնահատուելիք օրէնքի մը վրայ: Ցետոյ մտադրած ենք հրապարակ հանել բաժնեթուղթեր, զոր ազգը կամաւոր կերպով պիտի գնէ: Բայց հիմակուընէ յայտարարեմ թէ դրամատան առաջին պարտականութեանց մէջ չպիտի գտնուի թղթադրամին կայունացման խնդիրը: Ոսկեդրամին համաձայն մեր դրամին արժէքը պիտի կայունացուի պիւտճէին, պետական գնումներուն եւ բոլոր հայրենակիցներուն գնումներուն մէջ կատարուելիք խնայողութիւններով, ինչպէս նաեւ տեղական արտադրութեան յաւելումով: Երբ գործնական կայունացումը ապահովուի, այնեւս կարգը պիտի գայ թղթադրամին փոխարէն ոսկեդրամ պահ դնելու խնդրին, ինչ որ ժամանակաւոր դերին է:

Գիտեմ թէ մեր ձեռնարկած գործը դժուար է, բայց դժուար գործի լծուելէն ախորժող մարդիկի նման, այս ազգն ալ կը

ԲԱՐՈՎ ՁԵԶ, ՔՆՆԱԴԱՏՆԵ՛Ր

Այս արքա՛ն քննադատ:

«Մազը այսպէս կը բանեն, ցորենը այսպէս կը մաղեն»: Կը կրկնեն ու կը կրկնեն: Եւ սակայն ոչ ցորեն կը ցանեն,— ոչ ալ մազը կը ճանչնան:

Երբ եկաւ քննադատներու այս մարախը:

Հայ գրականութեան այս եօթնհարդ պատուհասը արդիւնք է անգործութեան: Մեր քաղաքական ուղեղը, երեւակայութենէ եւ նախաձեռնարկ ոգիէ զուրկ, «ինքզինք կերաւ» (autophagie) քննադատութեամբ: Նոյն հիւանդութիւնը հիմա գրականութեան մէջ:

Երբ ըսեմ կօշկակարի մը, թէ «կօշիկը այսպէս կը շինեն», կօշկակարը կը բարկանայ եւ կը յանդիմանէ զիս.— «Դուն ի՞նչ գիտես կօշիկ շինել»: Ամէն կօշկակար այսպէս է. չեն թողուր որ դերձակը կամ տիրացուն, նոյնիսկ դպրոցներու մէջ, գծագրութեան դասերու ընթացքին, գեղեցիկկօշիկներ նկարող տղան խրատ տան մեր կօշկակարներուն: Կը նեղանա՞ն, շատ կը նեղանան:

Եւ սակայն արտօնուած է, որ ամէն մարդ քննադատութիւն մը ընէ վէպի, ոտանաւորի, օփերայի մասին:

Չէ՞ք կարծեր, որ քիչ մը գիւղի մեղք կայ մեր քննադատի ասվորութեանց մէջ: Մեր գիւղին մէջ յաճախ կը փախէր աղբիւրին ջուրը: Նախ կարծիք կը յայտնէին գիւղին ծերերը: «Թացախ Մասմային պարտէզին տակ հողը թթու է, հո՛ն է որ հողը քինկը կերած է»: Երբ հասկցուէր որ սխալ է այդ կարծիքը, երիտասարդները կը պնդէին թէ քինկը շատ խորունկ չէ Արեւին փոսին ճամբուն տակ, զամէշ մը ուժով կոխած ու ճաթեցուցած է: Վերջապէս կարելի կ'ըլլար գտնել ջուրին փախած տեղը: Նորոգութիւնները կը՛ սկսէին: Ամբողջ գիւղը միասին կ'աշխատէր, (համայնավարութիւնը մեր գիւղը ծնած է): Երկրագործը, տունծածկողը, խաշնարածը, սըրճարանատէրը, նոյնիսկ գիւղին վարժապետը միասին կ'աշխատէին: Երբեմն իրարու խելքի չէին հասնէր, կռիւ կը պատահէր: Քինկը կը նորոգուէր, ամիս մը յետոյ ջուրը նորէն կը փախէր:

Ահա թէ ինչո՛ւ այսքան շատ քննադատ ունինք, բայց երբեք մեր գրականութիւնը արուեստի տունը չի մտներ: Բոլոր հայ օրաթերթերուն մէջ— թիւը համբողը գիտէ— մէկ կամ երկու քննադատ կայ: Կազմ եւ պատրաստ: Շատեր քննադատականը աւելի առաջ գրած են, քան տրուած գործը: Նկատելով որ լոյս տեսած գործերը աւելի քիչ են՝ քան իրենց քննադատները, երբեմն վերլուծումի կ'ենթարկուին Մարսէյլի ուղեցոյցը, հայ քահանային օրացոյցը, Աղքատախնամին հաշուեցոյցը: Վերջերս, Պոլսոյ Հայոց Պատրիա՛րքն ալ քննադատական էր գրած... Մարսէյլի ուղեցոյցին մասին:

Այս պայմաններուն մէջ, ես պիտի մերժէի նոյնիսկ ամէնէն արժանաւոր քննադատին տխուր ղոպը: Վասնզի մեր մէջ քննադատութիւն կը նշանակէ... արհեստ: Մուտքը 50 սանթիմ:

⁂

Այդ ապառիկ քննադատութեան վաճառականները, գիտեմ, մէկ ֆրանք իսկ չեն գտներ՝ գնելու համար գիրք մը, որ քիչ մը հմտութիւն, չափ մը ծանօթութիւն շնորհէր իրենց:

Անցեալները գիրք մը գտայ Թաթարական բանաստեղծութեան մասին: Երկար ատենէ ի վեր կը փնտռեմ հատոր մը, Ազէրպէճանի գրականութեան պատմութիւնը: Անհրաժեշտ է ճանչնալ վրացական, ազէրի, պարսիկ եւ թուրք բանաստեղծութիւնները, որոնք խեղդեցին մեր արուեստը: Անտունի շատո՛նց է, որ չէր յօրինուեր: Թրքահայաստանի մեր ժողովուրդին բանաստեղծութիւնը ծնած էր թրքականին մէջ: Իսկ կովկասահայ ամբո՛ղջ բանաստեղծութիւնը կը կրէ թաթարական կնիք: Խղճամիտ եւ պայծառ վերլուծումի կարօտ հարց մըն է այս: Անհրաժեշտ են աղբիւրներ: Պէտք է գնե՛լ, գրանե՛լ 40 ֆրանք պահանջեց գրավաճառը թաթարական բանաստեղծութեան փոքրիկ գրքոյկին համար:

Վճարեցի:

Մինչ, նոյն պահուն, ականջիս մէջ կը լսուէր մեր քննադատներուն կրկոցը:

— Ձեր կարծիքնե՛րը, պարոննե՛ր...

Չլսուածակեցի խօսքս:

Հիմա, երբ այս կացութեան կ'անդրադառնամ, աչքերս աքտըրցնելով գիրքերուս վրայ, ամբողջ սեննակիս երկուքուկէս պատը ծածկած են արդէն, յուզում եւ մտածում իրար կը հալածեն հոգիիս մէջ:

Յուզում եւ մտածում: Չպիտի խոստովանիմ զանոնք, ընթերցո՛ղ: Առանց ասոր ալ, արդէն ինծի շնորհած ես յաւակնոտի համբաւը, զոր չեմ մերժեր: Բայց թոյլ տուր, որ արձանագրեմ ցաւիս մէկ ճիչը: Շատեր կը յանդիմանեն զիս, որ քիչ կը գրեմ ստեղծագործական կտորներ եւ աւելի շատ կը կատարեմ ուսումնասիրութիւններ եւ արտացոլումներ: Կը ճանչնամ իմ յաւզումները և զգայութիւններս, զորս յաճախ կը սպաննեմ: Փաղոցէն անցած պահուս, հազար ու մէկ առիթներ զօրաւոր թըրթռացումներ կը զրկեն ներսս: Կը դողամ, կը սարսռամ, կ'ուզեմ, կը լայննամ ու կը տարածուիմ: Սակայն յանկարծ կը զգաստեմ ու կը մարեմ կրակը: Փարիզի մեծ վաճառատուները ցուցափեղկի արուեստ մը ունին հիմա, ինչ գեղեցկութիւն: Կը զգամ թէ կրնամ արտայայտել այս նոր աշխարհը: Միւսքէս կը նեղանամ . Ֆրանսացի բանաստեղծներուն, որոնք չեն տեսներ և չեն երգեր նոր արուեստը: Եա պէ՞տք է ըսեմ: Ո՛չ, կ'ըսեմ, եւ տրցանք մը կը կաթի, կարծես, հոգիիս մէջ: Ինչո՞ւ: Շա՛տ են պատճառները: Աւելի լաւ է, կ'ըսեմ, գրական ճարտարապետութիւն ընել: Գիծ կամ նախագիծ տալ: Ապագայ շարժումի մը պատկերը նախագծել: Այլապէս ամէն ինչ կը փճանայ: Արուեստագէտը, կ'ընդունիմ որ եսասէր մըն է: Սակայն անհրաժեշտ է հաշտեցնել իր եսասիրութիւնը մեծ անհատի մը եսասիրութեան հետ: Մեծ անհատը ծանօթ է բոլոր այն արուեստագէտներուն, որոնք անկախութիւն կ'ուզեն: Արդ, յանուն այդ ապագային, անհրաժեշտ է նաեւ տեսակ մը արուեստագէտ, որ գծէ կամ զօրավարի մը նման վարէ գրական շարժումները. արուեստի հոսանքները, եւ ու առաջ տանի, մէկը առեղծէ, միւսը փճացնէ, այստեղ կանգնեցնէ երիտասարդ գրողներ, այնտեղ կրակին տայ հինցած արուեստագէտները: Այսպիսի նոր արուեստագէտ մը կը կոչուի քննադատ:

Եւ ինքզինքս կը մխիթարեմ ըսելով, որ ուսումնասիրութիւններս գոնէ պիտի ունենան նման ստեղծագործական գրաւ մը, եւ թէ առանձնապէս ստեղծագործութիւն չեմ ըներ հիմա:

Եւ ինծի համար մեծ հաճոյք մը պիտի ըլլայ մտնել մեր քննադատներուն արհեստանոցը, էժանագին նման հագուած եւ ապառագինուած, ըսելու համար սատանային քրքջալիր ձայնովը.

— Բարով ձեզ, քննադատնե՛ր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ժողովը ներկայ 243 երեսփոխաններով «միաձայն» վստահութիւն յայտնեց Ըսմէթ փաշայի:

Կրնա՞ր ուրիշ կերպ ընել, երբ չունի մէկ հատիկ ընդդիմադիր:

ՔԱՆՊՕ

(Քաղաք փրկութեան եւ մահուան...)

Պիրենեաններու կողքին, տաք արեւով այս քաղաքը..

Քանպօ! ուր հարիւրաւորներ կուգան մահամերձ կամ հիւանդ եւ կը վերադառնան բոլորովին բժշկուած, շնորհիւ հրաշագործ գիտութեան, աստուածային բնութեան, իրենց աններւն կամքին ու բարոյական կորովին:

Ցաւիտենական պայքարն է հոս կեանքին եւ ազէտին, ազէտին որ կը հարուածէ անվերջ, առանց խղճահարութեան, անգթօրէն, հաւասարապէ՛ս անմե՛ղն ու մեղաւո՛րը, մանո՛ւկն ու ծե՛րը, գաւաճանն ու հայրենասէ՛րը, աղքա՛տն ու հարո՛ւստը, վերջապէս բոլոր անոնք որոնք թոքեր ունին իրենց կուրծքին տակ եւ կը շնչեն. եւ վա՛յ անոնց որ տկար են մարմնով ու ոգիով...:

* *

Սենեակիս պատուհանէն կը դիտեմ շրջող հիւանդ զոյգերը: Միեւնոյն անտարբեր ժպիտը իրենց դէմքին վրայ՝ կեանքի եւ մահուան հանդէպ:

Ի՞նչ կամք եւ արհամարհանք ունի սա քսան գարուններով երիտասարդը, որ հազիւ մէկ քանի մը ամսուան կեանք ունի...: Ան միշտ ողջ է եւ կուրծքովը ասպարէզ կը կարդայ բոլորին, նոյնիսկ բնութեան:

Ի՞նչ սրտապնդիչ տեսարան, սա զոյգը որ իր վիճակը անգիտանալ կ'ուզէ եւ շրթունքներուն միացման մէջ կը փնտռէ իրենց տառապանքի փրկութիւնը, արհամարհելով ամէն ինչ . յուսալով մինչեւ վերջ...:

Իսկ սա կորաքամակ ծերունին որ եկեր է 25 օրուան հեռաւոր վայրէ մը, որովհետեւ իրեն ըսած են թէ միայն հոս գալով կրնայ փրկուիլ, միայն հոս կան մասնագէտ բժիշկներ: Խեղճը 39 ատրճան աղքութեան մէջ, զարհուրելի տառապանքներով, 25 օր անդադար ճամբորդեր է, կառքով, երկաթուղիով, ոտքով, շոգենաւով մինչեւ հասեր է հոս, առանց յուսահատելու, կեանքը գտնելու.., իր ծաղորդ տարիները փրկելու... կ'ուզէ ապրիլ մինչեւ վերջը: Արտասուալից աչքերով կը պատմէ թէ քանի՛ հինգ տարիէ ի վեր իր որդին կորսնցուցած եւ այժմ ստացած է նամակ մը, որով կ'իմացնէ իրեն թէ ողջ առողջ է եւ կը գտնուի Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ...:

Ամէն ինչ խելք են իրմէ, բայց այս զաւակէն եւ ծերունին որ յուսահատած էր եւ մահուան մօտ, այժմ ապրելու այնքան հաւատք ունի որքան քսանամեայ պատանին. ։ Աչքերովս տեսայ թէ ինչպէս կ'աղերսէր նոյն բժիշկին, որ զինք ալ կը դարմանէ, փրկել զինքը, ապրեցնել քանի մը տարի եւս... որքա՞ն հզօր է բնութեան սէրը .։

Ահա սա բանաստեղծը, որ ամէն առաւօտ կը տեսնեմ պատուհանիս դիմացի հսկայ կաղնիին տակ, նստարանին վրայ: Ի՛նչ փոյթ թէ կ'անձրեւէ, կամ ցուրտ հով մը կը փչէ ուժգին: Ան հոն է միշտ, միեւնոյն տեղը, աչքերը յառած երկինքին...:

Հետաքրքրուած, օր մը մօտեցայ, հարցուցի եւ տեղեկացայ թէ ժամանակէն առաջ նշանաւոր ըլլալու եռանդը զինքը այս վիճակին ծասուցած էր: 19 տարեկան է. եւ երբեմն ամբողջ շաբաթներ անքուն անցուցած է, աշխատելով միշտ, ուզելով ուրիշներէն աւելի գեղեցկօրէն երգել բնութիւնը եւ համբաւ շահիլ

Եւ ահա, արդիւնքը ։ [illegible] կին մէկ խօսքը իրեն [illegible] թիւն ներշնչած է, չէ [illegible] տած, պիտի փրկուի թէ [illegible] նեցնէ իր միտքն ու սիրտ[illegible]

Օ՛, մը իջայ կայարանը [illegible] տեղ ալ ուրիշ պատկեր: [illegible] կառախումբէն կ'իջնեն [illegible] հիւանդներ, չափազանց [illegible] դէմքերովնիւնիարք կրնա՞ն [illegible] գտնալ ։

Իսկ երեկոյեան կը [illegible] պատկերը: Ահա դէպի [illegible] կամ ուրիշ վայրերը մեկնող [illegible] բորդներ, որոնց դէմքին [illegible] կարգաս երջանիկ ժպիտը [illegible] թեան, յաղթական [illegible] թիւնը թէ կրցան [illegible] տէտին։

Քանպօ ՑՐԴՆ

ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍ.

ԻՆԸ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

«Պրոլետար»էն [illegible] առջի 21 Նոյ. թիւն [illegible] գրեինք թէ հոկտ 20ին [illegible] պետական թատրոնի շէնքին [illegible] սկսած էր Եփիլդայի շրջանի [illegible] լակներու դատավարութիւնը [illegible] բաստանեալները որոնք գրեթէ ամբողջովին հայեր էին եւ [illegible] խոտի վաճառական, կը մեղադր[illegible] ուէին թէ աբրանեակներ [illegible] սակիցներ են սպանութեանց [illegible] այլ յանցանքներու մէջ, թէ միւս կողմէ, կը պայքարէին [illegible] վարութեան դէմ, [illegible] տեսական գժուարութիւններ [illegible] րուցանելով, ինչպէս նաեւ [illegible] մը հայ բոլշեւիկներ սպաննել [illegible] տալով:

Այժմ, «Պրոլետար» կը հա[illegible] ղորդէ թէ Եփիլդայի գերագոյն դատարանը Նոյեմբեր 15ին [illegible] կահարման դատապարտած է Սօֆիանով Իվան անուն մէկը ինչպէս նաեւ հետեւեալ հայերը: — Մարկոս, Մեսրոպ, [illegible] Արզումեան, Լեւոն, Ցակոբ, [illegible] բապետ-Սարգիս, Կարապետ [illegible] բուլեան թոփճեանները եւ [illegible] բակ Կարապետեանը: [illegible] նաեւ գրաւել ասոնց բոլոր [illegible] ստծները:

Արփիկ եւ Ցիգրան թոփճեանները, Բեկլեմեայչեան, [illegible] Աստեան, Զեքերեան, [illegible] եան, Հրայ եւ Ներսէս թոփճեանները, Մավրոփուլօ, Մինաս [illegible] Նասեան, Միհրան թոփճեան, եւ [illegible] Պօղոսոնիկարեան դատապարտուած են տասը տարուան բանտարկութեան՝ խիստ մեկուսացումով եւ գոյքի մէկ երրորդի բռնագրաւմով: Գիլիչեան եւ Առաքելեան 10 տարուան բանտարկութեան, թոփճեան Աստիկ՝ 3 տարի [illegible] քոնեան, Մինասեան Վահրամ, Կարաբուլաս եւ Զիլկով՝ 5 տարուան բանտարկութեան:

Մնացած մեղադրեալներու վերաբերմամբ տրուած են զանազան պատիժներ 3էն մինչեւ [illegible] ամիս: Կարապետ-Գալուստ թոփճեանը ազատ արձակուած է:

Դատարանի որոշումով, Ափխազիայի սահմաններէն 5 տարի պիտի արտաքսուին Զեքեթեանները, Ցակոբ, Կարաբուլաս եւ Կարապետ-Գալուստ թոփճեանը:

Դատավճիռը վերջնական եւ ենթակայ չէ վերաքննութեան: Դատավճիռը բուռն ծափահարութիւններով ընդունուեցաւ, կ'ըսէ «Պրոլետար»:

** Ինչպէս հեռագիրը ղորդեց, մահուան դատապարտուածները արդէն . իսկ հրացանուած են:

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն,

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, փարիզի խորհրդային դեսպանատան փախստական ու դաւաճան խորհրդականը Բեսեդովսկի, իր յիշատակները կը պատմէ ռուսական թերթի մը մէջ. Արդէն տուինք մէկ քանի գլուխներ, որոնք ինքնին կը բաւեն գաղափար մը թելադրելու բոլշեւիկեան վարչածեւի հակամարդկային վայրագութեան մասին: Աստորեւ նորութիւններ Լեհաստանի մէջ բոլշեւիկեան ոճրափորձերուն մասին.—

«Օր մը գեսպան Օպոլենսկի զիս իր մօտ կանչել տուաւ: Ջախջախիչ զբաղած մարդու մ'ը երեւոյթն ունէր: Ծայրայեղ գաղտնապահութեան խոստումով, ինծ անդեկացուց թէ Լոկանովսկի, գ. միջազգայինի գաղտնի եւ ամենաւժր գործակալը, Գ. Միջազգայինի լեհական բաժնի նախագահէն ընդունած է հրամաններ, որոնց համաձայն պէտք է որ Լեհաստանի հողին վրայ կատարէ մահափորձեր, «որպէսզի դասակարգային պայքարը սաստկանայ»: Երկու լեհ համայնավարներ նշանակուած են իբր պետ այս ահաբեկիչ կազմակերպութեան:

Օպոլենսկի բացատրեց թէ Լոկանովսկի կը շահագործէր այս հրամանները, ի գործ դնելու համար կարգ մը անիմաստ եւ անպէտ ոճրափորձեր, ինչ որ կրնար վտանգել դեսպանատունը: Իր առաջարկեցի նամակ մը գրել կեդրոնական կոմիտէին, Օպոլենսկի պատասխանեց թէ դեռ ձանձրացած չէր կեանքէն եւ թէ չէր ուզեր խառնուիլ այս «աղտոտ պատմութեան»:

Լոկանովսկիի աշխատանքին արդիւնքները շուտով զգալի դարձան: Ջեռնատուլմբեր պայթեցան լեհական թերթերուն խմբագրութիւններուն եւ քաղաք. կազմակերպութիւններու սրահներուն մէջ. մէկ մէկ ձեռնառումբ ալ ալ եւ ձախ կուսակցութեանց սրահներուն մէջ: Վարշաւիա ինկաւ սարսափի քօղի մը տակ: Ահաբեկիչները կը մնային անպատիժ. խումբեր կը գտնուէին դեսպաններու խուցերուն մէջ, ծխաններու խորը, խմբագրական սենեակներու տակ...

Առաջին ոճրափորձէն յետոյ, իսկ Օպոլենսկի իր մօտ կանչեց Լոկանովսկի եւ զայն հարցափորձեց իր ներկայութեամբ:

Այս խօսակցութիւնը որեւէ օգուտ չունեցաւ:

Լոկանովսկիի մերած ձեռնարկութիւնները բաւական էին օգը հանելու քաղաքին կեանք: Օպոլենսկի զարհուրած էր: Ինծի բացատրեց թէ Չիչերինէն ստացած էր ծածկագիր նամակ մը, որով կը յայտնէր թէ քաղաք. Դիւանը պաշտօն յանձնած է Լոկանովսկիի որ քանդումի փորձեր կատարէ ռազմագիտական կամուրջներուն, կարգ մը կարեւոր կայարաններու եւ զինարաններու դէմ, բոլորը նկատի ունենալով Լեհաստանի հետ մօտաւոր պատերազմ մը:

* * *

Կը զգայի թէ 1923, Մայիսի 3ին կատարելի ոճրափորձի մը պատրաստութիւնները կը տեսնուէին:

Այդ օրը բացումը պիտի կատարուէր իշխան Ժոզէֆ Փոնեաթովսկիի յուշարձանին, մարաջախտ Ֆոշի, — որ ինկած է Լայփցիկի ճակատամարտին: Բացման արարողութեան պիտի մասնակցէին կառավարութիւնը, զօրավարներ, դիւանագիտական պատուիրակութիւններ եւ. ուրիշներ: Մարաջախտ Ֆոշ կը ներկայացնէր Ֆրանսան:

Դժոխային երկու մեքենաներ պիտի պայթէին արարողութեան պահուն: Հետեւեանքները կարհուրելի կրնային ըլլալ. փութով մեկնեցայ տեսնելու Օպոլենսկին, Վարշաւիոյ խորհրդային դեսպանը: Լոկանովսկի, այս նշանաւոր լրտեսը, հոն էր ճիշդ այդ պահուն: Երկու բարեկամները լաւ տրամադրութեան մէջ ըլլալ կը թուէին, վոտկայի շիշի մը առջեւ, իբր աղանդեր սեղանին վրայ վարունգի քանի մը շերտեր:

— Մոռկ ըրէ բսաւ, Օպոլենսկի, Լոկանովսկի կ'առաջարկէ որ իրեն հետ, ինքնաշարժով երթամ Օթվոցք: Երկու օր հոն պիտի մնանք տօնակատարութիւններուն հետեւանքով: Կ'ըսէ թէ որեւէ անհրաժեշտութիւն չկայ որ այս արարողութեան ներկայ գտնուիմ: Իրաւունք ունի զինուորական-հայրենասիրական արարողութիւն մըն է: Եւ յետոյ հոն պիտի ըլլայ նաեւ մեր ամէնէն մեծ թըշնամին, այդ Ֆոշը: Կը նախընտրեմ հանգստանալ:

Եթէ հրաժարեր էին Ֆոշը եւ լեհական սպայակոյտը օդը հանելու գաղափարէն, Վարշաւիոյ մէջ սակայն մանր պայթումները կը շարունակուէին:

Լոկանովսկի կը մտածէր ուրիշ ծրագիր մը յաջողցնել: Այդ միջոցին, մարաջախտ Փիլսուտսկի կը բնակէր Սուլէյուվքա: Անոր պահակախումբը կը բաղկանար միայն քանի մը հոգիներէ: Անոր ամէնէն մեծ թշնամիներէն, պահպանողական ուսանողներուն կողմէ յարձակման վախ չկար: Բայց սովորութիւն եղած էր խօսիլ Փիլսուտսկին «մէջտեղէն վերցնելու» մասին:

Լոկանովսկի որոշեց օգտագործել այս «նորոյթը», անգամ մը եւս գէմդէմի հանելու համար լեհ քաղաք. կազմակերպութիւնները:

Շատ պարզ յատակագիծ մը ծրագրեց: Համայնավարներ պիտի հագուեցնէր լեհ ուսանողներու համազգեստով: Գիշեր մը, պիտի յարձակէին Փիլսուտսկիի վրայ ու զայն սպաննէին: Անոր հետեւանքով, մարաջախտին կուսակիցները պիտի դիմէին փոխ-վրէժի. անոնք վրէժ պիտի լուծէին կարգ մը ականաւոր պահպանողականներէ եւ հաւանաբար պետական զինուորական հարուած մը տեղի պիտի գար. գլխաւորութեամբ Փիլսուտսկիի սպաներէն մէկուն:

Այս անգամ սակայն, Լոկանովսկի չէր կրնար անտեսել լեհ համայնավար կուսակցութեան նախագահին ստանգակութիւնը, որովհետեւ, պէտք պիտի ունենար համայնավար պայքարի բջիջին: Անոնց նախագահը պէտք տեսաւ խորհուրդ հարցնելու Մոսկուայի Չեկայի պետին՝ Ջերճինսկիի, որ բացարձակ արգելք դրաւ:

Պէտք է ընդունիլ թէ Ջերճինսկի աւելի խոհեմ էր նման հարցերու մէջ: Ան կը նկատէր թէ ահաբեկիչները աւելի պէտք է գործէին զինուորական քան թէ քաղաքական նպատակներով: Ջերճինսկի որ թշնամին դէմ, խորհուրդներու պայքարի պահուն կատաղի կուսակից էր ահաբեկման, չէր հաւաներ որ նոյնը կատարուի այն շրջանին, երբ պատրաստութիւն կը տեսնուէր իշխանութիւնը ձեռք առնելու: Ոխերիմ թշնամին էր Փիլսուտսկիի, բայց դէմ կեցաւ անհատ ահաբեկիչներու կողմէ անոր սպանման: Սովորութիւն ունէր ըսելու թէ, իր ձեռքով իսկ պիտի սպաննէր զայն, Լեհաստանի մէջ խորհուրդներու յաղթանակէն յետոյ:

Այս բոլորը խափանեցին Լոկանովսկիի դիրքը: Սորվուեցաւ հեռանալ Վարշաւիայէն եւ անցաւ Վիեննա:

Վարշաւիոյ մէջ, Լուկանովսկիի կը յաջորդէր իր օգնականներէն մէկը, Ցոպէցկի: Իսկ Լեհաստանի զինուորական լրտեսական կազմակերպութեան գլուխը կ'անցնէր Իլէնսկի անուն լրտես մը:

Բեսեդովսկի յաջորդով կը պատմէ թէ ինչպէս պայթեցուցին Վարշաւիոյ միջնաբերդը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ 18 դեկտ — Մեր գաղութի ազգային կեանքը 4—5 ամիսէ ի վեր անորոշութեան մատնուած եւ ամէն ինչ լքուած էր երեսի վրայ: Անցեալ տարի մօտ 150 աշակերտներ համրող նախակրթարանը այսօր գրեթէ գոյութիւն չունի: Կեդրոնի մանկապարտէզը կը կառավարուի վարժուհիներու անհատական ջանքերով: Անոնք գրեթէ ամէն ինչ են: Այսօր մանկապարտէզի պզտիկներու թիւը կը հասնի 160ի, ինչ որ պերճախօս փաստ մըն է թէ Մարսիլահայ ժողովուրդը քաջ կը զգայ թէ իրենց զաւակներու փրկութեան միակ միջոցը դպրոցն է, հայ դպրոցը: Սակայն այս գոհարերող ժողովուրդը պէտք ունի սրտցաւ եւ արթուն ղեկավարներու, որոնց պակասը միշտ ալ զգալի է, մանաւանդ այսպիսի խառնակ շրջաններու մէջ:

Երկու երեք ամիսէ ի վեր կը շարունակուէին բանակցութիւններ, նոր վարչութիւն մը կազմելու համար: Կիրակի օր, 15 դեկտ. գումարուեցաւ Գաւառ. Ժողովը, ուր նախկին վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Շահլամեան մանրամասնօրէն պարզեց կացութիւնը եւ յայտնեց թէ ձախողած է անցեալ հոկտեմբերին գոյացած համաձայնութիւնը (Շահլամեան-Սահաթճեան Ղազարեան):

Այս բացատրութիւնները լսելէ յետոյ, Ժողովը որոշեց անմիջապէս ընտրել ժամանակաւոր Վարչութիւն մը մինչեւ Մայիս, երբ կը լրանայ Գաւառական Ժողովի շրջանը եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին («Յառաջ»ը արդէն հաղորդած էր նոր Վարչութեան կազմը):

Երեսփոխաններու կողմէ հարցապնդումներ եղան Մեսրոպ Նուպարեանի անշուք յուղարկաւորութեան առթիւ: Առաջնորդը եւ Պ. Շահլամեան լուսաբանեցին ժողովականները, յայտնելով հանգուցեալին կտակը զոր յանձնած էր գինքը խնամող երկու հիւանդապահուհիներու, եւ որուն համաձայն կը փափաքէր պարզ յուղարկաւորութեամբ թաղուիլ: Բայց հակառակ այդ կտակին եւ հակառակ Բարեգործականի Մասնաճիւղի վարչութեան անդամներու առաջարկներուն թէ՛ թաղումը փոխան կիրակիի ուրբաթ կատարուի եւ խնայողութեան համար վերջ. բոլոր կամ եօթներորդ կարգի մեռելական փոխարէն, Պօլաքեան եպիսկ. չորրորդ կարգի մեռելա-

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ_1930

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՆՈՐՈԳԷ ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ. ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏԻՐ.

ԿԱՄ ԵԹԷ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ, ՓՈՒԹԱ, ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1929 ԴԵԿՏ. 31

կարգ պատուիրած էր, իսկ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ կիրակի օր, ի ներկայութեան վեց քահանաներու եւ ընտրեալ բազմութեան մը:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԵՎՐԱՆ, 17 դեկտ.— «Ա. Ս. Միթրի»ի առաջին խումբը Սեվրան հրաւիրուած էր, Արաքսի առաջին խումբին դէմ խաղալու համար: Մտաւորապէս երկու ամիս առաջ այս խումբը յաղթած էր Արաքսի I - Օով:

Խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներուն յառաջխաղացումով ու քանի մը վայրկեան վերջ, Ա. նշանակէտը շահեցան: Արաքս իր կարգին լաւ վայրէջքներ ունեցաւ եւ առաջին կիսախաղէն առաջ երկու նշանակէտեր շահեցաւ: Երկրորդ կիսախաղին Արաքս 4 հատ եւս շահեցաւ, իսկ Ֆրանսացիները 1 հատ. Խաղը վերջացաւ Արաքսի յաղթութեամբ 6—2:

Նոյն օրը Արաքսի Բ. խումբը I—Օով յաղթեց «Լ Ս. Լփինէթ»ի պահեստի խումբին:

Այս կիրակի Ա. խումբը «Ս. Ա. Փիերֆիթ»ի առաջին խումբին դէմ, իսկ երկրորդը «Ի. Ա. Տրանսի»ի Բ խումբին դէմ պիտի մրցի Սեվրանի մէջ:

Ս. Լուրէնեան

* * Հ. Մ. Ի ֆութպոլի առաջին խումբը վաղը՝ կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 2ին, Սէնթ'Ուէնի մէջ, պիտի մրցի Փարիզի ամենաբարձր դասակարգին պատկանող J. A. St. Ouenի առաջին խումբին դէմ: Հ. Մ. ամիս առաջ բաժակի մրցումի առթին, այս խումբին յաղթած էր, 1ի դէմ 2 նշանակէտով, բայց այդ առթէն ի վեր, ֆրանսական խումբը մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուած է, եւ արժանացած «Տիվիզիոն տ'Օնէօր» տիտղոսին:

Հ. Մ. վերակազմած է իր ֆութպոլի շարքերը: Հիներուն քով նորեր եկած են, մանաւանդ երկու հայ մարզիկներ Պոլսէն:

Կիրակի ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 1ին, Նոր-Սիւս փորթ Սէն Թ'Ուէնի դուռը, Հ. Մ. ի աղոց եւ համակիրներուն:

Վ. Հարիկեան

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Վարդան Եղիշէեան (Թունուզ) կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին ՎԱՀԱՆ ԱՐՄԱՆԻ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 դեկտ.— Ստորագրեալս Խարբերդի Սարի-Խամիշ գիւղէն, հինգ տարիէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուիմ եւ ահա ութ ամիսէ ի վեր կը տառապիմ Թոքախտի անգութ ճիրաններուն մէջ: Բուժուելու յոյսերը բոլորովին կտրուած չեն: Խորհուրդ է տրուած ժամանակ մը եւս անգործ մնալ, եւ այդ իսկ պատճառով մատնուած եմ նիւթական թշուառութեան:

Սիրելի հայրենակիցներ, պիտի թողո՞ւք որ սովամահ ըլլամ կամ նորէն աշխատանքի ձեռնարկելով մարիմ 24 գարուններու կեանքս...

Ես ալ ապրիլ կ'ուզեմ...

Յակոբ Թուլումանեան
կամ Պէրպէրեան

Յ. Գ.— Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:
Նոյն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՏՈՒՓԱՄՈԼ ՀՐԷՇ ՄԸ.— Վիւքաղաքը այս օրերս մատնուած է յուզման, գայթակղութեան մը հետեւանքով, որ պատճառ դարձաւ հարուստ գործարանատիրոջ մը ձերբակալման:

Այս մարդը, իրիկուան դէմ, երբ դպրոցականները կ'արձակուին, իր շքեղ ինքնաշարժով կ'երթար, կանգ կ'առնէր մեկուսացած գիւղակ մը, եւ անկից անցնող դպրոցական աղջնակները, իրենց տունը տանելու խոստումով, կ'առնէր իր ինքնաշարժին մէջ, որմէ յետոյ անոնց վրայ կը բռնանար, գոհացում տալով իր վայրագ ու անզուսպ տռփին, մինչեւ որ երեւան ելաւ:

Քննութիւնը ամէն օր նոր տրատ մը կը քսէ այս ախտաւոր դրամատիրոջ, որ իր գործունէութիւնը տարածած էր նաեւ իր քաղքին Վիւէն դուրս ալ, շրջակայ վայրերը:

Ցեղին ազդեցիկ տարրերը կ'աշխատին փրկելու այս անվայել մարդը, զայն ներկայացնել ջանալով իբր անպատասխանատու:

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Ցիշեցէք, պարոն Լա Ցալեագ, ըսաւ օրիորդը, թէ ձեր երկրի օրինագրքի առաջին յօդուածը կ'ըսէր ձեր ժամանակ՝ «ոչ մէկ Ֆրանսացի օրէնքին անգիտակ կրնայ համարուիլ»: Մեր երկրին մէջ ալ ճիշդ այդպէս է:

— Սկզբունքին դէմ չեմ բողոքեր, բայց օրէնքներն այնչափ խիտ են, որ անդէն կարելի չէ շարժիլ առանց զանցառելու անոնցմէ մէկն ու մէկը: Կատարեալ գերութիւն է այս:

— Անտարակոյս, հաստատեց Սէլէստէն, աղմկալից կերպով:

Աննի Թոմսըն չէր ախորժեր որ այսպէս քննադատեն այն ընկերային կազմակերպութիւնն որով Ամերիկացիք այնչափ կը հպարտանային: Բայց տարիւղուած էր ընդունիլ թէ 20րդ դարու մարդոց քննադատութիւնները բոլորովին առանց հիմքի չէին:

— Ցօսկալի կացութիւն է, ըսաւ Սէլէստէն: Այն ազատութիւնը կը ձգէք թէ ամէնքնիդ ալ մանուկ հասակնէդ յաւիտենական աժանակիր աշխատութեան դատապարտուած էք:

— Արդարեւ, ըսաւ օրիորդը, պէտք է որ ձեզ մեծ վարժարանը տանիմ: Այնտեղ պիտի տեսնէք թէ տղաքը ինչպէս կը դաստիարակուին այժմ կ'ուզէ՞ք որ անմիջապէս երթանք:

Ռընէ հաւանեցաւ եւ Սէլէստէն ալ ստիպուեցաւ հետեւիլ անոր եւ քիթը բերանը ծամռկելով նստաւ իր օդակառքին մէջ:

— Կէս երկոտասնեակ մը օրինազանցական պատիժ եւս պիտի կրենք:

— Հեռուն պիտի երթանք, հարցուց Ռընէ:

— Ոչ հագիւ հարիւր ձիլոմեդրի չափ կէս ժամուան ճանապարհ:

Եւ Աննի Թոմսընի օդակառքն սկսաւ բարձրանալ, իր ետեւէն ունենալով միւս երկուքը:

— Նորէն թիթեռնիկ պիտի դառնանք, քրթմնջեց Սէլէստէն սալահարթէն մեկնելէ առաջ:

Բոլոր սրտովը կ'ատէր փոխադրութեան այս ձեւը. նախ մերժած էր սովրելու օդակառք մը վարելու ձեւը, բայց ի վերջոյ ստիպուեր էր վարժուելու տունէն առանձին չմնալու համար:

Անհատական փոքր կառքերը շատ դիւրաւ կարելի էր վարել. անոնք ունէին ինքնաշարժ հաւասարակշռիչ մը որ կը բաղկանար շատ զօրաւոր շրջադարձիկէ մը (gyroscope) եւ բոլորովին անվտանգ էին մինչեւ իսկ ամենաանճարակներու ձեռքին մէջ: Անոնց ուղղութիւնը կը տրուէր ամենապարզ ղեկի մը միջոցաւ, առանց փոխակալի. շատ դիւրաւ կարելի էր վեր վար իջնել եւ ետ կամ առաջ երթալ, ըստ կամս:

Հակառակ այս ամէնուն, Սէլէստէն սոսկալի վախցած էր առաջին անգամ իր թանկագին մարմինը օդամեքենային վստահելու ժամանակ: Առաջին փորձն եղած էր քսան մեգր բարձր սալահարթէ մը վար իջնել:

— Ոչ, կ'ըսէր Սէլէստէն, չեմ կրնար. խելքս կը դառնայ կը նախընտրեմ վերելակով իջնել:

— Վհուկի գործ չէ սակայն, կը պատասխանէր Ռընէ գուարթօրէն. ահաւասիկ... նայէ...

Կը թռչէր, քանի մը շրջան կ'ընէ եւ կը վերադառնար կամաց մը սալահարթին վրայ նայելու:

— Ցեսականօրէն շատ լաւ է անշուշտ, կ'ըսէր Սէլէստէն. բայց եթէ յանկարծ խելքս թռցնեմ օդին մէջ...

— Վախնալու պատճառ չունիս. գործիքը այնպէս մը շինուած է որ կրնայ անկարգելի վերածուիլ: Օ՛, նետուէ:

— Կ'աղաչեմ, պարոն, դիւրին գործ չէ. հարիւր տարի քնանալ չէր արժեր, ոսկորներս կոտրելու համար:

— Փորձէ նայիմ, վախկո՛տ:

Երեք անգամ Սէլէստէն փորձեց եւ երեք անգամ կանգնեցաւ սալահարթին վրայ՝ պարապութենէն վախնալով:

Ճամբորդները անոր կը նայէին ծաղրական դէմքով: Մանուկ հասակէն թռչելու վարժուած՝ անոնք կ'անգիտանային գլխու պըտոյտի սաժանելի զգացումը: Թէեւ Ռընէի եւ Սէլէստէնի խօսակցութիւնը ֆրանսերէն տեղի կ'ունենար, բայց ամէն մարդ կը հասկնար որ Սէլէստէն կը վախնար թռչելէ:

— Քեզ վախկոտի տեղ դրած են, ըսաւ Ռընէ:

Սէլէստէն զայրացաւ:

— Ի՞ս... վախկո՞տ... հիմա ցոյց կուտամ..

Եւ նետուեցաւ ուժգնօրէն, բայց այնչափ զօրաւոր քաշեց ղեկէն, որ գործիքը ծառացաւ եւ փոխանակ վեր բարձրանալու, վար իջաւ վրդովիչ արագութեամբ մը:

Առաջին քանի մը վայրկեաններուն Սէլէստէն, կարծես թէ, քմահաճոյքի համար կը թռչէր: Օդակառքը կ'օրօրուէր, կը տատանէր եւ նետի նման կը սուրար խանգարելով ու վախցնելով ճամբորդներու բազմութիւնը: Հրաշք մըն էր որ նոր Իկարը ոչ մէկին բախեցաւ իր սանձարձակ վազքին մէջ: Վերջ ի վերջոյ օդային ոստիկանութեան երեք պաշտօնեաներ պաշարեցին զայն, բայց Սէլէստէն չէր հասկնար անոնց նշանները եւ կը շարունակէր իր խոլական արշաւը՝ խուսափելով ոստիկանական իշխանութեան՝ ներկայացուցիչներէն, զորս իրեն նման անվարժներու տեղ դրած էր:

գրպանէն մէկ-մէկ ատրճանակ դուրս կ'ելլէ — եւ խումբ մը գաղտնի ոստիկաններ՝ տակը գրուած՝ «Գ. Պրնուայի եւ Գ. Նիքոլի քաղաքային բանակը»։ Սատանան մէկ ճանկը դրած Պրնուայի գլխուն, միւսը՝ գաղտնի ոստիկաններու կռնակին՝ կը քշէ զանոնք... կ'երեւի դէպի քաւարան։

Պոնֆուի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երէկ անձամբ հարցաքննեց ատամնաբուժական ուսանող Պոնֆուն եւ անոր նշանածը՝ Օր. Օտէթ Լանպէրը, որոնք սեպտ. 9ին Բիկօտէնը Մոնթրէօյլ փոխադրած ըլլալ կը կարծէին։ Առջի օր դատական ոստիկանութեան կողմէ Գ. Նիքոլ հարցաքննած էր արդէն զանոնք։

Պուլկարիոյ հատուցումները

Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ եւ ելմտական նախարար Մոլլոֆ կը շարունակեն իրենց դիմումները դաշնակից մեծ պետութեանց մօտ՝ զեղչել տալու համար իբրեւ պատերազմական դարմանում Պուլկարիոյ ինկած բաժինը։

Հռոմ եւ փարիզ հանդիպելէ յետոյ, երկու նախարարները գացին Լոնտոն, ուր տեսնուեցան ելմտական նախարար Սնոտընի եւ վարչապետ Մաքտոնըլտի հետ։

Հռոմի մէջ անոնք խոստում առին Իտալիոյ բարեացակամ աջակցութեան մասին։ Փարիզի մէջ Պրիան եւ Թարտիէօ նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն ըրին։

Պուլկարիա կ'առարկէ որ տարեկան 12.500.000 ֆրանք ոսկեդրամ հատուցումը շատ վեր է Պուլկարիոյ պէս երկրագործական աղքատ եւ փոքր երկրի մը կարողութենէն։

Երկու նախարարները երէկ կէսօրէ վերջ մեկնեցան Լոնտոնէն՝ Փարիզ վերադառնալու եւ անկէ Լահէյ երթալու համար։

Ճափոն ճակատ Մոնկոլիստանի

Գրեցինք թէ Մոսկուայի աջակցութեամբ ռուսեւչին սահմանին վրայ կազմուելու վրայ է Մոնկոլիստանի հանրապետութիւն մը՝ նպատակ ունենալով խորհրդային միութեան կցել Չայլարի եւ Մանչուրիի միջեւ գտնուած հողամասը։

«Թայմզ»ի համաձայն, ճափոնական կառավարութիւնը ազդարարած է Մոսկուայի հրաժարիլ այդ ձեռնարկէն հակառակ պարագային սպառնալով դուրս գալ իր չէզոքութենէն։

Հակառակ Մոսկուայի ջանքերուն, անկարելի կը նկատուի Մոնկոլիստանի հանրապետութեան կազմութիւնը։

Անգլիական օդանաւ մը չախչախուած

Անգլիացի օդանաւորդներ Ճոն Ուիլերմս եւ Ճէնքինս, որոնք ճամբայ ելած էին Գրանուէլլէն դէպի Քափ՝ կոտրելու համար ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը, գիշերը ինկան Թունուզի մէջ ժայռոտ տեղ մը։ Օդանաւը բոլորովին ջախջախուեցաւ, օդանաւորդները երկուքն ալ մեռան։ Կը կարծուի թէ ճամբան մոլորած եւ փոթորիկէն քշուած ըլլալով, անգլիացի օդանաւորդները ուզած են վար իջնել՝ ու ժայռի մը զարնուած։

Բուռն կռիւներ Պերլինի փողոցներուն մէջ

Հակառակ կառավարական արգելքին հազարաւոր գերման գործազուրկներ՝ Պերլինէն եւ արուարձաններէն, առջի օր բուռն բուռն ցոյց մը կատարեցին Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ «հաց եւ գործ» պահանջելու համար։ Ցուցարարներէն շատեր վերարկու չունէին՝ հակառակ սաստիկ ցուրտին։ Անգործները քանիցս փորձեցին յարձակիլ քաղաքապետարանին վրայ. սակայն հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկաններ արգիլեցին զանոնք։ Տեղ մը անգործները գլխաւորաբար հաղանդի ծառերէ պատնէշներ շինելով՝ յուսահատական կռիւ մղեցին ոստիկանութեան դէմ, որ յաջողեցաւ քանդել պատնէշները եւ ցրուել զանոնք։

Զորս ոստիկաններ վիրաւորուեցան։ Կ'ըսուի թէ երկու ցուցարարներ սպաննուեցան Հաքիշէ Մարքթ կոչուած շուկային մէջ՝ Համայնավար վարիչներու ղեկավարութեամբ կարմիր խաչի հիւանդապահներ վայրկենապէս կը փոխադրէին վիրաւորներն ու սպաննեալները։

Ամէնէն բուռն կռիւը տեղի ունեցաւ Ալեքսանդր փլացի կայարանը, զոր մասամբ գրաւեցին անգործները։

Երբ ոստիկանները յարձակեցան գլխաւոր սանդուղին վրայ, ցուցարարները միւս կողմէն սկսան քարկոծել ոստիկանները՝ սալայատակի քարերով եւ գարեջուրի շիշերով։

Ցուցարաններու խումբ մը յաջողեցաւ խորտակել ոստիկանական շղթան եւ մտնել քաղաքապետարանէն ներս։

Նման ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Քիլի, Շտուտկարտի եւ այլ քաղաքներու մէջ։

Այսօր նոր ցոյցեր կը սպասուին։

Անգործները կը շատնան

Գերմանիոյ մէջ վերջերս կրկին սկսած է շատնալ գործազուրկներու թիւը։ Դեկտ. 11ին նպաստ ստացող բնտանիքի տէրերու թիւն էր 1.350.000 հոգի, ինչ որ կը համապատասխանէ 2.500.000 անգործներու։

∴ Դեկտ. 9ին Անգլիոյ գործազուրկներու թիւն էր 1.300.500 նախորդ շաբթուընէ 6570 աւելի։

∴ Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ եւս անգործներու թիւը վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ։ Նոյնպէս Քանատայի եւ Մանիթոպայի ու Սասքուչէվանի նահանգներուն մէջ մեծ անգործութիւն կը տիրէ։

«Իւմանիթէ»ի բացը գոցելու համար

Համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի վարչական ժողովը որոշած է 2 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը հրապարակ հանել բացը գոցելու եւ պարտքերը վճարելու համար։ Հրապարակ պիտի հանուին 25 ֆրանքնոց 80.000 պարտաթղթեր՝ 100ին 6.50 տոկոսով, հատուցանելի 15 տարիէն 1/15ով, սկսեալ 1931 յունուար 31էն։

Անկէ առաջ «Իւմանիթէ» հանգանակութեան ձեռնարկած և շուրջ մէկուկէս միլիոն հաւաքած էր՝ այս նպատակով։

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ՝ ընկերական ժողով, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։

ՌՕԱՆ՝ ընկերական ժողով, վաղը կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին։

ՎԱԼԱՆՍ՝ կոմիտէի եւ ընկերական ժողով, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԸՆԿԵՐԱ - ԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՏՕՆԱԾԱՌ

կազմակերպուած Ցէսինի կոմիտէին կողմէ, Նոր Տարուան եւ Ծնունդի առթիւ, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները իրենց ընտանիքներով։ Երգ, արտասանութիւն, նուագ, եւայլն։

ԸՆԿԵՐԱԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԶԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Զաւարեան խումբը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու համակիրները այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Նիկողոսեանի Ճաշարանը, տօնելու իր կազմութեան երկրորդ տարելիցը։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զրոյց։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր, Շաբաթ, ժամը 9ին
«ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ»
(Շարունակութիւն վիճաբանութեանց)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան, ի նպաստ Նահր-էլ-Օմարի գաղթականութեան տեղափոխման ֆոնտին։

Մարսիլիահայ Դրամատիկ Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ դերասան
Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
Այս գիշեր ժ. 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)
կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի «ՔԱՐ ՈԳԻ»Ն
ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ
SALLE HOCHE (8 Ave. Hoche)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեանեն թակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ գեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին եւ ընտրութեան նոր վարչութեան։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ընկ. Դարօ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 4ին ընկ. Զառոյեանի խանութը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Կրընոպլըի Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի Դեկտ. 22, ժամը 1.30ին ընկեր Կարապետի սրճարանը, Croix Rouge Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փոն տ'Ըպնայի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կորիւն եւ Անդրանիկ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 4ին Կոմիտէի գրագարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերը վաղը կիր. ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

մը 3ին Brasserie de Chapitreի վերի սրահը։ Նիւթ՝ Հայաստան։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Bar de la Posteի ներքնասրահը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։ Օրակարգ՝ ընթացիկ հարցեր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Գ. ԼԱԶՕ Կ. Խաչիկեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մուրատ Էքմէքճեան նոր եկած Յունաստանէն կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Էքմէքճեան եւ իր քեռայրը Յովհաննէս Մավիեան որոնք քանի մը ամիս առաջ կը բնակէին 13 Passage du Clos Bruneau, Paais (5e). Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Ցաւօք կը հաղորդուի
Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՃԻՎԱՃԻՐՃԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցած է դեկտեմբեր 16ին Ժընեւի մէջ։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ 21 դեկտեմբեր Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ։

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

ՑԱՌՆԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ. Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆլորիտի մէջ։ Օրակարգ՝ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Զ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Fémina սինէմայի քովի սրճարանը, 122 Cours Lafayette։ Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր հարցեր։

ԳՐԱԿԱՆ Պանդոկ (Մարսէյլ).— հանդիպում՝ վաղը կիրակի ժա-

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
LeGérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐԱՄԲ.		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

22 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1143

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՀԱԶԱՆԳԸ

Երէկ հրատարակեցինք Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւնները Թուրքիոյ տնտեսական տագնապին եւ Էնկիւրիի կառավարութեան առաջադրութեանց մասին։

Թուրք վարչապետը երեք գլխաւոր պատճառ ցոյց կուտայ տնտեսական տագնապին. Ա. Դուրսէն շատ ապրանք գնուած է. Բ. Երկիրը կառավարուած է բաց պիւտճէով. Գ. Քանի մը տարի անբերրի մնացած է երկիրը։

Աւելի՝ ընդհանուր տագնապը բացատրելու համար։

Գալով Թրքական դրամի անկումին, որ վերջին շաբաթներուն աննախընթաց համեմատութիւններ առաւ, Ըսմէթ փաշա հետեւեալ բացատրութիւնները կուտայ. Ա. Թուրքիա սկսած է վճարել իր պարտքերը. Բ. Մաքսային նոր սակացոյցի առթիւ վաճառականները մեծաքանակ ապրանք ներածած են։ Գ. Ժողովուրդը խուճապի մատնուելով, սկսած է ձեռքէ հանել թրքական դրամները։ Ու կը թուէ կարգ մը միջոցներ, զորս նոր պիտի առնէ կառավարութիւնը՝ դարման տանելու համար այս կացութեան։ Ընենք երկու բառով որ. այդ միջոցներու գլխաւորներն են՝ 1. պետական դրամատան մը հիմնումը, 2. պետութեան եւ ժողովուրդին խնայողութիւնը՝ դուրսէն ապրանք չներածելու ձեւով։

Թուրքիոյ վարիչին յայտարարութիւնները այլեւս որեւէ կասկած չեն ձգեր, որ Թուրքիա հասած է անդունդին եզրը եւ տագնապը, զոր կը հնչեցնէ այսօր, սահմանուած է գալ փրկելու անխուսափելի վտանգէ մը։

«Վճռապէս որոշած ենք շարժման մէջ դնել պետական բոլոր ուժերը, որպէսզի ծայրեմնակիցները գիտակցութեան գան եւ ազգային տնտեսութիւնը փրկուի։»

Այսպէս կը պատգամէ Ըսմէթ փաշա, որ քիչ յետոյ կ'աւելցնէ.

«Գիտեմ թէ մեր ձեռնարկած գործը դժուար է, բայց ինչպէս մարդիկ մը, որ դժուար գործերէն կ'ախորժի, մեր ազգն ալ կը պատմէ կնճռոտ գործեր կարգադրելէ հաճոյք առնող ոգին։»

Թէ ո՛ր աստիճան ուժ կը ներկայացնէ այդ ոգին՝ խնդրական է։ Թուրքը՝ շնորհիւ իր զինուորական - առհաւական կարողութեանց եւ մանաւանդ զանազան «դաշնակից»ներու աջակցութեան, յաջողեցաւ վերատանել իր անկախութիւնը։ Սակայն տնտեսական ճակատը չի նմանիր զինուորական ռազմաճակատի։ Անիկա բոլորովին ուրիշ բան է եւ կապ չունի բիրտ ուժի կամ առհաւական կարողութեանց հետ։ Այդ ճակատին վրայ կործանած են բազմաթիւ պետութիւններ կամ տրուկ դարձած՝ աւելի հարուստին եւ զօրաւորին։

Այս ուղղութեամբ հարուստ է Թուրքիոյ պատմութիւնը։ Միայն յիշելու համար ժամանակակից շրջանը, բաւնք թէ Ղրիմի պատերազմէն ի վեր (1854—55) Օսմանեան կայսրութիւնը ինկած է Եւրոպայի տնտեսական լուծին տակ՝ անկարող ըլլալով ինքն իրեն կառավարել երկրին ելեւմուտքը։ Շուրջ 75 տարիէ ի վեր Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչութիւնը իր թաթը դրած է Թուրքիոյ արտին վրայ՝ քամելով անոր ամէնէն կենսական աղբիւրները։

Պատերազմական անհաշիւ ծախքեր, սուլթաններու անվերջ եւ անպատասխանատու մսխումներ, պետական վարիչներու ագիտութիւն՝ Օսմանեան կայսրութիւնը ամէն ժամանակ հասցուցած են տնտեսական տագնապի, հետզհետէ տանելով զայն դէպի քայքայում։

Նոր Թուրքիոյ վարիչները քաղաքական անկախութեան դէպին յաղթանակն ապահովելէ յետոյ, թեթեւ ինքնահաւանութեամբ մը կը ձգտէին ձեռք բերել նաեւ տնտեսական անկախութիւն, թօթափելով ամէն ինչ որ օտար տիրապետութիւնը կը յիշեցնէր։

Հանրային Պարտքի վարչութեան ջնջում, Անատոլուի երկաթուղիի գնում, պետական դրամատուն հիմնելու գաղափար եւ այլ կարգադրութիւններ կը ձգտէին այդ ծրագրի իրագործման։

Եւ սակայն ահա՛ կը հասնի հարուածը՝ ուժգին բայց ոչ անակնկալ։ Տնտեսագիտութիւնը իր օրէնքներն ունի, ու կարելի չէ թեթեւօրէն խաղալ անոնց հետ։ Տարիներէ ի վեր յամր բայց յարաճուն թափով կը պատրաստուէր այն տագնապը, որ այսօր ահազանգ հնչեցնել կուտայ, մոլեռանդ կոյրերու աչքերը կը բանայ եւ կը ստիպէ այլամերժ ազգայնականները՝ բանալ օտար դրամագլուխին։

Որովհետեւ, թէեւ վարչապետը չըսեր, բայց իր պաշտօնական ու անպաշտօն բերանները, «Միլլիյէթ»ներն ու «Ճիւմհուրիյէթ»ները սկսած են իրենց խմբագրական սիւնակներէն շեշտել Թուրքիա օտար դրամագլուխ ներմուծելու անհրաժեշտութիւնը։

Արդէն Էնկիւրի հասած են Օսմանեան Պանքայի ֆրանսացի եւ անգլիացի տնօրէնները, որոնց նիւթական աջակցութեան կարօտի քէմալական Թուրքիան իր ազգային պետական դրամատունը հիմնելու համար։ Ըսմէթ փաշա ի զո՛ւր կը պոռայ թէ այդ դրամատունը պիտի հիմնուի «ազգային դրամով»։ Ո՞ւր է այդ «ազգային դրամը»։ Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ շրջաբերութեան դրուած է 148 միլիոն թրքական ոսկի, մինչ պետական ելմտացոյցի ծախքերը կը հասնին 228 միլիոնի...

Քէմալական Թուրքիան իսկական ժառանգորդն է Օսմանեան կայսրութեան։

Հ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պ. Ամի կը ներկայացնէ տեղեկագիրը

Դատական ինքնութեան տնօրէն Պ. Ամի ուրբաթ օր հաղորդեց հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի թէ՝ վերջապէս շաբաթ օր (երէկ) պիտի ներկայացնէ իր տեղեկագիրը Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան հետքերուն եւ զանազան առարկաներու մասին։

Ամիի տեղեկագիրը կը բաղկանայ մեքենագրուած 100 մեծադիր էջերէ։ Մինչեւ թերեւս ժամուը գրուելը, յայտնի չէր տեղեկագրին պարունակութիւնը, միայն կ'ենթադրուէր թէ Ամի ծանր ամբաստանութեան տակ կ'առնէ Ալմազեանը։

Պ. Մաթիֆաս երէկ կէսօրէն վերջ ժամը 4ին պիտի լսէր Ալմազեանը, իր պաշտպան փաստաբանին՝ Ժան-Շառլ Լըկրանի ներկայութեան։ Այս նոր հարցաքննութիւնը կը վերաբերի կարգ մը մանրամասնութեանց եւ կապ չունի Ամիի տեղեկագրին հետ։ Այդ մասին պիտի գրադի ետքէն։

Շուտով յայտնի պիտի ըլլայ թէ Ալմազեան ամբաստանեալին առեանին առջեւ պիտի ղրկուի՞ թէ ազատ պիտի արձակուի։

Ռուսիոյ հալածանքներուն դէմ

Լոնտոնի Ալպէրթ Հոլին մէջ մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ՝ նախագահութեամբ Գլասկօի կոմսին՝ բողոքելու համար խորհրդային Ռուսիոյ մէջ ներկայիս կատարուած հալածանքներուն դէմ։

Բացէ ի բաց յայտարարուեցաւ յետոյ թէ այս ցոյցը որեւէ քաղաքական նպատակ չունի։ Նախկին ներքին նախարար լորտ Պրէնթֆորտ առաջարկեց բանաձեւ մը, որով կը բողոքուի այդ սիստեմատիկ հալածանքներուն դէմ եւ կը պահանջուի ամբողջ աշխարհի քրիստոնեաներէն՝ անդադար աղօթել ի նպաստ Ռուսիոյ մէջ կրօնական ազատութեան։ Բանաձեւը նոյնպէս կը հրաւիրէ անգլիական կառավարութիւնը խիստ նկատողութիւններ ընել խորհրդային կառավարութեան՝ վերջ դնելու համար այս հալածանքներուն եւ կը պահանջէ որ այդ բողոքագրէն օրինակներ ղրկուին բոլոր քաղաքակիրթ կառավարութեանց պետերուն։

Բանաձեւին հեղինակը՝ լորտ Պրէնթֆորտ ըսաւ.

— Իրաւունք չունինք միջամտելու օտար երկրի մը քաղաքանութեան կամ ներքին գործերուն մէջ, սակայն մեր պարտականութիւնն է այդ միջամտութիւնն ընել, երբ խնդիրը քրիստոնեայ մարդերու եւ կիներու հալածանքին եւ մարտիրոսութեան մասին է։ Հռոմէական կայսրութեան օրերէն ի վեր երբեք այսքան չէին հալածուած քրիստոնեաները որքան ներկայիս Ռուսիոյ մէջ։ Խորհրդային ներքին գործավարը պատերազմ յայտարարած է Ս. Գիրքին դէմ, սակայն քրիստոնեաները հաւատացած են թէ անիկա չպիտի յաջողի հոն՝ ուր վոլթէր եւ բոլոր եւրոպացի անաստուածները ձախողած են իրմէ առաջ։

Անատոլուի բնակներուն համար

Բարեգործականը ստացած ըլլալով իր սպասած «ճշգրիտ տեղեկութիւնները», ներքին հանգանակութեան ձեռնարկած եւ 200 սաերլին ղրկած է դեկտ. 19ին։ Հանգանակիչ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի նախագահութեամբ Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի։ Այս առթիւ Պ. Պօղոս Նուպար նուիրած է 20.000 ֆրանք, Զարեհ պէյ 3000. Պ. Պօղոս Էսմէրեան 5000 եւ ուրիշներ՝ հազարական։ Բարեգործականի Եգիպտոսի մասնաճիւղէն պատուիրակ մը ղրկուած է Հալէպ, տարագրեալներուն կացութիւնը ուսումնասիրելու համար։ Պատուիրակը մէկ երկու օր մնալէ յետոյ Գահիրէ վերադարձած է։

Հրեաներու Ազգային Տունը

«Թայմս» կը հրատարակէ նամակ մը, որուն տակ ստորագրած են Պալֆըր, Լոյտ Ճորճ եւ Սմըթ։ Նամակին մէջ կ'ըսուի.

—Իբրեւ անդամներ պատերազմի գահլիճին, որ պատասխանատու է 12 տարի առաջուան Պալֆըրի յայտարարութեան եւ անոր նախատեսած Հրէական Ազգային Տան համար, խոր անձկութեամբ կը դիտենք Պաղեստինի ներկայ վիճակը։ Ցայտնի կ'երեւայ որ աշխատանքը որուն ձեռնարկած էր Մեծն Բրիտանիա պատերազմէն վերջ, չի յառաջանար գոհացուցիչ կերպով։ Այս պայմաններուն մէջ, կ'ուզենք պնդել կառավարութեան մօտ որպէսզի անուանէ հեղինակաւոր յանձնաժողով մը պաշտօն ունենալով քննութիւն կատարել հոգատարութեան ամբողջ գործունէութեան վրայ։ Այսպիսի յանձնաժողով մը ազդարարութիւն մը պիտի ըլլայ աշխարհի թէ Մեծն Բրիտանիա չէ թերացած պարտականութեան մը մէջ, որուն կապուած է իր պատիւը, ատիկա միաժամանակ պիտի ըլլայ ապահովութիւն մը Հրեաներուն, ինչպէս նաեւ Արաբներուն համար թէ՝ ներկայ վարչաձեւին մէջ երեւան հանուած բոլոր թերութիւնները պիտի դարմանուին։

Արաբ լրագրող մը ձերբակալուած

Հայֆայի արաբերէն «Անասըր» թերթի տնօրէն Զաքա ձերբակալուեցաւ՝ հականրէական շարժում գրգռելու ամբաստանութեան տակ։

Թուրքիոյ Ազգային Դրամատունը

Թուրք կառավարութիւնը սկսած է լրջօրէն զբաղիլ պետական դրամատուն հիմնելու գործով։ Էնկիւրի հասած են Օսմանեան Պանքայի տնօրէններ Պէլլէ եւ Քօրպիէ տը Փուենատորէս, ընկերակցութեամբ փոխ-տնօրէն Բիտի։ Ասոնք առաջին տեսակցութիւն մը ունեցած են արդէն ելմտական գործավարին հետ եւ յայտնած անոր թէ՝ կը փափաքին գործակցիլ կառավարութեան հետ՝ պետական դրամատուն մը ստեղծելու համար։ Երկրորդ տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենար երէկ։

Բուլկարիի երկաթուղիները

Դեկտ. 19ին Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցաւ Բուլկարիի երկաթուղիներու բաժնետէրերու ընդհ. ժողովը։ 1928 դեկտ. 31ին Թուրքիոյ ժառանգորդ պալքանեան պետութիւններէն գանձուած էր 8 միլիոն զուիցերական ֆրանք, ի հաշիւ հատուցումներու, համաձայն երկաթուղիի ընկերութեան եւ պետութեանց միջեւ կնքուած պայմանագրութեանց։ Որոշուեցաւ իւրաքանչիւր բաժնեթուղթի (action) համար 400ական զուիցերական ֆրանք վճարել այս գումարէն։

Նախագահը յայտարարեց թէ դեռ չգանձուած հատուցումներու հաշուէն յաւելուածական բաշխումներ կամ նոր յատկացումներ պիտի կատարուին։

Անգլիա եւ Ռուսիա

Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Սոկոլնիկով իր յանձնաբարագիրը ներկայացուց Անգլիոյ գահաժառանգ իշխանին, թագաւորի հիւանդութեան պատճառաւ։ Ունկնդրութիւնը տեւեց տասը վայրկեան միայն։

Այս արարողութենէն յետոյ Սոկոլնիկով գնաց արտաքին նախարարութիւն, ուր ունեցաւ իր առաջին պաշտօնական տեսակցութիւնը նախարար Հէնտըրսընի հետ։ Այդ խօսակցութեան ընթացքին փոխանակուեցան պրոպականդի վերաբերեալ ծանուցագիրները։

Մամուլին հաղորդուած յայտարարութեան մը մէջ, դեսպան Սոկոլնիկով կ'ըսէ.

— Մտադիր ենք, ուղղամտօրէն գործադրել այն բոլոր յանձնառութիւնները զորս ստորագրած ենք ինչ որ ալ ըլլան անոնք. սակայն միեւնոյն ժամանակ, կը յուսանք թէ այն ազգերը որոնք բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակեն մեզի հետ՝ նկատի պիտի ունենան մեր քաղաքական եւ տնտեսական դրութեան հիմը, որ անփոփոխելի է։ Խորհրդային միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը անշուշտ հետեւանք է տնտեսական եւ քաղաքական առողջ պահանջներու։ Կը յուսամ թէ յարաբերութեանց վերսկսումը եւ անոնց մօտակայ ամրապնդումը նպաստաւոր արդիւնքներ պիտի տան յառաջիկայ տարին։

Գործազուրկներու շարժումը Գերմանիոյ մէջ

Գերմանիոյ գործազուրկներու բողոքի շարժումները սկսան լուրջ համեմատութիւններ առնել։ Քոլոնիոյ եւ Տրէզտէնի մէջ եւս ցոյցեր եւ ծեծեալ ոստիկանութեան հետ ընդհարումներ տեղի ունեցան։

Պերլինի մէջ կառավարութիւնը միջամտեց եւ մայրաքաղաքին ելմտական դիկտատոր նշանակեց փոխ-քաղաքապետ Շոլցը՝ արգիլելու համար քաղաքապետութիւնը՝ որ ծնունդի առթիւ 1.500,000 տոլարի նուիրատուութիւն մը ընէ անգործներուն։ Պերլինի քաղաքապետական ժողովը արդէն քուէարկած է այս գումարը, սակայն Շոլց իրաւունք պիտի ունենայ իր վէթօն դնելու այս որոշումին դէմ։

Եթէ կառավարութիւնը արգիլէ ծնունդի առթիւ 1.500,000 տոլարի բաշխումը Պերլինի 600.000 անգործներուն (մարդ գլուխ 2,50 տոլար), համայնավարներն ու ազգայնական ընկերվարականները որոշած են կազմակերպել բողոքի մեծ ցոյց մը։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Քաղաքապետարանը հինգ շարք ոստիկանական շղթայի տակ առնուած է։

Քոլոնիոյ մէջ ուրբաթ կէսօրին գործազուրկները խորտակեցին ոստիկանական քանի մը շղթաներ եւ ուղղուեցան դէպի քաղաքի քաղաքապետութեան վարչութեան շէնքը, զոր քարկոծեցին քարերով, փայտի կտորներով եւ իրենց ձեռքն ինկած ամէն բանով։ Բոլոր ապակիները ջարդ ու փշուր եղան։ Ամբոխը յետոյ այնքան կատղեցաւ որ սկսաւ յարձակիլ անցնող ինքնաշարժներու վրայ։ Քանի մը կառքեր շրջեցին եւ մէջինները ծեծեցին։ Հեծեալ ոստիկանները փութացին դէպքին վայրը եւ բուռն յարձակումէ մը յետոյ, յաջողեցան ցուցարարները քշել քովնտի փողոցներու մէջ։

Էմիլ Լուպէ մեռած

Մոնթէլիմարի մէջ աղջի գիշեր մեռաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահ Էմիլ Լուպէ։ 91 տարեկան էր։

Լուպէ կը պատկանէր ֆրանսացի պետական մարդոց այն սերունդին, որ քաղաքական կեանքի մէջ նետուած ըլլալով կայսրութեան անկումին յաջորդող շրջանին, բուռն պայքար մղած են միապետութեան վերահաստատումը արգիլելու եւ Հանրապետութիւնը ամրացնելու համար։ Լուպէ քաղաքական կեանքի մէջ մտաւ մարաջախտ Մաք-Մահոնի օրով։ 1876ին երեսփոխան ընտրուեցաւ, 1885ին ծերակուտական, յետոյ նախարար, 1892ին՝ վարչապետ եւ ներքին նախարար, 1896ին՝ ծերակոյտի նախագահ։ 1899-1906՝ Հանրապետութեան նախագահ։ Իր օրով ներքին եւ արտաքին քաղաքական կարեւոր դէպքեր պատահեցան։ 1902ին փոխադարձ այցելութեան գնաց Ռուսիոյ Նիքոլա Բ. ցարին եւ 1902ին Քրոնշթատի մէջ տեսակցութեան մը ընթացքին հիմը դրաւ ֆրանքեւռուս զինակցութեան։ Իրեն յաջորդեց Արման Ֆալիէր։ 25 տարիէ ի վեր քաղաքական կեանքէ քաշուած էր։

Թմբքին՝ բուրք ազգային ըմպելի

ԷՆԿԻՒՐԻ, 21 դեկտ.— Վարչապետ Ըսմէթ փաշա երէկ Էնկիւրիի իր ապարանքին մէջ ընդունելով ժամուլի ներկայացուցիչները, անոնց հրամցուց ոչ թէ աւանդական սուրճը, այլ Թմբի (ըխլամուր)։ Ըսմէթ ըսաւ թէ այսուհետեւ այդ «խոնարհ ըմպելի»ն պիտի բռնէ սուրճին տեղը՝ իբրեւ ազգային ըմպելի, որպէսզի մեծ չափով կարելի ըլլայ պակսեցնել ներածումը եւ դարման դնել տնտեսական տագնապին։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՍԵՒԸ ՃԵՐՄԱԿ, ՃԵՐՄԱԿԸ ՍԵՒ...

Գրական Ակումբի նոր շրջանը շահեկան նիւթերով սկսաւ, սակայն հարցերը քննելու եւ վերլուծելու դրութիւնը չափազանց միակողմանի է, չըսելու համար ակադեմական։

Ինծի համար անյայտ պատճառներով «Յառաջ» Գրական Միութիւնը դադրեցուցեր է հիմա իր երեկոները։ Այս պատճառով, գրականութիւնը սիրող եւ անոր բարեկամ երիտասարդութեան մէկ խումբը կը փութայ ներկայ ըլլալ ու մասնակցիլ Գրական Ակումբի վիճաբանութիւններուն։ Այսպիսով վերջ պիտի գտնէին երկու Գրական Միութիւններուն միջեւ սկսած գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները, որոնք ծնունդ կ'առնէին տարիքներու տարբերութենէն, մանաւանդ արուեստի ու գրականութեան մասին մէկ կամ միւս կողմին ունեցած ըմբռնումներէն։ Եթէ մէկ կողմը «շատ երիտասարդ» էր եւ միւս կողմն ալ «շատ ծեր», պատճառ մը չէր, որ ամէն մէկը չունենար մտածելու եւ դատելու իր անկախութիւնը։

Անբացատրելի մնաց սակայն խօսք առնող Ակումբի վարիչներէն մէկուն ակնարկը` կազմալուծուած այդ գրական միութեան մասին։ Անշուշտ չարախնդրութեան չպիտի վերագրեմ։

Երկրորդ պարագան, որ ուշադրութիւնս գրաւեց, վիճելու եւ քննադատելու մեթոտն էր, որ պատճառ դարձաւ երիտասարդ գրողներէն մէկուն արժանի պատասխանին, որուն մէջ կը ցոլային երիտասարդութեան յաւակնութիւնն ու դառնութիւնը, «եթէ ձեր փնտռած քննադատութիւնը ա՛յս է, կ'ըսէր, որուն չգոյութիւնը կ'ողբաք, այն ատեն երիտասարդները իրաւունք ունին ամբաստանուած դառնալու։ Ես չեմ կրցեր հասկնալ չափանիշը, որով կը մօտենաք արժէքներուն, եւ արծարծուած խնդիրներուն։ Ահաւասիկ, քանի մը դասախօսութեան ներկայ եղայ, եւ տակաւին չեմ հասկցեր մեթոտը եւ նպատակը, որոնցմով կ'առաջնորդուիք։ Ըսէ՛ք ինծի թէ ի՛նչ պատճառներով այս կամ այն հեղինակը, կամ նոր գրողը, արտասահմանի թէ Հայաստանի մէջ, արժէք մը կը ներկայացնէ։ Խօսեցէ՛ք շօշափելի կերպով եւ փաստերով. մե՛զ ալ համոզեցէ՛ք։»

Ժողովուրդին բառովը, շատերուն սիրտէն ջուր խմեցիր...։

Շատ կրկնեցինք թէ նորերը կ'արհամարհեն հիները։ Կարգը հիմա հիներունն է կարծես։ Սակայն դէպի նորերն ու երիտասարդները տիրողարհամարհանքն ալ պէտք է դադրի, եթէ գրական եւ գեղարուեստական հարցերու պիտի մօտենանք առանց կանխակալ կարծիքներու։ Մեծերուն արհամարհանքը եւ ակնարկները աւելի աններելի են քան երիտասարդներուն ալաքները` հիներուն հասցէին։

Գրական բոլոր երեւոյթներուն ու դէմքերուն մէջէն վերջ ի վերջոյ իրենց յաղթ հասակովը պիտի յայտնուին միայն ճշմարիտ արժէքներն ու տաղանդները։

Գրական շրջանի մը դատապարտութեան ու պաշտպանութեան համար, սխալ է բաւականանալ քանի մը տող բան կարդալով, ան ալ ընտրուած ու փնտռուած` խոշորացոյցով։ Այս կերպով լրջութեան ու անկողմնակալութեան բոլոր հաւանականութիւնները կը կորսնցնենք։ Այն ատեն արդար է, որ մեր դէմը գտնենք սերունդ մը, որ կասկածով վերաբերի արժէքներուն ու մեծերուն հանդէպ։ Եթէ ուզենք ամէնէն տաղանդաւոր արձակագիրէ մը կրնանք ընտրել քանի մը տող, պարբերութիւն մը, նոյնիսկ էջեր, որոնց մէջ թերեւս բացակայ են քերականական ու համաձայնական կանոնները, գաղափարներու եւ զգացումներու դասաւորում մը, եւ սակայն տրուած կամ առնուած օրինակները չեն զօրեր դատապարտելու ո՛չ անոր հեղինակը, ո՛չ ժամանակաշրջանը եւ ոչ ալ մանաւանդ Արտասահմանի Գրականութիւնը ընդհանուր առումով։

Այս է պատճառը որ բանաստեղծութիւն, վէպ ու քննադատութիւն, իբրեւ գրական սեռեր, իրար կը խառնենք։ «Գեղեցիկ գրականութեան» մասին կը խօսինք, առանց զանազանելու շրջանները ու ստեղծագործողները, առանց ապրելու ժամանակը եւ մեր միտքերուն կրած` բարեշրջումները։

Թիւրիմացութիւն չէ՞, օրինակի համար, ոտանաւորով երկնուած գրուածքի մը մէջ փնտռել միայն բանաստեղծական արուեստ։ Չէ՞ որ իսկական բանաստեղծութիւնը, հոգիէ հոգի երկարող այդ անտեսանելի ու անշօշափելի կամուրջը, գոյութիւն ունի առաւելապէս մտքի ազատ ու անկաշկանդ թռիչքով ստեղծուած արձակ տողերուն մէջէն իսկ։ Չէ՞ք ընդունիր, որ նոյնիսկ բնատուր, աստուածային շնորհով օժտուած բանաստեղծ հոգիներուն համար, առանց սահմանափակումներու, առանց չափի, յանգի ու հատուածի արտադրուած գործերն ամէնէն աւելի ինքնատիպ են ու հաղթական։ Ո՞վ ըսաւ, որ քսաներորդ դարու առաջին քառորդին մէջ ծաղկող բանաստեղծութիւնը ոտանաւորով միայն կը յայտնուի։ Ինծի հետ համաձայն էք անշուշտ, որ բանաստեղծական տարրը ներքին է, եւ արտաքին ձեւը չի փրկեր անոր չգոյութիւնը։ Շատ անգամ ոտանաւորի մը բոլոր պայմանները լրացնող էջի մը մէջ երբեք բանաստեղծութիւն չէք կրնար գտնել (Աղեքս. Փանոսեան,, եւ ընդհակառակն, արձակ էջի մը մէջ, ազատ չափով գրուած քերթուածներու մէջ, անմիջապէս աչքի կը զարնեն բանաստեղծական տարրերը (Ռուբէն Զարդարեան, Վարուժան, Մեծարենց, Սիամանթօ)։ Պարագան կը փոխուի, երբ արտաքին ու ներքին բոլոր պայմանները լրացնող գրական ստեղծագործութիւն մը ունինք մեր աչքերուն առջեւ, որ մեր հոգիին ու սիրտին կը խօսի, մեզ կը վերացնէ ու կը ներշնչէ։

Գրական Ակումբի վերջին դասախօսութեան ընթացքին, մէկէ աւելի անգամներ շեշտուեցաւ Կ. Զարեանի պարագան, իբրեւ ժամանակակից «հայ առաջին քերթողը» արտասահմանի հայ գրականութեան մէջ։ Հետեւողական ըլլալու է ուրեմն։ Անոր ստորագրած բանաստեղծութիւնները մեծ մասով յանգաւոր ոտանաւորներ չեն, այլ ազատ չափի քերթողութիւն։ Մանաւանդ արձակին մէջն է անոր արուեստին բանաստեղծականութիւնը։ Եթէ արտայայտուած չափանիշով մօտենանք, այն ատեն Կ. Զարեանը նոյնպէս, հակառակ «հայ առաջին քերթողը» հռչակուելուն, ծիծաղի առարկայ պիտի դառնար, ինչպէս դարձաւ կարդացուած ոտանաւորին մեղի անծանօթ հեղինակը...։

Եթէ Գրական Ակումբը ժողովրդական բեմ մըն է, ուր հաւաքուողները բան մը պիտի սորվին, այն ատեն փափաքելի է որ «գրուածներու ձեւն ու բովանդակութիւնը փոխուին, որպէսզի սեւը ճերմակ, եւ ճերմակը սեւ չդառնայ, տեղի տալով նաեւ ուրիշ թիւրիմացութիւններու, որոնց մասին յաջորդ անգամ,

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Թերեւս աւելորդ չըլլայ յիշեցնել թէ` գրական-գեղարուեստական- քննադատական գրութիւններու համար, ստորագրողները իրենք պատասխանատու են իրենց յարուցած հարցերուն եւ յայտնած տեսակէտներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԵՐԳ ԵՒՍ
ԱՆԱՆՈՒՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐԷՆ

Գիւղը միշտ ծաղրուած եւ ոտնակոխուած է քաղաքէն, քաղաքը սակայն խաբած է միշտ եւ արհամարհած։ Գիւղն եւս յաճախ լուծած է իր վրէժը իր պարզութեամբ, գիւղականութեամբ եւ շինական իմաստութեամբ։ Մանազանդը գլուխգործոցն է ֆուլքէնի ժողովուրդին, իսկ Հովուուհին եւ Պարոնը Օվեռնիայի ժողովուրդին.

ՀՈՎՈՒՈՒՀԻՆ ԵՒ ՊԱՐՈՆԸ

—Ա՜հ, ըսէ՛ ինծի, հո՛վուուհի,
Որո՞ւնն են ոչխարներն այս։
— Է՛հ, հարկա՛ւ պարո՛ն,
Անոնց են որ զանոնք կը պահեն։

— Ա՜հ, ըսէ՛ ինծի, հովուուհի,
Քանի՞ ոչխար ունիս։
— Էհ՛ անշուշտ, պա՛րոն,
Հարկ է որ զանոնք համրենք։

Ա՜հ, ըսէ՛ ինծի, հովուուհի,
Լճակը խորո՞ւնկ է։
— Է՜հ անշուշտ պա՛րոն,
Ան կ'իջնէ մինչեւ իր յատակ։

—Ա՜հ ըսէ՛ ինծի, հո՛վուուհի,
Ջուրն համե՞ղ է։
—Է՜հ, անշուշտ, պա՛րոն,
Անոնց համար որ կը ճաշակեն։

— Ա՜հ, ըսէ՛ ինծի, հովուուհի,
Ո՞ւր կ'երթայ այս ճամբան։
— Է՜հ, անշուշտ, պա՛րոն,
Իր տեղէն անդին չերթար։

— Ա՜հ, ըսէ՛ ինծի, հո՛վուուհի,
Ձե՞ս վախնար գայլէն։
— Է՜հ, անշուշտ, պա՛րոն,
Ո՛չ այնքան գայլէն քան ձենէ։

Իր պարզութեան մէջ ազուոր է ու հետաքրքրական ՆՐԵՔ ԿԱՐԳՈՒՍԼԻՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԷԻՆՔ երգը.

Երեք աղջիկներ էինք.
Ամէնքս ալ կարգուելիք.
Մարգերն ելանք
Մենք հնձելու
Ոտները վե՛ր, ընկերուհինե՛ր,
Ի՛նչ հեշտ է պարել։

Հոն հանդիպեցանք
Հովուի մը գեղանի.
Տեսաւ ամէնէն մատղաշը մեր,
Եւ ուզեց զայն համբուրել։
Ոտները վե՛ր, եւլն.։

Ամէնքս մէկ վազեցինք
Արգիլելու զինք.
Հովիւն երկչոտ
Բաց թողուց զայն։
Ոտները վե՛ր, եւլն.։

Հովիւն երկչոտ
Երբ բաց թողուց զայն,
Ամէնս մէկ գոչեցինք.
«Ա՜հ, յիմա՛ր հովիւ»։
Ոտները վեր, եւլն.։

Չափազանց հետաքրքրական է, սիրուն ու գեղաշնորհ Պրովանսի հետեւեալ երգը, ուսկից Միստրալ, Պրովանսի ճպուռը, հոյակապ երգ մը քաղած է.

—Ո՛վ գեղեցիկ Մարգրիտ,
Թագուհին իմ սիրոյս,
Քեզ այգերգ պիտի ածեմ,
Ե՛ւ գիշեր ե՛ւ ցերեկ։

= Ես կը խնդամ վրան այգերգիդ
Ու քու ջութակին։
Եւ եթէ ըսես զայն տակաւին
Ես պիտի փոխուիմ ձուկի։

—Այն ատեն պիտի վազեմ խակոյն
Եզերքն առուակին։
Եւ դուն պիտի գաս, ո՛վ Մարգրիտ,
Ինկալու մէջը կարթիս։

Չկնո՛րս, ի զո՛ւր ճիգեր կը վատնես,
Ես կը սուրամ արանքէն մատներուդ,
Եւ կը փախչիմ շնչասպառ,
Կ'ըլլամ եղնիկն անտառին։

—Եթէ դուն եղնիկն ըլլաս,
Անտառն ես կ'երթամ`
Եղնիկն հալածական
Պիտի փռուի մէջը ցանցերուս։

= Եթէ դուն հետեւիս ինծ
Անտառին մէջ գիս որսալու,
Պիտի փոխուիմ, հովանիին տակ
Վարդենիի մը վարդին։

— Եթէ դուն վարդի փոխուիս,
Ես պարտիզպանդ կ'ըլլամ։
Զով ջուրը որ քեզ կ'ոռոգէ
Միայն ես կրնամ հեղուլ։

= Եթէ դուն գիս ճանչնաս,
Պարտէզը կը թողում,
Կ'ըլլամ խորերն ամպերուն
Աստղն այգուն։

— Եթէ դուն աստղիկ ըլլաս
Խորան երկինքին անհուն,
Կ'ըլլամ ես ամպիկ,
Ու կը կենամ առաջն աչերուդ։

— Եթէ դուն ամպ ըլլաս,
Ես կոչ կ'ընեմ մահուան,
Եւ կ'ըլլամ մեռեալն,
Որուն դուն պիտ' չհետեւիս։

— Ո՛չ մահն ու խորհուրդներ
Կրնան քեզ ինէ խլել,
Ես հո՛ղը կ'ըլլամ,
Որով դուն ծածկուիս պիտի։

Միայն Պրովանսի յատուկ չէ սակայն։ Ֆրանսայի ուրիշ նահանգներն ալ ունին։ Ֆրանսայէ զատ գրեթէ ամէն երկիր այդ երգին համեմատ էջեր տուած է։ Հայ անգիր դպրութեան մէջ եւս կան բազմաթիւներ նոյն ձեւով, նոյն իմաստով։ Մանաւանդ հոյագեղ Անտունիներու մէջ սքանչելի պատառիկներ կան որ կարելի չէ չկրկնել ինքնիրեն հայրենական ներաբուխ կարօտով մը, սուրբ աղօթքի մը նման։

Երթա՛մ, բարակ արեւ լընի՛մ...
...Երթա՛մ թուխ ամպիկ լընի՛մ...
...Երթա՛մ խամ կաքաւիկ լընի՛մ
...Երթա՛մ քաջ արծիւ լընի՛մ...

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

«ԱՊԱՇԽԱՐՈՂԻ ԵՐԳ»

(1340 Թուականի գերման երգի մը հետեւողութեամբ

Հող է ամէն բան որ կը տեսնես,
Ապակին հող է,
Փայտը հող է,
Արծաթը հող է։

Հող է ամէն տեղ ուր կ'երթաս,
Հայրենիքը հող է,
Ագարակը հող է,
Օտարը հող է.

Հող կ'ըլլայ ամէն բան որ ...
Բախտը կ'ըլլայ հող,
Պատիւը կ'ըլլայ հող,
Սէրը կ'ըլլայ հող.

Հող կ'ըլլայ բոլոր մարդոց տապանը
Հալածուողը կ'ըլլայ հող,
Հալածողը կ'ըլլայ հող,
Ամէն ինչ հող կ'ըլլայ, հող.

Վալթէր Մէքաուէր

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՏԱՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» ԿԱՄ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 12րդ տարեդարձին առթիւ «Պրոլետար»ի յաւելուածին «Գրական շաբաթ»ի մէջ, Ազ. Վարդանեան, կը փորձէ խարանել գաղթահայ գրականութիւնը նոյնքան անճարակ եւ անվարժ միտներով, որքան մեր «կէս-գիշերէն վերջի» քննադատները, նոյն փորձի մէջ։

«Չնայած այն հանգամանքին որ կ'ըսէ Վարդանեան նրանց շարքերի մէջ են եղել (. Շանթ ու Ահարոնեանը Դաշնակցական գրողներից, պէտք է ասել որ արտասահմանեան գաղթականութեան գրականութիւնը ոչ միայն չէ յաջողած առաջ երթալ զարգացման ուղիով, ո՛չ միայն նա չի մնացել սովորական «բարձրութեան» վրայ, այլ նա ետ է գնացել, չկարողանալով ձեռք բերել ո՛չ մի աչքի ընկնող նուաճում ու հազիւ հազ քարշ է տուել իր ողորմելի գոյութիւնը։

«Ո՛չ միայն նորերը` գաղթականութեան երիտասարդ ուժերը, աչքի ընկնող ո՛չ մի արտադրութիւն չեն տուել այս 12 տարուայ ընթացքում, այլ եւ խոշոր հին վարպետները (կը յիշէ ... գրողները. Մ. Ե.) որոնք ապրելով իրենց ստեղծագործութեան վերջին շրջանը` անզօր կրկնութիւններից բացի, ուրիշ ո՛չ մի արժէքաւոր գործ չեն տուել։

«Ո՛չ մի կասկած չկայ ...

ԷՋԵՐ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ՕՐԱԳՐԷ ՄԸ

ՓՈՐՁ` ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՐԿԱՑՆԵԼՈՒ

Քեզ տեսնել մերկ, պտուղի մը պէս ափիս մէջ, խճաքարի մը պէս` մաշած ու անձնատուր աւազուտքին վրայ։ Քեզ տեսնել մերկ, աղջկան մը պէս` որովայնիդ սեւ պտուղովը, ուլի մը պէս մերկ, գարնան առաջին ամսուն` երբ կը ծնի հովիւին ծեր ափերուն մէջ։ Քեզ տեսնել մերկ, ո՛վ դուն, ո՛վ ես. մա՛րդ ամեղծուածային, անլուծելի խնդիր, անկարելի օրագրի մը էջերուն վրայ` բոլորովին անձնատուր ու ամբողջովին մաքուր` ամէ՛ն օտար նիւթէ։ Քեզ տեսնել մերկ` մեռելի մը պէս, ամբողջ զարդարանքներովդ, ակարութիւններովդ, արդարացումներովդ։ Քեզ տեսնել մերկ` մուրացիկի ձեռքի մը պէս, քարի մը պէս լուացուած անձրեւէն։ Քեզ տեսնել մերկ...

Օ՜ հագուած ես դուն սակայն ու կը քալես փողոցէն` ուր խուժանը շուրջդ, ո՛ւր խուժանը եւ տխուր խուժանը առջեւդ` կ'առնայ, կը մեծնայ ու կը թաւալի։ Ինչպէ՞ս մօտենալ քեզի ու ինչպէս հանուեցնել քեզ, մարդոց անկարելի նայուածքին տակ, ո՛վ դուն, ո՛վ ես...

Անընդհատ խօսակցութեան մէջ եմ ինքս ինծի հետ։ Անընդհատ երկու մարդիկ, երբեմն բազմաթիւ մարդիկ` խօսակցութեան մէջ են ինծի հետ։ Ու անընդհատ ուրիշ մարդ մը, շատ ապրած ու շուտ ծերացած մարդ մը, ժօռատ, թշուառական, ծամածուռ ու գէշ ժպիտով մը կը նայի ինծի, այս մարդուն ու այս մարդոց, նո՛յն մարմինին մէջ։ Ու բոլորս միասին, պարտաւոր ենք ապրիլ նո՛յն մարմինին մէջ, մեր բոլոր արատներովը, ցաւերովը ու վէրքերովը։ Ես` իմ խանդավառութեամբս, դուն` քու յուսահատութեամբդ ու ատամնաթափ ծերը` իր գէշ ու ծամածուռ ժպիտովը։ Ես պիտի կռուիմ, դուն պիտի արտասուես ու միւսը պիտի դիտէ մեզ։ Ու այս բոլորը մենք պիտի ընենք միաժամանակ։ Միաժամանակ դուն պիտի հծծես, ես բարձր ու առողջ ձայնով պիտի յանդիմանեմ քեզ ու միւսը, յանկարծ, յաղթանակի պահուն` անգութ ու հեգնական բառով մը պիտի փլցնէ շէնքը։

Եւ երեքս միասին, ու բոլորս միասին, արմունկ արմունկի, պիտի քալենք փողոցէն` ուր խուժանը շուրջդ, ուր խուժանը ետեւ` պիտի առնայ, մեծնայ ու թաւալի։ Ու երբեք խաղաղութիւն չպիտի ըլլայ, ո՛չ ալ զինադադար։ Անընդհատ քու հեկեկանքովդ, սիրուած ու յիշատակ դարձած կնոջ մը պէս, պիտի հետեւիս քայլերուս ու զինաթափ ընես զիս, ժօռատ ծերը պիտի ծիծաղի` դեղին աչքերով սատանայի պէս ու ես պիտի խածնեմ իր դատակը։ Ու ամէ՛ն օր ու ամէ՛ն ժամ կեանքի ամէնէն դանդաղելի դէպքերուն առջեւ։ Ես պիտի քալեմ, դուն պիտի քաշես թեզանիքս եւ ծերը պիտի քրքջայ։

Անընդհատ հարցումներ պիտի բարձրանան, պիտի վերջանան պարոյկներով ու պիտի սպասեն պատասխանի։ Ու անընդհատ երեքս միասին պիտի պատասխանենք միաժամանակ ու երեքս ալ պիտի մնանք անզրդուելի մեր առաջարկած լուծումներուն մէջ։ Ու ո՛չ մէկ յաղթանակ պիտի վերջնական ու կատարեալ ըլլայ` որովհետեւ մէկը պիտի պղտորէ մեր ուրախութիւնը որեւէ առարկութիւնով կամ միւսը պիտի բողոքէ։

Ու երեքս միասին, ու բոլորս միասին, անընդհատ պիտի աշխատինք վերածուիլ մէկի, ըլլալ միակտուր ու անընդհատ պիտի բաժնուինք մասերու, թշնամի ու այլամերժ բեկորներու։ Ու երբեք խաղաղութիւն չպիտի ըլլայ, ո՛չ ալ զինադադար։ Ու ես պիտի քալեմ, ու մենք պիտի քալենք, հրելով, հրմշտկելով, խուժանը առջեւս, խուժանը ետեւդ, խուժանը դիմացնիս, պիտի քալենք, պիտի քալենք...

Ասոր կ'ըսեն քաղաքացիական կռիւ, տղա՛ս...

.

Ծերը.— Կը կարծէիր որ իրաւախոհութեամբ կարելի է ապրիլ հոս։ Ո՛չ, կարելի չէ։ Պատուաւոր հաշտութիւնը չեմ սիրեր. կէս զիջումներով չեմ գոհանար։ Ինչպէ՞ս կրնամ գոհանալ, ինչպէ՛ս կրնամ ժխտել ինքզինքս։ Թշնամի եմ մանկութեան, երիտասարդութիւնը չեմ սիրեր` որովհետեւ արիւնս պաղ է ու ձեռքերս դատարկ են, կուսակից եմ արագ լուծումներու։ Եթէ կ'ուզես` վերջացնենք այս պատմութիւնը..

— Եւ ինչո՞ւ համար պիտի վերջացնենք այս պատմութիւնը, Թշուա՛ռ ծեր։ Ուրախութիւններ կան որ կը սպասեն մեզի, աղջիկներ` աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը, որ պիտի սիրենք օր մը, պայքարներ` որոնց պիտի մասնակցինք, երգեր` որ դեռ պիտի երգենք, վէրքեր` որոնցմով պիտի արիւնինք։ Գարուններ ու ձմեռներ կան դեռ` իրենց ծաղիկներովն ու ձիւներովը։ Պանդխտութիւններ կան որ պիտի վերջանան։ Օր մը պիտի վերադառնանք երկիր ու ապրիլին, Հայոց անտառներուն մէջ, Լուսաւորչի աջը մեզ պիտի առաջնորդէ ու ձիւնին տակէն արտափացող մանիշակներ պիտի հաւաքենք...

— Ուրախութիւնները կը նըմանին Մեթերլինկի թռչուններուն, կապոյտ ու առեղծուածային։ Շատ մը աղջիկներ սիրած ենք արդէն ու ի՞նչ մնացած է մեր ձեռքերուն վրայ— Մոխիր։ Ու ի՞նչ մնացած է մեր հոգւոյն խորը— Ատելութիւն։ Գիտենք մոխիրին համը եւ ատելութեան զօրութիւնը։ Պայքարները` որոնց պիտի մասնակցինք պիտի ըլլան զուր եւ առանց յաղթանակի։ Երգերը որ պիտի երգենք` անընդհատ պիտի ըլլան նոյնը։ Գարունները` նոյն գարուններն են միշտ ու ո՛չ մէկ Լուսաւորչի աջ մեզ չի կրնար ազատ ափ հանել այս բաւիղէն եւ ո՛չ մէկ կանթեղ մեզ չի կրնար լուսաւորել...

Եթէ կ'ուզես` վերջացնենք այս պատմութիւնը...

Օր մը առաջ, օր մը յետոյ, հոս` թէ քիչ մը հեռուն, երկրէն դուրս թէ երկրէն ներս, նո՛յն ... կերպարանքն է ու նո՛յն ափ մը ... ձիւնը։ Վերջացնե՛նք, վերջացնե՛նք այս անօգուտ, այս աւելորդ, այս տխուր պատմութիւնը...

Ու ես խօսք կ'ուզեմ, ու դուն խօսք կ'ուզես։ Եւ ժօռատ ծերը դեռ չվերջացուց իր ըսելիքը` Ես` ըստ էութեան կ'ուզեմ պատասխանել, իսկ դուն` ըստ կարգի դիտողութիւն մը կ'ուզես ընել։ Օ՜ բաւ է, փակե՛նք [illegible]բանութիւնը ..

—

Յուսահատութիւն չէ որ կ'զգամ, ո՛չ ալ վհատութիւն, այլ թանձր, անփարատելի, ու դանդաղ ... տխրութիւն մը։ Մեծ ու զօրաւոր թռչունի մը պէս մարդ կարենար բանալ իր ... ու թեթեւ թեւերը ու մեծ ծովերու վրայէն երթա՛ր հեռուն, երկիր մը` ուր ուրախութիւնը ... է ու սէրը անհրաժեշտութիւն...

գաղթականութեան գրականու-թիւնը, փակուղու մէջ է գտնուած, բոլքաւում է ու մօտենում է վերջին ճգնաժամին։ Նորերը թոյլ են, հները անզօր՝ ուժեղ ու լիտնուած գործերի համար»։

«Այս, արտասահմանեան գը-րականութեան այսօրուայ պատ-կերը»։

Այդ «պատկեր»ը սակայն, առաջօրէն մէկ փաստ կուտայ, թէ մարդը՝ գաղթահայ գրակա-նութեան մասին բացարձակապէս բան չի գիտեր։ «Բարի լոյսի մը չափ պարզ է», պիտի ըսէր հրանացին։ Բայց, որովհետեւ մարդը բոլշեւիկ է, պէտք է ըն-դունիլ թէ գիտէ իր ազնուութիւնը զարակելու կերպերը ու կ'ըսէ.—

«Պէտք է ասել որ սա ո՛չ միայն մեր կարծիքն է, այլ եւ իրենք, մեր թշնամիներն ան-գամ յաճախ ինքնախարազանու-թեամբ բռնուած՝ չեն զլանում բաց անել իրենց իսկական դէմ-քը»։

Եւ իր անցեալ, ներկայ ու ապագայ տեսութիւնները կը հիմնէ Սուրէնանի մը տողերուն վրայ։

«Պարոն Սուրէնանը ասում է.— Բոլորը համեմատում են գաղու-թային՝ գրականութիւնը գաղ-թահայ գրականութեան հետ, ինչ սար ու ձոր։ «Իսկական թշուառ-ութիւնը» մեզ մօտ է։ Փակեցէք մի պահ աչքերնիդ եւ մտաւոր պտոյտներ կատարեցէք Հայոց գրականութեան անդաստանում, որպիսի խեղճութիւն, ի՛նչ աղքատութիւն եւ մտքի, եւ ձեւի, եւ լեզուի եւ գրական համակեցութեան։

«Չկայ հարազատ գետին, որի վրայ կանգ առնի գրողը, չկայ կենդանի զանգուած որից սնանայ իր ներշնչումը, որի լեզուով ճա-խաչէ իր լեզուն, որի կենդանից օգտուի։ Եւ այս հիւանդութեամբ տառապում են մեր բոլոր գրա-գէտները թէ՛ հին թէ նոր, մեր հրա-պարակագրութիւնը, մեր գեղար-ուեստը»։

Այս տողերը գրող Սուրէնան-ները եւ իրենց համախոհները՝ իբր պարկեշտ մարդեր, պէտք է ծալլեն ծրարեն իրենց գոյքերը եւ քաշուին ո՛չ միայն գրական, այլ նաեւ քա-ղաքական, հանրային, կուսակցա-կան եւ ընկերային կեանքէ, ամէն շրջանակէ որ կրնայ իրենց յիշեց-նել գաղթահայ զանգուածներու գոյութիւնը, շարժումը, ապրելու եւ կերտելու հզօր ճիգերը։

Որովհետեւ, եթէ չեն տեսներ «հարազատ գետին ու կենդանի զանգուած» այդ բանն ըսելու ո՛չ պէտք ունին, ո՛չ իրաւունք, պարզ պատճառով, — ո՛չ ունին, ու չեն տեսներ գրական վերազարթ-նումի փորձերը, որոնց փաստը կուտայ գրեթէ ամէն օր, գաղ-թահայ երիտասարդութիւն մը 20-25 տարու, թերուս՝ բայց խանդոտ ու կորովի, դեռ անվարժ՝ բայց աշխատող, յամառ ու յու-սատու։

Երիտասարդներու այդ փոր-ձերը յաճախ իրենց յատկանշա-կան շեշտով, ու պատառ գոյներով, փաստը կը բերեն նաեւ երեւոյթի մը — թէ իրենց այսօրուան արտա-գրական քննադատները կարդալ սորված են ծուռ հասկնա-լու համար, եւ ահա թէ ինչո՞ւ իրենց փութկոտ գաղղութեամբ իրաւունք կուտան բոլշեւիկին վճռելու,

«Ընկուղային օրեր է ապրում արտասահմանեան գաղթահայ գրականութիւնը ինչու ու Սուրէնանը ճգնում է պարզել այդ անճարա-րակութեան պատճառները։

— Ինչնէ մեր գաղթա-հայ գրականութեան գլխաւոր արատը։ Ո՛չ այլ ինչ, եթէ ոչ ան-հողութիւնը, ժողովրդից կտրուած լինելը, հեռաւորութիւնը հայրե-նիքից, կենդանի կեանքից ու նրա լեզուից»։

Այս մտքերը պէտք է ըսել թէ Սուրէնաններու գանկէն չեն ելած։ Այլ գաղութ արտածուած են Հայաստանէն, — Գաղթային հողի վրայ՝ գրականութիւն չի բուսնիր» ու խրացնելէ եւ ճա-խացնելէ յետոյ, տիրող կը վերա-դարձնեն առհասարակ անոնք որ կէս գիշերն անց, աքաղաղի մը ձայնէն արթննալով, կէս քուն, կէս - արթուն, գրականութիւն կը փորձեն առանց հարցնե-լու, — հապա՞ գրականու-թիւնը որով կը պարծենանք այ-սօր, ո՞ւր բուսաւ ու բնական է, դարձեալ իրաւունք կուտան բոլշե-ւիկի ըսելու ''որ բանը միայն հեռաւորութեան մէջ չէ,'։

— Այո՛, ճիշդ այդպէս Հայ «գետին»ին ու հայ «զանգուա-ծ»ին պայմանները փոխուած են անշուշտ զարհուրելի կերպով։ Բայց կայ պայման մը որ բնաւ չպի-տի փոխուի որեւէ ազգէ գրողի համար,— որ ան պէտք է տեսնէ շրջավայրը ուր կ'ապրի։

Ու այդ շրջավայրը, մերը, իբր գաղթական՝ օտարէն եւ իր հարազատներէն ալ արհամարհուած այս զանգուածներուն շրջավայրը, լի է նորութիւններով անոնց հա-մար որ գիտեն գիտել։

պէտք է սակայն գիտել գիտ-նալ։

Մ Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ջրային տնտե-սութեան մասին տրուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղե-կութիւնները։ Կատարուած են հե-տեւեալ աշխատանքները։ Առաջին անգամ սկսուած է Էջմիածնի եւ ապա, Էվճիլարի եւ Շիրակի ջրանցքներու կառուցումը. ասոնց հետ մէկտեղ աւարտած են Այգր լճի ջրհան կայանի կառուցումը, սկսուած են փոքր Սարտարապատի եւ Կարճեւանի ջրանցքները. վեր-ջին ջրային տնտեսութեան ամէ-նէն թոյլ կողմերէն մէկն է, ո-րովհետեւ նախատեսուած մօտ 100,000 րուբլի ծախքի փոխարէն, կը պահանջուի 1,200,000 րուբ-լի։ Այս սխալը կը բացատրուի ջրային տնտեսութեան անփոր-ձութեամբ եւ աշխատաւորներու պակասով։ Կարճեւանի ջրանցքը պիտի ոռոգէ 1100 հեկտար տա-րածութիւն, որուն 600ը բամպա-կագործութեան յատուկ։ Այգր լճի կայանը կ'ոռոգէ 6200 հեկ-տար բամպակ։ Փոքր Սարտարա-պատի ջրանցքը պիտի ոռոգէ 25,700 հեկտար։

Այստեղ երկու աշխատանք կը կատարուի։ Փոքր Սարտարապատը թէ պիտի ոռոգէ նոր հողեր եւ թէ պիտի փոխարինէ Արաքսէն սկիզբ առնող 12 առուներ, որոնք ամէն տարի կը յորդին եւ կը պատճառեն մօտ 200 հազար րուբլի ծախք։ Սար-տարապատի ջրանցքը պատրաստ պիտի ըլլայ 1931ին։

Հնգամեակի ընթացքին, ջրա-յին տնտեսութիւնը վեց խոշոր աշ-խատանքներ ունի, որոնցմէ մէկ մասը պիտի աւարտի հնգամեա-կէն յետոյ։ Ղրբրու ոռոգման աշխատանքը գործնականապէս ար-դէն սկսած է։ Ղրբրը պիտի տան 44 հազար հեկտար տարածու-թիւն, որուն 34 հազարը նոր հողեր են։ Ղրբրու աշխատանքներուն համար այս տարի ծախսուած է 3,5 միլիոն րուբլի։

Հնգամեակի ընթացքին կա-տարելի աշխատանքներուն մէջ են Արագածանի, Զանգիբասարի, եւ Սեւ-Ջրի ոռոգման աշխա-տանքները։ Քանի մը տարիէ ի վեր, ռուս ակադեմականի մը ղե-կավարութեամբ, 25-30 մաս-նագէտներ կը կատարեն հետա-զօտական աշխատանքներ, որոնց նպատակն է պարզել Ալագեազի ջուրերու օգտագործման հնարա-ւորութիւնը, Սեւ-Ջրի հետ միա-սին, Արագածանի ճահիճներու չորացումը Սեւանի օգտագոր-ծումը, եւն։

Այս կերպով, փոքր Սարտարա-պատի ջրանցքը պիտի աւարտի 1931ին, պիտի ոռոգէ 25,700 հեկտար, եւ պիտի նստի 5 միլիոն 300,000 րուբլիի. Այգր լիճը կ'ո-ռոգէ 6,200 հեկտար եւ նստած է 2,200,000ր.. Ղըբրը պիտի ոռո-գեն 50 հազար հեկտար(6 հազա-րը Նախիջեւանի հողերէն) պիտի նստի 21 միլիոն ր. եւ պիտի ա-ւարտի երկու տարուան մէջ. Ա-րագածանի ջրանցքը պիտի նստի 3,400,000 ր եւ պիտի ոռոգէ 20 հազար հեկտար, Զանգիբասարի ջրանցքը՝ 13 հազար հեկտ 3 մի-լիոն 200 հազար ր., մեծ Սարտա-րապատի ջրանցքը, որ հնգամեա-կի ընթացքին կատարելի աշխա-տանքներու համար կը պահան-ջուի 2 միլիոն ր. եւ ընդամէնը պիտի ոռոգէ 45 հազար հեկտար։ Հինգ տարուան ընթացքին ո-ռոգուող հողերը պիտի աւելնան 154,900 հեկտար, պահանջելով ընդամէնը 52,600 000 ր. որմէ հնգամեակի ընթացքին կը ստա-ցուի 42 միլիոն րուբլի։

Ասկէ զատ, կան տակաւին ուրիշ ոռոգման մանր աշխատանք-ներ, որոնք կը պահանջեն երկու ու կէս միլիոն րուբլի։

Ելմտացոյցը, որ 1924—25ին կը կազմէր ընդամէնը 698 հազար րուբլի 28—29ին հասա-ծ էր երեքուկէս միլիոն րուբլիի իսկ ընթացիկ տարին կը կազմէ 7 միլիոն րուբլի։ Հնգամեակի վերջին տարին Հայաստանի ջրա-յին տնտեսութեան ելմտացոյցը հասած է 12 միլիոն րուբլիի։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Սուրաբեան Թատրախումբը կը պատրաստուի յառաջիկայ ամսուանընթացքին ներկայացնել նոր օփէրէթ մը «Ղարաբաղի Մելիքները» անուած 18րդ դա-րու հայ իշխաններու կեանքէն։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի առաւօտ, Ծնունդեան օրը, կը բացուի Հ. Ե. Ո. Միութեան պատգ. ը. ժո-ղովը մասնակցութեամբ Փարիզի, Պիյանքուրի, Պուա-Քոլոմպի, Ալֆորվիլի, Լիոնի, Վիէնի, Վա-լանսի, Թօն տ'Օզնայի, Լը Թիւյիի Պորտոյի, Մարսէյլի, Պէյրութի, Աղեքսանդրիոյ եւ Պուէնոս-Այրէ-սի Մասնաճիւղերուն։

Բացումը տեղի պիտի ունենայ առաւօտեան ժամը 10ին, Պլորիայի վերնայարկը, ուր հրաւիրուած են նաեւ քաղաքիս ծանօթ դէմքերը։ Բացումը պիտի տեւէ մէկ ժամ, եւ պիտի խօսուին միայն ճառեր։ Յորեկէն յետոյ պիտի շարունակ-ուին ժողովի աշխատանքները մին-չեւ կիրակի երեկոյ։ Շաբաթ երե-կոյ թէյասեղան մը պիտի սարքուի Սալ Վալթէրի մէջ (Օտէոնի դի-մաց), ուր պիտի հրաւիրուին մտաւորականներ եւ ազգային դէմքեր։ Օրակարգին ընդհ. բո-վանդակութեան համաձայն, պատ-գամաւորական ժողովը նպատակ ունի Միութեան գործունէութեան ամբողջ ծանրութիւնը այսուհե-տեւ փոխադրել Եւրոպա։

Արդարեւ Հ. Ե. Ո. Միութիւնը կը կարծէ թէ այլեւս աւարտած են Ֆրանսայի կազմակերպչական աշխատանքները. Մնացեալը տեղի կ'ունենայ ժամանակին հետզհե-տէ։ Գործունէութեան բուն դաշտը այժմ Սուրիան է, ուր բազմահազար որ-բեր կան։ Այդ դաշտին մէջ մտ-նելով է, որ Հ. Ե. Ո. Միութիւնը ցոյց պիտի տայ իր բուն դիմա-գիծը։ Սուրիոյ կազմակերպու-թեան հետ Յունաստան ինքնա-բերաբար պիտի մղուի շարժումին յարելու։

Պատգամ. ժողովին կարեւոր հարցերէն մէկն ալ «Երկունք»ն է։ Այս պատճառաւ ձեռք պիտի առնուին հիմնական միջոցներ։ Թերթը պիտի դառնայ ռահվիրան այս շարժումին։

16 Մասնաճիւղեր ունի արդէն այս Միութիւնը։ Եւ իր ապրած կեանքը ցոյց կուտայ ապագան, որուն կը ձգտի հասնիլ անսասան։

Ջարդերու, հրդեհներու, թշ-ուառութեան եւ պատերազմի մէ-ջէն հասած այս նոր վահագնեան սերունդը, այսպէս, կը մտնէ, հետ-զհետէ աւելի դիրք կը շինէ մեր ազգային կեանքին մէջ։

Ողջո՜յն ձեզ ընկերներ։ Ձեր ուխտը կատար։

ԱԶԱՏԵԱՆԻ

Յ. Գ.— Զ. Ո. Մ.ի Կեդր. Վար-չութիւնը կը խնդրէ Թուլուզի նո-րակազմ Մասնաճիւղէն՝ իր պաշ-տօնական հասցէն հաղորդել, անհրաժեշտ հրահանգները ստա-նալու համար։

ճիշդ է, կրնաս տեղական թերթս գնել։

Բայց հարիւր բառէն քանի՞ն կը հասկնաս։

կամ ամէն օր քանի՛ օտար թերթ պիտի գնես, որպէսզի «Յառաջ»ի մէջ եղած կամ քու փնտռած լուրերը գտնես...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 15 Դեկտ.— Հ. Յ. Դ. Նորընտիր կոմիտէն մասնաւոր եռանդով մղում կուտայ կուսակ-ցական դաստիարակութեան աշ-խատանքին։

Նոյ. 8ին, օգտուելով ընկ. Լ. Զօրմիսեանի այցելութենէն, «Դաշնակցութեան Օրուան» առ-թիւ սարքեց ընկերահամակրա-կան թէյասեղան մը։

Դեկտ. 15ին ունեցանք դա-սախօսական ժողով մը։ Ճիշդ ժա-մանակին հաւաքուած էին ըն-կերներ եւ համակիրները։ Ընկեր Խ. Տէրտէրեան ժողովը բանալով, հրաւիրեց ընկ. Գ. Յովհաննէսեա-նը, դասախօսելու «Ինչո՞ւ Դաշ-նակցութիւնը այժմ անկախու-թեան ծրագիր ունի» նիւթին շուրջը։

Յետոյ եղան հարցումներ, ո-րոնց ընկերը պատասխանեց սիրա-յօժար։

Շիւսեան

*** Մեր գաղութը վերջապէս սկսած է ողջուորութեան նշաններ ցոյց տալ։ Գովելի շարժում մը ստեղծուած է ժողովուրդին բոլոր խաւերուն մէջ, եկեղեցական, կր-թական եւ ազգային տեսակէտով։

«Եկեղեցասէր Տիկնանց Միու-թիւնը» որ գործի սկսաւ ութ ամիս առաջ, ձեռնարկած է մատուռ մը բացման։ Մատուռը մինչեւ նոյն ատեն պիտի ծառայէ իբրեւ դըպ-րոց։

Որբերու կիրակի առթիւ, Ե-կեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը հանգանակութեան ձեռնարկեց եւ գոյացած 575 Ֆրը զրկուեցաւ Կիպրոս, իր նպատակին յատկաց-ուելու համար։

Մխիթարական երեւոյթ մըն է նաեւ Տէսինի հայրենակցական միութիւններուն եւ կուսակցու-թիւններուն խորհրդակցական ժո-ղովը՝ դպրոցի համար։ Երբ Տիկ-նանց Միութիւնը եկեղեցիի հոգը, եւ միւսները դպրոցի հոգը կը ստանձնեն, կը նշանակէ թէ Տէսի-նը մօտ ատենէն կեղպարանափոխ-ուելով, պիտի ծաղկի նման գարնան ծառերուն, օրինակ հանդիսանալով շրջակայ գաղութներուն։

Երանի թէ շատ չուշանար հա-մագործակցութեան, եղբայրու-թեան եւ կազմակերպութեան օրը։

Իսկուհի

Ծերը.— Ու յանկարծ՝ ջախ-ջախուած ու վիրաւոր ինկաւ թշ-նամի նաւի մը վրայ, ինչպէս Գօուլէրի մեծ թռչունը ու մեռ-նի՛լ նաւաստիներու հեգնանքին տակ...

"Մերկ ըլլաս դուն բանաստեղծի մ'հոգւոյն պէս..."

... Անցեալ օր Նախադասու-թիւն մը կարդացի Գալըննէն, կ'ըսէ ծերը, որ տարօրինակ յա-մառութեամբ մը կը յամենայ մտքիս մէջ։ Յուզիչ ու անգութ նախադասութիւն մը՝ որ դա-հոյնի պէս կը խրի հոգւոյդ մէջ ու անբուժելի վէրք կը բանայ։ Բառացի չեմ յիշեր, բայց ի-մաստը հետեւեալն է՝

— Եթէ մարդիկ քաջութիւնը ունենային, ամէն երեկոյ տուն վերադարձին՝ թշնամիի պէս քննելու իրենց կեանքը, նայէին իրենք իրենց՝ առանց բարեա-ցակամութեան, դժուար թէ ապ-րելու տխուր քաջութիւնը շա-րունակէին ունենալ...

Ամբողջ այս տառապանքը ուրիշ բան չէ, կ'ըսէ ծերը, եթէ ոչ ինքզինքդ մերկացնելու անկա-րեկիր փորձ մը, փորձ մը՝ որ ասե՛ղ յաջողութեան ամէ՛ն հա-ւանականութենէ զուրկ է։

— Ինչո՞ւ համար, թշուառ ծեր, կարելի է արտագրուիլ, նո-րոգուիլ.

Ո՛չ թէ որովհետեւ անհրաժեշտ անկեղծութիւնն ու քաջութիւնը պակսին քեզ, ու կ'ըսէ ծերը,— ո՛չ թէ որովհետեւ — այդ վերաքննա-կան գործողութիւնը յետոյ, իբր տրամաբանական եզրակացու-թեան պէտք է տանիլ, այլ ո-րովհետեւ՝ նման քննութենէ մը յետոյ պիտի կորսնցնես ապրե-լու ուրախութիւնդ, պայքարե-լու հրճուանքդ, վստահութիւնդ՝ ուժերուդ վրայ, երիտասարդու-թիւնդ, կ'ըսէ ծերը։

— Իսկ քեզ նման մարդոց համար՝ անձնապաշտութիւնը գէշ ու անօգուտ լուծում է։ Կ'ու-զես ապրիլ։ Ինչպէս հաշտեցնել սակայն այս երկու հակադիր ուժերը։ Եւ ու դուն իրաւախոհու-թիւնը չենք սիրեր։ Ինչպէս հաշ-տեցնել այս երկու անհաշտելի ոսոխները։ Ապրելու անխախտ կամքդ՝ գործելու ու աշխատելու համար եւ ինքզինքդ մերկա-ցնելու այս անվերջ ու անհան-գիստ ձգտումդ՝ որ ուղիղ գծով քեզ կը տանի մահուան...

— Թշուառ ծեր, ծամածռու ծեր, կ'ըսեմ կրքով, ինձ ի՛նչ թէ ի՛նչ կ'ըսէ Գալընը։ Կը հա-ւատամ որ ան կ'ամչնար իր մերկութենէն։ Աղաւաղուած, իր գէշ բնազդներուն գերի՝ կաղ, չարաչուք, սանձակոտոր մարդ մըն էր։ Ամբողջ Մէծն-Բրիտա-նիոյ պաղ ու անգութ նայուածքին տակ՝ գերազանց արհա-մարհանքով մը, ժխտ իբր արե-նակից քրոջը անկողինը։ Ինչ-պէս կ'ուզես որ յետոյ մերկ նա-յէր հայելիին մէջ ու չզթար իր պզտիկ անձին վրայ..

—Ամէն մարդ թո՛ղ փնտռէ իր արդարը, կ'ըսէ ծերը։ Ամէ՛ն տարի մեր հաշիւները բացով կը վերջանան։ Կեանքդ իրաւախո-հութիւն մըն է, կ'ըսէ ծերը։ Դուն որ յեղափոխական կը հա-մարես ինքզինքդ՝ կ'ապրիս ի-րաւախոհութեամբ, ինչպէս Ժօրժ-Տիւհամէլի արտասուոտ հե-րոսը՝ Լուի-Սալավէնը։ Տխուր է այս եզրակացութիւնը... Ի՛նչ փոյթ թէ ուրիշները քեզ ի՛նչ-պէս կը տեսնեն՝ արագ, անհաշտ, աններող, համառածական, ի՛նչ փոյթ։ Դուն՝ Սալա՛վէն, Սալա՛-վէն .

դեկտեմբերի տասնըինը

Ի՞նչպէս սկսանք մեր օրը այ-սօր, կ'ըսէ ծերը եւ ի՞նչպէս պի-տի վերջացնենք։

Դեկտեմբերի տասնըինն էր...

Առտուան մէկին, օրուան ա-ռաջին ժամուն, նստած էինք ռուս ուսանողի մը հետ, որ իր մտքերուն խորը թաղուած՝ կը խօսէր անընդհատ Կրըմպլի խաղաղ գիշերներուն մասին, իսկ մենք՝ կը նայէինք հայ գծուհիի մը, զոր կը յիշեմ, տա-րիներ առաջ ցանկացած էինք — տղու փափաք։ Հասա երանք-ներով կին մըն էր արդէն, դէմ-քը քիչ մը կախ։ Մտածեցինք հետեւեալը — լեռները չեն հան-դիպիր իրարու, մարդիկը՝ այո՛, ո՛վ կը մտածէր թէ կրկին պի-տի տեսնենք զայն ու մեր ցան-կութիւնը աղջկան մը պէս պի-տի ամչնայ՝ իր յոգնած անձին վրայ...

Ժամը երկուքին՝ սկսանք արտագրել այս էջերը։ Հա՞ն ո՞ւր ենք — գիշերային կասկածելի վայր մը... հա՞ն ո՞վ կայ, ո՞վ — ծոյլ ու պանդոյր ուսանողներ, պզտիկ բոզեր, երիտասարդ կա՛-ւատներ, գինով մարդ մը, երկու անգործ Հայեր, ուսանող աղ-ջիկներ. երկու ռուսիկան ու ինքնաշարժի վարիչներ... Ի՞նչ դէզ, ի՛նչ դէզ..

Չորսին՝ մեր տխուր անձը պիտի տանինք տուն։ Փողոց-ներէն պիտի անցնինք մենք մեզի հետ, այս էջերը պիտի նետենք նամակատուփ, պիտի հալինք լուսնին դէմ ու սան-դուղներէն՝ ձանձրոյթով պիտի բարձրանանք։

Կ'ըսէ ծերը, իր ժօռատ ծնօ-տը շարժելէն՝

Շատ ծխեցինք. թէյը մուգ էր, դժուար է քնանալ։ Պիտի կար-դանք, լարենք զարթուցիչը, մտիկ ընենք ոտքերու ձայնին սանդուղին վրայ։ Պզտիկ երազ մը պիտի հիւսենք եւ պիտի ննջենք այդ երազին հետ։ Գի-շե՛ր, գթա՛ մեր տխրութեանը...

Գիշեր, հանդչեցուր մեր ան-հանգիստ սիրտը։ Գթա՛ գիշեր...

Ժամը տասին՝ կը սպասենք նամակաբերի կռուփի հար-ուածին, դրան վրայ, պիտի բե-րէ յանձնարարեալ նամակ մը։ Օ՛ եթէ նամակը չգայ, եթէ չգա՛յ...

Պիտի երթանք նամակատուն, դրագարան։ Պիտի հանդիպինք այն աղջկան։ Խօսակցութիւն։ Թերթեր։ Նամակ-հի՛ն պատմու-թիւն... ծխէ՛ ծխէ՛։ Կեանքն ի՛նչ է որ — Ողորմութիւն։ Բարե՛ւ... բարե՛ւ...

Կ'ըսէ ծերը, այսօր կրկին պիտի ձանձրանանք, հիւնանք, մաշինք...

Ժամը հինգին ժամադրու-թիւն։ Ժամը վեցին՝ նախորդ ժողովի ատենագրութիւն։ Սրճա-րան, ճաշարան, պանդոկ, ինչին ժողով։

Կ'ըսէ ծերը — ինչին ժողով։ Ծխէ՛, ծխէ՛, կեանքն ի՛նչ է որ— Ջուր վճէ, պայքար, կռիւ, աղ-մուկ։ Տասին՝ խօսքից չեն հա-սար, տասներէկին՝ կը ծափեն քեզ։ Քիչ մը ուրախ, քիչ մը տխուր, օ՛ դուրս եկուր, երթանք Վիքինք։ Նստի՛նք վէճի, ուշ գի-շերին կը դառնանք տուն, դուն կէս մը քուն, իսկ ես՝ արթուն..

Հոգիս զարթուն, կը հակէ դէա։ Օ՛ ծեր ընկեր, այս առա-ւօտ՝ զանց ա՛ռ անգութ հեգ-նութիւնդ։ Օ՛ չէ, ննջել կարելի չէ, կարելի չէ...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE FAUX - POIDS DE LA BALANCE. Roman, par L. G. Guerdan (Լ. Կիւմիւշկերտան). Editions Argo, 35-37, Rue Madame, Paris. Prix 12 francs.

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ Մեսրոպեան Ճե-մարանի. 1930։ պատկերազարդ, Սօֆիա, գին 10 ֆրանք։

ՕՐԱՑՈՅՑ ԳՈՅԱՄԱՐՏ 1930, հրատ. Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան։ Պատմական դրուագ-ներով եւ գեղեցիկ խօսքերով։ Մարսէյլ։

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌՕԱՆ՝ ընկերական ժողով, այսօր կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին:

ՎԱԼԱՆՍ՝ կոմիտէի եւ ընկերական ժողով, այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ՝ կոմիտէի և ընկերական ժողով, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին:

ՐԸՆԱՅ՝ խմբական ժողով, այս Զորեքշաբթի օր:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ),

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն:

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

ԵՒ

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՌԱՒԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Անկիէն *Աննուվիլ*

22 Դեկտ. 1929

L'ANNEAU D'ANAHIT

ՀԱՅ ԺԱՊԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

R. DASTARAC

13.50 ֆր. փոստի ծախք չկայ

Դիմել՝ գայենք, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

Ծանօթ: Գրատանս նոր գրացանկը մամուլի տակ է:

Դիմել՝ ԱՐԱՄԵԱՆԻ

13 Bld. Edgar-Quinet

Colombes, (Seine):

Գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

Cirque de Paris	Էջըլ մկիթեր	ամենալաւն ու աժանը	2-1 ֆրանք

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ Արմաստ. եւ նոր մեթոտով դարմանում ատամց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Փրանկախտ, Լերմամիզ.) եւ վարխոխ Մասն. ճառագայթում Ռենտկեն եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

---

Տէ գաղտ. գիտութ. գուշակութի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը կանաչնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի Նշ.-է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, ալ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

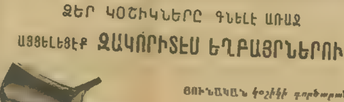

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՋԱԿՕՐԻՑԵԱ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի գործարանը

18 Rue MONCEY. 18 Lyon

Փլաս տիւ Փոնի սոտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն. PROVENCE 20 37

Կը խնամէ ներքին եւ կինրու հիւանդութիւններ

Կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10 –12

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւններ, դիւրամատչելի պայմաններով:

. ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ,

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30,

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26,* *Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

Կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր *Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու*, ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ,

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX).

Ets "TOUT POUR LE CONFORT"

26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44

CHAUFFAGE CENTRAL

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)

Կը ստանձնէ շոգիով տաքցում, աւելի ալ պէտներու եւ տաք ջուրի զետեղումներ

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր ամէն նորոգութիւններ եւ խողովակներու վերաքննութիւն ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ: Միեւնոյն տան մէջ՝ T. S. F. եւ, [illegible] գործիքներ, [illegible]

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.

Թրամուէյ թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ Մոնփառնասէն

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue Place des Fêtes, Paris, XIX. Tel. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Դշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթ, կոկորդ եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱՅՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԿԱՐ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

Նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով

Մաքուր եւ խնամուած կար

119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Bellevilleի կից)

Մէթրօ: Pelleport. Tél. Ménilmontant 63—56

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը,

Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GRESSIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, համպուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. ...

Tel TRUDAINE 56 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւնները Ցատուկ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... կորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ.

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3 -7, կիր. մինչեւ կէսօր.

---

tailleur

A.BERBERIAN

24, RUE BERGERE

Tel: Prov. 05-49 *Paris*

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի համբաւաւոր պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդումը, Արխիւներու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեւնչուս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացումը, (ԱՄԵՐԻԿԱ, Վլիթ) Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր.. 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ODEON **COLUMBIA**

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէօն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ եւրոպական եւ արեւելեան նուագներու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՑԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

30 Rue St. Basile, MARSEILLE Telephone 14-28 Man.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

Ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՄԷԹՐ Պ. ՎԱՀԷ

(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)

18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tel. Danton 73 97

Իրաւագէտ խորհրդատու Տէ.Փանս ըՖօմբայի է Սբօրթիվ եւ Միւթիւէլ Մըյիթէր Ֆրանսական մեծ ընկերութեանց.

Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ արերապիր եւ պայմանագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները, ու ամէն իրաւէ թարգմանութիւններ

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ իրիկուները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ.

FUMISTE-COUVREUR

PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր ժամանակաւորապէս ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIANի

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre *(Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին դուռ)*

իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները:

Tél. Central 73-38 Metro Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8, կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12,

---

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ,,

Ամէնէն փորձնական եւ ամէնէն ազդեցիկը նոյնպէս հիւսիսթափի (մազ թափող) արտադրութիւններէն:

Երեք վայրկեանը բաւական է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու արմատները, առանց գրգռելու մորթը

Գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)

Հասցեատէրներ՝ ՔԻՍ

159 Rue Pierre Corneille, Lyon

EMPIRE Մեթրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

REVEILLON A L'ATELIER

VOLPONE

Տոմսերը կը ծախուին այժմէն

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram

63 Av. Gde. Armée

149ter Bd. Villette,

84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսթ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

24 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1144 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԻԼԵՐ ՈՐ ԿԸ ԾԱՂԿԻՆ,

Իրենք իրենց գլխուն, բայց միշտ համրօգուտ նպատակի մը նուիրուած աշխատանքներ կը կատարեն Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնները, Մարսէյլի, Աթէնքի եւ Պէյրութի մէջ։

Մենք պարբերաբար տեղեկութիւններ հրատարակած ենք այդ աշխատանքներու մասին, բայց շատ չէ այս երկու սիւնակն ալ նուիրել անոնց։ Գոնէ իբրեւ արդար գնահատում մը որ կը տեւէ հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն։ Այլ մանաւանդ հակառակ բազմապիսի թակարդներու եւ խայծերու։

Ինչ որ առանձնապէս կը յատկանշէ այս միութիւնները, զարգացման բուռն տենչէն յետոյ, ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարն է։ Թանկագին առաքինութիւն մը՝ մեր օրերուն համար։ Եւ այս պզտիկներուն վրայ։

Մեր պատանիները իրենք զիրենք համարելով տեսակ մը փոքրիկ կոյսեր, կը ձգտին կայծեր հաւաքել եւ կրակ ամբարել։ Վառ պահել կրակը՝ հայրենիքին, հայ ժողովուրդին համար։ Անշուշտ ներշնչուելով Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, որուն ախտաւորներն են։ Վաղուան զինուորները։

Այս գիծը միշտ աչքի կը զարնէ անոնց բոլոր շարժումներուն մէջ, դասախօսութիւններէն մինչեւ հանդէսները։ Մինչեւ գիրքերն ու արտասանութիւնները։

Մեր օրերուն համար առաքինութիւն մըն է այս ձգտումը, ինչպէս ըսինք։ Անշուշտ պայմանաւ որ չդառնայ միակողմանի զօրութիւն մը։ Այս տարիքին մէջ, մեր տղաքը յատկապէս պէտք ունին մտքի առոյգ եւ ներդաշնակ զարգացման մը, մանաւանդ իբրեւ նորագոյն սերունդ։

«Յառաջ»ի ընթերցողները բաւական բան գիտեն Մարսէյլի Պատ. Միութեան մասին, որ լուռ ու մունջ կը գործէ իր գրասենեակին մէջ, որճարանի մը անկիւնը։ (Ո՞ր միութիւնը կծկուած չէ սրճարանի մը անկիւնը, մանաւորապէս Փարիզի մէջ...)։ Միութիւնը պարբերաբար կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ։ Երկու տարուան մէջոցին հաւաքած է մօտ 700 հատոր գիրք, տրամադրելի՝ բոլորին համար։ Մէկ խօսքով, կազմած է տաքուկ վառարան մը, լրացնելով անհրաժեշտ պահանջ մը։

Նոյնքան եռանդով կը գործէ, նաեւ, Աթէնքի Պատ. Միութիւնը, միշտ միեւնոյն առաջադրութիւններով։ Եւ թերեւս աւելի դժուարին պայմաններու մէջ։ Այսօր հրատարակած ենք նկարագրութիւնը հանդէսի մը, որ բացորոշ գաղափար կուտայ այդ խոնարհ գաղութի մեր կրակոտ պատանիներու եռանդին եւ մանաւանդ ուղեգծին վրայ։

Սակայն, ամէնէն բազմանդամ Պատանեկան Միութիւնները կը գտնուին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ,— երկու շրջաններ որոնք ուրիշ տեսակէտով ալ կը ներկայացնեն գործունէութեան լայն գետին։ Այստեղ ալ մէկ է նպատակը,— ստիճանաբար վարժուիլ չարքաշութեան եւ գաղափարական կեանքի, թրծուիլ, եփիլ վաղուան համար։ Հայրենիքի եւ ժողովուրդի բարիքին համար։

Պատանիները, առաւելապէս դաշնակցական պատանիները սահմանափակուած չեն միայն այս երեք շրջաններուն մէջ։ Ոչ ալ միայն այս գետնին վրայ։ Միւս գաղութներուն մէջ ալ — Ռումանիա, Պուլկարիա, Եգիպտոս եւլն.կը գտնուին կորիզներ, միեւնոյն առաջադրութիւններով։

Մէկ խօսքով, ունինք անհամար ծիլեր որ կը ծաղկին նոզհետէ, թարմութիւն սփռելով իրենց բոլորտիքը։ Որքան ալ եղած բազմութեան հետ համեմատելով, խոշոր թիւ մը չկազմեն Պատ. Միութեանց անդամները, մեծ արժէք ունի երեւոյթը։ Հատընտիր փոքրամասնութիւն մը միշտ ընդունակ է ակօսներ բանալու եւ հետքեր ձգելու։ Վաղը այս տղաքն ալ հասակ նետելով, իրենց տեղերը կուտան նորահասներուն, եւ այսպէս անընդհատ կը քակուի եւ կը կապուի, կը նորոգուի շղթան։

Ինչ խօսք որ, այս ծիլերը, ո՛րքան ալ զարնուին ամենօրեայ կեանքի դաժան ալիքներուն, պիտի կրնան տոկալ։ Պահել զանոնք ոգին։ Քանի որ, արհեստական պատուաստի մը չեն պարտիր իրենց գիտակցութիւնն ու կորովը, իրենց քալած ճամբան, այլ բնազդաբար գտած են այդ բոլորը։ Գործածելով ամերիկեան բացատրութիւն մը, կրնայինք ըսել թէ՝ հաւասար պատեհութիւններ ունին բոլոր հոսանքներն ալ։ Ազատ մրցում։ Եւ ահա թէ ո՛ւր կը հակի հոսանքը նոր եւ նորագոյն սերունդին։

Այս երեւոյթը պէտք չէ մեր ոտքը գետնէն կտրէ։ Եւ ոչ ալ շփացնէ մեր պատանիները։

Ոգեւորելով եւ ոգեւորուելով հանդերձ, չմոռնանք մեր բուն պարտականութիւնը,— համառ եւ անընդհատ աշխատանք։

Աշխատանք ոչ միայն բարձր պահելու այս պատանիներուն բարոյական կորովը, այլեւ մտաւոր սնունդ ճարելու անոնց։

Միայն յիշատակները չեն բաւեր լեցնելու անոնց խանդավառ եւ անյագ հոգին։ Ոչ ալ նշանախօսքերը՝ առանց կենդանի գործի։

Յետոյ, չմոռնանք որ անոնց կոխած հողն ու շնչած օդն անգամ թշնամի են մեր երազներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (30 դեկտ.).

— «Հայաստան. խորհրդային թերթերը պարբերաբար եռանդուն ջանքեր կը թափեն մեզ ներկայացնելու իբրեւ ներգաղթի թշնամիներ։ Եւ այդ կը մղուին ընելու հարկաւ իրենց սեփական մեղքը պարտկելու համար։

Արդարեւ, վերջին եօթը ութ տարուան ընթացքին խորհրդային կառավարութիւնը ոչ միայն չկատարեց Ցիչէրիններու եւ Միասնիկեաններու բերնով ըրած իր մեծ մեծ խոստումները, այլեւ. պարզապէս արտասահմանի հայութեան քթին խնդաց իր անվերջ տգեղ խաղերով ներգաղթի շուրջ՝ ժամանակ առ ժամանակ հազիւ քանի մը հարիւր հոգի ներս առնելով Հայաստան։ Այնպէս որ, ի վերջոյ բոլշեւիկներու օրով Հայաստան մտած թուրքերու թիւը մօտ երեք անգամ աւելի մեծ է քան հայունը։

Ոչ մէկ աննպաստ զրոյց կրնայ տեւականօրէն միտքեր պղտորել, եթէ փաստերը յամառօրէն չգան շարունակ յուսախաբութեան մատնելու մարդիկ։ Կարելի՞ է չտեսնել, որ բոլշեւիկները Հայաստան մտնելը աւելի դժուարին, սիրտ մաշեցնող գործ մը դարձուցեր են, քան դրախտ մտնելը։ Կարելի՞ է անտեսել, որ այն սակաւաթիւ բախտաւորներն ալ, որոնք մինչեւ այժմ յաջողած են մտնել Հայաստան, սարսափելի յուսախաբութեանց ենթարկուած են եւ այդ մասին շարունակ լուր կը հասցնեն արտասահման մնացողներուն։ Եւ վերջապէս, կարելի՞ է չնկատել, որ հակառակ անցնող տարիներուն, Հայաստանէն ոչ մէկ մխիթարական լուր կուգայ ներգաղթը քաջալերելու համար։

Մէկէ աւելի անգամներ մենք փաստած ենք, որ այժմ կարելի է ազատօրէն տեղաւորել աւելի քան 100,000 գաղթականներ խորհրդային Հայաստանի եւ Վրաստանին ու Ատրպէյճանին կցուած սահմանակից հայկական գաւառներու մէջ։ Սակայն, ութ տարուան փորձը ցոյց տուաւ, որ խորհրդային իշխանութիւնը չուզեր հայ գաղթականները ներս ընդունիլ եւ, եթէ ժամանակ առ ժամանակ քանի մը հարիւր հոգի ներս կ'առնէ, այդ ալ կ'ընէ պարզապէս փոշի փչելու համար արտասահմանի հայութեան աչքին։

Հայկական ներգաղթի մեծագոյն եւ միակ իրական թշնամիները նստած են Երեւանի, Թիֆլիսի, Բագուի եւ Մոսկուայի մէջ, հարկաւ եթէ չհաշուենք ընկիւրին։ Անոնց գործերն են որ կը պղտորեն հայութեան միտքերը եւ ոչ թէ արտասահմանի սրճարաններու անկիւնները ինկած քանի մը անճանօթ ու անպատասխանատու տարագիրներու դառնացած խօսքերը, ոչ ալ նոյնիսկ դաշնակցական թերթերու խիստ քննադատութիւնները։»

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ

Կիրակի առաւօտ փարիզցիները արթնցան, ողջունելով եղանակի առաջին ձիւնը, որ իր ճերմակ սաւանը փռած էր պարտէզներու, տանիքներու եւ փողոցներու վրայ։ Ձիւնէն վերջ ցուրտը մեղմացաւ որոշ չափով զերոյէն վեր մինչեւ 3 աստիճան բարձրանալով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ'ըսէ Պ. Ամի իր տեղեկագրին մէջ

Ինչպէս գրեցինք, դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Պ. Ամի հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի ներկայացուց իր տեղեկագիրը՝ ահա՛ իր եզրակացութիւնները.

1. Ալմազեանի խանութինտեւի սենեակի դրան խաչաձեւ երկաթին, անթափանց թուղթին, դրան վարի մասին, աջ կողմին եւ աթոռակի մը վրայ գտնուած հետքերը մարդկային արեան հետքեր են. 2. Ալմազեանի տափատը եւ խանութի լուացարանին վրայի բամպակը մարդկային արեան հետքեր կը պարունակեն. 3. Գետնի փոշիներուն եւ լուալու քուրջին վրայ արիւն կայ, սակայն շատ քիչ քանակութեամբ ըլլալուն, կարելի չէ ճշդիւ որոշել զանոնք. 4. Խանութին ետեւի սենեակին մէջ գտնուած միւս առարկաներուն վրայ արիւն չկայ. 5. Արեան հետքերը նոր են եւ առ առաւելն քանի մը ամսուան հնութիւն ունին. 6 Արիւնը հոսող արիւն է. 7. Արեան այս բիծերը եւ Րիկօտէնի արիւնը քանակական կերպով կը ներկայացնեն Փորտէ Վասէրմանի (ֆրանկախտ) նոյն յատկանիշները, իսկ որակական կերպով՝ ժանտատենդի A եւ B ժանրէներու նոյն յատկութիւնները. 8. Րիկօտէնի սնտուկին խաւաքարտն ու երկաթ թելը ո՛չ մէկ կապ ունին Ալմազեանի խանութին մէջ գտնուած խաւաքարտին եւ թելին հետ. 9. Լուացարանի բամպակին վրայ կան ոզորենիի կտոր մը եւ մազեր. այս բամպակին եւ ապակիի անթափանց թուղթին վրայ *ստեւներ կան. 10. Սնտուկին մէջ գտնուած բոլոր մազերը, բացի մէկէն, կը ներկայացնեն Րիկօտէնի մազերուն հետ նոյն յատկանիշները. 11. Բամպակին վրայ գտնուած մազերը և սնտուկին մէջ գտնուած այն մազը որ Րիկօտէնի չի պատկանիր, կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշները, եւ ատոնք Ալմազեանի մազին յատկանիշներն են. 12. Գտնուած ստեւները բոլորն ալ աղուէսի մազեր են. 13. Լուացարանի բամպակին վրայ կայ մելանի նմանող մանիշակագոյն բիծ մը, կապոյտ լեղակագոյն բամպակի կտոր մը, անթափանց թուղթի կտոր մը, օտար սիգարոյսի բջիջներ եւ կապոյտ հատիկներ, զորս կարելի չէ եղած ճանչնալ։ Բոլոր այս տարրերը կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշները ինչ որ սնտուկի աղանքին մէջ գտնուած բամպակի կտորին, Րիկօտէնի փողկապին եւ Րիկօտէնի գլուխը ծածկող բամպակին վրայ գտնուածները. 14. Խանութին ետեւի լուացարանի ջուրի խողովակն ալ կը պարունակէ ստեւներ եւ փոշիներ, որոնք կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշները՝ ինչ որ լուացարանին վրայ եւ սնտուկին մէջ գտնուած բամպակները։

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ՊԻՏԻ ԼՍՈՒԻ ԱՅՍՕՐ

Այսօր՝ երեքշաբթի՝ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ Ալմազեան եւ իր փաստաբանը՝ Ժան-Շառլ Լըկրան վէճի առարկայ պիտի դարձնեն Պ. Ամիի տեղեկագրին այս եզրակացութիւնները։ Փաստաբանը արդէն իսկ պատրաստած է գրաւոր պատասխան մը։

Շաբթուս վերջերը Պ. Մաթիֆաս վերջնական հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկէ հայ դերձակը՝ զայն շուտով դրկելու համար ամբաստանիչ ատեանին առջեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ատամնաբուժական ուսանող Պոնֆու եւ նշանածը Օր. Լանպէր լսուեցան հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։ Այս վերջիններ անոնց ցոյց տուաւ Րիկօտէնի քանի մը պատկերները, բայց չճանչցան։ Այս ձեւով ջուրը կ'իյնայ անոնց վկայութիւնը։

Սէն Ժիլ փողոցի անկիւնի գինեվաճառ Մէյէր ըսած էր թէ սեպտ. 6ի կամ 9ի առտուն տեսած էր Րիկօտէնը, որ կ'ուղղուէր դէպի Ալմազեանի խանութը։ Ճիշդ թուականին մասին վստահ չէր։

Պ. Մաթիֆաս լսեց ժաքար անուն ուրիշ խանութպան մը, որ ըսաւ թէ սեպտ. 6էն մինչեւ կէսօր իր մօտ էր Րիկօտէն, հետեւաբար կ'եզրակացուի թէ Մէյէր Րիկօտէնը տեսած էր սեպտ. 9ի առտուն։

Գարախան Սեւ ծովէն ետ կը դառնայ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն դեկտ. 22 թուականով.

Գարախան, որ ուրբաթ օր մեկնած էր Օտեսայի ճամբով, Սեւ ծովու մէջ տիրող սաստիկ փոթորիկին պատճառաւ ստիպուեցաւ վերադառնալ Պոլիս, ուր պիտի սպասէ՝ մինչեւ որ օդերը աղէկնան։

Վաֆտի յաղթանակը

Գահիրէէն Թայմզի կը հեռագրեն դեկտ. 22 թուականով.

Ընտրական շաբաթն անցաւ գոհացուցիչ կերպով։ Միայն երկու լուրջ միջադէպեր պատահեցան ։ Մէկը տեղի ունեցաւ քանի մը օր առաջ Նապարէի մէջ (Ստորին Եգիպտոս), ուր 25 հոգի վիրաւորուեցան, միւսը՝ Ասիութի մէջ (Վերին Եգիպտոս), ուր սպաննուեցան երկու հոգի։

Ընտրական շրջանի համեմատաբար այսքան խաղաղ անցնելուն պատճառն այն է որ ազատական կուսակցութիւնը չի մասնակցիր ընտրութեանց, եւ վերոյիշեալ երկու միջադէպ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Գ.

Տէր եւ Տիկ. Մ. Մէգպուրեան, Bondy	25
Պսակ քահ. Սարգսեան Վալանս	25
Զ. եւ Բ. Դաւիթեան	30
Գ. Պագալեան	20
Անահիտ, Աղաւնի եւ Քնար Ցրէզեան	15
Փոքրիկն Արէն Նշանեան	10
Վ. Յակոբեան	10
Գումար	135
Բ. ցանկի գումարը	755
Ընդհ. գումար	890

ՃԻԶՈՒԻԹՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ճիզուիթները Պէյրութի մէջ, Էշրէֆիէի բարձունքներուն վրայ հսկայ շէնքեր շինելով, դպրոցներ բացած են։ Այս վարժարանները բացառաբար հայ գաղթական տղոց համար են։

Բոլոր դասարանները հիմնովին լեցուն են, որովհետեւ աշակերտները կ'ընդունուին 10 դրշ. ամսականով եւ շատերն ալ ձրի։

Եթէ այս ընթացքը շարունակուի, այլասերումը անխուսափելի է։

Բարեբախտութիւնը այն է որ «Համազգային» երկրորդական վարժարանն ալ շուտով պիտի բացուի Պէյրութի մէջ, նախաձեռնութեամբ գրագէտ Պ. Լ. Սեդրոսեանի եւ Ն. Աղբալեանի։ Կը հաւատեն թէ ամէն ինչ կարգադրուած է եւ կը մնայ միայն շէնքը վարձել։

19 ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Եգէական ծովուն եւ յունական ծովեզերքներուն վրայ բուռն փոթորիկ մը աւերներ կը գործէ. բազմաթիւ շոգենաւեր ստիպուեցան նաւահանգիստը ապաստանիլ փոթորիկին վերջանալուն սպասելով։

Պիրէօսի նաւահանգիստին տնօրէնութիւնը կը յայտարարէ թէ, վերջին փոթորիկներուն հետեւանքով յունական 19 շոգենաւեր ընկղմած են Եւրոպայի զանազան կողմերը, մանաւանդ Մանշի մէջ։ Բազմաթիւ մարդկային զոհեր կան։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի օր Քլիշիի քաղաքապետարանին մէկ սրահին մէջ ժողով գումարեցին համայնավար կուսակցութենէն բաժնուած վեց բողոքարկուները՝ Կարշէրի, Ժոլի, Լուի Սելիէ (Թաղապետական խորհրդականներ Փարիզի), Մարսէլ Էրկէ(Իւմանիթէի վտարուած խմբագիր), Ցըվօ եւ ուրիշ դժգոհներ որոնք հիմը դրին նոր կուսակցութեան մը։ Այս վերջինը պիտի կոչուի «Բանուորական եւ գիւղացիական կուսակցութիւն»։ Ներկայ էին շուրջ 100 հոգի։

Նախագահ Փէթրոս Ցօր բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը։ Յետոյ խօսեցան Լուի Սելիէ եւ Լիւսիէն Ճաւէնեն, որ բացատրեց նոր կուսակցութեան յայտարարութեան իմաստը։ Այդպահուն լուր եկաւ թէ համայնավար ընկերվարականներուն կողմէ հասած է 12 հոգինոց պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Փոլ Լուիի։ Համայնավար-ընկերվարականները ամբողջութեամբ կը միանային Մոսկուայի դէմ ըմբոստացող բոլշեւիկներուն։ Փոլ Լուի ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ երկու կուսակցութեանց միութիւնը պատմական եւ գործնական նշանակութիւն ունի։

Յետոյ սկսան նախապատրաստական աշխատանքներ՝ նոր կուսացութեան ծրագիրը մշակելու համար։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայաստանի տնտեսական զարգացման ամէն ձեռնարկի հետ, հրամայական պահանջ կը զգացուի քննել երկրի հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցներու իրական պատկերը, յարմարցնելու համար զայն օրուան պահանջներու։

Մեր երկրին համար այս հարցը, դեռ մնացուր անցեալէն, միշտ ալ ներկայացուցած է սուր հանգամանք, իբրեւ հետեւանք փոխադրական չափազանց նախնական եւ աղքատ միջոցներու։ Դեռ այսօր ալ Հայաստանի ներքին գաւառները զուրկ են հաղորդակցութեան տարրական միջոցներէ։ Չկան ո՛չ միայն անհրաժեշտ չափով խճուղիներ, այլեւ սայլերու համար բաւականաչափ ճամբաներ, որով գիւղացիները կարենային մէկ գիւղէն միւսը կատարել անհրաժեշտ փոխադրութիւնները։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք մեր երկրի լեռնային մասերու սաստիկ ձմեռը եւ բնական արգելքները, ինքնին հասկնալի է որ ամիսներ շարունակ որոշ գաւառներ— ինչպէս օրինակ Զանգեզուր, Դարալագեազ եւ Նոր Բայազէդ — կտրուած կ'ըլլան երկրի միւս մասերէն, կղզիացած իրենք իրենց մէջ։

Անմխիթար է նոյնպէս երկրի հաղորդակցութիւնը արտաքին աշխարհի հետ։ Հայաստանի որոշ մասերէն անցնող միակ երկաթուղին, «անցնում է ամայի վայրերով՝ նա ընկած լինելով երկրի սահմանագլխին, չի կարող իր բարեբար ազդեցութիւնը տարածել ծաւալած տերիտորիայի վրայ. («Խ. Հ.» նոյեմ. 24) եւ հետեւաբար անկարող է նպաստել բաւարար չափով երկրի ներածումի եւ արտածումի կարեւոր գործին։

Երկրի այս տխուր կացութիւնը, որ ժառանգութիւնն է ռուս միապետական վարչութեան քաղաքականութեան, պէտք է ենթարկել հիմնական փոփոխութեան։

Այս գործը ինքնին բարդ խնդիր մըն է, սակայն։ Անհրաժեշտ է նկատի առնել ո՛չ միայն երկրի զարգացող արդիւնաբերութիւնը, եւ կամ ընդհանուր ձեւով երկրի տնտեսական քարտէսը, այլեւ ապահովութեան, ինքնապաշտպանութեան միջոցները։ Եթէ «տրանսպորտի հարցերը բացառիկ տեղ են գրաւում իւրաքանչիւր երկրի տնտեսութեան մէջ» նկատելով զայն «երկրի արտադրական ուժերը զարգացնելու մի միջոց», անշուշտ այդ միջոցներու ճարտար գործածութեամբ միայն հնարաւոր է տնտեսութեան հետ բուն երկիրը ապահովել արտաքին ամէն տեսակի յարձակումներէն եւ անակնկալներէն։ Ուրիշ խօսքով, եթէ «տրանսպորտը» պէտք է արտադրութեան զարգացման համար, նոյնքան եւ աւելի պէտք է պահպանելու բուն իսկ այդ արտադրութեան աղբիւրները։

Անցեալին մեր երկրի յափշտակիչները, «տրանսպորտի» իրենց քաղաքականութեան մէջ կ'առաջնորդուէին գլխաւորաբար ռազմագիտական նկատումներով, երկրորդական եւ յաճախ անկարեւոր գտնելով տնտեսական պահանջները։ Միակողմանի այս քաղաքականութիւնը բարիք մը չէ տուած մեր երկրին։ Փաստ, մեր երկրի տնտեսական ողբալի վիճակը, որ վերջին հաշուով իր բացասական ազդեցութիւնը թողած է նաեւ բուն իսկ ռազմական գործողութիւններուն վրայ։ Կովկասեան ճակատի ռուսական անյաջողութիւններուն մէջ զգալի բաժին մըն ալ կ'իյնայ երկրի աղքատ տնտեսութեան եւ հաղորդակցութեան ու փոխադրական անբաւարար միջոցներուն։

Հայաստանի գաւառներու վարչական նոր բաժանման առթիւ, նկատի առնուած են միայն տնտեսական պայմանները։ Հիմա որ մէջտեղ դրուած է փոխադրութեան խնդիրը, նոյն զանցառութիւնը կը նկատուի։

Երկու պարագաներուն ալ հիմնական առաջադրութիւնները կը պաշտպանուին տնտեսական հիմունքներով։ Եթէ պահ մը ընդունինք որ Հայաստանի կառավարութիւնը այնքան ալ մտահոգ չէ իր երկրի սահմաններու եւ հետեւաբար ապահովութեան հարցերով, կաթնածըլլալով Խորհրդային Միութեան «եղբայրական օժանդակութեան» վրայ, դարձեալ անհնար է արդարացնել անոնց անտարբեր կամ միակողմանի ընթացքը։

Ինչո՞ւ օրինակ, վարչական բաժանման եւ փոխադրութեան խնդիրներու քննութեան առեն անոնք գիտակցաբար լռութիւն կը պահեն Շարուր-Նախիջեւանի շրջանի մասին։ Ո՛վ չի գիտեր այս գաւառներու բուն անգամահատումը Հայաստանէն, առաջին եւ ամենագլխաւոր հարուածն է Հայաստանի տնտեսական զարգացման, նաեւ Հայաստանի ապահովութեան փափուկ գործին մէջ։

Այս երկու գաւառները իրենց բնական հարստութիւններովը, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ անմիջական սահմանակցութեամբը, եւ վերջապէս Ջուլֆա-Բագու երկաթուղագծով (կառուցանելի) կը հանդիսանան իբրեւ բնական ամբողջացումը Հայաստանին։

Մեղրիի, Ղափանի, Գորիսի, Դարալագեազի եւ Նոր Բայազիտի բնական ճանապարհները այդ գաւառներէն կ'անցնին, Երեւանին միանալու համար։ Բայց, շնորհիւ նոր նոր գաւառութեանց, այդ հնարաւորութիւնները չեն կրնար օգտագործուիլ գործնականաբար։

Այդ շրջանները զրկուած են իրենց բնական ճանապարհներէն, Նախիջեւանի շրջանի առանձնացումովը եւ գրեթէ կտրուած բուն երկրի կեդրոնէն։ Այս իրողութիւնները նորութիւն չեն անշուշտ։ Իրենք Հայաստանի վարիչները շատ լաւ գիտեն.

— «Հայաստանում կան ամբողջ շրջաններ, որոնք միանգամայն զուրկ են ճանապարհներից, օրինակ Մեղրու շրջանը, Զանգեզուրի ագալի մասը եւայլն»։ («Խ. Հ.» նոյեմ. 24)։ Այս խոստովանութենէն ետք, աւելի վրդովիչ կը դառնայ իրենց անտարբերութիւնը։ Չէ՞ որ Շարուրով եւ Նախիջեւանով ամենակարճ ճանապարհներ կային դէպի այդ շրջանները։

Բայց աւելորդ է շարունակել այս ուղղութեամբ։ Դժբախտ իրականութիւնը կ'ըսէ մեզի, որ Հայաստանի այսօրուան վարիչները, ի վիճակի չեն պաշտպանելու իրենց իսկ «սոցիալիստական Միութեան» մէջ, ո՛չ միայն Հայաստանի քաղաքական, այլ նոյնիսկ տնտեսական շահերը։ Այլապէս անոնք պէտք էր կարող ըլլային կեզուած քովերկրի շրջանացման եւ փոխադրական հարցի քննութեան առթիւ մէջտեղ դնէին Նախիջեւան-Շարուրի խնդիրը։ Այս հարցի դրական լուծումը պիտի թեթեւցնէր Հայաստանի փոխադրական հարցի սաստկութիւնը ընդհանրապէս։

Այս բոլորէն անկախ, փոխադրութեան մասին մէջտեղ բերուած ծրագիրները, առանձնապէս կարեւոր են մեր երկրին համար, եթէ միայն չմնան թուղթի վրայ։

Առաջին առթիւ «հերթի է դրուած Երեւան-Սարդարապատ եւ Երեւան Ղամարլու գծերն ուղղելու հարցը։» Իբրեւ հետեւանք ցարական չինովնիկներու շահամոլութեան եւ ծանուց հաշիւներուն Էջմիածնի եւ Երեւանի շրջաններէն անցնող Թիֆլիս Ջուլֆա գիծը շատ աննշան չափով միայն ազդած է այդ շրջաններու տնտեսութեան վրայ։ Էջմիածին-Երեւանը ընդհանուր գծէն դուրս են մնացած։ Այս նոր եւ անարդար խաղի սրբագրութեամբ միայն «Երեւանը կը մտնէ Թիֆլիս-Լենինական Երեւան-Ջուլֆա-Բագու հիմնական երկաթուղագծի մէջ, այլեւ վերջինս կ'ընդգրկէ հաղորդակցութիւնից կտրուած մի շարք կարեւորագոյն բնակավայրեր։» («Խ. Հ.» նոյեմ. 24)։

Այս աւելցումին չափ կարեւոր է Երեւան-Սեւան եւ Երեւան-Աշտարակ երկաթուղիով կապելու ծրագիրը։

— «Երեւան-Սեւան երկաթուղագծի կառուցման անհրաժեշտութիւնը հասունցե՛լ է արդէն։ Այդ գիծը 60 65 քիլոմեթր երկարութեամբ, Սեւանի ամբողջ հսկայական շրջանը կը կապէ Հայաստանի կեդրոնի հետ»

«Սեւանայ լիճը, նրա ափերում ձգուած բազմաթիւ գիւղերով եւ աւելի քան 120 հազար ազգաբնակութեամբ, միայն երկաթուղին անցկացնելուց յետոյ կը կենդանանայ եւ փոխանակ դժուարացնելու հաղորդակցութիւնը, ինչպէս ներկայումս, կը կապի ազգաբնակչութիւնն իր ջրային հաղորդակցութեամբ, հանրապետութեան կեդրոնի հետ։ («Խ. Հ.» նոյեմ. 24)։

Եւ վերջապէս այս երկաթուղագիծը հնարաւորութիւն կուտայ մեր երկրի այդ հարուստ շրջանին զարգացնելու մասնաւորապէս անասնապահութիւնը։

Այս երկու երկաթուղագծերու ծրագիրը չէ մնացած դժբախտաբար «հնգամեայ պլան»ի մէջ։ Այժմ խնդիր է թէ պիտի մնացուի, թէ պիտի անտեսուի այսքան կարեւոր ծրագիր մը։

Քիչ վերը յիշեցինք որ Հայաստանի որոշ շրջաններ զուրկ են նաեւ հասարակ խճուղիներէ։ Վերջին «շրջանացման ժամանակ անհրաժեշտ համարւեց վերանայել ճանապարհային շինարարութիւնը առանց որի անկարելի կը լինի իրագործել տնտեսական շրջանացման առաջադրած խնդիրները։»

— «Առաջին հերթին պէտք է կառուցւին Լենինական-Երեւան խճուղին՝ Հալքի խոպեր վրայով մինչեւ Ալարանի խճուղին եւ Թուլինի վրայով Արագածի Հարաւ-Արեւմտեան լանջերով»։ Ո՛չ նուազ կարեւոր է նոյնպէս «Երեւանից մինչեւ Բաշ-Գիառնի եւ ապա Քէշիշքանդ՝ մինչեւ Զանգեզուրի ճանապարհը։(«Խ Հ.» նոյեմ 24,

Կան նաեւ կարճ ճանապարհներու, Երեւան-Աշտարակ Ղամարլու-Էջմիածին ելեքտրաշարժով կամ օթօմիւսով կապելու ծրագիրները։

Այս բոլորը սակայն ծրագիր են առայժմ, եւ դուրս «հնգամեայ պլան»էն։ Իրականացնելու համար այս ամէնը, առնուելիք շատ քայլեր կան։

— «Այդ բոլոր հարցերը պէտք է լուծում ստանան մօտ ապագայում, հակառակ դէպքում նրանք կարող են խոչընդոտ հանդիսանալ մեր տնտեսութեան վերակառուցմանը։

Ե՞րբ կը սկսի այդ մօտ ապագան…

Ս. ԹԸԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՄԷՋ

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱԾ

ՄՈՒՍՈՒԼ, 5 դեկտ. — Նահր Օմարի գաղթականութեան դէպի Մուսուլի շրջանը փոխադրութիւնը սկսաւ խումբ խումբ, իւրաքանչիւրը 35-45 հոգիէ բաղկացած։ Մինչեւ օրս Պասրայէն փոխադրուած են 14 խումբ, իսկ Պաղտատէն 2 խումբ։ Մուսուլ հասնելով ամէկնեն շատ կը մնան 36 ժամ, մինչեւ որ կարենան անհրաժեշտ գնումները կատարել, որմէ ետքը Մուսուլի մէջ կազմուած օժանդակիչ յանձնախումբը օթոներ վարձելով՝ ճամբու կը դնէ զանոնք դէպի իրենց յատկացուած վայրը։ Փոխադրութիւնը կը կատարուի շատ կանոնաւոր, թէեւ դանդաղաբար, քանի որ ժամանակը բաւական ուշ է։

Մուսուլէն անցնող գաղթականութիւնը իր կանոնաւոր եւ օրինակելի ընթացքով այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ անվթար պահած է իր ցեղային յատկանիշները։ Ցառայիլ՝ օրուան հացի կարօտ, օտար հորիզոնի տակ իր արժանիքները բարձր պահել՝ լուսաւոր ապագայի յոյսով՝ ապրող հայութեան տրուած է։

Գաղթականութիւնը ճամբու ընթացքին գրեթէ նեղութիւն չկրեց, եւ կամ համեմատաբար քիչ նեղութիւն կրեց, շնորհիւ փոխադրութեան լաւ կազմակերպուելուն։ Եւ եթէ նեղութիւն կրեց, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէր, չէ որ կ'ազատուէր իր անտանելի կեանքէն եւ վերջապէս կ'երթար կապուելու իր նախասիրած արհեստին՝ հողի մշակութեան։ Ու մինչ իր հայրենի խորթ կառավարութիւնը՝ որ ինքզինքը կ'անուանէ աշխատաւորներու իշխանութիւն, քանիցս դիմումներու եւ պաղատագին աղաղակներու հանդէպ կը խլանայ ու հայրենիքի դռները ամուր կը փակէ անոր առջեւ եւ կը զլանայ ափ մը հող, պէտք չէ՞ երախտապարտ ըլլալ օտարին, որ աւելի հեռաւոր կը գտնուի անոր հանդէպ։ Հոգ չէ թէ իր օգտին համար։ Այս այսպէս ըլլալով, ցաւի՞ թէ զարմանալ այն թերթերուն որոնք դէմ կ'արտայայտուին Նահր Օմարի գաղթականութեան Մուսուլի շրջանը հաստատուելուն։ Անոնք թող բարի ըլլան Հայաստանի դռները բանալ տալու, եւ Նահր Օմարի հայ գաղթականութիւնը հայրենիք պիտի փութայ խանդերով, իսկ հայրենիք չգացողները պիտի ըլլան անոնք, որոնք հայրենիքի անունէն սրիկաբար կը ճառեն, առանց հայրենիքի հետ հոգեկան կապ ունենալու.

Տեղս կազմուած օժանդակ յանձնախումբը կարելի չափով կը կատարէ իր վրայ դրուած պարտականութիւնները եւ իր գործունէութիւնը քաջալերանքի արժանի է։ Մանաւանդ եռանդով կ'աշխատին Պ. Աբրահամ Էմիրխանը եւ Պ. Սարգիս Սարգիսեանը, յաճախ մոռնալով իրենց սեփական գործերը։

Գաղթականութեան բնակավայր ընտրուած է Հավրեգզ գիւղը, ուրկէ պիտի օգտագործուին մնացած գիւղերու հողերը։

Հավրեգզի մէջ ժողովուրդը անհանգիստ աշխատանքի լծուած է։ Բոլոր աշխատող ձեռքերը առանց բացառութեան գործի են. պարապ մարդ չկայ։ Աշխատանքը համաքականօրէն յառաջ կը տարուի եւ արդիւնաւոր կերպով։ Հիմակ ու հիմա իրենց գլխաւոր մտահոգութիւնն է բնակարաններ շինել ու պատսպարուիլ, որմէ ետքը երկրագործական աշխատանքի սկսիլ, որու համար մաս մը պատրաստութիւն տեսնուած է արդէն։ Մինչեւ այժմ շինուած ու ծածկուած են 150 տուն եւ դեռ կը շինուին։ Շինութիւնները որոշ յատակագծի մը վրայ կը շինուին, օգտուն եւ առողջապահական հիմերով, ախոռները եւ նման շինութիւնները բնակարաններու շարքէն դուրս պիտի շինուին, ժողովուրդի առողջապահութեան համար։ Գիւղը խաչաձեւուած է լայն եւ օդաւոր փողոցներով։ Այցելողները միահամուռ կը վկայեն որ նորակառոյց տիպար քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողու եւ հիացած են ժողովուրդի մեղուաջան աշխատութեան եւ կարգապահութեան վրայ։

Նոյեմբերի սկիզբը Գրիգոր քահանայի ընկերակցութեամբ Հավրեգզ այցելեց Մուսուլի տեղական կառավարութեան անգլիական խորհրդական հազարապետ Ուիլսըն, որու բարեացակամ թոյլտուութեամբ եւ կարելի է ըսել պաշտպանութեամբ կարգադրուեցաւ Նահր Օմարի գաղթականութեան Մուսուլի շրջանը տեղափոխութեան խնդիրը։

Հազարապետը տեսնելով ժողովուրդի մեղուաջանաշխատանքը, շինարարութիւնը եւ կարգապահութիւնը, չկրցաւ զսպել իր հիացումը։ Մանաւանդ շատ հաւնեցաւ շինութեան յատակագծին, տուներու վայելչութեան ու առողջապահիկ ձեւին։ Ասիկա առաջին տիպար գիւղն է որ կը շինուի եւրոպական գիւղերու յատակագծով, բոլորովին տարբեր տեղացիներու ամեն գիւղերու անկանոն եւ գետնափոր խրճիթ-տուներէն։ Քաջալերեց ժողովուրդը որ կրցած է այսպէս ամենակարճ ժամանակին 100 տուն շինել (այն ժամանակ դեռ 100 տուն պատրաստ էր) եւ խոստացաւ իր հովանաւորութիւնն ու բարոյական աջակցութիւնը։ Եւ իր հիացումը այնքան յառաջ տարաւ որ հեռագրեց Պասրա, Պ. Լեւոն Շաղոեանին որ կը թոյլատրուի մնացած ժողովուրդին փոխադրութիւնը, եթէ փափաքողներ կան։ Որովհետեւ հազարապետ Ուիլսըն, 100 ընտանիքի փոխադրութենէն աւելին թոյլատրած չէր նախապէս, եւ ինք Հավրեգզ Իրպիլէն առաջ հեռագրած էր Պ. Լ. Շաղոեանին փոխադրութիւնը դադրեցնել։

Ահա այսպէս տարագիր բազմութիւնները, զրկուած հայրենիք երթալու հնարաւորութենէն, տուն-տեղ կ'ըլլան օտար հորիզոնի տակ, ամայի անապատները բարգաւաճ վերածելու եւ շէնցնելու համար։ Այո, թէեւ գոհ ենք ու երախտապարտ հիւրընկալ երկիրներուն հանդէպ, հազար անգամ նախընտրելի չէ՞ր որ մեղուաջան աշխատանքը թափուէր հայրենի հողին վրայ…

ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

ԽՈՐՀՐԴ. ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բեսեդովսկի շարունակ... իր յուշերը, կը պատմէ Վարշաւայի միջնաբերդին պայթումը — 1923 հոկտ. 13ի երեկոն..., ուշ առեն պառկեցայ, միայն ժամը երեքին ... քնանալ։

Յանկարծ, զարհուրելի ... խուլ մը արթնցայ. ... մեծ դուռը բացուեցաւ ... տրինով, ապակիները ... փշուր եղան. ես ալ գետին ... ուած էի. օդի զօրեղ հոսանք ... կը շարժէր ինչ որ կար սենեակին մէջ։ Կնոջս հետ պատուհան... վազեցինք։

Առտուան ժամը ինն էր ... բողջ փողոցը ծածկուած էր ... պակիի կտորուանքներով ... խումբ անցորդներ կը խուժէին ... թրէնպացքա փողոցը։

Առաջին անգամ, այն ... փարն ունեցայ թէ ... նետուած ըլլալու էր խորհրդա... յին դեսպանատան վրայ. ... Լոկանովսկիի ... թեանց փոխվրէժ։

Բայց կոտրած ապակիներ... թանձր խաւեր կը փայլէին ... կովիա պուրականին ... Պայթումը աւելի հեռուներ ... գի ունեցած ըլլալու էր ... օդի վերջին ալիքները ... էին մեզ։

Նրբանցք իջայ. Օպոլինսկի մեր դեսպանը՝ ... վրաս վազեց։ Բոլորովին ... լանդակուած, դէմքը վախէն ... լայլած՝ կը կրկնէր,— «...մեր վրայ կը յարձակին, ... բերով մեր վրայ կը յարձակին»։ Շատ դժուարութեամբ կրցայ զինքը համոզել թէ մեր վրայ յարձակող չէր եղած։

Ժամ մը յետոյ, վերնական թերթերու մասնաւոր տպագրութիւններ, կ'իմացնէին թէ պայթումը տեղի ունեցած էր Վարշաւիոյ միջնաբերդին մէջ, քանի մը քիլոմեթր հեռու։ Նախ պայթում մը տեղի ունեցաւ, յետոյ միւս վառօդարանները կրակ առին։ Պայթումի ուժը այնքան սաստիկ էր որ, 500 մեթր հեռուէն անցնող զինուորական կառք մը, օդէն մղուած՝ քշուեցաւ ինկաւ Վիստուլայի մէջ եւ անոնցմէ տասնեակ մը խեղդուեցան, հարիւրաւոր զոհեր կային եւ դիպուածով էր որ միջնաբերդին շրջակայ տունակները հազարաւոր զոհեր չէին տուած։ Հեռու բնակչութիւնն իրոք այդոնց կը զգայէ խարխուլ տուներ. եթէ ամբողջ վառօդարանները պայթած ըլլային, այս բոլոր տունները պիտի քանդուէին եւ 10 հազարի չափ հրեաներ կորսուած պիտի ըլլային։ Հրաշք մը փրկած էր այս հրեայ գործաւորներն ու արհեստաւորները։

Ամէն կողմէ ապաքանջութիւններ կը շրջէին. կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը կը յայտնէր թէ» ... ձեռք մը օդը հանած էր միջնաբերդը», Բայց փաստ չկար... պահնորդը որ ազատած էր մահէն, կը վկայէր թէ նախ շատ փոքր պայթում մը տեղի ունեցած էր եւ վերջն էր որ վառօդարանները օդը ելած էին. Այս համոզումը գոյացաւ թէ դժբախտ դիպուածային մեքենայ մը կատարած էր իր գործը։

Դեսպանատան մէջ, զարհուրելի օրեր կ'անցընէինք։ Ամէն մարդ կ'ըսէր թէ Էլէնսկի՝ Պ. Միջազգային գաղտնի գործակալը որ Լոկանովսկիի տեղը անցած էր, հեղինակն ու կազմակերպիչն էր ... Բայց ան կը պտըտէր նրբանցքներուն մէջ, առանց հոգ ընելու եւ անցուդարձով ... աւելու. միայն իմ դէմս ... պահուն էր որ աչքերը ... կ'առնէր. Գիտեր թէ ... թիւն ունէր ամբաստաններու կազմակերպութեան մասին ... նաեւ թէ արգելք եղած էի ... Լոկանովսկիի ի գործ դնէ ... մը չարաշուք ծրագիրներ եւ թէ ... երբեք չէի ծածկեր իմ խոր ... կակրանքս, դեսպանատան ... մէջ կազմակերպուած ահաբեկ... մին դէմ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ճառուած խորհրդ. Թերթերէն)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ

1925ին, Հայաստանի Չրային Տնտեսութիւնը Բաղուէն բերել կուտայ 6000 րուբլի արժէքով մեքենայ մը եւ ելեկտրական ջրաղաց մը, որոնք ջրաղացին հետ միասին կը փոխադրուին Դավալու, ուր պիտի կառուցուէր ջրաղացը եւ բաւարարէր 22 գիւղերու պահանջները…

Ա. Բրմէն

Գ. Դ. ՊԱՏԱՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 4րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԴԱՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

…1914 Յուլ. 29ին դաշնակից հպատակներ էին, անմիջապէս պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն, այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուէին անոնք.

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՂԱՓԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

…Արդ, կոչ կ'ընենք Վիէնի հայ գաղութին բոլոր տարրերուն որ, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան բարեհաճին օգտակար հանդիսանալ մեր նուիրական եւ ազգօգուտ գործին, նիւթապէս ու բարոյապէս օգնելով մեզի։

(Կնիք)

ԹՐ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՉԷՉԷԵԱՆ
(Հաճընցի)
ԵՒ
ԳԵՂԱՄ ԳՐԱՃԵԱՆ (Հաճընցի)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մարսէյլ 20 դեկտ. 1929

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ, 21 դեկտ.— Բալուի եւ Յարակից Գիւղերու Միութիւնը հանգանակութեան մը ձեռնարկած է, ի նպաստ Անատոլուէն Սուրիա քշուած դժբախտ հայրենակիցներուն։ Միութիւնը տրամադրած է 200 ֆրանք եւ կը հրաւիրէ Լիոնի և շրջանի բոլոր հայրենակիցները որ մասնակցին այս հանգանակութեան։ Հասցէ՝ 88 Cours Lafayette, Vanoiau A.: (Ցանկը պիտի հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ)։

(Կնիք)

ՆՈՐՈԳԷ ԲԱԺՆԵԳԻՆԴ. ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏԻՐ.

ԿԱՄ ԵԹԷ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ, ՓՈՒԹԱ, ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1929 ԴԵԿՏ. 31

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ_1930

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

…

— Գիտէ՞ք, սակայն, թէ, հարցուց Ոբնէ, մեր ժամանակները…

րուն առիթ տուին վաֆտականները, որոնք այդ վայրերու ընտրողներուն կ'առաջարկէին դուրսէն եկած թեկնածուներ։

Ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները յայտնի պիտի ըլլան վաղը իրիկուն, թէեւ մէկ մասը այս իրիկուն հրատարակուեցաւ արդէն։ Ինչպէս յայտնի է, Վաֆտ կուսակցութիւնը, որ կուսակից է Եգիպտոսի անկախութեան, իր հաշուոյն ունէր արդէն 108 երեսփոխաններ, պարզ այն պատճառով որ իր թեկնածուներուն դէմ մրցակիցներ չկային։ Կը մնայ գիտնալ 124 ընտրական շրջանակներու արդիւնքները։ Ասոնցմէ 57ին մէջ Վաֆտը շահեցաւ 45 ուրիշ աթոռներ։ Արդէն իսկ անկախ մեծամասնութիւն մը կ'ապահովէ ասիկա ազգայնական կուսակցութեան, քանի որ նոր խորհրդարանի 225 երեսփոխաններէն 153ը արդէն ապահոված է։

Այսօր հաղորդուած միւս արդիւնքներն են.— Ընտրուած՝ 6 անկախներ եւ մէկ ազգայնական, համեմատականի մնացած՝ հինգ հոգի։

∴ Նոր խորհրդարանը պիտի բացուի յունուար 11ին եւ կը յուսացուի որ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրի ծրագիրը վաւերացուի Զատիկէն առաջ։

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ աշխատաւորական կառավարութեան առաջարկած դաշնագրի ծրագիրը անկասկած պիտի ընդունուի։ Ձեւի համար միայն, եգիպտական նոր կառավարութիւնը պիտի պնդէ որ կարգ մը ոչ-կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուին դաշնագրին մէջ։ Կրթուած եգիպտացիները մէկ վախ միայն ունին, այն թէ՝ թերեւս աշխատաւորական կառավարութիւնը տապալի՝ դաշնագիրը ստորագրելէ առաջ։

∴ Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները շատ լաւ են հիմա եւ սըր Փէրսի Լորէն կը նկատուի ո՛չ թէ իբրեւ վերջին մարզպան, այլ իբրեւ անգլ. առաջին դեսպան։ Միայն առեւտրական եւ օտար շրջանակներու մէջ վախ կը յայտնուի թէ կապիտիւլասիոնները պիտի ջնջուին և Եգիպտոս պիտի մնանկանայ առանց անգլիացի ելմտական խորհրդականներու աջակցութեան։

Թուրքիոյ Պարսիկները եւ կը կանչուին

ՊՈԼԻՍ, 22 դեկտ.— Պարսիկ կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կը պահանջէ որ առ առաւելն մինչեւ մէկ տարի Պարսկաստան պէտք է վերադառնան այն բոլոր Պարսկահպատակները, որոնք Թուրքիա կը բնակին։ Անսաստողները պիտի զրկուին պարսկական հպատակութենէ եւ իրենց գոյքերը յարքունիս պիտի գրաւուին։

Բոլոր այն Պարսիկները, որ կը հնազանդին պարսիկ կառավարութեան հրամանագրին, եթէ պիտի կրնան Թուրքիա վերադառնալ պայմանաւ որ զօրաւոր երաշխաւորութիւններ տան։

Միայն Պոլսոյ պարսիկ գաղութը կը հաշուէ 15,000 հոգի, շատերը մեծ վաճառականներ են։ Թուրք թերթերուն համաձայն, գաղութը գոհունակութեամբ ընդուած է պարսիկ կառավարութեան հրամանագիրը։

Գերմանն ազգայնականներու ձախողութիւնը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ գերման ազգայնականներու հանրաքուէն՝ Եընկի ծրագրին դէմ։ Ազգայնականներուն ի նպաստ քուէարկեցին 5,652,458 հոգի։

Ազգայնական օրինագիծին հակառակորդ կուսակցութիւնները հրամայած էին իրենց կուսակիցներուն՝ չմասնակցիլ քուէարկութեան։

Նկատելով որ ազգայնականներու այս օրինագիծը սահմանուած էր փոփոխութեան ենթարկելու Սահմանադրութիւնը, անհրաժեշտ էր որ ընդունելի ըլլալու համար պէտք է ստանար արձանագրուած ընտրողներու բացարձակ մեծամասնութիւնը, այսինքն աւելի քան 20,760,000 քուէ (արձանագրուած ընտրողներու թիւն է 41,520,735)։

Չեկան կը խուզարկէ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Չեկան խուզարկութիւններ կատարած է Լէնա Կոլտֆիլտս ընկերութեան Մոսկուայի, Լէնինգրադի եւ այլ քաղաքներու գրասենեակներուն մէջ, գրաւելով բազմաթիւ վաւերաթուղթեր։ Այս ընկերութեան պաշտօնեայ աւելի քան 40 Ռուսերու տան մէջ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Չորս հոգի ձերբակալուեցան։

Հացի տագնապը Կովկասի մէջ

Բագուէն Թաւրիզ հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ մօտ 400 անօթի կիներ եւ երախաներ յարձակելով գործակցական խանութի մը վրայ, գրաւեր են ամբողջ հացն ու ալիւրը։ Խիստ միջոցներ է ձեռք առած կառավարութիւնը, սակայն երթալով կ'աւելնայ բողոքողներու եւ անօթիներու թիւը։ Նոյնանման դէպքեր պատահած են նաեւ Ռուսաստանի կարգ մը քաղաքներուն մէջ։

Բոլշեւիկի մը կնոջ դիակը գտնուած

Լոնտոնէն կը ծեռագրեն թէ տեղւոյն մէկ պանդոկին մէջ գտնուեցաւ դիակը տիկ. Գէյկարտի, կինը բոլշեւիկ կարեւոր պաշտօնատարի մը։ Կնոջ ամուսինը՝ ցարական ծերակուտական Գէյկարտի զաւակը՝ Լոնտոն ծասած էր 1920ին, իբրեւ անդամ ծանգուցեալ դեսպան Կրասինի պաշտօնէութեան։ Գէյկարտ յայտնի մասնագէտ էր տնտեսական խնդիրներու եւ վերջին ատենները տնօրէն էր Արգոսի ելմտական բաժինին եւ ներկայացուցիչը խործրդային պետական դրամատան (կոոպանք)։

Ամառը՝ Գէյկարտ Պերլին կանչուեցաւ կոոպանքի տնօրէն Բիատակովի կողմէ՝ մասնակցելու ծամար խործրդակցութեան մը։ Կարգ մը վաւերաթուղթեր բերելու ծամար Գէյկարտ Մայանց ղրկուեցաւ, ու ա՛լ չվերադարձաւ։ Լոնտոնի խործրդային շրջանակներուն մէջ զանազան զրոյցներ կը շրջէին, կ'ըսուէր թէ Գեպէուի կողմէ ձերբակալուած է, կամ նոյնիսկ սպաննուած։ Կինը շատ մտատանջ էր, որովծետեւ ամիսներէ ի վեր տեղեկութիւն չէր ստանար ամուսինէն։ Քանի մը օր առաջ ծեռագիր մը ստացաւ։ Չի գիտցուիր թէ տիկ. Գէյկարտ անձնասպա՞ն եղաւ թէ զոծ գնաց Չեկայի գործակալներուն, որոնք այս օրերս կը վխտան Լոնտոնի մէջ։

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԲԸՆԱԾ՝ խմբական ժողով, վաղը Չորեքշաբթի օր։

ԿՐԸՆՕԲԼԸ ԵՒ ԼԱՆՍԷ, կոմիտէի եւ ընկերական ժողով, 26 Դեկտ. Հինգշ. իրիկուն ժամը 8ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն բոլորին։

Ներկայ կ'ըլլայ Ռ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՌՈՍՏՈՄ (Պէլվիլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue du Temple.

ՀՐԱՋԴԱՆ (Իթալի) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ (Սէն Միշէլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ (Ալֆորվիլ) վաղը՝ Չորեքշաբթի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՆՈՐԱԴՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուաքոլոմպ) այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՄԻՐ (Քաշան) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄԶՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյանքուռ-Իսի-լէ Մուլինօ) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Օպռվիլ) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. Աբրոյեան։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի ընկ. Բ. Ղումբեանց։

ՌՈԱՆԻ Ազգ. Միութեան քարտուղար Սէօլէօզցի (Պրուսա) Գ. Թարոս Պաղտասարեան մեկնած է Ռոանէն առանց յանձնելու իր քով գտնուած տետրակները եւն.։ 15 օրէ ի վեր Գ. Թ. Պաղտասարեան յայտնած չըլլալով իր նոր հասցէն և ժեկնումին պատճառները, Ազգ. Միութեան վարչութիւնը հրապարակաւ կը հրաւիրէ զինքը, անմիջապէս ղրկելու մեր հասցէին իր քով գտնուած գոյքերը։ Ռոանի Ազգ. միութեան ատենապետ Մեսրոպ Թորոսեան, ատենադպիր Ղազար Պագրճեան։

18 Դեկտ. 1929

ԼԻՈՆԻ Մեծ Նոր Գիւղի Հայր. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 463՝ պատի զարդ, 508՝ մէկ շիշ Շամփանիա, 407՝ ծխատուփ, 255՝ մեսի մեքենայ, 865՝ զարթուցիչ ժամացոյց, 816՝ ինքնահոս գրիչ, 530՝ մէկ զոյգ մետաքսէ գուլպայ, 776՝ այր մարդու շապիկ, 280, 886 868, 643, 785, 705՝ հատաւէտ օճառ, 768, 859, 775, 923, 430՝ մէկ շիշ քոլոնիա, 976, 275, 616՝ քառալուէ գնդակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Դեկտ.— Մարսէյլի Ազգ. վարժարանի աշակերտութեան կողմէ, պարտք կը զգամ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել ատամնաբոյժ Պ. Օ. Փափազեանի, որ այնքան խնամքով եւ ուշադիր քննութեան ենթարկեց աշակերտներուն ատամները եւ օգտակար հանդիսացաւ փոքրիկներուն՝ իր մասնագիտութեան յատուկ խրատներով եւ ցուցմունքներով։

Օգտուելով այս պատեհ առիթէն, կ'ուզեմ դարմանել նաեւ ակամայ թերացում մը։ Մօտիկ անցեալի մէջ, բժիշկ Մելքոնեան վարժարանիս աշակերտութիւնը պատուաստեց ծաղիկի դէմ։ Այդ հոգածու եւ գնահատելի աշխատանքի համար, նոյնպէս պարտք կը զգամ հրապարակով շնորհակալութիւններս յայտնել յարգելի բժշկին։

Ազգային վարժարանի տնօրէն
Արսեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատի Պէլլէր գիւղէն Մարիամ Տրդատեան (ամուսնացած Ղուկաս Ճուլքաճեանի հետ), հօր անունը՝ Տրդատ, մօր անունը՝ Անթառամ։ 1924էն ի վեր կը գտնուէր Տրամա (Յունաստան)։ Իմացնել իր քրոջ Սուլթան Տրդատեանի, Domaine Valbourget, La Motto, Var, France։ Կը խնդրուի յունական թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քնիկ Շապին Գարահիսարցի Արսէն Գալայճեան եւ իրկինը՝ Սկիւտարցի Բեբուզ, որոնք Մարսէյլ ծաստատուած էին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ A. Iopianի, 1bis Rue Rouget de l'Isle, Choisy le Roi, Seine, France.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճեանեան։ Հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արսէն Սիւզմէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սերանուշ Աբէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau, Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

25 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1145

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՂՋՈՅՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Այսօր, Փարիզի մէջ, կը բացուի Ջ. Ռ. Միութեան Բ. Պատգամաւորական ժողովը, մասնակցութեամբ 18 պատգամաւորներու։

Առաջինը կը բաղկանար 8 պատգամաւորներէ։ Ինչ որ կը նշանակէ աճում՝ աւելի քան կրկնապատիկ համեմատութեամբ՝ երեք տարի ունեցանք խօսելու Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւններուն վրայ, որոնք ամուր խարիսխ նետած են մասնաւորապէս Մարսէյլի (վերջերս նաեւ Լիոնի), Աթէնքի, Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ։ Ծիլեր որ կը ծաղկին եւ թարմութիւն կը սփռեն իրենց բոլորտիքը։ Տունկեր որոնք արժանի են լուրջ ուշադրութեան։ Մանաւանդ այս օրերուն, երբ երկիրէ երկիր բաժնւած կուտանք աշխարհի բոլոր արեւներուն եւ քամիներուն։

Ծիլերէն յետոյ, ահա բարունակները։ Երիտասարդներ, որոնք ծանօթ են իբրեւ «Ջափահաս Որբեր», լրացուցած ըլլալով իրենց մանկութեան եւ պատանութեան շրջանը։

Բոլորովին տարբեր կազմակերպութիւն մըն է այս, Ջ. Ռ. Միութիւնը եւ ինքնուրոյն։ Ոչ-կուսակցական, բարեկամ բոլոր այն հոսանքներուն որ չեն փորձեր պղտորել կամ խափանել իր ճամբան, Ջ. Ռ. Միութիւնը կոչուած է լեցնելու խոռոչ բաց մը, ինչպէս կ՚ըսեն սովորաբար։

Այստեղ չէ որ պիտի քննուի թէ որքան կրցեր է արդարացնել այդ կոչումը։ Անշուշտ պատգամաւորները ունին հաշուեներ, զանգատներ կամ գնահատութիւններ։ Ինչպէս և գործնական թելադրութիւններ՝ յառաջիկային համար, որպէսզի Միութիւնը դառնայ աւելի տարածուն եւ աւելի առոյգ։

Մեզի համար, Ջ. Ռ. Մ.ի առաջին արժէքը՝ իր գոյութիւնն իսկ է։ Եւ կ՚ուզէինք որ աւելի հիմնաւորուէր իբրեւ կազմակերպութիւն, ոչ միայն արդարացնելով իր դերը, այլեւ շեշտելով իր դիմագիծը՝ իբրեւ ուրոյն սերունդ մը։

Տարբեր պարագաներու մէջ, անբնական բան պիտի ըլլար խտրութիւն դնել երկու երիտասարդներու միջեւ, պարզապէս անոր համար որ մէկը որբ է, իսկ միւսը հայր եւ մայր ունի։ Անհայր կամ անմայր, կամ բոլորովին ծնողազուրկ որբեր միշտ եղած են ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ։ Այդ սովորական, անխուսափելի դժբախտութիւնը պատճառ չէր կրնար ըլլալ որ իրենք իրենց համար Միութիւն մը, Միաբանութիւն մը կազմէին ծնողազուրկները։

Բոլորովին տարբեր է մեր որբերուն, մանաւանդ ա՛յս որբերուն պատմութիւնը։

Անոնք չեն նմանիր նոյնիսկ պատերազմի որբերուն, որոնցմէ տասնեակ հազարաւորներ կը համրէն բոլոր ազգերն ալ, իբրեւ հետեւանք 1914ի աշխարհասասան սպանդին։ Ֆրանսացի կամ գերմանացի որբին հայրը գնաց կռուելու, եւ ինկաւ ռազմադաշտին վրայ, ազգին ձգելով իր զաւակները։ Նորէն սփոփանք մը մխիթարութիւն կարելի է գտնել այստեղ։ Իսկ մեր տղաքը չունին այդ սփոփանքն իսկ։

Զունին, որովհետեւ ոչ միայն հայրը կոտորուեցաւ, այլեւ մայրը, պապը, մամը, եղբայրը, քոյրը, քեռին — համրեցէք եթէ սիրտ ունիք։

Եւ այս բոլորը ինկան ոչ թէ պատերազմի դաշտին վրայ, հակառ ճակտի զուպարի մը մէջ, այլ բոլորովին զաւազրաբար։ Գունդագունդ առաջնորդուելով դէպի սպանդանոց եւ խողխողուելով անխնայ, յետին արու սերմը չորցնելու առաջադրութեամբ...

Այս քստմնելի պատկերին յիշողութիւնն իսկ մեր միաքէն կը սրբէ կը նետէ սա ոճրոյն բացատրութիւնը — «որբ», որուն կցուած է այսօր «չափահաս»ը։

Որբը առնուազն կարեկցութեան, գութի տպաւորութիւն կը ձգէ։ Մինչդեռ 1915ի հայաջինջ սարսափներէն մեզի հասած, արդէն հասակ նետած այս կրակոտ եւ ըմբոստ սերունդը պէտք է կարճկապէ, այլեւս, խեղճութեան և անտիրութեան պատմութիւնը, և իր իսկ պատմութիւնը յիշեցնէ, պտտցնէ ամէն ամէն տեղ։

Ան պէտք է դառնայ կենդանի նախավկայ աննախընթաց — Թրքական պատմութեան մէջ իսկ աննախընթաց — Սարսափին, որուն հետապնդէ կը սկսի իր ծննդոցնայլու։ Եւ պէտք չէ մոռնայ որ, եթէ ինք ծնունդն է շրջանի մը, միեւնոյն ատեն շրջան մը կը բացուի իրմով։

Ահա թէ ինչո՛ւ, երբ առաջին փորձերը կը կատարուէին կազմակերպելու որբերը, մենք առաջարկեցինք ծրագրուած Միութիւնը կոչել Ապրիլ 11ի սերունդ, կամ պարզապէս Ապրիլեան Սաներ։

Իսկ այսօր, երբ արդէն հաքթուած է ճամբան եւ աստիճանաբար յառաջ կ՚երթայ համախմբումը մէկ դրօշի տակ, աւելի քան անհրաժեշտ է որ լեզու եւ բովանդակութիւն ներկայացնէ այս դրօշը։ Կարելի չէ անվերջ քաշքշել «չափահաս»ը, որ կրնայ ծիծաղելի դառնալ 40-50ին։ Մինչդեռ «Ապրիլեան Սաներու Միութիւն» մը սահման չունի ոչ տարիքի, ոչ ալ սեռողութեան, եւ կ՚ընդգրկէ շատ աւելի մեծ բազմութիւն, քան ինչ որ աչքի առջեւ ունին այսօր։ Թերեւս կը հարթէ, նաեւ շատ մը թիւրիմացութիւններ կամ կանխակալ կարծիքներ...

Ուրեմն, ողջո՛յն ապրիլեան սաներուն, Պատգ. Բ. Ժողովին առթիւ։ Իսկ ինչ որ կը մտածենք բուն գործունէութեան մասին, լաւ է վերապահել ժողովի փակման։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

«Ազատամարտ» կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (6 դեկտ.):

— «Ի՞նչ է պատճառը իր «բարենորոգութիւն»ներով եւ «եւրոպականացում»ով այնքան սոնքացող Թրքական արդի կառավարութեան այս հակամարդկային արարքին: Հաւոգիչ, արդարացուցիչ պատճառ ի հարկէ գոյութիւն չունի եւ չի կրնար ունենալ: Իսկ պատրուակ հնարելը դժուար չէ: Մեջտեղ դրուած պատրուակը այն է որ, որպէս թէ քրդութեան սահմանամերձ վայրերու մէջ բնակող հայերէն ոմանք քրդական ապստամբութեան մէջ մասնակցութիւն ունեցած են:

Մեծ մասամբ որբեւայրիներէ եւ պառաւներէ եւ վերջին տասնեակ տարիներու արհաւիրքներուն մէջ իրենց կորովն ու առնականութիւնը կորուսած փոքրաթիւ այրերէ բաղկացած այս ազազուն խլեակները՝ վտանգ կը սպառնան եղեր Թրքական բանակին եւ ժողովուրդին: Եկէ՛ք եւ հաւատացէք, եթէ կրնաք, այսպիսի արտառոց եւ մտացածին կարելիութեան մը:

Ի հարկէ Թուրքերը իրենք ալ կը ծիծաղին իրենց հնարած սուտին վրայ, բայց պէտք է, պարզապէս երեւոյթները փրկելու համար պատճառաբանութիւն մը տալ: Ո՛վ է որ այդ պատճառաբանութեանց խորերը պիտի պրպտէ եւ կամ պատասխանատուութիւնները ճշդէ.

Բայց մեր մէջ անպակաս են խիկարներ, որոնք պատրաստ են հայ ժողովուրդի թշնամին հնարած ժանգոտ զէնքերովն իսկ պայքարելու իրենց ազգակիցներուն դէմ: Թերթատեցէք այս քանի մը շաբթուան ընթացքին հրատարակուած Ռամկավարական լրագիրները Եգիպտոսէն մինչեւ Փարիզ եւ անկէ մինչեւ Ամերիկա, եւ դուք պիտի տեսնէք թէ ինչպիսի վայնասուն կը բարձրացնէ կրկին մեր «ողջամիտ»ներու դասակարգը: Դարձեալ մեղքը Դաշնակցութեանն է: Դաշնակցութիւնը, հակակրութիւն յայտնեց է քրդական շարժման եւ Թուրքերը այդ բանէն կատղելով՝ իրենց կատաղութիւնը կը թափեն եղեր իրենց ճիրաններուն մէջ գտնուող անպաշտպան Հայերու վրայ: Ահաւասիկ մեր խիկարներու տրամաբանութիւնը:

Շատ հին է այս յանկերգը: Քառասուն տարիներէ ի վեր կրկնուած է այն իմաստութեան աժան հիմքսւի մը հետամուտ կարգ մը անգործ մարդոց կողմէ: Հարց տուէք այս խիկարներուն թէ իրենք կը հաւատա՞ն գոյութեանը Հայու մը, որ չցանկայ յաջողութիւն քրդական արդար պահանջներուն: Հարց տուէք թէ՝ եթէ մենք մեր կաշիէն իսկ դուրս գանք, համոզելու Թուրքերը որ մենք ո՛չ մէկ առնչութիւն ունինք քրդական շարժման ներու հետ, Թուրքերը ատով մազչափ անգամ պիտի փոխե՞ն իրենց համոզումը մեր ցանկութեանց վերաբերմամբ: Եւ կամ Թուրքերը իրօ՞ք կը հաւատան որ գրաստային կացութեան մը մատնուած քանի մը հազար ցանուցիր Հայեր որ եւ է դեր կրնան կատարել որ եւ է շարժման պարագային:»

ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ տպարանը փակ ըլլալով, Յառաջի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Ուրբաթ օր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուա ուրախ է ռուսաթուրք դաշինքէն

Գարախանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կնքուած նոր դաշինքին առթիւ, Մոսկուայի զոյգ մը պաշտօնաթերթերը՝ «Իզվեստիա» եւ «Պրաւդա» գոհունակութեան մէջ են։

«Իզվեստիա» կը գրէ թէ Էնկիւրիի համաձայնագրին ստորագրութիւնը միջազգային դէպք մըն է, որուն տարողութիւնը կը գերազանցէ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ ուղղակի յարաբերութեանց սահմանը։

Այն իրողութիւնը թէ Թուրք հանրապետութիւնը հաստատած է Խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութիւնները ամրապնդելու օգուտը, ցոյց կուտայ թէ ազգային ազատագրութեան շարժումը, որ շնորհիւ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան զօրաւոր մղում ստացաւ, մեծ ազդեցութիւն կը գործէ արեւելեան երկիրներու քաղաքականութեան վրայ։ «Իզվեստիա»յի յօդուածը կ՚աւելցնէ.

— Ամենամեծ գոհունակութեամբ կը նկատենք թէ այժմ Թուրքիա առաջին երկիրն է, որ շարունակած է Խորհրդային Միութեան հետ միասին խորացնել պաշտպանութեան եւ խաղաղութեան այս մեթոտը։ Էնկիւրիի համաձայնագիրը կը շարունակէ հիմնաւորել փոխադարձ ապահովութեան երաշխաւորութիւնները։ Ատով աւելի զօրաւոր իմաստ կը ստանան Խորհրդային Միութիւնն ու Թուրքիա՝ իբրեւ ազդակներ համաշխարհային խաղաղութեան։

Գնդապետ Լորէնս Մուսուլի շրջանին մէջ

Անգլիացի յայտնի գործիչ գնդապետ Լորէնս, արաբերէնի եւ արեւելեան գործերու մասնագէտ, որ Մեծ Պատերազմին կազմակերպեց Արաբներու ապստամբութիւնը Թուրքիոյ դէմ եւ գլխաւոր աջակիցը դարձաւ էմիր Ֆէյսալի (այժմ Իրաքի թագաւոր), սկսած է դարձեալ ուշադրութիւն գրաւել։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի Աֆղանիստանի մէջ տեսնուեցաւ այս խորհրդաւոր մարդը եւ իր մեկնումի օրերուն պայթեցաւ Աֆղանիստանի ծանօթ ապստամբութիւնը։ «Արաբիոյ Լորէնս»ը ուր որ տեսնուի, անպայման քաղաքական կարեւոր դէպք մը կը պատահի հոն։

Մարտինէն «Ազշամ»ի ուղղուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ գնդապետ Լորէնս ներկայիս կը կ՚երթեւեկէ Գարսկաստանի, Միջագետքի եւ Թուրքիոյ սահմանագլուխներուն միջեւ։ Կեդրոնատեղին է Րէվանտուզը, Մուսուլի մօտ, Թրքական սահմանէն ոչ հեռու։

«Ազշամ»ի թղթակիցը չի գիտեր թէ գնդապետը այս անգամ Գարսկաստանի՞ թէ Թուրքիոյ դէմ դաւ մը կը սարքէ։ Կ՚ըսէ միայն թէ հաւանաբար անգլիական կառավարութեան կողմէ մասնաւոր պաշտօն ստացած է։

50 հոգի ձերբակալուած Ֆիլիպէի մէջ

Ֆիլիպէէն կը հաղորդեն թէ՝ դեկտեմբեր 23ին ոստիկանութիւնը յիշեալ քաղաքին մէջ ձերբակալեց մօտ 50 համայնավարներ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ դաւադիր պետութեան ապահովութեան դէմ։ Ձերբակալուածներուն մէջ են երկու ռուս գործակալներ, որոնք վերջերս Մոսկուայէն հասած էին։

Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշա Պոլսոյ մէջ

Փարիզէն Պոլիս դարձած է Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշա, որ ընդհ. պատերազմի ատեն պարենաւորման նախագահն ու դիկտատոր էր։ Ցիշեալը զինադադարը կնքուած ատեն, Օտեսայի ճամբով Գերմանիա փախած էր, և 11 տարիէ ի վեր յաջորդէն կ՚ապրէր Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ։ Վերջին հինգ տարիները անցուց Փարիզի մէջ, ուր գեղեցիկ յարկաբաժին մը ունէր։ Յաճախ կը տեսնուէր հաճոյքի վայրերուն մէջ։ Ձմեռներն ալ Նիս կ՚անցընէր։ Տեսակցութեան գացող լրագրողներու յայտարարած է թէ հայրենիքը տեսնելու եկած է։

Այն հարցումին՝ թէ հաշիւ պիտի տա՞յ, Իսմայիլ Հագգը պատասխանած է. «Ես հաշուակալ չեմ որ հաշիւ տամ»։

Իսմայիլ Հագգը Էնկիւրի մեկնեցաւ։

Թուրք թերթերը բուռն հրատարակութիւններ կ՚ընեն այս մասին։

Մոսկուա կը մերժէ Ռումանիոյ դիմումը

Ռուսեւչին վէճին առթիւ, ինչպէս Քէլլոկի դաշնագիրը ստորագրող միւս պետութիւնները, Ռումանիա եւս ծանուցագիր մը ուղղեց խորհրդային կառավարութեան։ Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Հէրպէթ պաշտօն ունէր այդ ծանուցագիրը հաղորդելու Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի։ Այս վերջինը մերժեց ընդունիլ զայն, ըսելով թէ ռուսեւչին վէճը արդէն կարգադրուելու վրայ է եւ թէ Խորհրդային Միութիւնը որեւէ յարաբերութիւն չունի Ռումանիոյ հետ։

Հէրպէթ յայտնեց թէ իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է ծանուցագիրը հաղորդելու։ Լիտվինոֆ պատասխանեց թէ ֆրանս. կառավարութեան հրահանգները չեն պարտադրեր զինք այդ ծանուցագիրն ընդունելու։ Ֆրանս. դեսպանը փորձեց կարդալ ծանուցագիրը։ Լիտվինոֆ մերժեց լսել։ Հէրպէթ ուզեց ծանուցագիրը սեղանին վրայ դնել մեկնելէ առաջ, դարձեալ մերժուեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

... Խմբագիր

Ներկայիս Անատոլուէն տարագրուած եւ Սուրիա հասած եւ հասնելիք ազգային բեկորներուն ողբալի վիճակէն ազդուած՝ Տրապիզոնի Հայր. միութիւնը կուգայ «Յառաջ»ի միջոցաւ իր եղբայրական օգնութիւնը փութացնել, յանձնելով ձեզ 1000 (հազար) ֆրանք։

Կը խնդրենք որ բարի ըլլաք զայն ուղարկել անմիջապէս ուր որ անկ է։

Ի դիմաց Տրապիզոնի Հայր. Միութեան վարչութեան, գանձապահ՝ Մ. Դերձակեան:

ՑԱՆԿ Դ.

Տրապիզոնի Հայր. միութիւն	1000
Գումար	1000
Գ. ցանկի գումարը	890
Ընդհ. գումար	1890

«ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Պոլսոյ Իշ դրամատունը «Խնայողութեան օր» նշանակած է դեկտեմբեր 25ը: Այդ օրը ընդունելութիւն պիտի կատարուի դրամատան մէջ, ուր թէյասեղանի պիտի հրաւիրուին մայրերն եւ ուսուցիչները: Խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի նաեւ տղաքը խնայասիրութեան մղելու միջոցներու մասին: Նոյն օրը պատկերազարդ մեծ ծանուցումներ պիտի փակցուին փողոցներուն մէջ:

2000 ԲԺԻՇԿ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Բժշկական Սենեակին մօտ մինչեւ հիմա 400 բժիշկներ միայն արձանագրուած են. մինչդեռ Պոլսոյ շրջանակին մէջ 2000 բժիշկներ կը գտնուին: Այս պարագան ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որ բոլոր բժիշկներ անպայման արձանագրուին:

ԳԱՆՁ ՄԸ

Իզմիրի Թերթերը կը գրեն թէ տեղւոյն Լքեալ գոյքերու վարչութեան լուր տրուած է որ գանձ մը կը գտնուի հրկիզեալ վայրերուն մէջ: Այս մասին տեղեկութիւն տրուած է նաեւ Ելմտական գործավարութեան, որ Լքեալ գոյքերու վարչութեան հրահանգ տուած է պեղումներ կատարել:

Փնտռուած գանձը հարուստ Յոյնի մը կը պատկանի եղեր:

ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Գահիրէի մէջ առջի օր զրոյց շրջեցաւ թէ Հապէշիստանի Թագաւոր Րաս Թաֆարի սպաննուած է: Ատտիս Ապապայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, սպաննուողը ո՛չ թէ Թագաւորն է, այլ անոր հօրեղբայրը, որ օդանաւէն ինկած է:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

Ջետեղման գործերու մասին Տրապիզոնի մէջ քննութիւն կը կատարուի, քաղաքային եւ կալուածահամարի քննիչներուն կողմէ: Կալուածական թղթածրարները կը քննուին եւ մուխթարները կը հարցաքննուին:

Ջետեղման գործառնութիւնները կանգ պիտի առնեն մինչեւ քննութեանց վերջը: Այս գործին մասին բազմաթիւ բողոքագիրներ կը քննուին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՁՈՐ ՈՒ ՑԱՄԱՔ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԻՃԱԿԸ.— ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ԱՄԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՌԹԻՒ.— «ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԻ»Ն ԱԼ ՓԱԿՈՒԱԾ.— ԻՆՉՊԷՍ ԱԿՈՒՄԲԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾԵՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ Ե. ԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ.— ՀԱՑԻ ՍՈՎԸ ԵՒ ԳԱՒՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՔԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆԸ.

Ինչպէս գրած էի նախորդ նամակով, պարսկաստանը ուխտատեղի է դարձած խորհրդային միութեան հալածական քաղաքացիներուն համար։ Բացի գաղտագողի փախստականներէն, կուգան նաեւ անցագրով եւ օրինական ճանապարհով։

Այս վերջին շարքին պատկանող նորեկիմը տեղեկութիւններն է որ հարազատօրէն գրի կ՚առնեմ «Յառաջ»ի համար։ Դժբախտաբար իրաւունք չունիմ յայտնելու անունը։

Առաջին առթիւ կը հետաքրքրուիմ, թէ ինչո՞ւ հայ բոլշեւիկները այսչափ կը զբաղին Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի խնդրով։ Ահա պատասխանը.

— Շուրթի տակին, շուրթի գլխին, Երեւանի կառավարութիւնը իր դիմումներով պահանջում է կաթողիկոսից, հեռացնել Ներսէս արքեպիսկոպոսին Թաւրիզից, պատճառաբանելով, որ հակախորհրդային քայլեր կ՚անէ եւ շրջապատուած է դաշնակցական տարրերով։ Երեւանի չեկիստները, պատրաստ են ամէն միջոցի դիմելու, միայն թէ կարողանան իր տեղից հեռացնել Մելիք-Թանգեանին։ Երբ Էջմիածնի կողմից որեւէ հարց է յարուցւում, հայ չեկիստները պահանջ են դնում հեռացնել Ատրպատականի առաջնորդը, որից յետոյ միայն դիմումը կ՚ընդունուի։ Այդ խնդրով շատ է հետաքրքրւում Չեկան, որի վարիչը այժմ Ներքին գործերի կոմիսարն է։

Կառավարութեան այս ձեւի խստութիւնների եւ պահանջների հետեւանքով, Գերագոյն Խորհուրդը դիմել է վերջին միջոցի— Արսէն վարդապետ Գլըչեանին պաշտօնական կոնդակներով պիտի ուղարկի Թաւրիզ, իբրեւ Ատրպատականի առաջնորդ։ Հայաստանում, մենք բոլորս համոզուած ենք, որ Ատրպատականի հայ ժողովուրդը ոչ ոքի չի ընդունի, ինչպէս որ մի՛ քանի անգամ փորձեր եղան այդ ուղղութեամբ խորհրդային իշխանութեան կողմից, բայց ապարդիւն անցան։

Վանքի Միաբանութեան վիճակը աննկարագրելի է։ Միմեանց մօտ գնալ-գալ չեն կարողանում, որովհետեւ շրջապատուած են լրտեսներով։ Ժողովներին ազատ չեն կարողանում խօսել, որովհետեւ հետեւեալ օրը Չեկան կանչում է եւ մանրամասն յայտնում այն, ինչ որ տեղի էր ունեցել։

Բոլոր պաշտօնեաներիեւ միաբանների ծառաներին շարունակ կանչում է Չեկան եւ հարց ու փորձ անում, հարկադրում է որ լուրեր տան, ասեն ի՞նչ է կատարւում միաբանների մէջ, ովքե՞ր են գնում գալիս նրանց մօտ, ո՞ւմ հետ յարաբերութիւն ունին, ի՞նչ է մէկի կարծիքը միւսի վերաբերմամբ։ Եւ այսպէս շարունակ։ Որքան հալածանքի է ենթարկւում վանքը, այնքան ժողովուրդը աւելի է հակւում դէպի եկեղեցին, կրօնքով զբաղուելու ասպարէզ։ Օրինակ, Երեւանի Նորք արուարձանի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին, ուր նախապէս ամենաշատը 10 մասնակ կը մօտենէր, այս տարի չտեսնուած բազմութիւն է եղել եւ 300 մասաղից աւելի է մորթուել,

Թէ վանքում, թէ՛ ուխտատեղիներում, թէ՛ եկեղեցիներում, թէ մօտ նախկին տեղերում եւ թէ մուտքի դրանը, ինչպէս նաեւ անդանի մօտ կանգնած են չեկիստներ եւ գրի են առնում գնացող եկողներին։

Կուսակցականներին եւ պաշտօնեաներին արգիլուած է նման տեղեր գնալ եւ յարաբերութիւն ունենալ մի որեւէ հոգեւորականի հետ։ Գիւղերում համարեա թէ եկեղեցի չի մնացել. բոլորը փակել են կամ գրաւել։ Եւ այս կատարւում է մի տեսակ մրցման ձեւով։ Մի որեւէ գիւղում հաւաքւում են կոմսոմոլներ եւ մի քանի խեղճ ու կրակ մարդկանց բանի տանում են ժողովի։ Կոմսոմոլներից մէկը վեր է կենում եւ ասում. «Ընկերներ, մեր հարեւան այս ինչ գիւղը իր եկեղեցին դարձրել է կլուբ։ Ինչո՞ւ մենք էլ չանենք այդ։ Ո՛վ համաձայն է թող մօտ բարձրացնէ»։

Եւ ո՞վ է որ մատ չպիտի բարձրացնէ։ Ահ ու սարսափի ենթարկուած գիւղացիները գեռ մատերի ծայրը ցոյց չտուած, որոշւում է եկեղեցին տեւումբի վերածել եւ խսկոյն կուռնալով, կարմիր լաթի կտոր դրօշակներով գնում են եկեղեցի. խաչ, վարագոյր, աւետարան ու զանազան սպասներ դէն շպրտում, մինչեւ գումարում եւ գրաւման ձեւը կատարում ու ապա գործածում ինչ՛ որ յարմար են գտնում։

Նոյն կոմսոմոլները քահանաներին գիւղերում օր չեն տալիս, հայհոյում, ծաղրում եւ հազար ու մի դրկանքների ենթարկում են. իսկ վերջիններս ճարահատ հրաժարւում են։ Երբ այդ ուղղութեամբ բողոքի ձայն է բարձրանում, Չեկան պատասխանում է, որ «ժողովուրդն է արել. կառավարութիւնը մեղք չունի»։ «Ազատ Եկեղեցի» թերթը կառավարութիւնը փակել է եւ որոշել է այդ կազմակերպութիւնը վերացնել, քանի որ այդ ճանապարհով, ժողովուրդը աւելի կապւեց եկեղեցու հետ։ Բնիկին ու իր «Քլիքը» այժմ շրջում են փողոցները։ Փակել են թերթի հետ եւ նրանց եկեղեցիները։ Այս փակման գործում մեծ դեր են խաղացել նաեւ երիտասարդ կոմունիստները, բողոքելով որ կառավարութիւնը մի կողմից կռւում է եկեղեցու դէմ, այն ինչ միւս կողմից ստեղծում են մի նոր եկեղեցի։ Այդ նոյն երիտասարդները քննադատել են Աշոտ Յովհաննիսեանին, որ նրա մտքի յիմար յղացումներից մէկն է եղել «Ազատ Եկեղեցի»ի ձեռնարկը։

Հայաստանի տնտեսական վիճակը ծանր է։ Գիւղերում ինչպէս էլ լինի հաց ճարւումէ. իսկ քաղաքներում սով է։ Մի փունտ հաց ճարելու համար, հինգ ժամ հերթի պիտի կանգնես, այն էլ դեռ հարցական է, քեզ հաց կը հասնի թէ ոչ։ Ճերմակ հացը նմուշի համար չես կարող ճարել։ Մէկ-մէկ այս կամ այն կոոպերատիվը իր անդամների աչքին փոշի փչելու համար յայտարարում է, որ մարդ գլուխ փունտ ճերմակ հաց է տրւելու, սակայն գեռ յայտարարութիւնը պատերին չփակցուած, վերջացաւ, կը պատասխանեն։

Քաղաքացիները իրենց ունեցած իրերը շալկած, այս կամ այն գիւղը կ՚երթան եւ ադաչանք պաղատանքով, հազիւ 10 փունտ (այսինքն մէկ ընտանիքի մէկ օրուայ հացը) ալիւր կամ ցորեն կը ճարեն։

Ամբողջ Հայաստանում ազգաբնակչութեան մեծ մասը ցնցոտիների մէջ է. իսկ դրա հակառակը, չեկիստներն ու կուսակցականները թէ լաւ կ՚ապրին եւ թէ հագնւած են։ Բոլոր պատասխանատու գործիչներն ուկուսակցականներըիրենց ապագայի մասին կը մտածեն եւ ամէն մէկը իր հնարաւոր բնոյը կը բռնէ։ Ռուսական ոսկու գինը շուկայում բարձրացնողները այս մարդիկն։Հէնց որ ռուբլինները ամսի գլխին կըստանան, անմիջապէս շուկայ են վազում ու մինչեւ 60 ռուբլու բարձրացնելով ոսկին, գաղտագողի գնում են իրենց յառաջի անձնաւորութիւններից։

Այս երեւոյթը չի հետապնդւում կառավարութեան եւ Չեկայի կողմից, որովհետեւ անխտիր բոլոր պաշտօնեաները զբաղւում են այդ գործով։ Բայց վայը եկել տարել է, եթէ անանձն մէկ ոչ կուսակցականի ոսկի գնելիս։ Անմիջապէս «սպեկուլեանտ» կ՚անուանեն եւ գրամը ձեռքից կը խլեն, իրեն էլ բանտ կ՚առաջնորդեն։

Նման տուրքերի տակ են գրել ժողովուրդին եւ բանի գրամ են հաւաքում Անտեգի ձեռբակալութիւններն ու գնդակահարութիւնները շարունակւում են։

Վերջերս Երեւանի, Էջմիածնի, Ղամարլուի եւ այլ շրջաններից բաւականին անմեղ մարդկանց ձերբակալել ու Ռուսաստան են աքսորել։

Ժողովուրդը աչառեկ տանում է բոլոր զրկանքները, յուսալով, որ վերջի վերջոյ պիտի ազատուի բոլշեւիկ չեկիստների ձեռքից։

ՔԻՐՍ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՑՈՒՐՏԸ

Մայրս գիս աշխարհ բերաւ Փետրուարին, ամէնէն ցուրտ ամսուն, որպէսզի երբ մեծնամ, յօդուած մը գրեմ ցուրտին մասին։

Կը կարծեմ թէ արդէն ժամանակն է գրելու այդ յօդուածը, որովհետեւ սաստիկ ցուրտերը սկսան նեղել Փարիզցիները, մանաւանդաբար գիսա։

Ցուրտը թէ՛ կը նեղէ գիս եւ թէ հին յիշատակներ կը բերէ ինծի։

Դեռ շատ պզտիկ, երբ դպրոց գացի, ինծի գոց սորվեցուցին ոտանաւոր մը ցուրտին մասին.

Ձիւնը կուգար ժաթիլ փաթիլ,
Հետն ալ անձրեւ փաթիլ կաթիլ։
Այդ միջոցին պառաւ մէկ կին
Հորթ կը փնտռէր ազդին անդին.

Տխո՛ւր, տխո՛ւր բաներ կը պատմէր այդ ոտանաւորը. Ինչո՞ւ հորթ, ինչո՞ւ փախեր, հետևո՞ւն փախեր ցուրտ ու բուքին։

Ես, որ դպրոցէն օրը երեք անգամ անպայման կը փախէի, համբերութեամբ կը նստէի տեղս ցուրտ օրերուն։ Նոյնիսկ կիրակի օրերն ալ տունէն դուրս չէի ելլեր։ Հօրեղբօրս աղջկան հետ դէմ դէմի կը նստէինք ու կ՚երգէինք.

Հովը փչեց շատ ուժգին,
Երկինք գետին կը սառին։

Իմ ձայնս պզտիկուց ոսկի էր, հօրեղբօրս աղջկան ձայնն ալ արծաթ։ Եւ արծաթ ու ոսկի կը խառնէինք իրարու.

Անկողինէս չեմ ելլար,
Երբեք ցուրտը չեմ բզզար...

Յանկարծ հօրեղբօրս տղան, որ սենեակին անկիւնը վանդակ կը շինէր մաղով բռնած թռչուններուն, կը սկսէր ծաղրել մեզ իր երկաթէ ձայնով.

Դօ՛դօ՛ դօ՛դօ՛, դօ՛դօ՛դօ՛,
Դօ՛դօ՛ դօ՛դօ՛, դօ՛դօ՛դօ՛։

Հօրեղբօրս աղջիկը կը բարկանար.

— Սոխի գլուխ, ձայն մը՛ հանէ դուն։

Ան ալ, ի պատասխան, փայտ կը նետէր մեր գլխուն։ Վրէժխնդրութեամբ, ես ալ իմ կարգիս կ՚երթայի թռչունները կը փախցնէի։ Այն ատեն կը սկսէինք կռուիլ։ Մեծ մայրիկս.

— Վա՛յ, գարունը գար որ ազատէինք։

Անմիջապէս վրայ կը հասնէր մեծ հայրիկս։ Մինչեւ որ ես իմ ապտակս ուտէի, հօրեղբօրս տղան կը փախչէր ու վարէն կ՚երգէր.

Ապտակ մըն ալ որ ուտես,
Երբեք ցուրտը չես բզզար։

Մեծցայ։ Կեդրոնական գացած օրերուս՝ ընկերոջ մը հետ միասնաբար սենեակ մը վարձած էինք եւ խնայողութեան համար կրակ չէինք վառեր։ Կիսամեակի քննութիւններուն, Դեկտեմբերի վերջերը, ցուրտը չէր թողուր որ դաս սորվէինք։

— Ցալոօ՛, տանտիրոջ կատուն կանչեմ, ձեռքերս ծոցը խօթեմ ու տաքցնեմ։

— Փիսի՛, փիսի՛, փիսի՛...

Կատուն չէր գար, մեզմէ աւելի կրակապաշտ ըլլալուն։

— Եկո՛ւր գոնէ կիւլէշ մը ելլե՛նք, որ տաքնանք։

...Եւ փոթորիկ կ՚ելլէր սենեակին մէջ։

— Գա՛ վա՛յ, գիւղէն եկած են, տասուընէ մինչեւ իրիկուն մեզալ քեզ, Տէ՛ր... լեռնէն եկած են..

Կը զանգատէր տանտէրը։ Կոնակը տաք, ոտքերը տաք՝ գանգատելու իրաւունք ունէր։ Թող Հայաստանի ցուրտերը տեսնէր անգամ մը, ինչպէ՛ս իրաւունք պիտի տար մեզի։

Կարդացա՞ծ էք Անդրանիկի խայը։ Ինչպէս նկարագրուած է Հայաստանի ցուրտը.

«Ցուրտ էր։ Ձմեռ, բուք-բորան։ Դրսում քամին փչում էր կատաղօրէն եւ նրա վշվշոցի մէջ ինչ որ սարսուռ ազդող, չարագուշակ բան կար։ Եւ մենակ մարդիկ չէին, որ մրսում էին, այլ ամբողջ գիւղը իր խրճիթներով, իր խոտի դէզերով, դողում, սրթսրթում էր այդ դժոխային քամու առաջ։

«Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ,— ոռնում էր քամին եւ ամէն անգամ այդ զարհուրելի կաղկանձոցի հետ Մելիք Նահէնի սաքուի երկու կողմի բազմականներ։ զաղաբում էին խօսելուց, ցած էին առնում բերաններից չիբուխները։ Իրար երես էին նայում ու մի ներքին պահանջով իրար սղմւում, աւելի կուչ գալիս»։

Այդ դժբախտ Հայաստանին մէջ, մարդիկ որքան ալ վարժուած ըլլան ցուրտին, չենք գիտեր ծմրան զոհերը, որոնք ապահովաբար քիչ չէին։

Արդարեւ ցուրտն ալ հիւանդութեան պէս կը բանայ մահուան մանգաղը և կը հնձէ։ Բազմաթիւ են մահերը, զորս ցուրտը կը պատճառէ Ֆրանսայի մէջ։

Ուրեմն ճանչնանք ցուրտը։

700 հոգի կը մեռնի ամէն տարի Ռուսիոյ մէջ միայն ցուրտէն, համաձայն վիճակագրութիւններու։ Երբ Նափոլէոն նահանջեց Ռուսիայէն, 400.000-նոց բանակէն ցուրտին պատճառաւ ողջ մնացին միայն 3000 հոգի։ Սակայն առանձնապէս ցուրտը չէ այսքան մահերուն պատճառը։ Մարդկային ցեղը ընդունակ է դիմանալու նոյնիսկ 60 աստիճան (զէրոյէն վար) ցուրտին։ Մինչ Լապոնցիները բեւեռային սառուցեալ երկիրներուն մէջ (—56 աստիճան) կ՚ապրին առողջ եւ հանգիստ, ազդին Ֆրանսայի մէջ շատեր կը մեռնին ցուրտէն, երբ ջերմաչափը կը նշանակէ զէրոյէն հազիւ թէ 4 կամ 5 աստիճան վար։ Պատճառները բազմազան են.

1. Տկարները չեն կրնար հանդուրժել ցուրտին։ Երախաները նոյնպէս։ Այս պատճառաւ ձմրան առաջին զոհերը կը դառնան նորածինները եւ տարիքաւորները։

2. Ոգելից ըմպելիները կը տկարացնեն մարդիկը, այնքան որ չեն կրնար դիմանալ սաստիկ ցուրտերուն։ Ֆրանսայի մէջ ցուրտէն մեռած մարդոց մեծամասնութիւնը խմողներ են։

3. Ցուրտին զոհերուն մէջ են նաեւ անոնք, որ լաւ չեն սնանիր, եւ ֆիզիքապէս ու հոգեպէս ընկճուած են։ Այսպէս են աղքատները։ Եւ Տօքթ. Թուլուզ կ՚ըսէ թէ ամէնէն աւելի ցուրտն է, որ դասակարգերու, հարուստի եւ աղքատի, բաժանումի մը կ՚ենթարկէ մարդիկը։

4 Միւս կողմէ ցուրտին ազդեցութիւնը վնասակար կը դառնայ այն ատեն, երբ օդը խոնաւ է եւ հովը կը փչէ։ Ուրեմն հովն ու խոնաւութիւնն են, որ ցուրտին կը յանձնեն մահուան մանգաղը։ Արդարեւ, ցուրտ կլիման աւելի առողջապահիկ է, քան տաք կլիման։ Սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ ցուրտը, չոր ըլլալ թէ խոնաւ, կը տկարացնէ մարդկային դիմադրական կարողութիւնը, հետեւաբար մանրէները աւելի եւս ազատ կը գտնեն ասպարէզը։ Այսպէս՝ ձմեռները կը շատնան հիւանդութիւնները, եւ հիւանդանոցներու մէջ սովորութիւն է անկողինները աւելցնել ձմրան եղանակին։

⁂

Ցուրտը երկու կերպ կը վնասէ.— ա) հիւանդութիւններով եւ բ) ցրտահարութեամբ

Ցուրտին պատճառած հիւանդութիւնները բազմաթիւ են, եւ առաւելապէս կը վերաբերին շնչառական գործարաններուն եւ սիրտին ու երակներուն։ Չպիտի ներկայացնեմ այդ հիւանդութիւնները։ Սակայն կ՚արժէ խօսիլ ցրտահարութեան (engelure) կամ սառելուն (gelure, մասին։

Առաջին անգամ կ՚ազդուին ոտքերը, ձեռքերը, քիթն ու ականջները, որոնք կը կարմրին և կը ցաւին (պճլկան, մղմղուք)։ Երբ ցուրտին ազդեցութիւնը տեւէ, կը սկսի փտախտը։

Սարսափելի է ցուրտին ցաւը, որ կը նշանակէ թէ մարմինը դիմադրութեան վերջին ճիգն է որ կը կատարէ։ Ցուրտին ազդեցութեամբ՝ մարդիկ շատ ու շատ կը մրսին, աչքերը կ՚արցունքոտին, քիթը կը վազէ, փորը կըլլայ։ Ցուրտին ազդեցութիւնը կը տարածուի նաեւ հոգիին վրայ։ Մարդիկ ընկճուած, յոգնած, յուսահատ կը դառնան։ Ցուրտ երկիրներու բնակիչները մելամաղձոտ են ընդհանրապէս։ Վերջապէս ցուրտը երբեմն բարբանջանք ու ջղաձգութիւն կը պատճառէ։

Եւ կը սպաննէ՝ սիրտին դադրումով։

Երբ ցուրտը աստիճանաբար կը զարգանայ, քուն կը բերէ։ Քուն մը, որ երբեք չարթնցներ։ Նափոլէոնի բանակն ամբողջ քնանալ կ՚ուզէր, սակայն վախով կը տեսնէր, որ քնացող ընկերը այլեւս չէր արթննար։ Անոնք կը սառէին ու կը մեռնէին անո՛ւշ երազներով։

⁂

Ինչ ընել ցուրտին դէմ։

Արաբները գեղեցիկ առած մը ունին։ «Կրակը ձմրան պըտուղն է»։ Արդարեւ կրակն է, որ պիտի պաշտպանէ մեզ ձմրան ցուրտերուն դէմ։ Մինչեւ այժմ առողջապահութիւնը հազար մի-ջոց է խորհած բնակարանները տաքցնելու համար գիտական ձեւով։ Ոչ մէկը զոհացուցիչ է, Ելեկտրականութիւն, տաք ջուր, տաք օդ, ածուխ, բոլորն ալ ունին իրենց վնասակար կողմերը։ Հայկական օջախը լաւագոյնն է, սակայն խնայողական չէ եւ միեւնոյն ատեն հաւասար չափով չի՛ բաժներ ջերմութիւնը սենեակին մէջ։

Հագուստի հարցը եւս կարեւոր է։ Ձմրան եղանակին, հագուստները պէտք չէ շատ լայն ըլլան, ոչ ալ նեղ։ Թանձր լաթեր՝ ներքէն։ Սակայն երբ փոքրը տարիքէն վարժուիք քիչ հագնելու ցուրտ օրերուն, այդ վարժութիւնը աւելի օգտակար կը դառնայ։

Սնունդի հարցը եւս կարեւոր է։ Ընդհանրապէս ճաշերը պէտք է բազկանան հարպային նիւթերէ, որոնց մեծ քանակութեամբ գոյ կուտան։ Այսպէս ձմեռները ... կ՚ընեն սառուցեալ երկիրներու բնակիչները։ Մինչ կոյս... լալ ձմեռ ատեն։

Հակառակ, որ ցուրտ ... չափազանց կարեւոր է. ... բելի է օրաթերթի մը մէջ ... մանրամասնութիւն տաքցնելու, անանելու եւ ... խնդիրներու մասին։

Վերջացնելու ատեն, ... գեր որ մոռնաք ... խրատները։

Ցուրտ օրերուն վտանգ... 1.— Ճաշերէն անմիջապէս ... յետոյ դուրս ելլել։

2.— Փողոցներուն մէջ ... սել։

3.— Բերնով շունչ առնել։

4.— Գինի, ոգելից ըմպել... խմել։

Երբ ձեր շունչը քթէն ... ատեն մշուշ կը ձեւացնէ ... նակէ թէ ցուրտը զէրոյէն ... 6 — 7 աստիճանի է իջեր ... նոց մը փաթթեցէք ձեր ... եւ ձեր քիթը խօթեցէք ...

Ու երբ հակառակ այս ... նախաքներուն, պատահեցաւ ... մէկը ցրտահարութեան ... նուեցաւ, անմիջապէս ... տեցնէք տաքին, նախ ... ջուրով շփեցէք սառած ... եւ հետզհետէ վարժեցու... տաքին։

Յուրտէն շաղղուելու ... գոյն եղանակը ... մարզանք կատարելն է։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՄԵՏԱՂԻ ՊԱԿԱՍ

Հնգամեայ ծրագրին համաձայն, Խորհրդ. Ռուսիոյ մէջ պէ՛տք է կառուցուին 15 մետաղի գործարաններ եւս, որոնք պիտի արտադրեն մօտ 6 միլիոն թոն... ծոյ, պողպատ եւ երկաթ։ Ներկայիս բանող գործարանները բաւարարութիւն չեն ... տար պահանջին։ Այնպէս որ, ծրագրուած նոր գործարաններու կառուցումը կը դառնայ անհրաժեշտ, բայց այդ նոր գործարաններու կառուցման խօսքն անգամ ընող չկայ, եւ ո՛չ ոք գիտէ թէ երբ պիտի ձեռնարկուի անոնց շինութեան։ ... ատոր համար, բոլշեւիկեան օրգան մը, «Պրավդա» կը գրէ մէկ կողմ նետուած մետաղի կտորուանքները գտնելու եւ զանոնք օգտագործելու մասին։ Մետաղային արտադրութեան զարգացումը սերտօրէն կապուած է վառելանիւթի առատութեան հետ, եւ խսկվառելանիւթը յաճախկրպակ։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը այցելած է կարգ մը գործարաններ եւ հաստատած է որ մեծագոյն եւ վառելանիւթը շատ քիչ պակսած է։ Աւելի զատ գործարանները կ՚աշխատին իրենց գերած կերպով, «Ըստ սովորութեան» մինչդեռ կառավարութեան եւ համայն. կուսակցութեան օրգանները չեն դադրիր զգուշացնելէ ճարտարարուեստական մեծ յառաջդիմութիւններ։

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԿԸ ՏԿԱՐԱՆԱՅ

«Պրավդա» հատուածներ կը հրատարակէ իր թղթակիցներուն նամակներէն, որոնք կը յայտնեն թէ զանազան շրջաններու մէջ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը սկսած է հող կորսնցնել, գզալի կերպով։

Այսպէս, Վլատիմիրի մէջ, բոլշեւիկեան պրոպագանդը ձախողած է, ինչպէս միւս շրջաններուն մէջ. Ապրիլ 1էն հոկտեմբեր, 255 հոգի անգամ արձանագրուած են, մինչդեռ անցեալ տարի նոյն շրջանին, արձանագրուածներու թիւն էր 600։ Կինէշմայի մէջ, գործարանի մը 350 համայնավարներէն 35ը վտարուած են, զանոնք հետեւանքով, երբ վատ բոլշեւիկներ, փոխարէն ո՛չ մէկ խնդրանք անդամակցութեան։ Արհեստանոցի

մէջ, ուր 2000 բանուորներ կ'աշխատին, միայն երեք խոհարարանոց ներկայացուած են. Ռիպպինսի մէջ, անգլիկայի մէջ արձանագրուած 3000 երկրագործ բանուորներէն միայն 3 հոգի մտած են կարմիր շարքերուն մէջ: Ու ամենքը կ'երկարի այսպէս, ամէն տեղ փաստը բերելով բոլշեւիզմի բոլոր հիասթափութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱԼԱԾԵՆ

Օտեսայի գործաններէն մէկուն մէջ, բանուոր մը անձնապան եղած է եղերական պայմաններու տակ: Կը մարձրանայ գործատան աշխատակիցն գագաթը ու կը պոռայ «Խափանարար չեմ ես.կ'ուզեն զիս խափանարար ներկայացնել»: Ցիտոյ կը նետուի վար ու կը ջախջախուի գետնի վրայ:

Այս բանուորին տխուր վախճանը ուշադրութիւնը կը գրաւէ գատական իշխանութեան, որ կը հաստատէ թէ անձնասպան բանուորը կանոնաւոր կերպով հալածանքի ենթարկուած էր՝ բանուորներուն եւ գործարանի վարչութեան կողմէ, հակառակ անոր իրենակի գիմումներուն եւ բողոքներուն, գործարանի կոմիտէն ոչ մէկ միջոցի դիմած է վերջ գնելու համար հալածանքներուն, որոնց պատճառն եղած է նախանձը. որովհետեւ այս գործաւորը նոր գիւտ մը ըրած էր նոր տեսակի ներկ մը պատրաստելու:

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ռնին ռուս մը Ցուգոկին, 1907-էն կը մեկնէր Ամերիկա, ուր կ'ընդունէր երկրին հպատակութիւնը: Վերջերս կ'ուզէ Ռուսիա վերադառնալ՝ իր տղաքը տեսնելու: Կը հասնի ռուսական սահմանագլուխ, համաձայն բոլշեւիկեան օրէնքին իշխանութեանց կը յանձնէ ինչ օտար դրամ որ ունէր, 1800 տոլար եւ փոխարէն կը ստանայ համապատասխան քանակութեամբ ռուբլի ստացագիր մը:

Մեկնած պահուն, Ցուգոկին կ'ուզէ ետ առնել դրամը: Կը մերժուի այն պատրուակով թէ իր բերած դրամը պէտք էր որ Ռուսիոյ մէջ ծախսած ըլլար: Խնդիրը կը ստիպուի՝ դրամ ճարել բարեկամներէ, ապահովելու համար գէթ Ամերիկա իր վերադարձը:

«Յառաջ»ը ՕՐԸ ՕՐԻՆ կուտայ ԻՆՉ ՈՐ ԿԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐԷ ՔԵԶ, ԻՆՉ ՈՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԳԻՏՆԱԼ, ոչ միայն ազգային, այլ եւ միջազգային կեանքէ: Ոչ միայն իր սեփական աղբիւրներէն, այլ եւ ամէն օր պրպտելով ղէգ-ղէգ հայերէն եւ օտար թերթեր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Պոլսոյ օտար ընկերութիւններէն ոմանք վերջերս սկսած են ճամբու դնել իրենց Թուրք պաշտօնեաները: Ռուս հաստատութիւնները վերջերս չորս Թուրք պաշտօնեաներ հանած են եւ ուրիշ օտար ընկերութիւն մըն ալ Թուրք պաշտօնեաներուն ամսականները կրճատած է: Գործէ հանուած պաշտօնեաները առեւտրական տնօրէնութեան բողոք ըրած են:

Գործավարներու խորհուրդին որոշումով, օտար ընկերութիւնները պարտաւոր են հարիւրին 25 համեմատութեամբ Թուրք պաշտօնեաներ առնել: Այս մասին քննութեան սկսած են առեւտրական տնօրէնութիւնն ու օտար ընկերութեանց քոմիսէրութիւնը:

ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ

Տեղական արտադրութիւններու նախապատուութիւն տրուելու համար ոգեւոր շարժում մը առաջ եկած է այս օրերս: Պետութեան ամէնէն մեծ պաշտօնատարները անձնապէս օրինակ հանդիսացած են եւ անոնց նախաձեռնութիւնով ալ միութիւն մը կազմուած է: Շարժումը ընդհանուր երեւոյթ մը առած է եւ վաճառատուններ ու մանաւանդ Բերայի մեծ դերձակներէն շատեր տեղական կերպաս կը ցուցադրեն իրենց ապակեփեղկերուն մէջ:

Գործարանատէրերը այս շարժումէն ամէնէն աւելի ուժ կուտան եւ, կ'ըսուի թէ, ձեռնարկներ կ'ըլլան գործարանները ընդարձակելու, պահանջքին կարենալ հասնելու համար: «Սէնայի վէ Մաւէն» դրամատան տնօրէն Սաատէտին պէյ այս առթիւ յայտարարած է թէ ժողովուրդը մեծ ընդունելութիւն ցոյց տալ սկսած է իրենց գործարաններու արտադրութեանց: Որոշուած է գործարանները ընդարձակել եւ իւրաքանչիւր ճիւղի համար մասնագէտներ հրաւիրուած են Գերմանիայէն:

Ընկերութիւն մը կազմուած է կաշիի պատրաստութեան մէջ գործածուող շագանակի խիժը տեղւոյն մէջ պատրաստելու համար: Այս նիւթը Եւրոպայէն կը բերուի եւ տարին մէկուկէս միլիոն ոսկի կը ծախսուի:

Թերթերը մասնաւոր էջեր յատկացուցած են եւ ամէն օր տեղական արտադրութեան եւ խնայողութեան համար քարոզութիւն կ'ընեն, պատկերազարդ հրատարակութիւններով:

ԱԶԳ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ Է

Էնկիւրիի մէջ կազմուած է Ազգային Խնայողութեան Միութիւն մը, որուն մասնաճիւղեր պիտի բացուին Պոլսոյ, Իզմիրի, Ատանայի, Տրապիզոնի եւ Գոնիայի մէջ: Այս մասնաճիւղերուն գլուխը պիտի գտնուին խումբ դասախօսներ...

Պոլսոյ մասնաճիւղին կազմութեան մասին պատրաստութիւններ կը տեսնուին գլխաւորութեամբ Հագգը Շինասի փաշայի: Միութեան անդամ կրնան ըլլալ երկու սեռէ բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան: Անդամները պարտաւոր են տեղական կերպաս հագնիլ ու տեղական արտադրութիւններ գործածել: Անհարժեշտութեան պարագային, նախապատուութիւն պիտի տրուի այն բաներուն որոնց նախանիւթը դուրսէն եկած, բայց Թուրքիոյ մէջ գործուած են:

ՆՈՐ ԿԱԼՈՒԱԾԱՀԱՄԱՐԸ

Կալուածական արձանագրութեան (քատասթրօ) հաշմակերպութիւն կը կատարուի Պոլսոյ մէջ, երեք տարիէ ի վեր: Մինչեւ 1928ի վերջը, 1000ի չափ կալուածներու սահմաններուն գնահատութիւնը կատարուած եւ նոր մուրհակներ տրուած են անոնց: 626,821 ոսկի արժէքով 2739 կտոր կալուածներ փոխատուականներու սեփական եւ լքեալ ըլլալով, ըստ այնմ գործողութիւն կատարուած է: Նոյնպէս, սահմանուած է որ 36779 ոսկի արժէքով 9176 կտոր կալուածներ ալ Ժամհիւրիյէթի եւ էվգաֆին պէտք է անցնին: Որոշում տրուած է նաեւ 101879 ոսկի արժէքով 435 կտոր կալուածի մասին որոնք սկիզբէն ի վեր պետական գանձուն կը պատկանին, բայց անորոշ վիճակով կը մնային:

Կալուածական արձանագրութեան գիւանը 958,233 ոսկի ծախք գանձած է այն կալուածներուն համար որոնց վիճակը որոշուած եւ մուրհակ տուած է: Այս կերպով, կառավարութիւնը մէկ միլիոն 129,512 ոսկի շահատուրք ապահոված է թէ պարտքի եւ թէ կալուածներու արժէքին վրայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ-ՆՈՐ ԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 21 դեկտ.— Մեծ-Նորգիւղի Հայրենակցական Միութիւնը Գ. Թագաւորեանի սրահին մէջ տուաւ իր տարեկան երեկոյթը:

Օրուան նախագահը, Պ. Աւետիս Շարապեան ամփոփ խօսքերով Մ. Ն. Գ. Միութեան մէկուկէս տարուան գործունէութիւնը պարզելէ յետոյ, ըսաւ թէ 25 անդամներու սիրայօժար մասնակցութեամբ յառաջացած եւ պահած են Հայրենակցական Միութիւնը, որպէսզի հայրենակիցներու մէջ ազգային ոգին վառ պահեն եւ սերտ կապ հաստատեն:

Երգեցին, արտասանութիւններ եւ պարեր յետոյ, Պ. Թ. Այվազեան խօսք առնելով, շեշտեց հայրենիքէն դուրս գաղութներու մէջ, Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը: Մաղթեց որ Հայրենակցական Միութիւնները անխախտ եւ յարատեւօրէն հետեւին իրենց ծրագրին եւ կանոնագրին, բարոյապէս եւ նիւթապէս օժանդակելու համար մեր ժողովուրդին բազմազան կարիքներուն:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկըսաւ վիճակահանութեամբ: Հայրենակից Միհրան Թիւնը 1000 ֆրանք արժող հրապարակ հանած էր, Միութեան ընդարձակ ծախքերուն գոհացում տալու համար: Այս առարկը պատելէ վերջ ճնգած տոմսերու վաճառումէն եւ պարգեւներու բաշխումէն հասոյթ գոյացաւ 300 ֆրանք: Հանդիսականները գոհ մնացին վիճակահանութեան արդիւնքէն:

Ժամանակը ուշըլլալով՝ հանդէսին երրորդ մասին մէջ կրուած «Գգուանք վաճառականը» զաւեշտը եւ փոքրիկի մը արտասանութիւնը յետաձգուեցան ուրիշ հանդէսի մը:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 11ին: Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ: Կը յուսամ թէ Մ. Ն. Գիւղի Հայրենակցական Միութիւնն ալ իր վերջին ժողովներէն մէկուն մէջ նկատողութեան առնելով Անատոլուէն քշուած բեկորներուն օժանդակելու հարցը, պիտի փութայ մասնակցիլ հանգանակութեան զոր «Յառաջ»ը արդէն բացած է:

Ներկայ մը

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

Ֆրանսայի Ծննդաբերութեան Պաշտպանութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին մէկ քանի տրամադրութիւններով, որոնք կը վնասեն ընտանիքի եւ բազմածնութեան պաշտպանութեան ձեռնարկներուն:

Այդ տրամադրութիւններէն մէկը մանաւանդ, մասնաւոր կերպով կրնայ անդրադառնալ զաւկի տէր մարդոց, վնասելով անոնց շահերուն: Գործաւոր մը որ տարեկան 15 հազար ֆրանք շահող բանուոր մը կամ պաշտօնեայ մը կը գործածէ, պարտաւոր է անոր համար ապահովագրութեան սըմնտուկին վճարել տարեկան 675 ֆրանքի գումար մը: Մինչդեռ նոյն գործատէրը որ նոյնքան շահող, բայց զաւակ չունեցող պաշտօնեայ մը կը գործածէ, որեւէ վճարում չըներ: Այնպէս որ եթէ օրէնքի տրամադրութիւնը չփոխուի, կրնայ ըլլալ որ գործատէրերը մերժեն գործել բանուորներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք զաւկի տէր են եւ նախընտրութիւնը տան անզաւակ բանուորներու եւ պաշտօնեաներու: Ասկէ ուրեմն կը վնասուին ընտանիքի սէրերը:

Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար, Ծննդաբերութեան պաշտպան խորհուրդը որ կը նկատէ թէ գործատէրերը արդէն շատ ճնշուած են զանազան տուրքերով, յարմար կը նկատէ պահանջել կառավարութենէն որ օրէնքի այդ տրամադրութիւնը վերցուի, այսինքն գործատէրը պարտաւոր չըլլայ որեւէ գումար վճարելու զաւկի տէր կամ ոչ բանուորներու եւ գործաւորներու համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ԱՌԹԻՒ

Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 դեկտ.— Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան ցայսօր անկազմակերպ մնալու պատճառներու շուրջ, Պ. Յ. Սահաթճեանի տուած լուսաբանութիւնը (Յառաջ թիւ 1140) ամբողջացնելու համար, մեր կարգին ստիպուած ենք պարզել այն փուլերը որոնցմէ անցաւ կազմակերպութեան հարցը, եւ որոնցմով պիտի ճշդուի իւրաքանչիւրին պատասխանատուութեան բաժինը: Դժբախտաբար Պ. Յ. Սահաթճեան իր պատասխանատուութեան չի մօտենար, բայց ուրիշներուն կը բառնայ զայն:

Զեկի յայտնի են համաձայնութեան նախնական պայմանները կայացած, Տ. Մ.ի, Յ. Ս.ի եւ Վ. Ղազարեանի միջեւ, որոնց համաձայն վարչութիւնը պիտի կազմուէր չէզոք հողի վրայ, երեսփ. ժողովի դռնփակ մէկ նիստին մէջ պիտի արձանագրուէր, եւ նիստի պիտի հրաւիրուէր առաջնորդին կողմէ եւն.:

Այդպէս ալ եղաւ: Առաջնորդը երեքշաբթի 29 հոկտ. ամսաթիւ պաշտօնագրով մը կը ծանուցանէր վարչութեան կազմութիւնը եւ ժողովի կը հրաւիրէր հինգշաբթի 31 հոկտեմբերի կէսօրէ վերջ ժամը 4ուկէսին:

Պ. Յ. Սահաթճեան այդ պաշտօնագրի առաջին պարբերութիւնը (Մարսէյլի Թեմական Երեսփ. Ժողովի դիւանը կ'իմացնէ մեզ) հակառակ նկատելով իր տեսակէտին, չընդունեց այդ հրաւէրը եւ այդ կազմը մարմին չառաւ:

Զանազան բանակցութիւններէ վերջ, այն համաձայնութեան յանգեցանք որ ամէն մէկ կուսակցութենէ մէյմէկ անդամ աւելցուի նախորդ կազմին վրայ: Այս ալ ջուրը ինկաւ, այն պատճառով որ ռամկավար անդամը, որու անունան շուրջ համաձայնութիւն գոյացած էր, մերժեց իրեն եղած առաջարկը, (Պ. Մարտիկ Կիւմիւշեան) եւ դեռ ուրիշ անուան շուրջ վերջնական համաձայնութիւն չկայացած, առտու մը (8 նոյեմբեր) ուրիշ պաշտօնագիր մը ստացանք, որով առաջնորդ հայրը ինք նշանակուի վարչութեան մը կազմը կը հաղորդէր եւ գործի կը հրաւիրէր անդամները: Այդ ձեռնարկը մեզ թուեցաւ՝ իր ձեւով եւ եղանակով՝ ապօրինի եւ մերժեցինք հրաւէրը: Վերջապէս ուրիշ կերպ ալ չէինք կրնար վարուիլ, թէ մենք մեզի չհակասելու եւ թէ ընդունուած գաղթ.կանոնագրի մը հիմնական պայմաններուն հակառակ չերթալու համար:

Ինչպէս որ Պ. Յ. Սահաթճեան միմիայն իրեն յատուկ տեսակէտի առարկութեամբ մերժեց 29 հոկտ.ի հրաւէրը, մենք ալ 8 նոյ.ի հրաւէրը ոչ միայն սկզբունքի, այլ եւ ժողովրդական իրաւանց ոտնահարում, գաղթային կանոնագրի անտեսում նկատելով, մերժեցինք: Եթէ Պ. Յ. Սահաթճեան ինքզինք իրաւացի կը նկատէ, երբ ընդունուած կանոնագրութեան հակառակ վարմունքի մէջ է, ապա եւ մենք առաւել իրաւամբ կը կարծենք արդարանալ, քանի որ ընդունուած օրէնքին եւ կարգ ու կանոնին կը հետեւինք, կամ մեր վարմունքը օրէնքի պատշաճեցնելու նախանձախնդիր կ'ըլլանք:

Ահա ճշգրիտ պատմութիւնը բոլոր անյաջողութեանց եւ բանակցութեանց ամուլ մնալուն:

Հաճեցէք ընդունիլ, եւն.:

Գ. Շահկալեան Վ. Ղազարեան

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 2 դեկտ.— Պաշտօնապէս կը ծանուցուի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր իշխանութեանց,—կաթողիկոսարան, Պատրիարքարան եւ Առաջնորդարաններու որ բարի ըլլան չթոյլատրել ոչ մի հայ եկեղեցականի, վարդապետ, կամ քահանայ, գալ հարաւային Ամերիկա, առանց տեղական Ազգ. մարմիններու հետ համաձայնած եւ պաշտօնը կանխաւ ապահոված ըլլալու:

Փուէնոս Այրէսի Հայ Գաղթ. Կեդրոնի Վարչութիւն

ՃԻՇԴ Է, կրնաս տեղական թերթ գնել:

Բայց հարիւր բառէն քանի՞ն կը հասկնաս:

կամ ամէն օր քանի՛ օտար թերթ պիտի գնես, որպէսզի «Յառաջ»ի մէջ եղած կամ քու փնտռած լուրերը գտնես...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 38 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.
ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաջ, օրինակի համար, գործաւոր մը կարովի եւ նախաձեռնութեան շնորհիւ կրնար գիւրաւ գործարանատէր դառնալ և երկրորդական պաշտօնեայ մըն ալ տեսչութեան հասնիլ:

— Պարապ մարդ գոյութիւն չունի այլեւս:

— Իսկ ազատութիւնը ո՞ւր մնաց:

— Հարկաւ վերահաս եղաք մինչեւ հիմայ, պատասխանեց օրիորդ Թոմսըն, թէ ազատութիւնն այնպէս, ինչպէս կը հասկընայիք դուք, այլեւս գոյութիւն չունի մեր երկրին մէջ: Միայն թէ հարաչար չզգածենք անոր էնի բարեացակամութիւնը եթէ կը հաճիք, քիչ մըն ալ միւս շէնքերը պտըտինք:

Անոնք այցելեցին ընդարձակ ուսումնարաններ, ուր տուած՝ բոլոր հանդստաւէտ պայմաններով:

— Կեանքը հաճելի պէտք է ըլլայ այս դպրոցին մէջ, ըսաւ Սէլէստէն. գիս ալ չի՞ն ընդունիր արդեօք:

— Քիչ մը ուշ է, պատասխանեց օրիորդը խնդալով:

— Ափսո՛ս, պատասխանեց Սէլէստէն. եթէ գիշերօթիկ ըլլալու տարիքս, գիտէք թէ ի՛նչ պիտի ընէի անմիջապէս:

— Ո՞չ:

— Ինչո՞ւ:

— Որպէսզի սորվէի սորվին. եւ զառնալով Ռընէին.

— Հեռանանք, պարոն, ըսաւ. կը խեղդուիմ... կարծես թէ բանտարկուած եմ:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ
ԲԱԽՏԸ ՓՆԱՑԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿՈՒԳԱՅ

Սէլէստէն նորէն դուրս ելած է... ըսաւ Ռընէ անհամբերութեան շարժումով մը: Անպատճառ նորէն դրացուհիներուն հետ է. իր սիրական պառաւներուն հետ...

— Առանց անոր մենինք մնանք, թելադրեց Աննի. բայց Ռընէ չհամաձայնեցաւ:

— Լաւագոյն է որ միասին գայ... ան ալ ինծի պէս պէտք ունի ուսանելու, որովհետեւ երախայի չափ տգէտ ենք:

— Հարիւրամեայ երախաներ պատասխանեց Աննի Թամսըն, խնդալով:

— Երթամ փնտռեմ, վինքը:

— Ինչո՞ւ պարապ տեղը յոգնիք. Սէլէստէնը գտնելու համար քայլ մը առնելու պէտք չունիք:

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ Ռընէ: Բռաւ չհորհեցայ անձնական հեռաձայնին վրայ...

Այս փոքրիկ գրպանի հեռաձայնը զարմանալիօրէն հաճարեղ գործիք մըն էր, միեւնոյն ժամանակ թէ խօսելու թէ լսելու համար յարմարցուած, թէեւ յաջողութիւնը մեծ չէր, բայց մէկ քիլոմեթր տրամագծով տարածութեան վրայ, կարելի էր ո եւ է մէկին հետ խօսիլ, եթէ անոր անձնական թիւը ծանօթ էր:

Եւ գործնելով գործիքի պատուակը Ռընէ փնտռեց Սէլէստէնը, որ չուշացաւ պատասխանելու.

— Դո՞ւն ես, Սէլէստէն.

— Այո, պարոն.

— Ո՞ւր ես:

— Պարտէզին ծայրը:

— Եկուր, քեզի կը սպասենք:

Քանի մը վայրկեանէն Սէլէստէն իրենց մօտ էր:

— Բարեւ, օրիորդ, ըսաւ ան ներողամիտ եղէք, Սպանդարուրիններուն հետ էի:

— Ամբողջ պարապոյ ժամերդ անոնց հե՞տ կ'անցընես, ըսաւ Ռընէ. գոնէ հաճելի՞ է անոնց ընկերակցութիւնը

— Yes... (այո՛) պատասխանեց Ռընէ անոնց շնորհիւ մօտ օրէն անգլիերէն խօսիլ պիտի սորվիմ:

— Մեկնինք, որովհետեւ արդէն ուշ է:

Եւ թաւն դէպի հիւսիս, ժամը երկու հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ: Ըննի ճամբան ցոյց կուտար իր բարեկամներուն, որ կը հետեւէին իրեն՝ դաշտերու վրայէն.

Ռընէ Լա Ցայեալ կը խորհէր. իր զարթնումէն ի վեր կարծես երազի մէջ կ'ապրէր: Ցաճախ տեսածին հաւատալը չէր գար: Ցինք շրջապատող մարդոց կատարեալ անտարբերութիւնը եւ անոզոմ անձնասիրութիւնը առանձնութեան ծանր տպաւորութիւն մը կ'ընէին իր վրայ. բազմութեան մէջ այնպէս կ'ապրէր ինչպէս անապատի մը մէջ:

Սկիզբները Գաբրիէլ կէս ամէն առաւօտ կը հեռաձայնէր, բայց ան ալ շատ զբաղուած էր, այնպէս որ միայն օրիորդ Թոմսընի հետ էր որ կրնար տեսնուիլ:

Ռընէ անոր նկատմամբ կատարեալ համակրանք մը կը տածէր. նախ, անոր կը պարտէր իր զարթնումը եւ յետոյ, ան միայն ներողամիտ հոգածութեան մը ապացոյցները կուտար իրեն հանդէպ: Սիրազեղ ձեւով մըն էր որ զինքը «ծեր պատանի» կը կոչէր...

Նախ օրիորդը ազեղ երեւցած էր իրեն: Այժմ արդէն հրապուրելի կը գտնէր անոր խելացի գեղեցիկ աչքերը, զորս այլեւս չէր պահեր գունաւոր ապակիներով զարդերի ակնոցներու ետին. Ռընէ մեծ հաճոյք կը զգար մանաւանդ անոր խօսակցութիւններէն: Աշխարհի ամենալաւ բարեկամներն էին եւ օրիորդը կ'աշխատէր Ռընէն ու Սէլէստէնը վարժեցնել անոնց ապրելիք նոր կենցաղի պայմաններուն հետ:

Նոյն պատմութիւնը կրկնուեցաւ անցեալ շաբաթ, Փարիզի մէջ, Պուլկարիոյ նման մէկ ծանուցագրին առթիւ։

Լրտեսութեան ախտը կոմունիստներուն մէջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութենէն բաժնուած գործիչները նոր կուսակցութիւն մը կազմած են, «Բանուորա-գիւղացիական» անունով։

Նոր խմբակցութեան առաջին գործն եղաւ տետրակ մը հրատարակել, ուր շատ ծանր մերկացումներ կ'ըլլան ֆրանսական կոմկուսի ներքին փտութեան մասին։ Մասնաւորապէս կ'ամբաստանուի Մարսէլ Քաշէն, իբրեւ Մոսկուայի ողորմելի եւ ցածոգի գործիչը։ Իսկ ամէնէն կարեւորը— տետրակը փաստերով կ'ապացուցանէ թէ լրտեսութիւնը խորապէս ծաւալած է կուսակցութեան ծոցին եւ յատին բջիջներուն մէջ։ Քանի մը հատուածներ՝

— «Թէեւ գաղտնի կ'որոշուին ժողովները, բայց ամէն ժողով անմիջապէս կ'իմացուի ոստիկանութեան կողմէ, որ կը միջամտէ յարմար ժամուն, ձերբակալութիւններ կատարելու և թուղթեր գրաւելու համար։ Խուզարկութիւնները մեծ մասով այնքան ճշգրտօրէն, վստահութեամբ եւ արդիւնաւոր կերպով չպիտի կրնային կատարուիլ, առանց մատնանշուած վայրին մէջ իսկ հաստատուած մատնիչներու աջակցութեան։ «Իւմանիթէ»ի շէնքին մէջ, գինուորներու նամակներուն, բանուորներու թղթակցութեանց, «Քաշէն» թերթին գրաւումը միշտ կատարուած է ուղղակի եւ առանց խարխափումի։ Ո՞վ կը յանձնէ այն փաստաթուղթերը որոնց շնորհիւ Ապահովութեան Տեսչութիւնը թղթածրարներ շինած է եւ որոնցմէ ֆաշիստ մամուլը հատընտիր քաղուածներ կը հրատարակէ ուզած ատենը։ Այն դաւաճանութիւնը որուն հետեւանքով ամբաստանութեան տակ առնուած, բանտարկուած կամ բանտարկուելու վտանգին ենթակայ են 150 ընկերներ. հնարուած չէ՞ բռնուած կամ յանձնուած փաստաթուղթերու վրայ»։

Անջատականները ուրիշ ջախջախիչ յայտնութիւններէ յետոյ, կ'աւելցնեն թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, որ 100,000 անդամ կը հաշուէր 1924ին, 13,000 հազիւ կը համրէ 1929ին, այսինքն հարիւրին 87 կորուստ։ Զափազանց ինկած է նաեւ «Իւմանիթէ»ի սպառումը։

Պայթուցիկ շինող ուսանողուհին

Առջի օր ձերբակալուեցաւ ալճերիացի ուսանողուհի մը, Օր. Սապին Մէյ, 27 տարեկան, որ Սորպոնի գիտական աշխատանոցին մէջ՝ դաղարի մը պահուն պայթուցիկներ կը շինէր։ Ասոնցմէ մէկը պայթած ըլլալով, ուշադրութիւն գրաւեց։

Օրիորդը Ալճէրի համալսարանին մէջ դեղագործութիւն կ'ուսանէր եւ վկայական ստանալու համար մէկ քննութիւն ունէր անցընելիք։ Սակայն առանց քննութիւնը տալու, երեք ամիս առաջ Փարիզ եկած էր։ Իր շարժումները կասկած յարուցած ըլլալով, քննութիւնները կը կատարուին իր մասին։

Առեւանգման ձեռնարկը գիծէն ելած

ՍՈՖԻԱ 23 դեկտ.— Արեւելեան ճեպընթացը այս առաւօտ Սոֆիայի մօտ, Վօլոյաքի կայարանին մէջ գիծէն դուրս ելաւ։ Ո՛չ վնաս կայ, ո՛չ ալ մարդկային զոհ։

Ճամբան ձիւնով ծածկուած էր։ Երկար տարածութեան մը վրայ եւ մաքրելու գործերը դանդաղ կ'ընթանան։ Կը յուսացուի թէ երթեւեկը շուտով պիտի վերահաստատուի։

Երեք մեռեալ եւ ութ վիրաւոր

ՍՈՖԻԱ 23 դեկտ.— Ցարիպրոտէն Նիշ գացող կառախումբին տակէն ռումբ մը պայթեցաւ Փիրոթի կայարանին մօտ։ Երեք հոգի սպաննուեցան եւ ութ հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Փիրօթ կը գտնուի պուլկարեւսերպ սահմանին վրայ եւ մակեդոնացի յեղափոխականներու գործունէութեան կարեւոր մէկ կեդրոնն է։

Ի՞նչ կ'ըսեն յայտնի բժիշկներ

ԱՄԻԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակեցինք դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամիի տեղեկագիրը Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան հետքին եւ այլ առարկաներու մասին։ Գծուելով այս առթիւ հարցուցած է կարծիքը բժշկական հեղինակութիւններու։

Ցոքթ. Վէոն, տնօրէն Ինսթիթիւ փրոֆիլաքթիքի, կ'ըսէ.

— Եթէ Պ. Ամի ըսել կ'ուզէ թէ չորցած արեան մէջէն կրցած է թրէփոնէմ (ֆրանկախտի մանրէ) գտնել, շատ ուրախ պիտի ըլլամ հասկնալու թէ ինչ մեթոտով։ Ներկայիս ես այդ տեսակ մեթոտ չեմ գիտեր։ Պորտէ-Վասէրմանի քննութիւնը ինչպէս իմս, ողջ մարդու արեան վրայ միայն կրնայ արդիւնք տալ, այն ալ ամենանուրբ նախազգուշութիւններ ձեռք առնելով։

Բժշկական վարժարանի ուսուցիչներէն Փրոֆ. Լապպէ կը յայտնէ թէ Ամիի կատարած փորձը չափազանց նուրբ է։ Շատ մեծ ճարտարութիւն պէտք է ունենալ յաջողելու համար։ Սակայն անկարելի չէ, նոյնիսկ չորցած արեան վրայ, պայմանաւ որ մանուցիկ նիւթը անհետացած չըլլայ...։ Իսկ բժիշկ Պլոնտէլ կը հաստատէ թէ դժուար է մնացած արեան մը պարզուածման վրայ կազմել վերջնական կարծիք։ Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ խնդրոյ առարկայ տարրալուծումը ժխտական արդիւնք տար, Ալմազեան անմեղ պիտի յայտարարուէր։ Դրական արդիւնքը կը ձգտի միայն ապացուցանել երկու արիւններու նոյնութիւնը։ Բայց Փարիզի մէջ, կան երկու հարիւր անձեր, որոնց արիւնը կը ներկայացնէ նոյն յատկանիշները։

Սէն Լազարի բժշկապետը՝ Պիգար աւելի վճռական է.— կը կարծեմ թէ, կ'ըսէ, Ամիի տեղեկագիրը սխալներ կը պարունակէ. ցամքած արիւնի վրայ Պորտէ-Վասերմանի հակազդեցութեան տեսակէտէն։ Բացարձակապէս անկարելի է կաթիլ մը արեան յատկանիշը երեւան հանել, եթէ ան մնացած է եւ մաւուանդ ցամքած։ Փասթէօրեան հաստատութենէն բժիշկ Միւթթէրմիլխ իր կարգին կը հաստատէ թէ մեծ սխալ մըն է չորցած արեան վրայ փորձելու ըլլալ Պորտէ-Վասերմանի եղանակը։ Անկարելի է որ այդ եղանակը, այս պայմաններուն մէջ ընդունելի արդիւնք մը տայ։

.:. Ցաճորդ Թիւով՝ Ալմազեանի մէկ նամակը ուղղուած իր մէկ բարեկամին, որուն կը պատմէ թէ՝ 60 օր կամ, 440 ժամ, 86,400 վայրկեան կամ 5,184,000 երկվայրկեանէ ի վեր կը սպասէ որ արդարութիւնը երեւան ելլէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՌՈՍՏՈՄ (Պէլվիլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue du Temple.

ՀՐԱԶԴԱՆ (Իթալի) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ (Սէն Միշէլ) այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ (Ալֆորվիլ) այսօր Չորեքշաբթի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՌԱԳՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուաքոլոմպ) այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՇԻԻ (Քաշան) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄՋՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյանքուռ-Իսի-Լէ Մուլինօ) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Մարսէլ) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վարուժան խումբին կողմէ Նոր տարուան առթիւ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան սրահը, 15 Rue Jeann d'Aarc։ Արտասանութիւն, երգ, նուագ, բանախօսութիւն։ Կը խօսի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։

Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղելի զաւեշտ մը։ Մուտքը ազատ է։

ԾԱՆՕԹ.— Վարուժան խումբին վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ։ 29 դեկտ. կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ։

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ
Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք
որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Եզրատի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e). N.S. J. Joffrin կամ մեթրօ Simplon).

Կը ներկայացուի՝ «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճազ.պանտ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱՊԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»ի շքեղ սրահներուն մէջ

3 Rue La.Vieuville (Nord Sud: Abesses)

Կը նախագահէ՝ Տքթ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ։

Կը նուագէ LUNA - PARKի օրքէսթրը։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord.Sud Abesses. Autobus AR
Tram. 5 եւ 20, Métro Pigalle

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խուլլու (Թլկատին) գիւղի վերաշինաց միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին։

46 րիւ Թափի Վէր՝ Սալօն Էսքանեոլի մէջ։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի հրապարակային վիճաբանական ժողովի շարունակութիւնը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. Արգիսեան։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀՐԱՒԷՐ

Պատուիրակութիւն կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկ. ընկ. Դիւլխանդանեան, Տէրպլէտէրեան, Վարպետեան, Երիցանց, Ս.Սասունի։

Պ. Պ. Սարիմ, Մաքսուտ եւ Գրիգոր.Վահան Մաքսուտեան եղբարք, ինչպէս նաեւ Օր. Լուիզ եւ Պ. Արշակ Թիւյսիզեան եւ Պ. Ս. Զամպաքճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն գառնալէտ մահը

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԵՐԵՆԱ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թիւյսիզեան)

որ կնքեց իր մահկանացուն 54 տարեկանին։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշտ 2ին, Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Paris:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

27 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1146 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր տեղահանութեան սարսափները

«ԿԱ՛Մ ԴՐԱՄԴ, ԿԱՄ ԱՂՋԻԿԴ»

«Յուսաբեր»ի Թղթակիցը կը գրէ Հալէպէն (2 դեկտ.).—

Օրուան հարցը եկող գաղթականներն են. կուգան անվերջ, մերկ, սոված, արգահատելի վիճակի մէջ, ցրուած Գամուշլուէն մինչեւ Հալէպ։ Տակաւին ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ, ո՛չ մէկ օգնութիւն, տակաւին ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն կամ մարմին որ հրապարակ գար այս թշուառներով զբաղելու։

Երէկ հասնող 25 ընտանիքներ աւելի գարշուրելի վիճակ ունէին, կատարեալ մերկ ու սոված, փոքրերը ցուրտէն ու անձրեւէն աննկարագրելի կերպարանք մը առած։ Ճամբան, Թուրքիոյ մէջ կողոպտուած եւ ենթարկուած են ծրէշային տանջանքներու։

Լսեցէք անմխիթար մօր մը պատմութիւնը, որ դեռ երէկ իր նամուսին համար կը փախչէր սարսափի ու ոճիրի երկրէն, իսկ այսօր յուսահատ ու կիսախելագար՝ նորէն կը դառնայ հոն՝ իր աղջիկը որոնելու։

—«Պարո՛ն, Խարբերդէն ճամբայ ելանք. քշեցին. ձգեցինք ինչ որ ունէինք. չթողուցին որ բան մը առնենք հետերնիս։ Ջորեպան մը գտանք. ջորի մը վարձեցինք ու ճամբայ ինկանք. գէս ճամբան մեզմէ առին մեր ձեռքի դրամը, ուտելիքը, ինչ որ ունէինք։ Երբ սահմանագլուխ հասանք, ջորեպանը դրամ ուզեց, չունէինք որ տայինք. շատ խնդրեցինք, պաղատեցանք, բայց անօգուտ։ Անողորմաբար առաւ մեզմէ ձեռք մը անկողին եւ 18 տարեկան աղջիկս.— «Մինչեւ որ, ըսաւ, դրամ չբերէք, չեմ տար»։ Ոչ մէկ կերպ կրցանք համոզել։ Աղջիկս ու անկողինս մնացին, իսկ մենք եկանք։ Հիմա դրամ կը տանինք, որ բերենք»։

Թշնամին իր սուրն է դրեր հայ ինչքին ու պատւին վրայ եւ գազանային լրբութեամբ կը ջանայ մեր վերջին բեկորները փճացնել։

Տակաւին շատե՛ր պիտի գան, հազարաւորնե՛ր, մերկ, սոված ու հիւանդ։ Այսօր իսկ արդէն հազարի կը հասնի եկողներուն թիւը։ Ազգային Մարմինները ո՛չ գործի չափը գիտեն եւ ո՛չ գործելու ծրագիր մը ունին։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Սարսափելի ոճիր մը երէկ ցնցեց մայրաքաղաքս։ Կէսօրի մօտ իրենց խանութին մէջ սպաննուեցան քաղաքիս ամէնէն մեծ առեւտրական տուներէն մէկուն երկու անդամները՝ Ստեփան եւ Միհրան Թիմուրեան եղբայրներ։ Այս առտուան ռումէն թերթերը հետեւեալ ձեւով կը պատմեն դէպքը.

— Ոճիրը գործուեցաւ «Ս. եւ Մ. Թիմուրեան եւ Գ. Ասլանեան» մանածի վաճառատան մէջ, որ կը գտնուի Լիփսքան փողոցի վրայ։ Ոճրագործն է իրենց հալացի մանածագործներէն պաշտօնեաներէն Սիմոն Փիլիպպոսեան՝ որ քանի մը տարիէ ի վեր առեւտրական տուն մը կը վարէր Քրայովայի մէջ Թիմուրեան եղբայրներու. աջակցութեամբ եւ ընկերակցութեամբ ասոնց մէկ ազգականին։ Փիլիպպոսեանի եւ իր ընկերոջ գործերը լաւ ընթացած չըլլալով՝ Թիմուրեան եղբայրներուն պարտական մնացած էին 4 միլիոն լէյի չափ գումար մը։ Թիմուրեան եղբայրները վերջերս ընդհատած էին իրենց վարկը։ Փիլիպպոսեան հինգշաբթի երեկոյ Պուքրէշ կուգայ Քրայովայէն, եւ երէկ առտու, ուրբաթ, կը ներկայանայ Թիմուրեաններու վաճառատունը, ուր կարճ խօսակցութենէ մը յետոյ երկու եղբայրներուն հետ՝ իրարու ետեւէ կ՚արձակէ ատրճանակի 7 գնդակներ անոնց վրայ, նախ զարնելով անդրանիկ եղբայրը Ստեփան, յետոյ կրտսեր եղբայրը։ Երբ վաճառատան պաշտօնեաները կը հասնին, արդէն լմնցած էր ամէն ինչ։ Վայրկենական եղած էր երկու եղբայրներուն մահը։ Փիլիպպոսեան կը ձերբակալուի եւ կը տարուի ոստիկանատուն, ուր կը հարցաքննուի երէկ կէսօրէն ի վեր, միշտ մերժելով ընդունիլ թէ ինք գործած է սոյն կրկնակ ոճիրը։

⁂ Թիմուրեան երկու եղբայրները տիպարն էին կեսարացի անուս, բայց առեւտրական բնազդով եւ ճարտարութեամբ փորձուած հայ վաճառականին։ Իրենց երկար տարիներու աշխատանքով կրցած էին հիմնել բարգաւաճ տուն մը՝ որ իր պատուաւորութեամբ եւ իր առատաձեռն ընդարձակութեամբ մեծ համբաւ կը վայելէր Պուքրէշի մանածի հրապարակին վրայ։ Իրենց եղերական վախճանը ծանր տպաւորութիւն մը թողուց ամբողջ շուկային մէջ։

Սպաննուած երկու եղբայրներէն անդրանիկը ունի զաւակ մը՝ որ առեւտուրով կը զբաղի Մանչեսթըրի մէջ, եւ հայ ծանօթ առեւտրականներու հետ ամուսնացած երկու աղջիկներ։ Կրտսերը կը թողու կին մը, եւ երկու դեռատի զաւակներ։

Թիմուրեաններու մէկ ուրիշ եղբայրը դարձեալ միեւնոյն խանութին մէջ կամ մօտերը հունգար զինուորի մը դաշոյնէն զոհ գացած է Զինադադարէն քիչ առաջ։

Լըկրան կը քննադատէ Ամիի տեղեկագիրը

Ինչպէս գրեցինք, Ալմազեանի փաստաբանը հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի ներկայացուց գրաւոր ծանուցագիր մը, որով խստիւ կը քննադատէ դատական ինքնութեան տնօրէն Ամիի ծանօթ տեղեկագիրը։ Այս վերջինը Մաթիֆասի կողմէ հաղորդուեցաւ Ալմազեանի, ի ներկայութեան իր փաստաբանին։ Դատաւորը ըսաւ թէ տեղեկագրի բոլոր կէտերն ալ կ՚ապացուցանեն որ Րիկօտէն սպաննուած է Ալմազեանի խանութին մէջ եւ Ալմազեանի կողմէ։ Հայ դերձակը բացարձակապէս բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ եւ պնդեց իր անմեղութեան վրայ։

Փաստաբան Լըկրան իր բողոքագրին մէջ կ՚ըսէ թէ Պ. Ամիի տեղեկագիրը շատ «մակերեսային է, անորոշ, թերի, հակասական եւ գիտութեամբ, առկէ զատ այլանդակ սխալներ կը պարունակէ»։

Կ՚ըսէ թէ Ալմազեանը ամբաստանելու համար Պ. Ամի քննած է կարգ մը տարրեր՝ սանր, փոշի, մազ, օտար սիգարոյսի կտոր մը եւ մարդկային արիւն։ Սակայն կը մոռնայ յիշել թէ իր քննած առարկաները ինչ մեծութիւն ունէին։ Այս մանրամասնութիւնը շատ կարեւոր է։ Միւս կողմէ կը հաստատուի թէ տիկնաշխատած է անհաւանօրէն պզտիկ եւ աչքով անտեսանելի առարկաներու վրայ։ Այլապէս ինչո՞ւ Սէն միլ փողոցի նախորդ քննութեան մէջ կարելի չէր եղած գտնել զանոնք. ինչո՞ւ Լիլի ապահովութեան տնօրէն Քուաստր բան չէր տեսած այն մնտուկին մէջ, ուր Ամի գիւտեր ըրած է։ Ինչո՞ւ բժիշկ Միւլլէր բան չէ գտած այն բամպակին մէջ ուր Ամի ա՛յնքան արդիւնաւէտ բաներ գտած է։

Փաստաբանը դիտել կուտայ նաեւ թէ ամբաստանութեան նիւթ կազմող այդ բոլոր առարկաները Ալմազեանի խանութէն առնուած են ապօրէն պայմաններու մէջ, առանց Ալմազեանի եւ հարցաքննիչ դատաւորին ներկայութեան, յետոյ ո՛չ մէկ բան կնիքի տակ առնուած է։ Այս անկանոնութիւններուն հետեւանքով, ամբաստանեալը իրաւունք ունի կասկածելու ամէն բանի մասին։ Արեան բիծերուն համար Ամիի հանած եզրակացութիւնները (ֆրանկախտի մանրէի գոյութիւնը) իր ժամանակին պիտի հերքուին, արդէն անոնք հակառակ են գիտութեան ամենատարրական տուեալներուն։

Փաստաբանը յետոյ մէկիկ մէկիկ կը ջրէ օտար սիգարոյսի, կապոյտ հատիկի, լեղակագոյն բամպակի կտորին, փոշիի, անթափանց թուղթի, մազի եւ սանրի մասին Պ. Ամիի եզրակացութիւնները։ Կ՚ըսէ թէ անթափանց թուղթ կը գտնուի ամէն տեղ, նոյնիսկ դատական ոստիկանութեան մէջ։

Պ. Ամի տեղ մը կ՚ըսէ թէ գործնապէս անկարելի է մազի մը բուն տէրը որոշել, իսկ ուրիշ տեղ մը բացարձակ եզրակացութիւններու կը հասնի այդ մասին։

Լըկրան կը բողոքէ նաեւ Պ. Ամիի տեղեկագրին կցուած լուսանկարի մը դէմ, որ ցոյց կուտայ Ալմազեանի խանութին դրան վրայ արեան կարեւոր բիծ մը։ Այդ բիծը երբեք չէր տեսնուած խանութին մէջ կատարուած եօթը խուզարկութեանց ընթացքին, ուրե՞մն ուսկից գտնուած է առիկա։

«Ժուռնալ», «Սուար», «Փոփիւլէր», «Էօվրը» եւ այլ ձախ թերթեր բուռն յարձակումներ կ՚ընեն Ամիի տեղեկագրին դէմ եւ յայտնի հեղինակութեանց կարծիքները հրատարակելով, կը ջրեն Ամիի եզրակացութիւնները։

Պ. Պրնուայի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ լսեց դատական ոստիկանութեան տնօրէն Անտրէ Պրնուան, որ հաստատեց իր ստորադաս պաշտօնեաներուն նախապէս ըրած յայտարարութիւնները Ալմազեանի ծեծուելուն մասին։ Հերքեց թէ Մապիլլի հետ իր վէճէն յետոյ, նախատած է Ալմազեանը։ Հերքեց նաեւ թէ շաբթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը Ալմազեանի տուած է իր կնոջ սիրային նամակները։ Այդ գիշեր ինք թատրոնէն վերադարձին սմոքինկով եւ անձրեւանոցով դատական ոստիկանատուն գացած էր, որով այդպիսի նամակներ չունէր վրան։ Ալմազեանը տեսաւ գլխաւոր քննիչներուն սենեակին մէջ, հանդարտ երեւոյթ ունէր եւ ծեծուելուն մասին որեւէ բան չըսաւ։

Փաստաբան Լըկրան խնդրեց Ժանթիլէն որ իր քննութիւնը վերջացնէ նախ քան Մաթիֆասի քննութեան փակումը։

⁂ Պ. Մաթիֆաս լսեց Տիկ. Շլայկը, որ 10 տարիէ ի վեր կը ճանչնայ Ալմազեանը։ Տիկինը ըսաւ թէ հայ դերձակը բացարձակապէս անկարող էր այդպիսի ոճիր մը գործելու։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Ալմազեան Սանթէի բանտէն նամակ մը գրեց Պ. Մաթիֆասի, անգամ մը եւս ըսելու համար թէ ինք բացարձակապէս անմեղ է։ Յետոյ յայտնելով որ հիւանդ է, դատաւորէն կը խնդրէ օրինակ առնել Սողոմոն Թաղաւորէն, «որ մեծ դատաւոր մըն էր»։ Կը գանգատի թէ Ծնունդի եւ Կաղանդի այս օրերուն հեռու կը մնայ իր չորս զաւակներէն։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Օրուան մարդն է Միքայէլ Ալմազեան, որ հերոսացաւ եւ անմահացաւ դժբախտ պարագաներու բերումով։

Ատենէ մը ի վեր իր արձանը՝ բնական մեծութեամբ եւ սովորական հագուստ-կապուստով, դիրք գրաւած է Կրէվէնի թանգարանին մէջ, աշխարհի քաղաքական ու պետական մեծ դէմքերու կողքին։

Եւ ամէն օր հազարաւոր Փարիզցիներ հետաքրքրութեամբ կը դիմեն այդ թանգարանը՝ տեսնելու համար հայ դերձակը, որ ա՛յնքան աղմուկ յարոյց իր անձին շուրջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Նոր օր»ի խմբագրականէն (13 դեկտ.).

Բոլոր Թերթերը ամիսներէ ի վեր կ՚աղաղակեն թէ արտագաղթը մեծ վտանգ մը դարձած է, թէ «սըմսարները» անխղճօրէն կը շահագործեն, թէ ահաւոր ողբերգութիւններ կը պատահին Մարսիլիոյ եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ։ Ուրո՞ւտ են, իրաւ կամ չափազանցուա՞ծ։ Ազգային իշխանութեան պարտականութիւնն է իրականութիւնը երեւան հանել։ «Սըմսար»ներու մասին գըրուածները դժբախտաբար ճիշդ են։ Անոնք գաղթողներուն հետ կը վարուին այնպէս, ինչպէս Թուրք ոստիկանները Անատոլուի հայ բեկորներուն հետ։

Կը խաբեն, կը կողոպտեն եւ սին յոյսերով ճամբայ կը դնեն։ Աւարը կորզելէ յետոյ՝ ջրհեղեղ։ Ճշմարտութիւնը ըսած ըլլալու համար, արձանագրենք որ յոյն շոգենաւային գործակալները խղճմտօրէն կը գործեն եւ իրենց իրաւունքի սահմաններէն անդին չեն անցնիր։

Մեր սմսարները քաջալերուած ազգային իշխանութեան անտարբերութենէն հրապարակը ողոգած են։ Աhա թէ ինչպէ՛ս փաստաբանը սմսարութիւն կ՚ընէ եւ առաջնորդին բաժին կը հանէ յանձնարարած ըլլալուն համար։

Կայ նաեւ բարոյական երեսը։ Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան կարծիքը ի՞նչ է արտագաղթի մասին։ Պատասխանատու մարմին մը պէտք է սեփական ունենայ ազգը շահագրգռող կարեւոր հարցերու մասին։ Պէ՞տք է քաջալերել ներգաղթը կամ պէտք է խրատել, թելադրել ժողովուրդին որ տեղը նստի ու չխաբուի Արժանթինի խաբուսիկ հեռանկարներէն։

Կեդր. իշխանութիւնը, ինչպէս ամէն բանի, այս խնդրոյն մէջ ալ երեւի չէզոքութիւն կը պահէ։ Այսպէս մտածել ստիպուած ենք, քանի որ ցարդ ոչ մէկ հրապարակային թելադրութիւն եղաւ ժողովուրդին։

Անցեալ տարի երբ գաղթի հոսանքը սկսաւ մեծ համեմատութիւններ առնել Սուրիահայոց մէջ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը «խօսք հայրականը» հրատարակեց, ինչ որ ունեցաւ իր արդիւնքը։ Ժողովուրդը լսեց իր հայրապետին խօսքը եւ շահեցաւ։

Արդեօք կարելի չէ՞ որ առաջնորդ եւ Ազգ. վարչութիւն մամուլի բեմէն եղբայրական կոչ ուղղեն ժողովուրդին, թուելով արտագաղթին ծանր հետեւանքները։

Ի հարկէ կարելի է ու պէտք է ընել, բայց այս ուղղութեամբ խորհողներ չկան։

Վերջ տանք անիշխանութեան, հայրենակիցներ, ոչ մէկ բարիք այս թմրած վիճակէն։ Գաղութը կը կիսուի, բարոյական կորովը օր ըստ օրէ կը նուազի մնացողներուն մօտ, վերէն ցոյց տրուած անտարբերութեան հետեւանքով.»

ԽԻՍՏ ՑՄԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Օրերէ ի վեր առատօրէն կը ձիւնէ Պալքաններուն մէջ։ Ձիւնին թանձրութիւնը մինչեւ 40 սանթիմեդրի հասած է Պուլկարիոյ մէջ։ Այս պատճառով, կարգ մը երկաթուղիներ չեն բանիր։ Պուլկարիոյ ձիւնին պատճառով, պայմանադրական կառախումբը յապաղումներ կ՚ունենայ։ Վերջին յուրերու համաձայն ճամբաները բացուած են։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ե.

Արամ Հիսարեան Grenchen (Զուիցերիա)	250
Պաղճեան ընտանիք Gagny	50
Ոմն՝ Տիկ. Ք.	15
Մարսէյլ-Սէն Ժիւլիէնի Շըմէն տը Յօնտաքըը Թաղեցիներէն.—	
Յ. Գոնտուրաճեան	10
Մ. Աւետիսեան	10
Ճ. Պէքմէզեան	10
Տիկին Վ. Վարժապետեան	10
Պայծառ Աւետիսեան	5
Օ. Տէր Յովհաննէսեան	10
Տ. Ադամեան	10
Լուսին Իգմիտլեան	10
Թ. Տէր Գրիգորեան	5
Բ. Իզմիտլեան	10
Կ. Գալտըրըմճեան	5
Ա. Սօղանճեան	5
Ս. Խաչիկեան	5
Ե. Լօրիկեան	5
Գումար	425
Դ. ցանկի գումարը	1890
Ընդհ. գումար	2315

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պոլսոյ հանրային կարծիքը մեծապէս վրդովուած է՝ վեց եկեղեցականներու կողմէ Նարոյեան Պատրիարքը հրաժարեցնելու համար կատարուած ծանօթ ձեռնարկին առթիւ։

Պաքըրգիւղի (Մաքրիգիւղ) մէջ ժողովուրդը պատարագելէ եւ քարոզելէ արգիլած է նախկին տեղապահ Գէորգ արք. Արսլանեանը, իսկ Գատըգիւղցիները կը պահանջեն իրենց փոխ քարոզիչին՝ Եղնիկ վրդ. Պապայեանի հրաժարումը։ Այս երկու եկեղեցականներն ալ նախաձեռնարկ եղած էին այդ շարժումին։

Միւս կողմէ Քաղաքական Ժողովը կը քննէ խնդիրը եւ խառն Ժողովին առջեւ պիտի հանէ զայն։ Կարգապահական պատիժներ կը նախատեսուին այդ վեց եկեղեցականներուն դէմ։

Մ. ՊԱՊԱՋԱՆԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Դեկտեմբեր 23ին Թիֆլիզի մէջ կաթուածի հետեւանքով մեռած է Միքայէլ Պապաջանեան, ինչպէս կը հաղորդէ Սիմոնիկ Փիրումեան՝ հեռագրով մը։

Պապաջանեան ծնած էր Երեւան. փաստաբանութիւն կ՚ընէր Բագուի մէջ. անդամ էր Ռուսիոյ պետական Դումային եւ յարած Կադէտներու (Միլիուքովի կուսակցութիւն) խորհրդարանային խմբակցութեան։ Կերէնսկիի կառավարութեանօրով նշանակուեցաւ Կովկասի Ցատուկ կոմիտէի անդամ։ 1918ին մասնակցեցաւ Պաթումի եւ Տրապիզոնի հայեւ-թուրք բանակցութեանց։ Հիմնադիրներէն էր Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութեան, որ յետոյ միացաւ Ռամկավարներուն հետ։ 1919ին փարիզ եկաւ իբրեւ անդամ Հ. Հ. Պատուիրակութեան, յետոյ անդամ եղաւ Ազգ. Պատուիրակութեան։

Հոս կարեւոր դիրք ունէր Հօկի եւ Ռամկավար կուսակցութեան մէջ. Ռամկավարներու վերջին Պատգ. Ժողովը պաշտօն տուած էր իրեն երթալ Երեւան եւ սերտ յարաբերութիւն ստեղծել խորհրդային իշխանութեան հետ։ Փարիզէն Հայաստան մեկնած էր Սեպտեմբեր 19ին։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՄԷՆ ԱՐԳԵԼՔԻ...

Պղտոր ու անորոշ Եւրոպայի մէջ՝ ուր հպարտ այլ ներքնապէս տկար, ժողովրդավար հանրապետութիւնները կ'աշխատին խեղդել յեղափոխութիւնը, պղտոր ու անորոշ՝ Ասիոյ մէջ ո՛ւր կան յեղափոխական անհուն կարելիութիւններ, պղտոր ու անորոշ՝ նաեւ խորհրդային միութեան մէջ, ո՛ւր երեք քաղաքական ճամբաներու առջեւ՝ երեք թեւի բաժնուած է համայնավար ղեկավարութիւնը, քաղաքական միջազգային կացութիւնը՝ առաջին ակնարկով աւելի կայուն ու ամուր կը թուի Միացեալ Նահանգներու մէջ։

Խօսք է սակայն ըսել թէ քաղաքական կացութիւնը կայուն ու ամուր կը թուի Մ. Նահանգներու մէջ։

Երբ մարդ մօտէն կը քննէ քաղաքական ու տնտեսական խնդիրները որ դրուած են այսօր Մ. Նահանգներու առջեւ, երբ տրամաբանական օգնով կը հանգուցէ առօրեայ եւ ընթացիկ քաղաքական ու ընկերային դէպքերը, կը զգայ որ ուրիշ է բիրտ իրականութիւնը եւ ուրիշ է երեւոյթը։ Անկասկած՝ Մ. Նահանգները այսօր կը հանդիսանան գլխաւոր իրաւարարը միջազգային տնտեսական բոլոր խնդիրներու։ Անկասկած, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը համեմատաբար շատ աւելի ամուր է իր հիմերուն վրայ ու ազատ՝ գործելու, քան արեւմտեան երկիրներու դահլիճները։ Անկասկած ամերիկեան բանուորութիւնը հեռու է դեռ դասակարգային գիտակցութենէ, յեղափոխական ներշնչումներէ ու իր պատմական առաքելութեան պայծառ ըմբռնումէն, անկասկած՝ ճիշդ են այս բոլորը։ անկասկած ճիշդ է նաեւ այն՝ որ բանուորական կուսակցութիւններու պատմութեան անծանօթ ու եւրոպական դրամատիրութեանց յեղաշրջումին ներքին փուլերուն անհմուտ մարդիկ կամ քաղքենի սուտ գիտուններ՝ այս երեւակայական իրողութիւններէն կրնան եզրակացնել որ բանուորական շարժումը յեղափոխական ապագայ չունի, Մ. Նահանգներու մէջ։

Ճիշդ են այս բոլորը։ Սակայն ի՞նչով բացատրել Մ. Նահանգներու քաղաքական շրջանակներու անհանգիստ ու դէչ-ծածկուած աշխարհակալութիւնը որ կոթնած Մընրօի վարդապետութեան, կ'աշխատի տեսակ մը գաղութի վերածել ամբողջ կեդրոնական եւ հարաւային Ամերիկան։ Ի՞նչով բացատրել նաեւ նոյնպէս անհանգիստ տնտեսական գերիշխանութիւնը՝ զոր Մ. Նահանգները կը հետապնդեն Եւրոպայի ու Ասիոյ մէջ։ Ուրիշ առթիւ մենք պիտի անդրադառնանք Մ. Նահանգներու բանուորական հարցին՝ որ միջազգային քաղաքական խնդիրներու լուծման մէջ անտարակոյս պիտի ունենայ իր գերիշխան բաժինը։ Այս արագ քննութիւնը սակայն գիտել տալով որ՝

Ա) Մ. Նահանգներու բանուորութեան մէկ մասը այսօր գիտակցած է իր սեփական դրամատիրութեան հետ, անուղղակի առնալով հարստահարիչ ուրիշ բանուորական ու մարդկային խմբաւորումներու։ Այս երեւոյթը նկատուած է յատկօրէն Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, մեր դարասկզբին, երբ դեռ բանուորութիւնը քաղաքականօրէն անկազմակերպ էր։ Այս կացութիւնը չի կրնար տեւել՝ որովհետեւ Մ. Նահանգներու դրամատիրութիւնը, հիմա յաղթական, հետզհետէ կը հանդիպի մեծ դժուարութիւններու (եւրոպական մրցակութիւն, տնտեսական շուկաներու սահմանափակում, Ասիական ազգերու զարթօնք եւլն.) որ վերջ ի վերջոյ պիտի երեւան հանեն դասակարգային ներհակութիւնները։

Բ) Երկրին ընդհանուր նիւթական հարստութեան եւ առարկան հասոյթներուն մէջ, բանուոր, գիւղացի եւ միջին դասակարգերու, կը նշանակէ ժողովուրդին հարիւրէն 90—95ին ունեցած բաժինը հազիւ կը հասնի հարիւրին 5ի։ Երկրի բնակչութեան մէկ առ հարիւրը տէր է երկրի հասոյթներուն 95 առ հարիւրին։ Այս համեմատութիւնը ի՞նչ կ'ապացուցանէ։ Այն՝ որ ժողովուրդին նիւթական վիճակը չափազանց լաւ ըլլալով հանդերձ՝ կը շարունակուի դրամագլուխի ծայրայեղ կեդրոնացումը, նաեւ գերարտադրութիւնը, աղբիւր՝ դասակարգային ներհակութեանց։

Գ) Երկրի տնտեսական և քաղաքական դրութեան ընդհանուր քննութենէն, կառավարութեան տարած բանուորական ճնշումի բարբարոս քաղաքականութենէ, գիւղացիական որոշ ու պարբերական տագնապներէ եւայլն պարզ կը հետեւի որ Մ. Նահանգները եւս պիտի անցնին Մեծն Բրիտանիոյ ճամբով։ Ու ինչպէս Մեծն Բրիտանիոյ Արհեստակցականները ծնունդ տուին հզօր բանուորական-քաղաքական կուսակցութեան մը որ այսօր հասած է իշխանութեան, այնպէս ալ Մ. Նահանգներու Աշխատանքի հզօր ու ընդարձակ Դաշնակցութիւնը՝ այսօր գերապանցօրէն հակաքաղաքական, վաղը յինարանը պիտի դառնայ դասակարգային կուսակցութեան մը։ Այս կէտին մէջ՝ գրեթէ տարակարծութիւն չկայ մեր Միջազգայինի շարքերուն մէջ։ Աւելին՝ Վանտէրվէլտ եւ Տրոցկի համաձայն են որ համաշխարհային հրդեհը յառաջիկային պիտի ծագի Մ. Նահանգներէն— հայրենիք վաղուան յեղափոխութեան։

Արագութեամբ ընելէ յետոյ աշխարհի շրջանը, երկու սահմանափակ յօդուածներու մէջ՝ մեզ կը մնայ նոյնքան հապճեպ, քննել ուրիշ երկու հարցեր եւս, որ միջազգային բանուորութեան յաղթանակի ճամբուն վրայ՝ կրնան լուրջ յապաղումի պատճառներ դառնալ։ Այդ հարցերն են՝ գաղթային խնդիրը եւ փոքր ժողովուրդներու քաղաքական ազատագրութեան հրատապ հարցը։

Գաղթային խնդիրը՝ մակընթաց չորրորդ դասակարգին դէպի իշխանութիւն փորձած վերելքի ճամբուն վրայ կը կենայ իբրեւ ամէնէն դժուար ու վտանգաւոր քաղաքական հարցերէն մէկը։ Եւ կամ կրնայ դառնալ պայքարի լաւագոյն զէնքը։ այդ նոյն դասակարգին ձեռքերուն մէջ, եթէ այս վերջինը հրաժարի խաղաղ ռամկավար ճանապարհով իշխանութեան հասնելու իր ձգտումէն, հասկնալի ըլլալու համար, առնենք երկու օրինակ — Մեծն Բրիտանիոյ աշխատաւորական դահլիճը, տէր՝ քաղաքական վայրկեանի մը համար ամբողջ Բրիտանական կայսրութեան՝ դէմ յանդիման կը գտնուի Հնդկաստանի մէջ բանուորական ցոյցերու եւ գործադուլներու, որ մեծ մասամբ ուղղուած են նոյնինքն կայսրութեան գերիշխանութեան դէմ։

Արդ, ի՞նչ պիտի ընէ Մաքտոնըլտի դահլիճը։ Կամ պիտի հրահրէ այդ շարժումները, դառնալով տանի իրենց ծայրագոյն գերագրգռումին, յարուցանէ ուրիշներու կոթնած գաղութներու վրայ՝ վերջնականօրէն տիրանալ իշխանութեան ու կայսրութեան քաղաքական ապարէզէն քշէ դրամատիրութիւնը։ Եւ կամ որոշ առեն մը, պիտի հանդիսանայ իբրեւ շարունակողը դրամատիրական կարգերու ու հաստատէ խաղաղութիւնը բիրտ ուժով։ Եւ իրօք, Գամպէլի մէջ տեղի ունեցած գնդակահարութիւնները կ'ապացուցանեն թէ ո՛րքան հիմնական նշանակութիւն ունի չորրորդ դասակարգին համար՝ միանգամընդմիշտ ու առանց երկուութեան գաղթային խնդրի լուծումը։ Հարկ չկայ բերել ուրիշ օրինակներ։

Վերջապէս կայ նաեւ փոքր ժողովուրդներու քաղաքական ազատագրութեան հրատապ հարցը։

Ըստ երեւոյթին՝ երկրորդական նշանակութիւն ունեցող այս խնդիրը, մանր-ազգութիւններու ընկերվարական կուսակցութեանց համար դարձած է կենաց եւ մահու հարց։ Եւ ատիկա հասկնալի է։ Փոքր ժողովուրդի բանուոր եւ գիւղացի դասակարգը ճնշուած ու հարստահարուած է կրկնապէս, նախ իբրեւ քաղաքականապէս գերի ազգութիւն եւ երկրորդ՝ իբրեւ գերի դասակարգ։ Ատոր համար է որ, օրինակ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական յայտագրին մէջ անկախութեան խնդիրը կը բռնէ առաջին տեղը։ Ատոր համար է նոյնպէս որ Վրաց Ս. դեմոկրատ կուսակցութիւնը կնքեց այս վերջին տարիներս ամօթալի քաղաքական բարեկամութիւններ։ Ու ինչ որ հետաքրքրական է, գրեթէ անկարելի է փոքր ժողովուրդի ծոցին մէջ կազմել դասակարգային կուսակցութիւն, եթէ ան գերի է ու քաղաքականապէս կախուած ուրիշէն։ Մեծ ժողովուրդներու ընկերվարական կուսակցութիւնները չեն անդրադառնար այս կացութեան կամ կը ստորագնահատեն երեւոյթը։ Եւ ատիկա պատճառ կը դառնայ որ կարգ մը փոքր ժողովուրդներ իրենց քաղաքական անկախութիւնը ապասեն՝ դրամատիրական պետութիւններէ, զոհ երթալով անընդհատ դիւանագիտական զարշ խաղերու և ծառայելով՝ փոխանակութեան նիւթ, քաղաքական թղթախաղի մէջ։

Միջազգային քաղաքական այս կացութեան գիծով՝ մակընթաց չորրորդ դասակարգը կը մնայ իբրեւ ապագայի միակ ուժը՝ ընդունակ հասնելու իշխանութեան ու բառնալու գիտութեան եւ բանութեան բազմաթիւ պատճառներ։ Առաջին յօդուածով այսուհանդերձ գտանք որ ան պիտի հասնի իշխանութեան, հակառակ ամէն արգելքի։ Երրորդ յօդուածով մը մեզ կը մնայ ապացուցանել թէ այդ յաղթանակը պիտի տանի իրագործելով բանուորական միութիւնը՝ նոյնիսկ ղեկավարներու մարմիններուն վրայէն,

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Մոսկուայի «Ռուս Երկրագործական Ընկերութիւնը», որ ամէնէն հինն էր իր տեսակին մէջ, լուծուեցաւ խորհրդային կառավարութեան կողմէ։ Հիմնուած՝ 1818ին, «Աշխատանք եւ Ազգութ» նշանաբանով, այս ընկերութիւնը Ռուսիոյ երկրագործութեան գիտական կեդրոնն էր անկէ ի վեր։ Իր կորիզը կը կազմէին խումբ մը ականաւոր ակադեմականներ եւ գործի մարդիկ, որոնք թանկագին ծառայութիւններ մատուցած են Ռուսիոյ երկրագործութեան։ Խորհրդային իշխանութեան տակ, ընկերութիւնը շարունակեց գործել կատարելագործութեամբ, համայնավարներ ալ ընդունելով իբրեւ անդամ, եւ իր գործին արժէքը լիովին կը գնահատուէր կառավարութեան կողմէ։ Բայց Ստալինի հակագործական քաղաքականութեան կուսակիցները վերջերս ընկերութիւնը ամբաստանեցին իբրեւ հակայեղափոխական, որովհետեւ հակառակ էր դասակարգային ծայրայեղ քաղաքականութեան՝ գիւղերու մէջ։

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ «ԵՐԿԻՐ ՆԱՅԻՐԻ»Ի ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի դեկտեմբեր 13ի թիւով ամփոփումը տրուած էր այն գրական վիճաբանութեան, որ տեղի ունեցաւ Գրական Ակումբի կողմէ Հայաստանի ներկայ գրականութեան մասին։ Այդ ամփոփման մէջ գետեղուած էր նաեւ իմ խօսածը շատ համառօտ, ուր յիշատակելով Չարենցի գլխաւոր գործերը, ըսուած էր «Մանաւանդ» «Երկիր Նայիրին»...

Այս «մանաւանդ»ը կը ստիպէ զիս աւելի որոշ խօսիլ «Երկիր Նայիրի» վէպին մասին, գրական սխալ դատողութեան մը վերագրուելէն ազատ մնալու համար։

Ե. Չարենցը ժամանակակից հայ մեծ բանաստեղծներէն մէկն է գերազանցապէս իր բանաստեղծական ստեղծագործութիւններով։ Եթէ ես շեշտէի եւ ըսէի «մանաւանդ» ան մեծ է իր «Երկիր Նայիրի» վէպով, այդ պիտի նշանակէր, որ Ե. Չարենց մեր աչքին կարեւորութիւն ստացած է իր այդ արձակով, եւ որ այդ գրուածքը անոր ստեղծագործութիւններուն գլուխ գործոցն է։

Մինչդեռ ես պարզապէս ըսած եմ, «նաեւ գեղեցիկ արձակ էջ մըն է «Երկիր Նայիրի»ն», ուր կոմունիստ Չարենցը պարտուած է արուեստագէտ Չարենցէն։»

Հեղինակը ձգտած է իր այդ վէպով պատկերացնել ընդհանրապէս Կովկասահայերու և մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազատագրական խռէալը՝ («Երկիր Նայիրի»ն Տաճկահայաստանը) ապառելու համար։ Վէպի սկիզբէն մինչեւ վերջը դուք կը տեսնէք Չարենցի երկու դիմագիծերը, կոմունիստը և բանաստեղծը, որոնք անողոք մրցման մէջ կը մնան։ Կոմունիստ Չարենցը ամէն կերպ կ'աշխատի պարսաւանքի սիւնին գամել քառասուն տարուան ազատագրական շարժումը։ Բանաստեղծ Չարենցը ընդհակառակն, կը հակի դէպի արուեստը։ Իսկ արուեստը կը սիրէ հարազատ գոյներ, իրական հոգեբանական վիճակներ, կենդանի տիպարներու բնական յուզումներ։ Ու երբ գիրքը կը վերջանայ, դուք կը տեսնէք որ կոմունիստ Չարենցը պարտուած է, իսկ բանաստեղծը մնացած է իր իսկ ստեղծագործած գլխաւոր տիպարներուն հետ, անոնց հերոսական մահուան վայրկեանին։

Շատ հեղինակներ որոշ ծրագրով ճամբայ կ'ելլեն վէպ մը գրելու համար։ Սակայն յաճախ պատահած է որ գլխաւոր տիպարները որոշ ատրիճանի մը հասնելէն յետոյ, ծնյադրող ուժ մը կը դառնան, ու հեղինակները կը քաշեն իրենց ետեւէն, տրամաբանական վախճանի մը յանգելու համար։ Այսպէս ալ պատահած է Ե. Չարենցին։ Ան իր գրքի վերջաւորութեան, չէ կրցած Մազուտ Համօն (վէպի գլխաւոր հերոսը— դուք հասկցէք Դաշնակցութիւնը) իր ուզած տեղը տանիլ, այլ պարզօրէն հետեւած է Մազուտ Համօին, արուեստագէտի մը կատարեալ հլութեամբ։

Ողբերգութեան լրումն է Երկիր Նայիրին հեղինակին կողմէ ներկայացուած է որպէս Մազուտ Համօի ուղեղային մորմոքը, «սրտի հիւանդութիւնը»։ Երկիր Նայիրին «եւ կայ և չկայ»... Հակասական որոնումներէն յետոյ, Նայիրին Տաճկահայաստանը՝ կը մնայ Մազուտ Համօի ուղեղային մշուշը, հոգիի արգասիքը։

Ահա ռսոխը (Թուրքը. Կ. Ս.) կը մտնէ Նայիրեան քաղաքին (Կարս), ու դուք կը տեսնէք որ հեղինակը բոլորովին նսեմացնէ իր հերոսը, զայն իսկապէս արժանի ընելու իր «ուղեղային մշուշ»ին։ Մինչդեռ այդպէս տեղի չունենար։

— «Ինչ էր մնում անելու Մազութի Համոյին փախչե՞լ, մնալ, բայց ի՞նչպէս կարող էր, ասացէք խնդրեմ, փախչե՞լ Մազութի Համոն, կարո՞ղ է արդեօք փախչել մարդու հոգին եւ իր սեփական հարազատ մարմինը թողնել ցրի բերան... Եւ Մազութի Համոն մնաց, ոչ միայն մնաց, այլ եւ իր վրայ վերցրեց բովանդակ իշխանութիւնը. մի վերջին ցիգ եւս, գերմարդկային մի ցիգ գործադրել կամեցաւ Մազութի Համոն, որ փրկի դրութիւնը, բայց դրութիւնը չփրկուեց.— ուշ էր, բաւականին ուշ էր արդէն՝ եւ դրութիւնը չէր կարող այլեւս փրկել եւ ոչ մի, թէկուզ եւ գերմարդկային ցիգ...»

Աւելի յետոյ, կը պատմէ վերջին վայրկեանի, խայտառակ փախուստի մը ականատես ըլլալու. բայց Չարենց ստիպուած է ըսել այնինչ արկատարուեցաւ։ — «... Բայց այս չէ էականը, ընթերցո՛ղ. էականն այն է, որ բացի, ուրեմն, այդ բազում ժողովրդից, քաղաքում մնացին... ընկեր Վառոդեանը, Սերգէ Կասպարիչը, Բժիշկը եւ Մազութի Համոն... Մինչեւ վերջին վայրկեանը նրանք մնացել էին իրենց դիրքերի վրայ, մնացել էին բերդում եւ հէնց բերդում էլ գերի էին ընկել ասոխին.— ընկել էին թշնամու արիւնարբու ձեռքը։ ... Մի դաժան նենգամտութեամբ յանձնել էին նրանց հօրդաների ձեռքը, որոնք եւ — երեւակայե՛մ էք.— կախել էին ընկ. Վառոդեանին, Սերգէ Կասպարիչին, բժշկին, ու իրան՝ Մազութ Համօին... Ասում են, մի տախտակ են փակցնում երբորդ հեռագրասիւնի մէջտեղ. Մազութի Համօյի գլխավերեւը,— ու գրում են վրան, երեւակայեցէք— Նայիրեան տառերով.

Մ. Հ. Ա. Ն.

որ նշանակում է՝

«Մազութի Համօ Արքայ Նայիրի»։

Վերջակէտ։ Եւ վերջ։

Մենք գիտենք, սակայն որ այդ տառերը կը նշանակեն. «Մահ Համօյասալ Ասատուր Նորհատեանի... Ալ չծանրանանք հերոսական եւ եղերական այս իրական անցքերուն վրայ։ Կանգ առնենք, ինչպէս բանաստեղծը կանգ առած է։

Բայց կայ վերջաբանը...

Ըստ երեւոյթին, բանաստեղծն իր գործը լրացնելէն յետոյ, վերէն վար կարդացած է իր «պօէմ»ան վէպը», ու տեսած որ կոմունիստ Չարենցը իր նպատակին չէ հասած. ու ահա, ստիպուած է վերջաբան մը կցել վէպին, պարզապէս կոմունիստ հեղինակը փրկելու համար։

Հեղինակն այդ վերջաբանին մէջ կը մտահոգուի հոգեբանական սխալանքէն.— «... Թող ների ինձ բժիշկները, եթէ գտնեն որ չի կարելի ուղեղային մորմոքը ու սրտի հիւանդութիւնը հանել մարդկանց միջից աքցաններով եւ լանցէտների օգնութեամբ։

Այդ մորմոքն ու սրտի հիւանդութիւնը հայրենիքն է, Երկիր Նայիրին։ Ան գիտակցելով որ այդ մորմոքը աքցաններով մարդոց սրտէն կարելի չէ պոկել հանել, Չարենցը կը դիմէ կոմունիստական դիւրին ճանապարհին.— ... Արիւն, ցիշդ է, շատ է հոսել, սակայն կենդանի մնացածներն արդէն ազատ են վերոյիշեալ ուղեղային մորմոքից, ու սրտի հիւանդութիւնից, եւ այսօր իրենց երկիրն են շինում...»

Այսինքն Դաշնակցական հոգեկան մորմոքի, «Երկիր Նայիրի»ի տեղ, տառերի պարզ փոփոխումով՝ բոլշեւիկեան Երկիր Նայիրի»ն է որ շինում են։ Այո՛, նոյն հոգեկան մորմոքի եւ սրտի հիւանդութեան շարունակութիւնը, ուրիշ ոչինչ։

Յետագրութիւններն ու վերջաբանները շատ սովորական են բոլշեւիկեան մթնոլորտի մէջ ապրող հայ հեղինակներու մօտ ու այդ խեղճուկ միջոց մըն է բարեյուսութեան վկայական առնելու կոմունիստական կուսակցութենէն. իսկ էութիւնը կը մնայ հակած իրականութեան եւ արուեստի կողմը։ Մեր գնահատանքը այս վերջինի մասին է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԻՆՉՈ՞Ւ
ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ... եալ թշնամիները եւ ... հակառակորդները որքան ... ծեն կամ սուտ-խենդ ... չեն կրնար ժխտել անոր ... վերելքը։

Ու եթէ այս պարագան ... հրապարակով չեն խոստովանիր ... պատճառն այն չէ որ չեն ... չեն ըմբռներ Դաշնակցութեան ... նուաճումները, այլ այն, որ ... հրապարակով այդպիսի խոստովանութիւն մը ընեն, այլեւս ... կրնան իրենց ապրուստ եւ ... հարազատ գոյութիւնը արդարացնել։ Բայց, որքան ըլլալու ... մար պէտք է յայտնել որ, ... նոյն հակադաշնակցական ... ստիպուած է Դաշնակցութեան ... ռաքինութիւնները — ... հանդէպ նուիրում, զոհաբերութեան ոգի, անձնազոհութիւն եւայլն փառաբանել, երբ ... հետ առանձին էք արծարծել ... անկիւնը։

Մեր մանկութեան օրերուն ... մեզի համար ինքնատիպ ... մը հնարած էինք, որուն ... բառը հակառակ իմաստ ունէր ... Այսինքն երբ հարկ ըլլար ... մը գրական, արժէքը հաստատել ... անմիջապէս ժխտական ... մէջտեղ կը նետէինք։ Երեւի ... բացն նոյնն է նաեւ մեր ... հակառակորդներուն համար ... տեսանելի, անժխտելի իրողութիւններ կ'ուրացուին եւ ... ժխտուին, կը տարուինք մտածելու որ, թերեւս, Դաշնակցութեան հակառակորդ անգոյն ու ... զանգուածը եւս ունի իւր ... որուն ժխտականը ... դրական նշանակութիւն ունի, մեր մանկական խենդ լեզուին պէս։

Իսկապէս ի՞նչ բանն է ... կայանայ Դաշնակցութեան ուժը, անոր ժողովրդականութեան աղբիւրը։ Ի՞նչն է պատճառը այն անուրանալի, շատ անգամ չափազանցուած խանդավառութեան, նիւթական ու բարոյական անհաշիւ զոհողութիւններուն, որոնք ամէն օր տեղի կ'ունենան մեր աչքերուն առջեւ։ Ի՞նչով կարելի է բացատրել այն ջերմ ու ... համակրանքը որ կը տիրէ ... նուիրաբար նոր սերունդին մէջ, հանդէպ Դաշնակցութեան։ Վերջապէս, ի՞նչ է պատճառը այն ... անըմբռնելի հմայքին որ ... մութիւնները, տարագիր երիտասարդութիւնը կը պահէ իր ազդեցութեան տակ, իրեն կը քաշէ նոր ուժեր՝ լի հաւատքով եւ գիտակցութեամբ։

Դժուար է ճշգրիտ պատասխաններ գտնել այս հարցումներուն։

Սակայն, ճշմարիտ է ... բան, Դաշնակցութիւնը, ... հայութեան դարաւոր ու ... նոր պատմութենէն, ... պատմութեան, միջավայրի ... ռանձնայատուկ աւանդներով եւ իրականութեամբ, իր գոյութեան ամբողջ շրջանին ... ըլլալով իր հայ երկրին ու ժողովուրդին մէջ, ժառանգած է անոր բոլոր թերութիւններն ու առաքինութիւնները, ընդվզումներն ու պարտութիւնները։ Մէկ խօսքով, այն ինչ որ այդ հերոսական ժողովուրդը կերտած է անյիշատակ դարերէ ի վեր, իր ուրախութեան եւ տրտմութեան օրերուն։

Դաշնակցութիւնը ըլլալով հարազատ ծնունդը հայկական կեանքի եւ տրամաբանական արտայայտութիւնը անոր պատմութեան, բնական է որ իր ակզբունք...

...առաջադրութիւնները եւս ... բերին այդ կեանքին ու ... ութիւններ: Դաշնակցութեան ... երուած բոլոր առաջադրութիւն... կարելի է ըսել, կը բխին ... Իւրաքանչիւր Հայու ... մէջ, անխնջատակ գործ... մեր նախնիքներէն, ... խորհնագիններէն, ... Վարդաններէն եւայլն, ... մը կայ անթեղուած, որուն ... Հրահրումը ան... պիտի առաջնորդէ Դաշ... թեան գիրկը ուշ կամ կա... եւ անհնար չէ երբ մեր ... Հայոց պատմութեան ... Հերոսներուն, Գէորգ ... Անդրանիկներուն, ... Քեռիներուն եւ ... նոյնքան եւ Թե... աւելի յարգանք կ'ընծայէ, ... իր հին հերոսներուն, Վար... Վահաններուն եւլն: ... ինչ է Դաշնակցութեան ժողո... պատճառը:

... պատասխանը կը գտնենք այն ... հայրենակիցներուն քով, ... իբրեւ Թեկնածու կը ներ... Դաշնակցական մեծ ... անդամակցելու, Քրիս... Զաւարեաններու եւ ... յաւէտ կենդանի ու ... չունեցէն հաղորդուելու ... համար: Անհերքելի, անգի... ուժ մը կայ Դաշնակ... մէջ որ իրեն կը քաշէ ... երը, ե՛ւ երիտասարդը, եւ ... իւնքին ու լոյսին տենչացող պա... անին:

Օր մը, (բայց այդ անսակ ... շատ կան) քանի մը կայ..., ուրախ եւ ժպտադէմ երի... «Յանդուգն» գործած ... Դաշնակցութեան շարքերուն ... անդամակցելու դիմում կատա... ինչպէս գիտէք, Դաշնակ... երիտասարդները քիչ մը ... կ'ըլլան: Հարցերու տեղատա... մըն է կը տեղայ Թեկնածու... գլխուն: Հարցեր, որոնց պա... համապատասխաններու դուռ... մաշեցնելու չափ տաժանք ... պահանջէ: Բայց ի՞նչ փոյթ, ... Դաշնակցական բնատուրքն ներս ... անելը նուազ կարեւոր ու դժուար ... չէ:

— Հայրենակի՛ց, հոս ուրիշ ... կցութիւններ շատ կան, ի՞նչ ... պատճառը որ դուն անոնց չես ... անդամակցիլ եւ կը փափա... Դաշնակցական ըլլալ:

Քանի մը պատասխաններէ եւ ... «Քայլ»երէ յետոյ ... Թեկնածուն այս անգամ քիչ մը ... եւ արահը զարդարող ... ները ցոյց տալով, կը սկսի ... աւելի բարձր, ինքնավստահ ... համարձակ:

— Ես կը փափաքիմ Դաշնակցական ըլլալ անոր համար որ կ'ուզեմ օգտակար ըլլալ հայ ժողովուրդին, իսկ գիտեմ որ այդպիսի յարմար վայրկեան մը երբ ներկայանայ, միայն Դաշնակցութիւնն է ամէնէն առաջ հրապարակ նետուողը: Ես կ'ուզեմ Դաշնակցականի նման մեռնիլ ազգիս համար:

Ու կուգան մէկը միւսին ետեւէն, տարբերային թափով, կուգան հոգեկան կարիքէ մղուած, «Ազգին օգտակար ըլլալու» դաւանելու, յառաջդիմելու եւ լաւագոյն պարագաներու, այդ «ազգին» ու ժողովուրդին համար մեռնելու ցանկութեամբ:

Ընթեռնողները ընկեր մը կ'ըսէր թէ Դաշնակցութեան տամարները եթէ քրքրելու ըլլանք, պիտի տեսնենք որ մեռելները աւելի շատ՛են քան ողջերը: Պատճառը, թերեւս, մահը արհամարհելու, մահուան ձգտելու այն խելայեղ խոյանքն է որ կայ Դաշնակցութեան մէջ:

Մեռելներն են որ կը կառավարեն ողջերը:

Ափսոս անոնց, որ մեռելներ չեն ունեցած:

Տ. ԱՐԱՃԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն,

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԻ ՄՕՏԱԿԱՅ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Սիլիկատի արդիւնաբերութեան Գիտական - Թեքնիքական Խորհուրդին մէջ (Մոսկուա Ցրիֆոմինկով զեկուցում մը տուած է արտասահման կատարած ուղեւորութեան արդիւնքներու մասին, որու նպատակը եղած է քարի հանոյթի եւ քարի վերամշակման գործին ուսումնասիրութիւնը: Խորհուրդն ընդունած է թէ այդ առաքելութիւնը առատ նիւթ տուած է, որ կը դիւրացնէ Արթիկի տուֆի առաջին ձեռնարկութեան կազմակերպումը: Ձեռնարկութեան համար, իբրեւ հում նիւթի սկզբնական հիմք, Արթիկի առաջին քարահանքը ընտրուած է, սակայն գործնական հանքաբանութեան ինստիտուտին (Մոսկուա) առաջարկուած է միաժամանակ ուժեղացնել Մունջուղի եւ Արմաթլուի հանքերու հետազօտման աշխատանքը: Արթիկի շրջանին համար տուֆի հանոյթը նախագծով տարեկան 250 000 խորանարդ մեթր սահմանուած է: Քարահանքի սարքաւորումը 1931 թուի սկիզբին պէտք է աւարտի:

ՆՈՐ - ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Նախապէս գրած էինք Նոր Սեբաստիոյ մասին: Ստորեւ կուտանք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները.

Նոր Սեբաստիան Էջմիածնայ նահանգին մէջ է եւ Երեւանէն երկաթուղիով միայն 2 ժամ, իսկ Լենինականէն 3ու կէս ժամ հեռու է:

Նոր-Սեբաստիոյ կեդրոնը պիտի ունենայ հրապարակը, Թատրոնը եւ կառավարական շէնքերը: 4 տեղերու վրայ պիտի հաստատուին կրթական հաստատութիւնները: Հիւսիսային արեւելեան անկիւնը պիտի կանգնի հիւանդանոցը, իսկ հիւսիսային արեւմտեան անկիւնը մարմնամարզական հրապարակը:

Խորհրդային Հայաստանի Համագործութեան ժողովրդական Կոմիսարիատը հոկտ. 1929ին կազմած է ութը յօդուածներէ բաղկացեալ պայմանագրութիւն մը Նոր Սեբաստիոյ մասին:

Սեբաստիոյ Վերաշ. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը լրջօրէն նկատի ունեցած է պայմանագրին մէջ պարզուած բոլոր կէտերը եւ մատնանշուած բոլոր յանձնարարութիւնները եւ յետ ուսումնասիրութեան, երկուստեք պաշտօնապէս համաձայնած են պայմանագրին:

Արդէն հոկտեմբերի կէսէն սկսեալ, մասնագէտ վարպետ մը հետ համաձայնելով, կազմուած յատակագծի առաջին մասը սկսուած է գործադրութեան դրուիլ:

Հայ-Ջրատնտեսութիւնը մեծ քանակութեամբ բանուորական ուժ թափած է Նոր-Սեբաստիոյ հողին վրայ. Սարտարապատի ջրանցքին հեկայ գործը վերջացնելու համար: Անկէ բաժնուող գլխաւոր առուները կը պեղուին արդէն:

Նոր Սեբաստիոյ հողին վրայ չկայ մաս մը որ ջրարբի չըլլայ: Այնպէս որ նոյնիսկ հողի փոքր բարձրութիւններն իսկ ոռոգելի են:

Արդէն սկսուած է քարի պատրաստութեան: Լեռ-քարի եւ տուֆքարի հանքերը Նոր-Սեբաստիոյ հողին մէջ են: 15 վակոն անտառանիւթ — փայտ — պատրաստուած է պայմանագրութեամբ:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (14 դեկտ.).

Հակառակ զանազան սրտցաւ ազգայիններու եւ խմբագրութեանց կողմէ եղած դիմումներուն, դժբախտաբար Ազգային Առաջնորդարանը ցարդ չէ կրցած Թուրքիայէն վտարուած եւ վերջերս Սուրիա ապաստանած բազմաթիւ հայ Թշուառ տարագիրներու օգնութիւն հասցնելու համար հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմել: Միւս կողմէ կ'իմանանք որ Ազգ. առ ժամեայ վարչութիւնը փոխանակ գործի ձեռնարկելու եւ օգնութիւն հասցնելու աշխատանքին, զբաղած է օրն ըսաւ ըսաւներով եւ ատոնց արդիւնքին եւ որոշման փակած իր ժողովը:

Այժմ սակայն կ'իմանանք որ Զահ. Որբերու Միութիւնը կազմած է յանձնախումբեր բոլոր թաղերու մէջ, ի նպաստ Սուրիա ապաստանած տարագիրներու հագուստի, ուտեստեղէնի, եւ բժշկական դրամական հանգանակութեան ձեռնարկելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն

ՌՈՒՍԵԹԻՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գարախան հետեւեալ գրաւոր յայտարարութիւններն ըրած է Թուրք Թերթերուն, Պոլսէն մեկնելէ առաջ.

— «Էնկիւրին Նոր Թուրքիոյ տիպարն է: Մեծ ջանքեր կը թափուին, այս քաղաքը արդիական ձեւով վերաշինելու համար: Երէկուան փոքրիկ քաղաքը այսօր շէն վայր մը դարձած է: Այս քաղաքը լոյս կուտայ Թուրքիոյ եւ կը հաստատէ թէ Թուրքիան որքան ամուր հիմերու վրայ դրուած է:

Մեր երկրին մէջ ալ նոյն զգացումը, նոյն գործունէութիւնը կը տիրէ: Մենք ալ ձեզի պէս կ'աշխատինք ազգային միջոցներով վարել երկիրը, առանց օտարներու պէտք ունենալու: Արդէն գիտենք որ օտարները չեն օգներ մեզի եւ գէշ աչքով կը նային մեր գոյութեան եւ գործունէութեան: Ասոր համար է որ մենք շատ բարեկամ ենք մեզի հետ համարժէք եղող Թուրքիոյ հետ: Մասնաւորաբար յարգանք ունիմ Ըսմէթ փաշայի տնտեսական քաղաքականութեան հանդէպ: Ասոր պարզած սկզբունքները շատ լաւ են եւ ցոյց կուտան թէ Թուրքիա հաւատք ունի իր ուժին վրայ: Այդ ուժին կռթնած Թուրքիա պիտի յաղթէ բոլոր դժուարութեանց: Գովելի կը գտնեմ ձեր այս գործունէութիւնը, սկզբունքները եւ կորովը, եւ յաջողութիւն կը մաղթեմ:

Մեր ստորագրած պրոտոկոլին արժէքը շատ կ'անցնի իր յօդուածներուն պարունակած իմաստէն: Մեր յարաբերութիւնները այդ յօդուածներէն աւելի անկեղծ են, եւ անդադար կը յառաջդիմեն: Մէկ հանգրուանէն միւսը կ'անցնինք: Մոսկուա. Փարիզ-Էնկիւրի ճամբուն հետեւելով վերջապէս Էնկիւրիի մէջ շատ լաւ պրոտոկոլ մը ստորագրեցինք եւ ամրապնդեցինք մեր յարաբերութիւնները: Պրոտոկոլին մէջ շատ բաց ու անկեղծօրէն ճշդեցինք երկու պետութեանց յարաբերութիւնները.

Դու տարի հաճոյքը պիտի ունենամ Մոսկուայի մէջ ողջունելու ձեր արտաքին գործավարը՝ ամենասիրելի բարեկամս Թէվֆիք Րիւշտի պէյը: Ամէնէն առաջ 1921ին Մոսկուայի մէջ տեսայ զինքը եւ այդ առթնէն ի վեր լաւ բարեկամս է Էնկիւրիի մէջ իրեն հետ ունեցած տեսակցութեանս ցոյց տուաւ որ կարող եւ գիտնագէտ անձնաւորութիւն մըն է: Այս անձնաւորութիւնը իրապէս մէկ հատիկ է, Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը վարելու մէջ.

Թուրքիա երկիր մըն է ուր ամէն մարդ կրնայ ուզածին պէս ապրիլ: Մեր երկիրն ալ այսպէս:"

«ԿԱՂ ՓԱՇԱ, ՁԵՆԻՔ ՄՈՌՑԱԾ»

Թուրք մամուլը կը շարունակէ բուռն յարձակողականի մը ենթարկել Թուրք բանակի պարենաւորման նախկին վերատեսուչ Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշան, որ Թուրքիա հասած է, ինչպէս գրեցինք:

«Աքշամ» կը գրէ. «Իսմայիլ Հագգը փաշա ինքզինքը անմեղ ցոյց կուտայ, բայց իր պարենաւորման նախագահութեան երկար շրջանին, ամէն կողմ ձգած գէշ տպաւորութիւնը դեռ բոլորը կը յիշեն: Կարելի՞ է մոռնալ որ տարիներով հացի տեղ աւելի հունտ եւ քաղցահանէի հող ու ցեխ կերցուց: Եթէ իրապէս զօրեն չէինար եւ բոլորը նոյն զոհաբերութեան ենթարկուէին, ձայն հանելու իրաւունք չէինք ունենար: Իսմայիլ Հագգը փաշա պարենաւորման ամբարները ինչ-չեր չէր լեցուցած, պատերազմական տուրքի անունով ոչ միայն բանակին պէտք ունեցած գոյքերը, այլ ամէն բան մթերած էր՝ մետաքս գուլպայէն սխտորեղէնք է յիշել թէ Իսմայիլ փաշա ոչ միայն պարենաւորման նախագահն էր այլ նաեւ անօրէնը ծովային եւ ցամաքային փոխադրութեանց կազմակերպութիւններուն: Փաշան իր ծանօթներուն վակոն կուտար որոնք 1500-2000 ոսկի շահով ուրիշներուն կը փոխանցէին: Ամէն մարդ գիտէ որ վակոնի վաճառականութիւնը նշանաւոր բան էր պատերազմի միջոցին »

Թուրք թերթերը նոյնիմաստ հրատարակութիւններ կ'ընեն այս վերադարձին շուրջ, պատերազմի տարիներուն անօթութիւնը վերյիշելով, «Փոլիթիքա» այս մասին իր հրատարակութեան մէջ հետեւեալը կը գրէ, վերի խորագրով.

«Ո՞վ Սարըգամիշի ողէտին հերոսը: Ո՞վ անօթի օրերուն, աւելի խոտի, եգիպտացորենի կօթի հերոսը: Ո՞վ պատերազմի պարենաւորման աճպարարը, գողի պէս ծպտելով փախչելէ վերջ, ի՞նչ երեսով դարձեալ այս ազգին մէջ եկար:

«Սարըգամիշը չենք մոռցած, անօթութեան օրերը չենք մոռցած, չենք մոռցած թէ աւելի հունտ, եգիպտացորենի կօթ ուտող եւ այս Թշուառ կեանքին զոհերուն միջեւ, ի՛նչպէս ցատկրտեցիր այդ կաղ սրունքներովդ: Չենք մոռցած իրիկուն մը «Լօզան փալասի» մէջ մեզի պատմածներդ, որոնց համար «չելլէ՛ք գրէք» ըսիք:

«Ո՛վ պատերազմի կողոպտիչներուն կաղ հերոսը, մեր գլխուն բերած փորձանքներդ չե՛նք մոռցած եւ չպիտի մոռնանք»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցներ, Անդրէասի եւ Շրջանի Հայր. Միութիւնս լսելով հայրենիքի մէջ մնացած ընկերներուն վիճակը, նախաձեռնարկ եղած էր բոլոր գոյք Միութիւններու մասնակցութեամբ, զանոնք ազատելու ճար ու ճամբայ մը գտնել, փոխադրել Հայաստան կամ արտասահման:

Հայ Թերթերուն մէջ կոչ ըրինք, խնդրելով բոլորին աջակցութիւնը: Նաեւ սարքեցինք թէյասեղան մը, ուր ընտրուեցաւ հանգանակիչ մարմին մը, որ հաւաքած է 2500 ֆրանք:

Կը ցաւինք յայտարարելու թէ մեր բոլոր կոչերուն ոչ մէկ Միութիւն իր մասնակցութիւնը բերաւ, բացի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ երկու Միութիւններէ: Արդ, կը փութանք յայտարարել թէ, Միութիւնը վերջնական պատասխանի պիտի սպասէ մինչեւ 1930 յունուար 15: Եթէ մինչեւ այն ատեն պատասխան չհասնի, հանգանակուած 2500 ֆրանքը որ կը գտնուի Վաւա[illegible] Քիպարեանի քով, պիտի յատկացնենք Անատոլուէ վտարուած ընկերներուն տեղաւորման կամ օգնական մարմինին:

(կնիք)

Հասցէ՝ Ch. Chrakian 38 rue Bisson, Paris (20e).

ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Էջմիածնի կաթողիկոսը ծայրապետական օրհնութեան առանձին երկու կոնդակներ ղրկած է Հապէշիստանի կայսրուհիին եւ Մենելիք Թագաւորին, իբր գնահատանք Եթովպահայ գաղութին հանդէպ անոնց ցոյց տուած հոգածութեան եւ աջակցութեան:

„ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 39 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԲԱԽՏԸ ՔՆԱՑԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿՈՒԳԱՅ

Այս պատճառաւ էր որ այդ ...րը օրիորդը կ'առաջնորդէր զինք Նիւ Եորքի արուարձանի մեծագոյն գործարաններէն մէկը, անոնց ծանօթացնելու համար ճարտարարուեստի ձեւափոխումը:

Ինչ որ ամէն բանէ առաջ ...զարկաւ իրենց աչքին, այդ գործարանի կատարեալ մաքրութիւնն էր: Ածուխի հետքն անգամ չէր երեւեր, եւ ելեկտրականութիւնը կ'իշխէր բացարձակապէս ամենուրեք: Ծայրայեղ կատարելութեամբ օժտուած գործիքներ կը կատարէին ամբողջ աշխատանքը եւ գործաւորներու դերը կը կայանար անոնց աշխատանքը հսկելուն մէջ: Իւրաքանչիւր գործարան մասնագիտութեան մը յատկացուած էր եւ փոքրաթիւ կաղապարներով անհամար քանակութեամբ ապրանքներ կ'արտադրէր:

Այնտեղ ուր գործաւորները պէտք է միջամտէին անձամբ, անոնց ամենափոքր շարժումն անգամ այնպէս նախապատրաստուած եւ որոշուած էր, որ ոչ մէկ ճիգ պարապի երթայ եւ կամ ոեւէ ժամանակի կորուստ յառաջանայ: Ամերիկացի Թէյլըրի ԺԹ. դարուն մէջ հնարած դրութեան ճշգրիտ կիրարկումն էր այս ձեւը: Աշխատանքն այնպէս կազմակերպուած էր որ միշտ միեւնոյն փոքրաքանակ շարժումները որոշ ընդմիջումներով տեղի կ'ունենային կանոնաւորապէս:

Սելէստէն կանգնեցաւ գործաւորի մը առջեւ որ բարձր աթոռի մը վրայ նստած շարունակաբար միեւնոյն շարժումը կ'ընէր:

— Այս մարդը կ'ապրի՞ արդեօք, հարցուց ցած ձայնով. ինքնաշարժի երեւոյթ ունի:

— Մեքենայի մը դերը կը կատարէ ինչպէս ըսաւ օրիորդ Ըննի. եթէ անոր տեղը մեքենայ մը դնել պէտք ըլլար, շատ բարդ պիտի ըլլար եւ ատոր համար է որ մարդ մը դրած են այնտեղ:

Այդ վայրկեանին վերակացու մը մօտեցաւ գործաւորին եւ խիստ դիտողութիւն մը ըրաւ այնպիսի շեշտով մը որ ոեւէ պատասխան չէր հանդուրժեր:

— Հեզահամբոյր չերեւիր այդ մարդը, ըսաւ Սելէստէն:

— Իրաւունք ունի, ըսաւ օրիորդ Թամսըն, իւրաքանչիւրի աշխատանքն իր կարողութեան համաձայն պատրաստուած է եւ շատ գիտութեամբ պէտք է կարողանայ ընել:

— Եթէ գոհացուցիչ կերպով չաշխատի, ի՞նչ կ'ընեն, հարցուց Ռընէ.

— Կը բանտարկեն, պատասխանեց օրիորդը, ամենաբնական ձեւով մը:

— Սոսկալի է, ըսաւ երիտասարդը, այս ի՜նչ խստութիւն է. իմ ժամանակիս մարդիկը այսչափ խստապահանջ կարգապահութեան չպիտի կրնային համակերպիլ:

— Այսօրուանները, սնունդի եւ բնակարանի հոգ չունենալով, մեծ փափաք չունին աշխատելու, որով հարկ է բռնադատել զանոնք. ինծի շատ հաճելի չէ այս, բայց ուրիշ կերպով ալ կարելի չէ:

Պտոյտէն վերադարձին, օրիորդ Ըննիէն բաժնուեցան դեռ քաղաք չհասած եւ իրենց տան առջեւ անակնկալի մը հանդիպեցան: Դրան առջեւ մարդ մը կը սպասէր իրենց՝ համբերութեամբ եւ գրի փոքրիկ մեքենայի մը վրայ իր նամակները գրելով.

— Ո՞վ է աս խելագին.. հարցուց Սելէստէն:

Երկու Ֆրանսացիները տեսնելով, այցելուն տեղէն վեր բարձրացաւ:

— Սելէստէն Մարկիզօն. հարցուց ան:

— Ես եմ, պատասխանեց Սելէստէն

Միւսը ինքզինք ներկայացուց

— Նորման Բիշոպ, փաստաբան:

Ֆրանսերէն կը խօսէր զօրաւոր շեշտով մը:

— Կը փափաքիմ ձեզի հետ մասնաւոր խօսակցութիւն մը ունենալ, պարոն:

Ռընէ դուռը բացաւ:

— Հաճեցէ՛ք ներս մտնել, ըսաւ,

Ըհմէն ներս առջը գնելով, Սելէստէն կամաց մը հարցուց իր տիրոջը.

— Ի՞նչ գործ կրնայ ունենալ ինծի հետ. կը սոսկամ օրէնքի մարդոցմէն:

Ռընէ ժպտեցաւ: Միտքն ինկաւ ժամանակին փաստաբաններու եւ դատաւորներու հետ ունեցած շփումներն, երբ դրամական նեղութեան մէջ կ'ըլլար:

Փաստաբան Նորման Բիշոպ նստաւ եւ վարդապետական հանդիսաւոր ձայնով մը.

— Դուք Սելէստէն Մարկիզօն էք, 1887 յունուար 11ին, Փարիզի մէջ ծնած, այնպէ՞ս է:

— Այո՛, պատասխանեց հաւատարիմ սպասաւորը:

— Ձեր ինքնութիւնն հաստատող փաստաթուղթ մը ունի՞ք:

— Իրաւ որ ոչ:

Ռընէ միջամտեց:

— Ամենավաւերական փաստաթուղթերը կը գտնուին Ռոքֆէլլըր Թանգարանին մէջ:

Վէնիզէլոս Էնկիւրի պիտի երթայ

Պոլսէն հեռագրի մը համաձայն, Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթայ։

Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները վճռական փուլի մը մէջ մտած են։ Այնպէս կ'ենթադրուի թէ բանակցութիւնները պիտի յանգին արագ եւ գոհացուցիչ լուծումի մը՝ Վէնիզէլոսի ճամբորդութենէն առաջ։

Ֆիլիպէի համայնավարներուն շուրջ

Գրեցինք թէ պուլկար ոստիկանութիւնը 50 համայնավարներ ձերբակալած է Ֆիլիպէի մէջ։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, կարելի չէ եղած ձերբակալել համայնավար կազմակերպութեան երկու գլխաւոր վարիչները՝ Սաքէլարոֆ եւ Քրայտինոֆ, որոնք դրկուած էին Գ. Միջազգայինին կողմէ։

Կը կարծուի թէ այս կազմակերպութիւնը բազմաթիւ անդամներ եւ ճիւղեր ունի։ Ձերբակալուածները մեծ զարծունէութիւն ցոյց կուտային։ Ամէն կողմ կը ցրուէին գրգռիչ թռուցիկներ, տպուած գաղտնի տպարանի մը մէջ, որ նոյնպէս երեւան հանուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ։ Համայնավարները գիշերանց կարմիր դրօշակ կը պարզէին հեռագրասիւներու վրայ։

Պուլկար ոստիկանութիւնը լռութիւն կը պահէ՝ քննութիւնները չխանգարելու համար։

Գարախան մեկնեցաւ

Սեւ ծովի մէջ փոթորիկը խաղաղած ըլլալով, Գարախան Պոլսէն դէպի Սեւաստապոլ ճամբայ ելաւ՝ «Ճէրճինսկի» թորփիլահալածով։

Առաջին մեկնումին, Ղալաթիոյ քարափին վրայ, իրեն ողջերթ մաղթեցին զինուորական ջոկատ մը, Պոլսոյ կուսակալն ու զօրաբանակի հրամանատարը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ։ Երբ թորփիլահալածը ճամբայ ելաւ, «Համիտիյէ» յածանաւը թնդանօթի հարուածներ արձակեց. «Ճէրճինսկի» փոխադարձեց։

Գարախան հերքեց այն լուրը թէ Էնկիւրիի դեսպան պիտի նշանակուի, աւելցնելով սակայն թէ մեծ գոհունակութեամբ պիտի ընդունի կրկին Էնկիւրի այցելելու առիթը։

Մ. Քէմալ Գարախանին նուիրած է իր նկարը ոսկի շրջանակով եւ լռոսկի ժամացոյց մը։ Կալինին ալ զանազան նուէրներ ղրկած էր Մ. Քէմալի՝ Գարախանի միջոցաւ։

Հէրպէթ - Լիտվինով միջադէպին վերջ

Նախորդ թիւով հաղորդեցինք Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Ժան Հէրպէթի եւ Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավարին միջեւ պատահած միջադէպը՝ Ռումանիոյ կողմէ ծանուցագիր մը ներկայացնելու առթիւ։

Լիտվինոֆի կոպիտ վարմունքը գայրոյթ առաջ բերած է ֆրանսական մամուլին մէջ։ Բոլոր թերթերն ալ բուռն յարձակումներ կը գործեն Կրեմլինի արտաքին վարիչին դէմ։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Ծնունդի տօներէն յետոյ, դեսպանը Փարիզ պիտի վերադառնայ՝ իր կառավարութեան տեղեկագիրը ներկայացնելու համար ծանօթ միջադէպին մասին։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Հէրպէթ այլեւս չպիտի դառնայ իր պաշտօնին գլուխը. արդէն հրաժարած է Մոսկուայի դիւանագիտական մարմնի երէց անդամի հանգամանքէն՝ ի նպաստ Ճափոնի դեսպան Թանաքայի։

Պաշտօնական շրջանակներէ կը հերքուի սակայն Հէրպէթի վերադարձի եւ հրաժարականի լուրը, եւ կ'ըսուի թէ ֆրանսական դեսպանը անձնապէս վիրաւորելու որեւէ պատճառ չունի, քանի որ կը գործէր իբրեւ միջնորդ՝ ռումանական կառավարութեան հաշուոյն։

Պուլկարեւսերպ բանակցութիւնները

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Պուլկարեւսերպ խորհրդաժողովը իր դեկտ. 23, 24 եւ 25ի նիստերուն մէջ խորհրդակցութեան առարկայ դարձուց կազմութիւնը շրջանային խառն յանձնաժողովներու, որոնք պաշտօն պիտի ունենան հսկելու եւ հակակշռելու երկուստեք կալուածական հաշուեյարդարի գործերը։ Պատուիրակները համաձայնութիւն գոյացուցին այդ յանձնաժողովներու կազմութեան եւ իրաւասութեանց մասին։

Մահափորձ՝ Արժանթինի նախագահին դէմ

Իտալացի Մարինէլլի մահափորձ կատարեց Արժանթինի Հանրապետութեան Նախագահ Իրիկոյէնի դէմ, երբ այս վերջինը իր տան առջեւ ինքնաշարժ կը նստէր՝ պաշտօնատուն երթալու համար։ Մարինէլլի, որ խանութի մը դրան մէջ պահուըտած էր, յանկարծ խճուղիին վրայ ցատքեց եւ երեք ձեռք՝ ատրճանակ պարպեց. փորձէն վիրաւորելով Նախագահին սպայակոյտի պետը եւ սպաննելով ոստիկան մը։ Նախագահի տան ղռնապանը եւ իրեն ուղեկից ոստիկաններ զէնք պարպեցին Մարինէլլիի վրայ, որ տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ։

Մարինէլլի անիշխանական էր եւ դատապարտուած՝ իբրեւ դրամաշորթ։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Եգիպտոսի խորհրդարանային ընտրութիւնները տուած են հետեւեալ արդիւնքը.— Վաֆտ կուսակցութիւն՝ 186 աթոռ, Իճթիհատ՝ 3, Վաթան (ծայրայեղ ազգայնական)՝ 4, անկախ՝ 19։ Երկու շրջանի արդիւնքները յայտնի չեն դեռ. 18 աթոռ համեմատականի մնացած են։

Փարիզի հայ կաթողիկ եկեղեցին

Փարիզի հայ կաթոլիկներն ալ ունեցան իրենց սեփական եկեղեցին, Փանթէոնի մօտ (Rue Thouin, 10bis)։ Պահապանեան եպիսկոպոս կիրակի օր օծեց նոր եկեղեցին, որ նախապէս ունէյմա էր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՔՍԱՆԹԻԷՆ Տրամա գացող կառախումբը Օքէյյարի կայարանին մօտ ընդհարեցաւ մեծ ինքնաշարժի մը, որ Ծնունդի առթիւ 18 ճամբորդ կը տանէր Քսանթի։ 12 հոգի մեռան եւ 6 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Կառախումբը չվնասուեցաւ։

ՍԷԼԱՆԻԿԷՆ կը հեռագրեն թէ ամբողջ հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են Մակեդոնիոյ մէջ՝ ձիւնամրրիկի հետեւանքով։ Կրէվէնայի շրջանի գիւղերը մեկուսացած ըլլալով, սովի վտանգին ենթարկուած են. Սթրումա գետը յորդած է Սիտիրոքաստրոյի շրջանին մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

Կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն։ Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՌՈՍՏՈՄ (Պէլվիլ) այս իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue du Temple.

ՀՐԱԶԴԱՆ Իսիլի այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ (Սէն Միշէլ) յետաձգուած է։

ԵՌԱՊՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Պուաքոլոմպ) վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՄԻՒ (Քաշան) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՉԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄՋՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյանքուռ-Իսի-Լէ Մուլինօ) այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Մարսէյլ) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վարուժան խումբին կողմէ նոր տարուան առթիւ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան սրահը, 15 Rue Jeanne d'Arc։ Արտասանութիւն, երգ, նուագ, բանախօսութիւն։ Կը խօսի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։

Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղելի զաւեշտ մը։ Մուտքը ազատ է։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ։ 29 դեկտ. կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ։

Ճոխ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք

որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Եօզղատի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e), N.S. J. Joffrin կամ մեթրօ Simplon).

Կը ներկայացուի՝ «ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճաշ պանտ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՅՏԱՐԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»ի շքեղ սրահներուն մէջ

3 Rue La-Vieuville (Nord Sud: Abbesses)

Կը նախագահէ՝ ՏՔԹ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ։

Կը նուագէ LUNA - PARKի օրքէսթրը։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord.Sud: Abesses. Autobus AR Tram. 5 եւ 20. Métro: Pigalle

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խուլյու (Թիկատին) գիւղի Վերաշինաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին։

46 Րիւ Թափի Վէր՝ Սալօն Խըբանեոլի մէջ։ Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզղատի Հայր. Միութեան

ՄԱՐՍԻԼԻԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒԴԻԱՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Կիր. իրիկուն ժ.ը 8.30ին Salon Chapeի մէջ, (84 Rue Chape)

Կը ներկայացնէ՝ Մ. Մարութեանի «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԴԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 148 Rue Villeneuve, Alfortville։ Կը նախագահէ՝ Պ. Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն, ակատական անակնկալներ եւ ֆանթէզիներ,

Կը մասնակցին՝ Օր. Մինթանճեան եւ դերասաններ Պ. Պ. Մաքսուտեան, Դրիգորեան, եւայլն։

ՄՈՒՏՔ՝ 10 եւ 5 ՖՐ.ՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եափին Գարաճիսարի եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ

4 Յունուար Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan

Կը ներկայացուի՝ ԼԱՀԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱՐՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՁՕՀԵՐԸ

Կը մասնակցի՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան։ Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 Մուտք 6 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Պ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuzner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Աղքատախնամ Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութեան կողմէ, Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր. Salon de l'Alma. 12 rue Sédillot. Paris (VIIe):

Պար, պրիճ, ճաշ եւ զանազան անակնկալներ։

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիալի մէջ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, ընթերցասրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Պատ.— 60 ֆրանք։

Վիլմոնպլը, Խ. Պ.— 70։

Եաֆա, Ա. Ա.— Կէս ոսկի։

Սպահան, Յ. Ա.— 10 շիլին։

Լ'Արժանթիէռ լա Պէսէ, Լ. Մ.— 35 ֆրանք։

Միլան, Գարծ.— 110 լիր. 70։

Գահիրէ, Գ. Մ.— 8 անգ. 16։

Լիվրի-Կարկան, Ս. Ա.— 70։

Մարսէյլ, Կ. Յ.— 30։

Օշ, Խ. Մ.— 35։

Պէկրատ, Ս. Գ.— 400։

Սէն Լորէն, Յ. Ն.— 70։

Պրիւսէլ, Ռ. Ս.— 135 ֆր. պելժ.

Մարսէյլ, Ա. Զ.— 70։

Իվրի, Ս. Դ.— 35։

Պիւէթր, Պ. Գ.— 70։

Ռոման, Ս. Ս.— 50։

Վիէն, Ն. Խ.— 25։

Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Եղբ.— 35։

Պէյֆոռ, Ե. Ե.— 90։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԸԼԼԱԼՈՎ Կ. Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. վարժարանի նախկին աշակերտներու Միութեան մը կազմութեան, փարիզաբնակ Նախկին Կեդրոնականցիները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու հիմնադրական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 8.30ին 2 Place de la Sorbonne Գ. յարկ։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

28 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1147

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ.

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊՆ ՈՒ ՃԻԳԸ

Չետեւելով շատ հին ունակութեան մը, որուն մէջ աւելի կամ պակաս մեղք ունեցած են բոլոր խմբագիրները, Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը շարունակեն հարեւանցի թղթատել տեղական մամուլը։

Օրուան լուրեր, ոճիր-արկած, քաղաքական խոշոր դէպք մը, երբեմն՝ մամուլ.— և հացածը կը լեցնեն եւրոպական թարգմանութիւններով։ Ալլ մանաւանդ եւրոպական լուրերով։ Մենք, Եւրոպայի սրտին վրայ նստած, յաճախ կը զարմանանք որ Պոլսոյ մէջ օրինակներ կը թարգմանեն Փարիզի պզտոտներու թերթերէն։

Մինչդեռ իւրաքանչիւր թերթ նախ իր միջավայրը պիտի ներկայացնէ, անոր հոտն ու գոյնը եւ յետոյ, հեռաւորութեան եւ դէպքին արժէքին համեմատ, տեղ պիտի տայ արտաքին աշխարհին։

Մեր խօսքը միջազգային քաղաքական դէպքերու համար չէ, ոչ ալ այն բոլոր իրողութեանց եւ երեւոյթներու մասին որ աշխարհի «ինչ կ'անցնի կը դառնայ»ն կը պատմեն։ Բայց անուրանալի է որ, հայ խմբագիրները աւելի շատ կը մերձուին «Թան»ի, «Մաթէն»ի, «Ժուռնալ»ի կամ «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ, քան տեղական թերթերուն, որոնք այնքան սերտ կապ ունին մեր կեանքին հետ։

Այսպէս, անսպառ նիւթեր կարելի էր գտնել Թուրք մամուլին մէջ։ Մանաւանդ հիմա, երբ անցեալին վրայ խաչ քաշած՝ նոր Թուրքիա մը կ'ուզեն հիմնել քէմալականները։ Առօրեայ լուրերը բաւական չեն կատարուած շարժումին ամբողջական պատկերը տալու Լուրերու կողքին, օրը օրին կ'երեւան բազմաթիւ յօդուածներ՝ տնտեսական, ընկերային, քաղաքական, գրական եւլն. Նիւթերու մասին։ Ուսումնասիրութիւններ, վերլուծումներ և շարժումներ որոնք չեն կրնար անտարբեր ձգել մեզ։

Այսօրուան Թուրք թերթը երէկուանը չէ։ 6—8—12 էջ օրաթերթը, որ առաջ տարին անգամ մը կը պատահէր, այսօր ամենօրեայ իրողութիւն է, թէ առաւօտեան եւ թէ իրիկուան համար։ «Ճիւմհուրիյէթ», «Միլլիյէթ»՝ «Վաքըթ», «Ագշամ» եւն.)։ Եւրոպական լրագրութեան վերջին նորութիւնները կը տեսնես յետին Թուրք թերթին մէջ։

Ցետոյ կան պարբերական հրատարակութիւնները, նոյնքան խնամուած, նրբացած եւ արդիական։

Բայց, այդ արտաքին տեսքը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ, այլ ներքինը։

Ինչպէս բսինք, անսպառ նիւթ կարելի է գտնել այս հրատարակութիւններուն մէջ, ոչ միայն թերթ լեցնելու, այլեւ Թուրքիոյ ամբողջ անցուդարձը, ձգտումները, տագնապներն ու ճիգերը իմանալու համար։

Թողո՛ւնք հինները եւ առնենք ամենավերջին դէպքը.— Տնտեսական սուր տագնապը, որ մինչեւ 1110ի բարձրացուց ոսկերլինը եւ կը սպառնար ոչնչացնել թրքական դրամը։

Կառավարութիւն, Ազգային Մեծ Ժողով, Մ. Քէմալ — բոլորը մէկ բերան ահազանգ հնչեցուցին։ Եւ ահա, քսանըչորս ժամ չանցած, հրապարակ դրուեցան այնպիսի որոշումներ եւ առաջադրութիւններ, որոնք նոր փորձութեան մը կ'ենթարկեն դարաւոր «Հիւանդը»։

Արդարեւ, անդունդին ափը հասած էր Թուրքիան — նորէն ինքն Ցոնուս Նաադի պէյի խոստովանութեամբ, եւ հիմա դարձ մը, հզօր ճիգ մը կը փորձէ, գլխիվայր չիյնալու համար։

«Յառաջի մէջ օրը օրին հրատարակած ենք նոր անցուդարձը։ Կառավարութիւնը խիստ խնայողութիւն պատուիրած է, թրքական ոսկին ողջնցնելու համար։ Օտար ապրանք չպիտի գնուի, կամ պիտի գնուի եթէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է եւ չի կրնար ճարուիլ տեղին վրայ։ Սուրճին տեղ թմբի հրամցուց վարչապետը, իր հիւրերուն, որպէսզի հինգ միլիոն ոսկին դուրս չերթայ։ «Աստուն Թէյին տեղ ապուր խմել աւելի լաւ է», կը յանձնարարէ «Ագշամ»։ «Եթէ երկու հագուստ ունիս, երրորդ մըն ալ մի՛ առներ։— Սինէմա մի՛ երթար։ —Հրաժարէ անուշահոտութիւններէ։ —Երբ հանրակառքը կեցեր է, ինքնաշարժ մի՛ նստիր»։ Եւ դեռ բազմաթիւ նշանախօսքեր, վերտառութիւններ, ազդարարութիւններ, ամէն օր եւ բոլոր թերթերուն մէջ եւ ուրիշ ուր որ կրնայ ազդել հանրութեան վրայ։

Մէկ խօսքով, ազգային վերածնութեան նոր ճիգ մը, որ կը ձգտի երկիրը բաւեցնել ինքն իրեն, նուազագոյն սատիճանին իջեցնել ներածումը, թոյլ չտալ որ մէկ թրքական ոսկի դուրս ելլէ անտեղի կերպով, եւ ուժ տալ տեղական ճարտարարուեստին։

Այստեղ ալ, նորէն Մ. Քէմալի հմայքն է որ կ'օգտագործուի և կը պարտադրուի։

- «կազի փաշան հրամայեց տեղական կերպասէ շինել իր հագուստները։ Ինչպէս եւ պարտադրեց որ իր ապարանքին մէջ գտնուողներն ալ անխտիր իրեն հետեւին, եւ յայտարարեց թէ անսաստողներուն երեսն անգամ չպիտի նայի...»

Բայց միայն սրտին չեն խօսիր Թուրք հրապարակագիրները, այլեւ միտքին։ «Ագշամ»թուանշաններով կ'ապացուցանէ որ վեց տարուան ընթացքին 322.767.000 ոսկի արժէքով օտար ապրանք մտած է երկիր, առանց անհրաժեշտութեան։ «Մինչդեռ ամբողջ մեր ունեցած դրամը 150 միլիոն է։ Այսպէս, վեց տարուան մէջ մեր դրամին արժէքը հարիւրին 30 իջած է»։

Կը յաջողի՞ այս նոր պայքարը, որ տեսակ մը անտեսական պատերազմ է Եւրոպայի դէմ։

Փուշակութիւններ փորձելէ առաջ, հարկ է ուշադրութեամբ հետեւիլ «Նոր Թուրքիա» շինելու ճիգերուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հալէպի Եփրատը կը գրէ (14 դեկտ.).

Նկատելով որ Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգներէն վերջերս Սուրիա հասնող գաղթական ազգայնոց Սուրիա մուտքի արտօնութեան, տեղաւորման եւ պարենաւորման գործը օրէ օր աւելի կարեւորութիւն կը ստանայ, եւ նկատելով որ Հայ Բարեգործական Միութեան Գահիրէի եւ Փարիզի կեդրոնները, ինչպէս նաեւ արտասահմանի գաղութները մեծապէս կը շահագրգռուին Սուրիա հասնող գաղթականաց խնդրով, Առաջնորդը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ գաւառական ու քաղաքական ժողովներու ատենապետներուն հետ, կազմելու համար խնամատարական կեդրոնական ցանձնախումբ մը, կաթողիկոսի հովանաւորութեան տակ գործելու համար։ Այս միջոց Առաջնորդը այցելեց տոքթ. Ա. Ալթունեանի, որ սիրայօժար խոստացաւ անդամակցիլ կազմուելիք խնամատարութեան։ Նորընտիր կեդր. խնամատարութիւնը բաղկացած է հետեւեալ կերպով.— Գ. Գ. Արմէն Մազլումեան, Գրիգոր Ազիրեան, տոքթ. Ալթունեան, Գաբրիէլ Ս. վրդ. Գասպարեան եւ տոքթ. Ցարութիւն Տէր Ղազարեան։ Ցանձնախումբը իր առաջին նիստը ունեցաւ կաթողիկոսի բնակարանը։ Ներկայ էին բոլոր անդամները։ Որոշուեցաւ որ Գ. Արմէն Մազլումեան եւ տոքթ. Ց. Տէր Ղազարեան իսկոյն Հալէպէն մեկնին, տեղւոյն վրայ գտնելու համար բոլոր հնարաւորութիւնները, գէթ մաս մը նորահասներ հոն փոխադրելու նպատակաւ։

Նորընտիր խնամատարութիւնը իր անմիջական տրամադրութեան տակ ունի (150) անգլիական ոսկի եւ շատ հաւանական է որ ի մօտոյ ունենայ նաեւ աւելի գումարներ։

Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին կառախումբով 200ի մօտ նոր տեղահաններ հասած են թրքօ-սուրիական սահմանագլխի Ախթէրէնի կայարանը, ուր անցագրի վիզէ չունենալնուն պատճառաւ վար դրուած են, անոնց ցոյց տրուելով Թուրքիոյ ճամբան։ Խիստ թշուառ կը նկարագրեն այս գաղթուն վիճակը. բացօթեայ ծննդաբերութիւն մըն ալ պատահած է։

* * *

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ պարզելով Անատոլուէն Հալէպ հասած գաղթականներուն թշուառութիւնը, կը շեշտէ. (17 դեկտ.)։

— «Անհրաժեշտ է ժամ առաջ կեանքի կոչել արտակարգ լիազօրութիւններով օժտուած գործունեայ, ձեռնհաս եւ հեղինակաւոր մարմին մը եւ անոր յանձնել բովանդակ գաղթականախնամ գործը։ Իր նիւթական միջոցներովը Հալէպը անկարող է այս վէրքերը ամոքել։ Ցաւը ազգային է եւ անոր դարմանումն ալ պիտի կատարուի համազգային ծիգերով։ Սակայն անհրաժեշտ է ունենալ մարմին մը, որ հեղինակաւորապէս շարժման գլուխն անցնի եւ ձեռնհասօրէն շարժման մէջ դնէ բազմութիւնները։ Հաւատացեալը եկեղեցի տանելու համար անընդհատաբար ամէն օր, ճիշդ որոշեալ ժամերուն, գմբէթներէն եկեղեցական զանգերը կը ղօղանջեն։ Ամէն օր հնչեղ նուագ մը կուգայ անդարմացած խիղճերը արթնցնելու եւ խորհրդաւոր զանգահարութեամբ խումբ առ խումբ հաւատացեալները դէպի աղօթավայրերը տանելու։ Եւ այսպէս տարինե՛ր, տասնամեակնե՛ր ու դարե՛ր շարունակ։ Իմաստ մը կայ վերջապէս այս յամառ ու յարատեւ ղօղանջին մէջ։ Եթէ անգամ մը հաւատացեալին արթնցած զգացումները յարատեւօրէն միշտ արթուն մնային, այլեւս պէտք պիտի չըլլար մեկիթներու եւ տաճարներու կատարէն անընդհատաբար միշտ նոյն երգերն ու կոչերը հնչեցնել։ Այսպէս պէտք է ընել նաեւ հանրային աղէտներու շրջանին։ Հալէպի մէջ բարձրադիր գմբէթէ մը, ի լուր համայն գաղութահայութեան, պէտք է հնչեցնել օգնութեան սրտագրաւ ղօղանջը, եւ այսպէս յամառօրէն ամէն օր, մինչեւ աղէտքին լիակատար դարմանումը։ Այդ գմբէթը — գաղթականախնամ մարմինը պիտի ըլլայ, իսկ ղօղանջը — իր գործը՝ դիմում, կոչ, հեռագիր, յորդոր, պաբսաւանք, թղթակցութիւն, քաջալերանք, դարձեա՛լ դիմում, դարձեա՛լ հեռագիր, ամէ՛ն տեղ, ամէնո՛ւն եւ ամէ՛ն օր, — եւ այսպէս շարունակաբար, առանց երբեք յոգնելու եւ առանց ընկրկելու, մինչեւ որ կարելի դառնայ գործի լծել չորս ծագերու տարագիր բազմութիւնները եւ համազգային ծիգերով հիմէն դարմանել ազգային այս նոր աղէտը։»

Արեւմտեան Թրակիոյ Հայերը

Աթէնքի «Նոր Օր»ը իրաւասու շրջանակներէ կը տեղեկանայ թէ 4415 օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, Արեւելեան Թրակիոյ Հայերը եւ Հրեաները, ըլլան Յունաստանի մէջ թէ դուրսը, կը նկատուին հելլէնահպատակներ։

Հանրակառք եւ օթոպիւս կը սղեն

Սէնի նահանգային ընդհանուր ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ 19ի դէմ 80 ձայնով որոշեց յունուար 1էն սկսեալ աւելցնել հանրակառքի եւ օթոպիւսի գիները։

Այսպէս՝ 20 տոմսակնոց տետրակները փոխանակ 5ի, պիտի արժեն 6 ֆրանք, այսինքն իւրաքանչիւր տոմսակ, որ 25 սանթիմ կ'արժէր, պիտի արժէ 30 սանթիմ, իսկ անոնք որ 20 տոմսակնոց տետրակ չունին, պիտի վճարեն 40 սանթիմ՝ մէկ տոմսակի համար։ Այս հաշուով Բ. կարգի մէկ ուղեմասը՝ (սէքսիոն) պիտի արժէ 60 սանթիմ՝ փոխանակ 50ի, երկու բաժանմունքը՝ 90 սանթիմ՝ փոխանակ 75ի, և այսպէս իւրաքանչիւր բաժանմունքի համար 30 սանթիմի յաւելում պիտի ըլլայ։

Երթեւեկի տոմսակներուն վրայ 15 սանթիմ յաւելում պիտի ըլլայ։

Գիշերուան օթոպիւսներուն՝ գինը 2.50էն պիտի բարձրանայ 3 ֆրանքի։ Անդամատեալներու տետրակները պիտի արժեն 2.40, փոխանակ 2 ֆրանքի։

Բանուորական շաբաթական բաժանորդագրութեան տետրակները պիտի արժեն 9 ֆրանք։ Շրջաբերութեան պիտի հանուի «պանալ» կոչուած շաբաթական բաժնեգրութեան տետրակ մը՝ 10 ֆրանքի, որ պիտի կրնայ գործածուիլ բոլոր գիծերուն վրայ։

Մինչեւ մէկ ամիս, բոլոր գիծերուն վրայ ալ բանուորական բաժանորդագրութիւնը պիտի կիրարկուի։

Ինչպէս գրեցինք, գարձեալ յունուար 1էն սկսեալ Մէթրոյի տոմսակները պիտի ծախուին նոր գինով.— Ա. կարգ՝ 1 ֆր. 15, Բ. կարգ՝ 70 սանթիմ, երթալ-գալ՝ 85 սանթիմ։

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԻ՞Ն

Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին ինքնաշարժի ընկերութեանց թաղապետական ժողովին միջեւ՝ սակաչարժներու (թաքսի) գինը բարձրացնելու համար։

Համաձայնութիւն գոյացած է հետեւեալ կէտերուն վրայ, որոնք պիտի ներկայացուին թաղապետական ժողովին։

Սակաչարժները որեւէ ճամբորդ կամ բեռ առած առեն՝ պիտի արձանագրեն 2 ֆրանք՝ փոխանակ 1 ֆր. 25ի. յետոյ իւրաքանչիւր 200 մեդրի համար պիտի արձանագրեն 50 սանթիմ՝ փոխանակ 25ի։ Մէկ ժամ սպասումը պիտի հաշուուի 15 ֆրանք՝ փոխանակ 10ի։ Կայքի տուրքը 10 ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 13ի։

Նոր շէնք՝ բժշկական վարժարանի

Ամերիկացի յայտնի մեկենաս Րոքֆէլլըր վեց միլիոն տոլար (152.400.000 ֆրանք) դրաւ Փարիզի համալսարանի վերատեսուչ Շառլէթիի տրամադրութեան տակ՝ բժշկական վարժարանի նոր շէնքը շինելու համար։

Ներկայ բժշկական համալսարանը վերանորոգուած է՝ 1877ին՝ 1000 ուսանողներ պարունակելու հաշուով, մինչդեռ ներկայիս բժշկական ուսանողներու թիւն է մօտ 5000։

Նոր վարժարանը պիտի շինուի Հալ-օ'վէնի ներկայ հողերուն վրայ, որ աւելի քան 11 հեկտար տարածութիւն ունի։ Րոքֆէլլըր պայման դրած է որ ֆրանսական կառավարութիւնը եւս նոյնքան գումար մը տրամադրէ։

Հաշիւ եղած է որ նոր վարժարանին շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ մօտ մէկ միլիառ ֆրանք։ Բացի պետութենէն, Փարիզի քաղաքապետութիւնը եւ ուրիշ բարեսէր մեծահարուստներ պատրաստակամութիւն յայտնած են աջակցելու՝ որպէսզի ֆրանսայի մայրաքաղաքը ունենայ արդիական բոլոր կատարելութիւններով օժտուած բժշկական համալսարան մը։

Րոքֆէլլըր, անցած տարի ալ 270.000 տոլար նուիրած էր Լիոնի բժշկական վարժարանին, 4000 տոլար՝ Սթրազպուրկի։ Անցեալ տարուան ընթացքին վանազան օտար հիմնարկութեանց 22 միլիոն տոլարի նուիրատուութիւն մը ըրած է։

Պուլկար շոգենաւ մը երկուքի ճեղքուած

Պոլիս, 26 դեկտ.— Երէկ գիշեր Մարմարա ծովուն մէջ, Տարտանէլէն 70 քիլոմեդր հեռու, պուլկարական «Վառնա» շոգենաւը, որ Պիրէոն կ'երթար, յունական «Ֆրիէլ» շոգենաւին զարնուելով երկուքի ճեղքուեցաւ։

Նաւազները յաջողեցան ցամաք ելլել։ Յունական շոգենաւը իր մէջ առաւ ճամբորդները, յետոյ ճամբան շարունակեց դէպի Պոլիս, ուր հասաւ այս առաւօտ։

Իտալական ջրօղանաւ մը ընկղմած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ իտալական ջրօղանաւ մը, որ Աթէնք-Պոլիս թղթատարական սպասարկութիւնը կը կատարէր, Եգէական ծովը ինկաւ թրքական եզերքին մօտ, Սէնդ-Էօսթրաթ կղզեակին առջեւ։ Յունական «Հէլլէ» յածանաւը փութաց դէպքին վայրը, բայց հետք չգտաւ ո՛չ օդանաւէն եւ ոչ ալ մէջիններէն, որոնք հինգ հոգի էին։ Փնտռտուքները կը շարունակուին, հակառակ փոթորիկին։

Եգիպտական դահլիճը պիտի հրաժարի

Եգիպտական ընտրութեանց մէջ Վաֆտ կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ տարած ըլլալով, Ատլի փաշայի դահլիճը շուտով պիտի հրաժարի։ Յուսալ թազաւոր Վաֆտի նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի պիտի յանձնէ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ 1923էն ի վեր առաջին անգամն է որ Վաֆտ այսքան մեծ յաղթանակ կը տանի։

Զօր. Քորնիլոֆի քոյրը գնդակահարուած

Սերպ թերթ մը կը գրէ թէ պոլշեւիկները գնդակահարած են քոյրը զօր. Քորնիլոֆի, որ պատերազմիատեն ռուսական բանակի գլխաւոր հրամանատարներէն մէկն էր եւ որ յեղափոխութենէն վերջ սպաննուեցաւ՝ պոլշեւիկներու դէմ մղած կռիւներու ընթացքին։

Օրիորդ Քորնիլոֆ ուսուցչուհի էր Սերպուխովայի դպրոցին մէջ, ուր իսկական անունը ծածկելու եւ կեղծանունով մը աշխատելու «ոճիր» գործած էր։ Ձեկան այս պարագան երեւան հանելով, իբրեւ «հակայեղափոխական» ամբաստանեց զայն այս արարքին համար։ Օր. Քորնիլոֆ ըսաւ թէ՝ անունը ծածկած էր, խուսափելու համար հետապնդումներէ, բայց բացարձակապէս մերժեց թէ որեւէ յարաբերութիւն ունեցած ըլլայ հակաբոլշեւիկ կազմակերպութեանց հետ։

Օրիորդը մահուան դատապարտուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Դեկտ. 21ին ֆրանսական խորհրդարանը ընդունեց կառավարութեան առաջարկը՝ ելմտական տարիին սկիզբը ապրիլ մէկէ հաշուելու՝ փոխանակ յունուար մէկի։ Այսպէս ուրեմն, այսուհետեւ ելմտական տարին պիտի վերջանայ մարտ 31ին, փոխանակ դեկտեմբեր 31ի։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս փոփոխութիւնը եւ ի՞նչ պիտի ըլլան անոր հետեւանքները։

Անվիճելի է երկրի մը ելմտական վիճակի կենսական կարեւորութիւնը այդ երկրի ազգային եւ միջազգային կացութեան վրայ եւ տրամաբանական է հետեւաբար այն գաղափարը թէ երկրի մը խորհրդարանին ամենակարեւոր զբաղումն է պետական ելմտացոյցի պատրաստութիւնն ու հաշուեկշիռը։ Արդ, Ֆրանսայի մէջ, տարեկան մեծ արձակուրդը կը վերջանայ հոկտ. 15ին եւ անհրաժեշտ էր նոյեմբեր 1էն առաջ խորհրդարանը գումարել բնական պայմաններու մէջ։ Միայն երկու ամիս կը մնար Երեսփոխանական ժողովին եւ Ծերակոյտին,— նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր,— ելմտական նախարարի պատրաստած ելմտացոյցը քննելու եւ վաւերացնելու համար նախ պէտք է խորհրդարանը վաւերացնէ եւ այնուհետեւ ներկայացնէ Ծերակոյտին, որ իր կողմէ նոր քննութեան պիտի ենթարկէ զայն, նախ քան վաւերացումը։

Քիչ անգամներ պատահած է որ կարելի ըլլայ այդքան կարճ ժամանակուան մէջ պետական ելմտացոյցը վաւերացնել երկու ժողովներէն եւ գործադրութեան դնել յունուար մէկին։ Ընդունուած սովորութիւն մըն էր առժամեայ նախահաշիւներ douzieme provisoire) քուէարկել տալ, այսինքն միայն մէկ ամսուան համար առժամեայ ելմտացոյց պատրաստել եւ պատահած է որ մինչեւ 3—4 այդպիսի ամսական ելմտացոյցներու գործածութեան դիմուած է, ի վնաս ելմտական կանոնաւոր եւ հաւասարակշիռ տարեկան ելմտացոյցի մը գործադրութեան։

Շատ կարեւոր բարեփոխութիւն մըն է այս, որ գործադրութեան կը դրուի։ Արդէն շատոնց Անգլիա, Գերմանիա, Միացեալ Նահանգները, Իտալիա, Ռումանիա եւայլն ընդունած են այս դրութիւնը եւ Ֆրանսայի մէջ ալ քանի քանի անգամներ առաջարկուած է խորհրդարանին եւ զանազան պատճառներով մերժուած. 1920ին գումարուած համբաւաւոր Մասնագէտներու Յանձնաժողովն ալ ջերմօրէն յանձնարարեց այս դրութիւնը։

1926, 1927 եւ 1928 տարիներու պետական ելմտացոյցները վաւերացուեցան դեկտ. 31էն շնորհիւ Փուանքարէի անձնական զօրաւոր ազդեցութեան, որ կրցաւ զսպել խորհրդարանական անհարկաւոր ճառախօսութիւնն ու երեսփոխաններու ճարտասանական եռանդը, բայց հազուագիւտ են Փուանքարէի նման ելմտական նախարարներ։ 1871էն ի վեր առժամեայ նախահաշիւները բնական ձեւ առած էին եւ ուրիշ միջոց չկար փրկելու կացութիւնը, եթէ ոչ Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ եւ կամ ելմտական տարեգլուխը յետաձգել։ Մանաւանդ Ծերակոյտը միշտ կը գանգատէր իրաւամբ թէ երբեմն ստիպուած է երկու երեք շաբաթուան մէջ քուէարկել ելմտացոյցը, առանց լուրջ ուսումնասիրութեան։

Անգլիա, իր դրական ոգիով շատոնց տուած է իր վճիռը ելմտացոյցի քուէարկութեան համար։ Նախ միայն Երեսփ. ժողովն է որ կը քննէ ելմտացոյցը, իբր ներկայացուցիչ ժողովուրդին, Լորտերու ժողովը իրաւասու չէ այդ մասին կարծիք յայտնելու։ Երկրորդ՝ երեսփոխաններն իրաւունք չունին նոր ծախքեր առաջ բերելու եւ միայն քսան նիստ յատկացուած է վիճաբանութեանց, երբ տասնըիններորդին ամէն վիճաբանութիւն լմնցած չըլլայ, նախագահը կը փակէ զայն եւ քուէի կը դնէ ելմտական նախարարի ծրագիրը։

Կառավարութեան առաջարկած վարկերը կըչել կը նշանակէ անվստահութեան քուէ եւ դահլիճի փոփոխութիւն, այսինքն ընդհանուր նոր ընտրութիւն։

Ֆրանսայի մէջ ալ դահլիճը յաճախ վստահութեան քուէի հարց կը դնէր ելմտացոյցի վիճաբանութեանց ժամանակ, բայց սովորաբար դահլիճի անկումը անհրաժեշտօրէն նոր ընտրութեանց տեղի չի տար, կառավարութիւնը կ'իյնայ եւ ելմտացոյցի քուէարկումը կ'ուշանայ քանի մը շաբաթով եւս։ Շատ մը դահլիճներ ինկած են ելմտացոյցի պատճառաւ եւ խորհրդարանական երկու ելմտական յանձնաժողովները դահլիճի փոփոխութեան լաւագոյն զէնքը կը նկատէին այդ վիճաբանութիւնները։

Առեւտրական աշխարհին մէջ ալ վաճառականները եւ ընկերութիւնները ամէն տարի իրենց հաշուեկշիռը կը հանեն եւ ամէնքն ալ անպատճառ դեկտ. 31ին կամ մարտ 31ին չեն փակեր իրենց հաշիւները. այս խնդիրը կապ չունի որոշ թուականի մը հետ, յարմարութեան խնդիր է. այսպէս՝ օրինակ ընդեղէնի արտածումով զբաղող վաճառականի մը համար յունիս ամիսը յարմարագոյն թուականն է, երբ հին բերքը հատած է եւ յուլիսին պիտի սկսի նորը. շուկայի վաճառականի մը համար յարմար է ամառուան մեծ արձակուրդը, երբ գործերն համեմատաբար դանդաղ են եւլն։

Իրական կեանքի մէջ այս նոր դրութիւնն ինչ ինչ պիտի փոխէ. Երեսփ. ժողովը եւ Ծերակոյտը աւելի շատ ժամանակ պիտի ունենան ելմտացոյցի մուտքի եւ ելքի յօդուածները մանրամասն եւ ուշադիր քննութեան առնելու եւ միեւնոյն ատեն զբաղելու առօրեայ ուրիշ հարցերով։ Դահլիճը ժամանակ պիտի ունենայ յարմարելու խորհրդարանին հետ, փոխանակ ամէն վայրկեան վստահութեան խնդիր յարուցանելով անկման վտանգին ենթարկուելու եւ վերջապէս ելմտական տարուան առաջին օրէն սկսեալ տարեկան կանոնաւոր ելմտացոյցի մը յօդուածները գործադրութեան դնելով պետական գանձը ենթակայ պիտի չըլլայ անակնկալներու եւ զանազան անպատեհութեանց։

Ուրիշ մարզերու մէջ պատահած անկարգութիւններն երբեմն կարելի է թեթեւ վնասներով կամ փոփոխութիւններով դարմանել, բայց ելմտական անկարգապահութեան հետեւանքն անպատճառ աղիտալի կ'ըլլայ եւ յաճախ անփոխարինելի։

Թարտիէօի համար անձնական մեծ յաջողութիւն մըն է այս բարեփոխութեան քուէարկումը, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, իրմէ առաջ շատեր փորձած էին եւ չէին յաջողած, մանաւորաբար Վիվիանի եւ Միլրան 1896ին ամէն ջանք թափեցին, բայց անօգուտ եղաւ։ Ֆրանսայի մէջ դժուար է սովորութիւնները փոխել մէկ օրէն միւսը։ Միապետութիւնը ջնջուած է շատոնց, հեռագիր, հեռաձայն, անթել, հեռագիր եւլն մէկ կողմէն, երկաթուղի, ինքնաշարժ եւ սաւառնակ միւս կողմէն վերիվայր շրջած են ամբողջ կեանքը վերջին հարիւրամեակէն ի վեր, բայց տակաւին գաւառներու վարչական մեքենան կը դառնայ Նաբոլէոն Ա.ի տնօրինած ձեւով եւ կարգերով։ Փուանքարէ վարչական ձեւով ջնջեց մէկ քանի բոլորովին աւելորդ գաւառական դատարաններ, բայց այնչափ անհատական ընդդիմութիւններ մէջտեղ ելան, որ այժմ արդէն սկսած են վերահաստատել զանոնք. Փաստաբաններու, նոտարներու, բարապաններու եւլն այնչափ տեղական եւ անհատական շահեր կան նկատի առնուելիք եւ երեսփոխանները այնչափ կը փափաքին իրենց քուէ տուողներու խաթրին չդպչիլ, որ յառաջդիմութիւնները կը սահմանափակուին անհատական ձեռներէցութեան մէջ եւ հասարակական մեքենան կը մնայ նոյնը։ Նոր գինի հին տիկերու մէջ։

Մ. Տ.

ԳՐՔԻ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Մեր գրականութիւնը միջազգային է. պատերազմէն վերջը ամէն երկրի գրականութիւնը միջազգայնացաւ։ Թէեւ կը գտնուին ազգամոլներ որ իրենց ցեղին կը յատկացնեն ինքնուրոյն նոր գրականութիւն մը։ Եւրոպայի մէջ պատերազմէն վերջը շատ թթու ազգամոլութիւն մը երեւան եկած է։ Ոչ մէկ ատեն գեղարուեստը սահմանագլուխ մը ունեցած է։ Ներկայիս ամէնէն շատ կարդացուած օտար վիպասաններ Ֆրանսայի մէջ կը կենան եւ գրեր են ժամանակին, անոնք ի՞նչ ունեցած են որ յատուկ ըլլայ իրենց ալ աշ գրականութեան։ Անոնք եւ ամէն գրող իրենց սիրած վարպետներուն տպաւորութիւնը կը կրեն. երկիրը, ժողովուրդը օտարութեան մէջ անոնց վրայ չեն ազդեր, այլ միայն իրենց կարդացած վարպետները կ'ազդեն անոնց վրայ։

***

Սխալ են մեծ կարեւորութիւն տալ մեր գրական շարժումին. կ'արժէ այնքան աղմկել։ Մենք վարժ ենք ամէն խնդրոյ մէջ չափազանցել։ Փոքրը մեծցնել, մեծը փոքրկացնել։ Վաղուան գործը կը կանխենք, այսօր քննութեան կ'ենթարկենք։

Խնդրոյ նիւթն է նորածին արուեստի վիճաբանութիւնը։ Արուեստի վրայ կը խօսին, արուեստագէտ չկայ։ Նոր դպրոցի վրայ կը հակաճառեն, նոր վարպետներ չկան։

***

Նոր գրողները հին օտար վարպետներու ազդեցութիւնը վարժարանի գրասեղանէն առեր են եւ հաւատարմօրէն պահեր են։ Եւ ամանք նորերէն իրենց մէկ քանի գրուածներով յայտնած են այդ ազդեցութիւնը։

Ամանք այդ նորերէն օտար գրականութենէն հիւրընկալեցին նորութիւններ, որ մեր ճաշակին յարմար չէին։

Գրական ոճ մը կարելի է ընդօրինակել օտարէն, եթէ ան արդէն ուրիշներէն գնահատուած, սիրուած է, եւ համաշխարհային դարձած։ Այսպէս ըրած են մեր հիները, որ հայ գրականութեան հիմնադիրները եղան։

Սակայն նորահաս գրողները հիներուն օրինակին հետեւելու պատրաստութիւն չունին. այդ շատ բնական է, ճաշակի խնդրոյ մէջ ազատութիւնը անվիճելի է։ Բայց միեւնոյն ատեն քննադատներն ալ ազատ են պահանջել նոր գրականութենէն նորութիւններ, որոնք գրականօրէն կարող ըլլան նսեմացնել հին դպրոցի արժանիքը։

Համաշխարհային վիպասան վարպետները Ուոլթըր Սքոթի հետեւեցան. Ծերենց եւ Րաֆֆի այդ վարպետներու օրինակէն չշեղեցան եւ սիրուեցան, գնահատուեցան եւ հիմնադիր եղան հայ վիպագրութեան։

***

Գրական վիճաբանութիւնը տաղտկալի ըլլալու աստիճան չպիտի ծեծուէր եթէ վիճողները սկիզբէն գոյց տային թէ ամէն ատեն օտարին ազդեցութեան տակ՝ յարմարցուած եւ պատրաստուած է ազգերու գեղարուեստը։

Երեմեան Հայրիկ «Հրաւիրակ Արարատեանը» գրելու համար կը հետեւէր իր բարեկամ վարպետին օրինակին, եւ օրինակ տուողն է «Մեծաշնորհ քերթողն Բագրատունին», ինչպէս բռած է նոյնինքն Հայրիկ։

Տասնըհինգերորդ դարու նկարչութեան վարպետները եւ երաժիշտները, Ֆլաման արուեստը կ'ընդօրինակէին, արարիչները՝ ամբարձներ կ'ըլլային։ Ներսէս Շնորհալի իր շնորհալի հոգեւոր մեղեդիները կը լարէր արաբական քնարին վրայ. «Վիլհելմ Թելլ»ի հեղինակ վարպետ երգաստեղծին հմայքը փնտռելու է Մոցարտի երաժշտութեան մէջ։

***

Ցեղական թուականէն սկսեալ ունինք յեղաշրջուած, կերպարանափոխուած արուեստի բնորոշ յայտնութիւնը. ճարահատներ էին որ կը բորբոքէին գեղարուեստը, անկէ ի վեր մինչեւ այսօր կը շարունակուի այդ յեղաշրջումը՝ պատերազմէն վերջը պատրաստուած նոր սերունդը տակաւին ի վիճակի չէ իր ծրագիրը յայտնելու. Ուրեր, որոնք անգողակի երեւցան, պաստառ մը կը խօսաւնային։ Անոնք չունիմ լաեցին. գուցէ վաղուան համար կը պատրաստուին։ Անոնց մասին այժմէն կարելի չէ ոչ մէկ յայտնութիւն մը ընել։ Անոնց պատմուածքով իրաւունք չունին բեմ բարձրանալու այն նոր մտաւորականները, որ պատերազմէն առաջ հին վարպետներու կաղապարով ձուլուած են։

***

Հեղինակները որ ժամանակին կ'արհամարհուէին, վերջը նորահասներուն առաջնորդները եղած են, ինչպէս երաժիշտներէն Պիզէ եւ Մասնէ։ Անոնց անունը բերերին մէջ փնտռելու է «Կավալլերիա»յի եւ «Տոսկա»յի հեղինակներուն յաջողութեան գաղտնիքը։

Ռոմանթիքները առաջնորդեցին Արշակ Չօպանեանի առաջին քայլերը. Ուեթմէնի դիւցազնական չափերով «Դիւցազներգ»ի հեղինակ բանաստեղծ չափեցի քերթուածները։ Միցքիէվիչի օգապար երիվարին պախուրցը՝ Վարուժան իր «Պեգասո»ին յարմարցուց։

Կատարելութեանց հետեւիլը յառաջդիմութիւն է։ Հիներն են Պէթհովէն, Շուման, Լիզթ. նորահաս միջազգային տաղանդները անոնց գերի մնացին։

***

«Ինքնատիպ» բառ մըն ալ մէջտեղ ելած է, անձման նշանակութեամբ. Ոչ գեղարուեստի մէջ անձման չկայ.

Ջուր է այս մասին ջուր ծեծել. իմ այս երկու տողովս արդէն յայտնեցի, որ անձման համարուածներ տաղանդները ըլլալով հանդերձ, իրենց մէկ աւելի կատարեալներուն հետեւած են.

Ստեղծող կարծուածները, ստեղծուածներ են։

ՄՈԳՊԵՏ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԲԱՐԱԿ ՑԱՒ

Այս անգամ պիտի ներկայացնեմ ընկերային օրէնքներն ու կազմակերպութիւնները, որոնք նպատակ ունին կասեցնել հիւծախտին աւերը։

Արդարեւ, հիւծախտը կամ բարակ ցաւը մէկն է այն մեծ ախտերէն, զորս ճանչցած ըլլայ մարդկութիւնը սկիզբէն ի վեր։

Ժողովուրդը անոր դէմ կռուած է... վախնալով ու փախչելով։ Սակայն հիւծախտը կըրնայ, ծպտուած, մտնել ամէն տունէ կամ կուրծքէ ներս։ Անհրաժեշտ է, որ կառավարական, ազգային եւ ժողովրդային մարմինները, միացեալ ուժով, հաւաքական միջոցներով, պայքարին հիւծախտին դէմ։

Այս ճամբով, ամէնէն աւելի լաւ զինուած է Ամերիկա։ Միացեալ-Նահանգները ճարտարարուեստի վառարաններ են, ուր մարդիկ դիւրաւ կը մաշին ու կը հիւծին։ Բարեբախտաբար տարալը յաջողած է հանել ականները այս խժին, որ հիւծախտ կը կոչուի։ Ամերիկեան ընկերային կազմակերպութիւնները չեն կրնար դարմանել, ճիշդ է, սակայն ստեղծած են այնպիսի պայմաններ, որոնք կը դժուարացնեն հիւծախտին ճարակումը։ Գերմանիա եւս լաւ կազմակերպուած է հիւծախտին դէմ։ Այս երկրին մէջ հիւծախտին դէմ ապահովագրութիւնը պարտաւորիչ է։ Ապահովագրական ընկերութիւնները հիմնած են ժողովրդային առողջարաններ, ուր կը տանեն բանուորները, մինչ իրենց ընտանիքը ապրուստը կը ստանայ ապահովագրական ընկերութենէն։ Իտալիա եւս ուժեղ քայլ մը առաւ վերջերս։ Նոյեմբերի մէջ, բժշկական թերթերը կը գրէին թէ դատական նախարարը պատժական օրինագիրքին բարեփոխութեան ընթացքին՝ ընդունիլ տուաւ պատիժը բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը տարածեն հիւծախտը։ Այսպէսով հիւծախտաւոր մը ընկերային տեսակէտով կը չէզոքացուի։ Անգլիոյ մէջ տարբեր է պայքարի ձեւը։ Անմիջապէս սեփականութեան իրաւունքէ կը զրկուի այն բնակարանը, որուն անձէն հիւծախտաւորներու բազմաթիւ դագաղներ դուրս են ելած։ Այս օրէնքով, Անգլիոյ մէջ, 1870էն ի վեր, 30 առ հարիւր նուազած են հիւծախտի դէպքերը։ Ռուսիոյ մէջ, եւս լուրջ աշխատանքներ կատարուած են հիւծախտին դէմ։ Ներկայիս գոյութիւն ունին 308 բուժարաններ։ Ռուսական բուժարանները երկու տեսակ են,— գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Հիւծախտաւոր բանուորը, իրիկունը, գործէն ելլելէ յետոյ, կուգայ բուժարան, լաթերը կը փոխէ, կը լուացուի, կ'ուտէ ու հանգիստ կը պառկի։ Առաւօտուն կ'երթայ իր գործին։ Այսպէսով ալ կը սորվի առողջապահական կանոնները գործնական եղանակով մը։ Ռուսիա ունի նաեւ բուժարան-նաւեր։ Այսպէս «Կալինին» բուժարան-նաւը կը յածի Վոլկայի ջուրերուն վրայ, պտըտցնելով հիւծախտաւորները մաքուր մթնոլորտի մը մէջ, որուն օդը յագեցած է օգտակար տարրերով։ Փոքրիկն Հայաստան եւս ունի, ռուսական ձեւով, բուժարաններ Դիլիջանի շրջանին մէջ, Հարուստ բուսականութեամբ մը օժտուած այդ բնակութիւ... բուն մօտ, ... սիրուն եւ օգտաւէտ ... Ըլլայ Հայաստանի, Ըլլայ ... սիոյ մէջ, այս բուժարան... առաւելապէս բանուորներու ... մար են միայն։

Ֆրանսա եւս կը ... պայքարին մէջ, հակառակ ... ուժի մեծ աղբիւրներուն ... ընկերութիւններուն, ... բան կատարած է հիւծախ... դէմ։ 1913ին բժշկական ... որ համաձայն գտնուեցաւ ... պարտաւորիչ դառնայ հիւծախ... տաւորներու պաշտօնական ... ձանագրութիւնը այնպէս ... պէս այսօր բժիշկները պարտաւոր են յայտարարել եւ ... կանական տեսութեան ... կացնել տարափոխիկ որեւէ ... ւանդութիւն։ Երբ մեծ պատե... րազմը սկսաւ, տեսնուեցաւ ... զինուորագրութեան ... զինուորութենէ զերծ կը ... կէին հազարաւոր երիտասարդ... ներ, որովհետեւ անոնք վարակ... ուած էին հիւծախտով։ Անհրաժ... աչքը բացուեցաւ եւ քուէար... կուեցան երկու օրէնքներ։

Ա.— 15 Ապրիլ 1916ի ... Այս օրէնքը կը կոչուի ... Պուրժուայի անունով եւ կը տրամադրէ փրոֆ. Քալմէթի ... ղանակովը 4 տեսակ բուժարաններ (dispensaires) բանալ։

Բ.— 7 Սեպտեմբեր 1919ի ... ընք.— Այս օրէնքը կը կոչուի Օնորայի անունով։ Եւ կը տրամադրէ ապաքինարաններ կամ առողջարաններ (sanator...) բանալ։

Այսպէս մեծ ճիգեր թափուեցան։ Կառավարութիւնը իր ամուլէն, նահանգային իշխանութիւնները իրենց հասոյթներէն վարձքեր քուէարկեցին, եւ բացուեցին բազմաթիւ բուժարաններ ու ապաքինարաններ։ Նուազ բուժարաններու թիւը հասաւ 491ի.

(Այս օրերուս, հիւծախտի դէմ պայքարելու, ապառողջ խեղճերուն լոյս տալու համար, հրապարակ հանուած են ստանալոր ալոյզաթուղթեր։)

Այստեղ կարեւոր է ըսել որ օտարականի մը համար, մանաւանդ երբ աղքատ է, դժուար է մտնել ֆրանսական ապաքինարանի մը մէջ՝ դարման ունելու նպատակով։ Կան ստանալորներու ապաքինարաններ, որոնք սուղ են։ Անոնց մասին չպիտի խօսիմ, ոչ ալ պիտի տամ հասցէները։ Սակայն կուզեմ խօսիլ բուժարաններու մասին։ Այժմ Ֆրանսայի գրեթէ մեծ անկիւնները ունին իրենց բուժարանները, որոնք ձրիաբար ու առանց ազգութեան խտիր դնելու կը քննեն ու կը դարմանեն հիւծախտաւորները։

Նախ ի՞նչ է հիւծախտի բուժարանը. Ֆրանսական օրէնքը մեծ, որ հիմնուած է բուն փրոֆ. Քալմէթի եղանակին, բուժարանը յարկ մըն է, որ ունի իր բժիշկները, ընդհանրապէս ներքին եւ մասնաւորապէս թոքերու հիւանդութեանց մասնագէտներ, ինչպէս նաեւ հիւանդապահուհիներ, որոնք տուները կը պտըտին, հիւծախտաւորները բուժարան կը տանին եւ անհրաժեշտ խնամքները կը կատարեն։ Բուժարանը ունի իր շողաքննութեան (radioscopie) գործիքները։ Ամէն հիւանդ, որ կը կասկածի իր թոքերուն վիճակին մասին, կրնայ քննութեան երթալ ֆրանսական բուժարան մը։ Եթէ կարելիութիւն կենար այս նեղ սիւնակներուն մէջ տալ Ֆրանսայի բոլոր բուժարաններուն հասցէները, հաճոյքով պիտի կատարէի, որպէսզի օգտուէր մեր աղքատ ժողովուրդը։ Սակայն ըսեմ, որ գլխաւոր քաղաքները ունին անպայման բուժարան մը։ Կրնան դիմել իրենց քաղաքապետարանին. Փարիզի, գրեթէ բոլոր թաղամասերուն մէջ կան բուժարաններ։ Կուտամ գլխաւոր թաղամասերուն բուժարաններուն հասցէները։ Փակագիծի մէջ պիտի գրեմ այն թաղերը, որոնց բնակիչները միայն իրաւունք ունին քննութեան երթալու։ Մէկ թաղի հիւանդը չի կրնար այցելել ուրիշ թաղի մը բուժարանը։ 20րդ թաղամաս, 54 Rue Secretan, ամերիկեան բուժարան, (Բոմպայի թաղեցիները)՝ 20րդ թաղամաս, 27, Rue Frédérick-Lemaitre, Մէնիլմոնթա...

նի հիւսիսային թաղեցիները եւ մէկ Ձարժօցիները)։ 19րդ թաղամաս, 10 Rue Léon Giraud, Վիլէթ, Փոն տը Ֆլանտրը, Ամէրիք թաղերը)։ 18րդ թաղամաս, 44 Rue du Simplon), Կութ տ'Օռ, Լա Շափէլ թաղերը)։ 15րդ թաղամաս, 12 Rue Tiphaine, Նէքեր եւ Կրընէլ թաղերը։ 13րդ թաղամաս, 22 Rue Clacière, թաղամասին հարաւային թաղերը, Պիսէթր, Վիլ-Ժիւիֆ, Իվրի)։ 5րդ թաղամաս, 25 Rue Monge, եւայլն։ Արուարձաններէն Իսի 133 Av. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ։ 6bis Rue de la République Ալֆորվիլի մէջ։ 32 Rue Léon-Géambetta, Մոնրուժի մէջ, եւայլն։

Պէտք չէ մոռնալ, եթէ չգիտցող կայ, Հայ կարմիր խաչին բուժարանը Հայոց եկեղեցիին շրջափակին մէջ։ Այս բուժարանին գործունէութեան եղանակն ալ ֆրանսական ձեւով է, նոյնիսկ քիչ մը աւելի լաւ։ Կ'ընդունի ամէն տեսակ հիւանդներ, ձրիաբար կու տայ դեղերը եւ ծանր հիւանդները կը գետեղէ ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ։ Յարաբերութիւն կը մշակէ ֆրանսական բուժարաններուն եւ հիւանդանոցներուն հետ։ Հիւանդ կ'ընդունի միայն Եչ. եւ Ուր. առտուները։

∴

Յօգուտ ամբողջացնելու համար ըսեմ, որ անցեալ տարի, 12 Նոյեմբերին, Քրաֆթ-Պոնար խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց փարիզահայ կազմակերպութիւնները 60 անկողիննոց ապաքինարան մը բանալու ծրագիրով։ Ցետոյ պաշտօն յանձնուեցաւ բժշկապետ Պօղոս Թօփչեանի եւ տոքթ. Լեւոն Գրիգորեանի՝ պատրաստել մանրամասն ծրագիր մը պայքարելու համար հիւծախտին դէմ։ Այս ծրագիրը, զոր իրագործեց Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնն ալ եւ հրատարակուեցաւ թերթերուն մէջ, ինկաւ... Ջուրը, լեռ բիւզանդական վէճերու։ Ափսո՜ս։

Նոյն առեն ֆրանսացի բժշկապետ մը, Էօժէն Փրա-Ֆլօթ, գրքոյկ մը հրատարակելով՝ ցոյց կու տար թէ կարելի է Վար-նահանգին մէջ հիմնել 50 անկողինոց հայկական սանաթորիոմ մը, որ պիտի արժէր Զուկէս միլիոն ֆրանք։ Եւ իրական գոյներով կը ներկայացնէր այս աղէտը, Թօքախտը, «որ կը սպառնայ փճացնել այս քաջ ցեղը (Հայը), արդէն իսկ տասնորդուած՝ Ջարդերով, անօթութեամբ եւ աքսորներով»։ Մանաւանդ որ ոչ մէկ ապաքինարան կ'ընդունի գաղթական հայ հիւանդ մը։

Կ'արժէ ահազանգ հնչեցնել այս աղէտին առթիւ, որուն ահաւոր աւերը միայն բժիշկները կը տեսնեն։

Դարմա՛ն, դարմա՛ն, դարմա՛ն, է՛յ ազգասէրներ։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

Ինչպէս գրեցինք, Ալմազեան Սանթէի բանտէն նամակ մը ուղղած է՝ իր մէկ բարեկամին, Ֆրանսերէն լեզուով։ Կը թարգմանենք զայն նոյնութեամբ։

Չորեքշաբթի, 18 դեկտ. 1929

Սիրելի բարեկամս,

Կուզամ կարգ մը մանրամասնութիւններ տալ քեզի իմ կեանքիս մասին։ Վաղը ճիշդ երկու ամիս կ'ըլլայ որ դատական ատեանութեան կը ներկայանայի՝ բացատրութիւն մը պահանջելու համար անկէ թէ՝ ինչո՞ւ անունս հրատարակած են թերթերու մէջ։

Հոկտ. 18ին ուրբաթ ամբողջ օրը եւ ամբողջ գիշերը ոստիկանութեան արգելարանին մէջ վար դրին զիս, պառկեցնելով պատին փակած տախտակի մը վրայ, առանց ծածկոցի, առանց որեւէ բանի, մինչդեռ այնքան ցուրտ կ'ընէր։ Ցետոյ՝ շաբաթ՝ ամբողջ օրը հոն մնացի առանց կերակուր ուտելու եւ առանց ծխելու։ Հոկտեմբեր 19ին իրիկուան ժամը 7·30ի առեններ զիս հանեցին տանջանքի սենեակը եւ մինչեւ առտուան ժամը 2ը ի՛նչ մեծ գէշութիւններ ըրին։ Ցետոյ դարձեալ տարին զիս այդ արգելարանը՝ առանց խղճալու։ Կը պոռայի։ Ամէնէն բարբարոս եւ ամէնէն վայրենի մարդն անգամ չան մը չէր ըներ ա՛յն զոր անոնք ըրին ինծի։

Գոնէ եթէ յանցաւոր ըլլայի, պիտի ըսէի. շատ լաւ ըրին, պարտքս կը վճարեմ։ Սակայն երբ մարդ անմեղ է եւ բացարձակապէս անտեղեակ այդ աղէտալի ամբաստանութեան, եւ երբ կը չարչարուի այնպէս՝ ինչպէս չարչարեցին զիս, ասիկա աններելի է մեր դարուն, մանաւանդ քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ։

Ահա՛ հոթը օրէն տօները կը հասնին ու ես բաժնուած եմ զաւակներէս։ Ուրիշ ըսելիք կամ ընելիք չունիմ, բայց եթէ աղօթել Աստուծոյ որ խլէ անոնց զաւակները, դժբախտութիւն մը տայ անոնց, որպէսզի իրենց ամբողջ կեանքին մէջ տառապին՝ ինչպէս տառապեցուցին զիս։

Ո՛վ Աստուած իմ, կը տեսնէք մարդոց բոլոր անիրաւութիւնները, անոնց սատանայական չարութիւնները։ Կ'աղաչեմ ձեզ, ո՛վ Աստուած իմ, պատժեցէք զանոնք. տառապեցուցէք այդ ճիւաղները, այդ սատանաները։ Մեր դարուն, մեր շրջանին կարելի՞ է արձակել այսպիսի վճիռ մը եւ ընել այսպիսի ամբաստանութիւն մը։

Թո՛ղ Աստուած ինքը դատէ, այդպէսով գոհ պիտի ըլլամ։ Որովհետեւ ես անմեղ եմ։ Աստուծոյ պարզ մէկ ակնարկը բաւական է այս սատանաներուն համար։

Սիրելի բարեկամս, երկու ամսուան այս դժբախտութիւնը մէկ դար առաջ տարաւ զիս։ Այն բաները զորս նկատեցի ու տեսայ, իմ կարծիքով զԱստուած գտնելու և զայն ճանչնալու սահմանուած էին։ Կ'ըսեմ քեզի թէ՝ նոյնիսկ եթէ տասը տարի ուսումնասիրութիւն կատարէի, երբեք չպիտի կրնայի սորվիլ ինչ որ սորվեցայ սա ճակատագրական երկու ամսուան ընթացքին։ Տեսայ սովորութիւնը, մոլութիւնը, քմահաճոյքները, եսասիրութիւնները, չարութիւնները, վայրագութիւնը, անօգուտութիւններն ու նախապաշարումները այն մարդոց, որոնք կը ներկայանան իբրեւ դատաւորները քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը։

Ահա՛ թէ քաղաքակրթութեան անունն արտասանել։ Բայց ոչ-քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ կարելի է գտնել պարկեշտութիւն, արդարութիւն, զգացում եւ սէր։

Այս մարդիկը, որ կը յաւակնին աւելի շատ բան գիտնալ եւ աւելի լաւ բաներ ընել քան նուազ քաղաքակիրթ կամ վայրենի երկիրները արժանի չեն կախաղանի։ Բայց այդ վայրենի երկիրները, չունին մոլութիւններ, անպարկեշտութիւններ, սատանայական առախօսութիւններ որ գոյութիւն ունին քաղաքակիրթ երկրի մը դատաւորին մօտ։ Ահա՛ տարբերութիւնը.

Զիս չարչարեցին քաղաքակիրթ դատաւորի մը մօտ եւ զիս չարչարողները ազատ համարձակ կը պտտին, հակառակ որ ես ամէն կարգի դիմումներ կատարեցի։ Բժիշկի միջոցաւ հաստատեցի թէ տակաւին կը տառապիմ անոնց տուած հարուածներէն, թէ մարմնիս վրայ դեռ հետքերը կը կրեմ. բայց անոնք կարեւորութիւն չունին։

Քաղաքակիրթ մարդիկը իրար չեն ատեր, ու ես, անմեղ մարդ մը, պէտք է որ տուժեմ, իմ չորս զաւակներովս, իրենց քմահաճոյքին եւ սատանայական կեղծարարութեան համար։

Սիրելի բարեկամս, կուզամ քեզի տալ մանրամասնութիւնները իմ օրերուս, ժամերուս, վայրկեաններուս, երկվայրկեաններուս, զորս կլլեցի անիրաւութեանց մէջ. երկու ամիս – 60 օր, 1440 ժամ, 86,400 վայրկեան, 5,184,000 երկվայրկեան, ու այս ամբողջը կլլեցի երկու ամսուան մէջ։ Ու կրնաս ենթադրել, որ երկու ամիս չէ, այլ երկու դար է ասիկա ինծի համար։

ՄԻՔԱՅԼ ԱԼՄԱԶԵԱՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպան Մասնաճիւղը գովելի գաղափարը ունեցած է կազմակերպելու տօնածառ մը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի կէսօրէն յետոյ, ժամը 3ին, 8 րիւ Ժան Կուժոնի։

Ծնողներու համար մտահոգութեան, յիշատակներու թախծոտ վերադարձումի եւ հին կարօտներու այս օրերը, պէտք չէ մեզ արգիլեն ուրախացնելէ մեր պզտիկները։

Նայեցէք ձեր շուրջը։ Եւրոպացին՝ դարերէ ի վեր հաստատուած իր հողին վրայ, զերծ վտանգուած մտահոգութիւններէ, կեանքը անհատաբար ու հաւաքաբար վայելելու ամէն միջոց ստեղծած, դարձեալ տարեվերջի այս օրերուն, կը մտածէ իր փոքրիկներուն վրայ, զանոնք հաւաքաբար ուրախացնելու, ընկերականութեան քաղցրութիւնը փոքր հասակէն անոնց մէջ աճեցնելու վրայ։

Այնպէս տխուր է մեր պարագան։ Արմատախիլ տունկերու պէս նետուած աջ ու ձախ, քակտուած ընկերական ամէն կապերէ, ճնշուած հազար ու մէկ հոգերու տակ, դարձեալ չենք կրնար խուսափիլ մեր փոքրիկները քով քովի բերելու, անոնց սրտաբուխ բացականչութիւններով անմեղութեան զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելու, զանոնք ընկերական ուրախութեան վարժեցնելու մեր պարտականութենէն։ Եւ այս արդէն, հակառակ տիրող աննպաստ պայմաններուն, այլասերման ու ձուլման դէմ պայքարելու, մանուկին մէջ հայու զգացում մը անդաւորելու առաջին եւ ամենէն ամուր քայլն է։

Ու Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը առիթը կու տայ ծնողքներուն, իրենց այս պարտքը վճարելու հանդէպ իրենց փոքրիկներուն։

Թող ծնողքներն ուրեմն, իրենց փոքրիկներուն ձեռքէն բռնած, փութան վաղուան տօնածառին։ Զոհողութիւնը որ պիտի ընեն, կրկնապէս հատուցուած պիտի ըլլայ։ Որովհետեւ ծնողքի մը համար չկայ աւելի մեծ գոհունակութիւն, քան հրճուիլ իր փոքրիկին ուրախութիւնով։

Յիշենք այս առթիւ թէ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը կը խորհի զգեստեղէն հաւաքել Ռուսիոյէն փախած մեր բեկորներուն համար եւ այս կերպով ալ ընդառաջ գացած կ'ըլլայ ժողովուրդին սրտէն բխած փափաքի մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ազգային տնտեսական պայքարը մեծ եռանդով կը հետապնդուի կառավարութեան կողմէ։ Այս մասին զանազան ուղղութեամբ քննութիւններ կը կատարուին ընդարձակ եւ գործնական ծրագիր մը պատրաստելու համար։ Պետական խնայողութեան իբր գլխաւոր միջոց, պետական դրամատան հիմնումը պիտի փութացուի։ Այս մասին պատրաստուած օրինագիծը այս տարի պիտի հրատարակուի։ Պետական դրամատան դրամագլուխը ամբողջութեամբ թրքական պիտի ըլլայ։

Կառավարութիւնը ամենափոքր ծախքերն իսկ պիտի կրճատէ, Ուսումնասիրութեան համար Եւրոպա կատարուելիք ճամբորդութիւններ յետաձգուած են։ Արտաքին ապսպրանքին դէմ ձեռք առնուած միջոցներ, հիմակուընէ իրենց ազդեցութիւնը ցոյց տուած են ելմտացոյցին ի նպաստ։

Մեծ կարեւորութեամբ նկատի առնուած է նաեւ տեղական ճարտարարուեստի զարգացումը։ Հաշիւ եղած է որ տարին 60 միլիոն ոսկիի բամպակեղէն կը մտնէ երկիր։ Մինչդեռ Թուրքիա առատ բամպակ կրնայ հասցնել։ Կազի փաշան անձնապէս մեծ ուշադրութիւն դարձուցած է այս բոլորին, եւ իր մասնակցութիւնը մեծ զարկ տուած է տնտեսութեան պայքարին.

«ՄԵԾ ԶԵՂՉ»

Առեւտրական տնօրէնութիւնը քննութիւն կը կատարէ կարգ մը վաճառատուներու մասին, որոնք «մեծ զեղչ. հաշուեյարդար» անունին տակ վաճառում կ'ընեն, աղմկալից ծանուցումներով։ Տեսնուած է, մինչդեռ, որ վաճառումը բնաւ զեղչով չէ որ տեղի կ'ունենայ եւ հանրութիւնը կը խաբուի։ Առեւտրական օրէնքին համաձայն, այս տեսակ վաճառման համար պէտք է Առեւտրական Սենեակէն արտօնութիւն առնել, մինչդեռ այս վաճառատուներէն ոչ մէկուն կողմէ այդ տեսակ դիմում կատարուած է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը վերակազմուած եւ իր ֆութպոլի խումբը կազմած է լաւագոյն ուժերով։ Այս առթիւ, շրջակայի մարզիկները կը հրաւիրէ արձանագրուիլ դիմելով հետեւեալ հասցէին՝ Պ. Սուրէն Գալէնտէրեան, 2 Rue Chevreul, St. Maur, Seine. Tel. Gravelle, 04.33.

Հ. Մ. Մ.

ՆԻՍ, 24 դեկտեմբեր.— Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը որ հինգ տարուան գոյութիւն ունի արդէն, ամէն ճիգ թափած է մարզանքի սէրը վառ պահելու հայ երիտասարդութեան մէջ։ Մօտաւորապէս 100 անդամէ կը բաղկանայ. աւելի ուժ տրուած է ֆութպոլի։

Միութիւնը ունի երեք խումբ. առաջինը այս տարի շատ փայլուն խաղեր ունեցաւ. մինչեւ հիմա ախոյեանական մրցումներուն, տակաւին բնաւ չէ յաղթուած։ Ութը ախոյեանական խաղերէն եօթը մեծ արդիւնքներով շահած է եւ մէկին հաւասար մնացած է։

Իր divisionին առաջինն է, բաւական մեծ թիւի մը առաւելութեամբ։

Երկրորդ խումբը թէեւ քիչ մը նուազ յաջող, բայց միշտ պատուաւոր դուրս եկած է, իսկ երրորդը հետզհետէ յառաջ կ'երթայ։ Այս երկու վերջին խումբերը լաւ խաղացողներ կը խոստանան։

Ս. Վ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցիս փոքրիկներուն համար, Նոր տարուան առթիւ, 1930 Յունուար 1ին կէսօրէ առաջ, ժամը 10ին, 3 Rue Eclips, մանկապարտէզի շէնքին մէջ, տեղի պիտի ունենայ դըպրոցական հանդէս մը։ Տեղի անձկութեան պատճառով, հանդէսին կրնան ներկայ ըլլալ միայն ծնողները։

Աւանդական սովորութիւն մը յարգած ըլլալու, աշակերտութեան ուրախութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, դպրոցիս վարչութիւնը պատրաստած է գեղեցիկ Տօնածառ մը, որու շուրջ պիտի կատարուին մանկական խաղերը։

Կը հրաւիրենք, դպրոցի մէջ փոքրիկ ունեցող բոլոր ծնողները ներկայ ըլլալ Ամանորի այս հանդէսին եւ մասնակից՝ մեր փոքրիկներու ուրախութեան։

Ազգ. Վարժարանի տնօրէն՝ Աբոյեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք», Օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան, դեկտեմբերի թիւը (9րդ), Ճոխ եւ պատկերազարդ.— Մեր խօսքը՝ խմբ.։ Վերջին փոթորիկէն յետոյ՝ Յ. Գուռնազեանի։ Մարսէյլի որբերը՝ Ա. Փօլաճեանի։ Վալանսի որբերը՝ Ա. Թաղէոսեանի։ Պատմ. Զ. Ե. Ռ. Մ.ի՝ Հ. Խանէտանեանի։ Ընկերներուս՝ Փ. Միքայէլեանի։ Վահագնեան դպրոց՝ Ազատեանի։ Ամերիկայի գիւտը՝ Յ. Անսաեանի։ Զորս տարի յետոյ՝ Ա. Որբունի։ Որբեր չպիտի մնանք, Ցուցակեր, խմբանկարներ։ Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 22 Ֆր., արտասահման՝ մէկուկէս տոլար։ Դիմել Kurkdjian 247 Bld. Voltaire, Paris.

ՍԱԶԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (աշուղական ինքներգութիւններ). Գրեց՝ Ներսէս քհ. Նշանեան։ Տպ. «Հորիզոն», Սելանիկ։ Գին 15 տրախմի։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 40 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԲԱԽՏԸ ՔՆԱՑԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿՈՒԳԱՅ

—Ճիշդ է, ըսաւ փաստաբանը, որ եւ է կասկած չկայ անձի մասին։

— Բարեբախտաբար, ըսաւ Սէլէստէն, հազիւ լսելի ձայնով մը։

Նորման Բիշոպ դրամապանակէն հանեց մաշած տետրակ մը, որուն շատ հին ըլլալը յայտնի էր երեւոյթէն։

— Կը ճանչնա՞ք այս, հարցուց փաստաբանը։

Սէլէստէն քննեց դեղնած թուղթը։

— Իրաւ որ ոչ...

— Եւ սակայն ձեզի կը պատկանի... հաճոյքով կ'իմացնեմ ձեզ, պարոն, թէ դուք ունիք այսօր մէկ միլիոն հարիւր եօթանասուներեօթ հազար երկու հարիւր քառասունը ութ ֆրանք եւ քսան սանթիմի գումար մը։

Այս ահագին գումարի լուրը առնելուն՝ Սէլէստէնի բերանը բաց մնաց եւ Ռընէ ալ նուազ չզարմացաւ։

— Ի՞նչ... ըսաւ վերջապէս պատուական սպասաւորը, անպատճառ սխալ մը կայ...

— Ոչ, պարոն, հաստատեց Բիշոպ։

— Ո՞րկէ կուգայ ինծի այդ առասպելական հարստութիւնը։

— Փարիզի խնայողական սնտուկէն։

Այս յայտնութեան վրայ Սէլէստէն քիչ մնաց խելքը թռցնէր։

— Կարծես կը յիշեմ... մեկնելու ժամանակս, այսինքն երբ Ցրունդլ քնացուց զիս, երեք չորս հազար ֆրանքի գումար մը ունէի խնայողական սնտուկը...

—Երեք հազար հինգ հարիւր քսանըինը ֆրանք տասը սանթիմ, ըսաւ փաստաբանը։ Այդ գումարը հարիւր տարուան մէջ 100ին 6 բաղադրեալ տոկոսով եղած է մէկ միլիոն հարիւր եօթանասունըեօթը հազար երկու հարիւր քառասունը ութ ֆրանք քսանը եօթը սանթիմ ձեր նոր աշխարհ եկած օրը։

Սէլէստէն բնաւ ուսած չէր թուաբանութիւն։

— Վստա՞հ էք... հարցուց, իրա՞ւ է թէ այդչափ հարուստ եմ։

— Այո, պարոն։

— Կ'իմանա՞ք, պարոն... ըսաւ Սէլէստէն իր տիրոջը. տարօրինակ չէ՞, ի՞նչ կ'ըսէք...

— Եւ սակայն մաթեմաթիքական ճշգութեամբ հաշուած է։

— Ուրեմն միլիոնատէ՞ր ենք մենք։

— Ներողութիւն, ըսաւ Ռընէ, դուն միլիոնատէր ես։

— Բայց գիտէք, սիրելի պարոն, թէ ինչ որ ինծի կը պատկանի ձերն է։

Եւ խոշոր քայլերով անայլայլ փաստաբանին առջեւէն երթեւեկելով

— Բաւական է ուրեմն հարիւր տարի քնանալ՝ այսչա՜փ հարուստ ըլլալու համար... զարմանալի բան... Եթէ մեր դարու մարդիկը գիտնային այս, ամէնքն ալ պիտի փափաքէին ձեր Ցրունդլի սեղանին վրայ երկննալ գէշ չէ...

Ռընէ աւելի մանրամասն տեղեկութիւն ուզեց։

— Որո՞ւ կողմէն կը փնտռէք Սէլէստէնը։

— Ֆրանսական խնայողական Սնտուկի վարչութեան կողմէ։

— Ե՞րբ այդ գումարը պիտի դրուի իր սեփականատիրոջ տրամադրութեան տակ։

— Երբ որ ուզէ։

— Ո՞ւր կարելի է գանձել։

— Փարիզի մէջ։

Սէլէստէն մտիկ կ'ընէր...

— Փարիզի՞ մէջ... ուրեմն անմիջապէս պէտք է ճամբայ ելլենք, պարոն, ըսաւ վեհափառ դէմքով մը։

ԳԼՈՒԽ ԺԶ

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Բախտի այս երջանիկ փոփոխութիւնն առաջին անգամ բնականաբար Ընրի Թոմսընին հաղորդուեցաւ։ Ան նախ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ եւ վերջն ալ լրջօրէն դիտել տուաւ.

— Այդ ահագին գումարն ոչինչի կրնայ ծառայել... դժբախտաբար։

— Ի՞նչպէս, ըսաւ Սէլէստէն, տեղէն ցատկելով։

— Հարստութիւնը ինք իրմէ ո եւ է օգուտ չունի, անոր հաճոյքը իր տուած կարելիութիւններուն մէջն է... Արդ. ի՞նչ պիտի կրնաք ընել այդ դրամով։ Արգիլուած է ուտելու եւ խմելու համար դրամ ծախսել. տուն մը ունիք արդէն, որ ուրիշ տան մը մէջ բնակիք, ոչ կրնաք վաճառականութիւն ընել, ոչ հողագործական ձեռնարկ մը, քանի որ պետութիւնը ինքնիրմայն սերնէ հողի հաստատութիւններուն եւ կը շահագործէ զանոնք։

Իրաւունք չունիք օգտակար կամ հաճելի առարկաներ գնելու, բացի անոնցմէ որոնք նշանակուած են ձեր գնման տետրին մէջ եւ որոնց թիւը հաստատուած է խստօրէն։ Կը տեսնէք թէ աշխարհի բոլոր միլիոնները մէկ սանթիմի օգուտ չունին։

Մինչ այսպէս կը խօսէր, Սէլէստէնի դէմքն հետզհետէ կը մատնէր իր յուսախաբութիւնը, վիշտը եւ վերջիվերջոյ բարկութիւնը։

— Ձեր օրէնքներն արտառոց են. գոչեց, ժամանակին մենք շատ աւելի երջանիկ էինք...

— Բայց ոչ կեանքի միեւնոյն ապահովութիւնն եւ ոչ ալ միեւնոյն հանգստաւէտութիւնն ունէիք, բողոքեց Ընրի Թոմսըն։

ՀԱՆԴԷՍ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղւոյն Մանկապարտէզի հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը առաւօտ ժամը 9ին քաղաքապետարանի Թատրոնը:

Կը նախագահէ՝ Գ. Ս.ԱՐՈՅԵԱՆ

1000 +

Ets "TOUT POUR LE CONFORT"

26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44

CHAUFFAGE CENTRAL

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)

Կը ստանձնէ շոգիով սանթրալի, սալ մը պէնքրու եւ տաք ջուրի գետեղումներ

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր սալամանդրերու եւ խոհանոցի վերաբերեալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ: Միեւնոյն ցան մէջ՝ T.S.F.ներ, ֆոնօկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, դիտակներ, ակնոցներ եւն. — կանխիկ եւ ապառիկ:

ԱՆՄՐՑԱԿԻԼՍՐ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով: *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*

25 Rue Vilin, Paris (20e)

Հեռաձայն Menil. 69 15

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

L'ANNEAU D'ANAHIT

R. DASTARAC

Chochanik I Jeune Arméniene

J. de Robé

Իւրաքանչիւրը կ'արժէ 14 ֆր., փոստի ծախք չկայ

Ամերիկեան փլաքներ, հայերէն, Թուրքերէն, եւ յունարէն Հատը 18 ֆր.

Դիմել՝ պալենց. 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

Ծանօթ. Գրատանս նոր գրացանկը մամլոյ տակ է:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում այրանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմախտ.) եւ վարիքի: Մասն. լաբորաթուար: Խորհուրդ եւ արագ. խոր հրդ. ակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

EMPIRE սինեմա-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՅԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12

Վաճառ. անձնական

Պարտէզով գեղեցիկ վիլլայի մը մէջ 3.4 սենեակ վարձու են: Gare St. Lazare էն 25 վայրկեան: Դիմել տեղւոյն վրայ՝ 25 Rue de Paris, Cormeille en Parisis.

Ֆրանսահայ աշխատաւորներուն եւ խանութպաններուն

ՊԱՐԶ ԵՐԿՏՈՂ ՄԸ

գրեցէ՛ք մեզ, յայտնելով ձեր հասցէն եւ վարը յիշուած քաթալոկներուն թիւերը, զանոնք կը ստանաք ՁՐԻ:

ՔԱԹ. թիւ 1—Մաշճակալներ, 2—ամէն տեսակ կարասիներ, 3—խոհանոցի սպասներ, 4—կարի մեքենաներ, 5—երեխաներու կառքեր, 6—ֆոնոկրաֆներ, 7—վառարաններ, օճախներ, 8—հեծելանիւներ, 9—զգեստեղէն, 10—երաժշ. գործիքներ:

Այս քաթալոկներէն ձեր ընտրած ապրանքները, ձեզ կը ղրկուին ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ, 6էն 15 ամիս **ԱՊԱՌԻԿ** *ծամբու ծախքը մեր վրայ կը ղրկուին ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ.*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ նաեւ Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ, (բացի Մարսէյլէն) իրենց պարապ ժամերը օգտագործել փափաքող երիտասարդ գործակալներ:

Մանրամասն պայմաններու համար, գրեցէ՛ք մեզ՝

G. Badouhassian, 16 Bld. des Italiens. Marseille.

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԻԹԻԻՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)

Թրամուէյ թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփառնասէն

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բ ա ց ո ւ ա ծ է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ԱՄՍԱԿԱՆ 75 ՖՐԱՆՔՈՎ ՄԻԱՅՆ

ձեր տոմարները կը պահեմ ֆրանս. օրէնքին պահանջած ձեւով

Ձեր Chiffre d'affaires, Bénéfices Commerciaux & Impôts sur le revenu*ի յայտարարութիւններն ու կարգադրութիւնները ձրիօրէն կը կատարեմ*

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ որեւէ առթիւ ձեզ խուզուած հարցումները ձրիօրէն կը կարգադրեմ

ԱՄԻՍՆԵՐԷ ԵՒ ՆՈՅՆ ԻՍԿ տարիներէ ի վեր գիզուած ձեր հաշիւները կարճ ժամանակէն եւ նպաստաւոր պայմաններով կը դասաւորեմ

ԵԹԷ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻ պիտի սկսիք եւ կամ սկսած էք, բայց Patente *եւ* Registre de Commerce *չունիք՝ կառավարական բոլոր ձեւակերպութիւնները նպաստաւոր պայմաններով կը կարգադրեմ:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affaires*ի եւ* Bénéfices Commerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն երկու գործաւոր ունենաք:*

Դիմել միայն գրաւոր հետեւեալ հասցէին՝ Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ. Օրէնսգէտ-հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E.C.I.), Փարիզի Առեւտ. Դատարանի կողմէ վաւերացեալ:

CHÉKERIAN, 150 Rue du Fbg. St. Denis. Paris.

Téléphone Trudaine 76-42

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի բոլոր խումբերու ընկերները ստորեւ նշանակուած թուականներուն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ԵՌԱԳՈՅՆ ԵՒ ՎԻՇԱՊԵԱՆ (Անիէռ-Գուրպըվուա) այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՐՄԻՒ Քաշան) վաղը առաւօտ ժ.9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, ՎՌԱՄԵԱՆ, ՄԶՈՅ եւ ՄՈՒՐԱՏ (Պիյանքուր-Իսի-Լէ Մուլինօ) վաղը առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun.

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ (Իթալի) այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 184 Ave. d'Italie.

ՀՐԱՅՐ (Մարսէյլ) վաղը ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ (Շավիլ) 30 Դեկտ. Երկուշաբթի իրիկուն, 26 Rue Carnot. *Փարիզ Սէն Լազար կայարանին քովի սրճարանը:*

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ: վաղը կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ:

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ
Կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

Մուտք մեծերու համար 10 ֆրանք, փոքրերու համար 5 ֆրանք որ իրաւունք կուտայ մէկ նուէրի

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիալի մէջ
կը ներկայացուի՝ «ՆԱՊՈԼԷՈՆ» շարժանկարը
կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Եռզգատի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Թոքախտաւոր հայրենակիցներու:

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Salle du Peuple, 42 Rue Hermel (18e). N.S. J. Joffrin *կամ մէթրօ* Simplon).

կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» *(զաւեշտ)*

Երգ, նուագ, պարի մրցում, անակնկալներ, ճագ պատ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

Մուտք՝ 10 ֆրանք արանց եւ 7.50 կանանց համար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle «Harola»*ի շքեղ սրահներուն մէջ* 3 Rue La.Vieuville (Nord-Sud: Abbesses)

Կը նախագահէ՝ ՏՔԹ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ, անակնկալներ:

Կը նուագէ LUNA - PARK*ի օրքեսթրը:*

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

Մ Ո Ւ Տ Ք 7.50 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Հաղորդակց. միջոցներ.— Nord.Sud: Abesses. Autobus AR Tram. 5 *եւ* 20. Métro Pigalle

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 148 Rue Villeneuve, Alfortville. *Կը նախագահէ՝ Պ. Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ*

Երգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն, սկաուտական անակնկալներ եւ ֆանթէզիներ,

Կը մասնակցին՝ Օր. Մինթանճեան եւ դերասաններ Պ. Պ. Մաքսուտեան, Գրիգորեան, եւայլն:

ՄՈՒՏՔ՝ 10 եւ 5 ՖՐ ՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզղատի Հայր. Միութեան
ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ՍՏՈՒԴԻԱՆ
Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Վաղը Կիր. իրիկուն ժ.ը 8.30ին Salon Chape*ի մէջ, (84 Rue Chape)*

կը ներկայացնէ՝ Մ. Մարութեանի «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլի *Գաստանեան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, ընթերցասրահին մէջ:*

ՍԷՆ Լուի *(Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 4ին:*

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն-Տարուբերան Հայր. Միութեան վարչութենէն կը խնդրուի իր ներկայացուցիչը ղրկել խմբագրատուն:

Տրակինեան, Սան.— 35:
Անվէրս, Իփէք.— 300:
Լիոն, Ամեր.— 96:
Տէսին, Յ. Ե.— 50:
Կրընոպլը, Գ. Տ. Զ.— 65:
Լիոն, Գործ.— 692:
Տրանսի, Գ. Մ.— 70:
Տէսին, Փոտ.— 200:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Լիոն, Զէյ.— 35 Ֆրանք:
Մեց, Ս. Գ.— 70:
Վիվիէ, Ա. Ա.— 35:
Ռիորժ, Մ. Թ.— 35:
Ժիւան լէ Փէն, Ս. Կ.— 70:
Գրոն, Կ. Մ.— 42:
Լիոն, Ս. Դ.— 30:
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70:
Մարսէյլ, Յ. Է.— 140:
Ռնթմէ Քառյօ, Ե. Փ.— 35.

ՖՐԱՆՔ ԵՒ ՌՈՒՍ ՆԿԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

A. REDSKY, Place Contrescarpe (76 r. Cardinal Lemoine*ի անկիւնը) Օթոպիւս՝ S., Թրամուէյ՝ 4,* 17 ...

Արեւելեան ամէն կարգի նպարեղէններ, Թրքական սուրճ, Պրինձ, քաշկավալ, սեւ եւ կարմիր խավիար, պուլղուր, տոլմա, հէլվա, լօքում, փաքլավա, օղի, վոտկա, ռոմ, քոնեաք, շամփանեա եւ ամէն կարգի գինիներ: Գիները մատչելի: Թարմ եւ մաքուր: Տունը կը յանձնուի: Հեռ. Gobelins 51-52.

Ծախու է

Արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը: Խիստ դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝ Անտոն Ներսէսեանի, Ave. J. Jaurès. Décines (Isère).

Cirque de Paris, Միլիթէր | Երգ, ամենալաւն եւ աժանը | 2-1 ֆրան

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. ST. PHAN

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J ...

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւնները. ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց.* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռեւմաթիզմ,* ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ. կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

Tailleur

A.BERBERIAN

24. RUE BERGERE Paris

Tel Prov. 05 89

AUX CISEAUX D'OR

TAILLEUR

ԺՈՐԺ ՃԷՊԷԵԱՆ

Հինգ տարիէ իվեր, Պ.Թէրզեանի (35 րիւ Մէրի) ընկերը՝ Ժորժ Ճէպէեան պատիւ ունի ծանուցանելու իր յարգելի յաճախորդներուն թէ Դեկտ. 15էն ի վեր փոխադրուած է իր սեփական խանութը, 20 Ալլէ Քամիյլ Փէլթանի: Ինչպէս առաջ, նոյնպէս ներկայիս ալ անհուն սիրով աշխատիմ գոհ ձգել յաճախորդները թէ ճաշակի եւ թէ անտանելի տեսակէտով: Մէկ անգամ այցելելը կը բաւէ:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԻԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտպանական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ,

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30.

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթոպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

30 Rue St. Basile. MARSEILLE Téléphone: 14-29 Man

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

Ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre *(Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին դուռ*

Իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ. ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները.

Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8: Կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւաբանական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տան շինողներու փոխատուութիւն եւայլն.

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:

Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԹԻՒ

Անտարբերեցէք ձեր նուէրները ստանալու. Սեւունի դրատունէն դեկտ. եւ յունուար ամիսներուն նուէր կը տրուի բոլոր գնորդներուն՝

քերական, երգարան, զրուցատրութիւն ֆրանս. լեզուի, առողջաբանական գիրքեր, ձայնագրուած երգեր, երգահան. Դրօշմ. Թուղթ հայ թագաւորներու, լուսանկարներ գրական երեւելի ծերու եւ թագաւորներու, ինչպէս նաեւ զանազան գիրքեր, Նաթ Բինկէրթոն, Շէրլօք Հօլմս, Մփկաբոյծը, Մելիհա Նուրի Հանըմ, Բռնասիրուդրութ, Լուսանկարը, Աբուլալա Մահարի, երգեցողութիւն Ս. Գ., Ճշմարտութիւն քէմալական թուրքիոյ մասին, Ալեքսանդր Աշըգ Ղարիպ, Աշըգ Գէրիմ, Շահ Իսմայիլ եւն. եւն.:

Նուէրները կը տրուին եղած գնումներու քանակին համեմատ

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	20 ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

29 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1148 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՅՆ ՄԵՂՔԵՐԸ, ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ

Մեղքերով բեռնաւոր տարի մը եւս գլորեցաւ։

Տարի մը՝ աւելի ամուլ քան միւսները։ Եւ նոյնքան հարուստ ներքին պառակտումով, որ կը սպառնայ ամբողջովին կազմալուծել գաղութներու կեանքը։

Երկու օր է մնացած տարին լրանալու, եւ արդէն յաջորդին կը փոխանցուի վէճերու նոր տոպրակ մը— Անատոլուի բեկորներուն տեղահանութեան խնդիրը։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ յոյս չկայ ո՛ր եւէ գետնի վրայ հասկացողութեան մը գալու։

Տարուէ տարի վհատութիւնը, ուծացումը կապարի պէս կիջնեն մեր գլխուն։

Հայկական մտահոգութիւններէ կը խուսափին ոչ միայն փոքր կուշտ, կռնակը տաք մարդիկ, այլ եւ երիտասարդներ։ Ուսումնականնե՛ր։ Տասնեակներ եւ տասնեակներ այլեւս անցան յիշատակի մը պէս կուզան մեր միտքը։ Գիտենք շատերը, որոնց սիրտը այս կամ այն ուղղութեամբ կը բաբախէր 1920ին, բայց որոնք հիմա մարմնով, կերպարանքով իսկ հեռացած են մեզմէ, իրենց յատուկ բոյներ շինելով յարկարաժինի մը անկիւնը։ Եւ պահելով միայն անուն-մականունը։

Տարուէ տարի տեղի կուտայ, կ՚ըսեն, նոյն իսկ հաւաքականութեան, ազգութեան գաղափարը։

«Աշիրէթ»ներ կը կազմուին անզգալաբար։ Կամ առնուազն կը տիրապետէ «աշիրէթ»ի գաղափարը։ Այլապէս, ինչո՞ւ մեր մտահոգութիւնը մէկ չպիտի ըլլար, օրինակ, Հայաստանի բարելաւման եւ գաղութներու փրկութեան մասին։ Հազար վկայ մէկ բերան կը պատմեն, օրով, տեղով, թուանշաններով և անուններով կ՚ապացուցանեն թէ անաւոր, անպարտկելի չարիք մը չոքեր է մեր հայրենիքի մէջքին։

Դո՞ւն ես պատմողը, ուրեմն սուտ է։— Բայց ընկերդ ալ կը վկայէ, այն միւսը, տասներորդը, հարիւրերորդը։— Սո՛ւտ է, սո՛ւտ։ Հայաստան աշխարհի ամէնէն երջանիկ երկիրն է, ժողովուրդը հանգիստ, կուշտ եւ ազատ, ամբողջովին նուիրուած շինարար աշխատանքի, կ՚օրհնէ, կը պարէ ու կ՚երգէ ...

Եւ ե՞րբ վկայ պակսեր է ո՛րեւ է մեղք ծածկելու համար։ Պոլսական թերթի մը խմբագիրը, բերնին ջուրերը վազցնելով, կը պատմէ իր «հաճոյալի» տեսակցութիւնը «միջազգային քաղաքականութեան ախոյեան» Գարախանի հետ։ Մէկ ու կէս ժամ տեւեր է տեսակցութիւնը։ Խմբագիրը մինչեւ իսկ... հայրէնի ուղղագրութեան մասին հարցումներ ուղղեր է մարդու մը որ Մոսկովէն ձայն կուտայ։

Խոստովանելով հանդերձ թէ միշտ Մոսկուա կը գտնուի, հետեւաբար տեղեակ չէ Կովկասի անցուդարձին, «հայազգի»ն պարտք կը սեպէ յայտարարել, թարգմանի բերնով.

— «Խորհրդ. Հայաստանի մէջ սով չկայ։ Առանց վարանելու կարելի է ըսել թէ Հայաստանի ժողովուրդը ոչ մէկ ատեն այնքան ապահով եւ հանգիստ չէր զգացած ինքզինքը, որքան կը զգայ արդի իշխանութեան օրով»։

Եթէ սուտը հնարուած չըլլար, դիւանագիտութիւնը ի՞նչպէս կ՚ապրէր։ Եւ գիտնալով հանդերձ որ Գարախան սուտ կը խօսի, նոյնիսկ ի պաշտօնէ, ինչպէս թուրք վալի մը, պիտի տեսնէք զտարիւն ազգասէրներ որոնք իբրեւ պատգամ պիտի տարածեն այս վկայութիւնը, որպէսզի հանգիստ քնանան և մէկ բարձի վրայ ծերանան տէր եւ ծառայ։ Անկէ անդին՝ ջրհեղեղ։

Թերեւս դժուա՛ր է համաձայնիլ Հայաստանի մասին։ Եթէ Հայաստանը հեռու է,— ահա գաղութները։ Մեր աչքին առջեւ, տեսանելի եւ շօշափելի։ Եւ օրէ օր աւելի մռայլ պատկերով։

Այստեղ ալ՝ «աշիրէթ»ի հոգեբանութիւնը։ Դուն քուկդ, ես իմս։ Ո՛ւր որ դուն կաս, ես չկամ։ Ուր որ ես կամ, դրախտ է, ուր որ չկամ՝ դժոխք։

Եւ այսպէս, բանաւոր հօտը հազիւ գիտակցութեան բերած, հազիւ անոր ներշնչած ազգի եւ հայրենիքի գաղափարները, դարձեալ սկիզբէն պիտի սկսինք, այս պզտոտներուն վրայ։ Պիտի լուսաբանենք, նախ, լուսաւորեալները, ուսումնականներն ու երեւելիները։

Այլապէս, ինչո՞ւ այսքան վէճ, խաչակրութիւն եւ կիրք, նոյնիսկ հիմնական, կենսական հարցերու մասին։

Տակաւին առջի օր, զարհուրելի փոթորիկ մը կը տիրէր Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Աջէն եւ ձախէն տնինայ կը ձաղկէին Պրիանը, խրաքանչիւրը իր տեսակէտով։ Ազգայնականները միայն «դաւաճան» բառը չգործածեցին, սեւցնելու համար Նախարարին գերմանական քաղաքականութիւնը, որ իբրեւ թէ գիշուամէ գիշուամ կ՚երթայ, վտանգելով Վէրսայլի դաշնագիրը։ Բայց երբ ամէն ինչ վերջացաւ, իւրաքանչիւրը իր պատասխանատուութիւնն ստանձնեց, քուէարկելով համաձայն իր խղճին։ Դիրք բռնելով եւ ուղղութիւն ցոյց տալով, ոչ թէ քէն ընելով կամ խռովք ցանելով։

Մինչդեռ, մեր մէջ, քաջ ասպետի համբաւ կը շահի ան որ ճեղք մը աւելի կը բանայ, քէն մը աւելի կը խառցնէ, ըմբշամարտ մը աւելի կը սարքէ։ Ի հարկէ միշտ, «յանուն ազգային գերագոյն շահերու»։

... Կը թուի թէ, քանի կ՚անցնին տարիները, այնքան կոշկոռ կը կապեն մեր հաւաքական մեղքերը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդիկները կատարեալ անկախութիւն կ՚ուզեն

Հնդիկ ազգայնականները, որոնք նախապէս տեղական ինքնավարութիւն կը պահանջէին, հիմա աւելի խստապահանջ դարձած են երբ Անգլիա պատրաստ է այդ շնորհն ընելու։ Այսուհետեւ բացարձակ անկախութիւնը միայն կրնայ գոհացում տալ Հնդիկներուն։

Համահնդկական ազգային համաժողովի գործադիր կոմիտէն՝ երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ ընդունեց կանտիի մէկ բանաձեւը, որով անբաւարար կը նկատուի գաղթապետութեանց Սահմանադրութիւնով կառավարուիլ, ինչպէս կ՚առաջարկէ անգլ. կառավարութիւնը, եւ թէ համաժողովին ներկայ բոլոր կուսակցութիւնները պիտի աշխատին միայն Հնդկաստանի կատարեալ անկախութիւն ձեռք բերելու ուղղութեամբ։

Իբրեւ նախապատրաստական միջոց, բանաձեւը կը պահանջէ կատարեալ բոյկոտի ենթարկել կեդրոնական եւ նահանգային բոլոր օրէնքները եւ համաժողովին անդամները կը հրաւիրէ՝ չմասնակցիլ ապագայ ընտրութեանց։ Անկէ զատ, օրէնսդիր ժողովներու անդամները կը հրաւիրէ ներկայացնել իրենց հրաժարականը։

Համաժողովը կ՚արտօնէ համահնդկական կոմիտէն, որ իր յարմար նկատած ժամանակ քաղաքային անհնազանդութեան ծրագիր մը առաջարկէ, մէջն ըլլալով տուրքերը վճարելու մերժումը։

Ֆոշ հակառակ էր Հռենոսիոյ պարպումին

Երեսփ. Ժողովին մէջ արտաքին նախարարութեան ելմտացոյցի քուէարկութեան ընթացքին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան մանաւորաբար Հռենոսի գրաւուած հողամասերու պարպումին մասին։ Ֆրանքլէն-Պույոնի եւ Պրիանի սաստիկ փոխատացութիւն մը ունեցան։ Նախկին նախարար Շառլ Րէպէլ գրպանէն հանեց փաստաթուղթ մը, զոր մարաջախտ Ֆոշ 1926ի աշնան հաղորդած էր Հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետ Փուանքարէի։ Հանգուցեալ մարաջախտը իր այդ յուշագրով բացարձակապէս կը հակառակէր Հռենոսիոյ պարպումին, ոչ շատ ժամանակէն առաջ եւ կը թուէր այն վտանգները, որոնց պիտի ենթարկուի Ֆրանսա առոր հետեւանքով։

Արտաքին նախարար Պրիան ըսաւ թէ ինք տեղեկութիւն չունի այդ վաւերաթուղթէն եւ ցաւ յայտնեց թէ Ֆոշ իրեն չէ հաղորդած զայն ժամանակին եւ այժմ անակնկալի առջեւ կը գտնուի։ Այս միջադէպը բուռն յուզում առաջ բերաւ։

Ֆրանքլէն-Պույոն շարունակեց քննադատել Պրիանի քաղաքականութիւնը։ Նախարարը պահանջեց թրքասէր երեսփոխանէն, որ պարզէ այն քաղաքականութիւնը, որուն պէտք է հետեւիլ իր կարծիքով։ Ու պահանջեց որ Լահէյ երթալէ առաջ խորհրդարանը առանց վերապահութեան արտայայտուի իր քաղաքականութեան մասին, այլապէս պէտք եղած ուժը չպիտի ունենայ միջազգային այդ արիսպագոսին մէջ։

Նոր խռովութեանց վախեր Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ անգլ. իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առին արգիլելու համար օգոստոսի խռովութեանց կրկնութիւնը։ Անգլիացի զինուորներու սպառազինուած գումարտակ մը հրաման ստացաւ գրաւելու ռազմագիտական թաղերը։ Երկու օրէ ի վեր զինեալ անգլիացի ոստիկաններ պահակ կը պտտին Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ։

Պաղեստինի բոլոր կողմերէն, մանաւանդ Նապլուսէն եւ Քեպրոնէն մեծ թիւով Արաբներ հասած են Երուսաղէմ, ուր ազահանգէս պիտի կատարուի ի յիշատակ Միջագետքի վարչապետ Սըր Ապտիւլ Մուհսինի փաշայի, որ վերջերս անձնասպան եղաւ՝ հայրենակիցներուն կողմէ իբրեւ անգլիասէր ամբաստանուած ըլլալուն համար։

Ինչպէս կը յիշուի, օգոստոսի խռովութեանց պատճառներէն մէկն ալ այն էր որ, նման ուխտագնացութիւն մը սարքած էին Արաբները՝ Եգիպտոսի հանգուցեալ վարչապետ Զաղլուլ փաշայի յիշատակին։

∴ Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ սուրիական կառավարութիւնը արգիլեց հաւաքոյթ մը, զոր Իրաքցիները ծրագրած էին կազմակերպել Դամասկոսի մէջ՝ Ապտիւլ Մուհսին փաշայի յիշատակին։

Բոլորը Ամիի տեղեկագրին դէմ

Տեղական թերթերը կը շարունակեն իրենց քննադատութիւնները Ամիի ծանօթ տեղեկագրին դէմ, հրատարակելով բժշկական հեղինակութեանց կարծիքները։ Արդէն հաղորդած ենք փրոֆէսէօր Լապէի, բժիշկներ Վէրնի, Պիզարի եւ Միւթթէրմիլշի կարծիքները։ Տոքթ. Գլէնտէլ եւս հակառակ է Ամիի եզրակացութեանց։ Բոլորն ալ միաբերան կը հաստատեն թէ՝ անկարելի է ֆրանկախտի մանրէն գտնել ժեռած, մանաւանդ չորցած արեան բիծի մը մէջ։

Թերթ մը կը տեղեկանայ թէ բժշկական Ակադեմիան եւս ժեծապէս յուզուած է դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամիի հակագիտական աշխատանքներուն առթիւ։

Այն կարծիքը կը յայտնուի թէ՝ Ամիի տեղեկագիրը փոխանակ ամրապնդելու, կոչուած է ջնջելու Ալմազեանը։ Գաշտպան փաստաբան Լըկրանի ձեռքին մէջ լաւագոյն փաստ մը պիտի ըլլայ տարիկա, մանաւանդ որ ապահոված է մեծ գիտնականներու վկայութիւնը՝ այդ տեղեկագրին դէմ։

Այլեւս գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ՝ Ալմազեան եղեռնագործ ատեանին առջեւ պիտի դատուի եւ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար փետրուարի սկիզբը։

Պոլսոյ պարսկահպատակները պիտի մնան

Հեռագիր մը հաղորդած էր թէ պարսիկ կառավարութիւնը հրամայած է Թուրքիոյ պարսկահպատակներուն մինչեւ մէկ տարի Պարսկաստան վերադառնալ, սպառնալով յարքունիս գրաւել անհաստողներուն գոյքերն ու կալուածները։

Պոլսոյ պարսիկ հիւպատոսը կը յայտնէ թէ այդ լուրը թուրք լրագրողի խելապատակէն ելած է եւ թէ պարսիկ կառավարութիւնը այդպիսի հրաման մը չէ տուած, մանաւանդ որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները շատ լաւ են։ Պոլսոյ մէջ ո՛չ թէ 19.000 այլ 3000 պարսկահպատակ միայն կայ։ Շատեր արդէն իրենց երկիրը մեկնած են՝ թուրք կառավարութիւնը օտարահպատակներուն արգիլած ըլլալով կարգ մը արհեստներ։

Անատոլուի բեկորներուն համար

Ինչպէս գրեցինք, հանգանակիչ մարմին մը կազմուած է օգնութեան հասնելու համար Սուրիա ապաստանած Անատոլուի բեկորներուն, նախագահութեամբ Պ. Գ. Նորատունկեանի։ Այդ մարմին կ՚անդամակցին Պ. Պ. Ադոնց, Լ. Բաշալեան, Խատիսեան, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան, Տ. Համասբական, Ա. Համբարձումեան, Վ. Մալէզեան եւլն.։ Գանձապետի հասցէն.— Լ. Կիւմիւշկէրտան, 11 Squ. Alboni, Paris.

Զ. Նազարեանի դատը

Ինչպէս գրեցինք, Լը Փիւիի (Հօթ-Լուար) եղեռնադատ ատեանը, դեկտ. 17ին սկսած էր դատել Զաքար Նազարեանը, որ անցեալ մայիս 7ին սպաննած էր իր ծօրեղբայրը՝ Պետրոս Ցովհաննէսեանը։

Դատավարութեան ընթացքին լսուած են բազմաթիւ վկաներ, բոլորն ալ Հայ։ Նազարեանի կինը խոստովանած է որ ապօրէն յարաբերութիւն ունէր սպանեալին հետ։ Վկաները պաշ մը ա՛յնքան կիրքով արտայայտուած են, որ դատարանը ստիպուած է ընդհատել նիստը։

Ետ խորհրդակցութեանց, երդուեալները բոլորովին անմեղ հռչակեցին Զաքար Նազարեանը։ Սակայն արգիլուած զէնք կրելուն պատճառով դատարանը 6 ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց զայն։

Ձիւն ձմեռ Պալքաններու եւ Անատոլուի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ձմեռը իր բոլոր խստութեամբ կը տիրէ Պալքաններու մէջ։ Անօթի գայլերու վոհմակներ տեսնուած են Սոֆիայի արուարձաններուն մէջ։

Նոյնպէս Թրակիոյ եւ Անատոլուի մէջ ձիւնը առատօրէն նստած է ու յաճախ ձիւնամրրիկներ կը պատահին։։

Արեւելեան նահանգներէն Էրզրումի եւ Պիթլիսի շրջաններուն մէջ կը ձիւնէ եւ շատ տեղեր 40-50 սանդիմեդր թանձրութիւն ունի ձիւնը։ Լեռներուն վրայ մինչեւ մէկ մեդր թանձր խաւ մը կազմած է։ Շատ ճամբաներ փակուած են եւ ինքնաշարժի հաղորդակցութիւնը դադրած է։

Թրակիոյ մէջ անդադար կը ձիւնէ եւ Պալքաններու ցուրտը մինչեւ Պոլիս կը հասնի իր բոլոր խստութեամբ։

Փոթորիկ Սեւ ծովու մէջ

Պոլսէն կը հաղորդեն թէ Սեւ ծովու մէջ բուռն փոթորիկ կը տիրէ։ Մրրիկը ամէնէն աւելի անդիմադրելի է Նեղուցի բերնին ու Սինոպի առջեւ։ Սինոպէն դէպի ռուսական սահմանը երկարող եզերքին վրայ ծովը համեմատաբար հանդարտ է եւ Սէյըր Սէֆայինինաւերը կրցած են Սամսոն, Կիրասոն եւ Տրապիզոն հանդիպիլ։

Թիւրք շոգենաւը փոթորիկէն հազիւ կրցած է դուրս ելլել եւ Սինոպ ապաստանած։ *Ճիւմհուրիէթ* շոգենաւը կրցած է Սեւ ծով մտնել եւ *Րէշիտ Փաշան* ալ Պոլիս դառնալ։ Դեռ կը սպասուին տասը նաւերու, որոնք ճամբան կը գտնուին եւ երեք օր առաջ պէտք է Պոլիս հասած ըլլային։

Բուռն փոթորիկ կայ նաեւ Միջերկրականի մէջ, ուրկէ նաւեր կը սպասուին։ Պոլիս հասան *Սէմիրամիս* 24 ժամ եւ *Տայիա* 48 ժամ յապաղումով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ աֆղանական դեսպան նշանակուած է նատիր շահի եղբայրը՝ Ահմէտ Ալի խան։ Այս վերջինը իր միւս եղբօր՝ Լոնտոնի նորընտիր դեսպան Շահ վալի խանի հետ Փարիզ հասաւ երէկ՝ Մարսիլիոյ ճամբով։

ԿՈԼՖ-ԺՈՒԱՆԻ մէջ աւազակներ գիշերանց ռումբով ճեղքեցին դրամատան մը գանձարկղը, բայց չկրցան որեւէ բան ձեռք բերել, որովհետեւ սնտուկը պարապ էր։

ՔՈՄԷՏԻ ՖՐԱՆՍԷԶԻ արուեստագէտներու երիցագոյն անդամը Մօրիս տը Ֆէրօտի հանգստեան կոչուեցաւ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ *Օլիմփիք* շոգենաւով Ֆրանսա փոխադրուեցաւ 16.000.000 տոլար արժէքով ձոյլ ոսկի, դրուած 300 տակառներու մէջ։ Ոսկիները Շէրպուրկէն մասնաւոր կառախումբով Փարիզ բերուեցան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ նկարիչ ցինէ, իսլամացած ֆրանսացի մը, մեռաւ առջի օր։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ փարիզի մզկիթին մէջ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ եւ Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակադեմիային միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Ռընէ Տիւսօ, որ նոյեմբեր 23ին ճառ մը խօսած էր հայագիտական ընկերութեան հացկերոյթին մէջ։

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐՈՒ գինները չպիտի կրկնապատկուին։ Միայն սկիզբը փոխանակ 1 ֆր. 25 արձանագրելու պիտի արձանագրեն 2 ֆր.։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ(*)

ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ...

Մարդոց պէս են՝ այս քաղաքին փողոցները։ Տարօրինակ են՝ այս քաղաքին փողոցները։ Մարդոց պէս ունին իրենց մասնաւոր դիմագծութիւնը, առանձնայատուկ կողմերը, ուրախութիւնն ու տագնապը։ Առաւօտեան ժամը մէկին կը բարձրանանք St. Michelի ծառուղին։ Ցուրտ ու տաղտկալի գիշեր է։ Քաղաքին վրայ երկինք չկայ կարծես։ Ծառերը կը յօրանջեն ձանձրոյթէ։ Վերէն, Montrougeի խորերէն կարծես թէ գիշերուան զով շունչը պիտի գայ ու շարժէ ծառերը, բայց ո՛չ, խոնաւ, հարաւի ծանր խորշակ է կարծես օդը՝ որ կ՛իջնէ Montparnasseի սրճարաններէն ուր դասակարգ մը կատաղելի մարդիկ, կը պարեն, կ՛արբենան ու կը կցուին իրարու հետ, օրուան այս ժամուն։

St. Michelի ծառուղին ամէ՛ն գիշերուան պէս է այս գիշեր։ Բոլորովին տարօրինակ է թէ՝ ի՛նչպէս օրուան ամէ՛ն ժամուն դիմագիծ ու բնութիւն կը փոխէ այս ծառուղին։ Հիմա, Place de la Sorbonneի սալայատակին վրայ, շարք շարք կեցած են գիշերային ինքնաշարժները։ Ո՞վ են այս թխադէմ, սեւ կամ խոր մութ աչքերով ու խաչորաքիթ մարդիկը՝ որ յուլաբար կեցած ինքնաշարժերուն քով կը ծխեն, — Հայեր։ Ո՞վ են, դէմը, սրճարանին յառաջամասը նստած խումբ մը այս ձանձրացած մարդիկը— Հայեր։ Վաղը չպիտի՞ աշխատին միթէ, այս գիշեր չպիտի՞ աշխատին միթէ... Ո՞վ են սա երեք երիտասարդ տղաքը որ կը բարձրանան, ծեքծեքուն ու յոյլ։ Հեռուէն կը զգաս որ պէտք է լաւ բուրեն։ Կ՛անցնին գլխաբաց, շաղակրատելով։ Ծրանձուն։ Ի՞նչպէս կ՛ըլլայ որ զուգ մազեր ունին։ Սափրիչի ունելին աշխատած է իրենց գլուխներուն վրայ անշուշտ։ Ինչպէ՛ս լաւ հագուած են։ Ո՞վ են, ի՞նչ են — Հայեր, աշխատաւոր տղաք։ Բայց ո՞ւր կ՛երթան, գիշերուան այս ժամուն...

Լուռ, մտախոհ՝ կը հետեւինք իրենց։ Ցնցոտուած աղջիկներ կ՛անցնին երերցնելով իրենց զէր կամ նիհար երանքները ու ամէն անգամ հայ տղաքը ակնարկութիւն մը կամ հիացումի, ծաղրանքի, ցանկութեան կամ զարշանքի պղտիկ աղաղակ մը կը ձգեն զետին, աղջկան ոտքերուն առջեւ։ Օդը խոնաւ է միշտ, գիշերը շնչասպառ։ Les Halles թաղը ... մթերքի կառաշար մը կ՛անցնի դանդաղ, ծանրամարմին, ծոյլ, ճնշ… ինչպէս գիշերը։ Իր թանձր ծուխովը թունաւորելով արտաքին ծանր ու թունաւոր օդը։ Մեր ու ժողովրդական դատարկապորտներ կը սլքտան յուլօրէն, պատռելով իրենց ցաւագին աղտեղութիւնը։

Տղաքը կը քալեն դանդաղօրէն բայց աղմկելէն։ Յետոյ կը կենան լուսաւոր ու լայնաբաց դրան մը առջեւ։ Լոյսին մէջ՝ գունատ են ու խոնջ։ Իրենց նայուածքներուն մէջ կայ անորոշ ձանձրոյթ, քունի ու հանգստութեան կարօտ, այլեւ հաճոյքի ու զեղխութեան ծարաւ։ Մէկը դեռ մանուկ է կարծես, փողոցի մանուկի տառապած դէմքով։ Հայու սեւ ու աղուոր աչքեր ունի ու էգի շարժումներ։

— Ցակո՛բ, սըրտիկին Camel մը տուր, կ՛ըսէ ծուլութեամբ։

Ու միւսը նոյնքան ծուլութեամբ, կը հանէ ծխախոտին տուփը, որուն կողքին վրայ կառուանաշար ... մը կարծես կը

(*) Այս ընդհանուր խորագրին տակ պարբերաբար պիտի տանք ֆրանսահայ կեանքէն դրուագներ, նշմարներ եւ դէմքեր, այխատելով ցետեւիլ հայ աշխատաւորութեան առօրեայ կեանքին՝ պարասրահներէն մինչեւ գործարաններն ու շինութեանց խրամները։

նայի հեռաւոր բուրգերու Վալըկեան մը կը վարանին, մոնե՛ն թէ ոչ։ Երկու գունաւոր լապտերներ՝ պղտոր ու գունաւոր լոյսեր կը ձգեն յատակին վրայ։ Վարէն Jazzի ձայնը յոգնութեամբ կը բարձրանայ սանդուղներէն ու սալայատակին վրայ կը բառաչէ։ Ցուցանակը՝ դրան կողքը կը հինայ կարծես «Danses orientales, musique orientale, բաց մինչեւ առաւօտ» կ՛ըսէ ցուցանակը։ Պիտի մտնեն, պիտի մտնեն... Վարէն՝ Jazzին ձայնն է որ կը բռնէ իրենց օձիքէն ու կ՛իջեցնէ։

Ծնչատ ու ծանր է օդը հոս ալ։ Գետնափոր այս սրահին մէջ, Ի՛նչ ծանր հոտ է առեկա— էգի, զանազան բուրումներու, ծխախոտի, ազնիւ ըմպելիներու, մարդկային շունչի, քրտինքի աղտեղի ու զարշ հոտ։ Դեռ զուռէն՝ կը թուի թէ գլուխդ կը ծանրանայ ու բան մը կը չոքի սրտիդ վրան։ Խորքը ցած բեմ մը կայ ու արեւելեան նուագածուներ՝ թանձրամարմին ու ծոյլ կը յօրանջեն իրենց նուագարաններուն վրայ։ Մէկը քանոնի է. միւսը՝ ուտի, կայ ջութակ մը, տարազիր դափ մը ու այս բոլորին մէջտեղ մերկամարմին աղջիկ մը՝ խնճէ, ծռած աչքերով։ Քիչ մը վարը Jazzն է, Լպրծուն ու փայլուն մազերով, լպիրշ շարժուձեւերով երեք չորս տղաք, որ գեղեցիկ ըլլալու գիտակցութիւնն ունին եւ որ գեղեցիկ են միայն՝ կը նուագեն անօրինակ գործիքներու վրայ։ Դաշնակ մը կը հեկեկայ։ Սպանիական մեղեդի մըն է, ինկած փողոց՝ որ սուտ ու հասարակ յուզումով մը կը զինովցնէ զոյգերը։ Լապտերները հանդչեցուցին։ Կիսամութ է։ Աղջիկներ ու տղաք կը պարեն նուաղուն, հատած, կէս մնացած շարժումներով։ Այս Թանկօի եղանակը աւելի քան ամիս մըն է կը շրջագայի այս թաղին մէջ, Jazzը թէ՝

«Tangolais et Tangolaise»
Font des pas de Styl' rupin...

Նիւփամոլ բոզ մը՝ փաթթուած իր ընկերուհիին ու զայն համբուրելով շրթներուն վրայ, սպառնելէն կը գոչէ ու կը զգաս որ իր ձայնը վեներախտաւոր է՝

Y Todo à media luz
Que es un brujol el amor...

Ու շշուկը կը դառնայ երգ՝ շուայտ, գրգռիչ, ապականած մթնոլորտը կը ծանրանայ ցանկութեան կարելիութիւններով, հինգ տարեկան աղջիկ մը Սէլիմէ, Սէլիմէ՛—իր մօրը քով կեցած — իր մօրը՝ թուրք պարուհի — կը հեծէ՝

C'est un tango d'amour...
C'est un tango d'amour...

Գարշելի է նիւփամոլ բոզը՝ փաթթուած իր ընկերուհիին, խնճէ ու կրքոտ այծամարդու մը պէս՝ կը համբուրէ զայն։ Ձեռքերը ջղայնութեամբ կը թափառին ընկերուհիին ծծերուն վրայ։ Այս վերջինը կը քրքջայ։ Պզտիկ խուցի մը մէջ՝ տեղ մը կայ խորքը։ Մերկ աղջիկ կասր մը՝ մութին մէջ կը ցոլայ։ Գաւառական յաճախորդները կամաց կամաց կը մեկնին։ Մնացին միայն յաճախորդները։ Ո՞վ են սաոնք։ Մտահոգ ու անհանգիստ կը նային։ Դրան բերանը խումբ մը կայ։ Զորս Հայեր, Թուրք պարուհի մը, իր պզտիկը— Սէլիմէ՛, յետոյ հայ նուագածուն։ Կը ծխեն ակռաներէն ու հայերէնով կ՛ըսեմ՝

— Ո՞վ է այդ կինը, կարծես թէ Հայու կը նմանի...

Մարդը կը ցնծայ ու ճնշուած կ՛ըսէ.

— Հայ է, պարուհի...
— Ո՞րտեղացի.
— Պոլսեցի է...

Յօնքերուն սեւ է քաշած ու աչքերը սեւ են արդէն։ Դէմքը մելան մը կը թափառի յոգնած ու տղեղ դէմքին վրայ։ Երբ կը խնդայ՝ բերանը կը ստանայ անտանելի ծամածռութիւն մը։ Շրջապատուած է երիտասարդ Հայերով որ Թուրքերէն կը խօսին։ Ու այս խումբը եւ միւս խումբը՝ զէմ գիմաց՝ միայն խօսակցութեան մէջ են։

(1) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1918ին սուր վէճ մը կար Հայաստանի մէջ, պրոլետարական գրականութեան մասին։ 1929ին անոր նոյն վէճը արտասահմանի մէջ։

1928ին, Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի գրական քննադատները կ՛ընդունէին, որ տակաւին չէ ստեղծուած պրոլետարական գրականութիւնը եւ ինչ որ կայ ու կը մշակուի, արժէք չունի։ Իսւս գրող մը կ՛ըսէր. «Փոխանակ գործարաններու գրականութիւն մը ստեղծելու, ստեղծեցինք գրականութեան գործարաններ»։ Վրացիները շատ կասկածելութիւն չունին պրոլետարական գրականութեան տեսակէտներուն։ Եւ անոնց «պրոլետգրողները», ինչպէս նոյնքէ կամ Լաշվիլի, ազգայնական երգեր կը յօրինեն։ Հայաստանի մէջ եւս պրոլետարական գրականութիւն չկար. Բակունց ազգայնական էր՝ ըստ Վանանդեցիի, Չարենց դաշնակցական էր՝ ըստ Դուբաղեանի, եւ անոնք հին շրջանի գործեր էին։

Իսկ արտասահմանի մէջ, այժմ վէճ մը կայ. ոմանք կը հաւատան պրոլետգրականութեան, ուրիշներ կը գնահատեն Հայաստանի «պրոլետգրողներուն գործերը։ Եւ կան ըսողներ ալ, որ Հայաստանի գրականութիւնը, այս ընթացքով եւ պրոլետարական հունդանակով, ապագային դեռ աւելի պիտի ճառագայթէ, որովհետեւ ժողովուրդին մէջն է, եւ այժմէն իսկ աւելի բարձր է արտասահմանի հայ գրականութենէն, որ ժողովուրդին մէջ չէ։

Վէճը, հոս, նախ որոշ սահման չունի։ Ցեռայ վիճողները շատ հետեւողականութիւն ցոյց չեն տար։ Նոյնպէս ինչ որ Հայաստանի գրականութիւն կ՛ըսեն, կը բաղկանայ չորս պատմուածքէ եւ երկու ոտանաւորէ, որոնց կարելի է հանդիպիլ պատահաբար, երեւանի երկու ամսագիրներուն մէջ։ Եւ ինչ որ արտասահմանի գրականութիւն կ՛ըսեն, «Հայրենիք» ամսագիրն է միայն։ Չեմ լսած («Գրական Ակումբին մէջ») վիճողներուն ճառերը, սակայն «Ցառաջ»ի տրուած տեղեկութիւնը կը հաստատէ այս պարագաները։

* *

Չեմ լսած վիճողները։ Սակայն կը թողում զանոնք եւ, բացուած վէճին առթիւ, կը մտնեմ պրոլետարական գրականութեան քննութեան մէջ։ Սակայն այլանդ կանգ կ՛առնեմ Վ. Ցագէն Շուշանեանի յօդուածին վրայ(*)։

Հարկ չկայ անկեղծութեան հարց դնել, առարկելով որ Շուշանեան իր գրականութիւնովը néo-romantisme կ՛ընէ, եւ իր վարդապետութեամբը պրոլետարական գրականութիւն կը քարոզէ։ Գրողները չեն կրնար տալ այն, զոր կը պահանջեն։ Ըսածս պէտք է քննութեան առնել իրենց պահանջն ու գրականութիւնը՝ անկախաբար։ Փափաքելի էր, անշուշտ, որ գրողները կեանքին ընել ինչ որ կը պահանջեն։ Վանդի, մանաւորապէս Շուշանեան, հիներն ամբաստանած ըլլալով թէ իրենց գրականութեամբ կը ծառայեն քաղքենիներուն, անոնք ալ, իրենց կարգին, կրնան հարցնել թէ որո՞ւ կը ծառայէ Շուշանեանի այժմեան գրականութիւնը, -քաղքենիներո՞ւն թէ պրոլետարներուն։ Մանաւանդ պէտք է մեզ լաւ հասկցնել թէ, «քաղքենի գրականութիւնը դատապարտուած ըլլալով մահուան», պիտի կրնա՞յ գիմանալ, ապրիլ, մեռնիլ սա պրոլետարական գրականութիւնը։

Վերջապէս պիտի ուզե՞նք արուեստ կոչել զայն։ Շուշանեան ինքն է աւելի կարդացած է լենինը, սակայն չի յիշեր թէ բոլշեւիկներուն այդ սուրբը ըսած է այսպէս «Մեր բոլական վարդապետները քաղքենիներն են»։

Ժամանակ մը Մոսկուայի մէջ ազդակ մը ծագեցաւ։ Փչրուած արուեստին տեղ, պէտք էր նոր արուեստ մը տալ։ Ժողովուրդը մինչ մեռնող մը կ՛ուզէ ինչ նոր արուեստ տալ, գոնէ ի՞նչպէս բանաձեւել։ Այն ատեն լէնին պատգամ տուաւ. «Բուրժուա մէկ լաւ մտածողէ նախընտրելի է աւելը կոմունիստ վատ մտածողէն»։ Դժբախտաբար Շուշանեան, որ «Գրական Ակումբին մէջ խօսելու առիթ է ունեցեր, եւ տուած փաստերը. «Ցառաջ»ին մէջ արձանագրուած չըլլալուն պատճառով, երկար յօդուած մըն էր գրեր, դարձեալ չէր կրցած մեզ համոզել, մեզի փաստ տալ եւ բանաձեւել այդ «Գալլօ» արուեստը։ Սակայն, կը պնդէր թէ ապագան պրոլետարական գրականութեանն է։

Կոմունիստական այքենարաներն հեղինակը, Բուխարին կը խոստովանէր, որ չէր կրնար բանաձեւել պրոլետարական նոր արուեստը։ Կրեմլական գործավարը, Լունաչարսկի, որ ժամանակին ապագայապաշտութիւն կ՛ընէր, երբեք չյանձնգնեցաւ հին արուեստը մահուան դատապարտելու։

Կոմունիստ քննադատ Ա. Կարինեան չէր մօրթեր քաղքենի արուեստին ուսումը փաղն ալ, միւս օրն ալ Պլեխանովի աշկերտը, Սուրխաթեան, համարձակեցաւ ըսել թէ Հայաստան ճարտարարուեստի երկիր չէ, ուստի չի կրնար պրոլետարական գրականութիւն տալ։ Տրոցկի, որ լաւ կը հասկնար արուեստը, երբեք այդքան յառաջ չգնաց։ Նոյնիսկ, իր խիստ քննադատութիւններով, Շէնարհագրկեց Բլոկն ու Մայակովսկին, որոնք կ՛ուրանային հին արուեստը։

Սակայն Շուշանեան աչաս համարձակ կը յայտարարէ թէ պիտի մեռնի քաղքենի գրականութիւնը եւ պիտի ծագի պրոլետարական արուեստին արեւը։

Մինչ թողունք զինք, ինքն իր հաւատքին մէջ։

* *

Լա՛ւ, քանի որ «Ցառաջ» թոյլ կուտայ, առանց իրարու հետ վէճի ձգելու, պաշտպանել գրական գեղարուեստական ամէն տեսակէտ, տարագրող աշխատակցին թողլով անկեղծ պաշտանութիւնը եւ հայրութիւնը, ես ալ, անկախաբար ուրիշին յօդուածներէն ու տեսակէտներէն՝ պիտի երկայացնեմ քննադատութիւն մը պրոլետարական գրականութեան մասին. Պզտիկ էինք եւ ես հայրենիս չէր թողուր, որ քիչ մը գզուըռէինք տանը մէջ։ Դպրոց գացինք, վարժապետը՝ շարունակ «խելօք կեցէք» կը պոռար մեզի։ Մեծցանք, գրական մարդ եղանք, պեխ ու մօրուք բուսաւ, ամէն օր կը սպասեմ որ մէկ մտքո ձերմ կի, եւ տակաւին ազատ չե՞նք։ «Ցառաջ»ի խմբագրապետը չի թողուր, որ քիչ մը շուն ու կատու խաղանք. «Բոլորդ ալ մէկ տունի տղայ էք «Ցառաջ»ի մէջ», կ՛ըսէ։

Համակերպի՛նք։

Եւ խելօք գպրոցականի պէս, անմեղութեամբ վիճի՛նք պրոլետարական գրականութեան մասին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Պրոլետարական գրականութեան մասին գրած եմ նաեւ «Ցուսաբեր»ի մէջ։ Այդ յօդուածիս առթիւ, Վ. Շուշանեան կ՛ըսէ թէ վերջին ճաշուեյադդաբին կը խօսինք «դէգ դէգի դէմ»։ Աւելի լաւ է, որ ցիմա՛ խօսինք. եւ կը խնդրեմ իրմէ, որ յօդուածը ղրկէ «Ցուսաբեր»ին, ուր կը սպասեմ իրեն։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՁՐՈՅՑ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ Գրական Ակումբի վերջին երկու շաբաթօրեակները նուիրուեցան արտասահմանի հայ գրականութեան։ Նիւթի մասին ներածական զեկուցում ըրաւ Ս. Վրացեան.— Արտասահմանի հայ գրականութիւնը զուրկ է տեւական գոյութեան եւ զարգացման պայմաններէ՝ գրական ուրոյն միջավայրէ։ Եթէ այսօր կը նկատուի որոշ կենդանութիւն, պատճառը հին ու նոր բազմաթիւ գրողներու գոյութիւնն է արտասահմանի մէջ, որը սերունդի հասնիլը եւ ենթագիտակցական այն օրէնքը, որով ժողովուրդները, խոշոր փլուզումներէն յետոյ, երեւան կը բերեն շինարարութեան զօրաւոր թափ։ Համեմատական այս «ծաղկումը», սակայն, ժամանակաւոր է. հայրենի հողէն կտրուած ըլլալը, սեփական միջավայր չունենալը, գրական ընդհանուր յարկի չգոյութիւնը մահացու գործօններ են գրականութեան համար։ Այդ է պատճառը, որ պայքարը յանուն արտասահմանի հայ գրականութեան ապահովութեան պէտք է ըլլայ պայքար յանուն հայրենիքի վերանուաճման։

Մ. Պարսամեան սխալ կը համարէ «արտասահմանի կամ գաղթահայ գրականութիւն» արտայայտութիւնը։ Խօսքը առբեւմտահայ գրականութեան մասին է. այսօր գաղութներու մէջ մշակուած գրականութիւնը Պոլսոյ գրականութեան շարունակութիւնն է։ Սխալ է, թէ միայն հայրենի միջավայրին մէջ կրնայ զարգանալ գրականութիւնը. մեր ամէնէն շնորհալի գրագէտները արտասահմանի մէջ առաջ եկած են։ Արտասահմանի հայ գրականութիւնը վերջին տասը տարուան մէջ առաջ բերած է տաղանդաւոր գրագէտներ և արժէքաւոր գրական երկեր։ Ան պիտի ապրի։

Կ. Ճասունի ընդարձակօրէն կը հիմնաւորէ իր տեսակէտը արտասահմանի արդի գրականութեան մասին։ Հայ ազգային միջավայրը բաժնուած է երկու մասի՝ Հայաստան, արտասահման։ Գաղութները ազգային միջավայր են, որոնք 20—25 տարի դեռ կ՛ապրին։ Վերջին տասը տարուան արտասահմանի գրականութիւնը տուած է միայն արժէքներ, ստեղծեր է գրական ամբողջութիւն մը, որ աւելի զեղուն է, քան Պոլսոյ եւ Կովկասի գրականութիւնը. Գոյացեր է Պոլսոյ, գաւառի և Կովկասի հայ գրականութիւն մը։

Ապա կ՛առնէ գրագէտներն առանձին-առանձին, համախմբելով զանոնք երեք գասի ... նները Լ. Շանթ, Ահարոնեան, որոնց կը շարունակեն աւելցնել իրենց տուածին վրայ. մասնաւորապէս Ահարոնեան ինքզինքը գտնելու եւ իր գրական արժէքները բացահատելու ճիգեր կ՛ընէ. Պատերազմէն առաջ սկսած բայց յետոյ ծաղկած սերունդ մը, Զարեան, Համաստեղ, Յ. Օշական — գերազանցապէս ձակագիրներ։ Բանաստեղծութիւնը թուրք չունի Զարեանէն է միայն, որ աչքի կ՛իյնայ... ները տժգոյն են, տարտամ ու թոշնած։ Ընդհակառակն արձակը զարգացած է աւելի, քան նախապատերազմեան Թրքահայ գրականութիւնը։ Ո՛չ մէկ անուն հայ մտաւորականութիւնը ... պէս բռնուած էր գրական կեանքէն, որքան վերջին տասնամեակին. Հայ գրականութիւն ընելու գիտակցութիւն։ 3 ... տերական գրականութիւն — Շանթէն ետքը՝ Լ. Նազարեան, Դ. Մելոյեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Ն. Տէտէէկեան։ Մասնաւորապէս Ս. Զիա Գասպարեան յաջողութեամբ կը մշակէ այս ճիւղը։

Արձակին մէջ պէտք է յիշատակել երիտասարդ տաղանդաւոր գրողներ՝ Նուշանեան, Պէշիկթաշլեան, Օհան Կարօ, Մընձուրի, Ալպատունի եւն., որոնք կ՛երթան պոլսահայ գրականութեան շաւղով, ոմանք նոր թափով ընդհանուր ուղիներով, ոմանք նորութիւն որոնելու փորձեր կ՛ընեն, բայց նոր բան տուած չունին. Շփոթութեան մէջ են։ Վերջին տասնամեակի մեր գրականութեան թերութիւնը միջավայրը չէ, այլ նիւթի ընտրութիւնը, համարձակութեան բացակայութիւնը, հայրենի պակասը, անհոգութիւնը եւ գրական քննադատութեան չգոյութիւնը։

Գրական քննադատութեան բացակայութեան վրայ առանձնապէս կանգ առաւ Ա. Խոնդկարեան։ Արտասահմանի մէջ չկայ «գրական յարկ», գրողը արձագանգ չունի. շատ կը գրուի, բայց լուրջ ընթերցող, անաչառ քննադատութիւն չկար Արտասահմանի գրականութեան զարգացման ազդակները լաւ թոյլ են։ Սխալ է ըսել, թէ արտասահմանի գրականութիւնը նոյն արեւմտահայ գրականութիւնն է, որ հարիւր տարի է գոյութիւն ունի. առաջուան դուրսի գրողն արտասահմանի գրագէտ չէր, ան իր սնունդը կը ստանար երկրէն։ Մինչ արտասահմանի գրականութիւնը կը ծնի ու կը սնանի դուրսը։ Արտասահմանի հայ գրականութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ, որովհետեւ հոս հայութիւնը déclassé զանգուած է. ընդհանուր կեանք ու տիպար չունի։ Արտասահմանի կեանքի տիպար արտայայտիչն է նաւորդը, բայց անոր մշակած հայկական գրականութիւն չէ։ Արտասահմանի գրականութեան ճախուղիւնը քանակական է, ինչ որ կը գրուի կը տպուի, որակով խնամեալ չէ։ Ուսանողը անարուեստ, լեզուն՝ անփոյթ, անկատար։ Սխալ է, թէ արտասահմանի գրականութիւնը կը յառաջդիմէ. վերելք չի կրնար ըլլալ հոն, ուր չկայ հող, չկայ գիւղացի, չկայ միջավայր, չկայ տիպ։

Օհան Կարօ վեր կ՛առնէ առանձնապէս արտասահմանի գրականութեան առաւելութիւնները. հինէն աւելի կատարեալ է։ Հայրենիքէն հեռու ըլլալը եւ հայրենիքի բուռն կարօտը ստեղծագործութեան թափը լաւ բաց ... ազգակներ են։ Հայրենի միջավայրէն դուրս ըլլալը կը հաստիչ գլուխը ընդհանուր, համաշխարհային հարցերով, ... նաստեղծութիւնն ալ աւելի յառաջացած է, քան նախապատերազմականը ...

...ՄԱՐՍԻ' ԴՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

...րի. յետ այսու մենք ուրախ լինենք
...ունների պէս օդերում ազատ.
...ը կծուչնակին' փակ չէ վանդակում.
...ը ով ուրախ չէ ազատներից զատ:
...ազատութիւնը աշխարհ է շէնցնում.
...չնայը' թրճուանք սրտին ու հոգուն.
...ութեանդ մէջ դու ապրում չունես,
...ութեան մէջ կեանք չկայ մարդուն:
...է երազում ես մարդը կատարեալ,
...բ. եթէ փնտռում թրճուանք վայելքի,
...գատ երկրից զատ ո՞րանեղ կը գտնես:
...ազատութիւնն է հիմքը բարիքի:
...տուր ակընկալիր ազատութիւնից —
...ծարգարտամայրը ծովում է գտնւում:
...ների մէջ մեծութիւն չկայ,
...ատուից առաւել ի՞նչ չաք աշխարհում

Մ. Ա. Հ. Միրրուզի
(Նորերէն)

Թարգմ. Վ. Իրանեան

...ով լեզուի մէջ են, այա ոճի ...ժական լեզուի գեղեցկութիւնները քիչ կը զգացուին արտասահմանի գրողներու մօտ. ...մեծ մասին մէջ չկայ շեշտուած ...ղեն, աշխարհահայեացք։ Գաղթային գրողները ջերմանոցային ծաղիկ են. հայրենիքը անոնց համար աղօտ է եւ անհեռանալի։ Գրագէտներու մէջ կան հիւանդ տիպեր եւ հիւանդագին [illegible]։

Լ. Մելիք Դադայեան.— Գաղթայ գրականութիւնը չի զարգանար, եւ պատճառը հայրենիքէն կտրուած ըլլալը չէ, այլ մեր նոր սերունդի ապիկարութիւնը։ Նոր սերունդը ոչ մէկ նորութիւն կ'արտադրէ, գրական նոր հոսանքներ չի ստեղծեր. նոր բան չունի տանելիք Հայաստան։ Մեր երիտասարդները կը կրկնեն հինը։ Այս է դժբախտութիւնը։

Ա. Վաչեան կը մատնանշէ հակասութիւնը Օ. Կարօի խօսքերուն մէջ եւ վերջի միջեւ. կը շեշտէ բանաստեղծական արուեստի կարեւորութիւնը. յանգը արուեստի գեղեցկութիւններէն մէկն է։ Անհրաժեշտ է, որ գրական երկի բովանդակութիւնը ըլլայ ցեղական. [illegible] է հայ գրականութեան համար։

Ն. Թօշալեան հարց կը դնէ.— ...րն է մեր գրական ձգտումը. «Ի՞նչ»ը, թէ «ի՞նչպէս»ը։ Պատասխանն է «ինչպէս»ը։ Պէտք է թօթափել հին ուսուցչական, քարոզչական գրականութեան լուծը, որ տիրող է 60ական թուականներէն սկսած։ Գրականութիւնը պէտք է զբաղի զուտ արուեստի ժառանգութիւններով։ Հայ գրականութիւնը այսօր, կարող է մշակուիլ միայն գաղութներու մէջ, ուր չկայ բռնադատութիւն։ Պէտք է ճշդել նաեւ մեր տեղը. ո՞ւր ենք մենք, ի՞նչ կշիռ ունինք ընդհանուր գրականութեան տեսակէտով։ Եւ այս կողմէն ալ գաղութը աւելի առաջ է, քան Հայաստանը։ Գաղութը ազատ է եւ ազատ կը շօշափէ նոր խնդիրներ, իսկ Հայաստանի մէջ թութակօրէն կը կրկնեն ռուսական ձեւերը։ Զաբ...նը, որ արտասահմանի մէջ կը գրէ, փաստօրէն խորհրդային գրականութիւն կ'ընէ. անոր ոճը, ձեւը ռուսական են, յաճախ, բառացի կրկնութիւնը ռուս գրողներու։

Բօշարեան լաւատես է գաղութի արուեստի եւ գրականութեան համար։

Ա. Խոնդկարեան կը պարզէ կարգ մը թիւրիմացութիւններ, կը հերքէ իրեն վերագրուած «ազգայնամոլութիւնը» եւ կը պնդէ, որ հայ գրականութիւն չի նշանակեր միայն հայերէն գրուածներու գումար։ Հայ գրականութիւնը, որպէս այդպիսին, չի կրնար սահմանել միայն օտար նիւթով։ Սխալ է «ինչ»ի եւ «ինչպէս»ի բաժանումը. բովանդակութիւնը ձեւը գրականութեան մէջ նոյնը չէ, ինչ որ նկարչութեան մէջ։ Ամբողջ ռուս գրականութիւնը, օրինակ, քարոզչական է, բայց ի՞նչպէս կարելի է ըսել թէ ան գրականութիւն չէ։

Գ. Մելոյեան կը շեշտէ գրական արուեստով ապրող գաղութի բացակայութիւնը։ Հայ գրագէտները իրենց մտաւոր սնունդը կը առնեն օտար' աւելի բարձր գրականութիւններէն եւ չեն ապրիր հայ գրականութեամբ։ Հայերէն գրականութիւն ընելը անոնց համար տեսակ մը պարտականութիւն է. գրելու ատեն կը յարմարին ամբոխին եւ հոգեպէս հաղորդակից չեն այն տարրի հոգեբանութեան, որու համար կը գրեն։ Հայերէն զուտ գրական թերթ չկայ, եւ գրողը ստիպուած է այս կամ այն կուսակցութեան թերթին մէջ տեղ փնտռել։ Հայ գրականութիւնը չի գոհացներ զարգացած սերունդի պահանջները, և երիտասարդութիւնը կ'աւծանայ։ Մեր գրականութիւնը սահմանափակ է ազգային առանձնացման մէջ։ Հոգեկան ապրումներ չկան մեր գրականութեան մէջ։ Յեղափոխական շարժումը, օրինակ, հոգեկան տիպարներ չարտադրեց։ Այս եւ նման թերութիւնները պատճառ են, որ վերելք չի նկատուիր։ Պէտք է դուրս գալ ազգային առանձնացման նեղ շրջանակէն, պէտք է տեսնել մեր շրջապատը, պէտք է տեղ տալ արուեստի եւ գրականութեան աւելի բարձր եւ ընդհանրական ձեւերուն։

Խօսիլ փափաքողներու թիւը դեռ շատ էր, բայց ժամանակը անցած ըլլալով, հաւաքոյթը փակուեցաւ։ Այս առթիւ ընդհանուր բաղձանք յայտնուեցաւ որ արուեստին եւ գրականութեան ուրիշ հարցեր ալ նուիրուին։

ՌԻՆԿՆԴԻՐ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գործազրկութիւնը եւ գործաւորներու աշխատանք հայթայթելու դժուարութիւնները ամէնէն մեծ մտահոգութիւններէն մէկն եղած են յետպատերազմեան աշխարհին Ֆրանսա, այս տեսակէտէն, երկու տարիէ ի վեր ամէնէն բարեբախտ եւ հակառակ զանազան բայց մասնակի դժգոհութիւններու, ամէնէն քիչ կը տառապի գործի կողմէ։

Փարիզ, Ֆրանսական արտադրութեան ամէնէն մեծ կեդրոններէն մէկը, փաստը կուտայ գործերու բարգաւաճ վիճակին։ Սէնի նահանգային Ընդհ. Խորհուրդին մէջ կարդացուած տեղեկագիր մը կը յայտնէ թէ 1929ը կը վերջանայ գործազուրկներու համեմատաբար շատ փոքր թիւով մը,— 22 անգործներ' արուարձաններու մէջ, 544' Փարիզի մէջ։

1929ի սկիզբէն ի վեր, ընդամէնը մէկ միլիոն ֆրանք բաշխուած է անգործներու իբր նպաստ, մինչ նոյն ժամանակի ընթացքին, Լոնտոնի մէջ, անգործներու նպաստ գումարը կ'անցնի 2 միլիառը, իսկ Պերլինի մէջ' 800 միլիոնը։

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական ճարտարարուեստի բարգաւաճ վիճակին փաստերէն մէկն ալ այն է որ, տարուէ տարի, Ֆրանսայի մէջ աշխատանք փնտռող օտարականներու թիւը կը շատնայ։ Աշխատանքի Նախարարութեան օտար աշխատաւորներու սպասարկութեան պետին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 1929ի ընթացքին, յունուարէն նոյեմբեր, 10 ամսուան մէջ, Ֆրանսա մտած են 94.343 օտար աշխատաւորներ։ 1925ին այս թիւը հասած էր 89,000ի. ամէնէն ակար տարին եղած է 1927ը. Ֆրանսա մտած են ընդամէնը 17,166։ Իսկ Փարիզի օտարբնակչութիւնը վերջին վեց տարիներու ընթացքին ունեցած է 200 հազարի յաւելում մը, համաձայն վերջին պաշտօնական վիճակագրութեան մը։

Օտար աշխատաւորներու այս յորձանքն մասնաւոր կանոնաւորելու, հանեղները տեղաւորելու եւ տեղացի աշխատաւորներու գործը չխանգարելու նպատակով, Աշխատանքի Նախարարութեան մէջ կազմուած է յատուկ գիւան մը, որ օտար աշխատաւորներու մուտքը արտօնելէ առաջ, կը քննէ թէ չկա՞յ երկրին ներսը անգործ մը, որուն նախ պէտք ըլլայ գործ հայթայթել։ Ֆրանսա մտնելուն, այս գիւանին պաշտօնեան է որ կ'ընդունի օտար աշխատաւորը, կը քննէ անոր թուղթերը եւ հաստատելէ յետոյ անոր օրինական կացութիւնը, զայն կը ղրկէ իր գործին վայրը։ Համաձայն հաւաքական կամ անհատական պայմանագրութեան. գիւանը ունի նաեւ իր քննիչները, որոնք կը շրջին գաւառէ գաւառ, գործարաններու եւ երկրագործական հիմնարկութիւններու մէջ հսկելու համար պայմանագրութիւններու գործադրութեան։

Բողոք եւ պահանջ ունեցող օտար գործաւորը այս գիւանին է որ կը դիմէ գոհացում ստանալու համար։ Այս գիւանին կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ. ան է որ կապ կը հաստատէ գաւառի եւ արտասահմանի սպասարկութեանց հետ, գործի խնդրանքները կը քննէ, կը ճշդէ օտար աշխատաւորներ մըտցնելու պահանջը եւ ըստ այնմ կը հրահանգէ եւ կ'արտօնէ օտարականներու Ֆրանսա մուտքը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԶՏՄԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Դեկտ. 9ին Երեւանի մէջ փակուեցաւ Կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովի Գ. լիագումար նիստը, ուր լսուեցան զեկոյցներ կուսակցական զտման, Կեդր. Վեր. Յանձ.ի աշխատանքներու ծրագրին եւ ինքնաքննադատութեան մասին։

Կուսակցական զտման ենթարկուած են Հայաստանի 685 բջիջներու 11764 անդամներէն' 11444 հոգի։ Ասոնցմէ, կուսակցութենէն վտարուած են 1700 հոգի։ Արտաքսուածներէն 275 հոգի բանուոր են, 1022 գիւղացիներ եւ մնացեալը ծառայողներ.

Ինքնաքննադատութեան շուրջ վիճաբանութիւնները երկարած են։ Դիտողներ եղած են թէ բաւարար չափով ծաւալած չէ ինքնաքննադատութիւնը, թէ ճնշում կը բանեցնեն եւ հալածանքի կ'ենթարկուին աշխատաւորները։

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն տուած է որոշումներ' հետեւեալ հարցերու մասին.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

Աշխատաւորներու թիւին զուգընթաց, կ'աճի նաեւ աշխատանք փնտռողներու թիւը, որոնք կ'արձանագրուին աշխատանքի սակարանները. Անցեալ տարիներու բաղդատմամբ, գործազուրկներու թիւը աւելցած է։

Գործազուրկներու ընդհանուր թիւին 43,6 տոկոսը կիներ են. 14,8 տոկոսը անչափահասներ։ Զտումներու, գործազուրկներու աւելցումը եւ գործազուրկներու յաճախակի հրաժարումը իրենց առաջարկուած աշխատանքէն, կը հաստատեն թէ գործազուրկներու մէջ անձեր կան, որոնք կը խուսափին աշխատանքէ եւ աշխատանքի սակարանը կ'արձանագրուին' զանազան արտօնութիւններ եւ նպաստներ ստանալու համար։

Գործազուրկներու թիւը պակսեցնելու միջոցներ նկատուած են շինարարական մեծ աշխատանքները, 7 ժամուան բանուորական օրը, անընդհատ արտադրութեան կիրարկումը։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄ ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բանուորական ուժի կազմակերպումը թէ արտադրութեան և թէ աշխատանքի շուկաներուն մէջ, ներկայիս շատ ետ մնացած է բաղդատմամբ տնտեսութեան պահանջներուն, ինչ որ պատճառ կը դառնայ կարգ մը բացասական երեւոյթներու։

Ա.— Շարք մը տնտեսական կազմակերպութիւններու անուշադրութիւնը' բանուորական ուժի կազմակերպման հանդէպ։ Ատոնց նկատի առնելու պահանջը. կը բարձրացնեն բանուորներու թիւը։

Բ.— Գործարաններու մէջ խըմբական կայքերն ու պաշտպանութիւնները կը դժուարացնեն մասնագէտ եւ որակեալ բանուորներ հասցնելու գործը։

Գ.— Արհեստակցական միութիւնները թոյլ կուտան որ շարք մը արդիւնաբերական միութիւններու մէջ մտնեն անկազմակերպ ուժեր եւ երբեմն խորթ, թշնամի տարրեր..

Դ. Աշխատանքի շուկան թոյլ կազմակերպուած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՑԱԳՆԱՊԸ

Նարոյեան պատրիարքը հրաժարեցնելու համար վեց եկեղեցականներու ծանօթ ձեռնարկը իր արձագանգն ունեցած է թրքական իշխանութեանց մօտ։

Դեկտ. 18ին ոստիկանատուն հրաւիրուած է վարչութեան ատենապետ Պ. Գէորգ Թօրգոմեան, հարկ եղած բացատրութիւններ տալու համար խնդրին մասին։ Իսկ Դեկտ. 19ին ոստիկանական Ա. ճիւղի տնօրէնութեան ներկայացած են յիշեալ վեց եկեղեցականները' Գէորգ արք. Արսլանեան, Սարգիս եպս. Տ. Սարգիսեան, Տաճատ եպս. Պասմաճեան, Հմայեակ, Եղնիկ եւ Գուսան վրդ.ները, որոնք հարցաքննուած են։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍ

Ազգ. Մեծ Ժողովի Նախագահ Քեազիմ փաշա Պոլիս ժամանելով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Խնայողութեան եւ տնտեսութեան միութեան անդամները թէ իրենք տեղական կերպաս պիտի գործածեն եւ թէ ուրիշներն ալ պիտի պարտադրեն գործածելու զանոնք։ Իսկ անոնք որ առանց ստիպողականութեան, օտար կերպասներ գործածեն, [illegible] անդամակցութենէ պիտի հրաժարեցուցուին։ Կրնանք ըսել թէ այլեւս տեղական կերպասները եւ ուրիշ տեղէններ մեծ մասամբ մեզի կը բաւեն. Նոյնիսկ պարահանդէսի եւ պաշտօնական օրերու յատուկ կերպասներ ունինք։ Ամէն ոք պէտք է ստիպէ որ իր կինը տեղական կերպաս գործածէ։ Մ. Քէմալ փաշա ամէնէն առաջ հրամայեց իր հագուստները տեղական կերպասէ շինել։ Նոյնպէս պարտաւորեց որ իր ապարանքին մէջ գտնուողներն ալ անխտիր իրեն հետեւին եւ յայտարարեց որ անսաստողներուն երեսն անգամ պիտի չնայի։

Պէտք է գիտնալ որ օտարները իրենց արտադրութիւնները միայն կը գործածեն, նոյնիսկ Թուրքիա եկող օտարները իրենց ուտելիքները ընդհանրապէս միասին կը բերեն։ Ամէն կողմ հրահանգ տրուեցաւ որ Ազգ. խնայողութեան Միութեան մասնաճիւղեր բացուին։ Սուրճի եւ թէյի գործածութիւնը իրենց նուազագոյն չափին կրնան զեղչուիլ եթէ հիւրերուն սուրճ առաջարկելու սովորութիւնը վերցուի, 5 միլիոն ոսկի ծախքը [illegible] կրնայ իջնել։ Սուրճի տեղ շաքար, լօքում եւ չամիչ պիտի հրամցուի։

ԹՕՓԱԼ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՓԱՇԱ

Թերթերը կը շարունակեն իրենց բուռն յարձակումները Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշայի դէմ։ Այս վերջինը դեռ Պոլիս կը գտնուի եւ Էնկիւրի չէ գացած, ինչպէս գրուած էր։ Իր հետքը կորսնցնել տալու համար մինչեւ Հայտար փաշա գացած է, սակայն կառախումբ չէ նստած։ Կը բնակի Թօքաթլեան պանդոկին մէջ։ Սակայն կ'ըսուի թէ հեռու գիւղ մը գացած է վերջին անգամ, եւ կ'ուզէ բազմութենէ հեռու ապրիլ։

Թերթերը կը պահանջեն որ Թօփալ Իսմայիլ փաշա դատարանի յանձնուի եւ հաշիւ տայ պատերազմի ընթացքին իր կատարած զեղծումներուն մասին։ «Ճիւմհուրիյեթ» կը թելադրէ, որ երբ Թօփալ փաշան Էնկիւրի հասնի, կայարանին մէջ դիմաւորուի երկու ոստիկաններու կողմէ...

Բացի իր հաշուական զեղծումներէն, Իսմայիլ Հագգը պիտի հետապնդուի նաեւ իբրեւ զինուորական փախստական. Զինուորական օրէնքը խիստ պատիժներ կը սահմանէ փախստականներուն համար, որոնց յանցանքը ժամանցումի ենթակայ չէ։

«ԽԱՐՈՒԽԵՑԱՆՔ ԱԶԱՏՑԷՔ ՄԵԶ»

«ՈՉ ԿՐԱԿ ՈՒՆԻՆՔ, ՈՉ ՃՐԱԳ»

...Խմբագիր "Յառաջ„ի

Լանեւ, 23 դեկտ.— Գրեթէ ամիսէ մը վեր հոս կը գտնուինք։ Թերեւս դուք ալ տեղեակ էք մեր Յունաստանէն հոս գալու պատճառներուն, [illegible] պատասխանատուներն են մեր հայ չարաչաց [illegible], որոնք մեզ խաբելով, համոզելով մեր դրամները գրպանելով ճամբայ հանեցին եւ նաւը ճիշդ մեկնելու ժամանակ Պիրէօսի նաւահանգիստը մեզ յանձնեցին մեր անցագիրները։ Մեզի այնպիսի խոստումներ ըրին որ եթէ Ֆրանսա հասնէինք, մեզի գործ պիտի տային առանց դժուարութեան եւ ամենայն դիւրութեամբ պիտի կրնայինք առնել մեր ինքնութեան թուղթերը։ Ի՛նչ գիտնայինք որ մեր անցագիրները մէկ երկու ամսուան համար վիզէ եղած են, թէ վերադարձը պարտաւորիչ է, եւ Ֆրանսայի մէջ վարձքով գործ չպիտի կրնանք ընել։ Եթէ գիտնայինք, անշուշտ պիտի զգուշանայինք։ Այժմ հոս քանի մը խեղճ ընտանիքներ կը գտնուինք, բոլորովին անճար եւ նեղ վիճակի մէջ։ Պայմանագրով թուղթի գործարանը մտանք, երեք շաբաթ վերջը մեզի հանեցին, ըսելով թէ ինքնութեան թուղթ չունինք եւ չենք կրնար աշխատիլ։ [illegible] ամէն կողմ շրջապատուած է, ոչ կրակ ոչ ճրագ ունինք, ոչ ալ չոր հաց կրնանք ճարել։ Աշխատելու կարողութիւն ունինք, գործ կ'ուզենք, բայց չեն տար եւ կը վռնտեն, ըսելով որ օրէնքի հակառակ շարժած ենք։ Ուրիշ տեղ ալ չենք կրնար երթալ, քանի որ դրամ չունինք։ Երեք չորս փոքր զաւակներ ունեցող ընտանիքներու քաշած չարչարանքը, նեղութիւնը անկարելի է գրչով բացատրել։ Մենք քիչ կը գրենք, դուք շատ հասկցէք։

Սիրելի հայրենակից, մեր մասին ի՞նչ կը խորհիք։ Մենք տեղ չենք գիտեր, մարդ չենք ճանչնար ճար մը ցուցուցէք, որպէսզի առանց մեր աշխատելու կարողը կորսնցնելու գործի սկսինք, եթէ ոչ Ցերզօրէն եւ Խըմիրէն ազատելէ վերջը, անօթի պիտի մեռնինք Ֆրանսայի մէջ... Ի սէր մարդկութեան, մի' ուշացնէք ձեր ընելիքը որովհետեւ մեր վիճակը խղճալի է։

Առաքել Առաքելեան Պալրտուրցի, Գրիգոր Սաքալեան Պալրտուրցի, Հայկանուշ Նալպանտեան Նազիլլի Կարապետ Յօնապետեան եւայլն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Լիոն, 25 դեկտ.— (Սեփ. թղթ.)։ Լիոնահայ գաղութը երկար ժամանակէ ի վեր կը ցանկար ունենալ իր մասուր-մանկապարտէզը հայաշատ կեդրոնի մը մէջ։ Յաճախ եղած են ուղղակի եւ անուղղակի գանգատներ, թէ երկու ազգային մարմին գոյութիւն ունի. սակայն եւ ոչ մէկը կը ջանայ մանկապարտէզ մը բանալ։ Շատ հին չէ պատմութիւնը երկու Ազգ. Միութիւններու գոյութեան, գաղութը շատ լաւ գիտէ ապօրէն մարմնոյն կատարած [illegible] սադրանքները, չէզոքացնելու համար օրինաւոր Վարչութեան գործունէութիւնը։ Հակառակ բոլոր այս արգելքներուն, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը անվհատ շարունակեց իր գործը եւ իր ջանքերուն շնորհիւ Լիոնի գաղութը ունեցաւ մասուր-մանկապարտէզ մը հայաշատ կեդրոնի մը մէջ, ուր ամէն օր կը հաւաքուին երկոտասնեակ մը հայ մանուկներ, սորվելու համար իրենց մայրենի լեզուն։ Հինգշաբթի օրերը աշակերտներու թիւը կը հասնի մինչեւ 30-35ի. կիրակի առաւօտները տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ կրօնական առաջնորդութիւն։ Կարգ մը հայ տիկիններ ձեռնարկած են հանգանակութեան, մասուրը բարեզարդելու համար եւ առաջին առթիւ գոյացած գումարով թանկարժէք կերպասէ վարագոյր մը նուիրած են. գնահատելի է տիկիններու ժրաջան աշխատանքը։

*** Ամանորի առթիւ տեղի կ'ունենայ մանկապարտէզի անդրանիկ հանդէսը. Թուականը պիտի յայտարարուի թերթով։ Մասնաւորապէս մանկապարտէզի աշակերտներն են որ պիտի երեւին բեմին վրայ. փոքրիկներ' որոնք հայերէն խօսիլ չէին գիտեր, այսօր շնորհիւ Օր Սաթենիկ Գալթեանի թափած ջանքերուն, կրնան հայերէն արտասանել եւ խօսիլ, պարտականութիւն կ'իյնայ Լիոնի գաղութին' ներկայ ըլլալ հանդէսին եւ քաջալերել թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։ Պէտք է թեւ թիկունք հանդիսանալ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, կանգուն պահելու համար մասուր-մանկապարտէզը. որմէ ունինք շատ մը ակնկալութիւններ։

Յունուարի սկիզբը տեղի պիտի ունենայ Ս. Փափազեան «Քլիք»ին դէմ բացուած եւ շահուած դատի շարունակութիւնը։ Արդիւնքը իր կարգին կը հաղորդենք «Յառաջ»ին։

Վարուժան

ԳԱՐԱԽԱՆԻ ԵՂԲԱՅՐԸ

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ գործավար Լ. Գարախանի եղբայրը Յովսէփ Գարախան, Խ. Միութեան Պոլսոյ արտաքին առեւտուրի ներկայացուցչութեան յախճապակիի ճիւղին տնօրէն կարգուած է։

Յովսէփ Գարախան, արդէն իսկ պաշտօնատեղին հասած եւ պաշտօնին ձեռնարկած է։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Իսսիի «Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ: Այսօր կիրակի ժամը 3 — 8՝ Salle-Jean Goujonի (8 Rue Jean Goujon) վերի սրահներուն մէջ:

Շքեղ տօնածառ, գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՓԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Կազմակեր պալատ նուէրներ կը բաժնէ փոքրիկներուն

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Petit Journalի մէջ 21 Rue Cadet (Métro: Cadet.

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԱՐՕՆՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՖՕՆՏԻՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ա. ԳԵ.ՒՈՐԳԵԱՆ, ՇԱՀԱՐՈՒՆԵԱՆ, Օրիորդ ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Պ. Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԳՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ, ՓԷԼԻՆՏԻՐ, Ա. ԿՕԹԻԿԵԱՆ, ՌԱՖԻԿ, Ջութակահար ՌԻՖՕ և «ԱԼԱԳԵԱՑ» երգչախումբը:

Կը նուագէ «ՏԱՐՕՆԻ ՀԱՐՍՆԻՔԸ»

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏՕՆԱԾԱՌ

Նւիրական պարեր, նուագ - պանտօ եւ ջազզ-պանտօ կը նուագեն հայ երաժշտական ջիգերը
ընտանեկան կարգերը

Ճոխ և հանրամատչելի պիւֆէ Մուտք՝ 15, 10 և 7.50 ֆրանք

Պզտիկներու համար ցոնւածատի մասնակցութիւնը 5 ֆրանք

Տօմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ՎԱՀՐԱՄ ԿՐՊՕԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Փարիզ 22 դեկտ. 1929

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ Ենթակոմիտէի հրապարակային-մշակութային ժողովը՝ այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսին Ա. Աբրահեան ընկ. Ա. Աբրահեան Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:

ԱՆՈՒՇԱՀԱՄԱՐ
O. M. OHANESSIAN
Marque déposée MELKON
Լ.Թէ կ'ուզէք ծաշակել աղեկ ապուխտ, սուջուխ, կը փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով Լօքում, ... ֆաս...
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Ամէն տեսակ հիւանդութեանց ... Ընդունելութիւն ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.

EMPIRE Մեծ․․․ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris ...

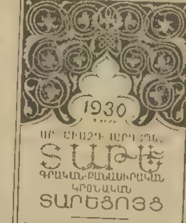

Դիմել ԱՐԱՄԵԱՆԻ
13 Bld. Edgar Quinet
Colombes, (Seine)
Գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

ՀԵՐԱԹԱՓ «ՔԻՍ»

Ամենէն գործնական եւ ամենէն ազդեցիկը կնդկաց ... թոք և արտաքին թիւններուն:

Կիրք վայրկեանէ բաւական է թօթափելու եւ մաքրելու ...

Գինն 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)
Լաբորատուար «Քիս»
159 Rue Pierre Corneille, Lyon

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, ֆամիոն 220, Մոթօ-սայքլ 100, Մաքսի 50, ման. դաս 15, ...

Սր. գասպ փռնեց. գուշակութիւն
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՉԷՆԻ

Կը գուշակէ անցեալը, ներկան ... 62 Rue de la Rochefoucauld ... Métro և Nord Sud: Pigalle.

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամ 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. ST. PHAN

1000 +

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

Կը խնամէ ներքին եւ կինոբու հիւանդութիւնները
Կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւններ, դիւրացումներ ...
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, երեկոյեան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud. Թրամվայ 5 եւ 26. Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ
բացուած է
DORK
Կօշիկի վաճառատունը
46 Grand Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre (Բակի մէջ՝ ալ կողմի առաջին դուռ)
Իր անձնական դարմանատան մէջ կը խնամէ ներքին եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները:
Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ Halles
Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8: կիրակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12.

Ets "TOUT POUR LE CONFORT"
26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Tél. Trudaine 53-44
CHAUFFAGE CENTRAL
ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE ingénieur E. T. P.)
ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ
Մեր մեծ շէնքերու եւ բնակարաններու ... T.S.F.ներ, ...

ՄԵԹՐ Պ. ՎԱՀԷ
(ՊԵՈՐԷՔՃԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73 97
Իրաւագէտ խորհրդատու ... Միջնորդ ... գործերու ... certificats de coutumes եւ կը կատարէ ... թիւններ, եւ ամէն ... թարգմանութիւններ:
Հայերու համար դիւրութիւններ ...
Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

FUMISTE-COUVREUR
PLOMBIER
Կը ստանձնէ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, ծխնելոյզներու ... Դիմել նամակով
A. TATOULIAN
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-83
ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ
Երլ. Կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, ... GRES-SIN JOLIVET հացերը:
Ունինք խաչպարակ ...
Փարիզի մէջ ... կը յանձնուին
Ներկայ կարօնը ներկայացնողին ... 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Սրտամաշութեան, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ... ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ կուրծ, ... Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

tailleur
A. BERBERIAN
24, RUE BERGERE
Tel. Prov. 05 49

ODEON COLUMBIA
Ցնցերգերու ... Թուրքերէն փլաքներու ... վաճառատուն.
ՀԱՅԿ. ՄՆՏ ՆՈՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՑԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70
Կը ստանձնէ պատմական, քաղաքային եւ առեւտրական գործեր ... ՁՐԱՑԱՄ ...
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակի

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՋԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ԹՈՒՆԱԿԱՆ կօշիկի գործարանը
18 Rue MONCEY, 18 Lyon
Փլաւ ... Փանի ...
Հայերու համար ճարիւրին 20 զեղչ

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ Վ. ԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
30 Rue St. Basile, MARSEILLE Téléphone. 14-29 Man
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
Ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գինիներ ... ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ
Ապսպրանքներ կ'ընդունինք ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Ձեր եւ ցնորքի՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61
... 2—5. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՏԱՐԵԿԱՆ 75 ՖՐԱՆՔՈՎ ՄԻԱՅՆ

Ձեր տոմարները կը պահեն ... Ձեր Chiffre d'affaires, Bénéfices Commerciaux և Impôts sur le revenuի յայտարարութիւններն ու կարգադրութիւնները ...
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ...
ԱՄԻՍԵՐԷ ԵՒ ՆՈՅՆ ԻՍԿ ...
ԵԹԷ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻ ... Patente եւ Registre de Commerce ...
Կրնամ ձեզ գերծ պահել Chiffred' Affaires եւ BénéficesCommerciaux ... Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, ...
Դիմել միայն գրաւոր ... Société des Comptables (E.C.I.) ...
CHÉKERIAN, 150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris.
Téléphone Trudaine 76-42

ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՒ ՄՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Ջոր պտուղներ, լաքերտա, երշիկ, պաստուրմա, ...
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԷԺԱՆ
Մասնաւոր ապսպրանքներ ... կ'ընդունինք ...

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ
30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1929

31 DÉCEMBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1149 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ, ՁՄԵՌԸ ԵՒ ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԴԷՆ ԿԸ ՀԱԼԵՑՆԵՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ԵՒ ՇՈՒՏ

Սուրիոյ մէջ գործի ձեռնարկած են արդէն, Թուրքիայէն աքսորուած բեկորներու պատսպարման համար։ Ներք. խնամատարութիւն մը կազմուած է Հալէպի մէջ, եւ երկու անդամներ ղրկուած են դէպի սահմանագլուխ, ուր խռնուած է տարագիրներու մեծամասնութիւնը։ Զափահաս որբերն ալ յանձնախումբ մը կազմած են Պէյրութի մէջ. դրամ հաւաքելու համար։

Իսկ Փարիզի մէջ. ինչպէս հաղորդեցինք արդէն. կազմուած է Ներք. Յանձնախումբ մը, Նախագահութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան։

Ուրեմն. տագնապին ծանրութիւնը կ՚ըմբռնեն բոլորն ալ, և շարժումը սկսած է արդէն, եղբայրական աջակցութիւն հասցնելու համար նոր հալածականներուն, որոնք առնուազն 4—5 հազարի պիտի հասնին, եթէ ճամբաները չփակուին։

«Յառաջ»ի ընթերցողներն ու բարեկամները չսպասեցին սրտառուչ կոչերու, իրենց պարտականութիւնը կատարելու համար, նախ. այս առթիւ։ Կաթիլ-կաթիլ, բայց ամէն օր գումարներ կը հասնին։ Եւ վստահ ենք որ, տօնական օրերու տաղտուկներէն յետոյ, աւելի արագ պիտի բարդուին ցանկերը, ինչպէս Շիրակի եւ Գիլիկէի օրերուն։

Ժողովրդական լումաները անշուշտ կաթիլ մը ջուր են։ Բայց ունին բարոյական մեծ արժէք։ Անոնք ոչ միայն կը նորոգեն հոգիէ հոգի եղած կապերը, այլեւ բարոյապէս կը կազդուրեն թ՚ե մեզ, թ՚ե հալածականները։

Ողորմութիւն չէ որ պիտի բաշխենք. իբրեւ բարի քրիստոնեաներ. այլ մեր պարտականութիւնը պիտի կատարենք իբրեւ եղբայրներ եւ քոյրեր։ Այլ մանաւանդ իբրեւ բախտակիցներ։

Շատերը անցան նոյն ճամբաներէն, աւելի դժբախտ պայմաններու մէջ. եւ հիմա, Նորէն տուն-տեղ շինած, հեռաւոր յիշատակի մը պէս կը նային այդ օրերուն։ Իսկ ուրիշներ, իրենց երազին մէջ անգամ չտեսան այդպիսի սարսափներ։ Եւ եթէ պատմես՝ չեն հաւատար, ինչպէս չպիտի հաւատար իրական Թուրքը ու Անատոլուն չտեսած Եւրոպացի մը։

Այս երկու դասերն ալ չեն կրնար խուսափիլ իրենց պարտականութենէն։ Մանաւանդ անոնք որ իրենց լոյս օրերը անցուցին ազատ եւ ապահով երկինքի տակ, եւ գիշերները իրենց գլուխը դրին փետուրէ բարձերու վրայ։

Ձեռքի ձեռքի բոլորն ալ, առանց խտրութեան։ Եւ մանաւանդ շո՛ւտ։ Ձմեռը եւ անօթութիւնը մեր բարի կամքին չեն սպասեր։ Գոյնզգոյն քուրջի կտորներ հագած կը ծածկեն հարիւրաւոր կիներու եւ մանուկներու մերկութիւնը, եւ եթէ արտակարգելի դրամ չունինք. անշուշտ լաթի կտոր մը չի պակսիր ամէն անկիւնը։ Անհրաժեշտ է ոչ միայն դրամ, տեղաւորման և պարենաւորման ծախքերը հոգալու համար, այլեւ հագուստեղէն։

Այս առթիւ, ժողովուրդը հրաւիրելով եղբայրական աջակցութեան, անհամբեր կը գտնենք վարիչներուն ալ յիշեցնել իրենց պարտքը։

Մինչեւ հիմա, երեսի վրայ ձգուած կը մնայ Սուրիան, հակառակ իր հոծ գաղութներին եւ բազմազան պահանջներուն։ Ծակերին չկրցանք ըմբռնել, թէ ուրիշ գաղութներու չի նմանիր Սուրիա-Լիբանանը։

Այնտեղ ոչ միայն պատկառելի համրանք ունինք, այլ և զայն մեծ մասով հողին կապելու հնարաւորութիւններ։ Մանաւանդ որ, տեղական իշխանութիւններն ու հոգատար կառավարութիւնն ալ համաձայն են այս մասին։ Եւ եթէ տեղաւորման ձեռնարկները դանդաղ կ՚ընթանան, եթէ ամէն շաբթու 50—100 մարդ բեռ կը կապէ դէպի Հարաւ. Ամերիկա, խոստովանինք որ մեր խիղճն ալ մաքուր չէ։

Ամէն ծրագիր դրամ կը պահանջէ։ Ինչ որ կարելի եղած է ճարել, մինչեւ հիմա, մեծ մասով օտար, միջազգային հանրանականութեանց կը պարտինք։ Ողբալի է մեր բաժինը մանաւանդ հայկական գիւղերու կառուցման գործին մէջ։

Արդ, հիմա որ Անատոլուի բեկորներուն հոգն ալ կը ծանրանայ Սուրիոյ վրայ, պէտք է սթափինք. վերջապէս, եւ մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւինք այդ շրջանի գործերուն։

Օրինակ, չի բաւեր դրամ, հագուստ հաւաքել եւ բաժնել հալածական բեկորներուն։ Անմիջական օգնութենէն յետոյ, կենսական խնդիր է Նորեկ բազմութիւնները տեղաւորել, հողին կապել, սերմացու, լծկան եւն. հայթայթել։ Այլապէս, պիտի բանանք տեւական թշուառութեան, քաշքշուքի, հիւղաւաններու, աքէմփերու նոր շրջան մը, որ կրնայ տաղտկացնել տեղացիները։

Հարց է հիմա,—եթէ Հալէպի մէջ կազմուած խնամատարութիւնը, տեղին վրայ ուսումնասիրելով խնդիրը, գործնական ծրագիր մը ներկայացնէ, ո՞վ տէր պիտի կանգնի անոր։ Ազգային ո՞ր իշխանութիւնը։

Այս ալ կը պահանջէ ձեռք ձեռքի եւ զուգընթաց աշխատանք։ Ամիս մը, վեց ամիս հաց եւ ապուր բաժնելէ յետոյ, այս խնդիրն է որ սեղանի վրայ պիտի գայ։ Այն ատեն, խարխափումը կրնայ տուն քանդել, եւ մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա քշել Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի մնացորդները։ Ինչ որ կը նշանակէ նոյն ելքին յանգիլ։

Եթէ ճիշդ է որ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, ահա նոր պատեհութիւն մը՝ մեր զանցառութիւնները դարմանելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐ ՎՐԱՅ ԽՕՍԵՑՆԵԼՈՒ ՄԱՐՄԱՋ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 դեկտ.).

— «Յարգելի կերպով կարելի չէ մեկնել այն տարօրինակ գրութիւնը, զոր ստորագրած է Գ. Ց. Յէր Յակոբեան, Յունահայ տարեգիրքին մէջ (1930):

Այդ գրութեամբ, Պոլսահայ Նախկին օրագրողը կ՚առաջարկէ լատինականով փոխարինել Մեսրոպեան հայ տառերը: Եւ Նոր, բայց ապագային անպայման իրագործելի բան մը բրած ըլլալու հպարտութեամբ, հիմակուընէ կ՚երեւակայէ իր անմահացումը:

«Ժամանակը կուգայ երբեմն արդարացնելու այն առածը թէ ճշմարտութիւնը «յիմար»ներու բերանովը կը յայտնուի։ Երբ հայերէնը լատինատառ ըլլայ, արձան մը կը պարտինք Եռանէ Յաքուբ, եւ արձանագրութիւն մը... ինծի»։

Ցեղի չտալու համար ծիծաղելի պատրանքներու, հիմակուընէ ծանուցանենք իրեն որ ի զուր փառապսակի կամ փշապսակի կը սպասէ: Եթէ օր մը ընդունուի անգամ լատինական տառերու դրութիւնը, այդ պատիւէն ոչ իսկ փշրանք մը կը մնայ իրեն: Պատճառը շատ պարզ է, եւ մէկը որ կը յաւակնի խելք ծախելու այսքան փափուկ. ճառթի մը մասին ու մանաւանդ պանծացում սպասելու,—հոգ չէ թէ ապառիկ — պէտք է գիտնալ ատիկա: Եթէ երազատես Յունանէսքուն էր որ առաջին անգամ հրապարակ դրաւ առաջարկը, երկրորդողն եղաւ Պօղոս Մակինցեանը։ «Պէտք է արխիւը նետել Մեսրոպեան կոշտ ու անկիւնաւոր տառերը», կը գրէր ան քանի մը տարի առաջ Թիֆլիսի «Զարիա վօստոկա» ռուսերէն թերթին մէջ: Աքստասահմանի հայերէն բոլոր թերթերը առնուազն երեքական անգամ անդրադարձան այս առաջարկին, լուրերու կամ խմբագրական սիւնակին մէջ: Եւ այնքան շատ ու երկարօրէն, որ չլսող չմնաց, անգամ գրագէտներու դասէն:

Գալով բուն նիւթին, չենք գիտեր թէ հարկ կա՞յ լրջօրէն քննելու զայն:

Արդարեւ, Յ.Տ.Յ. խնդրին մօտեցած է սրտառուչ լրջութեամբ մը, եւ փաստելու ելած է...: Փաստն ալ գիտէ՞ք ինչ է.— որպէս զի Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ նման վայրերու հայ տղաքը չայլասերին... Իր պզտիկը իրեն հարցուցեր է թէ հայերէն ի՞նչպէս կ՚ըսեն dixին:—*Տասը*, պատասխանած է, բայց տղան չէ կրցած սորվիլ, կամ շուտով պիտի մոռնայ: Կարծես ամէն կողմ անմիջապէս դպրոցական ցանցով մը պիտի ծածկուի եւ այլասերումը դանակի պէս պիտի կտրի, եթէ հայերէն գիրքերը կամ թերթերը լատինական տառերով շարուին:

Այլասերման վտանգը այսքան այլասերել, չենք գիտեր թէ ի՞նչ կը նշանակէ իր կարգին: Եւ այն ալ լրջօրէն ու հրապարակով:»

ՄԱՀ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

Եգիպտոսի թերթերը կը հաղորդեն մահը աչքաւոր ուսուցիչ վանեցի Համբարձում Երամեանի, որ գինադադարէն ի վեր կը բնակէր Եգիպտոս: Մահը տեղի ունեցած է դեկտ. 20ին, Աղեքսանդրիոյ իր բնակարանին մէջ: Մեռնելէն քանի մը օր առաջ լոյս տեսած էին իր «Յուշարձան»ը, երկու հատոր: դեկտ. 22ին կիրակի օր ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուած է բազմավաստակ ուսուցչին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դաւեր՝ Հայերու Սուրիա մուտքին դէմ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (21 դեկտ.).

Կարգ մը կաշառուած մարդիկ, դարձեալ կը ջանան հակահայ շարժում մը ստեղծել եւ շահագործել մեր պաշտօնակիցներուն բարեմտութիւնը, անոնց հաղորդելով Հայոց շահերը վնասող լուրեր։ Վերջին շաբթուան ընթացքին այդ վարձկան լրատուները կարգ մը տեղական թերթերու մէջ գրեցին թէ ֆրանսական մարզպանութիւնը հրահանգած է Յունաստանի և Թուրքիոյ դեսպաններուն՝ այլեւս վիզէ չընել Սուրիա գալ ուզող Հայերու անցագիրները։

Այս լուրը որ կրկնուեցաւ քանի մը անգամ, օրին մենք գիտէինք որ՝ պարզապէս մեր թշնամիներուն կողմէ գրել տրուած էր՝ հակահայ շարժում մը ստեղծելու համար եւ անմիջապէս փութացած էինք լուսաբանելու մեր պաշտօնակիցները։ Մեզի կը վերապահենք առայժմ այն բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնց փաստերը կը գտնուին մեր մօտ. բայց կ՚ուզենք զգուշացնել այն չարամիտներն ու խառնակիչները, որոնք մութին մէջ կը գործեն եւ գումարներ կը ստանան մեր թշնամիներէն, չվրդովել մեր հանգիստը։

Ուրախ ենք յայտարարելու որ Ֆրանս. մարզպանութիւնը արդէն պաշտօնապէս կը հերքէ Հայերու Սուրիա մուտքը արգիլուած ըլլալու լուրը եւ կը յայտնէ որ նման հրահանգներ չեն տրուած Յունաստանի եւ Թուրքիոյ դեսպաններուն։

∴ «Էլ Պայրագ» թերթը գրած էր թէ մարզպանութիւնը վերջնականապէս որոշած է այլեւս արգիլել հայ գաղթականներու Սուրիա մուտքը եւ իբր թէ հրահանգ ղրկուած է Յունաստանի ֆրանսական դեսպանին այլեւս Սուրիա գալ ուզող Հայերու անցագիրները վիզէ չընել։ Թերթը կ՚աւելցնէր թէ Թուրքիայէն Սուրիա գալ պատրաստուող 6000 Հայերը եւ Յունաստանէն գալիք 10.000 Հայերը այլեւս չպիտի կրնան գալ։

Ահա՛ այս չարամիտ լուրերն է որ կը հերքուին։

Գարախանի այցելութեան շուրջ

«Թանի» Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.

Ո՛չ մէկ օտարականի այնքան սրտագին եւ կարեւոր ընդունելութիւն եղաւ Թուրքիոյ մէջ, որքան խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Գարախանի։

Թուրք մամուլն ալ վեր կը հանէ այս տարբերութիւնը։ Բարեկամական կոչուած ցոյցերուն եւ նման առիթներով խօսուած պայմանադրական ճառերու արուեստական հանգամանքին կը հակադրէ բարձր տարողութիւնը, գաղափարներու իրական եւ անկեղծ զուգորդութիւնը, որ կ՚արտացոլան Թուրք պետական մարդոց ու փոխ-գործավարին խօսած ճառերէն եւ կատարած խօսակցութիւններէն։

Ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած Թուրք թերթ մը կը գրէ.— «Ճշմարտապէս բարեկամ երկու պետութեանց ներկայացուցիչներուն հանդիպումին առթիւ առաջ եկած անկեղծ արտայայտութիւնները կը դնեն կ՚անցնին միջազգային քաղաքավարական պարզ ցոյցի մը սահմանները եւ մասնաւոր հանգամանք մը կը զգենուն։ Որոշ դէպքեր յաճախ կը միացնեն երկու ազգերու եւ երկու պետութեանց ճակատագիրները, ու կը ստիպեն զանոնք իրար գտնել նոյն ճամբուն վրայ, անցնելով նոյն մտահոգութիւններէն եւ նոյն վտանգներէն։»

Ուրիշ թերթ մը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ Թուրքիա մեծապէս հպարտ կը զգայ ինքզինքը, որ ռուսական յեղափոխութեան եւ դաշնակիցներու յաղթանակին վաղորդայնին միակ երկիրն է եղած, որ աչքերը դարձուցած է դէպի ղրացի ազգը՝ երբ ընդհանուրի անարգանքին ենթարկուած էր անիկա։

«Թանի» Թղթակիցը յետոյ կը գրէ հետեւեալ յատկանշական տողերը.

«Պ. Գարախան, որ այսօր Թուրքիոյ մէջ կ՚ընդունուի այնպիսի պայմաններով, որոնց նմանը երբեք չէ տեսած ուրիշ օտար պետական մարդ մը, քանի մը տարի առաջ չպիտի կրնար արժանանալ այն համակրութիւններուն, որոնք կը շռայլուին այսօր իրեն։ Չէ մոռցուած որ Մ. Բէմալի ձեռնարկած անկախութեան պատերազմին սկիզբը Եուսուֆ Քէմալ պէյի նախագահութեամբ Մոսկուա ղրկուած պատուիրակութիւնը — բարեկամական դաշնագիր մը կնքելու համար,— հրաժարեցաւ շարունակելէ բանակցութիւնները որոնք սկսուած էին Հայու մը հետ — Գարախանի — որ այն ատեն ճանչցուած էր իբրեւ ջերմ պաշտպան մը իր հայրենակիցներուն։ Ժամանակը կատարած է իր գործը, եւ այսօր այլեւս ռուս պետական մարդուն վրայ չի ծանրանար կասկածը որ պատճառ դարձաւ այն ատեն Թուրքեւռուս բանակցութեանց յետաձգուելուն։

Գարախանի այցելութիւնը բուռն հետաքրքրութիւն մը առաջ չբերաւ օտար շրջանակներու մէջ։ Մնաց որ պէտք է յետագայ դէպքի մը սպասել՝ ճշմարիտ մեկնութիւն մը տալու համար անոր եւ գիտնալու թէ ի՛նչ արժէք, տարողութիւն եւ շահ կը ներկայացնէ երկու երկիրներուն համար 1925 դեկտ. 17ին Փարիզի մէջ կնքուած բարեկամական դաշինքին երկու տարուան համար վերանորոգուիլը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Զ.

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբէն, Լիոն (ցանկը տես դ. էջ)	145
Յաճատ եւ Զարուհի Յողոմաճեան, Շավիլ	20
Լեւոն Պետրոսեան	20
Պապա Դաւիթ Փանոսեան (խոհարարապետ Հաճեան ճաշարանի)	20
Նոյն ճաշարանէն Հաճի Բիւզանդ	20
Տիկին մը	20
Արմենուհի Լ. Զարիպեան	20
Կ. Գզիրեան	25
Գարիկ Թումայեանց, Պրիւսէլ	50
Ս. Գրիգորեան, Սալէն տը Ժիրօ	50
Փիփէ Գրիգորեան, Սալէն տը Ժիրօ	50
Գ. Ս. Rethel	50
Ս. Ս. »	20
Գրիգոր Հատրմեան	15
Գումար	525
Ն. ցանկի գումարը	2315
Ընդհ. գումար	2840

ՎՏԱՐՈՒԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Հալէպէն կը գրեն դեկտ. 16 թուականով.—

Վերջին շաբթուան ընթացքին Թուրքիայէն վտարուած Հայերու կարաւաններ չհասան քաղաքս: Նախորդ շաբաթներուն հասնող գաղթականներըխիստ կարօտ են եւ անպատսպար: Ցուրտը մանաւանդ որ շատ սաստիկ է Հալէպի մէջ, կը մատնէ խոր թշուառութեան եւ տանջանքի մեր մերկ հարազատները:

Նորընտիր Ազգ. Խնամատարութեան Յանձնախումբը արդէն իր դիւանը կազմած եւ գործի ձեռնարկած է, Յանձնախումբը որոշած է առաջին հերթին օրական մէկ անգամ հաց եւ կերակուր բաշխել կարօտ գաղթականներուն եւ կարելի չափով հագուստ տալ մերկերուն: Ընտրուած է պաշտօնէութիւն մը, որ վաղն իսկ կը մեկնի Հասիճէ գամըշլը, տեղին վրայ ընդհանուր քննութիւն մը կատարելու եւ տեղեկագրելու համար կեդրոնական Յանձնախումբին: Սոյն պաշտօնէութիւնը իր հետ կը տանի նաեւ կոկիկ գումար մը, անմիջական կարօտներուն օգնելու համար: Յանձնախումբը իր բոլոր կարգադրութիւններն ու միջոցները ի գործ պիտի դնէ, Հասիճէ մեկնող պաշտօնէութեան տեղեկագիրը լսելէ վերջ:

Ամէն պարագայի տակ, սակայն ծով կարիքի մը առջեւ կը գտնուինք եւ պարտաւոր ենք իւրաքանչիւրս մեր կարելին ընել՝ օգնութեան փութալու համար մեր տարաբախտ աղէտեալներուն, որոնք մերկ ու անօթի վիճակի մէջ հազիւ սահմանէն ներս կը նետուին:

∴ Զափահաս Որբերու Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղը Թուրքիայէն վտարուած աղէտեալներուն օգնութեան փութալու նպատակով, կազմած է յանձնախումբ մը, որուն կ՚անդամակցին Պ. Պ. Յաճատ Սրապեան, Նշան Ցէմիրճեան, Կ. Աֆարեան, Մ. Թուրիկեան, Ս. Սարաֆեան, Տոքթ. Գ. Վարդապետեանեւուրիշներ, որոնք ձեռնարկած են թաղային հանգանակիչ մարմիններու կազմութեան:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԻՍԿ ՏԱՐԱԳԻՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆՆԵ՞ՐԸ...

«Դաշնակցութեան Թալանչիական քաղաքականութեան հետեւանքով 90,000 Թուրք աշխատաւորներ հեռացել էին երկրի սահմաններից, նրանք վերադարձան եւ հող ստացան» («Խ. Հ.» նոյ. 20):

Այսպէս կը պատգամէ Խ. Հայաստանի հողագործական գործավար Ս. Երզնկեան Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան Կ. Կ.ի «պլենումի» նիստերէն մէկուն մէջ: Իր այս աշխատանքին համար անշուշտ ան ստացաւ բարի վարուց վկայական կուսակցական այդ բարձրագոյն օրգանէն: Եւ ինչո՞ւ չէ: Չէ՞ որ Ս. Կոմիսարը իր այդ քայլով կատարած է միաժամանակ երկու հիմնական աշխատանք: Նախ՝ ան հանգիստաբար երեւան է հանած Դաշնակցութեան «Թալանչիական քաղաքականութիւն»ը, որուն հետեւանքով Հայաստանէն «հեռացած էին Թուրք աշխատաւորներ»ը եւ երկրորդ՝ որ այդ «ոճրապարտ» քաղաքականութեան զոհերը այսօր կը վերադառնան եւ կը տեղաւորուին «իրենց հողերուն» վրայ, վայելելով Խորհրդային իշխանութեան «եղբայրական խնամք»ը:

Կը Թուի Թէ մեր հայրենիքը աստիճանաբար կը դառնայ իրական օրրանը «համաշխարհային եղբայրութեան»: Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, կարծես նպատակ է դրուած Հայաստանի մէջ ուժեղացնել Թուրք զանգուածը, մեր երկիրը հրաւիրելով այն բազմութիւնները, որոնք անսահման մշակելի տարածութիւններ եւ բնակութեան վայրեր ունին իրենց տրամադրուած սահմանէն անդին— Թուրքիոյ մէջ:

Եւ կուգան անոնք շարունակ: Կուգան յաճախ առանց հրաւէրի, նոր տուն տեղ դառնալու Հայաստանի մէջ, այն ժամանակ երբ Թուրքիան կը ծրագրէ ուրիշ երկիրներէ ներգաղթ կազմակերպել իր երկիրը շէնցնելու եւ կենդանացնելու:

Անբնական ոչինչ կայ հոս, եթէ նկատի ունենանք Հայաստան գաղթող Թուրքին հոգեբանութիւնը, գլխաւորաբար այն համոզումով, որ մինչ Թուրքիոյ մէջ ընդհանուր անտեսական տագնապը կը սպառնայ իր գոյութեան, անդին՝ Հայաստանի մէջ, ան կը վայելէ պետութեան առանձնաշնորհեալ պաշտպանութիւնը: Եւ սխալ հաշիւ ալ չէ ասիկա: Հայաստանի Թուրքը ո՛չ միայն ապահոված է իր ֆիզիքական գոյութիւնը, շնորհիւ կառավարութեան անտեսական լայն օժանդակութեան, այլ եւ իր մշակոյթը զարգացնելու լաւագոյն պատեհութիւններն է ձեռք բերած:

Թրքական դպրոցներն ու ակումբները, Թուրք լեզուի գործածութիւնը պետական եւ հասարակական հիմնարկութիւններու մէջ ապահովուած է ամենալայն չափերով:

Յիշենք քանի մը փոքր օրինակներ Երեւանի գաւառէն, որ ընդամէնը 27,000 Թուրք ազգաբնակչութիւն ունի:

— «Բաշգեառնիի եւ Հրազդանի Գործկոմներին տրուած են Թուրք լեզուին տիրապետող քարտուղարներ: Վերոյիշեալ շրջաններ Թրքական գիւղխորհուրդների հետ գրագրութիւնները կատարւում են բացառապէս Թուրքերէն լեզուով:

«Խորհրդային դատարաններն ազգային փոքրամասնութիւնների (Թուրքերի) լեզուով ընդունած դիմումներն այժմ քննւում եւ վճռւում են նրանց լեզուով:

«Վարչական հիմնարկներն ու կոոպերացիան նոյնպէս ունին Թուրք աշխատակիցների յատուկ կադր:

«Գաւգործկոմից սկսած մինչեւ խորհրդային ապարատի ստորին միաւորներն ապահովել են ազգային փոքրամասնութիւնների լեզուով պրակտիկ կիրառման գործը:» («Խ. Հ.» նոյ 19):

Այս չէ ամէնը: Կան տակաւին աւելի կարեւոր գիտելիքներ մեր «սոցիալիստական հայրենիք»էն:

Դարձեալ նոյն Երեւանի գաւառի ընդհանուր ազգաբնակչութեան 18 տոկոսը կազմող ազգային փոքրամասնութիւնն է, որ խոշոր բաժինը կը ստանայ երկրի զանազան բարիքներէն:

«Գաւառային դպրոցական շինարարութեան համար տրուած 20 հազար րուբլուց ազգային փոքրամասնութիւնների գիւղերին յատկացուած է 8000 ռ., կամ 40 տոկոս. 20 հազար րբ. տրուած է Վէդիում դպրոցական շէնք կառուցելու, 5000՝ գիւղերիտդպրոց կառուցելու եւ 10 հազար րբ. Շիրազլու-Բ.-Վէդիի խճուղու աշխատանքներն աւարտելու համար:»

«29—30 ուսումնական տարուանից ազգային փոքրամասնութիւնների գիւղերում բացուած են 39 դպրոց, որոնցից զատ Թրքական 23:»

Եւ սակայն չնայած այս բոլորին «ազգային փոքրամասնութիւնների շրջաններում աշխատանքներն այնուամենայնիւ Թոյլ են» կը գժգոհի «Խ. Հ.»ը իր նոյն նոյեմբեր 19ի Թուով: Սովորական խօսքեր չեն այս արտայայտութիւնները. իրօք որ «աշխատանքները այնուամենայնիւ Թոյլ են:» Ասոր ապացոյցը տուած է Ղափանի շրջանը, ուր արդէն „ոչ Թեքման բողոքներ"ու գոյութիւնը կը փնտռեն մեր կարմիր աքլորները:

— «Առանց վախենալու կարելի է պնդել, որ Ղափանի ռայոնի Թուրք աշխատաւորութիւնը չի արժանացել այն ուշադրութեան, որպիսին պահանջում է պրոլետարական ազգային քաղաքականութիւնը:» Փա՛ստ.—

— «Չակատէն (Ղափան) գիւղի գիւղացիները կոմբիզի ղեկավարութեամբ, գործկոմի անդամ Հայրապետ Հայրապետեանի ծրագրով, բռնի կերպով խլել են հարեւան Թուրք գիւղացիների կողմից ցանուած եւ ծլած հողամասերը եւ կրկին վարել են այդ հողերը: Նման խայտառակութեան դէմ ո՛չ ոք միջոցներ ձեռք չի առել:

«Վարկաւորման գործում Թուրք գիւղերը դուրս են մնացել ղեկավարման ցանցից, մինչդեռ հայկական մի շարք գիւղերում վարկաւորումը կատարել է չափից աւելի:» («Խ. Հ.» նոյ. 26):

Այս վրան բաց «անարդարութիւն»ը շատ ծանր է նստած Ղափանին, ու «ոչ Թեքման» ամբաստանութեամբ դատապարտուած են բոլոր կարեւոր կոմունիստները:

Հոս տեղն է սակայն գիտելու այն պարագան, որ վերի տողերուն հեղինակը դիտմամբ լուռ կ'անցնի այդ նոյն Չակատէն գիւղի արդէն իսկ բնական սակաւահողութեան մասին: Ան իր „մեղադրական" փաստերու կողքին կը մոռնայ յիշել Թէ արդեօ՞ք բաւարարուած է սակաւահող հայ գիւղացին, եւ կա՞ն արդեօք հողազուրկներ:

Բնական է այս հարցերու շուրջ պահուած լռութիւնը, որովհետեւ վիճակագրութեան մէջ այնքան առաջ գացած մեր կարմիր աղբարիկները եթէ փորձեն փոքր պատկեր մը տալ առհասարակ Ղափանի հողային վիճակի մասին, պիտի ստիպուին ջնջել այն ամէնը, ինչ կ'ըսեն այսօր, աժան դիրքեր շահելու համար:

«Ձուկը գլխէն է հոտած».— կ'ըսէ մեր ժողովուրդը: Ամէն տեղ ալ նոյն է կացութիւնը: Հարազատ եղբօր նեղութեան գնով նպաստել Թուրք ազգային փոքրամասնութեան, նշանախօսք մըն է Հայաստանի մէջ, որ մարմին կ'առնէ անհամեմատ արագութեամբ:

Ազգային փոքրամասնութիւններու հանդէպ ցոյց տրուած քաղաքականութիւնը, որքան ալ չափազանցութիւններու հասած ըլլայ, բոլոր ամենայնի մեր ալ քաղաքական պահանջն է եւ հաւատամքը: Այսպէս ըլլալով մէկտեղ, անհնար է անտարբեր անցնիլ մեր երկրի գործադրուած քաղաքականութեան հանդէպ, նկատի ունենալով մանաւանդ մեր սահմանակից Թուրքիոյ մէջ հայ բեկորներու վիճակը:

Դեռ վերջին տեղահանութիւններէն առաջ, հայութեան հանդէպ Թուրք կառավարութեան քաղաքականութիւնը անօրակելի բարբարոսութիւն մըն է. ծանօթ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան: Հոն Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները ոչ միայն չեն քաջալերուիր իրենց ազգային մշակոյթի ձեռնարկներուն մէջ, այլ եւ անտեսական պայքարի մէջ իսկ իրենց դիմաց կը գտնեն անյաղթելի խոչընդոտներ: Եթէ այսքանով իսկ վերջանար Թրքահայ գաղթողներուն ողբերգութիւնը, նորէն կարելի էր լռել: Որո՞ւ անծանօթ է հայութիւնը բռնի ձուլելու, ոչնչացնելու Թրքական անօրակելի քաղաքականութիւնը:

Եւ ըսենք, յիշենք նաեւ այլ բերգութեան այն միւս էջը, որը պարզուի այս օրերս, բռնի տեղահանութիւններու գործողութիւններով:

«Բուրժուական» Թէ «սոցիալիստական» քաղաքականութեան մէջ անբնական եւ աննախընթաց իրողութիւններ են ասոնք, որոնց մէջ մեծ է հայ վարիչներու պատասխանատուութիւնը: Որովհետեւ Թուրքիոյ եւ Հայաստան դաշնակիցներ են այսօր, եւ փոխադարձ յանձնառութիւններ ունին: Հայաստանի մէջ Թուրք փոքրամասնութեան եւ Թուրքիոյ մէջ հայ փոքրամասնութեան հանդէպ քաղաքականութեան այս այլանդակ տարբերութիւնը չի կրնար արդարանալ ոեւէ պատճառաբանութեամբ: Խ. Ս. Հ. Մ. կառավարութիւնը տարբեր առիթներով իր քաղաքացիներու շահերու պաշտպանութեան համար չի քաշուիր բանակներ պատերազմի բեմը հանելու: Իսկ այս պարագային, ինչու գոնէ բարեկամական ազդարարութիւն մը պիտի խնայուի Թուրքիոյ իբրեւ արդարութեան պահանջ:

Այստեղ է սակայն մեր բովանդակ ողբերգութիւնը:

Հոս ու հոն, վերջին տեղահանութիւններու մէջ Դաշնակցութեան պատասխանատուութիւններ փնտռողներուն կը մնայ ամէնէն առաջ նայիլ այս հրէշային իրականութեան: Չափել բուն պատասխանատուութիւնները. ոչ Թէ «Մահուան դատապարտուած անբաղորդ կուսակցութեան» մը. այլ «մեր սիրելի Հայաստանի կառավարութեան»ը:

Իսկ Հայաստանէն դուրս գտնուած հայութեան կը մնայ հետեւիլ իր հայրենիքէն ներս Թուրք փոքրամասնութեան հանդէպ գործադրուած այս չափէն աւելի գորովալի քաղաքականութեանը, որու ընթացքին սակայն Հայաստանի անունով խօսող բոլոր [illegible] պէտք է նետել այս ծանր եւ դժբախտ հարցականը՝

— Իսկ անտուն-անտէր բազմութիւննե՞րը...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ(*)

ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ...

«Ճազ»ը եղանակ փոխեց: Սպանական տենդահար հեղէն՝ արագօրէն մեկնեցանք ամերիկեան հորիզոնները որոնց մութ յատակին վրայ կ'ուրուագծուին վիթխարի երկինք-քերողներ: Jazzը կ'ըսէ՝

Why do I love you...

Լպրծուն շարժուձեւերով ճազ նուագող տղաքը, որ յայտնի չէ Թէ ի՞նչ ազգութեան կը պատկանին, որ գուցէ չեն պատկանիր որեւէ ազգութեան՝ մերթ ընդ մերթ լիրբ աղաղակներ կ'արձակեն:

Ու աղջիկները որ կը պարեն՝ փարատելով ու տղաքը իրենց ծունկերը կը տեղաւորեն անոնց ազդրերուն մէջտեղ:

Դէմը, բեմին քով ուրիշ խումբ մը կայ՝ կրկին երիտասարդ հայերու: Ընտանի դէմքեր են, լուսաւորչական հայու համակրելի, գրեթէ սեւ դէմքեր: Ու յետոյ՝ այն երեք հայ երիտասարդ տղաքը որ ծառուղիին վրայ էին քիչ առաջ: Տխրութիւն չէ որ կը զգամ, այլ ցաւ, քանի՜ն՜ց յաճախորդի վրայ՝ տասնըհինգ հայ համրելով, մինչ արեւելեան եղանակ մը կը հեծկլտայ հիմա՝ քամոնին լարերուն ու ուտին խոր որովայնին մէջ: Կապոյտ, անախորժ աչքերով հայ մը, որ անտարակոյս նուագածու է եղած, ո՛վ գիտէ Պոլսոյ ո՞ր անկիւնը՝ խեղդուած, շոգոտ ձայնով մը կ'երգէ՝

Ուհոււ, է՜յ կէօյնիւմին էյլէնճէսի,
Ուհո՜ւ...

Ու ձայնը հեծկլտալ կը դառնայ աւելի Թաց, աւելի զարշ: Ու երգը կը պատմէ Թէ՝ մահուան կը պիտի մեռնայ ու պիտի սարսի «աշխարհի բաներ»ը, ի՛նչ որ կայ այս աշխարհին մէջ.—

Նէ վար իսէ պու տիւնեատա,
Հա՛, պէնիմ կէօզ պէպէյիմ...

Ի՛նչ կայ որ գու աշխարհին մէջ, տարագիր ճամբորդ, կին ու օղի, Թուրք պարուհի եւ մինչեւ յոյս՝ գինարբուք ու աս պզտիկը աղջիկը, Սելիմէ՛...

Ցանկարծ երիտասարդ տղայ մը կը նետուի մէջտեղ, երկար Թունուզի ֆէս մը կայ գոռոզ ու սատ մազերուն վրայ. մետաքսէ Թաշկինակ մը կապած է վզին. Թիկնոցը ինկած է լքումով ցած աթոռակի մը վրայ, աչքերը կը շողան ու իր ամբողջ անձէն կ'արտաշնչէ հեշտութեան ու վայրագութեան խառնուրդ բան մը: Այլ սակայն ի՛նչու համար համակրելի է այդպէս: Արիւնը տաք է ու անուշ՝ այտերուն վրայ ու աչքերուն մէջ բան մը կայ որ սրտիդ կը դպի: Անտարակոյս արաբ ուսանող մըն է: Ու ահա կը պարէ գինով ու անկեղծ շարժումներով: Մարմինը ճկուն է, նրբաձիգ. իր անդամները անօրինակ տենդով ու առաջութեամբ կը շարժին՝ հնազանդելով նուագին, արեւելեան այս կրքոտ եղանակին, որ հիմա կը պոռայ դափին մարթին վրայ եւ «ուտ»ին որովայնին մէջ: Աղջիկներու եւ տղոց այս գինով խումբը՝ ոտքի վրայ ու նուաղուն շարժումներով հակած դէպի պարող տղան, համաչափօրէն կը ծափէ: Ցանկարծ երկրորդ մը եւս կը նետուի մէջտեղ ու երկուքով՝ դիւական ու վայրագ տենդով մը կը սողան գետնին վրայ, կ'իյնան իրարու դէմ, ձեռքերով կը ճանկռտեն կարծես անորոշելի բան մը որ կը խուսափի: Ու խումբը հետզհետէ աւելի կորսնցուցած ժամանակի եւ տեղութեան գաղափարը, մոռցած դուրսի աշխարհը, վաղուան օրը, տառապանքները որ կան՝ անասունի աղաղակներ կ'արձակէ: Ցանկարծ անուշ աչքերով պարող տղան՝ միւսին կը պոռայ տենդահար ու տաք ձայնով մը՝

— Աւելի արագ դարձիր, պէ՛, դարձի՛ր...

Հայոց ժողովուրդ, հայոց ժողովուրդ, մեծ քաղաքին խենէշ ու համայնակուլ գիշերուան մէջ քու երիտասարդ տղաքներովդ կը հիննաս, տարբերկրեայ պարարաններու մէջ՝ քու աղջիկներովդ չիֆԹէ-Թէլլի ու գաֆրիէ կը պարես ու քու օտարացած նուագածուներով Թրքական փողոցային երգեր կ'երգես արեւմտեան քաղաքին սրտին վրայ, հայո՛ց հազարամեայ ժողովուրդ: Ո՞ւր պէտք է քեզ փնտռել, Փարիզի սեւ արուարձաններուն անշուք փողոցներուն մէջ՝ ուր մանուկներդ արագօրէն կ'այլասերին. Թէ հոն՝ ուր տասնըհինգ հայ երիտասարդներ խմբով կը գիշերեն, առաւօտեան երեքին, մոռցած ամէն բան: Ո՞վ է այս տղան որ այդպէս կը նայի ինծի: Ո՞վ է, կարծես Թէ յիշատակներուս մութին մէջէն ուր իր դէմքը ընկղմած էր՝ յանկարծ կը բարձրանայ ու կը յուզէ [illegible] բառուն, իր ջղային եւ անհամբեր դէմքը բարձրացուցած՝ կարծես ատելութեամբ կը նայէր ինծի:

— Հայո՛ց ժողովուրդ, ո՞ւր պէտք է փնտռել քեզ, կը հանդիպիմ մեր կուսակցութեան ժողովներուն մէջ եւ հոգիիս ամբողջ տենդովը կը սիրեմ քեզ, բայց երբ դուրս կուգամ փողոց, ամէն տեղ քեզ կը տեսնեմ այլակերպ ու անճանաչելի Թշնամիներուդ: Ասոնք քու զաւակներդ չե՞ն միթէ, տասնըհինգ երիտասարդ տղաք, գիշերուան այս ժամուն, հո՛ս, դուն քեզ կը ծաղրեն իրենց վրայ, հազարամեա՛յ ժողովուրդ...

Ճազը կը վերսկսի: Ցայրատ ու ագեղ Արաբ մը՝ արաբ պարուհիին հետ խաղի դիմացը պարեն յետոյ: Օդը՝ հեղձուցիչ է միշտ: Կարծես Թէ հիւանդ ենք բոլորս: Արաբ պարուհին, պզտիկ ու լայն բերանը բաց կը կախուի անկարող ծերուկի մը վրայ որ Թղթադրամ մը կը սահեցնէ անոր յոգնած ծիծերուն մէջ: Կը մօտենամ՝ հայ տղուն, խաղաղութեամբ կը խօսինք: Սափրիչ է: Առաւօտը ութին պիտի սկսի աշխատանքի: Ժամը հիմա չորսն է: Խմելու ուժ չունի: Իր այցաքարտը կուտայ:

— Առաւօտը քանի՞ն կը մեկնիս հոսկէ, կ'ըսեմ ցածր:

— ԵօԹին, ութին...

Կը ժպտի: Ժպիտը տխուր ծամածռութեան մը պէս է, դէմքին վրայ:

— Միւս պարողը, ո՞վ էր, կը հարցնեմ:— Եղբայրս էր, կ'ըսէ...

— Ցանա՞խ կուգաս հոս...

— Շաբաթը չորս հինգ անգամ... կ'ըսէ անփոյթ...

Ինչ է այսօր հայ կինը և Թրքուհին կը պարեն դէմ դիմաց: Բոլորը ոտքի են կրկին ու կրքէ շողացող աչքերով կը հետեւին երկու կիներուն գռեհիկ, խենէշ, շուայտ շարժումներուն: Հայուհին բարակ է, երկար: Թրքուհին աւելի լեցուն է ու սպիտակ: Ու իրենց աչքերուն մէջ՝ սատանան կը քրքջայ, լեզուն դուրս ձգած: Հայ կնոջ երանգները կարծես պիտի խախտին իրենց տեղէն: Երկուքով ինկած յատակին վրայ ու կը սողան գարշ ու անկարելի գալարումներով: Պար չէ ասիկա այլ կիրքի հեղձուցիչ խռովքը: Խուժանը կը հճայ կրքէն, մարդիկ չկան հոս այլ անասուններ:

Ցնծուհի մը որ կապոյտ ու աւրուած աչքեր ունի՝ հէլ նայուածք մը կը ձգէ վրաս: Անշուշտ հեշտութեան հրաւէր է ու մատուցման առաջին քայլ:

... Հապճեպով կը բարձրանամ սանդուղներէն ու կը հանդիպիմ բանուորական առաջին հանրակառքին որ կը շտապէ չ'եմ գիտեր ուր... Ճազը տակաւին կը հալածէ զիս, կը բռնէ կոկորդէս ու կը նստի ուսիս, երթամ ննջեմ:

(2) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի Պատգ. Ժողովը որ տեւեց Նոյ. 23էն մինչեւ Դեկտ. 21, նկատառութեան առնելով զանազան խնդիրներ, տուաւ հետեւեալ որոշումները.

1. Ընդհ. Կեդրոնի խնդիր.— Նկատի ունենալով Միութեան խիստ տարածուն վիճակը աշխարհի հինգ մասերուն մէջ, ուր գտնուած հինգ շրջ. ները կը հաշուեն 120է աւելի մասնաճիւղ բազմահազար անդամներով, անհրաժեշտութիւնը կը տեսնուի կեդրոնական վարչութեան մը կազմութեան, առանց որուն այսքան տարածուն Միութիւն մը չպիտի կրնար տալ այն օգուտը որ կը սպասուի իրմէ: Որոշուեցաւ ամէն առիթ օգտագործել նախապատրաստական աշխատանքներու համար՝ ի նպաստ կեդրոնի մը կազմութեան, որ պիտի կրնայ որոշ ուղեցոյց մը առաջնորդել շրջանները:

2. Մասնաճիւղեր.— Փարիզի շրջանի 12 մասնաճիւղերը իրենց թիւով եւ քանակով հետզհետէ բազմանալու վրայ են: Ասոնց եւ շրջ. վարչութեան միջեւ սերտ կապ հաստատելու համար որոշուեցաւ որ՝ մասնաճիւղերու վարչութիւնները տարին քանի մը անգամ հաւաքուին շրջ. վարչութեան հետ, խորհրդակցելու համար Միութիւնը շահագրգռող բազմաբնոյթ հարցերու մասին, դարձեալ շրջ. վարչութեան անդամները մօտէն այցելեն մասնաճիւղերը, ներկայ ըլլալով անոնց ընդհ. ժողովներուն:

3. Հ. Մ. Ը. Մ.է դուրս գտնուող Միութիւններ.— Յաճախ կը լսուին հոս ու հոն զանազան անուններով կազմուած մարզական միութիւններ: Հրաւիրել ամէնքը միանալու իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր:

4. Սկաուտական հարց.—Միութեանս գործունէութեան առանցքը նոր սերունդին դաստիարակութիւնն է, իսկ անոր ամենամեծ ազդակը՝ սկաուտիզմը: Միութիւնը իր կազմութեան օրէն իսկ իր բովանդակ ջանքը նուիրած է այս ազնիւ գործին: Ներկայիս ազգային ընդհ. սկաուտապետ Գրիգոր Յակոբեան Փարիզ գտնուելով, բոլոր սկաուտ վարիչները հաւաքուած են իր հրամանին տակ, մասնաճիւղերը գործի լծուած են նոր սկաուտական եւ գայլուկներու խումբեր կազմելու, իսկ գտնուածները ստուարացնելու: Միութիւնը իր կարելին պիտի ընէ պէտք եղած հագուստները եւ կազմածները տրամադրելու բոլոր անոնց որոնք ի վիճակի չեն մէկ անգամէն վճարելու: Ասոր համար դիմում ընել նուիրատուներու քանի որ նոր արձանագրուած հարիւր-

...ակղի սկաուտներ հագուստի կը տրուին, (այս առթիւ շնորհակալութեամբ պէտք է յիշել Գալուստեան եղբայրներու նուիրած 50 սկաուտի հագուստները ութ հազար ֆրանք արժէքով, որոնք արդէն բաժնուած են)։

5. Մարզախաղեր եւ ֆութպոլ.— Իւրենց եղանակին պէտք եղած հետաքրքրութեան առարկայ դարձնել, պահելով միշտ վճարելու անուղղիչ գրութիւնը։

6. Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տօնը.— Միութիւնս հիմնուած ըլլալով 18 Նոյ. 1918ին, որոշուեցաւ ամէն տարի Նոյեմբերի երկրորդ կիրակին տօնել տարեդարձը պատշաճ հանդիսաւորութեամբ, նաեւ թելադրել բոլոր շրջաններ եւ առանձին մասնաճիւղերը, որ պէտք եղած ձեւով յարգեն օրուան յիշատակը։

7. Ազգանուէրներ.— Ապրիլ 24ին միութիւնս պիտի մասնակցի ազգային սգատօնին եւ սկաուտները պսակ պիտի դնեն անծանօթ զինուորին գերեզմանին վրայ։ Ցարմար առթիւ մը հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի մեռնող Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անդամներուն եւ մարզիկներուն համար։

8. «Հայ Սկաուտ».— Միութեան պաշտօնաթերթ «Հայ Սկաուտի Հրատարակութեան հոգը յանձնուեցաւ Նորընտիր Շրջ. Վարչութեան։

9. Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գոյքերը.— Զանազան տեղերու քով մնացած եւ Միութեանս պատկանող բոլոր գոյքերը ի մի հաւաքել, հաւանական կորուստէ փրկելու համար։

Ցրուեցան նաեւ կարգ մը որոշումներ Միութեան ներքին կեանքին եւ ապագայ գործունէութեան մասին։

Վերջին նիստին ներկայ էր նաեւ շրջանային վարչութիւնը։ Այս առթիւ վարչութեան անունով Պ. Ներսէս Օհանեան խանդավառ բառերով խրախուսեց պատգամաւորները՝ բացատրելով անոնց Միութեանց հիմը կազմող պարտքի եւ իրաւունքի պայմանները եւ աւելցուց — «Ըզգը շատ բան կը սպասէ այս սերունդէն, պատմութեան առջեւ շատ մեծ պատասխանատուութիւն ունինք, որովհետեւ մեր ամէն մէկ քայլը իրեն վճռական դեր խաղալ ազգին ապագային համար։ «Բարձրացիր բարձրացուր»ը՝ լուսաւոր նշանաբանը, զոր ընտրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի ըլլայ ձեզ իւրաքանչիւրին սեւեռակէտը։ Պիտի բարձրանաք եւ պիտի բարձրացնէք Միութիւնը իր նշանաբանին արժանի գիրքին»։

Փոխանակածները ծափերով ընդունեցին Պ. Օհանեանի ճառը եւ խառնուած ամէն աշխարհի թէին այն գմուար գործին՝ որուն լծուած է Շրջ. Վարչութիւնը։

Այս առթիւ ժողովս փառահեղ ազգին ողջմաութեան՝ կը սիրէ յուսալ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի կրնայ իր արժանի հետաքրքրութեան առարկայ ըլլալ ազգին կողմէ, քանի որ Միութեանս ջանքերը բոլորին համար են, առանց դասակարգի, գաւանանքի եւ կուսակցական խտրութեան, ուրեմն, ամէնք Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դրօշին տակ, քանի որ ան մեզ ամէնուս համար է։

Դիւան պատգ. ժողովի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Մօտ ատենէն, Երեւանի մէջ կը սկսի տպագրուիլ Ստեփան Մալխասեանի կազմէ պատրաստուած հայերէն մեծ բառարանը, որ կը բաղկանայ 5—6 հազար երեսներէ եւ պիտի կազմէ 4—5 հատոր։ Բառարանը պիտի լոյս տեսնէ հին ուղղագրութեամբ. կը հրատարակուի Հայաստանի համալսարանին կողմէ։ Տպագրութիւնը որ պիտի տեւէ 2—3 տարի, պիտի նստի 100 հազար րուբլիի եւ պիտի ծախուի 25—30 րուբլիի։ Թուղթը որ պիտի ըլլայ ամենէն լաւ տեսակէն, յանձնարարուած է արտասահման։

Բառարանի տպագրութեան համար, Երեւանի մէջ ներկայիս կը ստեղծուին տպարանական եւ այլ յարմարութիւններ։

ԱՐՕՐԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ԳՈՒԹԱՆ

Անդր. Կովկասի Ժող. Գործ. Խորհուրդը որոշած է 3 տարուան ընթացքին, վերցնել Անդրկովկասի բոլոր արօրները, անոնց տեղ տալով գութաններ։ Այս նպատակով, այդ ժամանակի ընթացքին, Անդրկովկասը պիտի ստանայ 162 հազար գութան, որմէ Հայաստանի բաժինն պիտի ըլլայ՝ 1929ի հաշուին, 2900, Ատրպէյճանի՝ 14100, Վրաստանի՝ 10000։ 1930ին՝ Հայաստանի՝ 8025, Վրաստանի՝ 30735, Ատրպէյճանի՝ 29475։ 1931ին՝ Հայաստանի՝ 10975, Վրաստանի 38865, Ատրպէյճանի՝ 16925։ Ընդամէնը երեք տարուան ընթացքին՝ Հայաստանի՝ 21900, Վրաստանի 79600, Ատրպէյճանի 60500։

ՈՐԱԿԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի բոլշեւիկ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի որոշումներէն.- Նկատի ունենալով որակեալ ուժերու պատրաստութեան անհրաժեշտութիւնը, Հայաստանի բոլշեւիկեան Կեդր. Կոմիտէն որոշած է,

Ա.— Աշխատանքի Ժողովրդ. գործավարութեան եւ անոր տեղական ժառանգերուն ենթարկել որակեալ ուժերու պատրաստութեան ղեկավարութիւնը։

Բ.— Մշակել այն միջոցները, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ապահովել արդիւնաբերութեան, փոխադրութեան, գիւղատնտեսութեան ու երկրագործական եղանակային աշխատանքներու անհրաժեշտ որակեալ ուժերը, օգտագործելով ինչ որ կայ, եւ պատրաստելով նոր ուժեր։

Գ.— Նկատի ունենալով հնգամեակի ընթացքին որակեալ բանուորներու մեծ պահանջը՝ ընդարձակել գործարանային աշակերտութեան դպրոցներու ցանկը։

Դ.— Տնտեսական կազմակերպութիւններու համար պարտադիր համարել որ նոր ձեռնարկներ կառուցանելու կամ եղածներն ընդարձակելու ատեն, կատարեն բանուորական ուժի ճիշդ հաշիւը, իւրաքանչիւր արհեստի համար առանձին։

Ե) Տնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան նոր ճիւղերու յատուկ բանուորներ պատրաստելու համար, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել։

Զ) Նկատի ունենալով տարուէ տարի, շինութիւններու զարգացումը, ուժ տալ շինութեան մէջ աշխատող որակեալ բանուորներու պատրաստութեան։

ԿԷՓԷՈՒԻ ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Կէփէուն որ բազդատարար նոր կազմակերպութիւն է, գիտէ վարպետօրէն գործադրել համամարդկային բոլոր հին, միջնադարեան եղանակները։ Գիտէ ադմըկել, երբ պէտք ըլլայ, ստմբով եւ տարճանակով։ Գիտէ գործել խուլորդի պէս, կամ իժի պէս լուռ, համաձայն գործին պահանջին, Թոյնի ամէն տեսակներով եւ այլպէս, առաջքն առած կ'ըլլայ արեան անպէտ հոսումներու...։

Այս է որ կը փաստէ Վլատիմիր Օրլով, Պէրլինի մէջ հրատարակուած իր մէկ գրքով,— «Սպանութիւնը, կեղծիքը, Գըրգռութիւնը, հիմունք բոլշեւիզմի»։ Օրլով, զորական կառավարութեան օրով եղած է հարցաքննիչ դատաւոր, որուն գլուխը բերողին գրամ խոստացած է, բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը։ Օրլով կրցաւ փախիլ, բայց բոլշեւիկներուն դէմ ուխտեց անողոք ոխ մը եւ սկսաւ հաւաքել անոնց վայրագութեան փաստերը։ Կեղծ անցագրով յաջողեցաւ մտնել Ռուսիա, եւ իրր լրտես ծառայել բոլշեւիկեան ոստիկանութեան մէջ, ուր լայն առիթներ ունեցաւ ուսումնասիրելու անոնց լրտեսական եղանակները։

Գրքին մէջ բազմաթիւ էջեր նուիրուած են խորհրդային քաղաքական սպանութիւններու, որոնց մէջ կը յիշէ Կրասինինը, ինչպէս նաեւ Վիեննայի խորհրդային դեսպան Եարոսլավսկիինը։

Այս առթիւ, հեղինակը կը հաստատէ Սոսլինինինախարարութիւնը Թոյներու հանդէպ, որուն չհասցնելու եւ հետք չձգելու փափաքով, եւ կը պատմէ թէ Թունաւորման զոհ գացած են Կրասին եւ Եարոսլավսկի։

1926ին, Փարիզի մէջ Կրասին զոհ գնաց գաղութեան մը դեսպանատան մէջ անհետացած կարգ մը փաստաթուղթեր՝ ինչէ յետոյ Կրասինի առողջութիւնը դանդաղօրէն սկսաւ խանգարուիլ։ Չեկայի Թոյնը գործած 'էր...

Նոյն միջոցին կարմիր Սարսափը ուրիշ զոհ մը եւս կը խլէր,— Եարոսլավսկի, որ զարական կառավարութեան օրով սպայ էր, յաջորդ էր Վիեննայի մէջ գտնուող խորհրդային դեսպանն։ Իր այդ պաշտօնին մէջ կ'ինյնար իբր զոհ Չեկայի վրէժխնդրութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆ.— Նոյ. 1ին կրթասիրաց Միութիւն մը կազմուեցաւ 12 անդամներով, որ ընտրեց իր դիւանը (Հայկ Սերոբեան, Կարապետ Գասպարեան, Սարգիս Կարապետեան)։ Միութեան նպատակն է մեր պզտիկները հայ պահել։ Դիւանը անմիջապէս յանձն առաւ մանկապարտէզի մը բացումը։ Նոյեմբեր 2ին մանկապարտէզը բացուեցաւ 25 աշակերտներով, հիմա Թիւը կը հասնի 35ի։ Օրը ութ ժամ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, իրիկուան ժամը 5—7 հայերէնի դասեր կ'առնեն, իսկ հինգշաբթի օրերը՝ ութ ժամ։ Պզտիկները ֆրանսական դպրոցէն արձակուելէն յետոյ անմիջապէս կը վազեն հայկական դպրոցին դուռը կը կանգնին։ Շատերը տուն չգացած դպրոց կ'երթան։ Եթէ այսպէս շարունակուի շատ լաւ պիտի ըլլայ արդիւնքը։

Վարժուհին ալ, Տիկին Հնազանդ Քէչիշեան՝ մեծ հոգ կը տանի։ Ամէնուշ կաղանդի առթիւ հանդէս մըն ալ պիտի սարքուի ի նպաստ դպրոցին։ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը իր պզտիկները դպրոց կը ղրկէ, Թէեւ կան անտարբերներ ալ։

Ս. Յ. Նազարէթեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 28 դեկտ. (Սեփական Թղթ.)— Հ. Յ. Դ. Լիոն Զաւարեան խումբի երկրորդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպուած երեկոյթը տեղի ունեցաւ տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը՝ դեկտեմբեր 24ին։ Սրահը լիքն էր երիտասարդ ընկեր-ընկերուհիներով։ Ընկ. Գառնէ հանդէսը բացուած յայտարարելով, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Գեղեցիկ Ցովհաննէսեան, որ հնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել անմահ Զաւարեանի յիշատակը։ Նուագի ընկերակցութեամբ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ կարգով խօսք տրուեցաւ ներկայ ընկերներուն, որոնք իրենց արտայայտութեամբ փառաբանեցին Հ. Յ. Դ. 40 ամեայ հերոսական գործունէութիւնը։ Կարմրցուած հաւ մը եւ շիշ մը շամպանեայ աճուրդի դրուելով ապահովեց կոկիկ գումար մը։ Հաւը եւ շիշը շահեցաւ ընկեր Արգարի փոքրիկը որ շիշը կրկին նուիրեց խումբին։ Երկրորդ աճուրդով մը շահեցաւ Պ. Եղիա Աշանեան։ Երեկոյթին փակումէն առաջ, ընկեր Գառնէ խօսք առնելով, պարզեց Ընատոլուի բեկորներուն Թշուառութիւնը։ Ներկաները անմիջապէս հանգանակութեան մը ձեռնարկեցին եւ գոյացած գումարը, 145 Ֆրանք՝ յանձնեցին «Յառաջ»ի, իր նպատակին յանձնուելու համար։ Երեկոյթը վերջացաւ ուրախ տրամադրութեամբ։

.՚. Ածուասիկ հանգանակութեան մասնակցողներու ցանկը.—

«Զաւարեան» խումբ 25 Ֆր., Նիկողոսեան 5, Գառնէ 10, Գեղեցիկ Ցովհաննէսեան 10, ''Յառաջ,,ի գործակալը 5, Վարդան Զաքարեան, Օր. Մարի Սինանեան, Գառնիկ Առաքելեան 5ական, Մարտիկ Շառուկեան 20, Վարդան Խրիմեան 10, Աշան Էմիլեան, Յակոբ Թերզեան, Արէլ Շատուրեան, Սեդրակ Պօղոսսարեան, Օր. Եփրաքսէ Սինանեան 5ական, Սարգիս Սիրականեան 10, Ցովհաննէս Ներսէսեան 5, Եղիա Աշանեան 5 Ֆրանք։ Գումար 145 Ֆր.։

ԽՄԲ.— Գումարը՝ տես Ա. էջ։

ՏԷՍԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տէսինի Քաղաքապետութեան կողմէ.—

Տէսինի քաղաքապետութիւնը կը յիշեցնէ թէ որեւէ նոր շինութիւն, կամ շինութիւններու վրայ որեւէ փոփոխութիւն կարելի չէ կատարել, առանց նախապէս քաղաքապետութենէն արտօնութիւն առած ըլլալու։

— Կաշաւոր անասուններ վաճառողները պարտաւոր են 1930 յունուար 10էն առաջ, ներկայանալ քաղաքապետութեան, վիզէ ընել տալու համար իրենց արձանագրութեան տետրը։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

''Անի,, Հայ Արուեստագէտներու Խմբակցութիւնը կը պատրաստուի տալ իր 4րդ ցուցահանդէսը ժորժ Փըթիի նկարչատան մէջ, 8 Rue de Sèze։

Բացումը (vernissage) տեղի պիտի ունենայ յունուար 3ին, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9էն կէս գիշեր։

Նկարահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ 21 յունուար 1930։

Մուտքը բոլորովին ազատ պիտի ըլլայ։

Նկարահանդէսին կը մասնակցին Տիկին Ալիս Պինէ-Ալխազեան, Պ. Ց. Ալխազեան, Տիկ. Ա. Բաբայեան, Օր. Բաբայեան—Քարպոնել, Պ. Պ. Արսէն Շապանեան, Էտկար Շահին, Շահնազար Գույումճեան, Ռաֆայէլ Շիշմանեան, Գր. Շիլթեան, Ա. Գիւրջեան, Ճ. Իփլիքճեան, Յ. Խաչատուրեան, Հ. Գազանճեան, Օր. Ն. Գոյումճեան, Վարդան Մախոխեան, Լեւոն Մինասեան, Մուրատոֆ, Տ. Փոլատ, Տիկ. Աննի Բուլճեան, Տէր եւ Տիկ. Թումանեանց, Օր. Վարդուհի Թամիրեանց, Տիկ. Զօրեան-Պէտր եւ Պ. Զուլումեան։

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ԵՏԵՒԷՆ...

Ծանօթ նկարիչ եւ մեր աշխատակից Պ. Հրանտ Ալեանաք եւս, երկար ժամանակի համար անգործութեան դատապարտուած է, իբրեւ հետեւանք հիւանդութեան մը որ կը կը կոչուի նաեւ «անողոք»։ Բժիշկները պատուիրած են հեռանալ Փարիզէն եւ իջնել դէպի հարաւ, Քանպօ, ուր կը գտնուին այնքան ուրիշներ, ուր գնաց, վերջերս, նաեւ գերասան Ցրդատ Աշանեան։

Բայց ինչպէս... իբրեւ արուեստագէտ, Պ. Ալեանաք ալ ուրիշ հարստութիւն չունի բայց միայն իր նկարները։

Իսկ մեր մէջ — սովորութիւն կա՞յ նկար գնելու, գոնէ երիտասարդ կեանք մը առատապանքէ փրկելու համար...

ՏԽՐՈՒՆԻ

Նիւ Եորքէն ղրկուած մահազդէ մը ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Յակոբ Սարգիսեանի, տէր եւ տնօրէն «Կիլիկիա» գրատան։ Բնիկ Նիկոմիդիացի, ծանօթ երիտասարդը գործօն մասնակցութիւն ունեցած է ծննդավայրին կեանքի, եւ հրատարակած «Բիւթանիա» Թերթը։ Զինադադարէն յետոյ, Պոլսոյ մէջ հաստատեց «Կիլիկիա» գրատունը, իսկ վերջին արտագաղթին անցաւ Ամերիկա, ուր կը շարունակէր իր առեւտրական եւ հրատարակչական գործը։

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 41 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՍԵԼԷՍՏԷՆԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

— Կարելի է, բայց ցանկութիւններ ունէինք, եւ երբ կրնայինք անոնց գոհացում տալ, երջանիկ կը զգայինք մենք մեզի։

— Պարզ ձեւով խօր գաղափար մը կը բացատրէ Սելէստէնը, ըսաւ Ռընէ. ինչ որ կը պակսի ձեզ այսօր, ցանկութեանց գրգապատճառն է, փափաքներու խթանը. ժամանակակից կերպով կարգադրուած այս կեանքը շուրկ է անակնկալէ։

— Ան կը Թոյլատրէ մեզ սակայն մեծ բաներ իրականացնելու, պատասխանեց Աննի Թամսըն, «ձեր պատանիի» քննադատութիւններէն քիչ մը գժկամակած։

— Պարզապէս անձնական գոհունակութեան համար։ Այդ նպատակի գգացում մըն է որ ամենուն մատչելի չէ... դուք ինքներդ խոստովանած էք ինծ թէ պէտք է յաճախ գործաւորները բռնադատել որպէսզի աշխատին։

— Ժամանակին ալ այդպէս չէ՞ր։ -

— Ոչ միշտ... մարդիկ կ'աշխատէին իրենց զաւակներուն համար... անոնց ժառանգութիւն մը ձգելու նպատակով։

Կը փափաքէին առնուազն, անոնց բարեկեցութիւնն աւելցնել եւ վայելել ու վայելցնել այն գոհունակութիւններն որ դրամը միայն կրնայ հայթայթել։

— Ձեր հայրենակիցները փոխուած չեն սակայն, ըսաւ Աննի Թամսըն։ Ֆրանսայի մէջ դրամը պահած է իր արժէքը եւ ժառանգական իրաւունքն ի զօրու է։

— Կեցցէ՛ն... բացագանչեց Սելէստէն, կարծեմ թէ մենք այնտեղ աւելի երջանիկ պիտի ըլլանք։

Ցանկարծական մելամաղձիկ արտայայտութիւն մը թեթեւօրէն անցաւ Աննիի դէմքին վրայէն։

— Այսպէս ուրեմն պիտի բաժնուինք ինծմէ... մրմնջեց, մտացած էի...

Ռընէ սիրազեղ կերպով բռնեց անոր ձեռքը։

— Բայց վերստին պիտի տեսնենք իրար, մենք ապերախտ չենք։

— Երբ Փարիզ գանուիք, այլեւս չպիտի մտածէք իմ վրաս։

— Իրաւունք չունիք այդպէս խօսելու, Օր. Աննի, Ֆրանսան քանի մը ժամուան՞ճամբայ է Նիւ Եորքէն... Ատլանտեանը այլեւս արգելք մը չէ...

Ռոքֆէլլըր Թանգարանի տեսչուհին պզտիկ մնաց իր յուզումը մատնած ըլլալուն համար։

— Կը տեսնենք, ըսաւ, բանի ժպիտով մը։ Զբաղինք այժմ մեկնումի ձեւակերպութիւններով։

— Ի՞նչ... ըսաւ Սելէստէն։ Իմ. դարուն անցագրի՝ պէտք կայ։

— Ներգաղթն ու արտագաղթը երբեք այդքան խստօրէն կանոնաւորուած չէին։

— Մենք գաղթական չենք, ըսաւ Ռընէ, մենք Ֆրանսացի ենք եւ հայրենիք կը վերադառնանք։

— Ճիշդ է, սակայն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հանդէպ պարտքի տակ մնացած էք։

Սելէստէն խոժոռեցաւ։

— Պա՞րտք... ի՞նչ պարտք։

— Ձեզի տրուած խնամքները ...այս բնակարանը, զգեստները, սնունդը ...

Այս բառը Սելէստէնի ջիղերուն դպաւ։

— Մեր անո՛ւնը... այս զարշելի դեղահա՛տերը ... կ'աղաչեմ կ'խօսինք այդ մասին... բաւական հարուստ եմ վճարելու համար այդ ամէնը։

Աննի Թամսըն վիրաւորուած զգաց ինքզինք։

— Ինծի չէ որ պիտի վճարէք...

— Պետութեան, եթէ կ'ուզէք... հեռագրական հրամանագրով։

— Բայց որպէս զի կարողանաք դուրս ելլել երկրէն, պարտաւոր էք երաշխաւորութիւն մը տալ։

— Գիտէք սակայն թէ բան մը չունինք։

— Այո՛, ունիք մէկը, որ պիտի երաշխաւորէ ձեր պարտքը, ըսաւ Աննի:

— Ո՞վ։

— Ես։

— Շատ ազնիւ էք... գոչեց Սելէստէն։

Ռընէ բառերով չարտայայտուած խոր յուզեցին Աննիի վրան։ Տեսնուեցաւ, բայց իր երախտագիտական ակնարկները շատ աւելի...

— Ի՞նչ միջոցաւ կ'երթանք Եւրոպա այժմ, հարցուց Սելէստէն, որ վերահաս եղած չէր անցած դարձածին։

— Կրնաք կամ շոգենաւով երթալ, որ մէկ շաբաթէն կը հասնի, ինչպէս ձեր ժամանակը եւ կամ ճեպընթաց օդակառքը առնել, որ վեց ժամէն կը կտրէ Ատլանտեանը։

— Ճեպընթաց օդակառքը կ'առնենք, ըսաւ Ռընէ։

— Շատ լաւ, ըսաւ Սելէստէն, եւ հիմա, կ'ուզէ՞ք ինծի մեծ հաճոյք մը պատճառել։

Ռընէ ակնարկով մը հարցաքննեց, բայց Սելէստէնի դէմքը խորհրդաւոր մնաց։

— Կը խնդրեմ ձեզ երթալ պտոյտ մը ընել երեք քառորդ ժամի չափ... կ'ուզեմ ձեզի անակնկալ մը ընել։

— Ի՞նչ անակնկալ։

— Եթէ բացատրեմ, պարոն, այլեւս անակնկալ չըլլար, մեկնեցէ՛ք ուրեմն, կ'աղաչեմ։

— Հնազանդինք, ըսաւ Աննի զուարթ ձեւով մը։

Անոնք գացին պարտէզին խուլ կանաչներուն մէջ, ուր կը գտնուէր օդային բարձիկներով պատրաստուած նստարան մը։

— Ռընէ մտադրած էր, օրիորդ տեսչուհին խզեց լռութիւնը։

— Ի՞նչ բանի վրայ կը խորհիք...

— Անցեալին վրայ... կը խորհիմ թէ գիտական յառաջդիմութիւնները կը նուազեցնե՞ն թէ կ'աւելցնեն արդեօք մարդոց երջանկութիւնը։

Դիտելու արժանի ուշագրաւ պարագայ մըն է այն թէ Թուրք գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ Գարախանի տրբ-ուած հացկերոյթէն յետոյ, զերման գեսպանը երկարօրէն տեսակցեցաւ խորհրդային ներկայացուցիչին հետ։

Ալմազեանի նոր հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երկարօրէն հարցաքննեց Ալմազեանը։ Նախ հարցուց թէ ի՛նչու սխալ. 17ին կինը բաժնուած էր իրմէ. յետոյ բացատրութիւններ պահանջեց անկէ՛ իր դրամական միջոցներուն մասին։ Ալմազեան պատասխանեց թէ չորս անգամ բաժնուած էր կնոջմէն սխալ. 17էն առաջ ու թէ այդ թուականին բաւականաչափ դրամ ունէր, ապրանք ծախած ըլլալով։

Մաթիֆաս հակասութիւններ գտաւ անոր խօսքերուն մէջ, մանաւանդ ցոյց տուած գումարին մասին։ Յետոյ զայն շուարեցնելու համար, ըսաւ թէ Րիկօտէնը սպաննած եւ անոր դրամապանակին մէջի 5000 ֆրանքը կողոպտած էր։ Ալմազեան ըսաւ որ եթէ ինք 5000 ֆրանք ունենար, մինչեւ հոկտեմբեր Մոնմարթրի կը պահէր կինն ու զաւակները։ Ու բողոքեց դարձեալ իր դէմ եղած ամբաստանութեան համար։

Մաթիֆաս հարցաքննեց նաեւ դատական ոստիկանութեան քանի մը պաշտօնատարները, որոնք Ալմազեանի խանութէն կարգ մը առարկաներ վերցուցած էին։ Հաստատուեցաւ թէ Ալմազեան ներկայ չէ եղած այդ առարկաներու առնուելու եւ կնիքի տակ դրուելու պահուն։

Պաղեստինի քննիչ մարմինը կը դառնայ

Պաղեստինի անգլ. քննիչ մարմինը, որուն կը նախագահէր երեսփոխան Շօ, վերջացուց իր աշխատանքները եւ ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն։ Քննիչ մարմինը 47 հրապարակային և 11 գաղտնի նիստեր ունեցաւ, լսելով 115 վկաներ եւ դէմ դէմի բերելով 215 հոգի։

Քննիչ մարմինը Լոնտոնի մէջ եւս պիտի լսէ կարգ մը վկայութիւններ ու յունուարի վերջը կամ փետրուարի սկիզբը պիտի ներկայացնէ իր տեղեկագիրը։

Հելլէն դահլիճին տագնապը

Զօր. Քոնտիլիս Նիսէն Տրամայի յունարէն մէկ թերթին ղրկած էր նամակ մը, որով բուռն կերպով քննադատէ Վէնիզէլոսի քաղաքականութիւնը։ «Էսթիա» թերթը խօսելով այս նամակին վրայ, պահանջեց Քոնտիլիսի կուսակից երկու նախարարներէն՝ Արկիրոփուլոսէ (Ներքին) եւ Փափայէ (առողջապահական), որ կամ հակառակ արտայայտուին Քոնտիլիսի նամակին եւ կամ հրաժարին։

Փափա երկարօրէն տեսակցեցաւ Վէնիզէլոսի հետ, որմէ վերջ երկու նախարարները հեռագիր մը ուղղեցին զօր. Քոնտիլիսի։ Այս վերջինը հաստատած ըլլալով իր նամակին պարունակութիւնը, Փափա եւ Արկիրոփուլոս իրենց հրաժարականը ներկայացուցին վարչապետին։

Վէնիզէլոս լայն փոփոխութեան պիտի ենթարկէ իր դահլիճը։

Պայքար թէյի եւ սուրճի դէմ

Թէյի եւ սուրճի դէմ պայքարը կը շարունակուի։ Բանախօսութիւններով եւ թերթերու հրատարակութիւններով քարոզութիւն կը կատարուի ի նպաստ Թմբիի ծաղիկին, եւ այս առթիւ գիտել կը տրուի թէ ջղային դրութեան շատ կը վնասեն թէյն ու սուրճը։ Թէյի համար տարեկան 5 միլիոն, եւ սուրճի համար ալ 3 միլիոն ոսկի կը ղրկուի արտասահման։ Մինչդեռ Թմբիի ծաղիկը աւելի անդարար է եւ շատ ալ աժան։ Այս առթիւ կը յանձնարարուի նաեւ «քաքաօ»ի տեղ «սալէպ» գործածել, տեղական արտադրութիւն մը՝ որուն ամէնէն ընտիր տեսակը կ'ելլէ Սինոպէն եւ օխան 600-800 ղրուշի կը գնուի։ «Սալէպ»ին հարիւր տրամը ընտանիք մը կը գոհացնէ ամբողջ տարի մը։

Հնդկներու համագումարը

Հնդիկ ազգային համագումարի լիակատար ժողովը բացուեցաւ կիրակի օր՝ Լահէյի մէջ։ Իր նախագահական ճառին մէջ, ազգայնական վարիչ Փանտիթ Նէհրու բացէ ի բաց արտայայտուեցաւ ի նպաստ անգլ. Հնդկաստանի անկախութեան։ Նախագահը բոլորովին արդար գտաւ փոխարքայ Լորտ Իրվինի այն առաջարկը թէ Անգլիոյ մէջ անգլօ-հնդկական համաժողով մը գումարուի՝ Հնդկաստանի տրուելիք վարչաձեւը քննելու համար։

Յետոյ աւելցուց.

— Անկախութիւնը զոր մենք կը պահանջենք Հնդկաստանի համար, կատարեալ անկախութիւն մըն է՛ եւ ձերբազատում անգլիական տիրապետութենէն և աշխարհակալութենէն։ Հնդիկ ազգայնական համաժողովը չընդունիր որ անգլ. խորհրդարանը իրաւունք ունենայ պարտադրելու իր բանալիք ուղեգիծը։

Փանտիթ Նէհրու յորդորեց որ առայժմ նպատակին հասնելու համար խաղաղ միջոցներ միայն գործադրուին, ու աւելցուց որ եթէ ապագային հնդիկ ազգայնական համաժողովը հասնի այն եզրակացութեան թէ բռնի միջոցներ անհրաժեշտ են անգլիական լուծէն ձերբազատուելու համար, կասկած չկայ թէ նման մեթոտներ պիտի ընդունուին։

Եզրակացնելով, հրաւիրեց բոյկոտի ենթարկել Հնդկաստանի օրէնսդիր ժողովներն ու տեղական վարչութիւնները, ու չճանչնալ Հնդկաստանի բոլոր պարտքերը, մէջն ըլլալով Մեծ Պատերազմինը. բայց միայն թէ առայժմ խոհեմութիւն չէ բոյկոտի ենթարկել դպրոցներն ու դատարանները։

Համաժողովը 77ի դէմ 134 ձայնով քուէարկեց կանոնի բանաձեւը, որով կը պահանջուի բոյկոտի ենթարկել օրէնսդիր ժողովները եւ կատարեալ անկախութիւն Հնդկաստանի։

Չիչէրին Մոսկուա պիտի դառնայ

Լեհ թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային միութեան արտաքին գործավար Չիչէրին, որ ներկայիս կը դարմանուի Գերմանիոյ մէջ, Մոսկուա պիտի դառնայ յառաջիկայ շաբթու։ Յունուար 4ին Լեհաստան պիտի հասնի եւ քանի մը օր պիտի մնայ Վարշաւա։

Բոլշեւիկները կը պարպեն Մանչուրիան

Ծայրագոյն Արեւելքի բանակին հրամանատարութիւնը հրամայեց գինուորներուն ետ քաշուիլ։ Անդրպայքալեան խմբակին ջոկատները թողուցին այն դիրքերը, զորս գրաւած էին չինական գինուորներու դէմ մղուած կռիւներու ընթացքին։

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ
(Պոլիս)
ԵՒ
ՄԱՐՏԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(Վիէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետ)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
13 դեկտ. 1929

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի հրապարակային-վիճաբանական ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արզեան։ Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9.30ին Café la Petite Source: Ներկայութիւն պարտաւորիչ։

«ՅԱՌԱՋ»ի մէջ կարդալով Խարբերդցի հիւանդ երիտասարդին՝ Յակոբ Թուխմանեանի նամակը (Մարսէյլ), Տիկ. Բերսաբ Մ. Թորոսեան 25 ֆր. ղրկած է մեզի, իսկ Օր. Քրիստինէ Գալանճեան՝ 10 ֆրանք։

Կը խնդրուի ընկալագրով մը առնել Մարսէյլի մեր գործակալ Պ. Պ. Ծերիկեանէն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրակինեան, Վ. Զ.— 35 ֆր.:
Անիէռ, Յ. Կ.— 50: Սխալ ղրկելէ:
Մարսէյլ, Մար.— 20:
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 140:
Փավիյեոն Սու Պուա, Ա. Չ.— 105:
Կրէնոպլ, Ռ. Հ.— 500:
Լա Սիոտա, Յ. Գ.— 70:
Լիոն, Ա. Գ.— 70:
Փարիզ, Ն. Ա.— 70:
Փարիզ, Յ. Խ.— 280:
Լը Քրէզօ, Յ. Մ.— 35:
Շավիլ, Վ. Տ.— 70:
Շավիլ, Ե. Գ.— 40:
Քրիւսս, Դ. Խ.— 35:
Մարսէյլ, Հ. Ժ.— 35:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն Տէր և Տիկին Գ. Պալիկեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բարեկամներու, հայրենակիցներու եւ Դաշնակցական ընկերներու, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց փոքրիկին մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Մաննիկ եւ Արթին Գավաճանեան կամ Գավուճանեան։ Հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Մաքրուհի։ Մաննիկի ամուսնոյն անունը՝ Արաքէլ Սիւզմէեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ։ Իմացնել՝ Տիկին Սիրանուշ Արքէլեանի, 22 Rue Jean Jacques Rousseau. Arles (Rhône):

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

— Տիկին Վարդանուշ Քոչեան (Շահինեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Պօտուրեան (Շահինեան) որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ։

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէր Յովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Ազատը որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վերջամեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier. Ucel. Ardèche. France.

— Թամզարացի (Ճապին Գարահիսար) Մանուկ Նազաշեան կը փնտռէ իր զաւակները Սուրէն եւ Աղաւնի։ 1915ի տարագրութեան միջոցին Սուրէն մօտաւորապէս 9, իսկ Աղաւնի 4 տարեկան էին։ Կը փնտռէ նաեւ իր եղբօր՝ ուսուցիչ Յակոբի զաւակները Պարգեւ եւ քոյրը (անունը չի գիտեր)։ Կը կարծուի թէ Սուրէն որդեգրուած է դուռչայի մէջ ճաճիվոր օղլու երեքեղբայրներու ամէնէն մեծին կողմէ։ Կը կարծուի Թէ Աղաւնի եւ իր եղբօրորդիները կը գտնուէին Ակնայ կողմերը։ Թուրքիայէն նոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Nacachianի, 29 Ave. Trudaine, Paris (9). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI[...]
208bis, Rue Lafayette Paris ([...]
Le Gérant: H. ST. PHAN[...]